VÄRNAMO KOMMUN

KALLELSE/UNDERRÄTTELSE

2026-02-17

Styrelse/Nämnd: Kommunstyrelsen

Dag, tid: 2026-02-17, kl. 09:30

Plats: Kommunfullmäktigesalen

Övrigt:

Ärenden:		Dnr:	Sida:
Ärenden			
1	Mötets öppnande		
2	Upprop		
3	Val av justerare		
4	Fastställande av föredragningslista		
Informationsärenden			
5	Information om ärendet gällande besöksparkering vid Stadshuset	KS.2026.31	4 - 5
6	Förebyggande arbete mot välfärdsbrott i Värnamo kommun	KS.2026.111	6 - 25
Beredningsärenden			
7	Åtgärdplan brottsförebyggande arbete 2027-2028	KS.2026.44	26 - 154
8	Samordning av praktikplatser	KS.2026.46	155 - 157
9	Motion - Sommarjobb inom omsorgen för unga EPA-förare	KS.2025.779	158 - 166
10	Verksamhetsberättelse KS bokslut 2025	KS.2026.54	167 - 192
11	Medfinansieringsavtal avseende vänstersvängskörfält mm. på väg 846 samt stängsel och plankorsningsåtgärder på järnvägen Nässjö-Halmstad, Värnamo kommun	KS.2026.4	193 - 204
12	Taxa för vissa insatser enligt SoL, LVM och LVU	KS.2026.64	205 - 208
13	Information om kommunalt driftsbidrag till enskilda vägar 2026	KS.2026.97	209 - 213
14	Husbilsturism och ställplatser	KS.2026.78	214 - 224

15	Slutredovisning av projekt Värnamo avloppspumpstation P4, projektnummer 303001	KS.2026.77	225 - 231
16	Slutredovisning av tre projekt i Talavidshallen, projektnummer 220063, 220066 och 220068	KS.2026.93	232 - 242
17	Anvisning av medel till projekt Pumpareleden, projektnummer 210090	KS.2026.79	243 - 248
18	Slutredovisning av projekt Cykelled Kärda Nästa, projektnummer 211053	KS.2026.87	249 - 255
19	Anvisning av medel till projekt Lundavägen Bredaryd, projektnummer 210092	KS.2026.80	256 - 260
20	Anvisning av medel till projekt Folkets park byggnader, projektnummer 231142	KS.2026.89	261 - 264
21	Översyn av byggnader i Folkets Park Värnamo	KS.2025.26	265 - 283
22	Anvisning av medel till projekt Finnvedens gymnasium genomgripande ombyggnad lektionssalar, aula mm, projektnummer 235034	KS.2026.90	284 - 293
23	Anvisning av medel till projekt Renovera Forshedabadet, projektnummer 231140	KS.2026.91	294 - 296
24	Anvisning av medel till projekt Uppdatering utemiljöer förskolor och skolor, projektnummer 231127	KS.2026.92	297 - 299
25	Anvisning av medel till projekt Konstgräs Gröndal, projektnummer 220037	KS.2026.94	300 - 302
26	Anvisning av medel till bassängyta avseende Värnamobadet 2026	KS.2026.95	303 - 305
27	Upphävande av tidigare beslut gällande bidrag till enskild väghållning i Värnamo kommun	KS.2026.96	306 - 338
28	Ändring av stadgar för Smålands konstarkiv	KS.2026.103	339 - 348
29	Ansökan om uttag ur resultatfonden	KS.2026.104	349 - 351
30	Remiss av SOU 2025:58 En stärkt hästnäring – för företagande, jämställdhet, jämlikhet och folkhälsa	KS.2025.907	352 - 850
31	Nya bestämmelser för omställningsstöd, pension och familjeskydd för förtroendevalda (OPF-KR 26)	KS.2026.10	851 - 858

Beslutsärenden

32	Samråd om ny översiktsplan	KS.2025.938	859 - 876

Anmälan delegation

33	Anmälda delegationsbeslut till kommunstyrelsen 17 februari 2026	KS.2026.99	877 - 878
34	Näringsutskottets protokoll 2026	KS.2026.112	879 - 896
35	Personalutskottets protokoll 2026	KS.2026.98	897 - 910

Informationsärenden

36	Meddelanden till kommunstyrelsen den 17 februari	KS.2026.75	911 - 953
37	Kommunalråden informerar		

Extra ärenden

38	Nytt vattenskyddsområde och vattenskyddsföreskrifter för Ljusseveka vattentäkt	KS.2025.976	954 - 977
39	Anvisning av medel till projekt Markvärme och hybrid-/konstgräs på Finnvedsvallen, projektnummer 220072	KS.2026.115	978 - 982
40	Övrigt		

Tobias Pettersson
Ordförande

Elin Alteborg
Sekreterare

§ 37 Dnr: KS.2026.31

Återrapportering av ärendet om besöksparkering vid Stadshuset

Beslut
Kommunstyrelsen beslutar
att till nästa sammanträde bjuda in samhällsbyggnadsnämnden att komma och informera om ärendet,
att avslå initiativärendet.

Ärendebeskrivning
Jan Cherek (SD) har väckt ett ärende gällande påminnelse om återrapportering av ärendet Besöksparkering vid Stadshuset. Han har i inlämnad skrivelse anfört i huvudsak följande. Kommunstyrelsen beslutade den 18 oktober 2022, § 343 att ge samhällsbyggnadsnämnden i uppdrag att senast den 31 januari 2023 återkomma med förslag avseende utformning och regler för besöksparkering vid Stadshuset på Kyrktorget samt att se över möjligheten till infart till parkering från Storgatan. Kommunstyrelsen har hittills inte mottagit någon återrapportering från samhällsbyggnadsnämnden avseende det uppdrag som beslutades 2022. Det innebär att kommunstyrelsen saknar underlag för att kunna bedöma hur uppdraget har hanterats samt om några åtgärder har vidtagits eller planerats. Mot denna bakgrund finns det skäl för kommunstyrelsen att formellt påminna samhälls-byggnadsnämnden om uppdraget och begära återrapportering.

I initiativärendet yrkas sammanfattningsvis
- att påminna samhällsbyggnadsnämnden om uppdraget
- att uppdra åt kommunstyrelsens presidium att översända en formell skrivelse till samhällsbyggnadsnämnden med begäran om skyndsam återrapportering samt
- att begära att redovisningen ska innehålla skälen till att uppdraget inte genomförts i enlighet med beslutet samt hur nämnden avser att fortsatt hantera frågan.

Yrkanden
Ordföranden yrkar att kommunstyrelsen beslutar
att till nästa sammanträde bjuda in samhällsbyggnadsnämnden att komma och informera om ärendet,
att avslå initiativärendet.

Beslut skickas till:
Samhällsbyggnadsnämnden

Ärendebeskrivning

Påminnelse om återrapportering av initiativärende – Besöksparkering vid Stadshuset

Ärendets bakgrund

Kommunstyrelsen beslutade den 18 oktober 2022 (§ 343) att ge samhällsbyggnadsnämnden i uppdrag att senast den 31 januari 2023 återkomma med förslag avseende utformning och regler för besöksparkering vid Stadshuset på Kyrktorget samt att se över möjligheten till infart till parkeringen från Storgatan.

Uppdraget beslutades som ett initiativärende i kommunstyrelsen (efter motion från Sverigedemokraterna avslogs) och syftade till att förbättra tillgängligheten till Stadshuset för kommuninvånare och andra besökare.

Ärendets aktualitet

Kommunstyrelsen har hittills inte mottagit någon återrapportering från samhällsbyggnadsnämnden avseende det uppdrag som beslutades 2022. Det innebär att kommunstyrelsen saknar underlag för att kunna bedöma hur uppdraget har hanterats samt om några åtgärder har vidtagits eller planerats.

Mot denna bakgrund finns det skäl för kommunstyrelsen att formellt påminna samhällsbyggnadsnämnden om uppdraget och begära återrapportering.

Bedömning

Ett tydligt uppföljningsansvar är en grundläggande del av den kommunala styrningen. När ett tidsatt uppdrag inte återrapporteras riskerar den politiska viljeinriktningen att inte få genomslag i verksamheten.

Frågan om besöksparkering vid Stadshuset rör tillgänglighet till kommunens centrala servicefunktioner och har därmed betydelse för såväl medborgare som näringsliv. Det är därför angeläget att kommunstyrelsens beslut följs upp och att samhällsbyggnadsnämnden redovisar hur uppdraget har hanterats.

Beslutsförslag

-att påminna Samhällsbyggnadsnämnden om uppdraget enligt kommunstyrelsens beslut den 18 oktober 2022 (§ 343) avseende att återkomma med förslag om utformning och regler för besöksparkering vid Stadshuset utmed Lagmansgatan längs med Kyrktorget samt att se över möjligheten till infart från Storgatan,

-att uppdra åt kommunstyrelsens presidium att översända en formell skrivelse till samhällsbyggnadsnämnden med begäran om skyndsam återrapportering av ärendet, samt

-att begära att redovisningen, om uppdraget helt eller delvis inte har genomförts i enlighet med beslutet, även ska innehålla skälen till detta och hur nämnden avser att fortsatt hantera frågan.

Jan Cherek
Sverigedemokraterna

DEN 5 FEBRUARI 2026

VÄLFÄRDSBROTT I VÄRNAMO KOMMUN

RISKANALYS OCH HANDLINGSPLAN

KOMMUNLEDNINGSFÖRVALTNINGEN

Sammanfattning 3
1. Inledning 4
1.1 Bakgrund 4
1.2 Definition och statistik 4
2. Syfte 6
3. Avgränsning 6
4. Metod 6
5. Kartläggning av risker 7
5.1 Manipulerad beslutsprocess - felaktig grund för ersättning eller avtal 8
5.2 Manipulerad beslutsprocess – försvårad myndighetsutövning 9
5.3 Falsk eller bristfällig leverans – avtalsbrott 10
5.4 Falsk eller bristfällig leverans – andra lagbrott 10
6. Åtgärder 11
7. Uppföljning av handlingsplan 11
Referenslista 11

Sammanfattning

Denna rapport utgör resultatet av det projekt som Värnamo kommun genomförde under våren 2025 med syftet att analysera riskerna för välfärdsbrott inom kommunens verksamheter, samt att förebygga, upptäcka och hantera dessa risker. Arbetet har fokuserat på att identifiera sårbarheter i befintliga processer samt att ta fram konkreta åtgärder för att förebygga, upptäcka och hantera välfärdsbrottslighet.

Utifrån resultatet i riskanalysen togs en handlingsplan fram där förslag ges på hur arbete med följande åtgärder kan genomföras:

- Kommunövergripande stöd vid otillåten påverkan, upptäckta välfärdsbrott och utbildning
- Det fortsatta arbetet för inköpsprocessen och kontroller av avtal
- Utbildning för attestanter
- Fördjupade utredningar inom intern kontroll kopplat till personlig assistans, äldre- och funktionshinderomsorg, ekonomiskt bistånd och kontroll av verksamheter
- Kontroll av externa placeringar

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Välfärdsbrottslighet är ett växande samhällsproblem som blir alltmer strukturerat och organiserat. Tidigare utfördes denna typ av brott i huvudsak av enskilda individer men i takt med att privata företag och ideella organisationer har fått en allt större roll i leveransen av välfärdstjänster, har nya möjligheter öppnats för oseriösa aktörer att utnyttja systemet för egen vinning. Detta påverkar välfärden negativt då värdefulla resurser går förlorade samtidigt som tilliten till systemet skadas och i förlängningen även tilliten till demokratin.

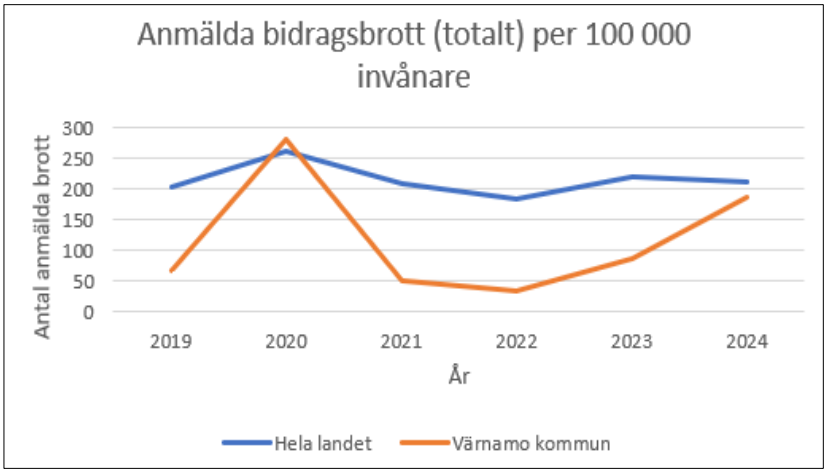
1.2 Definition och statistik

Värnamo kommun förfogar över betydande resurser, vilket gör den till en attraktiv måltavla för kriminella aktörer. Välfärdsbrottslighet kan finnas inom hela välfärdssystemet och sker enligt Sveriges kommuner och regioner (SKR) när en aktör, ett företag, en förening eller privatperson, otillbörligen utnyttjar kommunernas och regionernas välfärdssystem för egen vinning (Sveriges kommuner och regioner, 2025).

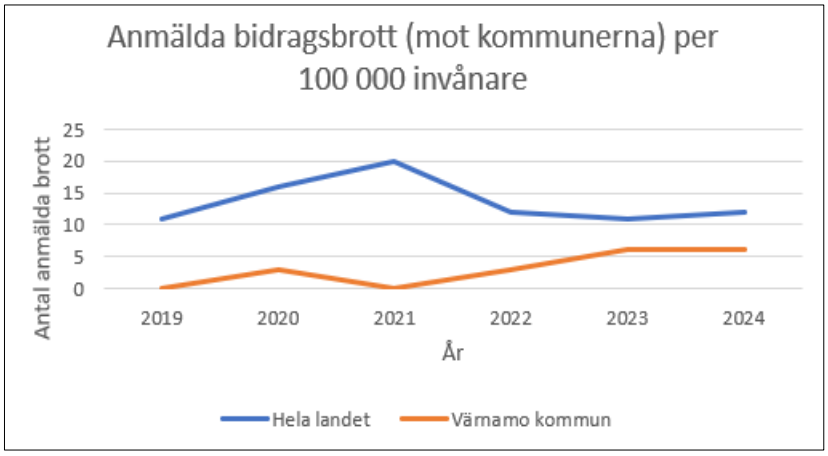
Samhällets totala kostnader för välfärdsbrott i Sverige uppskattas ligga på miljardnivå, men någon exakt beräkning är svår att göra. Ekonomistyrningsverket (ESV) har beräknat att de felaktiga utbetalningarna från de statliga välfärdssystemen under 2021 uppgick till mellan 13 och 16 miljarder kronor (Ekonomistyrningsverket, 2023). Denna uppskattning gäller dock enbart statliga utbetalningar och tar inte hänsyn till vad som sker i kommuner och regioner, där omfattningen fortfarande är okänd. De faktiska samhällskostnaderna är därför högre än vad siffrorna antyder. Förutom de direkta ekonomiska förlusterna bidrar välfärdsbrott även till indirekta kostnader då till följd av minskad tillit till systemen samt genom att försämra stödet till de människor som är beroende av välfärden (Sveriges kommuner och regioner, 2025).

En stor del av den kriminella ekonomin kan kopplas till välfärdsbrottslighet (PWC, 2025). Brott mot bidragsbrottslagen är en brottstyp där det ofta förekommer enskilda stora ärenden med många brott (Brottsförebyggande rådet, 2025). Antal anmälda brott mot bidragsbrottslagen (2007:612) ligger i Sverige generellt på jämna nivåer, se tabell 1. I Värnamo kommun identifieras en topp under 2020, samt en ökning sedan 2022

(Brottsförebyggande rådet, 2025). Vad gäller anmälda bidragsbrott som riktas mot kommunerna, identifieras även där en ökning från 2021 i Värnamo kommun, *se tabell 2*. I Sverige identifieras i stället en minskning sedan 2021 vad gäller anmälda bidragsbrott som riktas mot kommunerna. Enligt brottsförebyggande rådet (BRÅ) är det främst brott mot Försäkringskassan som är den brottstyp som drivit utvecklingen av anmälda brott över tid (Brottsförebyggande rådet, 2025).

Tabell 1. Totalt antal anmälda bidragsbrott per 100 000 invånare.

Tabell 2. Totalt antal anmälda bidragsbrott mot kommunerna per 100 000

2. Syfte

Under våren 2025 genomförde Värnamo kommun ett projekt med syftet att kartlägga och analysera verksamhetens centrala rutiner och processer för att förebygga, upptäcka och hantera välfärdsbrott. Projektet hade ett proaktivt fokus och strävade efter att identifiera potentiella risker samt föreslå åtgärder som minimerar sannolikheten för att sådana händelser ska inträffa.

Frågeställningar
- Vilka av kommunens processer är sårbara för välfärdsbrott?
- Vilka kontroller genomförs i dagsläget?
- Var behöver ytterligare åtgärder vidtas?

Projektet resulterade i en handlingsplan med insatser på både lång och kort sikt. Mindre och mer omedelbara åtgärder har kunnat specificeras och kan implementeras direkt för att förstärka befintliga kontroller och reducera sårbarheten i verksamheten. Samtidigt har projektet identifierat områden där problematiken är mer komplex och där fördjupade utredningar och mer samverkan krävs för att säkerställa långsiktigt hållbara och effektiva lösningar.

3. Avgränsning

Riskanalysen avgränsas till att endast omfatta externa risker, det vill säga risker som kommer utifrån riktade mot kommunen. Risker som uppkommer internt hanteras inte i denna förstudie.

4. Metod

Projektets genomförande har omfattat följande centrala moment:

- **Utbildning:** Arbetsgruppen har tagit del av SKR:s material om välfärdsbrott för att säkerställa gemensam kunskapsbas och förståelse för problematiken.
- **Workshop:** Inledningsvis genomfördes en gemensam workshop med representanter från olika förvaltningar. Resultaten från workshopen bearbetades därefter vidare för att fördjupa och konkretisera identifierade frågor.
- **Dialog:** Dialoger inom respektive förvaltning har genomförts för att samla in erfarenheter och perspektiv från olika delar av verksamheten.

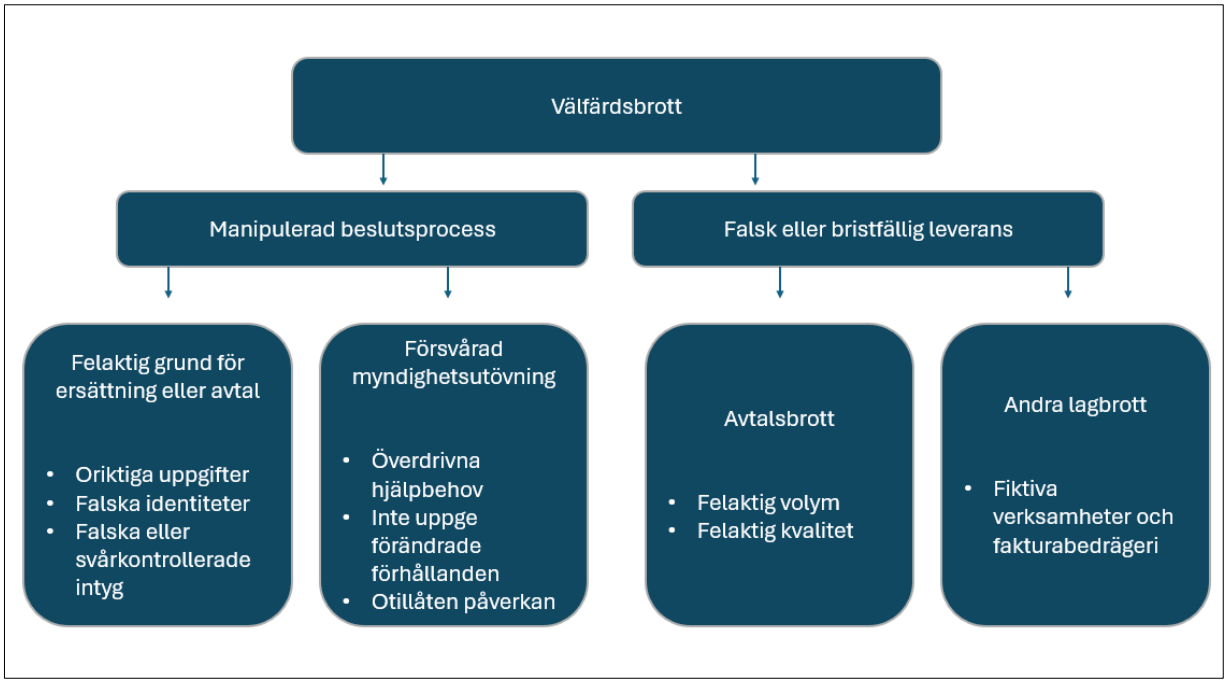
- **Genomgång av befintliga kontroller:** Projektet har analyserat och dokumenterat nuvarande kontrollmekanismer för att bedöma deras effektivitet och identifiera eventuella brister.
- **Riskanalys:** En systematisk riskanalys har genomförts för att identifiera sårbara processer och prioritera åtgärder utifrån risknivå.

Inom ramen för projektet har följande förvaltningar deltagit:

- Barn- och utbildningsförvaltningen
- Kommunledningsförvaltningen
- Kulturförvaltningen
- Medborgarförvaltningen
- Omsorgsförvaltningen
- Samhällsbyggnadsförvaltningen
- Serviceförvaltningen
- Teknik- och fritidsförvaltningen

5. Kartläggning av risker

De genomförda aktiviteterna resulterade i ett stort antal identifierande risker som bedöms förekomma inom kommunens olika förvaltningar och processer. Dessa har grupperats utifrån olika riskområden, *se tabell 3*.

Tabell 3. Riskområden för välfärdsbrott.

I följande avsnitt presenteras de riskområden som identifierats i den genomförda kartläggningen. Varje risk beskrivs utifrån typ av välfärdsbrott, sårbarhet i kommunens processer samt potentiella konsekvenser för verksamheten.

5.1 Manipulerad beslutsprocess - felaktig grund för ersättning eller avtal

Att manipulera en beslutsprocess på ett sätt som leder till att kommunal verksamhet beviljar ersättning eller ingår avtal på felaktiga grunder är en mycket vanlig typ av välfärdsbrott. I dessa fall är fokuset direkt ekonomisk vinning genom att lämna falska eller vilseledande uppgifter.

Denna typ av välfärdsbrott leder bland annat till direkta ekonomiska förluster för kommunen samtidigt som de riskerar att minska tilltron till kommunens beslutsfattande. Det finns också en risk att oseriösa aktörer etablerar sig inom viktiga välfärdstjänster, vilket kan påverka både kvaliteten och säkerheten.

Sådana här brott kan ske på flera sätt. Inom ramen för vår analys identifierades risker kopplade till att individer eller företag lämnar oriktiga uppgifter, använder falska identiteter och lämnar intyg som antingen är

förfalskade eller svåra att kontrollera. Kartläggningen konstaterade att följande processer löper risk att utsättas för denna typ av välfärdsbrott:

- Barnomsorg
- Ekonomiskt bistånd
- Personlig assistans
- Projekt- och föreningsbidrag
- Samverkan med övriga myndigheter
- Upphandling och inköp
- Äldre- och funktionshinderomsorgen

5.2 Manipulerad beslutsprocess – försvårad myndighetsutövning

Att otillbörligen påverka eller manipulera en beslutsprocess i syfte att försvåra myndighetsutövning utgör en annan form av välfärdsbrott. I dessa fall är fokus riktat mot att påverka själva myndighetsutövningen, snarare än att direkt erhålla ekonomiska medel.

När sådana handlingar förekommer kan det leda till att felaktiga beslut fattas, vilket i sin tur leder till en felaktig resursfördelning inom den kommunala verksamheten. Otillåten påverkan leder till allvarliga arbetsmiljöproblem samtidigt som det innebär bristande rättssäkerhet.

Risker som identifierades är överdrivna hjälpbehov, att inte uppge ändrade förhållanden såsom flytt eller otillåten påverkan genom till exempel trakasserier, hot och utpressning. Utifrån kartläggningen konstaterades att följande processer löper risk att påverkas av denna typ av välfärdsbrott:

- Betygsättning
- Ekonomiskt bistånd
- Gode män
- Kravhantering
- Mark och exploatering
- Placeringar
- Politik
- Samverkan med övriga myndigheter
- Tillsyn
- Tillståndsgivning

- Tolkservice
- Upphandling och inköp
- Äldre- och funktionshinderomsorg, myndighet

5.3 Falsk eller bristfällig leverans – avtalsbrott

Välfärdsbrott i form av falsk eller bristfällig leverans genom avtalsbrott kan uppstå när leverantörer inte fullgör sina åtaganden i enlighet med skrivna avtal. Fokuset är vid denna typ av brott att erhålla högre ekonomisk vinning än vad den faktiska leveransen är värd. Detta leder både till försämrad leverans av välfärdstjänster till de som är berättigade dem, samtidigt som det genererar direkta ekonomiska förluster.

Riskanalysen identifierade flera risker inom detta område, där felaktig kvalitet avser avvikelser från fastställda kvalitetskrav, exempelvis undermålig utförandegrad eller otillräcklig kompetens hos utförare. Identifierade risker inom felaktig volym innefattade situationer där omfattningen av levererade tjänster inte överensstämmer med det som rapporterats, såsom överdriven tidsredovisning eller redovisning av insatser som inte har genomförts.

Utifrån kartläggningen konstaterades att följande processer löper risk att påverkas av denna typ av välfärdsbrott:

- Projekt- och föreningsbidrag
- Upphandling och inköp
- Äldre- och funktionshinderomsorgen

5.4 Falsk eller bristfällig leverans – andra lagbrott

Den sista kategorin benämns i denna rapport som ”andra lagbrott” och består av exempelvis fakturabedrägeri och fiktiva verksamheter. Fakturabedrägeri innebär att fakturor skickas till kommunen för tjänster som inte har utförts, från verksamheter som i praktiken inte existerar. Sådana brott leder till direkta ekonomiska förluster för kommunen. Det finns även brott som inte leder till direkta ekonomiska förluster för kommunen, men som innebär att enskilda verksamheter kan tjäna ekonomiskt på beslut som tas av kommunen, till exempel genom otillåten påverkan.

Kartläggningen konstaterade att följande processer löper risk att påverkas av denna typ av välfärdsbrott:

- Tillsyn
- Upphandling och inköp

6. Åtgärder

Utifrån genomförd riskanalys har en handlingsplan tagits fram i samverkan med berörda förvaltningar och verksamheter. I handlingsplanen presenteras åtgärder utifrån varje identifierad risk med tillhörande beskrivning och tidplan. I de fall befintliga rutiner och kontrollsystem bedömts som tillräckliga finns det inga tillkommande åtgärder. Handlingsplanen är ett förslag där planering av insatser görs av respektive förvaltning och verksamhet med hänsyn till övriga uppdrag och prioriteringar.

7. Uppföljning av handlingsplan

Kommunledningsförvaltningen genom enhet för trygghet och säkerhet och ekonomiavdelningen ansvarar för att uppföljning görs av vidtagna åtgärder senast våren 2027.

Referenslista

Brottsförebyggande rådet. (den 25 Augusti 2025). *Anmälda brott*. Hämtat från bra.se: https://bra.se/statistik/statistik-om-rattsvasendet/anmalda-brott#h-Databasoveranmaldabrott

Brottsförebyggande rådet. (den 16 Juni 2025). *Välfärdsbrott*. Hämtat från bra.se: https://bra.se/amnen/valfardsbrott

Ekonomistyrningsverket. (den 3 April 2023). *Omkring 2 procent felaktiga utbetalningar från de statliga välfärdssystemen*. Hämtat från esv.se: https://www.esv.se/press-och-publicerat/nyheter/2023/omkring-2-procent-felaktiga-utbetalningar-fran-de-statliga-valfardssystemen/

PWC. (den 19 November 2025). *Kommuners och regioners arbete mot välfärdsbrott och otillåten påverkan*. Hämtat från pwc.se: https://www.pwc.se/valfardsbrott-otillaten-paverkan

Sveriges kommuner och regioner. (den 6 Oktober 2025). *Att arbeta mot välfärdsbrottslighet*. Hämtat från skr.se: https://skr.se/valfardsbrottslighet/attarbetamotvalfardsbrottslighet.7628.html

DEN 5 FEBRUARI 2026

HANDLINGSPLAN

FÖR FORTSATT ARBETE MED ATT MINSKA SÅRBARHETEN FÖR VÄLFÄRDSBROTT

KOMMUNLEDNINGSFÖRVALTNINGEN

Handlingsplan för fortsatt arbete med att minska sårbarheten för välfärdsbrott 3
1. Kommunledningsförvaltningen 3
1.1 Kommunövergripande utbildning inom välfärds-brottslighet 3
1.2 Ta fram en riktlinje som stöd vid misstanke om otillåten påverkan.....4
1.3 Tydliggöra hur verksamheterna ska agera vid misstanke om välfärdsbrott ..4
1.4 Fördjupad utredning kontroll av verksamheter.....5
1.5 Fortsätta det löpande arbetet av att förbättra inköps-processen och kontroller av avtal. 5
1.6 Utbildning för attestanter 6
2. Omsorgsförvaltningen 6
2.1 Fördjupad utredning av intern kontroll inom personlig assistans.....6
2.2 Fördjupad utredning av intern kontroll inom äldre- och funktionshinderomsorg 7
3. Medborgarförvaltningen 8
3.1 Fördjupad utredning av intern kontroll inom ekonomiskt bistånd 8
3.2 Fördjupad utredning av intern kontroll inom externa placeringar.....9
Uppföljning av handlingsplan.....9

Handlingsplan för fortsatt arbete med att minska sårbarheten för välfärdsbrott

För att stärka arbetet mot välfärdsbrott har en riskanalys genomförts inom flera verksamhetsområden. Syftet är att identifiera sårbarheter och ta fram konkreta åtgärder för att minska risken för felaktiga utbetalningar, otillåten påverkan och bristande kontroll.

En handlingsplan har tagits fram i samverkan med berörda förvaltningar och verksamheter. Nedan presenteras åtgärder utifrån varje identifierad risk med tillhörande beskrivning och tidplan. Handlingsplanen är ett förslag där planering av insatser görs av respektive förvaltning och verksamhet med hänsyn till övriga uppdrag och prioriteringar.

1. Kommunledningsförvaltningen

1.1 Kommunövergripande utbildning inom välfärds-brottslighet

Riskbeskrivning:
Det finns en risk att medarbetare inte har tillräckligt med kunskap om välfärdsbrott och inte reagerar vid incidenter. Detta leder till att brotten fortsätter att ske och kommunens ekonomi, förtroende och tillit påverkas.

Kategorisering av risk:
Åtgärd adresserar risker inom samtliga riskkategorier.

Föreslagna åtgärder och utredningsmetoder:
Samtliga av kommunens medarbetare bör få en grundläggande utbildning. Det finns färdiga utbildningar att tillhandahålla. Medarbetare inom vissa av kommunens verksamheter bör erbjudas en fördjupad utbildning anpassad för den specifika verksamheten.

Kommunledningsförvaltningens enhet för trygghet och säkerhet, kommunens säkerhetssamordnare, samordnar utbildningsinsats i samråd med Campus och representanter från kommunens verksamheter.

Tidsplan och prioritering:
Planerad start för arbetet är tidigast första halvan av 2026.

1.2 Ta fram en riktlinje och stöd vid misstanke om otillåten påverkan

Riskbeskrivning:
Risk för otillräckligt stöd och styrning angående otillåten påverkan.

Kategorisering av risk:
Manipulerad beslutsprocess

Föreslagna åtgärder och utredningsmetoder:
Kommunen har sedan tidigare en policy från 2014 samt en riktlinje mot mutor och korruption. Dessa dokument kan utgöra en grund för en ny, uppdaterad riktlinje. SKR tillhandahåller även relevant stödmaterial som kan användas i arbetet.

Kommunledningsförvaltningens enhet för trygghet och säkerhet, säkerhetssamordnare, samordnar en arbetsgrupp där HR-enheten och representant från kansli och hållbar utveckling är viktiga deltagare. Arbetet omfattar informationsinsamling, möten och framtagande av ett förslag till en kommunövergripande riktlinje.

Tidsplan och prioritering
Planerad start för arbetet är tidigast första halvan av 2026.

1.3 Tydliggöra hur verksamheterna ska agera vid misstanke om välfärdsbrott

Riskbeskrivning:
Det finns en risk att kommunens verksamheter inte anmäler brott till polisen, vilket kan leda till att demokratin urholkas och att personer som missbrukar systemet gynnas genom att kunna fortsätta sina aktiviteter utan att upptäckas.

Kategorisering av risk:
Åtgärd adresserar risker inom samtliga riskkategorier.

Föreslagna åtgärder och utredningsmetoder:
Det finns ett behov av att tydliggöra hur verksamheterna ska agera vid misstanke om välfärdsbrott. Vilken form detta bör ta, exempelvis rutin, riktlinje, intranätinformation eller utbildning behöver utredas vidare. Arbetet bör inkludera kunskapsinhämtning samt eventuell samverkan med externa aktörer såsom Polisen, Skatteverket och Försäkringskassan, samt med relevanta interna förvaltningar för att säkerställa att informationen når rätt

målgrupper. Enhet för trygghet och säkerhet, kommunens säkerhetssamordnare, föreslås att vara sammankallande.

Tidsplan och prioritering:
Ej fastställt ännu.

1.4 Fördjupad utredning kontroll av verksamheter

Riskbeskrivning:
Det finns en risk för att kriminella nätverk inblandade i olika verksamheter använder bulvaner för att dölja kriminell bakgrund. Risk för att oseriösa verksamheter får fortsätta bedriva sin verksamhet utan att kommunen eller annan myndighet ingriper.

Kategorisering av risk:
Manipulerad beslutsprocess

Föreslagna åtgärder och utredningsmetoder:
Göra en fördjupad utredning för hur kommunen kan arbeta mer systematiskt för att identifiera verksamheter som bedriver oseriös verksamhet, samt hur åtgärder kan genomföras och följas upp. Utredningen bör svara på hur arbetet ser ut idag, hur det bör se ut i framtiden, i vilken omfattning arbetet ska ske, vem som ska samordna arbetet, vilka andra aktörer som ska delta samt vilka mål arbetet strävar mot.

Tidsplan och prioritering:
Ej fastställt ännu.

1.5 Fortsätta det löpande arbetet av att förbättra inköps-processen och kontroller av avtal.

Riskbeskrivning:
Risk att oseriösa leverantörer inte identifieras i kommunens inköpsprocess

Kategorisering av risk:
Falsk eller bristfällig leverans och manipulerad beslutsprocess

Föreslagna åtgärder och utredningsmetoder:
Kommunen har etablerade rutiner och kontroller på plats. Ekonomiavdelningen bedriver kontinuerlig omvärldsbevakning och dialog för att utveckla kontrollåtgärder i takt med förändringar i lagstiftning och samhällsutveckling. Ett löpande arbete pågår både inom kommunen och hos

andra myndigheter, där utredningar och fördjupningar genomförs med fokus på regelverk och systemstöd.

För att säkerställa ett effektivt arbete krävs samverkan med samtliga förvaltningar och verksamheter samt externa aktörer och myndigheter. Det finns även ett tydligt behov av ett effektivt systemstöd.

Tidsplan och prioritering:
Detta är ett pågående och löpande arbete.

1.6 Utbildning för attestanter

Riskbeskrivning:
Det finns en risk att mottagningsattestant och beslutsattestant inte genomför erforderliga kontroller.

Kategorisering av risk:
Falsk eller bristfällig leverans

Föreslagna åtgärder och utredningsmetoder:
Genomföra fördjupade utbildningar för attestanter avseende vilka kontroller som ska utföras vid attest. Detta görs i samband med att attestrutiner uppdateras i samband med en förändring av systemstödet i ekonomisystemet under våren 2026.

Tidsplan och prioritering:
Arbetet påbörjas under våren 2026.

2. Omsorgsförvaltningen

2.1 Fördjupad utredning av intern kontroll inom personlig assistans

Riskbeskrivning:
Det finns en risk för felaktiga utbetalningar inom personlig assistans, kopplat till manipulerad beslutsprocess samt falsk eller bristfällig leverans.

Kategorisering av risk:
Manipulerad beslutsprocess och falsk eller bristfällig leverans

Föreslagna åtgärder och utredningsmetoder:
Hösten 2025 har beslut tagits om att ta fram en ny process för hantering och

utbetalning av ersättning inom personlig assistans. Syftet är att säkerställa en korrekt och rättssäker hantering, inklusive sjuklöner.

Det finns en viss kontrollfunktion beskriven i den administrativa processen gällande den registrerade utförda tiden men kontrollen behöver utvecklas och säkerställas. Även arbetssätt och rutin för sjuklöner inom personlig assistans behöver utvecklas. Bedömningen är att utökade personalresurser krävs, och behovet av systemstöd ska utredas vidare. Samverkan med Försäkringskassan kan bli aktuell.

Tidsplan och prioritering:
Arbetet startar i november 2025 och beräknas ta minst sex månader.

2.2 Fördjupad utredning av intern kontroll inom äldre- och funktionshinderomsorg

Riskbeskrivning:
Det finns risk att beslutsunderlag förfalskas och att beslut tas på felaktiga grunder. Det finns även en risk att anhöriganställningar utnyttjas vilket kan leda till att brukaren inte får rätt kvalitet på vård.

Kategorisering av risk:
Manipulerad beslutsprocess

Föreslagna åtgärder och utredningsmetoder:
Anhöriganställningar: Riktlinjen behöver ses över och revideras för att begränsa tillämpningen av anhöriganställningar i förvaltningen, olika lagstiftningar medför dock skilda möjligheter att begränsa användningen.

Förfalskning av intyg/diagnoser: Vid stark misstanke om att underlagen inte stämmer föreslås en ny rutin där handläggaren begär en ny bedömning gjord av kommunens egen rehab-personal. Detta kräver antagligen ett beslut från förvaltningen. Detta skulle kräva ytterligare stöd från rehab vid behov. Vår bedömning är att det bör rymmas inom befintlig bemanning.

Vid misstanke om att en bedömning är förfalskad kan handläggare kontakta Socialstyrelsen för bekräftelse av att personalen är legitimerad.

Det kan finnas behov av att samverka med Socialstyrelsen, Försäkringskassan och regionen.

Tidsplan och prioritering:

Arbetet kan starta omgående, hösten 2025, och utredningen beräknas ta 2–3 månader.

3. Medborgarförvaltningen

3.1 Fördjupad utredning av intern kontroll inom ekonomiskt bistånd

Riskbeskrivning:
Det finns en risk att ekonomiskt bistånd beviljas och utbetalas till personer som inte är berättigade till stöd. Detta kan bero på att den sökande lämnar oriktiga eller ofullständiga uppgifter, att uppgifterna tolkas felaktigt i handläggningsprocessen, eller på att enskilda handläggare avsiktligt fattar felaktiga beslut om utbetalning.

Kategorisering av risk:
Manipulerad beslutsprocess

Föreslagna åtgärder och utredningsmetoder:
Förvaltningen planerar att utreda riskerna genom en översyn av nuvarande arbetssätt samt en analys av alternativa handläggningsmetoder. Arbetet ska samordna den befintliga kompetensen inom organisationen och bör tydliggöra prioriteringar för att säkerställa en effektiv användning av resurser, särskilt avseende tidsåtgång.

I dagsläget finns etablerade rutiner för handläggning, och systemet SSBTEK används för att inhämta information från olika myndigheter. Utöver detta samlas relevanta dokument in från medborgare, exempelvis uppgifter om löner och hyror. SKR utvecklar för närvarande tjänsten Gemensam informationsförsörjning (GIF), vilken förväntas underlätta informationsinhämtningen ytterligare. Utredningen ska även omfatta en bedömning av om befintliga kontroller kan förstärkas eller om nya kontrollmekanismer behöver införas.

De resurser som bedöms nödvändiga omfattar personal inom ekonomiskt bistånd, ekonomer och kvalitetsutvecklare, samt tillgång till tid, kompetens och adekvat systemstöd. Samverkan med externa aktörer såsom Skatteverket, Försäkringskassan och Polisen är inte nödvändig för själva utredningen, men kommer att vara av betydelse i det fortsatta arbetet.

Tidsplan och prioritering:
Planerad start för arbetet är andra halvan av 2026.

3.2 Fördjupad utredning av intern kontroll inom externa placeringar

Riskbeskrivning:
Det finns en risk att medborgare placeras på boenden som inte uppfyller utlovad standard. Boenden kan lämna felaktiga uppgifter om exempelvis personalens kompetens, eller att medborgare överdriver sina behov. Vidare kan det röra sig om avtalsbrott, där boenden inte levererar den vårdkvalitet som avtalats. Då även omsorgsförvaltningen arbetar med externa placeringar bedöms riskerna vara likvärdiga där.

Kategorisering av risk:
Manipulerad beslutsprocess och falsk eller bristfällig leverans

Föreslagna åtgärder och utredningsmetoder:
Det finns ett behov av att komplettera befintliga rutiner med ytterligare kontroller och metoder. Nuvarande rutiner, såsom prioritering av boenden upphandlade via Adda och test av Decimalens screeningverktyg, är inte tillräckliga.

Arbetet föreslås genomföras i samverkan mellan ledningsgruppen inom medborgarförvaltningen, ekonom, kvalitets- och verksamhetsutvecklare. Kontakt bör tas med Adda för att klargöra omfattningen av deras kontroller samt med IVO för att säkerställa ansvarsfördelning. Möjligheten att samverka med polisen bör även utredas.

Samverkan och idéutbyte bör ske med omsorgsförvaltningen och andra kommuner. Det finns eventuellt även behov av utbildning. Centralt stöd från inköp, säkerhet och budget kan bli aktuellt.

Tidsplan och prioritering:
Arbetet förväntas starta under första halvan av 2026.

Uppföljning av handlingsplan

Kommunledningsförvaltningen genom enhet för trygghet och säkerhet och ekonomiavdelningen ansvarar för att uppföljning görs av vidtagna åtgärder senast våren 2027.

Åtgärdplan – brottsförebyggande arbete 2027-2028

Ärendebeskrivning

Åtgärdsplan för brottsförebyggande arbete 2027–2028 är den åtgärdsplan som krävs utifrån Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.

Åtgärderna som har tagits fram grundas i de utvecklingsområden som har identifierats i arbetet med kartläggning och analys (lägesbilden).

I planen hänvisas till specifika åtgärder. Dessa återfinns i bifogad bilaga. Åtgärdsplanen gäller från 2027.

Beslutsförslag

Kommunledningsförvaltningen föreslår kommunstyrelsen besluta

att godkänna åtgärdsplan för brottsförebyggande arbete 2027–2028 med tillhörande bilagor.

Berber de Jong
Säkerhetssamordnare

Ulf Svensson
Kommundirektör

Beslutsunderlag

- Åtgärdsplan för brottsförebyggande arbete 2027–2028
- Bilaga 1 till åtgärdsplanen - Lägesbild 2025-2027 Kartläggning och analys
- Bilaga 2 till åtgärdsplanen - Åtgärdsplan 2027-2028

VÄRNAMO KOMMUN

Reglemente
Policy
Plan
Åtgärdsplan
Riktlinje

Åtgärdsplan för brottsförebyggande arbete 2027–2028

Reglemente
Kommunala beslut som utöver kommunallag och andra författningar styr och reglerar kommunala verksamheter. Innefattar Nämndreglementen, Delegeringsordningar, Bolagsordningar, Ägardirektiv, Föreskrifter, Kommunala taxor och avgifter.

Policy
Anger principer och värdegrundsbaserat förhållningssätt och tjänar som vägledning inom det aktuella området.

Plan
Beskriver strategier för arbetet med utvecklingen av Värnamo som kommun, och utvecklingsarbete inom kommunens organisation.

Åtgärdsplan
Anger konkreta åtgärder, tidsramar och ansvar.

Riktlinje
Beskriver hur förvaltning bedriver den befintliga verksamheten, eller ett visst område, så att den bedrivs effektivt och med god kvalitet.

Fastställd av: Kommunstyrelsen
Datum: 2026-xx-xx, § xxx
Dokumentet gäller från: 2027-01-01
Dokumentet gäller för: Värnamo kommuns nämnder och förvaltningar
Dokumentansvarig: Säkerhetssamordnare, Kommunledningsförvaltningen

Bakgrund

Föreliggande dokument innehåller den åtgärdsplan som ska göras enligt lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Åtgärderna utgår från den analys som är genomförd i arbetet med att skapa en lägesbild av brottsligheten och otryggheten (se Bilaga 1).

Att arbeta brottsförebyggande innebär att minska sannolikheten för att brott begås. Det brottsförebyggande arbetet kan delas in i situationellt brottsförebyggande arbete och socialt brottsförebyggande arbete. Det situationella brottsförebyggande arbetet innebär att minska förekomsten av situationer som bidrar till möjligheter att begå brott. Det sociala brottsförebyggande arbetet innebär att minska individers benägenhet att begå brott.

Åtgärder

Åtgärder riktas mot de utvecklingsområden som har identifierats i arbetet med lägesbilden. Inom varje fokusområde har en fördjupad kartläggning och analys genomförts (se kap. 6 i Bilaga 1).

De brottstyper som har valts som fokusområden är

- Narkotikabrott
- Unga i riskzon att begå brott
- Våld i nära relation mot vuxna
- Välfärdsbrott

Nedan beskrivs grunden till att dessa fokusområden har valts ut, samt en kort beskrivning om vilka övergripande åtgärder som sätts in. Mer detaljerad information kring åtgärderna återfinns i ett separat dokument (se Bilaga 2). Åtgärderna har tagits fram i samråd mellan berörda verksamheter och säkerhetssamordnare.

Narkotikabrott

Narkotikabrott anmäls i något större utsträckning i Värnamo kommun jämfört med Jönköpings län och hela landet. Det identifieras även en ökning av antal anmälda narkotikabrott sedan 2023. I nationella trygghetsundersökningen framkommer att befolkningens syn på problem med påverkade personer och öppen narkotikahandel har ökat sedan 2021/2022. Kommunens medborgarundersökning visar däremot en minskning i den synen, även om problemen verkar vara högre i Värnamo jämfört med Jönköpings län och hela landet. Narkotikamätningar i avloppsvatten visar att narkotika förekommer i kommunen.

Polisens trygghetsmätning visar att medborgare kommunens tätorter upplever problem med berusade personer utomhus, narkotikapåverkade personer

utomhus och bostäder som är tillhåll för alkohol- och narkotikamissbrukare. Även kommunens lokala lägesbild visar att problem med misstänkt narkotikaförsäljning och narkotikaanvändning förekommer regelbundet.

Konsekvenserna som narkotika medför kan drabba både samhället och den enskilda individen. Det kan medföra hälsomässiga och sociala problem, men även ekonomiska kostnader och i värsta fall dödsfall. Narkotikabrott är ett fokusområde område i kommunens åtgärdsplan 2027–2028 med tanke på den information som framkommer i lägesbilden, men också med grund i de konsekvenser narkotika medför, både för samhället och för individen.

För att arbeta mot narkotikabrott fokuserar åtgärderna på ett strategiskt analysarbete, fortsatta avloppsmätningar efter narkotika, följa upp samverkansavtal samt genomföra utbildningar.

Unga i riskzon att begå brott

Nationella trygghetsundersökning visar att det sedan 2023 skett en ökning av personer som i stor utsträckning upplever problem med gäng som uppehåller sig i området. Andelen av befolkningen som uppfattar detta som ett problem är dock lägre i lokalpolisområde Värnamo jämfört med i polisregion Öst och i hela landet. Problem med gäng och olika typer av grupperingar och konflikter återkommer i den lokala lägesbilden.

Statistik från socialtjänsten visar en ökning av antal orosanmälningar sedan 2015. Vad gäller institutionsplaceringar, identifieras ingen särskild ökning eller minskning, då det finns variationer över tid. Hos ungdomar beror placeringar oftast på eget beteende, vilket i sin tur kan grundas i omsorgsbrister, psykisk ohälsa, missbruk, kriminalitet eller annat.

Konsekvenserna av att unga personer begår brott kan vara inblandning i grov organiserad brosslighet, ökade konfliktnivåer och våldsspiraler. Unga i riskzon att begå brott är ett fokusområde i åtgärdsplan 2027–2028 med grund i den information som framkommer i lägesbilden, samt de konsekvenser detta kan få.

För att arbeta mot unga i riskzon att begå brott fokuserar åtgärderna på att kunskapshöja personal, vårdnadshavare och elever. Utöver detta ska även uppföljning av tidigare påbörjade och uppstartade samverkansarbeten göras.

Våld i nära relation mot vuxna

Statistik för anmälda brott visar att Värnamo kommun historiskt ligger på lägre nivåer av anmälda brott jämfört med hela landet. Sedan 2022 identifieras en ökning när det gäller anmälda våld i nära relationer i Värnamo kommun. Under 2024 anmäldes fler brott per 100 000 invånare i Värnamo kommun jämfört med hela landet och Jönköping län. Brott mot person är en av brottstyperna som anmäls i störst utsträckning i Värnamo kommun under 2024.

Kvinnojouren i Värnamo påpekar att den vanligaste typen av våld i nära relation som kvinnor söker stöd för är psykiskt våld, hedersrelaterat våld och eftervåld. En minskning av antal placerade personer i skyddat boende identifieras under 2020 och 2021. Polisen i Värnamo uppger att de har ett jämnt

inflöde av anmälda brott i parrelationer. En liten minskning identifieras under 2021, vilket kan bero på en begränsad möjlighet för personer att mötas under pandemin.

Konsekvenser av våld i nära relation mot vuxna är bland annat fysisk och psykisk ohälsa bland personer som drabbats. Även närstående till den utsatta drabbas, till exempel barn. Utöver detta drabbas samhället av våld i nära relationer då det kräver ekonomiska resurser. Våld i nära relation mot vuxna är ett fokusområde i åtgärdsplan 2027–2028 med grund i den information som framkommer i lägesbilden, samt konsekvenserna av brottet.

För att arbeta mot våld i nära relation mot vuxna fokuserar åtgärderna på att genomföra informationsinsatser och att följa upp åtgärder från kartläggningen av hedersrelaterat våld och förtryck.

Välfärdsbrott

Välfärdsbrott gäller ofta bidragsbrott och bedrägerier mot välfärdssystem. En totalskattning av felaktiga utbetalningar inom elva förmåner visar att 9 349 miljoner kronor har betalats ut felaktigt under 2021. Försäkringskassan har gjort denna skattning. Polisens statistik för omfattningen av bidragsbrott i Värnamo kommun visar att brotten förekommer, men inte i någon större utsträckning. Det kan finnas kopplingar mellan välfärdsbrott och organiserad brottslighet.

Konsekvenserna av välfärdsbrott kan vara att skattepengar går till fel saker, till exempel organiserad brottslighet. Andra konsekvenser är förlorat förtroende för kommunen och att rättssäkerheten och demokratin hotas. Med grund i den information som framkommer i lägesbilden läggs välfärdsbrott som ett fokusområde i åtgärdsplan 2027–2028.

För att arbeta mot välfärdsbrott fokuserar åtgärderna på att följa upp åtgärder som återfinns i handlingsplanen för välfärdsbrott.

Organisation och ansvar

För att kunna genomföra åtgärderna i åtgärdsplanen sker samverkan mellan olika aktörer i kommunens verksamhet och med externa aktörer. Följande aktörer har ansvar för åtgärder som återfinns i åtgärdsplanen:

- Medborgarförvaltningen
- Teknik- och fritidsförvaltningen
- Kommunledningsförvaltningen
- Barn- och utbildningsförvaltningen
- Polisen

De åtgärder som förvaltningen har ansvar för ska detaljplaneras, det vill säga vem i förvaltningen som ska göra vad, när, hur och med vilka resurser. Åtgärderna bör planeras in i verksamhetsplaner och budgetprocesser i den mån de behövs.

Tidplan

Åtgärdsplanen gäller för perioden 2027–2028. Tidsplan för varje enskild åtgärd finns med (se Bilaga 2).

Budgetering

De åtgärder som inte kan hanteras i befintlig budget är det upp till varje enskild förvaltnings ansvar att söka annan finansiering för. Varje förvaltning driver själva finansieringen av de åtgärder de står som ansvariga för, om inget annat står i dokumentet (se Bilaga 2).

Orsaken till att åtgärdsplanen antas ungefär ett år innan den börjar gälla grundas i att främja möjligheten att ta hänsyn till budget vid planering av åtgärder. Möjlighet finns att söka ekonomiskt stöd för brottsförebyggande åtgärder. Myndigheten brottsförebyggande rådet öppnar sökperioden under hösten 2026 och hösten 2027.

Ansvarig

Åtgärdsplanen antas av kommunstyrelsen men berör flera av kommunens nämnder och förvaltningar. Trygghets- och säkerhetsenheten ansvarar för att följa upp och revidera åtgärdsplanen.

Mål

Mål för respektive fokusområde ställs upp. Dessa återfinns i ett separat dokument (se Bilaga 2).

För att följa utvecklingen i statistiken ställs indikatorer upp. Indikatorerna grundas i den statistik som återfinns i lägesbilden och som utvalda fokusområden bygger på. Indikatorerna utgår från SMART-modellen, vilket innebär att de ska vara specifika, mätbara, accepterade, realistiska och tidsatta.

Narkotikabrott

1. Minska andel av befolkningen i kommunen som anser att det finns ett problem i stor utsträckning med påverkade personer från 6 procent (2023/2024) till 4 procent (2027/2028). Data hämtas från nationella trygghetsundersökningen.
2. Minska andel av befolkningen i kommunen som anser att det finns ett problem i stor utsträckning med öppen narkotikahandel från 5 procent (2023/2024) till 2 procent (2027/2028). Data hämtas från nationella trygghetsundersökningen.
3. Minska siffran på kommunens medborgarundersökning vad gäller problem med narkotikahandel från 60 procent (2023) till 30 procent (2027). Data hämtas från medborgarundersökningen som görs vartannat år.
4. Minska siffran på polisens trygghetsmätning för Värnamo kommuns tätorter vad gäller missbruksproblem från 4.0 (2025) till åtminstone 3.5 under 2027 och 2.5 under 2028. Data hämtas från polisens trygghetsmätning.

Unga i riskzon att begå brott

1. Minska andel av befolkningen i kommunen som anser att det finns ett problem i stor utsträckning med gäng som uppehåller sig i området från 6 procent (2024) till 2 procent (2028). Data hämtas från nationella trygghetsundersökningen.

2. Minska antal institutionsplaceringar från 110 (2024) till åtminstone 90 under 2027 och 80 under 2028. Data hämtas från socialtjänstens statistik.

Våld i nära relation mot vuxna

1. Öka antal anmälda våld i nära relation i kommunen från 472 per 100 000 invånare (2024) till 550 per 100 000 invånare (2027). Data hämtas från brottsförebyggande rådets statistikdatabas.

Välfärdsbrott

1. Öka antal anmälda bidragsbrott (mot kommunerna) från 6 per 100 000 invånare (2024) till minst 15 per 100 000 invånare (2027) och minst 20 per 100 000 invånare (2028). Data hämtas från brottsförebyggande rådets statistikdatabas.

Uppföljning

Åtgärdsplanen följs upp en gång om året genom att säkerhetssamordnare går igenom förvaltningarnas angivna status på åtgärder. Förvaltningarna ska lägga in åtgärderna i befintligt verksamhetssystem. Där rapporteras status på åtgärderna minst i samband med delårsbokslut och helårsbokslut. Åtgärdernas status baseras på alternativen

- Påbörjad åtgärd
- Pausad åtgärd
- Ej påbörjad åtgärd
- Färdig åtgärd
- Stoppad åtgärd
- Försenad åtgärd
- Väntande åtgärd

Uppföljning genomförd av säkerhetssamordnare presenteras på lokalt brottsförebyggande råd. Vartannat år revideras åtgärdsplanen utifrån den uppdaterade lägesbilden, då nya åtgärder tillkommer och genomförda åtgärder tas bort.

Bilaga 1: Lägesbild Brottsförebyggande 2025–2027

Kartläggning och analys

VÄRNAMO KOMMUN

Innehåll

1. Inledning 1

3. Metod 2
3.1. Information om de olika källorna 3
3.2. Avgränsningar 3
4. Bakgrund 3
4.1. Befolkning 3
4.1.1. Könsfördelning 4
4.1.2. Åldersfördelning 4
4.2. Levnadsförhållanden 4
4.2.1. Förvärvsarbetande 4
4.2.2. Arbetslöshet 4
4.2.3. Gymnasiebehörighet 4
4.2.4. Trångboddhet 5
4.2.5. Socioekonomi 5
4.3. Trafik och tätorter 6
4.4. Kommunens organisation 6
4.4.1. Organisation för det brottsförebyggande arbetet 8
4.5. Samverkan i kommunen 9
4.5.1. Polisen 9
4.5.2. Bostadsbolag 9
4.5.3. Näringsliv 9
4.5.4. Region 9
4.5.5. Länsstyrelse 10
4.5.6. Väktarbolag 10
4.5.7. Civilsamhälle 10
5. Resultat 11
5.1. Totalt antal anmälda brott 11

5.2. Händelser i kommunens e-tjänst 13
5.3. Brott och otrygghet – utifrån kategorier 13
5.3.1. Bedrägeribrott 14
5.3.2. Miljöbrott 17
5.3.3. Narkotikabrott 19
5.3.4. Otillåten påverkan och korruption 26
5.3.5. Otrygghet och oro för brott 27
5.3.6. Sexualbrott 36
5.3.7. Skadegörelsebrott 38
5.3.8. Stöld- och tillgreppsbrott 45
5.3.9. Trafikbrott 51
5.3.10. Unga i riskzon att begå brott 54
5.3.11. Våldsbejakande extremism 57
5.3.12. Våld mot barn och unga 59
5.3.13. Våld i nära relation mot vuxna 61
5.3.14. Våld i offentlig miljö mot vuxna 64
5.3.15. Välfärdsbrott 68
6. Fokusområden och analys 71
6.1. Fokusområden 71
6.2. Analys 71
6.2.1. Narkotikabrott 71
6.2.2. Unga i riskzon att begå brott 73
6.2.3. Våld i nära relation mot vuxna 75
6.2.4. Välfärdsbrott 76
7. Diskussion om behov 77
7.1. Narkotikabrott 77

7.2. Unga i riskzon att begå brott....78

7.3. Våld i nära relation mot vuxna....79

7.4. Välfärdsbrott....79

8. Slutsats....79

Litteraturförteckning....80

Bilaga 1: Information om de olika källorna....87

Bilaga 2: Felkällor....93

1. Inledning

Att arbeta brottsförebyggande innebär att minska sannolikheten för att brott begås. Det brottsförebyggande arbetet kan delas in i situationellt brottsförebyggande arbete och socialt brottsförebyggande arbete (Newburn, 2017). Det situationella brottsförebyggande arbetet innebär att minska förekomsten av situationer som bidrar till möjligheter att begå brott. Det sociala brottsförebyggande arbetet innebär att minska individers benägenhet att begå brott.

Insatserna för det brottsförebyggande arbetet kan delas in i primära, sekundära och tertiära insatser, *se bild 1* (BRÅ, 2023a). Primära insatser riktar sig till alla eller de flesta individer eller situationer. Sekundära insatser riktar sig till riskpersoner eller riskmiljöer. Tertiära insatser riktar sig mot de som redan har begått brott eller varit utsatta för brott. I det specifika brottsförebyggande arbetet bör sekundära och tertiära insatser räknas in (Länsstyrelsen i Jönköpings län, 2023). När det gäller primära insatser, bör detta anses ingå i den ordinära verksamheten.

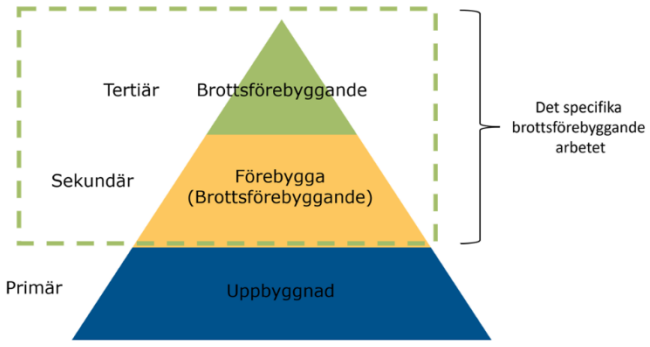

Bild 1. Modell för definition av det brottsförebyggande arbetet.

Enligt lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete ska kommunen upprätta en lägesbild som ligger till grund för en åtgärdsplan (Sveriges Riksdag, 2023). Lägesbilden ska innehålla en kartläggning av brottsligheten, dess omfattning och konsekvenser, annan information av betydelse i sammanhanget och en analys av kartläggningen och informationen.

Brottsförebyggande rådet [BRÅ] ger följande definition av begreppen kartläggning och lägesbild:

”Med kartläggning avses en systematisk datainsamling om ett geografiskt område, ett brottsproblem eller en befolkningsgrupp. I kartläggningen samlas information om vad, hur mycket, hur ofta, på vilket sätt och under vilka förutsättningar som brottsligheteten sker eller uppträder.” (BRÅ, 2023b).

”En lägesbild är en sammanställning kartläggningens resultat. Den är en samlad

bedömning om var problemen är som störst, hur situationen ser ut jämfört med referensdata och hur utvecklingen sett ut över tid. En mer avancerad lägesbild kan också innehålla prognoser eller fördjupningar kring vissa brottstyper. Lägesbilden fungerar sedan som underlag när man väljer och planerar åtgärder." (BRÅ, 2023b).

Lägesbilden ska uppdateras minst vartannat år (Sveriges Riksdag, 2023).

För framgång i det brottsförebyggande arbetet krävs samverkan och samråd mellan kommunen och polismyndigheten, men även med andra aktörer (BRÅ, 2020a). Den gemensamma lägesbilden grundas i information från både polis, kommun och andra aktörer. Utifrån lägesbilden skapas en åtgärdsplan.

Åtgärdsplanen beskriver vilka problemområden som valts ut, målsättningen med det brottsförebyggande arbetet och en plan för vilka åtgärder som är möjliga och lämpliga. De åtgärder som väljs ut bör i största möjliga mån vara evidensbaserade, vilket innebär att använda insatser som grundas i

- den bästa tillgängliga kunskapen
- den professionelles expertis
- berörda personens situation, erfarenhet och önskemål (Socialstyrelsen, 2020).

Åtgärdsplanen antas av kommunstyrelsen (Sveriges Riksdag, 2023).

2. Syfte

Syftet med kartläggningen är att ge en samlad bild av brottsligheten och otryggheten i Värnamo kommun (BRÅ, 2021). Kartläggningen ska ligga till grund för en åtgärdsplan där syftet är att förbättra förmågan att förebygga brott och otrygghet.

3. Metod

Kartläggningen inleds med en bakgrund för att ge en bild av Värnamo kommun. Efter detta presenteras resultatet som består av en sammanställning av information från olika källor om olika typer av brott och känslor av otrygghet.

Resultatet presenteras utefter varje brottstyp, där varje brottstyp avslutas med en sammanfattande reflektion för att ge en övergripande blick av just den brottstypen.

Kartläggningen avslutas med en slutsats, som ska ge förslag till vidare arbete.

3.1. Information om de olika källorna

Olika informationskällor beskriver olika typer av information och ger en förståelse för olika saker. Att använda flera olika informationskällor bidrar till ett mer gediget underlag som ökar trovärdigheten i kartläggningen (BRÅ, 2021). Detta kallas även att triangulera kunskapsunderlaget. Information om de olika källorna återfinns (se Bilaga 1).

3.2. Avgränsningar

Varje brottstyp utgår från statistik för anmälda brott och kompletteras eventuellt med annan statistik och ytterligare relevant information.

De källor som har valts ut för att beskriva brottstyperna grundas bland annat i mörkertalet. Till exempel har intervjuer gjorts för att komplettera statistiken i brottstyperna våld i nära relation och sexualbrott, eftersom dessa brott ofta har ett stort mörkertal.

Vilka brottstyper som valts grundas i det underlag som Länsstyrelsen i Jönköpings län har skickat ut (Länsstyrelsen i Jönköpings län, 2024). Underlaget har sedan satts i relation till Värnamo kommun och de förutsättningar som finns inom kommunen.

Faktorer så som kön och ålder finns inte med under respektive brottstyp. Detta för att inte gå för djupgående inom varje brottstyp. Bakgrunden innehåller grundläggande information om kön- och åldersfördelning i kommunen. Mer djupgående information kommer att ingå i efterföljande analys.

Det är utifrån den information som framkommer i de olika brottstyperna som fokusområden kan väljas ut. Brottstyperna som valts ut som fokusområden kan sedan analyseras och olika insatser kan sättas in

4. Bakgrund

4.1. Befolkning

Värnamo kommun är en medelstor kommun i Jönköpings län med 34 542 invånare under 2024 (Statistikmyndigheten, 2025a). I kommunens centralort bor drygt 20 000 av kommunens totala befolkning (Statistiska Centralbyrån, 2024). Värnamo kommun är den näst största kommunen i Jönköpings län, sett till antal invånare (Statistikmyndigheten, 2025a).

4.1.1. Könsfördelning

Under de senaste 5 åren har 49 procent av befolkningen i Värnamo kommun varit kvinnor och 51 procent av befolkningen varit män (Statistikmyndigheten, 2025b).

4.1.2. Åldersfördelning

Under 2024 hade invånare i Värnamo kommun en medelålder på 43,4 år (Statistikmyndigheten, 2025b). Det identifieras en liten ökning av medelåldern sett till de 10 senaste åren. Medelåldern i hela landet och Jönköpings län låg under 2024 på 42,2 år vilket innebär att invånarna i Värnamo kommun i snitt är 1 år äldre jämfört med hela landet och Jönköpings län.

4.2. Levnadsförhållanden

4.2.1. Förvärvsarbetande

Förvärvsarbetande är ett begrepp som används för att beskriva sysselsättningen i Sverige (Statistikmyndigheten, 2020). De förvärvsarbetande klassificeras som antingen anställd eller egen företagare med hjälp av löneinkomst och deklaration för näringsverksamhet.

Statistik från 2023 visar att av de som är mellan 20-65 år i Värnamo kommun, är knappt 86 procent förvärvsarbetande (Statistikmyndigheten, 2025b). Detta är en högre andel än hela landet där 81 procent av befolkningen i är förvärvsarbetande under 2023.

4.2.2. Arbetslöshet

Arbetslösheten beräknas genom att undersöka hur många av kommunens invånare i åldern 18-65 år som är öppet arbetslösa eller i program med aktivitetsstöd, dividerat med totalt antal invånare som är 18-65 år (Kolada, 2025).

Under 2023 är 4 procent av de som är mellan 18-65 år i Värnamo kommun arbetslösa (Statistikmyndigheten, 2025b).

4.2.3. Gymnasiebehörighet

Av invånarna i Värnamo kommun som är mellan 25–64 år gamla har 49,4 procent en gymnasial utbildning under 2024 (Statistikmyndigheten, 2025b). Detta är en något lägre siffra än under 2023 då andelen låg på 49,7 procent. I samma åldersgrupp är det 12,5 procent som har en förgymnasial utbildning och 35,8 procent som har en eftergymnasial utbildning under 2024.

Under 2024 var drygt 76 procent av eleverna i årskurs 9 i Värnamo kommun behöriga till gymnasiet (Statistikmyndigheten, 2025b). Det är en lägre siffra jämfört med året innan, då siffran låg på 86 procent. Det är också en lägre siffra jämfört med rikssnittet.

4.2.4. Trångboddhet

Trångboddhet är ett mått på hushållens boendestandard (Statistikmyndigheten, 2021). Statistiken om trångboddhet utgår från norm 2. Norm två infördes på 1960-talet och definieras som högst två personer per rum och dessutom ska det finnas ett kök och ett vardagsrum (Statistikmyndigheten, 2025b).

I Värnamo kommun låg trångboddheten under 2023 på 4,5 procent (Statistikmyndigheten, 2025b). Det är en lägre andel jämfört med både Jönköpings län och hela landet. I Jönköpings län låg trångboddheten under 2023 på 5 procent och i hela landet låg den på 6,8 procent.

4.2.5. Socioekonomi

Boverket har ett verktyg som kallas segregationsbarometern (Boverket, 2024a). Barometern kan visa på socioekonomiska förutsättningar på kommunnivå. Förutsättningarna delas in ett socioekonomiskt index. Indexet ligger i sin tur till grund för fem olika områdestyper. Områdestyp 1 har stora socioekonomiska utmaningar samtidigt som områdestyp 5 har mycket goda socioekonomiska förutsättningar. Det socioekonomiska indexet baseras på följande indikatorer:

- Andel personer med låg ekonomisk standard
- Andel personer med förgymnasial utbildning
- Andel personer som har haft ekonomiskt bistånd i minst tio månader och/eller har varit arbetslösa längre än sex månader.

Av befolkningen i Värnamo kommun bor majoriteten, 69,4 procent, i områden där det finns goda socioekonomiska förutsättningar (områdestyp 4) (Boverket,

2024b). Inom kommunen finns två områden med socioekonomiska utmaningar (områdestyp 2), vilket innebär att 8,5 procent av befolkningen bor i ett sådant område. Övriga 22,1 procent bor i ett socioekonomiskt blandat område (områdestyp 3), vilket det totalt finns fyra av i Värnamo kommun.

4.3. Trafik och tätorter

Då kommunen korsas av de trafikerade vägarna riksväg 27 och E4:an kan Värnamo kommun anses vara en transportnod, *se bild 2*. Utmed riksväg 27 återfinns flertal tätorter i kommunen, däribland Bredaryd, Forsheda, Kärda, Bor och Rydaholm, *se bild 3.*

4.4. Kommunens organisation

Värnamo kommun styrs av kommunfullmäktige där 51 ledamöter ingår (Värnamo kommun, 2024a). Ledamöterna i kommunfullmäktige är politiker och väljs vart fjärde år i samband med allmänna val. Under kommunfullmäktige återfinns kommunstyrelsen som också består av politiker. Det är kommunstyrelsen som verkställer kommunfullmäktiges beslut. Kommunens verksamhet leds av nämnder som består av valda politiker. Nämnderna och dess tillhörande förvaltningar återfinns i kommunens organisationsschema, *se bild 4.* I organisationsschemat återfinns förvaltningarna i gult, nämnderna i blått och bolagen i grått. Kommunalförbundet Samverkan Återvinning Miljö [SÅM] återfinns också.

Förvaltningarna ansvarar för den

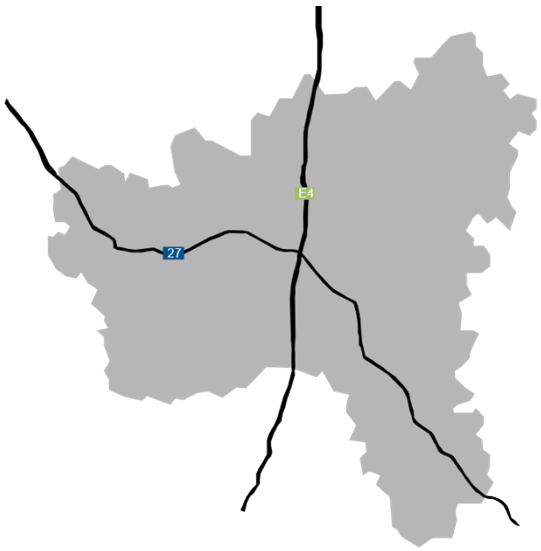

Bild 2. Karta över riksväg 27 och E4:an genom Värnamo kommun.

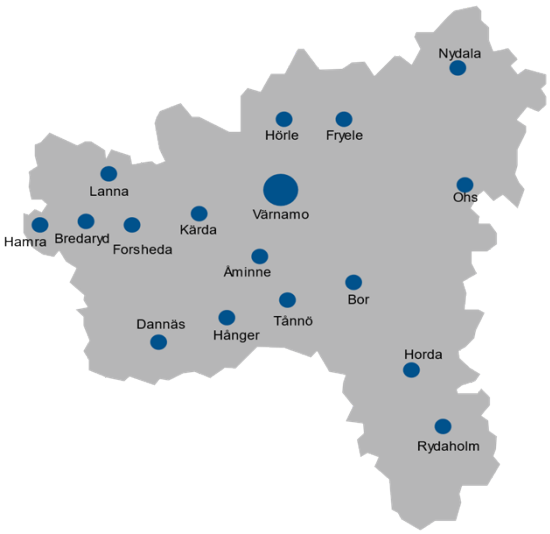

Bild 3. Karta över Värnamo kommun och tätorterna.

verksamhet som ligger inom nämndernas respektive ansvarsområde. I varje

förvaltning finns en förvaltningschef som leder verksamheten inom sin förvaltning.

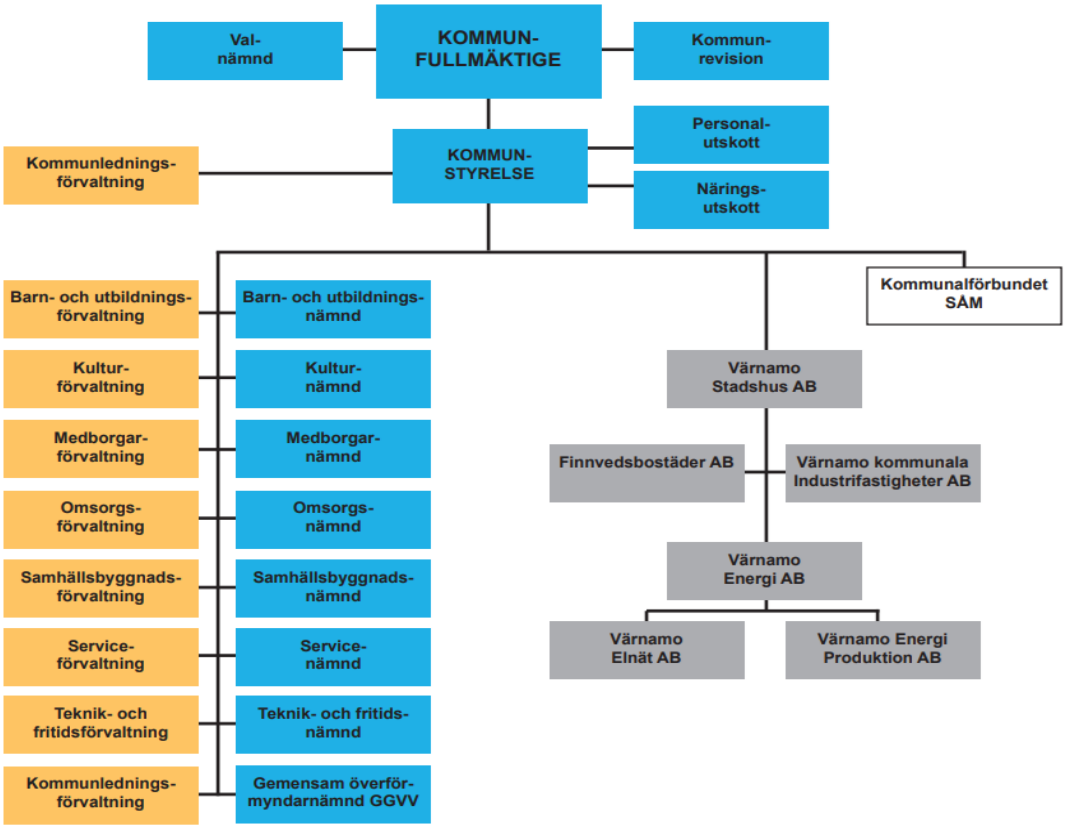

Bild 4. Organisationsschema för Värnamo kommun.

Delar av den kommunala verksamheten beskrivs som bolag eller stiftelser (Värnamo kommun, 2024a). Bolagen ägs av holdingbolaget Värnamo Stadshus AB, som i sin tur ägs till 100 procent av Värnamo kommun. Bolag som ägs av Värnamo Stadshus AB är Värnamo Energi AB, Finnvedsbostäder AB och Värnamo kommunala industrifastigheter AB.

4.4.1. Organisation för det brottsförebyggande arbetet

Kommunen har ett lokalt brottsförebyggande råd och arbetar utifrån arbetsmetoden effektiv samordning för trygghet (EST).

4.4.1.1. Lokalt brottsförebyggande råd

Kommunens lokala brottsförebyggande råd är styrgruppen som skapar förutsättningar för samverkan och ger mandat inom det brottsförebyggande arbetet (Värnamo kommun, 2025a). Kommunstyrelsens ordförande ansvarar för rådet och kommunens säkerhetssamordnare är sammankallande. De som ingår i kommunens lokala brottsförebyggande råd är bland annat kommunstyrelsens presidier, kommundirektören, förvaltningscheferna, lokalpolisområdeschef, kommunpolis och representanter från finnvedsbostäder, Värnamo city och Värnamo näringsliv AB.

4.4.1.2. Effektiv Samordning för Trygghet [EST]

Aktörerna som ingår i EST arbetar strategiskt med att planera, utforma och följa upp arbetet med trygghetsskapande åtgärder (Värnamo kommun, 2025a). EST-gruppen kan vid behov tillsätta arbetsgrupper för att arbeta mer intensivt med vissa åtgärder eller fokusområden. Aktörer som ingår i EST är bland annat kommunens säkerhetssamordnare, kommunpolis, ANDTS-samordnare, representanter från förvaltningarna, finnvedsbostäder, gummifabriken, securitas och regionen. Aktörerna träffas minst 4 gånger per år och skickar löpande in underlag till en lokal lägesbild som sammanställs tillsammans med polisen månatligen.

4.5. Samverkan i kommunen

4.5.1. Polisen

Värnamo kommun har ett nära samarbete med lokalpolisområde Värnamo. Kommunen har tillsammans med polisen undertecknat en samverkansöverenskommelse (Värnamo kommun, 2025a). En samverkansöverenskommelse är ett verktyg för att skapa struktur och systematik i samverkan mellan polis och kommun (BRÅ, 2020b). Överenskommelsen bidrar till att ge ett helhetsperspektiv och skapa samsyn på brotts- och otrygghetsproblem, samt på olika roller och i arbetsfördelningen.

Samverkan med polisen sker även i arbetet utifrån EST, trygghetsvandringar, medborgarlöften, grannsamverkan och i andra sammanhang där behov identifieras (Värnamo kommun, 2025a).

4.5.2. Bostadsbolag

Värnamo kommun samarbetar med bostadsbolag i det brottsförebyggande arbetet. Det kommunala bostadsbolaget Finnvedsbostäder deltar i kommunens arbete med EST och även på lokala brottsförebyggande råd (Värnamo kommun, 2025a). Övriga bostadsbolag samarbetar kommunen med vid behov. Det kan till exempel gälla vid trygghetsvandringar eller då specifika problem uppstår (personlig kommunikation, 8 augusti, 2025).

4.5.3. Näringsliv

Utifrån arbetet i lokalt brottsförebyggande råd och EST sker samverkan med aktörer från näringslivet, bland annat Värnamo Näringsliv AB och Värnamo city (Värnamo kommun, 2025a).

Kommunen arbetar även med näringslivssamverkan vilket innebär att, utifrån konceptet grannsamverkan, arbeta med näringlivet för att förebygga brott och öka tryggheten i Värnamo kommun (personlig kommunikation, 8 augusti, 2025).

4.5.4. Region

Region Jönköpings län är ytterligare en av kommunens samverkanspartner i det brottsförbyggande arbetet (personlig kommunikation, 8 augusti, 2025). Regionen deltar i kommunens EST-arbete och kontakt tas då specifika problem uppstår.

4.5.5. Länsstyrelse

Kommunen får stöd från länsstyrelsen Jönköpings län inom det brottsförebyggande arbetet. Länsstyrelsen bjuder regelbundet in till nätverksträffar där länets kommuner har möjlighet att dela erfarenheter och få information (personlig kommunikation, 8 augusti, 2025).

4.5.6. Väktarbolag

På kommunens EST-möten deltar väktarbolaget Securitas (personlig kommunikation, 8 augusti, 2025). Kommunen samarbetar även med Securitas då specifika problem uppstår.

4.5.7. Civilsamhälle

Kommunen samverkar med civilsamhället vid behov (personlig kommunikation, 8 augusti, 2025). Till exempel kan trossamfund och privata fastighetsägare bjudas in till trygghetsvandringar. Kommunen genomför även gemensamma insatser tillsammans med föreningar och trossamfund. Det kan till exempel handla om utbildningar eller dialoger om det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet.

5. Resultat

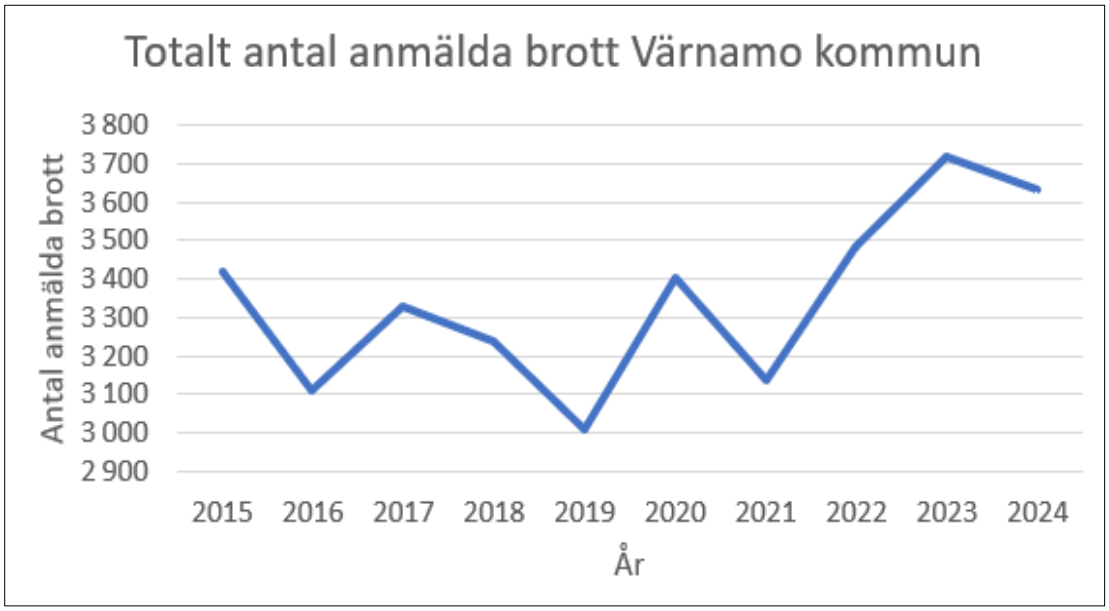
5.1. Totalt antal anmälda brott

Under 2024 hade Värnamo kommun totalt 3631 anmälda brott, *se tabell 1* (BRÅ, 2025a). För att antalet anmälda brott ska kunna sättas i relation till länet och hela landet, beräknas antalet anmälda brott per 100 000 invånare.

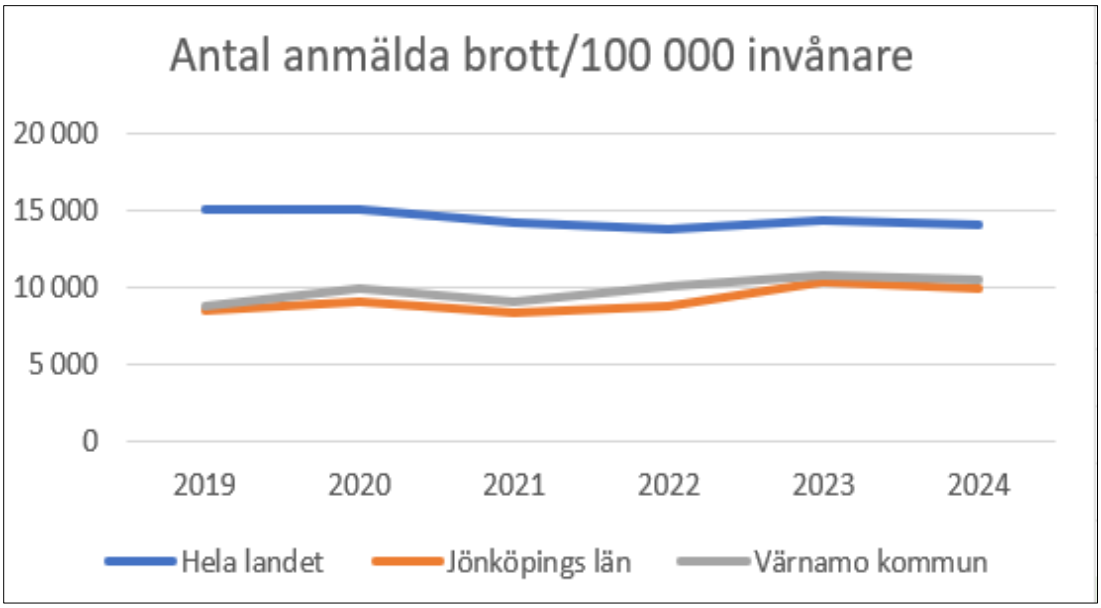
Utifrån Värnamo kommuns invånarantal innebär det 10 503 anmälda brott per 100 000 invånare, *se tabell 2*.

Under 2024 och de år som presenteras dessförinnan låg Värnamo kommun på ett lägre antal anmälda brott jämfört med hela landet, *se tabell 2* (BRÅ, 2025d). Jämfört med Jönköpings län har Värnamo kommun något fler antal anmälda brott per 100 000 invånare.

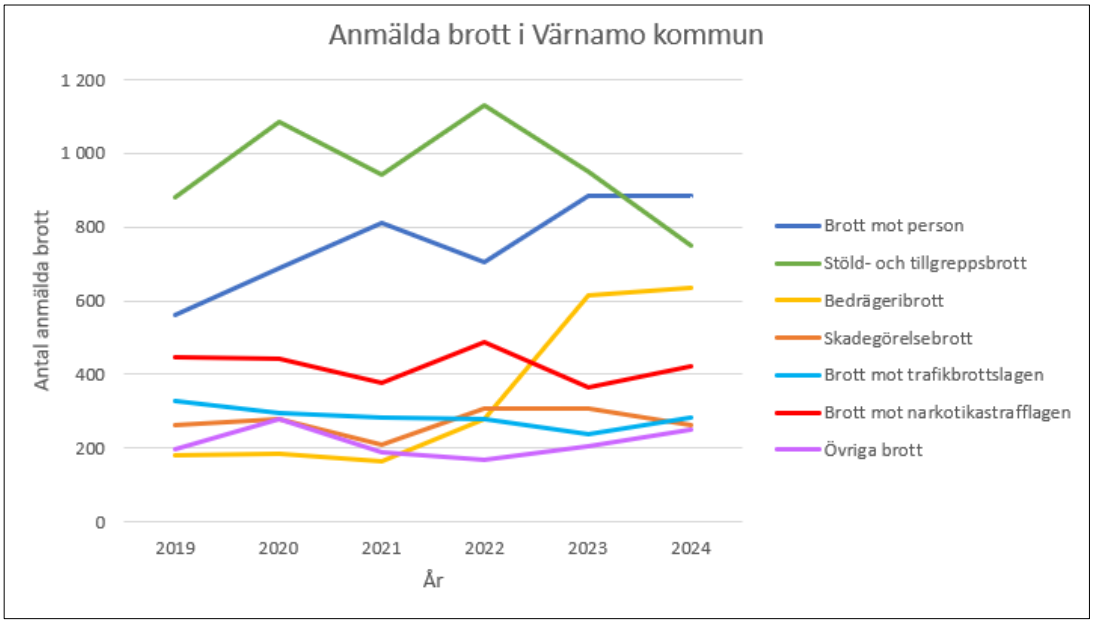
Olika brottstyper anmäls i olika hög utsträckning. I Värnamo kommun är stöld- och tillgreppsbrott, brott mot person och bedrägeribrott de brott som anmäls i störst utsträckning under 2023 och 2024, *se tabell 3.*

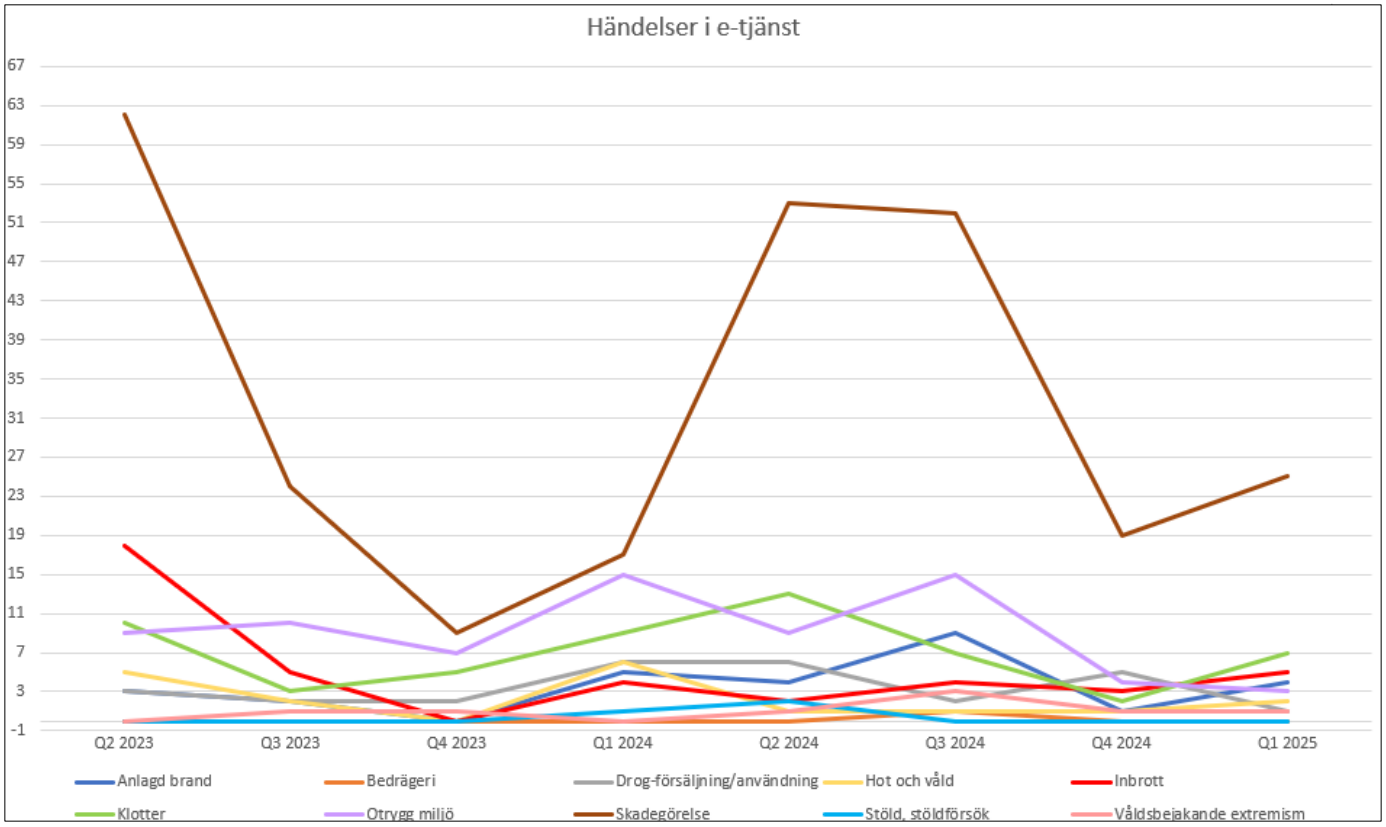
Tabell 1. Statistik över anmälda brott i Värnamo kommun mellan 2015–2024.

Tabell 2. Statistik över anmälda brott per 100 000 invånare mellan 2019–2024.

Tabell 3. Statistik över anmälda brott med olika brottskategorier 2019–2024.

Tabell 4. Statistik från kommunens e-tjänst kvartal 2, 2023 – kvartal 1, 2025.

5.2. Händelser i kommunens e-tjänst

De händelser som rapporteras in till e-tjänsten i störst utsträckning gäller skadegörelse, otrygg miljö och klotter, *se tabell 4.*

5.3. Brott och otrygghet – utifrån kategorier

Kommande avsnitt beskriver olika brottstyper var för sig. Detta för att undersöka kategorierna mer djupgående och för att det ska bli tydligt vilka brottstyper som förekommmer mer frekvent i Värnamo kommun jämfört med Jönköpings län och hela landet.

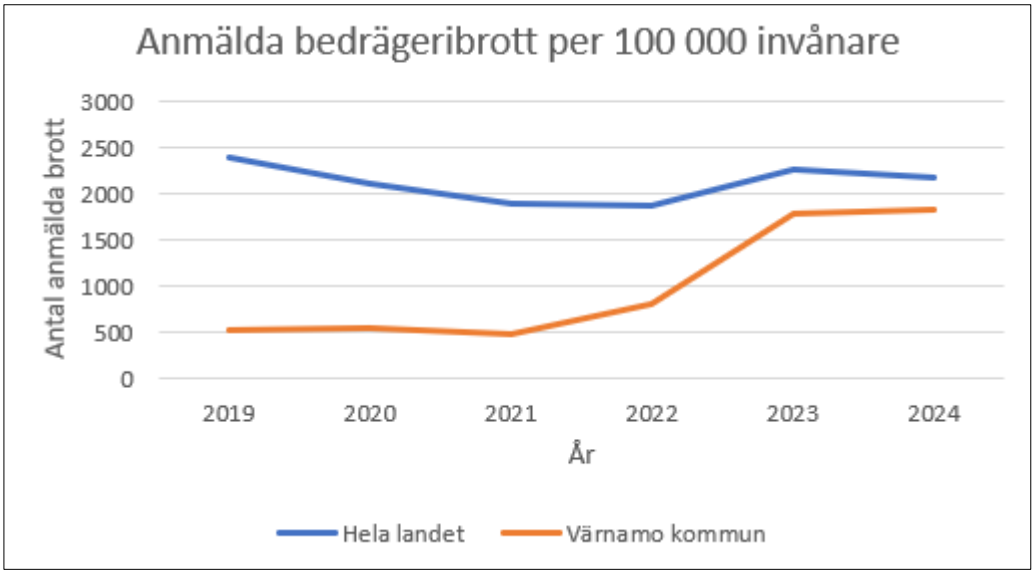
5.3.1. Bedrägeribrott

5.3.1.1. Anmälda brott

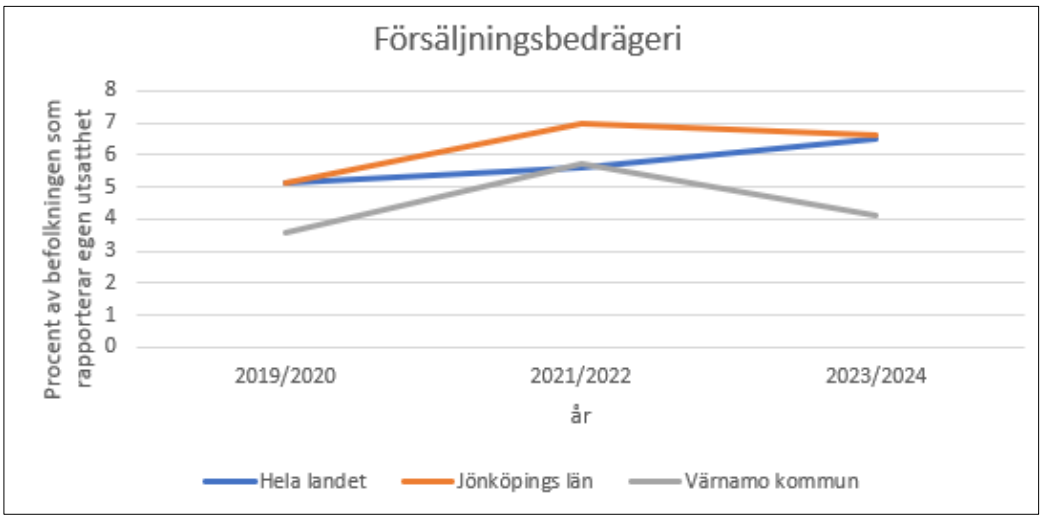
I statistiken för anmälda bedrägeribrott saknas statistik på länsnivå (BRÅ, 2025a). Därför tas endast statistik från kommunal och nationell nivå med.

Statistiken för anmälda brott visar att Värnamo kommun har lägre antal anmälda bedrägeribrott jämfört med hela landet, *se tabell 5* (BRÅ, 2025d). En ökning av antal anmälda bedrägeribrott identifieras i Värnamo kommun från 2021.

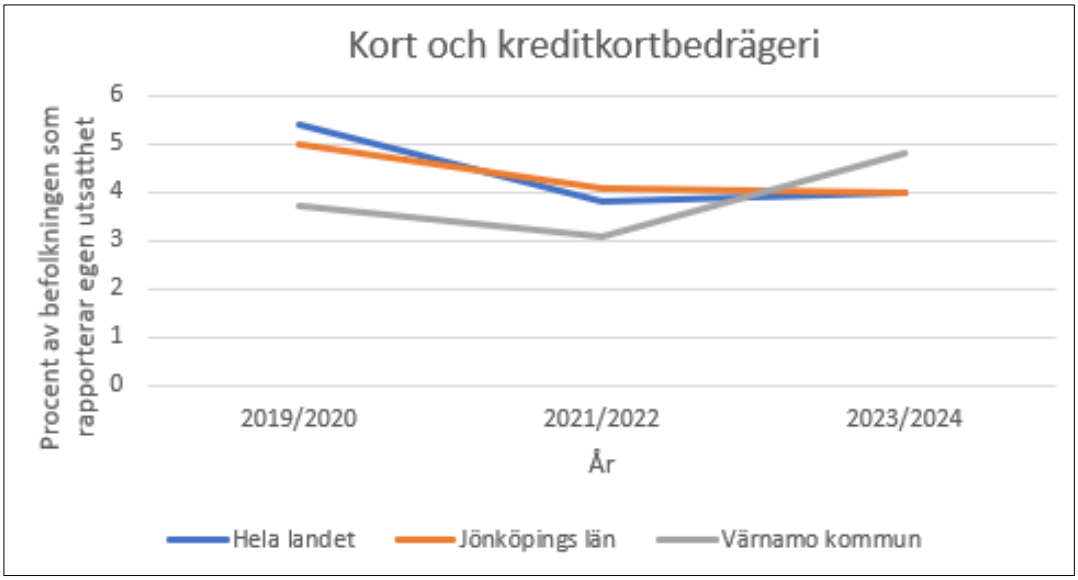
Bedrägeribrott är en av brottstyperna som anmäls i störst utsträckning i Värnamo kommun, *se tabellen under avsnitt 4.1 Totalt antal anmälda brott*.

Tabell 5. Statistik över anmälda brott per 100 000 invånare mellan 2019–2024.

Tabell 6. Statistik från NTU 2019–2024.

Tabell 7. Statistik från NTU 2019–2024.

5.3.1.2. Nationella trygghetsundersökningen

Nationella trygghetsundersökningen visar att befolkningen i Värnamo kommun uppger att utsattheten för försäljningsbedrägerier har ökat mellan 2019/2020 och 2021/2022, men sedan sjunkit igen från 2021/2022 till 2023/2024, *se tabell 6* (BRÅ, 2025d). Detta skiljer sig från befolkningen i hela landet, där utsattheten för denna typ av brott har haft en stadig ökning mellan 2019/2020 till 2023/2024.

Utsattheten för kort och kreditkortbedrägerier bland befolkningen i Värnamo kommun har minskat mellan 2019/2020 och 2021/2022, men sedan ökat igen från 2021/2022, *se tabell 7* (BRÅ, 2025d).

Värnamo kommun ligger lägre än Jönköpings län och hela landet när det gäller försäljningsbedrägerier. Under 2023/2024 ligger Värnamo kommun högre än både Jönköpings län och hela landet när det gäller kort och kreditkortbedrägeri.

5.3.1.3. Lokal lägesbild

I den lokala lägesbilden framkommer specifika problem med bedrägeribrott under andra halvan av 2021. Under 2022 ses fortsatt problem med bedrägeribrott. Detta fortsätter även under 2023, samt under 2024.

5.3.1.4. Sammanfattande reflektion

Utifrån informationen i källorna framkommer det att det anmäls färre bedrägeribrott i Värnamo kommun jämfört med hela landet. Däremot identifieras en ökning bland anmälningar sedan 2021. Denna ökning skulle kunna bero på de informationsinsatser som har genomförts, som bland annat syftar till att öka anmälningsbenägenheten.

Nationella trygghetsundersökningen visar att försäljningsbedrägerier har minskat sedan 2021/2022. Kort och kreditkortsbedrägerier har däremot ökat sedan 2021/2022. Bedrägeribrott förekommer i kommunens lokala lägesbild sedan andra halvan av 2021.

Brottsförebyggande rådet beskriver konsekvenser som bedrägeribrott kan ge (BRÅ, 2025e). Konsekvenserna innefattar bland annat stora ekonomiska förluster för brottsoffren, samt upplevelser av skam och skuldkänslor. En studie som har gjorts visar att bedrägerier genom social manipulation särskilt drabbar äldre personer.

Bedrägeribrott kan dessutom ha kopplingar till organiserad brottslighet, vilket innebär allvarliga konsekvenser för samhälle och individ (BRÅ, 2025e).

I dagsläget pågår informationsinsatser av olika slag, där bland annat kommun och polis försöker att informera om bedrägeribrott i flera olika sammanhang. Dessa informationsinsatser syftar till att förebygga bedrägeribrott, samt öka anmälningsbenägenheten hos de som har utsatts för bedrägeribrott.

5.3.2. Miljöbrott

Miljöbrott innebär att någon bryter mot bestämmelser i Miljöbalken (1998:808) eller någon av de författningar som antagits med stöd av balken.

5.3.2.1. Intervju med kommunens miljöavdelning

En intervju har genomförts med representanter från miljöavdelningen i Värnamo kommun. Det framkommer att miljöbrott omfattar flera olika typer av brott, men att de vanligaste brotten i kommunen är villkorsbrott och avfallsbrott (personlig kommunikation, 10 september, 2025). Villkorsbrott innebär att en verksamhet inte uppfyller de villkor som finns i företagets miljötillstånd. Det handlar i flera fall om att verksamheten har dålig koll, eller inte fördjupar sig i villkoren. Avfallsbrott innebär att avfall hanteras på illegala sätt, ofta i syfte att minska kostnader eller tjäna pengar (Länsstyrelsen Västra Götaland, 2023). När det gäller avfallsbrottslighet, finns det oftast ett syfte med ekonomisk bakgrund, vilket innebär att brottet genomförs med större medvetenhet (personlig kommunikation, 10 september, 2025).

Under intervjun framkom det att en ökning av avfallsbrottslighet i Värnamo kommun identifierats under senare år. Detta behöver inte betyda att det faktiskt har skett en ökning, utan kan bero på att denna typ av brott har uppmärksammats mer under senare år (personlig kommunikation, 10 september, 2025).

Representanter från kommunens miljöavdelning påpekar att det kan vara svårt att uppskatta kostnaderna för miljöbrott (personlig kommunikation, 10 september, 2025). När det gäller avfallsbrottslighet har kostnaden i något enskilt fall bedömts uppgå till omkring 30 miljoner kronor för att hantera avfallet.

Förutom ekonomiska konsekvenser, påverkar brottstypen även klimatet och miljön, djurlivet, människans hälsa och på lång sikt även människans framtid. Under intervjun med kommunens miljöavdelning framkom det att även arbetsmiljön kan påverkas för de som arbetar med att upptäcka och hantera miljöbrott (personlig kommunikation, 10 september, 2025). Det grundas i att hot och våld kan förekomma vid inspektioner.

Under intervjun framkom att outnyttjade lokaler och ytor i kommunen kan vara måltavlor för miljöbrott, eftersom de ofta är billiga. Det identifieras i nuläget däremot inga särskilt utsatta platser där det förekommer miljöbrott inom

kommunens ansvarsområde (personlig kommunikation, 10 september, 2025).

5.3.2.2. Sammanfattande reflektion

Utifrån det som framkommer i källorna, är den vanligaste typen av miljöbrott i Värnamo kommun villkorsbrott och avfallsbrott. En ökning av avfallsbrott kan ses i kommunen under senare år. Kostnaden i ett enskilt fall kan uppgå till 30 miljoner kronor för att hantera avfallet.

Förutom ekonomiska konsekvenser kan miljöbrott även påverka klimat, miljö, djurliv, människans hälsa och på lång sikt människans framtid.

Kommunen har, som tidigare nämnt, en miljöavdelning där insatser mot miljöbrott pågår. Avdelningen genomför tillsyn och prövningar, ger tillstånd och gör miljöutredningar (personlig kommunikation, 10 september, 2025). Kommunen genomför regelbundet tillsyn på ett stort antal företag. Polisanmälningar görs när brott upptäcks.

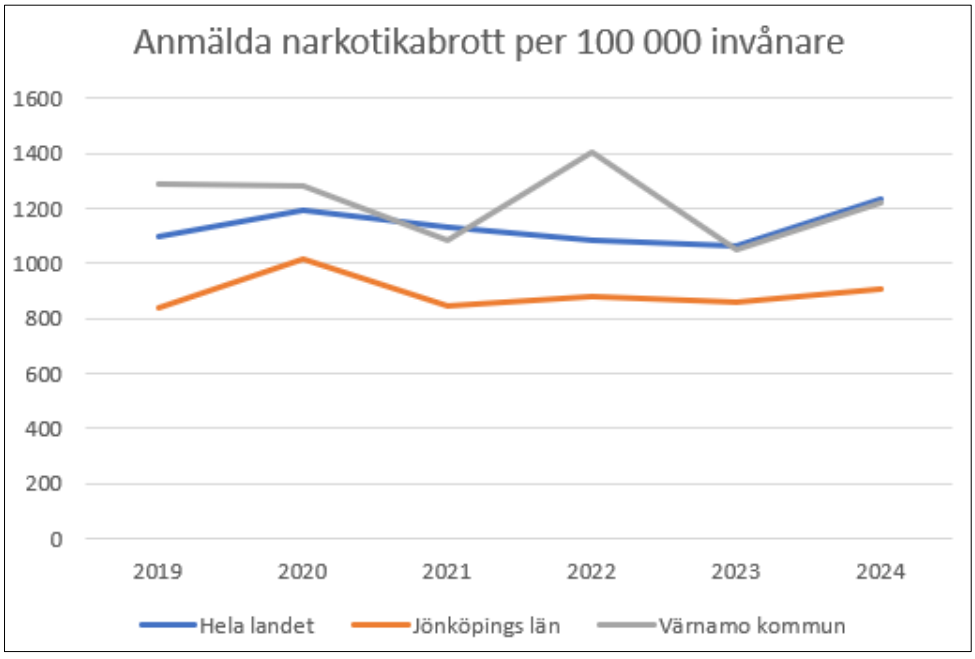
5.3.3. Narkotikabrott

5.3.3.1. Anmälda brott

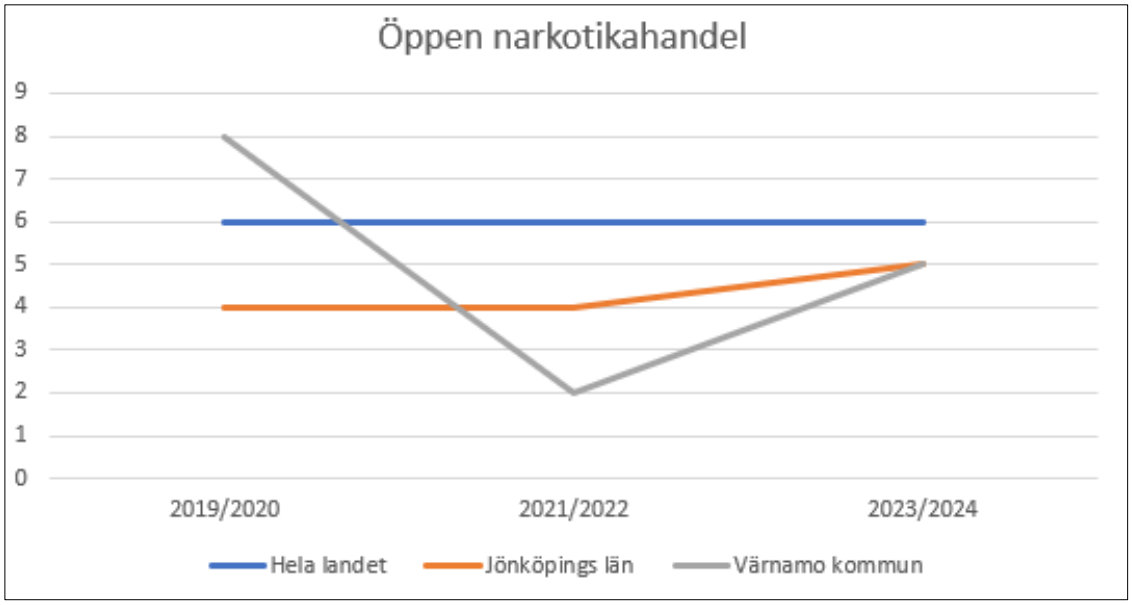
Statistiken för anmälda brott visar att det har skett en minskning i antal anmälda narkotikabrott i Värnamo kommun mellan 2022 och 2023. Sedan 2023 har det sedan skett en ökning igen, *se tabell 8* (BRÅ, 2025d). Ökningen eller minskningen kan däremot bero på felkälla (se Bilaga 2).

5.3.3.2. Nationella trygghetsundersökningen

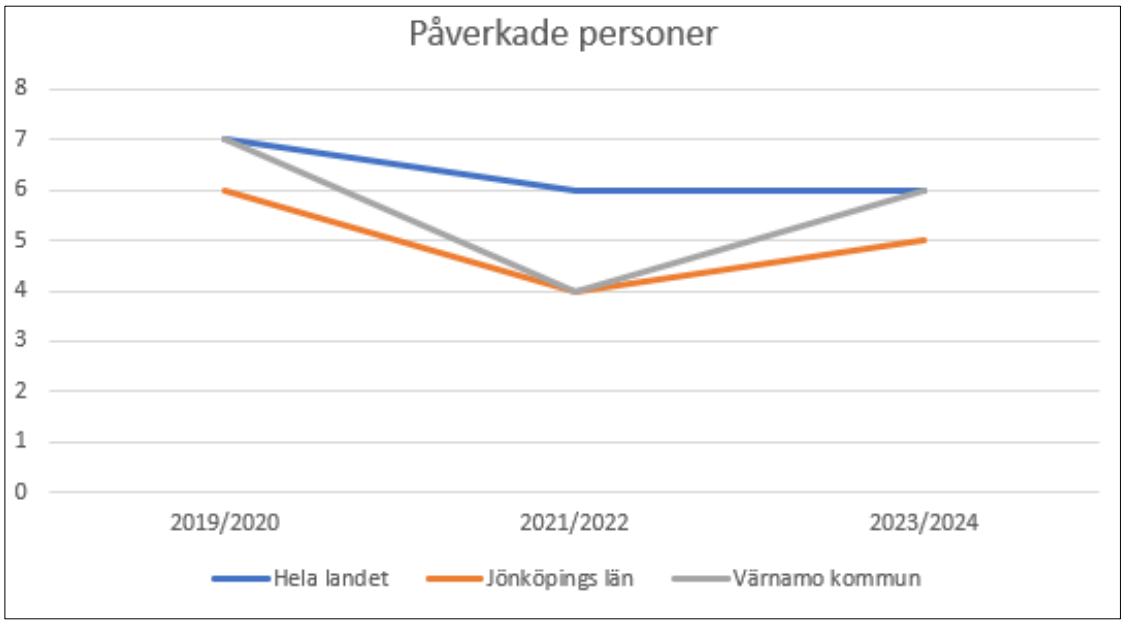
Statistiken från nationella trygghetsundersökningen [NTU] visar att andel av befolkningen i Värnamo kommun som anser att det finns ett problem i stor utsträckning med påverkade personer och öppen narkotikahandel har minskat mellan 2019/2020 och 2021/2022 och sedan ökat igen från 2021/2022, *se tabell 9 och 10* (BRÅ, 2025d).

Tabell 8. Statistik över anmälda brott per 100 000 invånare mellan 2019–2024.

Tabell 9. Statistik från NTU 2019–2024.

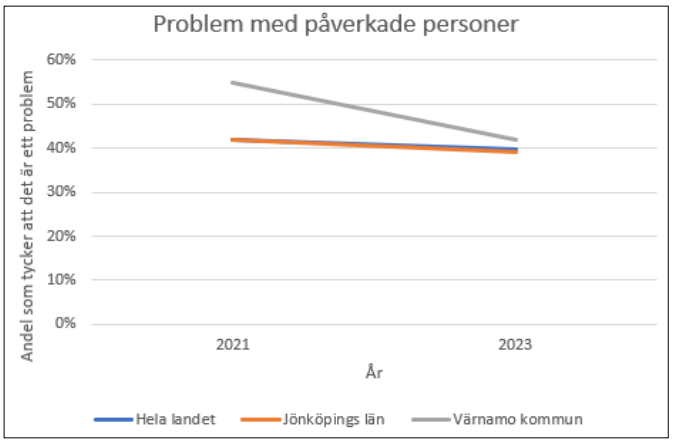
Tabell 10. Statistik från NTU 2019–2024.

5.3.3.3. Narkotikamätning i avloppsvatten

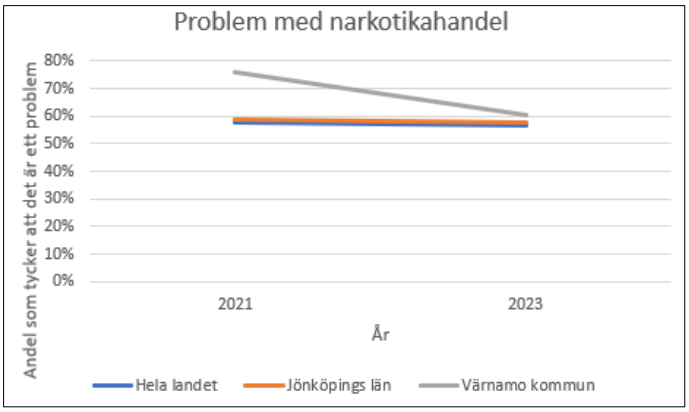
Värnamo kommun mäter sedan 2022 avloppsvattnet för att se förekomst av narkotika (Värnamo kommun, 2023b). Mätningarna genomförs på kommunens reningsverk i Värnamo Pålslund och i Rydaholm. Resultatet visar att narkotika förekommer i avloppsvattnet i båda dessa reningsverk. Substanser som förekommer är bland annat cannabis, kokain, amfetamin, tramadol, heroin och ketamin. Under 2023, 2024 och 2025 genomfördes extra mätningar i samband med skolavslutningen (Värnamo kommun, 2024b). Under 2024 minskade halterna av flera substanser i samband med skolavslutningen. Under 2025 ökade halterna av vissa centralstimulerande substanser under skolavslutningen.

5.3.3.4. Medborgarundersökning

När det gäller alkohol och narkotika, visar medborgarundersökningen från 2021 och 2023 hur stor andel av befolkningen som anser att det finns ett mycket/eller ganska stort problem med påverkade personer och narkotikahandel (Statistikmyndigheten, 2023). Undersökningen visar att det är fler personer i Värnamo kommun jämfört med Jönköpings län och hela landet som upplever problem med alkohol och narkotika, *se tabell 11 och 12.* Dessa siffror har däremot minskat från 2021 till 2023.

Tabell 11. Statistik från medborgarundersökningen 2021 och 2023.

Tabell 12. Statistik från medborgarundersökningen 2021 och 2023.

5.3.3.5. Statistik från socialtjänst

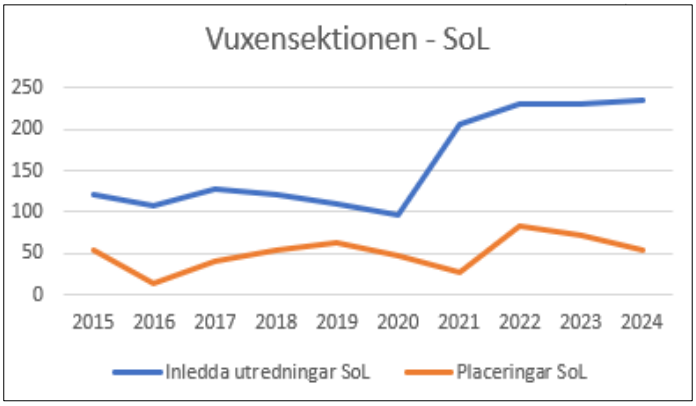
Statistiken för inledda utredningar enligt SoL ligger generellt på jämna nivåer, dock med en tydlig ökning mellan 2020 – 2021, *se tabell 13* (personlig kommunikation, 8 maj, 2025). Statistiken för placeringar enligt SoL ligger på relativt jämna nivåer, med en ökning mellan 2021–2022.

När det gäller inledda utredningar enligt LVM, ligger dessa generellt på jämna nivåer mellan 2015–2024, *se tabell 14.* En svag ökning identifieras mellan 2020-2024. Statistiken för antal placeringar enligt LVM visar flera ökningar och minskningar under åren 2015 – 2024, med tydliga toppar under 2020 och 2022 (personlig kommunikation, 8 maj, 2025).

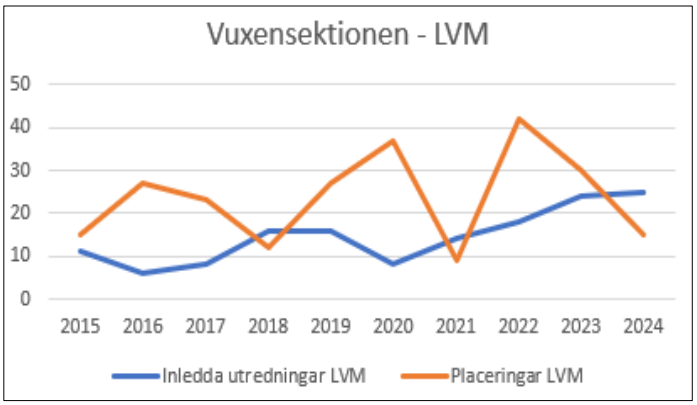
Socialtjänstens statistik kan även visa på orsaker till placeringar. De vanligaste orsakerna till placeringar inom vuxensektionen är pågående missbruk där insatser på hemmaplan inte bedöms som tillräcklig (personlig kommunikation, 8 maj, 2025).

5.3.3.6. Lokal lägesbild

Under de år som den lokala lägesbilden har gjorts, har problem med misstänkt narkotikaförsäljning och narkotikaanvändning framkommit regelbundet.

Tabell 13. Statistik från socialtjänsten mellan 2015 och 2024.

Tabell 14. Statistik från socialtjänsten mellan 2015 och 2024.

5.3.3.7. Polisens trygghetsmätning

Överlag visar trygghetsundersökningen från 2022, 2023 och 2024 att det är tryggt i Värnamo kommun (personlig kommunikation, 26 november, 2024). Det resultat som sticker ut gäller främst missbruksproblematik. I alla trygghetsundersökningar som gjorts i Värnamo framkommer att tätorterna i kommunen upplever missbruksproblem. Det gäller bland annat problem med berusade personer utomhus, narkotikapåverkade personer utomhus och bostäder som är tillhåll för alkohol- och narkotikamissbrukare. Från 2023 till

2024 har detta problem minskat något, men det är fortfarande en siffra som sticker ut från övriga problemområden som undersökts.

En annan siffra som sticker ut i polisens trygghetsundersökning är att det i tätorterna finns en konkret känsla av otrygghet (personlig kommunikation, 26 november, 2024). Dessa känslor grundas främst i rädsla för speciella personer i det egna bostadsområdet.

5.3.3.8. Lokal skolundersökning

Statistiken från årskurs 8 på högstadiet visar att 99 procent av de svarande aldrig har provat att röka hasch eller marijuana (personlig kommunikation, 16 juni, 2025). 98 procent av de svarande hade inte heller provat annan narkotika, exempelvis amfetamin, kokain och heroin.

Statistiken från årskurs 1 på gymnasiet visar att 98 procent av de svarande aldrig har provat att röka hasch eller marijuana. 98 procent av de svarande hade inte heller provat annan narkotika, exempelvis amfetamin, kokain och heroin.

5.3.3.9. Nationell skolundersökning

När det gäller narkotika, visar CAN:s skolundersökning att narkotikaerfarenheten har legat på ungefär samma nivå de senaste åren (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, 2024). Under 2024 svarade 6 procent av niondeklassarna att de någon gång använt narkotika. Det var mer än dubbelt så vanligt bland gymnasieeleverna, där 15 procent gjort det någon gång.

Över tid har det däremot skett en i ökning i hur ofta elever med narkotikaerfarenhet har använt narkotika. Tydligast är uppgången bland nionde klass. I genomsnitt har elever i nionde klass med narkotikaerfarenhet använt narkotika dubbelt så många gånger jämfört med för 30 år sedan. Bland de som har använt narkotika är cannabis det vanligast förekommande preparatet.

Doping. Erfarenheter av anabola androgena steroider låg på oförändrade nivåer i skolundersökningen från 2024 sett till tidigare år.

5.3.3.10. Sammanfattane reflektion

Utifrån informationen som framkommer i källorna att narkotikabrott anmäls i något större utsträckning i Värnamo kommun jämfört med Jönköpings län och hela landet. Det identifieras även en ökning av antal anmälda narkotikabrott sedan 2023. I nationella trygghetsundersökningen framkommer att befolkningens syn på problem med påverkade personer och

öppen narkotikahandel har ökat sedan 2021/2022. Kommunens medborgarundersökning visar däremot en minskning i den synen, även om problemen verkar vara högre i Värnamo jämfört med Jönköpings län och hela landet.

Narkotikamätningen i avloppsvatten visar att narkotika förekommer i kommunen. Exempel på substanser som förekommer är cannabis, kokain, amfetamin, tramadol, heroin, ketamin och nikotin.

Statistik från socialtjänsten visar att inledda utredningar enligt SoL, samt antal placeringar enligt SoL, generellt ligger på jämna nivåer. Det identifieras dock en ökning i antal inledda utredningar enligt SoL mellan 2020-2021, samt en ökning i placeringar enligt SoL mellan 2021-2022. Utredningar enligt LVM ligger generellt på jämna nivåer, med en ökning mellan 2020-2024. Antal placeringar enligt LVM visar på flera ökningar och minskningar mellan 2015-2024. Orsaker till placeringar på vuxensektionen är främst pågående missbruk.

Polisens trygghetsmätning visar att det förekommer missbruksproblematik. I kommunens tätorter framkommer att invånare upplever problem med berusade personer utomhus, narkotikapåverkade personer utomhus och bostäder som är tillhåll för alkohol- och narkotikamissbrukare. I tätorterna finns även en konkret känsla av otrygghet som kan kopplas till rädsla för speciella personer i det egna bostadsområdet.

Även kommunens lokala lägesbild visar att problem med misstänkt narkotikaförsäljning och narkotikaanvändning förekommer regelbundet.

Lokala skolundersökningar visar att mellan ett till två procent av eleverna på högstadiet eller gymnasiet någon gång har provat någon typ av narkotika. Jämfört med nationella skolundersökningar, är detta en lägre andel, där 6 procent av eleverna på högstadiet någon gång har använt narkotika. Nationella skolundersökningar visar även att 15 procent av eleverna på gymansiet någon gån använt narkotika. Cannabis verkar vara det vanligast förekommande preparatet.

Konsekvenserna som narkotika medför kan drabba både samhället och den enskilda individen (Folkhälsomyndigheten, 2025a). Det kan medföra hälsomässiga och sociala problem, men även ekonomiska kostnader och i värsta fall dödsfall.

Socialtjänsten i Värnamo kommun arbetar med flera insatser kopplat till narkotika (personlig kommunikation, 8 maj, 2025). Även polisen arbetar för att upptäcka och arbeta mot narkotikabrott (Polisen, 2023).

5.3.4. Otillåten påverkan och korruption

Otillåten påverkan innebär att tjänstepersoner eller förtroendevalda begränsas i sitt uppdrag på grund av påtryckningar från annan part. Till exempel kan de avstå från att uttala sig, fatta beslut eller fatta ett annat beslut än tänkt (Sveriges Kommuner och Regioner, 2023a). Otillåten påverkan kan innebära brottsliga handlingar, men även handlingar som inte är brott i juridisk mening. En händelse betecknas som otillåten påverkan om den drabbade uppfattar att syftet var att påverka tjänsteutövningen.

Korruption är ett samlingsbegrepp för att ge och ta emot muta, trolöshet mot huvudman och att utnyttja sin ställning för att uppnå otillbörlig fördel för egen eller annans vinning (Polisen, 2024a). Till gruppen korruptionsbrott hör även valrätt- eller rösträttsbrott, som innebär att någon otillbörligt försöker påverka annan vid omröstning eller val i ett allmänt ärende, vilket då uppfattas som otillåten påverkan.

Trolöshet mot huvudman innebär att en person som fått förtroendet att sköta ekonomiska eller rättsliga angelägenheter åt en annan person eller ett företag, missbrukar sin ställning så att det är till skada för huvudmannen (Åklagarmyndigheten, 2024).

5.3.4.1. Lokal lägesbild

I Värnamo kommun identifieras inte några regelbundna former av otillåten påverkan eller korruption (Värnamo kommun, 2025b). Hot och hat, samt otillåten påverkan har däremot förekommit i kommunen vid några tillfällen.

5.3.4.2. Lokal kartläggning av välfärdsbrott

Under 2025 har ett arbete med att kartlägga välfärdsbrott gjorts i Värnamo kommun. Otillåten påverkan har ingått i denna kartläggning. Förvaltningarna har tittat efter vilka processer som finns där välfärdsbrott kan ske och i sin tur gjort en riskbedömning på dessa processer. Arbetet har mynnat ut i ett förslag till fortsatt arbete för att förhindra och upptäcka välfärdsbrott. En slutsats från arbetet är att till exempel otillåten påverkan förekommer i kommunen, men att man behöver arbeta mer strukturerat med det.

5.3.4.3. Sammanfattande relflektion

Utifrån det som framkommer i källorna, identifieras i Värnamo kommun inga regelbundna former av otillåten påverkan eller korruption. Hot och hat samt

otillåten påverkan har däremot
förekommit vid enstaka tillfällen.

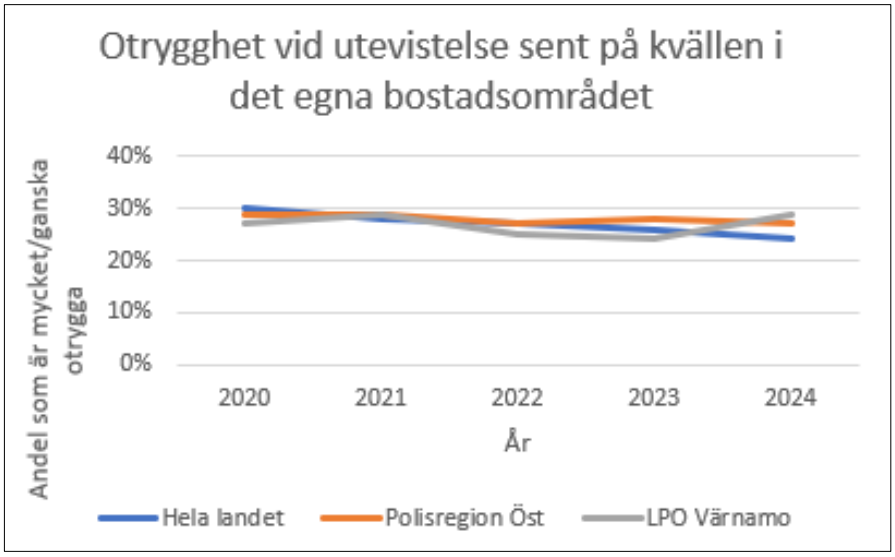
5.3.5. Otrygghet och oro för brott

5.3.5.1. Nationella trygghetsundersökningen

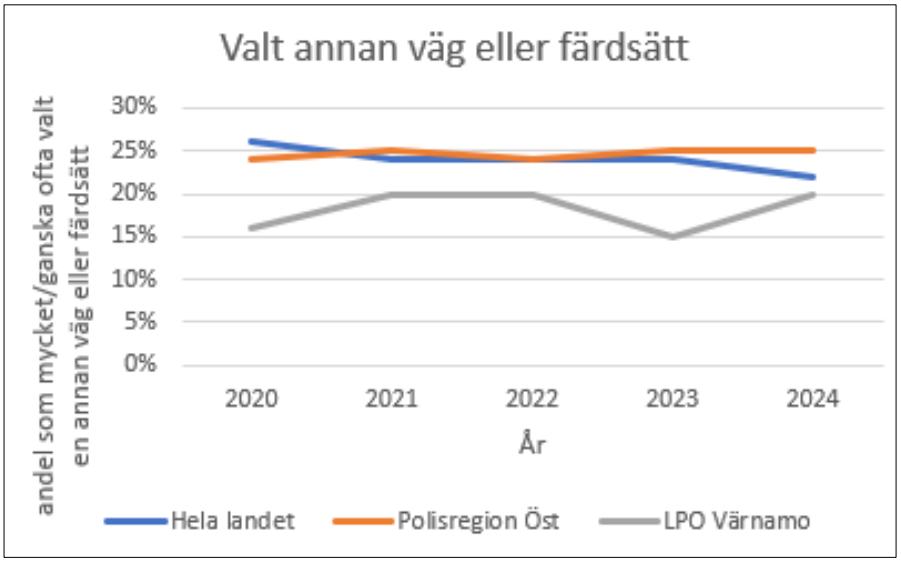
Nationella trygghetsundersökningen presenterar statistik som kopplas till otrygghet och oro. Statistiken utgår från flera olika frågeställningar:

- upplever otrygghet vid utevistelse sent på kvällen*, se tabell 15*
- valt en annan väg eller färdsätt till följd av otrygghet, *se tabell 16*
- avstått från aktivitet till följd av otrygghet, *se tabell 17*
- är orolig för att någon närstående ska drabbas av brott, *se tabell 18*
- har en oro som påverkar livskvaliteten, *se tabell 19.*

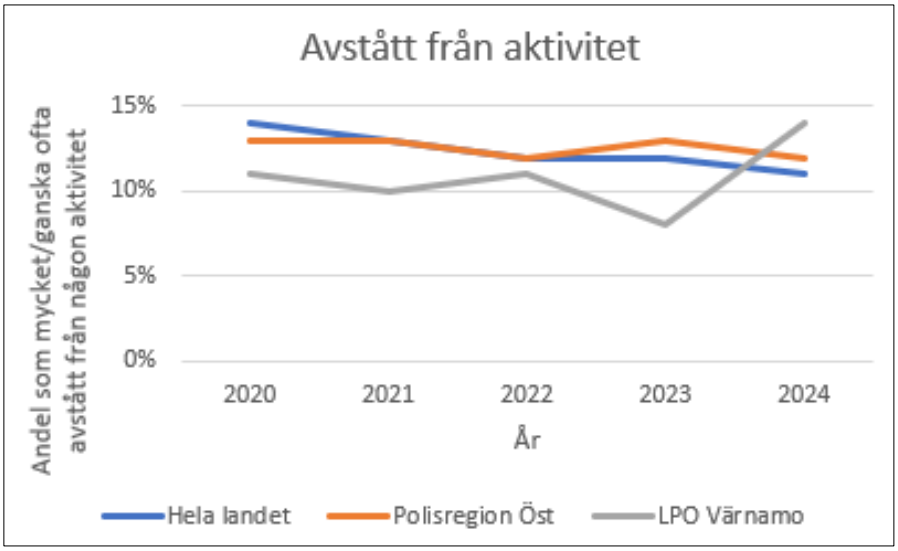
Generellt sett har LPO Värnamo lägre nivåer av otrygghet jämfört med polisregion Öst och hela landet på samtliga faktorer, *se tabell 15–19.* Under 2022 och 2024 var det en något större andel av befolkningen i LPO Värnamo som upplevde att oro för brott hade haft en stor påverkan på livskvaliteten, *se tabell 19.* Under 2024 är det en högre andel av befolkningen i LPO Värnamo som har avstått från aktivitet till följd av otrygghet, *se tabell 17.*

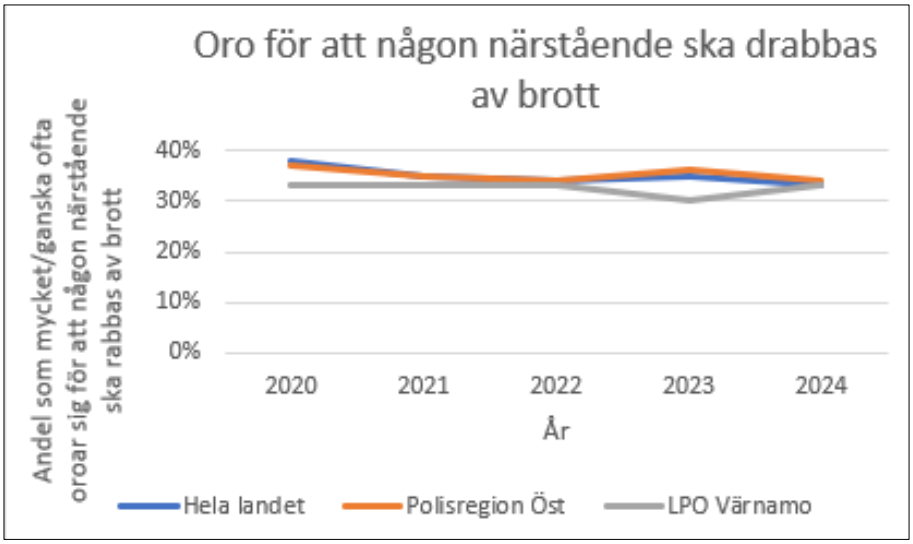
Tabell 15. Statistik från NTU 2017–2023.

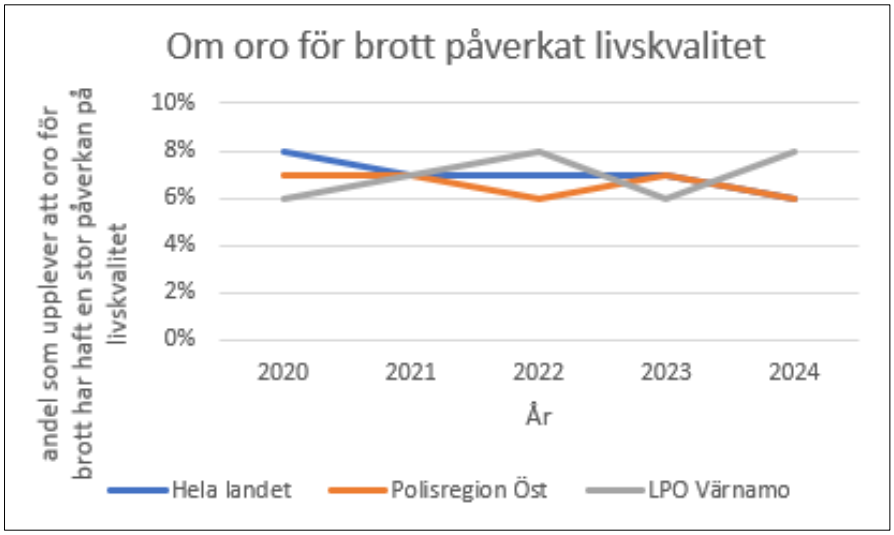
Tabell 16. Statistik från NTU 2017–2023.

Tabell 17. Statistik från NTU 2017–2023.

Tabell 18. Statistik från NTU 2017–2023.

Tabell 19. Statistik från NTU 2017–2023.

5.3.5.2. Polisens trygghetsmätning

Kopplat till otrygghet och oro, mäter polisens trygghetsmätning faktorer som:

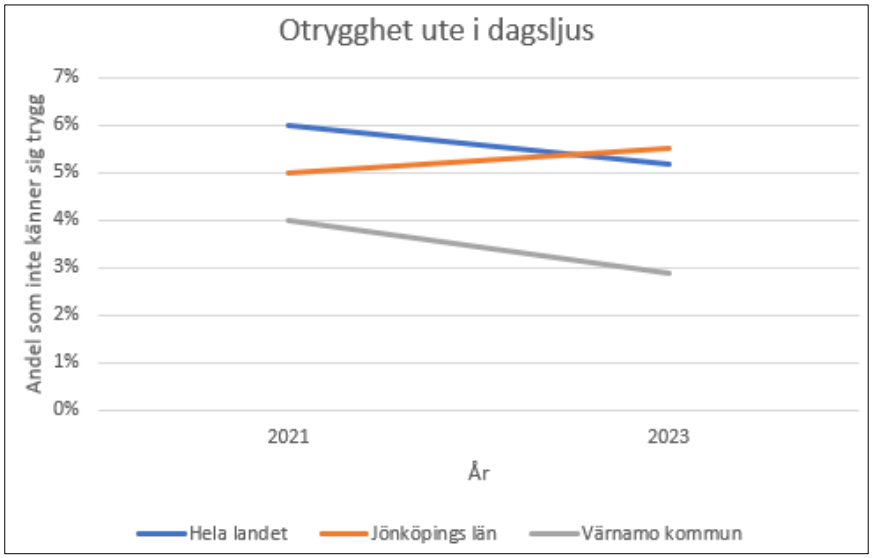
- utomhusstörningar
- oro för att utsättas för brott
- konkret känsla av otrygghet.

Överlag visar sifforna i undersökningen att invånarna i Värnamo kommun upplever höga nivåer av trygghet och låga nivåer av oro för brott (personlig kommunikation, 26 november, 2024). När det gäller oro för att utsättas för brott och konkret känsla av otrygghet sticker vissa siffror ut något. När det gäller oro för att utsättas för brott, finns det på landsbygden i Värnamo en viss oro för att utsättas för inbrott i förråd. Detta gäller enbart för år 2022 och 2023. När det gäller konkret känsla av otrygghet, finns det i tätorterna i Värnamo en viss rädsla för speciella personer i det egna bostadsområdet. Rädslan är mest framträdande under 2022 och 2023, under 2024 minskar denna något.

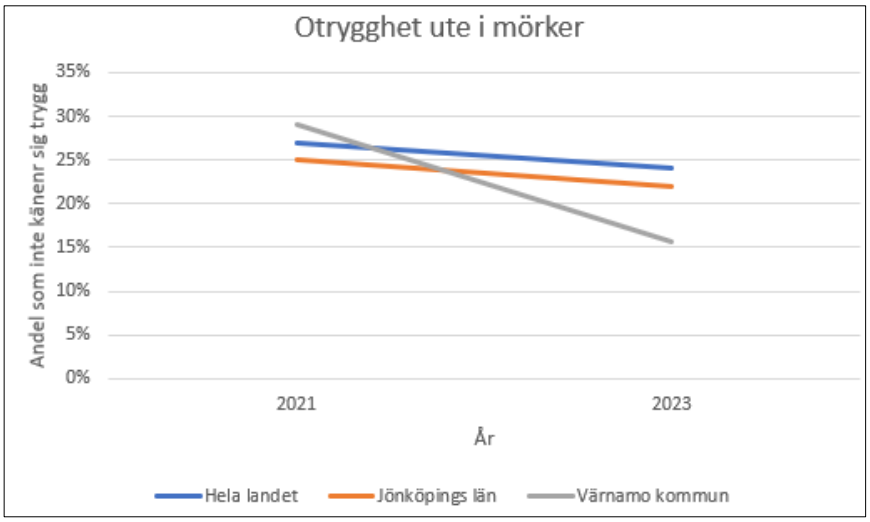
5.3.5.3. Medborgarundersökning

Medborgarundersökningen från 2021 och 2023 visar att en mindre andel av invånarna i Värnamo kommun känner otrygga vid utomhusvistelse i dagsljus i det egna bostadsområdet jämfört med invånare i Jönköpings län och hela landet, *se tabell 20* (Statistikmyndigheten, 2023).

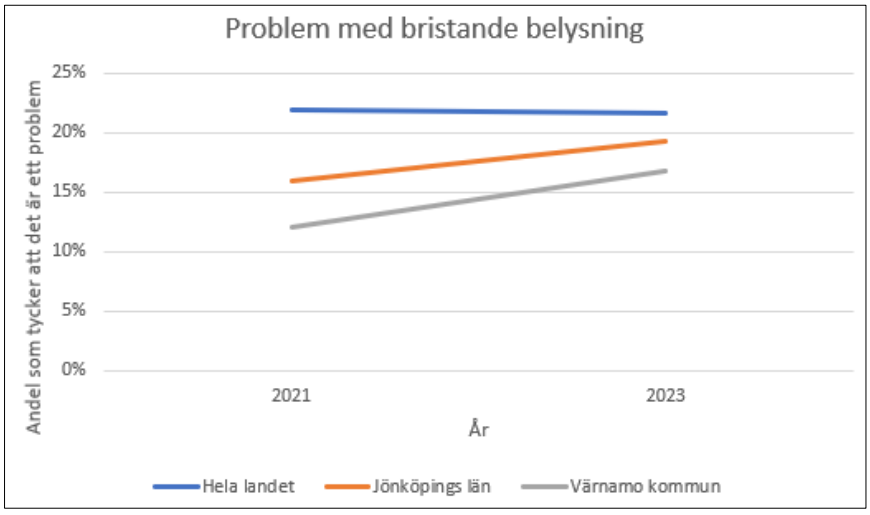
När det gäller utomhusvistelse i mörker i det egna bostadsområdet, känner fler invånare sig otrygga i Värnamo kommun jämfört med Jönkpings län och hela landet under 2021, *se tabell 21* (Statistikmyndigheten, 2023).

Tabell 20. Statistik från medborgarundersökningen 2021 och 2023.

Tabell 21. Statistik från medborgarundersökningen 2021 och 2023.

Tabell 22. Statistik från medborgarundersökningen 2021 och 2023.

Under 2023 sjunker siffran till att det är färre invånare i Värnamo kommun, jämfört med Jönköpings län och hela landet, som känner sig otrygg vid utevistelse i mörker, *se tabell 21.*

Medborgarundersökningen visar även hur många invånare som upplever att det finns problem med bristande belysning. Undersökningen från 2021 och 2023 visar att det är färre personer i Värnamo kommun, jämfört med Jönköpings län och hela landet, som tycker att det finns ett problem med bristande belysning, *se tabell 22* (Statistikmyndigheten, 2023). En ökning identifieras från 2021 till 2023 för alla tre områden.

5.3.5.4. Statistik från bostadsbolag

Finnvedsbostäders undersökning som undersöker trygghet gäller frågor om (personlig kommunikation, 25 augusti, 2025):

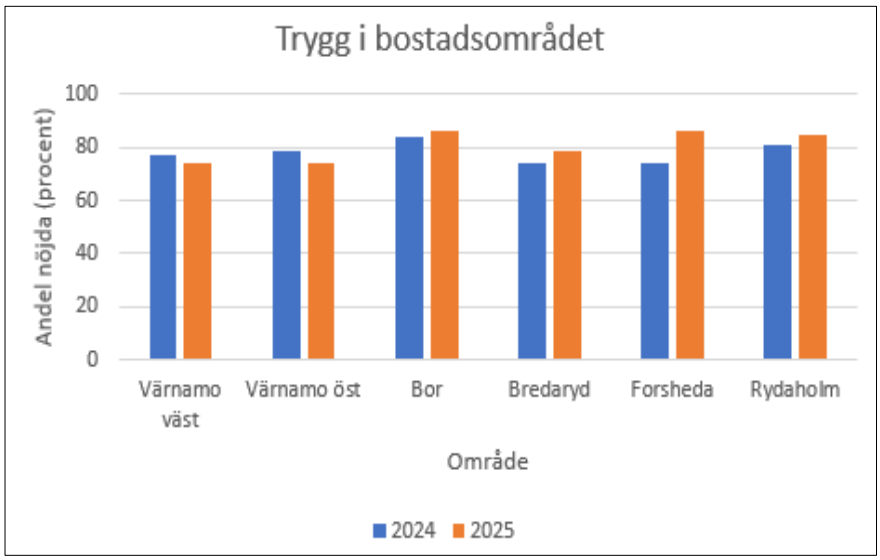
- trygghet i bostadsområdet
- belysning i bostadsområdet
- säkerhet mot inbrott i bostad
- säkerhet mot inbrott i förråd/förvaring.

När det gäller trygghet i bostadsområdet, är boende i Bor och Forsheda mest nöjda av de områden som undersöks under 2025, *se tabell 23.*

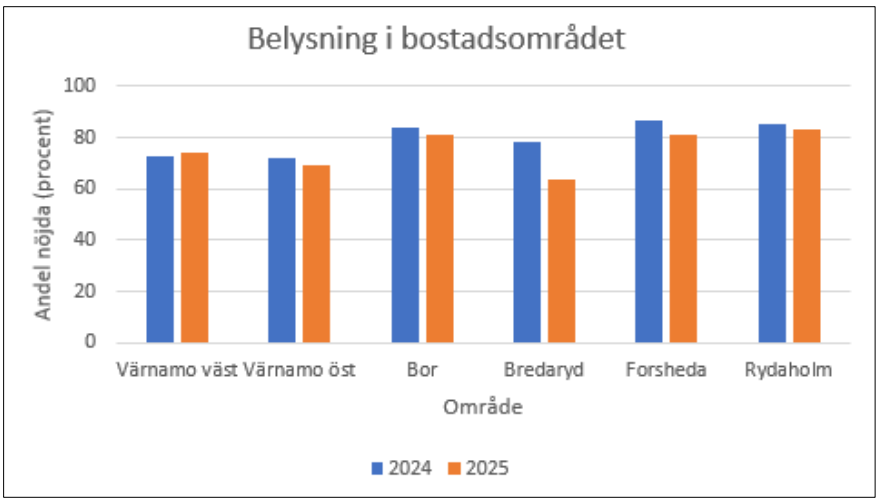
När det gäller belysning i bostadsområdet, är boende i Rydaholm mest nöjda av de områden som undersöks under 2025, *se tabell 24.*

När det gäller säkerhet mot inbrott i bostad, är boende i Forsheda mest nöjda av de områden som undersöks under 2025, *se tabell 25.*

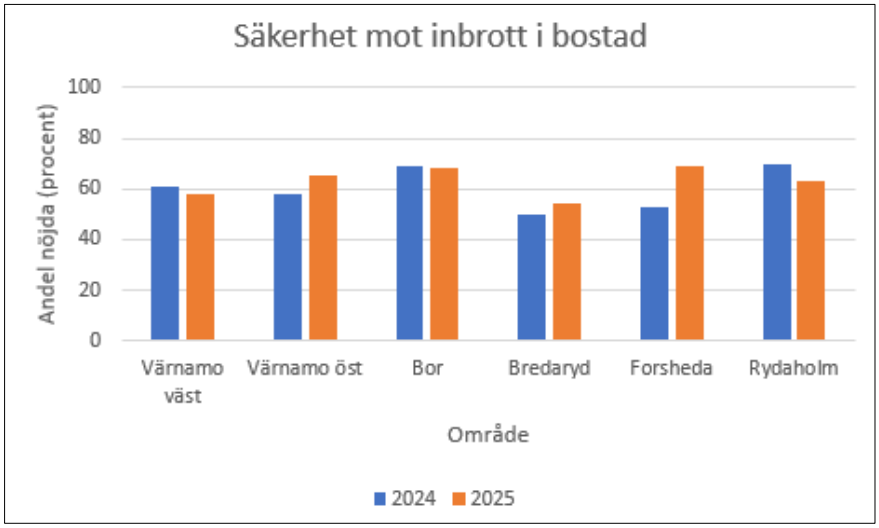
När det gäller säkerhet mot inbrott i förråd och förvaring, är boende i Rydaholm mest nöjda av de områden som undersöks under 2025, *se tabell 26.*

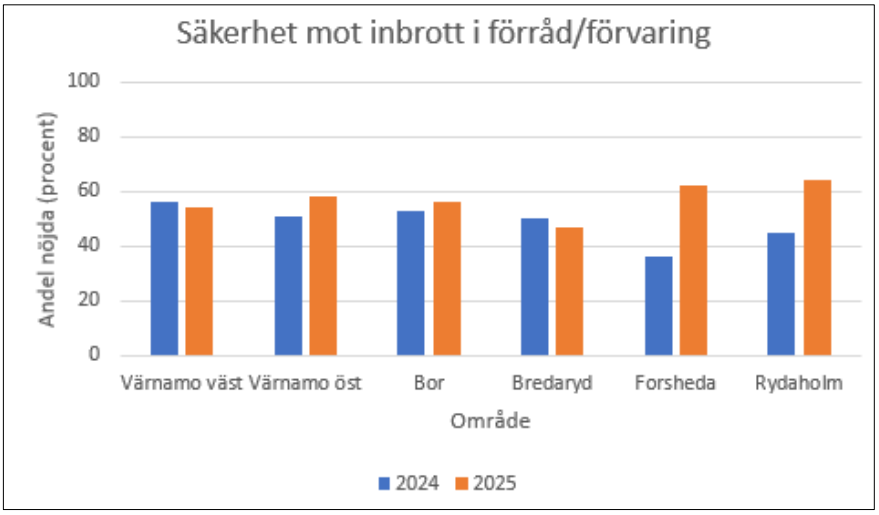
Tabell 23. Statistik från Finnvedsbostäder.

Tabell 24. Statistik från Finnvedsbostäder.

Tabell 25. Statistik från Finnvedsbostäder.

Tabell 26. Statistik från Finnvedsbostäder.

5.3.5.5. Lokal statistik från näringsliv

Undersökningen från svenskt näringsliv visar att företagen i Värnamo kommun, i lägre utsträckning än företagen i Jönköpings län och Sverige, upplever att de påverkas negativt av brottslighet och otrygghet mellan åren 2021–2025 (Svenskt näringsliv, 2025).

Under 2017 ställdes specifika frågor rörande brottslighet (Svenskt näringsliv, 2025). Dessa frågor visade bland annat att företagen i Värnamo, i större utsträckning än företagen i Jönköpings län och Sverige, bedömer att risken är hög att drabbas av brott som bedrägerier och cyberbrott. Även inbrott/rån, skadegörelse och stöld/snatteri uppfattades som brott där runt 30-40 procent av företagen bedömde att risken för att drabbas var relativt hög.

5.3.5.6. Nationell statistik från näringsliv

Undersökningen från tryggare sverige visar att 40 procent av de svarande företagen rapporterar att de utsatts för brott under det senaste året (Stiftelsen tryggare Sverige, 2024). Det är främst kundnära verksamheter som utsätts för brott. Till exempel verksamheter inom handel-, hotell.- och restaurang-, samt fastighetsbranschen. Vidare visar undersökningen att nästan 60 procent av företagen uppger att de inte polisanmäler de brott de utsatts för, vilket framförallt beror på att uppfattningen är att polisanmälan inte leder till någon åtgärd.

5.3.5.7. Statistik från länstrafik

Jönköpings Länstrafiks [JLT] kunderundersökning från 2023 visar att 65 procent av svaranden i Jönköpings län tycker att det är tryggt att resa med JLT (personlig kommunikation, 16 januari, 2024). Det är något lägre än rikssnittet, där 70 procent av svaranden ansåg att det var tryggt att resa med de lokala bolagen.

En följdfråga ställs gällande orsaken till otrygghet. Majoriteten av befolkningen i Jönköpings län svarar att orsaken till otrygghet grundas i *bristande trafiksäkerhet* och *risk för förseningar* (personlig kommunikation, 16 januari, 2024). Detta går delvis i linje med resultaten från hela landet, där den vanligaste orsaken till otrygghet också är *risk för förseningar*. Däremot återfinns där även orsakerna *oro för att utsättas för brott* och *bråkiga och stökiga personer* som vanliga orsaker till otrygghet.

Resultaten är liknande för 2022 och det finns inga resultat på kommunnivå.

5.3.5.8. Sammanfattande reflektion

Utifrån det som framkommer i källorna, visar nationella trygghetsundersökningen att befolkningen i LPO Värnamo generellt är mindre oroliga för brott och mindre otrygga jämfört med polisregion Öst och hela landet.

Under 2022 och 2024 var det däremot en något större andel av befolkningen i LPO Värnamo som upplevde att oro för brott hade haft en stor påverkan på livskvaliteten och under 2024 är det en högre andel av befolkningen i LPO Värnamo som har avstått från aktivitet till följd av otrygghet. En ökning identifieras mellan 2023 och 2024 i alla kategorier av nationella trygghetsundersökningen som undersöker otrygghet och oro för brott.

Både polisens trygghetsmätning och kommunens medborgarundersökning visar att kommunens befolkning upplever låga nivåer av problem kopplade till otrygghet.

När det gäller statistik från bostadsbolag visar dessa att majoriteten av boende i kommunala hyresrätter upplever trygghet och är nöjda med belysning och säkerheten kopplat till bostaden. Detta skiljer sig däremot något mellan olika bostadsområden.

En lägre utsträckning av företagen i Värnamo kommun, jämfört med de i Jönköpings län och Sverige, upplever att de påverkas negativt av brottslighet och otrygghet mellan åren 2021–2025. Andra undersökninagr visar att 40 procent av företagen rapporterar att de utsatts för brott under det senaste året

När det gäller länstrafik, uppger färre av de som reser med länstrafiken i Jönköpings län, jämfört med riket, att det är tryggt att resa med bolaget. Orsaken till otrygghet grundas främst i bristande trafiksäkerhet och risk för förseningar.

Pågående insatser för att arbeta med otrygghet och oro för brott är bland annat trygghetsvandringar, ökad närvaro på olika platser, åtgärdande av belysning och informationsinsatser av olika slag.

5.3.6. Sexualbrott

5.3.6.1. Nationella trygghetsundersökningen

Statistik från NTU visar att befolkningen i Värnamo kommun upplever lägre nivåer av utsatthet för sexualbrott jämfört med Jönköpings län och hela landet, *se tabell 27* (BRÅ, 2025d).

5.3.6.2. Dialog med kvinnojour

Efter intervju med kvinnojouren i Värnamo framkommer att kvinnojouren inte hanterar frågor som rör sexualbrott som inte är kopplade till våld i nära relation (personlig kommunikation, 25 augusti, 2025). Om detta uppkommer slussas samtalen vidare.

5.3.6.3. Lokal lägesbild

Under 2021 framkommer återkommande problem med spridning av bilder med sexuell karaktär på sociala medier. Även under 2022 rapporteras spridning av bilder med sexuell karaktär på sociala medier.

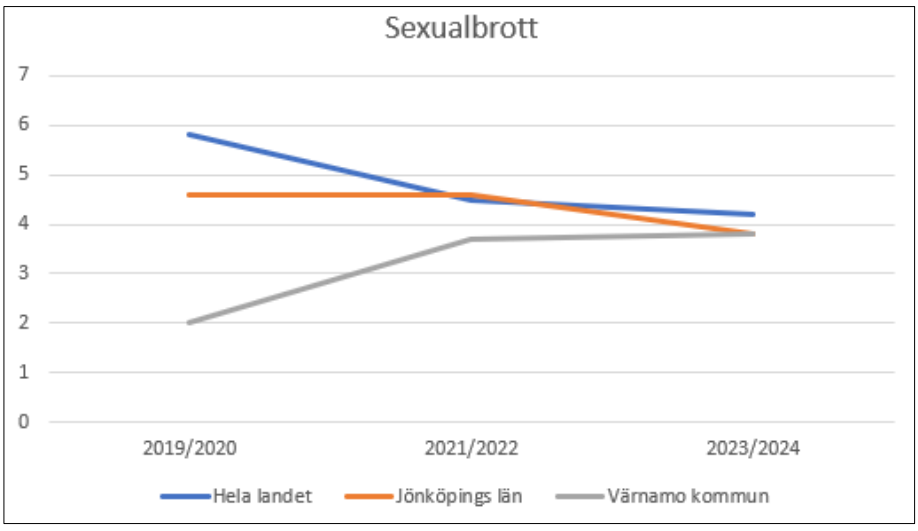
5.3.6.4. Sammanfattande reflektion

Utifrån informationen som framkommer i källorna visar Nationella trygghetsundersökningen att befolkningen i Värnamo kommun upplever lägre nivåer av utsatthet för sexualbrott jämfört med Jönköpings län och hela landet.

Den lokala lägesbilden visar att bilder med sexuell karaktär har spridits på sociala medier under 2021 och 2022.

Konsekvenser av sexualbrott är främst psykiska och fysiska besvär hos den som utsatts (Brottsofferjouren, 2025).

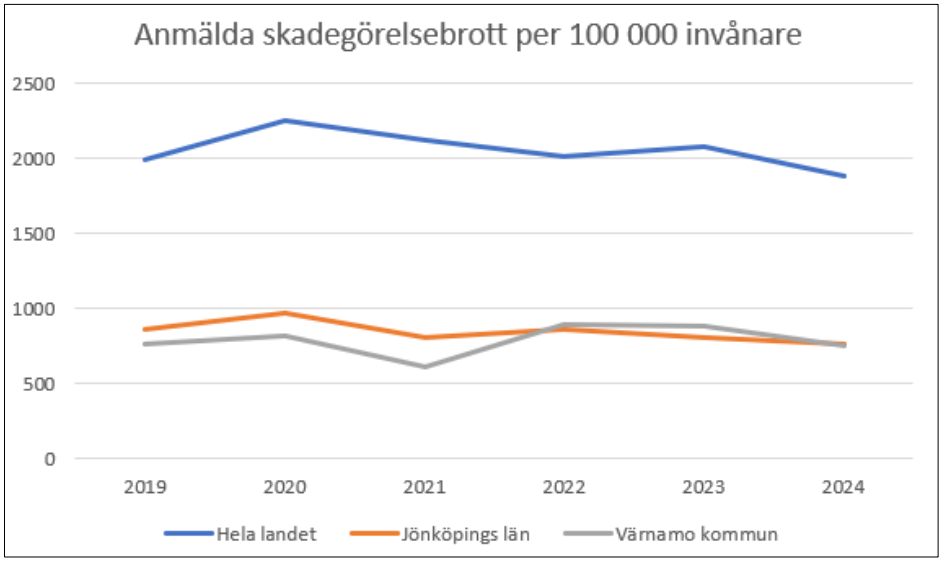
Polisen och kommunen arbetar på olika sätt för att förebygga sexualbrott. För den som utsatts finns olika former av stöd (Polisen, 2025a) . Kvinnojouren slussar santal som berör sexualbrott, och som inte

Tabell 27. Statistik från NTU 2017–2022.

är kopplade till våld i nära relation, vidare till rätt instans.

5.3.7. Skadegörelsebrott

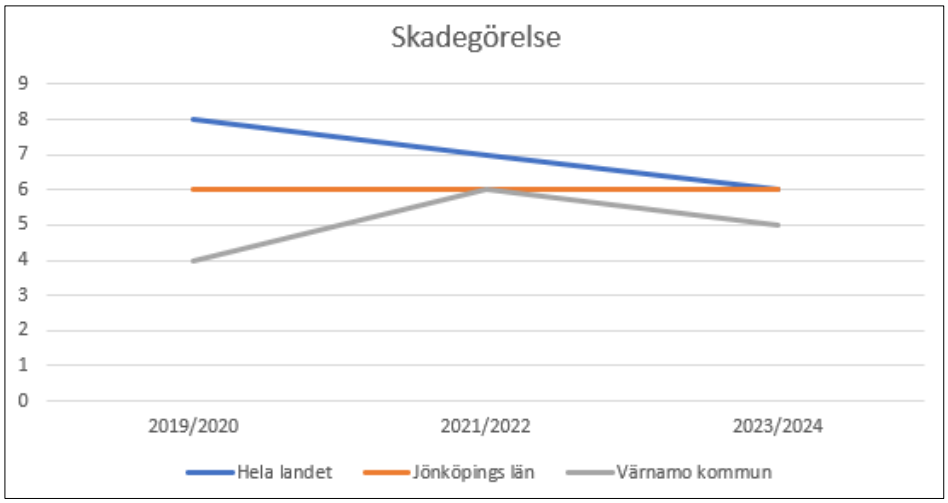
Tabell 28. Statistik över anmälda brott per 100 000 invånare mellan 2019–2024.

5.3.7.1. Anmälda brott

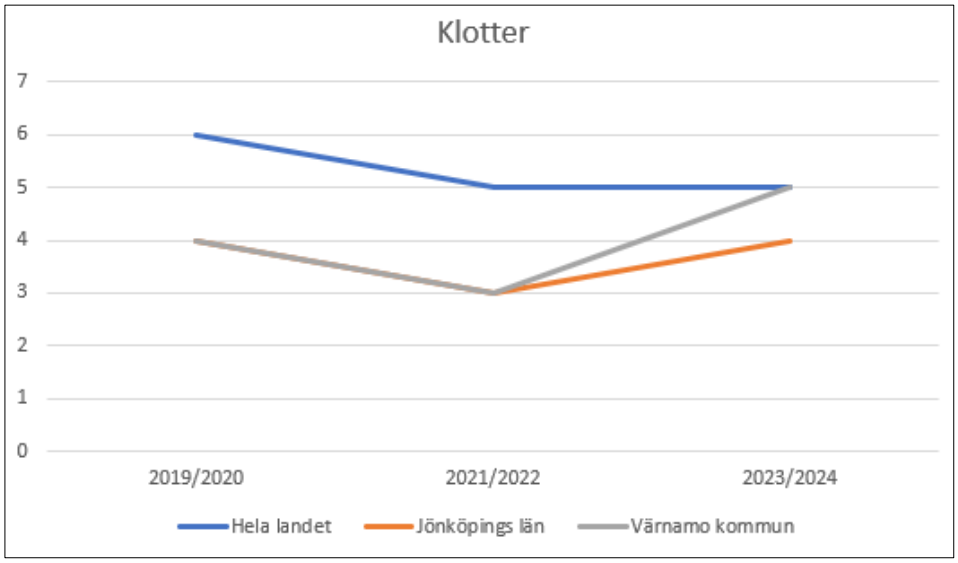
Statistiken för anmälda brott visar att Värnamo kommun historiskt har haft lägre antal anmälda skadegörelsebrott jämört med Jönköpings län och hela landet, men att antalet anmälda brott har ökat sedan 2021*, se tabell 28* (BRÅ, 2025d).

5.3.7.2. Nationella trygghetsundersökningen

Statistik från NTU visar att befolkningen i Värnamo kommun generellt sett upplever lägre nivåer av problem med skadegörelse och klotter jämfört med befolkningen i Jönköpings län och hela landet, *se tabell 29 och 30* (BRÅ, 2025d). En minskning identifieras från 2021/2022 när det gäller andel av befolkningen som anser att det finns ett problem med skadegörelse i kommunen, *se tabell 29*. När det gäller problem med klotter identifieras i stället en ökning från 2021/2022, *se tabell 30.*

Tabell 29. Statistik från NTU 2019–2024.

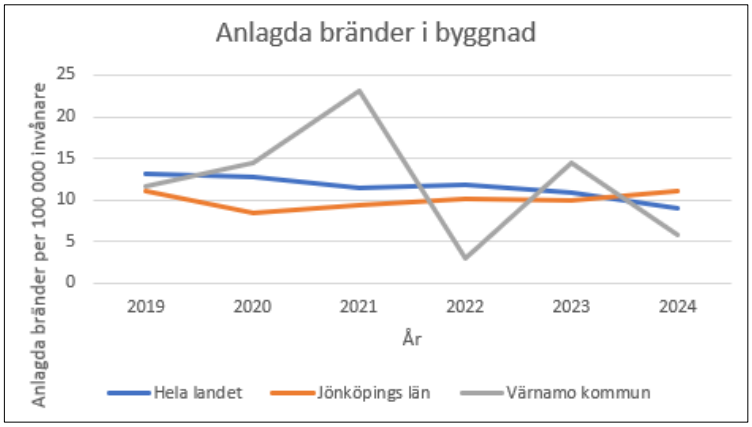
Tabell 30. Statistik från NTU 2019–2024.

5.3.7.3. Statistik från MSB

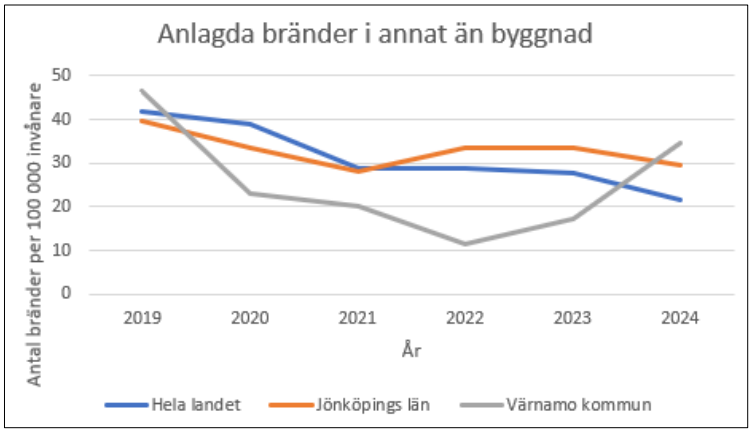
Statistiken för anlagda bränder visar att antal anlagda bränder i byggnad i Värnamo kommun skiljer sig från antal bränder i Jönköpings län och hela landet, *se tabell 31* (personlig kommunikation, 9 maj, 2025). I Värnamo kommun identifieras en ökning av anlagda bränder i byggnad mellan år 2019–2021 samt mellan år 2022-2023.

Under 2020, 2021 och 2023 överstiger Värnamo kommun nivåerna i Jönköpings län och hela landet. Anledningen till att det kan ske en sådan markant ökning och minskning kan bero på felkälla (se Bilaga 2).

När det gäller anlagda bränder i annat än byggnad, visar statistiken att Värnamo kommun generellt ligger på lägre nivåer jämfört med Jönköpings län och hela landet (personlig kommunikation, 9 maj, 2025). Även här ses däremot en ökning. Mellan 2022–2024 ökade antalet fall av anlagda bränder i annat än byggnad i Värnamo kommun, *se tabell 32.* Under 2019 överskred nivåerna de i Jönköpings län och hela landet innan antalet minskade igen.

Tabell 31. Statistik från MSB.

Tabell 32. Statistik från MSB.

5.3.7.4. Medborgarundersökning

Medborgarundersökningen från 2021 och 2023 visar hur stor andel av befolkningen som anser att det finns ett mycket/eller ganska stort problem med klotter och skadegörelse (Statistikmyndigheten, 2023).

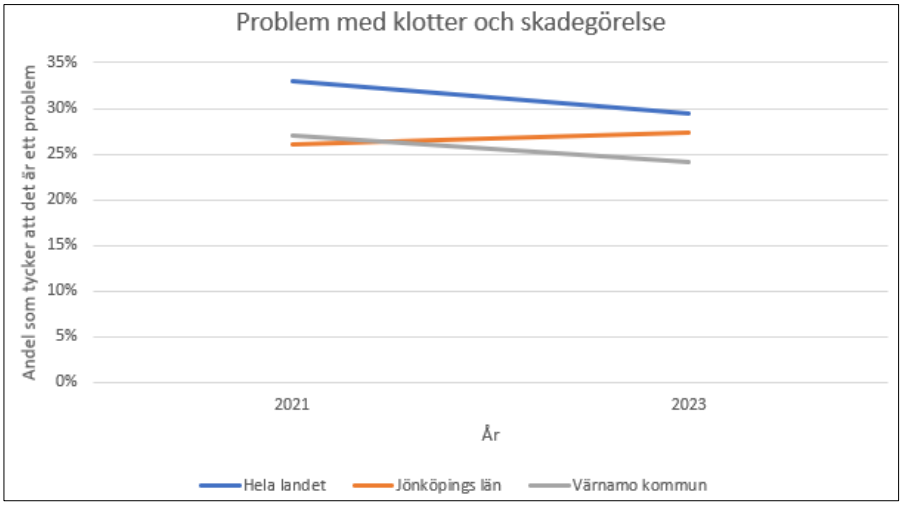
Undersökningen visar att det under 2021 är lite fler personer i Värnamo kommun jämfört med Jönköpings län som upplever att det finns problem med skadegörelse och klotter, *se tabell 33* (Statistikmyndigheten, 2023). Det är däremot färre personer i Värnamo kommun jämfört med hela landet som upplever att det finns ett problem med detta. Under 2023 är det färre personer i Värnamo kommun, jämfört med både Jönköpings län och hela landet, som upplever att det finns problem med klotter och skadegörelse.

5.3.7.5. Polisens trygghetsmätning

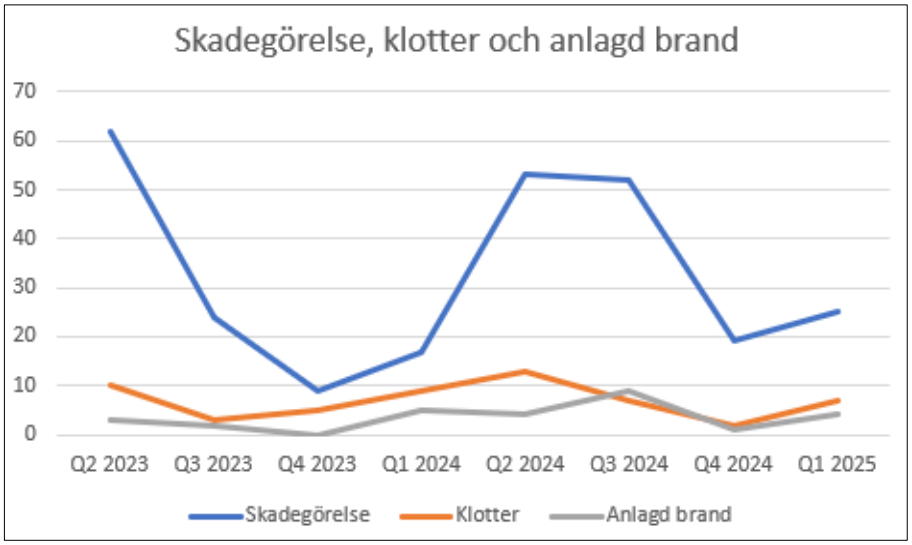
Som tidigare nämnt visar polisens trygghetsmätning att det överlag upplevs tryggt i Värnamo kommun (personlig kommunikation, 26 november, 2024). Det som sticker ut när det gäller klotter och skadegörelse gäller tätorterna i Värnamo Det identifieras en liten ökning när det gäller problem med skadegörelse från 2022 till 2023. Från 2023 till 2024 sker sedan en minskning igen.

5.3.7.6. Kommunens e-tjänst

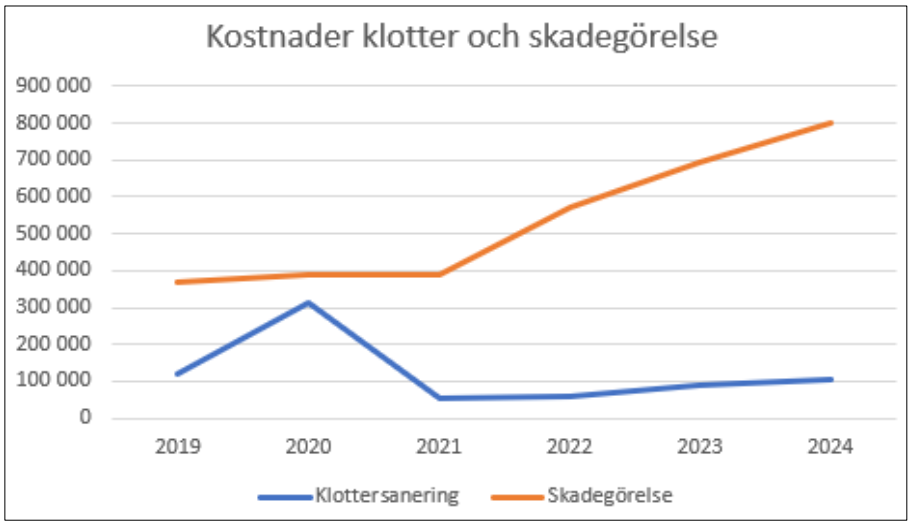
E-tjänsten visar att det generellt rapporteras fler händelser kopplade till skadegörelse under kvartal 2 och kvartal 3

Tabell 33. Statistik från medborgarundersökningen 2021 och 2023.

Tabell 34. Statistik från kommunens e-tjänst kvartal 2, 2023 – kvartal 1, 2025.

Tabell 35. Statistik för kostnader av skadegörelse och klotter.

jämfört med kvartal 1 och kvartal 4, *se tabell 34* (Värnamo kommun, 2025b).

Skadegörelse och klotter är en av brottstyperna som rapporteras i störst utsträckning i kommunens e-tjänst, *se tabellen under avsnitt 4.3 Händelser i kommunens e-tjänst.*

5.3.7.7. Lokal lägesbild

Under 2021 framkommer återkommande problem med skadegörelse. Problem med skadegörelse rapporteras fortsatt under 2022, men då mer riktat mot skolor sett till tidigare rapporter. Även klotter rapporteras fortsatt under 2022. Skadegörelse och klotter rapporteras under 2023 och då även fortsatt riktat mot skolor. Skadegörelse och klotter förekommer även under 2024. Utsatta platser är då bland annat skolor och förskolor.

5.3.7.8. Kostnader för skadegörelse och klotter

Värnamo kommuns teknik- och fritidsförvaltning arbetar med att åtgärda klotter och skadegörelse. Det finns siffror som visar kostnaderna som kommunen har för att åtgärda dessa brott (personlig kommunikation, 9 maj, 2025).

Sedan 2021 har kommunens kostnader för att åtgärda skadegörelse ökat, *se tabell 35* (personlig kommunikation, 9 maj, 2025). Samtidigt har kostnaderna för klottersanering legat på en stadig nivå sedan 2021, *se tabell 35.*

5.3.7.9. Sammanfattande reflektion

Utifrån informationen som framkommer i källorna visar statistiken för anmälda brott att det generellt anmäls färre skadegörelsebrott i Värnamo kommun jämfört med Jönköpings län och hela landet. En ökning i antal anmälda brott identifieras däremot sedan 2021.

Källorna som undersöker medborgarnas erfarenheter, till exempel nationella trygghetsunderöskningen, kommunens medborgarundersökning och polisens trygghetsmätning visar alla att befolkningen generellt upplever färre problem med skadegörelse och klotter under de senaste åren.

När det gäller statistiken från nationella trygghetsundersökningen, visar den också att befolkningen i Värnamo kommun generellt sett upplever färre problem med klotter och skadegörelse, jämfört med Jönköpings län och hela landet.

Statistiken för anlagda bränder visar att det i Värnamo kommun identifieras en ökning av anlagda bränder i byggnad mellan år 2019–2021 samt mellan år 2022-2023. Under 2020, 2021 och 2023 överstiger dessutom Värnamo kommun nivåerna i Jönköpings län och hela landet. När det gäller anlagda bränder i annat än byggnad, visar statistiken att Värnamo kommun generellt ligger på lägre nivåer jämfört med Jönköpings län och hela landet.

I kommunens e-tjänst identifieras trend, där fler händelser kopplade till skadegörelse, rapporteras under månaderna april till september. Kommunens kostnader för att åtgärda skadegörelse uppgår till upp emot 800 000 kronor per år.

Konsekvenserna av skadegörelsebrott kan bland annat vara ökad otrygghet i ett område där det förekommer (BRÅ, 2025f).

Kommunen arbetar med flera insatser för att förebygga sakdegörelsebrott. Bland

annat finns konceptet grannsamverkan etablerat i kommunen. Olika årskurser i skolorna får regelbundet besök av polis och fältsekreterare som berättar om konsekvenserna och riskerna med skadegörelsebrott.

5.3.8. Stöld- och tillgreppsbrott

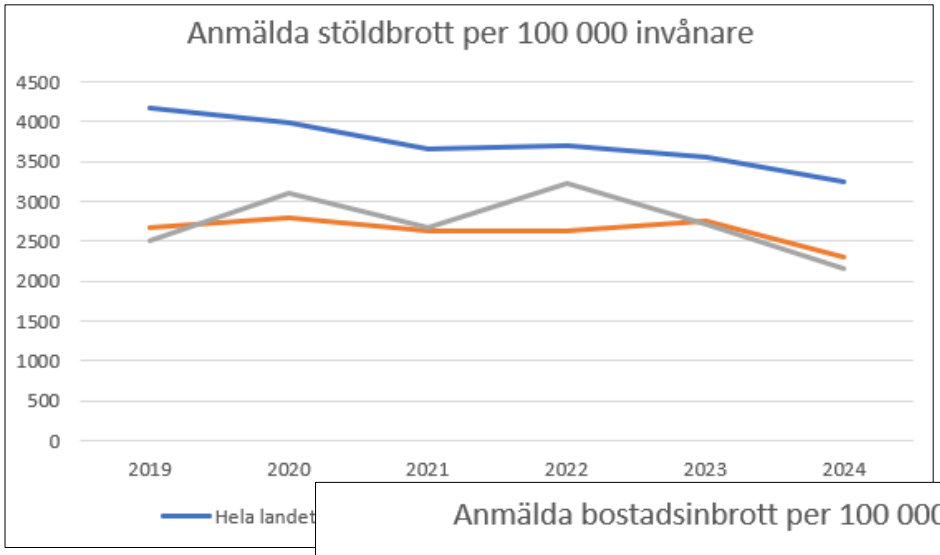
5.3.8.1. Anmälda brott

Statistiken för anmälda brott visar att det sedan 2022 har skett en minskning av antal anmälda stöld- och tillgreppsbrott i Värnamo kommun*, se tabell 36* (BRÅ, 2025d). Statistiken visar att Värnamo kommun ligger på en lägre nivå jämfört med hela landet, men på en liknande nivå jämfört med Jönköpings län. Detta gäller även för bostadsinbrott och bilbrott*, se tabell 37 och 38.*

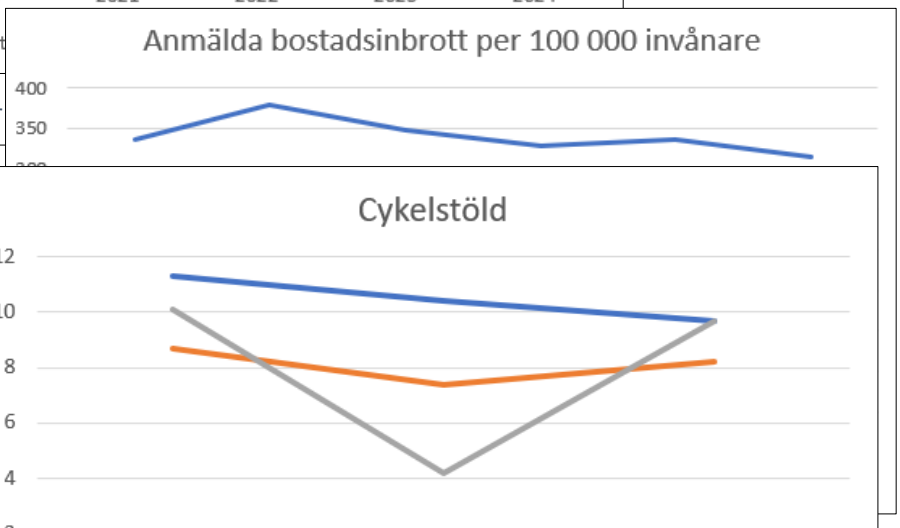
Stöld- och tillgreppsbrott är däremot en av brottstyperna som anmäls i störst utsträckning i Värnamo kommun, *se tabellen under avsnitt 4.1 Totalt antal anmälda brott.*

5.3.8.2. Nationella trygghetsundersökningen

Statistik från NTU visar att andel utsatta

Tabell 36. Statistik över

Tabell 37. Statistik över

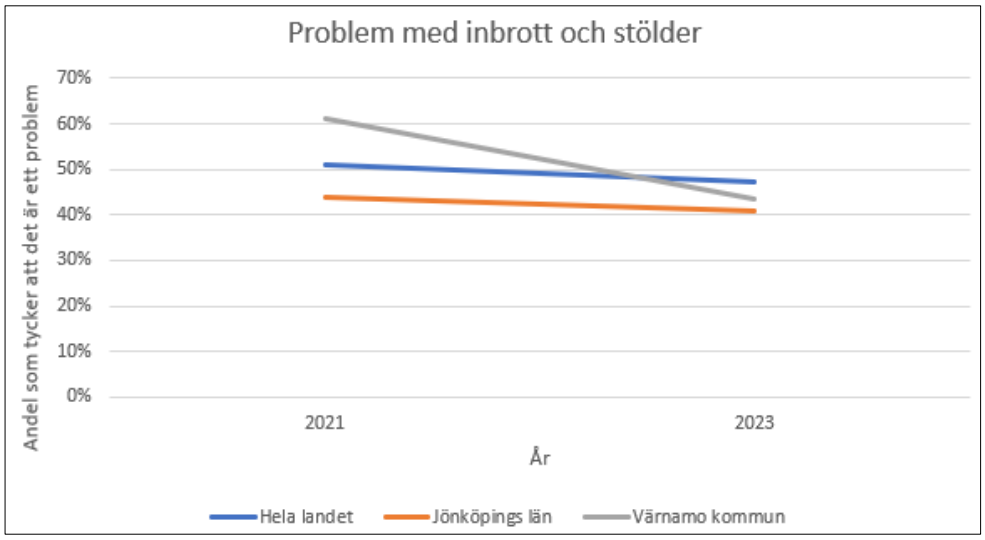
Tabell 39. Statistik från NTU 2019–2024.

hushåll för cykelstölder i Värnamo kommun har ökat från 2021/2022 till 2023/2024, *se tabell 39* (BRÅ, 2025d). Det identifieras en tydlig ökning av utsatthet för cykelstöld i Värnamo kommun jämfört med Jönköpings län och hela landet.

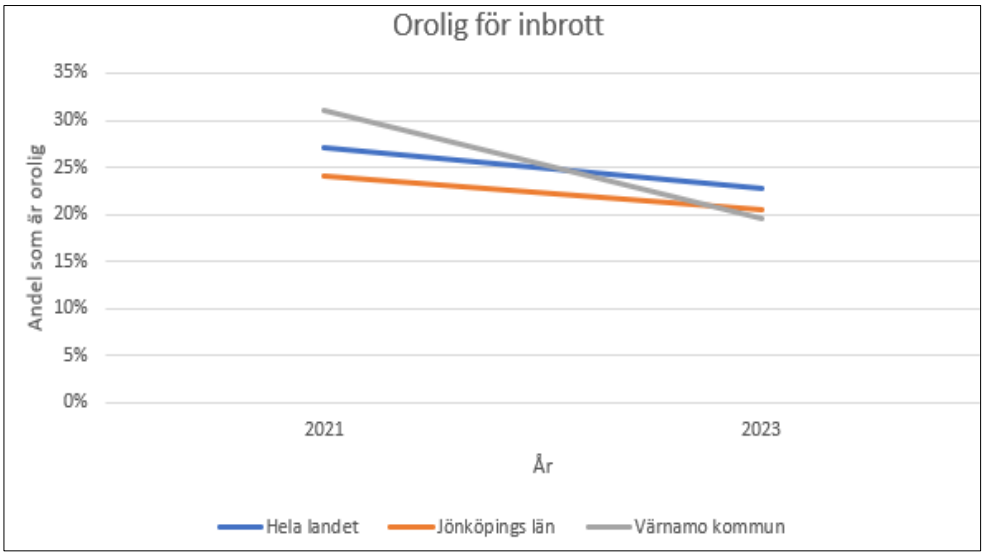
5.3.8.3. Medborgarundersökning

Medborgarundersökningen från 2021 och 2023 visar hur stor andel av befolkningen som anser att det finns ett mycket/eller ganska stort problem med inbrott och stölder (Statistikmyndigheten, 2023). Undersökningen visar även hur stor andel av befolkningen som är mycket eller ganska orolig för inbrott.

Undersökningen från 2021 visar att fler personer i Värnamo kommun, jämfört med Jönköpings län och hela landet, upplever att det finns problem med inbrott och stölder, *se tabell 40* (BRÅ, 2025d). Det är även fler personer i Värnamo kommun jämfört med Jönköpings län och hela landet som är oroliga för inbrott, *se tabell 41.* Under 2023 identifieras en minskning vad gäller både problem med inbrott och stölder

Tabell 40. Statistik från medborgarundersökningen 2021 och 2023.

Tabell 41. Statistik från medborgarundersökningen 2021 och 2023.

samt hur oroliga invånarna i Värnamo kommun är för inbrott.

5.3.8.4. Polisens trygghetsmätning

Som tidigare nämnt visar polisens trygghetsmätning att det överlag är tryggt i Värnamo kommun (personlig kommunikation, 26 november, 2024).

Det som sticker ut gällande inbrott och stölder gäller Värnamo landsbygd. Under både 2022 och 2023, finns här en högre oro för inbrott i förråd jämfört med de som bor i centralorten och i tätorterna (personlig kommunikation, 26 november, 2024). Under 2024 identifieras dock inte denna skillnad.

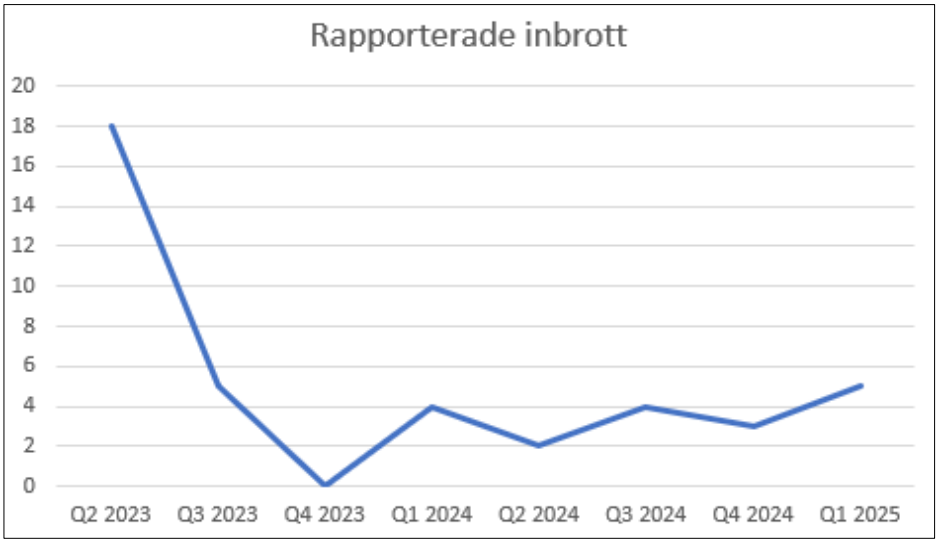
5.3.8.5. Kommunens e-tjänst

I kommunens e-tjänst rapporterades flest händelser kopplade till inbrott och stölder under kvartal 2, 2023, *se tabell 42* (Värnamo kommun, 2025b). Efter det har antal rapporter legat på en jämn nivå.

Inbrott är trots detta en av brottstyperna som rapporteras i störst utsträckning i kommunens e-tjänst, *se tabellen under avsnitt 4.3 Händelser i kommunens e-tjänst.*

5.3.8.6. Lokal lägesbild

Under första halvan av 2021 framkommer specifika problem med stöld från bilar och stölder från butik. Under andra halvan av 2021 framkommer specifika problem med inbrott och stöld i kommunala fastigheter. Under 2022 ses trender med problem som stöld, snatteri och stöld på landsbygden, till exempel stöld av drivmedel. Under andra halvan av 2022 rapporteras även problem med hemfridsbrott/olaga intrång. Även under 2023 rapporteras problem med inbrott, stöld och stöld på landsbygden i form av bränslestölder. Under andra halvan av 2023 rapporteras

Tabell 42. Statistik från kommunens e-tjänst kvartal 2, 2023 – kvartal 1, 2025.

även om stölder ur byggcontainers och ringa stölder från butiker. Under 2024 rapporteras det flera gånger om inbrottsförsök, men även om stölder från butik. Under början av 2024 kommer rapporter om stöld av drivmedel och stöld av it-utrustning.

5.3.8.7. Lokal statistik från näringslivet

Under 2017 ställdes specifika frågor rörande brottslighet i undersökningen för lokalt företagsklimat. Frågor om vilken typ av brott företagen ansåg att det är hög risk att drabbas av ställdes. Inbrott/rån och stöld/snatteri berördes, *se mer under avsnitt 4.3.5.5 Lokal statistik från näringslivet.*

5.3.8.8. Sammanfattande reflektion

Utifrån informationen som framkommer i källorna visar statistiken för anmälda brott att det anmäls färre stöld- och tillgreppsbrott i Värnamo kommun jämfört med hela landet. Antal anmälda brott i kommunen ligger på en liknande nivå jämfört med Jönköpings län. Samma sak gäller för antal anmälda bostadsinbrott och antal anmälda bilbrott.

När det gäller statistik från nationella trygghetsundersökningen, visar den att befolkningen i Värnamo kommun är mindre utsatta för cykelstölder, jämfört hela landet. En tydlig ökning av utsatthet för cykelstölder i Värnamo kommun identifieras sedan 2021/2022. Även medborgarundersökningen visar att det finns en minskning sedan 2021 i andel av befolkningen som upplever att det finns ett problem med inbrott och stölder samt är oroliga för inbrott.

Polisens trygghetsmätning visar att det under 2022 och 2023 finns en viss oro för inbrott i förråd hos befolkningen i Värnamo landsbygd. När det gäller kommunens e-tjänst, rapporteras enstaka händelser kopplade till inbrott och stölder. Mellan oktober och december 2023 rapporterades däremot inga sådana händelser.

I den lokala lägesbilden raporteras återkommande om olika typer av stöld- och tillgreppsbrott, främst stöld från butik och stöld av drivmedel.

När det gäller undersökningar från svenskt näringsliv, visar dessa att företagen i Värnamo anser att det finns en hög risk att drabbas av bland annat inbrott/rån och stöld/snatteri.

Konsekvenser av stöld- och tillgreppsbrott kan vara ekonomiska förluster, men också psykiska och sociala.

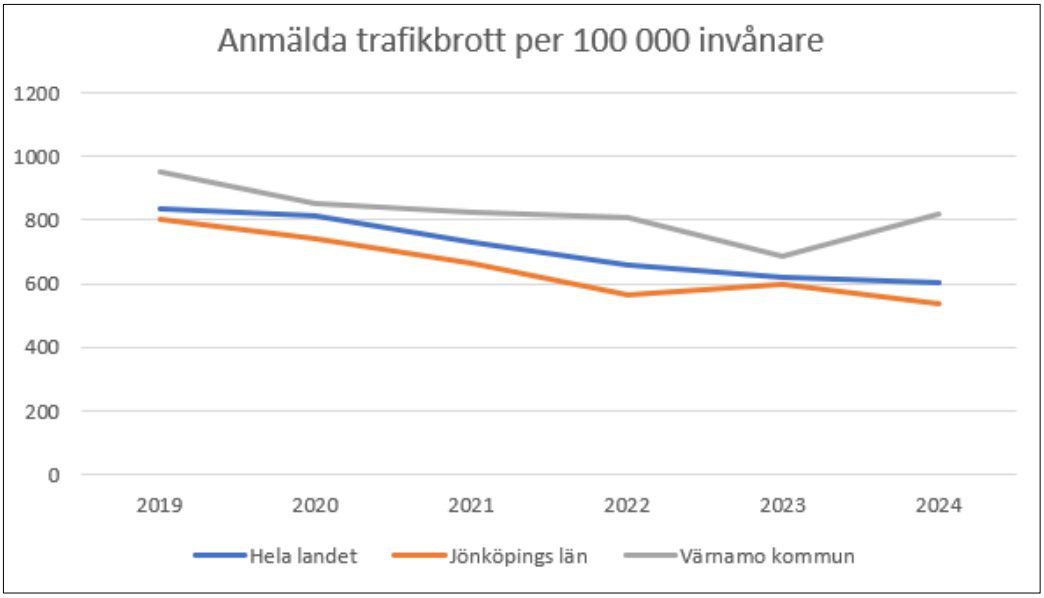
Pågående insatser för att arbeta mot stöld- och tillgreppsbrott är bland annat

grannsamverkan, näringslivssamverkan och informationsinsatser, till exempel genom besök av polis och fältsekreterare i skola.

5.3.9. Trafikbrott

5.3.9.1. Anmälda brott

Statistik för anmälda trafikbrott visar att Värnamo kommun har något högre antal anmälda brott jämfört med Jönköpings län och hela landet, *se tabell 43* (BRÅ, 2025d). Till skillnad från Jönköpings län och hela landet identifieras en ökning av antal anmälda trafikbrott i Värnamo kommun sedan 2023. Ökningen kan däremot bero på felkälla (se Bilaga 2).

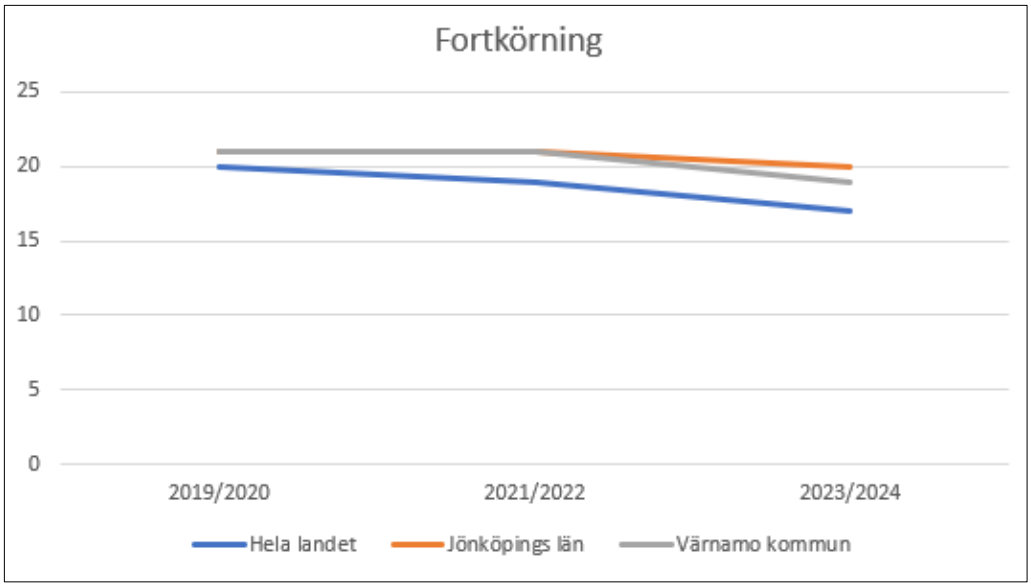

Tabell 43. Statistik över anmälda brott per 100 000 invånare mellan 2019–2024.

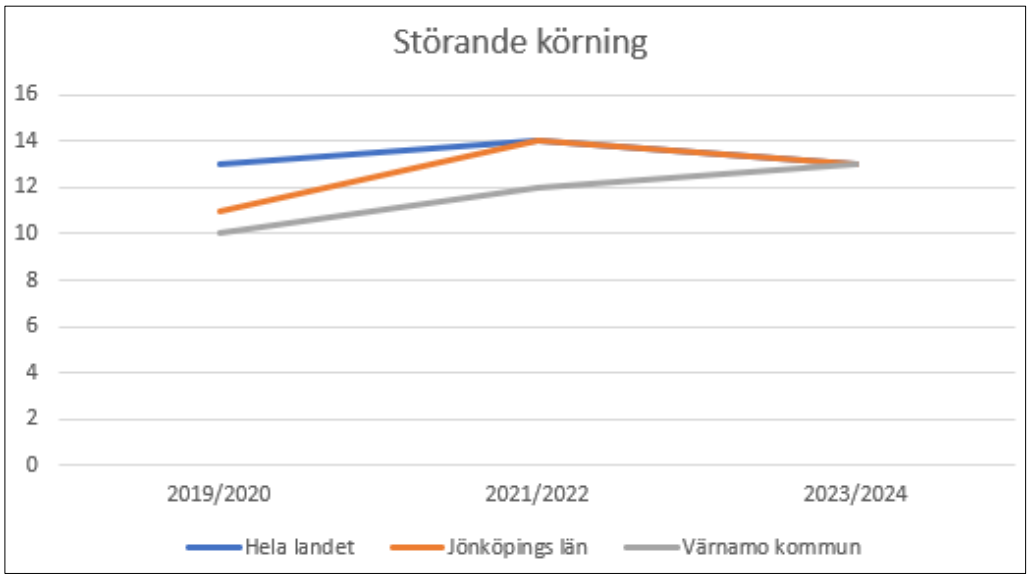
5.3.9.2. Nationella trygghetsundersökningen

Statistik från NTU visar att en högre andel av befolkningen i Värnamo kommun och länet i stort anser att det finns ett problem med fortkörning jämfört med befolkningen i hela landet, *se tabell 44* (BRÅ, 2025d).

Statistiken visar även att det har skett en ökning från 2019/2020 till 2023/2024 i andel av befolkningen som anser att det finns ett problem med störande körning i kommunen, *se tabell 45* (BRÅ, 2025d). Generellt upplever en lägre andel av befolkningen i Värnamo kommun problem med störande körning jämfört med Jönköpings län och hela landet.

Tabell 44. Statistik från NTU 2019–2024.

Tabell 45. Statistik från NTU 2019–2024.

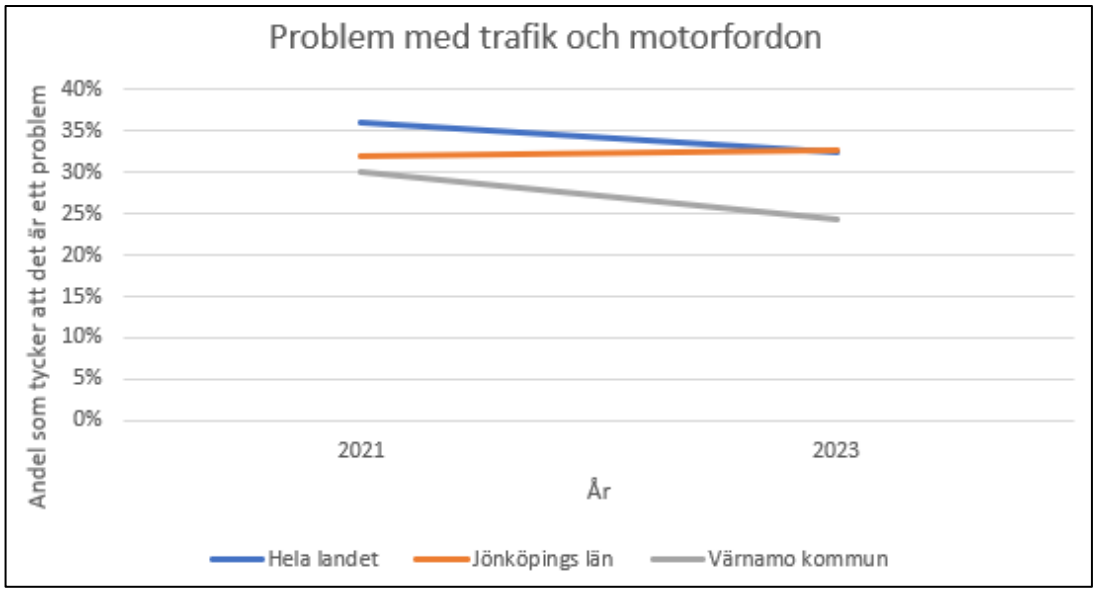
5.3.9.3. Medborgarundersökning

Medborgarundersökningen från 2021 och 2023 visar hur stor andel av befolkningen som anser att det finns ett mycket/eller ganska stort problem med trafik och motorfordon (Statistikmyndigheten, 2023).

Undersökningen visar att färre personer i Värnamo kommun, jämfört med Jönköpings län och hela landet, upplever att det finns problem med trafik och motorfordon, *se tabell 46*. En minskning identifieras från 2021 till 2023.

5.3.9.4. Sammanfattande reflektion

Utifrån det som framkommer i källorna, visar statistiken för anmälda trafikbrott ett högre antal anmälningar i Värnamo kommun jämfört med Jönköpings län och

Tabell 46. Statistik från medborgarundersökningen 2021 och 2023.

hela landet. Det kan innebära att polisen i Värnamo arbetar mer aktivt mot trafikbrott.

Nationella trygghetsundersökningen visar att en större andel av befolkningen i Värnamo kommun anser att det finns problem med fortkörning jämfört med hela landet. En mindre andel av befolkningen i Värnamo kommun, jämfört med Jönköpings län och hela landet, anser däremot att det finns problem med störande körning. Det har skett en ökning i andel som anser att det finns ett problem med störande körning i Värnamo kommun.

Statistiken från kommunens medborgarundersökning visar att färre personer i Värnamo kommun, jämfört med länet och hela landet, upplever problem med trafik och motorfordon.

Konsekvenserna av trafikbrott kan bland annat vara otrygghet.

Det finns flera pågående insatser mot trafikbrott i kommunen. Polisen är ute på skolor och pratar om riskerna med trafikbrott och arbetar även med nationella trafikveckor för att öka trafiksäkerheten. I samband med trygghetsvandringar tas förslag fram för att minska risken för att trafikbrott ska ske på olika platser.

5.3.10. Unga i riskzon att begå brott

5.3.10.1. Nationella trygghetsundersökningen

Nationella trygghetsundersökningen presenterar statistik som bland annat undersöker hur många som upplever problem med gäng som uppehåller sig i området. I lokalpolisområde Värnamo identifieras en ökning av personer som upplever problem i stor utsträckning sedan 2023, *se tabell 47*.

5.3.10.2. Lokal lägesbild

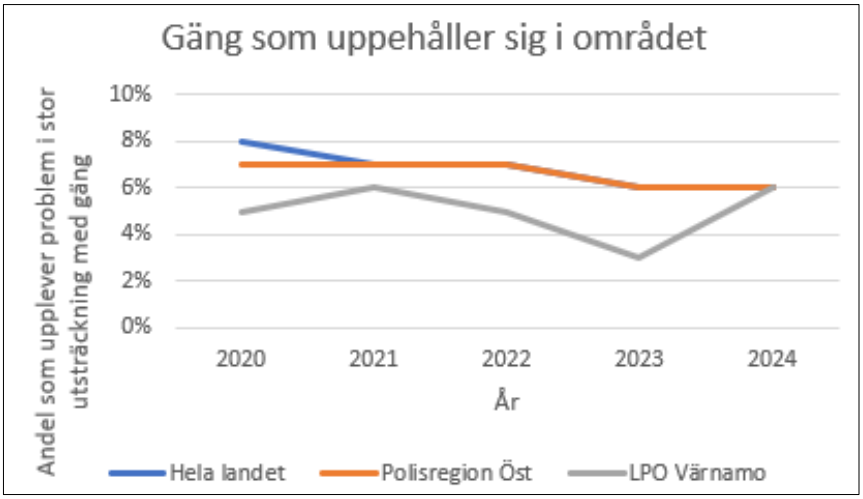
Under 2021 rapporterades främst problem med grupperingar av ungdomar och vuxna som i sin tur skapade otrygghet, bråkade, stökade och att det skedde rekrytering av unga till dessa miljöer. Under 2022 rapporterades fortsatt problem med grupperingar av ungdomar och vuxna som skapade liknande problem som under 2021. Under 2023 identifieras fortsatt vissa brottstrender gällande grupperingar av ungdomar och vuxna som skapar otrygghet, bråkar och stökar och där det sker rekrytering till kriminella miljöer. Problem med grupperingar och konflikter i dessa fortsätter även under 2024.

5.3.10.3. Statistik från socialtjänst

Statistiken för antal orosanmälningar visar en viss ökning av antal orosanmälningar sedan 2015, med en kraftigare ökning mellan 2021-2023*, se tabell 48* (personlig kommunikation, 8 maj, 2025).

När det gäller statistiken för antal placeringar ligger dessa på relativt jämna nivåer mellan 2015–2024, med en viss ökning eller minskning under vissa år*, se tabell 49.*

Efter dialog med medarbetare som arbetar med barn och unga i kommunen framkommer att Värnamo kommun, i

Tabell 47. Statistik från NTU 2018–2023.

jämförelse med Jönköpings län, har högre antal placeringar per antal invånare (personlig kommunikation, 26 januari, 2024). Det framkommer även att det är färre placeringar idag, jämfört med för några år sedan. En del av placeringarna blir mer långvariga. Detta då flera av de barn och unga som placeras i dag har en problematik som är mer komplex och mångfacetterad, vilket gör att vårdbehovet ökar.

Socialtjänstens statistik kan även visa på orsaker till placeringar (personlig kommunikation, 8 maj, 2025). Orsakerna till placeringar inom barn- och ungdomssektionen beror däremot en del på barnets ålder. De vanligaste orsakerna till placeringar när det gäller yngre barn är främst omsorgsbrister. När barnen blir lite äldre är det ofta en kombination av omsorgsbrister och eget beteende hos barnet som leder till placering. Hos ungdomar är det mer vanligt att orsaken till placering är eget beteende, men detta kan grundas i omsorgsbrister, psykisk ohälsa, missbruk, kriminalitet eller annat.

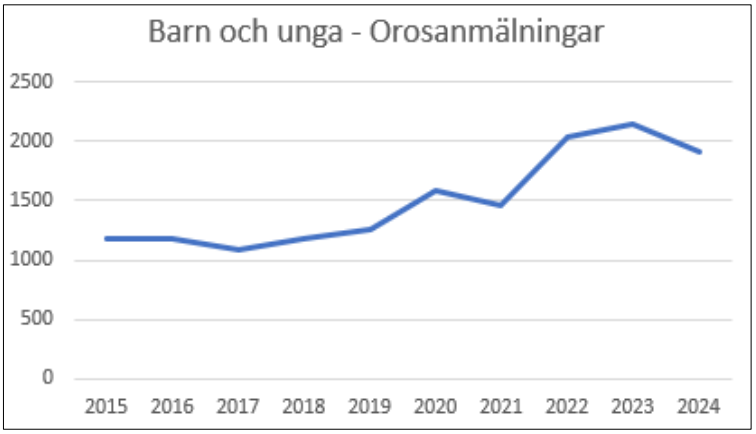
5.3.10.4. Sammanfattande reflektion

Nationella trygghetsundersökning visar att det sedan 2023 skett en ökning av personer som i stor utsträckning upplever problem med gäng som uppehåller sig i området. Andelen av befolkningen som uppfattar detta som ett problem är dock lägre i lokalpolisområde Värnamo jämfört med i polisregion Öst och i hela landet. Problem med gäng och olika typer av grupperingar och konflikter återkommer även återkommande i den lokala lägesbilden.

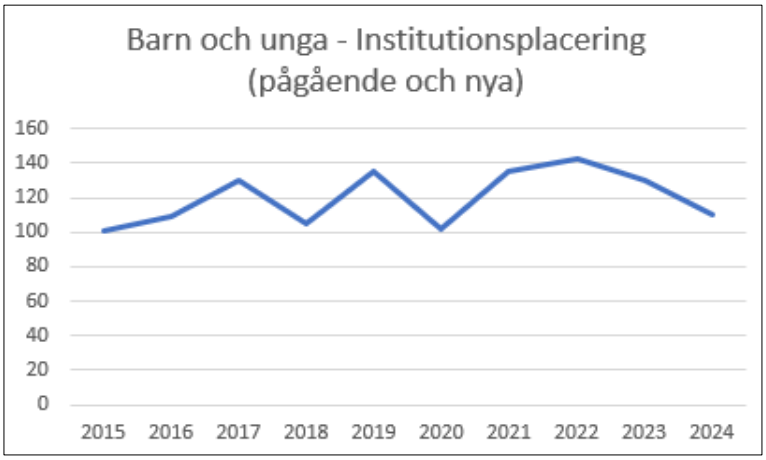
Statistiken från socialtjänsten visar en ökning av antal orosanmälningar sedan 2015. Vad gäller institutionsplaceringar, identifieras ingen särskild ökning eller minskning, då det finns variationer över tid. Hos ungdomar beror placeringar oftast på eget beteende, vilket i sin tur kan grundas i omsorgsbrister, psykisk ohälsa, missbruk, kriminalitet eller annat.

Konsekvenserna av att unga personer begår brott kan vara inblandning i grov organiserad brosslighet, ökade konfliktnivåer och våldsspiraler (BRÅ, 2023c).

Pågående insatser för att förhindra att unga hamnar i riskzon för att begå brott finns. Bland annat arbetar socialtjänsten med flera insatser, ofta i samarbete med polis, skola, föreningar och civilsamhälle.

Tabell 48. Statistik från socialtjänsten mellan 2015 och 2024.

Tabell 49. Statistik från socialtjänsten mellan 2015 och 2024.

5.3.11. Våldsbejakande extremism

Våldsbejakande extremism handlar främst om aktörer och ideologier som inte accepterar grundläggande demokratiska värden (Center mot våldsbejakande extremism, 2025). Det kan handla om kränkningar av andras rätt att utöva sina grundlagsskyddade rättigheter. Även uppmuntran till eller rättfärdigande av våld eller andra brott kan användas för att nå de politiska målen. Våldsbejakande extremister ägnar sig åt, uppmuntrar eller på annat sätt rättfärdigar ideologiskt motiverad brottslighet. Det är inte förbjudet att ha våldsbejakande extremistiska åsikter. Däremot är det inte tillåtet att ta till våld eller andra brottsliga handlingar för att agera med ideologin som utgångspunkt.

Det finns flera olika våldsbejakande extremistmiljöer. I Sverige har säkerhetspolisen pekat ut följande tre huvudsakliga (Säkerhetspolisen, 2025):

- Den våldsbejakande islamistiska miljön
- Den våldsbejakande högerextrema miljön
- Den våldsbejakande vänsterextrema miljön

I Värnamo kommun identifieras i dagsläget ingen utbredd form av våldsbejakande extremism (personlig kommunikation, 8 augusti, 2025). Det är däremot ett ämne som bevakas.

Kommunen har en riktlinje för arbete mot våldsbejakande extremism, som beskriver hur våldsbejakande extremism kan komma till uttryck och hur kommunens medarbetare ska arbeta för att upptäcka och hantera radikalisering och våldsbejakande extremism (Värnamo kommun, 2022b).

5.3.11.1. Kommunens e-tjänst

Rapporter om våldsbejakande extremism förekommer i kommunens e-tjänst. Rapporterna gäller i huvudsak klotter, dekaler och klistermärken. I snitt kommer det in en rapport per kvartal mellan kvartal 2, 2023 och kvartal 1, 2025.

5.3.11.2. Lokal lägesbild

Under 2021 framkommer återkommande problem med klotter och banderoller med högerextremistiskt budskap. Under 2022 rapporteras även fortsatt klotter med högerextremistiskt budskap. Även under 2024 rapporteras klotter med högerextremistisk budskap.

5.3.11.3. Sammanfattande reflektion

Utifrån det som framkommer i källorna, identifieras i dagsläget ingen utbredd form av våldsbejakande extremism i Värnamo kommun. I kommunens e-tjänst och den lokala lägesbilden förekommer enstaka rapporter kopplade till våldsbejakande extremism. Det handlar främst om banderoller, klistermärken och klotter med högerextrema budskap.

Konsekvenserna av våldsbejakande extremism kan vara att demokratin hotas och att våld utövas, samt att enskilda individers fri- och rättigheter kränks.

Kommunen har idag inga löpande insatser mot våldsbejakande extremism. Alla medarbetare ska följa riktlinjen mot våldsbejakande extremism och uppmanas att anmäla in händelser kopplade till våldsbejakande extremism. Genom information från medarbetare och andra samverkanspartners kan utvecklingen följas och punktinsatser sättas in.

5.3.12. Våld mot barn och unga

5.3.12.1. Anmälda brott

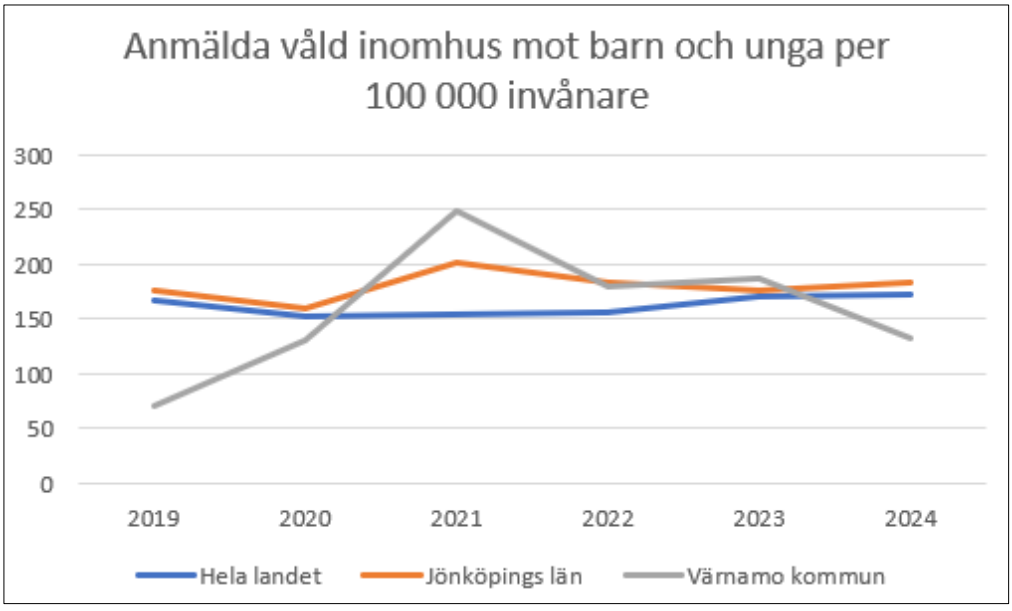
Statistiken för anmälda våldsbrott mot barn och unga visar att Värnamo kommun generellt sett har lägre nivåer jämfört med Jönköpings län och hela landet, *se tabell 50 och 51* (BRÅ, 2025d). En ökning av anmälda brott gällande våld inomhus mot barn och unga skedde mellan 2019-2021, *se tabell 50.*

Andel anmälda våld utomhus mot barn och unga i Värnamo kommun överstiger under 2020 och 2024 andel anmälda brott i Jönköpings län och hela landet, *se tabell 51* (BRÅ, 2025d). Under 2021 överstiger antal anmälda brott för våld inomhus mot barn och unga i Värnamo kommunen antal anmälda brott i Jönköpings län och hela landet, *se tabell 50*. Dessa ökningar kan bero på felkälla (se Bilaga 2).

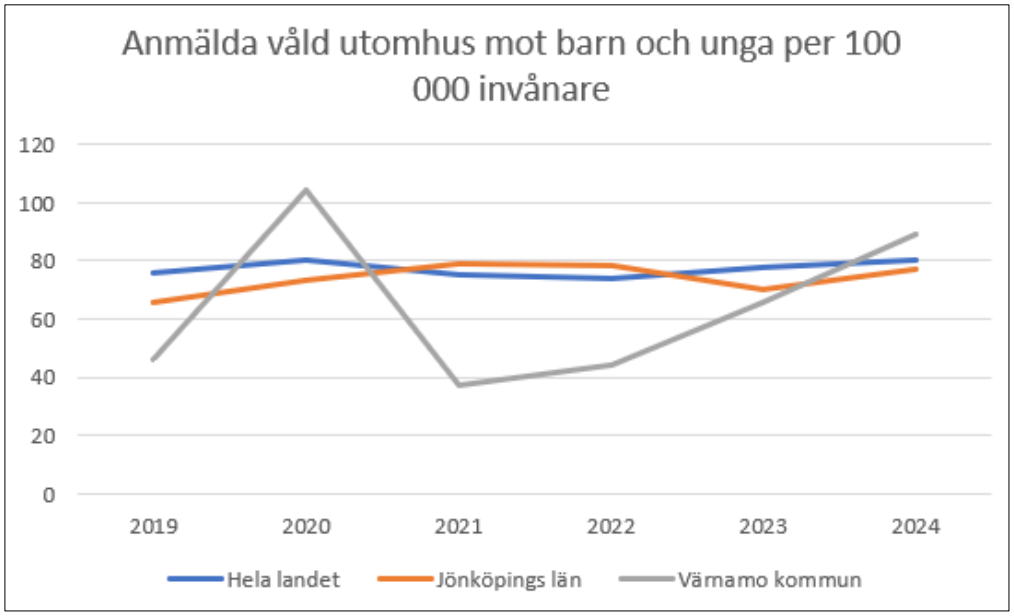
Brott mot person är en av brottstyperna som anmäls i störst utsträckning i Värnamo kommun, *se tabellen under avsnitt 4.1 Totalt antal anmälda brott.*

5.3.12.2. Sammanfattande reflektion

Utifrån det som framkommer i källorna, visar statistiken för anmälda brott att våldsbrott mot barn och unga generellt är mindre vanligt förekommande i Värnamo kommun, jämfört med Jönköpings län och hela landet. En ökning av anmälda våld utomhus mot barn och unga skedde från 2019 till 2020. En ökning av anmälda våld inomhus mot barn och unga skedde mellan 2019 och 2021. Andel anmälda våld utomhus mot barn och unga i Värnamo kommun överstiger under 2020

Tabell 50. Statistik över anmälda brott per 100 000 invånare mellan 2019–2024.

Tabell 51. Statistik över anmälda brott per 100 000 invånare mellan 2019–2024.

och 2024 andel anmälda brott i Jönköpings län och hela landet. Under 2021 överstiger antal anmälda brott för våld inomhus mot barn och unga i Värnamo kommunen antal anmälda brott i Jönköpings län och hela landet.

Konsekvenser av våld mot barn och unga kan vara påverkan på för barns hälsa och utveckling, till exempel genom fysisk och psykisk ohälsa (Socialstyrelsen, 2025a).

Kommunen har flera pågående insatser för att förhindra och arbeta med våld mot barn. Bland annat arbetar socialtjänsten med flera insatser, ofta i samarbete med polis, skola, föreningar och civilsamhälle.

5.3.13. Våld i nära relation mot vuxna

5.3.13.1. Anmälda brott

Statistik för anmälda brott visar att Värnamo kommun historiskt ligger på lägre antal anmälda våld i nära relation jämfört med hela landet, *se tabell 52* (BRÅ, 2025d). Jämfört med Jönköpings län ligger Värnamo kommun på liknande nivåer. Sedan 2022 ses en ökning av antal anmälda våld i nära relation i Värnamo kommun. Under 2024 anmäldes fler brott per 100 000 invånare i Värnamo kommun jämfört med hela landet och Jönköpings län.

Brott mot person är en av brottstyperna som anmäls i störst utsträckning i Värnamo kommun, *se tabellen under avsnitt 5.1 Totalt antal anmälda brott.*

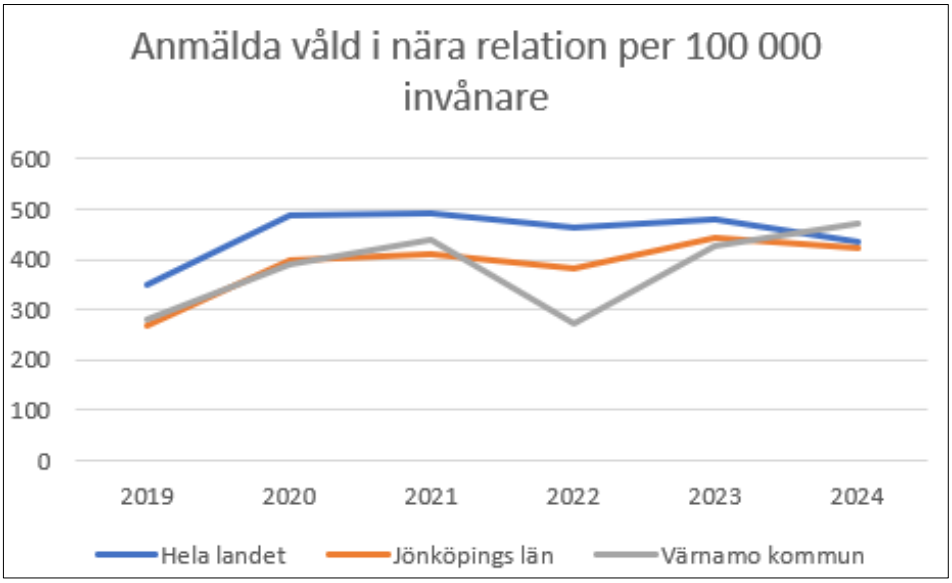
5.3.13.2. Dialog med kvinnojour

Efter en dialog med kvinnojouren i Värnamo framkommer det att den vanligaste formen av våld i nära relation som kvinnor söker stöd för är psykiskt våld (personlig kommunikation, 25 augusti, 2025). Efter detta kommer hedersrelaterat våld och förtryck, samt eftervåld.

Psykiskt våld innebär till exempel verbala kränkningar, lögner och hot (Sveriges kommuner och regioner, 2023b).

Hedersrelaterat våld och förtryck uppstår för att skydda eller återupprätta en familjs eller större släkts heder och sociala anseende (Socialstyrelsen, 2025b).

Eftervåld är den typen av våld som en våldsutsatt person utsätts för efter att ha lämnat relationen (personlig kommunikation, 25 augusti, 2025). Det

Tabell 52. Statistik över anmälda brott per 100 000 invånare mellan 2019–2024.

kan till exempel handla om att den före detta partnern inte vill samarbeta genom att vägra skriva under på papper och liknande.

Många av de som kontaktar kvinnojouren söker även stöd i frågor som rör vårdnad och umgänge (personlig kommunikation, 25 augusti, 2025). Detta gäller speciellt i samband med att de har lämnat ett förhållande där våldsutölvaren använder barnen för att kunna fortsätta ha kontroll och utöva makt över de våldsutsatta.

I Värnamo kommun placeras mellan 7-8 personer i skyddat boende per år, men dessa är inte enbart från Värnamo utan kan komma från hela landet (personlig kommunikation, 25 augusti, 2025). Det är fler vuxna än barn som placeras i skyddat boende, både nationellt och lokalt. En förändring i antal placerade personer i skyddat boende identifieras och antas bero på lag (2024:79) om placering av barn i skyddat boende. En minskning av antal placerade personer i skyddat boende identifieras under år 2020 och 2021.

Majoriteten av de som söker stöd av kvinnojouren är kvinnor, men stöd erbjuds även till våldsutsatta män (personlig kommunikation, 25 augusti, 2025). Kvinnojouren i Värnamo försöker att hjälpa majoriteten av de personer som söker hjälp. Om kvinnojouren inte kan tillgodose det stöd en våldsutsatt behöver, försöker de hjälpa personen att hitta rätt kontakter.

5.3.13.3. Dialog med polis

En intervju har genomförts med polis som utreder våld i nära relation som har skett inom lokalpolisområde Värnamo (personlig kommunikation, 15 september, 2025). Under intervjun framkommer det att Värnamo kommun över tid ligger på jämna nivåer av anmälda brott i parrelationer. Detta gäller när man tittar tillbaka på de senaste tre åren. En liten minskning identifieras under 2021, vilket kan bero på en begränsad möjlighet för personer att mötas under pandemin.

5.3.13.4. Sammanfattande reflektion

Utifrån det som framkommer i källorna, visar statistiken för anmälda brott att Värnamo kommun historiskt ligger på lägre nivåer av anmälda brott jämfört med hela landet. Jämfört med Jönköpings län ligger kommunen på liknande nivåer. Sedan 2022 identifieras en ökning när det gäller anmälda våld i nära relationer i Värnamo kommun. Under 2024 anmäldes fler brott per 100 000 invånare i Värnamo kommun jämfört med hela landet och Jönköping län. Brott mot person är en av brottstyperna som anmäls i störst

utsträckning i Värnamo kommun under 2024.

Kvinnojouren i Värnamo påpekar att den vanligaste typen av våld i nära relation som kvinnor söker stöd för är psykiskt våld, hedersrelaterat våld och eftervåld. Mellan 7–8 personer placeras i skyddat boende i kommunen varje år, men dessa behöver inte komma från Värnamo kommun utan kan komma från hela landet. En minskning av antal placerade personer i skyddat boende identifieras under 2020 och 2021.

Polisen i Värnamo uppger att de har ett jämnt inflöde av anmälda brott i parrelationer. En liten minskning identifieras under 2021, vilket kan bero på en begränsad möjlighet för personer att mötas under pandemin.

Konsekvenser av våld i nära relation mot vuxna är bland annat fysisk och psykisk ohälsa bland personer som drabbats (Kunskapsguiden, 2025a). Även närstående till den utsatta drabbas, till exempel barn. Utöver detta drabbas samhället av våld i nära relationer då det kräver ekonomiska resurser.

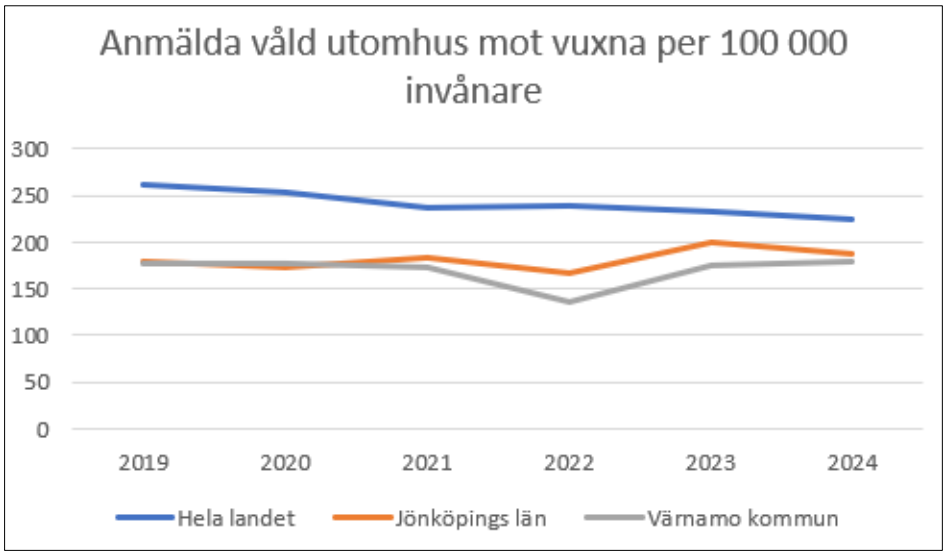
Insatser för att förebygga våld i nära relationer pågår. Även insatser för att ge stöd till de som utsatts finns (personlig kommunikation, 25 augusti, 2025).

5.3.14. Våld i offentlig miljö mot vuxna

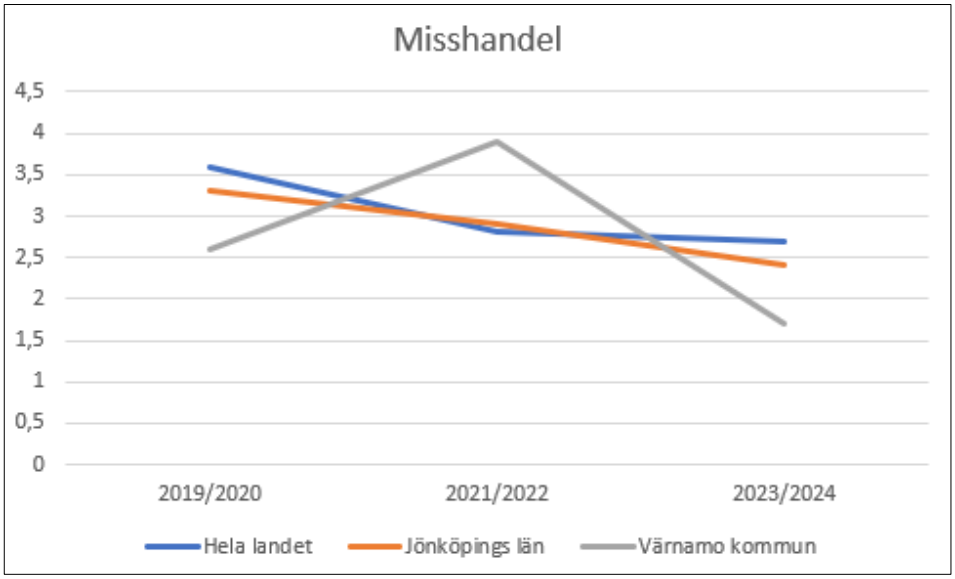
5.3.14.1. Anmälda brott

Statistiken för anmälda brott visar att Värnamo kommun ligger på liknande nivåer för anmälda våld utomhus mot vuxna jämfört med Jönköpings län, men på lägre nivåer jämfört med hela landet, *se tabell 53* (BRÅ, 2025d) .

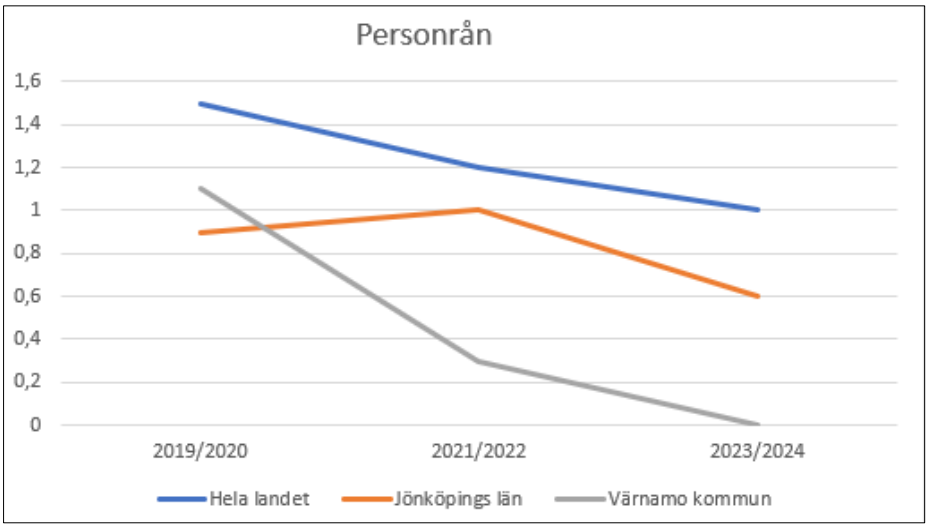
Brott mot person är däremot en av brottstyperna som anmäls i störst utsträckning i Värnamo kommun, *se tabellen under avsnitt 4.1 Totalt antal anmälda brott.*

Tabell 53. Statistik över anmälda brott per 100 000 invånare mellan 2019–2024.

Tabell 54. Statistik från NTU 2019–2024.

Tabell 55. Statistik från NTU 2019–2022.

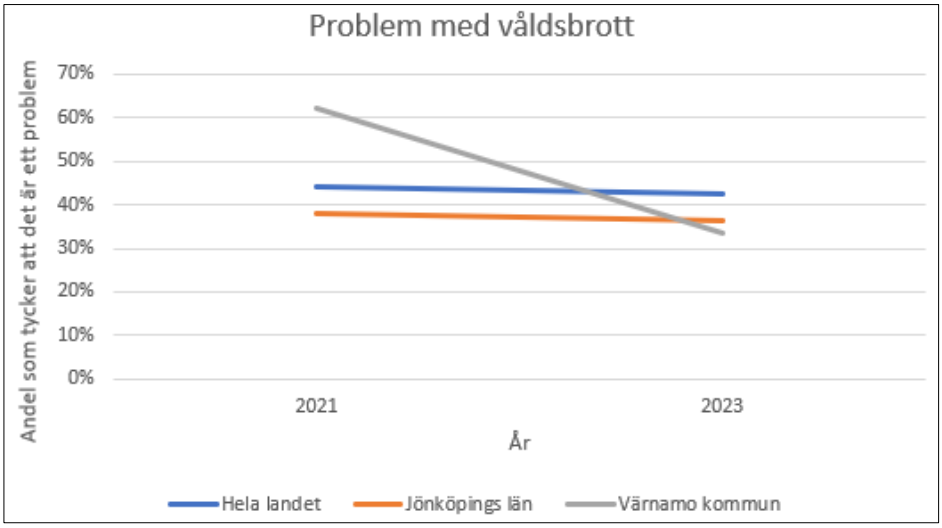
5.3.14.2. Nationella trygghetsundersökningen

Statistik från NTU visar att befolkningen i Värnamo kommun rapporterar lägre nivåer av utsatthet för misshandel under 2023/2024 jämfört med 2021/2022, *se tabell 54* (BRÅ, 2025d).

Statistiken visar att det är en lägre andel av befolkningen i Värnamo kommun som rapporterar egen utsatthet för personrån under både 2021/2022 och 2023/2024, jämfört med hela landet och Jönköpings län, *se tabell 55.*

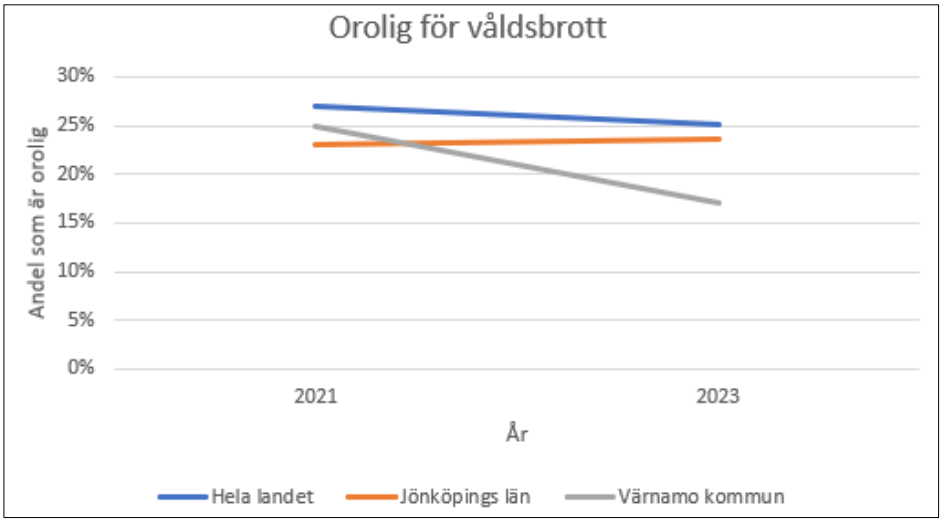
5.3.14.3. Medborgarundersökning

Medborgarundersökningen från 2021 och

Tabell 56. Statistik från medborgarundersökningen 2021 och 2023.

2023 visar hur stor andel av befolkningen som anser att det finns ett mycket/eller

Tabell 57. Statistik från medborgarundersökningen 2021 och 2023.

ganska stort problem med våldsbrott (Statistikmyndigheten, 2023). Undersökningen visar även hur stor andel av befolkningen som är mycket eller ganska orolig för våldsbrott.

Undersökningen visar att fler personer i Värnamo kommun, jämfört med Jönköpings län och hela landet, upplevde att det fanns problem med våldsbrott under 2021, *se tabell 56* (Statistikmyndigheten, 2023). En minskning skedde under 2023, som medförde att antalet personer boende i Värnamo kommun som upplever problem med våldsbrott är färre än både Jönköpings län och hela landet.

Under 2021 är det fler personer i Värnamo kommun jämfört med Jönköpings län som är oroliga för våldsbrott, *se tabell 57.* Det är däremot färre personer i Värnamo kommun jämfört med hela landet som är oroliga för våldsbrott. Under 2023 identifieras en minskning då färre personer i Värnamo kommun, jämfört med både Jönköpings län och hela landet är oroliga för våldsbrott.

5.3.14.4. Lokal lägesbild

Det skedde en skottlossning i Värnamo kommun under första halvan av 2021. Det skedde även en kidnappning i Värnamo kommun under andra halvan av 2021.

Under andra halvan av 2021 framkommer specifika problem med utmaningar och hot på sociala medier,

Under 2021 framkommer även återkommande problem med kriminella nätverk. Även under andra halvan av 2022 rapporteras problem med kriminella nätverk. Under 2022 ses även andra trender med problem som olika

utmaningar på sociala medier och våldsbrott. Under 2023 rapporteras fortsatt om problem med spridning av bilder och utmaningar på sociala medier och problem med våldsbrott.

5.3.14.5. Sammanfattande reflektion

Informationen som framkommer i källorna, visar att statistiken för anmälda våldsbrott i offentlig miljö visar att Värnamo kommun ligger på liknande nivåer som Jönköpings län, men på lägre nivåer jämfört med hela landet.

Statistiken från NTU visar att befolkningen i Värnamo kommun har lägre utsatthet för både personrån och misshandel jämfört med Jönköpings län och hela landet under 2023/2024. En kraftig minskning av utsatthet för personrån identifieras sedan 2019/2020. En ökning av utsatthet för misshandel identifieras mellan 2019/2020 och 2021/2022.

Kommunens medborgarundersökning visar hur stor andel av befolkningen som upplever att det finns problem med våldsbrott och hur stor andel av befolkningen som är orolig för våldsbrott. Undersökningen visar en minskning av antalet personer i Värnamo kommun som anser att det finns ett problem med våldsbrott från 2021 till 2023. Även när det gäller oro för våldsbrott, har det skett en minskning från 2021 till 2023. Under 2023 är det lägre nivåer av befolkningen i Värnamo kommun, jämförts med Jönköpings län och hela landet, som upplever att det finns problem med våldsbrott eller är oroliga för våldsbrott.

Även den lokala lägesbilden tyder på en minskning i rapporterade händelser kopplat till våldsbrott sedan 2021.

Konsekvenserna av våld i offetnlig miljö är bland annat ökad otrygghet i ett område där det förekommer. Våld i offentlig miljö kan även ha negativa konsekvenser för handels- och nöjesaktiviteter som sker i området.

Kommunen arbetar på olika sätt för att förebygga våld i offentlig miljö, Fältsekreterare och polis besöker platser som upplevs ssom otrygga och där yngre personer hänger. För att förhindra våld som uppstår till följd av hög berusningsgrad genomför kommunen tillsyn på restauranger och krogar med alkoholtillstånd. Medborgarförvaltningen erbjuder stöd till personer som utöver våld för att förhindra att det fortsätter.

5.3.15. Välfärdsbrott

Det finns ingen allmänt vedertagen definition av välfärdsbrott. Brotten gäller ofta bidragsbrott och bedrägerier mot välfärdssystem (BRÅ, 2022). Utredningskriterium för brotten är att de ska vara samhällsskadliga. Välfärdsbrott kan till exempel handla om felaktiga utbetalningar av offentliga medel till föreningar eller privata utförare.

Många aktörer använder Sveriges kommuner och regioners [SKR] definition av välfärdsbrott: ”När en aktör – företag, förening eller privatperson – otillbörligen utnyttjar kommuners och regioners välfärdssystem för egen vinning.” (Sveriges kommuner och regioner, 2025).

Det kan finnas kopplingar mellan välfärdsbrott och organiserad brottslighet (BRÅ, 2022). EU:s kriterier för organiserad brottslighet är följande (Polisen, 2023):

- samarbete mellan fler än två personer.
- egna tilldelade uppgifter åt var och en
- lång eller obegränsad utsträckning i tiden
- någon form av disciplin och kontroll
- misstanke om allvarliga kriminella handlingar
- verksamhet på lokal nivå
- användning av våld eller andra metoder för hot
- användning av kommersiella eller affärsmässiga strukturer
- deltagande i penningtvätt
- otillbörlig påverkan på politik, medier, offentlig förvaltning, rättsliga myndigheter eller ekonomi
- strävan efter vinning och/eller makt.

5.3.15.1. Underlag från försäkingskassan

Försäkringskassans skattning av felaktiga utbetalningar visar att totalskattningen inom samtliga studerade förmåner är att 9 349 miljoner kronor har betalats ut felaktigt under 2021 (Försäkringskassan, 2022). Detta motsvarar 4,4 procent av försäkringsutgifterna för dessa förmåner.

5.3.15.2. Lokal kartläggning av välfärdsbrott

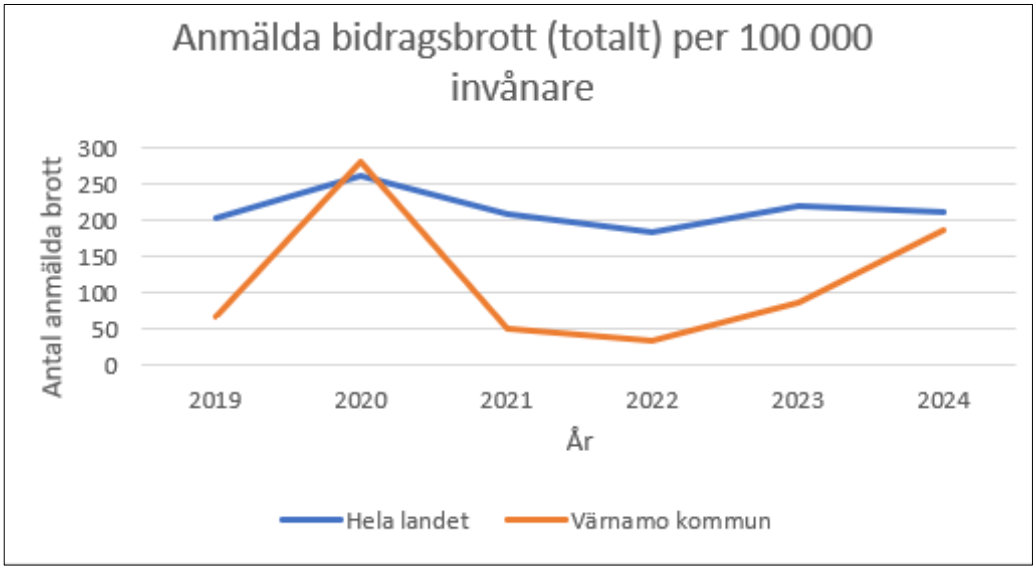
Under 2025 har ett arbete med att kartlägga välfärdsbrott gjorts i Värnamo kommun. Förvaltningarna har tittat efter vilka processer som finns där välfärdsbrott kan ske och i sin tur gjort en riskbedömning på dessa processer. Arbetet har mynnat ut i ett förslag till fortsatt arbete för att förhindra och upptäcka välfärdsbrott. En slutsats från arbetet är att välfärdsbrott förekommer i kommunen, men att man behöver arbeta

mer aktivit för att upptäcka och förhindra det.

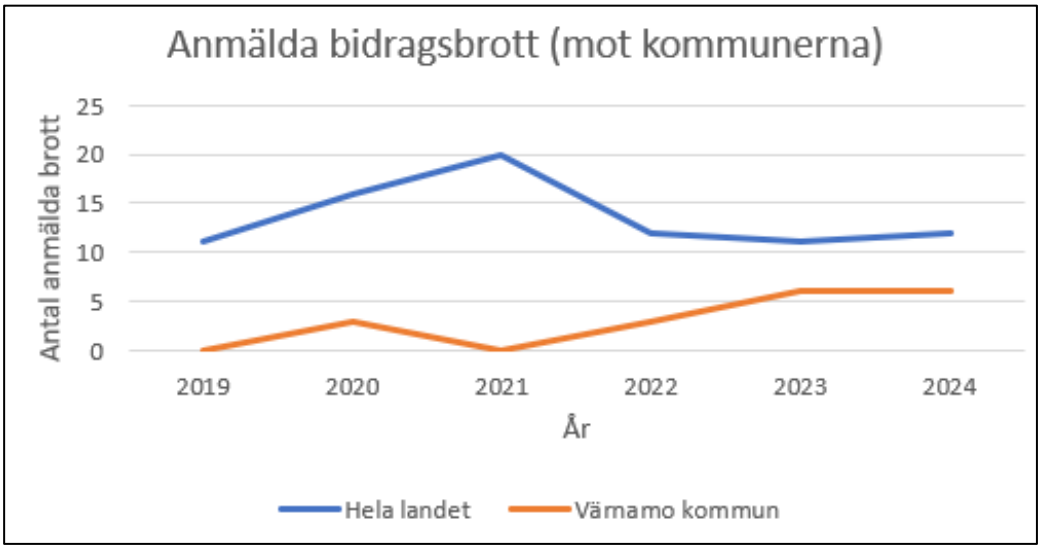
5.3.15.3. Anmälda brott

I statistiken för anmälda bidragsbrott saknas statistik på länsnivå (BRÅ, 2025a). Därför tas endast statistik från kommunal och nationell nivå med.

Statistiken för anmälda brott visar att Värnamo kommun ligger på lägre nivåer av antal anmälda bidragsbrott jämfört med hela landet, *se tabell 58* (BRÅ, 2025d). När det gäller bidragsbrott som är riktat mot kommunerna, ligger Värnamo kommun även där lägre jämfört med hela landet, se *tabell 59.* Att färre bidragsbrott anmäls i kommunen kan bero på felkälla (se Bilaga 2).

Tabell 58. Statistik över anmälda brott per 100 000 invånare mellan 2019–2024.

Tabell 59. Statistik över anmälda brott per 100 000 invånare mellan 2019–2024.

5.3.15.4. Samtal med polis

Efter samtal med polisen i lokalpolisområde Värnamo, framkommer att de bidragsbrott som är anmälda till påolisen, främst gäller bidragsbrott riktade mot försäkringskassan (personlig kommunikation, 5 september, 2025). I snitt anmäls mellan ett till två bidragsbrott riktade mot kommunen per år.

5.3.15.5. Sammanfattande reflektion

Utifrån det som framkommer i källorna, gäller välfärdsbrott ofta bidragsbrott och bedrägerier mot välfärdssystem. En totalskattning av felaktiga utbetalningar inom elva förmåner visar att 9 349 miljoner kronor har betalats ut felaktigt under 2021. Försäkringskassan har gjort denna skattning. Polisens statistik för omfattningen av bidragsbrott i Värnamo kommun visar att brotten förekommer, men inte i någon större utsträckning. Det handlar främst om bidragsbrott där Försäkringskassan är målsägare. Det kan finnas kopplingar mellan välfärdsbrott och organiserad brottslighet.

Konsekvenserna av välfärdsbrott kan vara att skattepengar går till fel saker, till exempel organiserad brottslighet (Värnamo kommun, 2025c). Andra konsekvenser är förlorat förtroende för kommunen och att rättssäkerheten och demokratin hotas.

Kommunen arbetar löpande med interna kontroller av utbetalningar, fakturor och andra välfärdssystem för att tillgodose att utbetalningar inte görs på felaktiga grunder. Ett kommunövergripande arbete gällande välfärdsbrott har gjorts under 2025. Arbetet har mynnat ut i ett förslag till handlingsplan där ytterligare åtgärder beskrivs. Handlingsplanen är inte antagen.

6. Fokusområden och analys

6.1. Fokusområden

Utifrån kartläggningen och de sammanfattande reflektionerna under respektive brottstyp har kommunen valt följande brottstyper som fokusområden i åtgärdsplan brottsförebyggande 2027-2028:

- Narkotikabrott
- Unga i riskzon att begå brott
- Våld i nära relation mot vuxna
- Välfärdsbrott

Att kommunen väljer att fokusera på dessa brottstyper för fortsatt arbete innebär inte att pågående insatser inom andra brottstyper avbryts.

Polis, kommun och andra bolag har, vid sidan om innehållet i lägesbild och åtgärdsplan, kvar sina ordinarie åtaganden som beslutats inom respektive organisations ordinarie förvaltning. För de brottstyper som har valts som fokusområden ser kommunen ett utökat behov av extra arbete på grund av ökningar i brottsstatistik eller konsekvenser av brotten. Dessa fokusområden har stämts av med de personer som är inblandade i kommunens EST-arbete. De har även presenterats för lokalt brottsförebyggande råd.

6.2. Analys

Utifrån kartläggningen av brottsligheten och den tillhörande sammanfattningen görs en analys. Analysen fokuserar på de fokusområden som identifierats. Analysen syftar till att fördjupa kartläggningen för att få bättre information om hur kommunen arbetar med de brottstyper som har valts som fokusområde idag. Med grund i detta kan sedan behov av ytterligare åtgärder identifieras. För att fördjupa kartläggningen genomförs intervjuer med personer som har kunskap om de olika brottstyperna.

6.2.1. Narkotikabrott

För att få en fördjupad bild av hur kommunen idag arbetar för att förebygga narkotikabrott genomförs en intervju med ledningsgruppen på medborgarförvaltningen.

Under intervjun framkommer att det i dagsläget inte är tydligt hur Värnamo kommun arbetar med ANDTS-frågan. Det är inte tydligt vilken förvaltning som har ansvar för frågan och vem som gör vad. Det saknas även en strategi och långsiktig plan för arbetet. Tidigare har arbetet legat på medborgarförvaltningen, där en fältsekreterare hade uppdraget som en del av sin tjänst. Då genomfördes informationsinsatser, fördjupade analyser, samverkan med andra aktörer och andra aktiviteter inom området.

Folkhälsomyndigheten publicerar årligen länsrapporter med frågor om kommuners hälsofrämjande och förebyggande ANDTS-arbete (Folkhälsomyndigheten, 2025b). I rapporten ställs frågor om hur mycket arbetstid kommuner avsatt för övergripande samordning av ANDTS-arbetet. Frågor ställs även om under vilken nämnd tjänsten varit placerad på. I kommunerna i Jönköpings län är tjänsten främst placerad på socialnämnd eller motsvarande och det finns stora variationer i nedlagd tid. Årsarbetskraften bland kommunerna i Jönköpings län ligger mellan 0,004 och 0,500. Liknande variationer gällande arbetstid återfinns bland kommuner i andra län. Bland kommuner i andra län är det, utöver socialnämnden, vanligt att tjänsten är placerad på kommunstyrelsen.

Folkhälsmyndigheten har publicerat en snabbguide som förkarar hur arbetet med ANDTS kan genomföras med hög kvalitet utifrån lokala och regionala behov (Folkhälsomyndigheten, 2024).

Vidare genomför kommunen avloppsmätningar efter narkotika två gånger per år. Under intervjun med medborgarförvaltningens ledningsgrupp framkommer att dessa ses som ett bra underlag för att kunna göra bedömningar av vilka substanser som förekommer och vilka ytterligare insatser som krävs för att arbeta förebyggande. I dagsläget saknas en långsiktig plan och struktur för hur arbetet med avloppsmätningarna, samt det generella ANDTS-arbetet, ska genomföras. För att arbetet med avloppsmätningarna ska utvecklas, kan kommunen satsa på att genomföra fördjupade analysera av dessa.

I den lägesbild som finns sammanställd, framkommer att otrygghet kopplat till personer med missbruksproblematik verkar upplevas som större ute i kommunens tätorter. Ett samtal genomförs med enhetschef på sektionen tidiga insatser. Under samtalet framkommer att otrygghet kopplat till

personer med missbruksproblematik kan bli synligare i mindre orter, då enskilda personer märks av mer. Detta innebär att problematiken kan bli mindre tydlig om personerna bosätter sig i Värnamo centralort.

Ett samtal genomförs även med enhetschef på vuxensektionen på medborgarförvaltningen. Under samtalet framkommer att kommunen har en bostadsgrupp som hjälper personer med olika former av problematik att hitta en bostad. Ofta gäller det bostäder placerade i kommunens tätorter. I dagsläget finns samverkansavtal med det kommunala fastighetsbolaget Finnvedsbostäder. Under 2026 pågår ett arbete med syfte att skriva samverkansavtal med andra fastighetsägare, för att utöka möjligheten till bostäder på fler platser. Kopplat till detta pågår ett arbete med insatsen Bostad Först, som syftar till att personer som befinner sig i hemlöshet första ska få en egen bostad och sedan erbjudas flexibelt och utformat stöd och behandling (Kunskapsguiden, 2025b). Insatsen bygger på tanken om att ett tryggt boende är en förutsättning för återhämtning och ökad livskvalitet. Utgångspunkten är att bostaden är ett medel snarare än ett mål för att en person ska återhämta sig.

Ytterligare ett samtal genomförs med chef på teknik- och fritidsförvaltningen. Det diskuteras huruvida otrygghet i kommunens tätorter kan avhjälpas genom olika situationella insatser, till exempel förändrad belysning, beskärning av buskar och andra insatser i den fysiska miljön. För att de som arbetar i den fysiska miljön i större omfattningen ska kunna se den ur ett trygghetsperspektiv, kan en utbildning genomföras. Tryggare Sverige har tidigare genomfört utbildningar i kommunen som kan vara lämpliga för detta.

6.2.2. Unga i riskzon att begå brott

För att få en fördjupad bild av hur kommunen idag arbetar för att förhindra att unga hamnar i riskzon att begå brott genomförs en intervju med ledningsgruppen på medborgarförvaltningen.

Under intervjun framkommer att flera insatser pågår för att förhindra att unga hamnar i riskzon för att begå brott. Det finns däremot ett behov av informationsinsatser kopplat till sekretess och sociala medier. Detta krävs bland

annat utifrån de nya lagstiftningar som tillkommit gällande sekretess och där kommunens medarbetare känner sig osäkra i tillämpningen av denna. Nya lagar som tillkommit eller förändrats är bland annat:

- 10 kap. i offentlighets- och sekretesslag (2009:400)
- lag (2025:170) om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna
- 6a kap. i skollag (2010:800)

Under 2026 pågår planering för att utbilda medarbetare i de nya sekretessbrytande lagstiftningarna. Behov finns att praktiskt tillämpa de nya lagstiftningarna i olika scenarion.

När det gäller sociala medier, är detta en central del i rekryteringen av unga till kriminella nätverk och en ökad kunskap bland vuxna personer ses som viktigt för att vuxna ska kunna ge ett bra stöd till ungdomar (Polisen, 2024b). Det kan även finnas ett behov av att ungdomar får en genomgång i vad sociala medier kan få för konsekvenser. Under möte med deltagare från medborgarförvaltningens ledningsgrupp lyfts däremot också att en noggrann avvägning bör ske i beaktandet kring vilken typ av information ungdomar ska ta del av, för att säkerställa att arbetet inte blir kontraproduktivt. Polismyndigheten tillhandahåller färdigt stödmaterial som riktar sig både till vårdnadshavare och till ungdomar i olika åldrar (Polismuseet, 2025).

Vidare framkommer, i samtal med sektionschef på tidiga insatser barn och unga, att kommunen i dagsläget inte arbetar aktivt med närvaro på sociala medier. Med grund i att unga ofta rekryteras på sociala medier kan trygga vuxna, samt stöd och hjälp på dessa plattformar, vara viktigt. Det kan även ge en tydligare bild av vad som sker på sociala medier och på så sätt komplettera den lokala lägesbilden. Polisen i lokalpolisområde Värnamo har testat detta i form av nätpatrullering under 2025.

Under intervjun med medborgarförvaltningens ledningsgrupp framkommer att arbetet med samverkansstrukturen Barn och unga i organiserad brottslighet [BOB], som påbörjades under våren 2025, ses som viktigt. Arbetet är bland annat viktigt för att främja samverkan mellan socialtjänst och polis. Samverkan mellan verksamheter är centralt för att förhindra rekrytering av barn och unga till kriminella nätverk (Skolverket, 2025). Brottsförebyggande

rådet har publicerat en guide för hur arbetet med BOB kan struktureras (BRÅ, 2025g).

Andra samverkansformer, som social insatsgrupp [SIG] och tidiga samordnade insatser [TSI], har nyligen gjorts om eller gått in i en ny fas. Med grund i detta kan det krävas en uppföljning, för att undersöka huruvida dessa samverkansformer fungerar så som det är tänkt, eller om det finns behov av ytterligare justeringar.

6.2.3. Våld i nära relation mot vuxna

För att få en fördjupad bild av hur kommunen idag arbetar för att förebygga våld i nära relation mot vuxna genomförs en intervju med medborgarförvaltningens ledningsgrupp. Under intervjun framkommer att anmälningar in till socialtjänsten ökar i samband med orange week. Det kan vara ett tecken på att ytterligare informationsinsatser behövs för att öka medvetenheten kring ämnet. Det finns i dagsläget ett stort mörkertal (Jämställdhetsmyndigheten, 2026).

En intervju genomförs även med socialsekreterare som arbetar med våld i nära relation på medborgarförvaltningen. Inom kommunen finns två anställda socialsekreterare som arbetar med våld i nära relation. Arbetsuppgifterna berör utredningar, riskbedömningar, kontinuerliga uppföljningar, planeringar, yttringar som ska skickas in, initierande av beslut, leta boende som matchar sökande, hantera boenden som en klient haft (planering för magasinering, packning och transport), mail- och telefonkontakt, samtalsstöd som också kräver utredningar, samt dokumentation av arbetet.

Utöver detta arbetar sektionen även med prostitution, människohandel, hedersrelaterat våld och förtryck, samt ekonomiskt bistånd för placerade. Sektionen arbetar även tillsammans med vuxensektionen i ärenden gällande avhopparverksamhet. Även i dessa ärenden har sektionen för våld i nära relation ansvar för ekonomin.

Under intervjun framkommer att situationen är hårt belastat. Detta grundas i ett ökat antal inkommande ärenden som

gäller våld i nära relation, samt den komplexitet som dessa ärenden har. Att antal inkommande ärenden har ökat antas bero på att samhället har en större kunskap och medvetenhet kring våld i nära relation, samt den hjälp som finns att få. När det gäller placeringar, har dessa ökat från 12 stycken under 2023 till 24 stycken under 2024. Man ser även ett ökat antal samtalsstöd. Dessa har tidigare genomförts av kvinnojouren, men kommer att hanteras av öppenvården i framtiden.

En aspekt som lyfts under intervjun är vikten av dokumentation som inte hinns med. Vidare lyfts problematiken gällande att det enbart finns två anställda med expertkunskap inom området. Om ett akut ärende uppstår, behöver dessa åka tillsammans vilket innebär att det inte finns någon kvar på plats som täcker upp.

Ämnet hedersrelaterat våld och förtryck nämns under intervjun med medborgarförvaltningens ledningsgrupp och det belyses att informationsinsatser behövs även inom det området med syfte att kunna uppmärksamma och agera på problematiken. Även här finns ett stort mörkertal. Under hösten 2025 och våren 2026 har ett arbete pågått för att kartlägga hedersrelaterat våld och förtryck. Arbetet syftar till att ge förslag på hur kommunen bör arbeta med frågan. Medborgarförvaltningen har varit delaktig i detta arbete.

6.2.4. Välfärdsbrott

För att få en fördjupad bild av hur kommunen idag arbetar för att förebygga välfärdsbrott används den kommunövergripande förstudie med handlingsplan som sammanställts under 2025. Förstudien visar att flera kontroller görs för att förhindra att välfärdsbrott ska ske. Däremot finns vissa utvecklingsområden där förslag till åtgärder ges, dessa återfinns i handlingsplanen.

7. Diskussion om behov

7.1. Narkotikabrott

Det saknas en ansvarig tjänsteperson för ANDTS-arbetet. Konsekvenserna av detta är att det inte finns någon som arbetar aktivt med frågan, eller som samordnar uppdraget. Detta leder till att det förebyggande arbetet stannar vilket riskerar att leda till en negativ utveckling av narkotikabrott i kommunen. Det finns i dagsläget inga tydliga strukturer eller riktlinjer för ANDTS-arbetet, vilket gör arbetet sårbart. Om en person försvinner, är det lätt att frågan hamnar mellan stolarna. För att kunna arbeta effektivt med insatser som rör narkotika, bör en deltidstjänst tillsättas som ansvarar för arbetet med ANDTS.

Utifrån det som framkommer i avloppsmätningarna finns behov av en person med kompetens som kan genomföra fördjupade analyser kopplat till avloppsmätningarna. I dagsläget kan mätningarna fortsätta enligt den struktur som de genomförs idag, vilket innebär att sektionen för förebyggande insatser på medborgarförvaltningen ansvarar för samordningen av mätningarna som genomförs vid skolavslutningen och att trygghets- och säkerhetsenheten på kommunledningsförvaltningen ansvarar för samordning av mätningarna som genomförs i oktober. Det finns däremot ett behov av en person som kan arbeta mer effektivt med insatser kopplat till mätningarna. Fördjupade analyser behöver genomföras för att få en förståelse för varför vissa substanser ökar eller minskar i samband med olika perioder under året. Om en deltidstjänst tillsätts för att ansvara för arbetet med ANDTS, kan denna person även genomföra fördjupade analyser.

Vidare framkommer att det finns en större otrygghet kopplat till missbruksproblematik i kommunens tätorter. Detta kan grundas i att enskilda personer med missbruksproblermatik kan skapa en högre känsla av otrygghet i mindre samhällen. Ett arbete kommer att påbörjas med syfte att skriva samverkansavtal med fler fastighetsägare i kommunen. Detta kan i sin tur leda till fler möjligheter till boende i Värnamo centralort. Kopplat till detta pågår arbete med insatsen Bostad Först, med syfte att säkerställa att personer i hemlöshet först ska få en egen bostad och sedan erbjudas stöd och behandling. Denna insats kan

leda till att personer med olika former av problematik får rätt stöd och hjälp. Arbetet med nya samverkansavtal och insatsen Bostad Först bör utvärderas för att utreda om ytterligare insatser krävs, eller om genomförda insatser är tillräckliga.

För att minska otryggheten som framkommer i kommunens tätorter kan situationella insatser genomföras. Tryggare Sverige har tidigare genomfört utbildningar om trygga och säkra miljöer och ytterligare utbildning bör genomföras för att säkerställa förståelsen för trygghet kopplat till den fysiska miljön.

7.2. Unga i riskzon att begå brott

Flera nya lagar med sekretessbrytande bestämmelser har tillkommit. För att säkerställa att dessa fyller sin funktion krävs utbildningar, informationsinsatser och workshops. Under 2026 pågår planering för utbildning om dessa sekretessbrytande bestämmelser. För att fortsätta arbeta med detta finns ett behov av workshops som syftar till att praktiskt tillämpa de nya lagarna på olika scenarion, med syfte att få personalen att känna sig mer säker i tillämpningen av dessa.

Utbildning om sociala medier framförs som viktigt, särskilt för att förhindra att unga rekryteras till kriminella nätverk. Färdigt material för utbildning tillhandahålls av polismyndigheten och bör användas för att utbilda personal, vårdnadshavare och elever. Det material som presenteras för elever och ungdomar bör presenteras av vuxna som möter barn och unga i sin yrkesroll.

Det framkommer att ytterligare behov finns för att förhindra att unga rekryteras på sociala medier. För att svara på hur detta kan göras bör en orsaksanalys genomföras. Orsaksanalysen kommer att ge svar på vilka orsaker som finns till att unga rekryteras på socila medier, och hur kommunen i så fall kan arbeta med orsakerna. Polisen i lokalpolisområde Värnamo har under 2025 testat ökad närvaro på sociala medier och erfarenheter från detta bör tas med i orsaksanalysen.

Vidare framkommer att kommunens arbete med olika samverkansformer för att förhindra rekrytering av barn och unga (BOB, SIG och TSI) bör fortsätta, men också följas upp. Några av dessa samverkansformer har gjorts om och andra har genomförts under en längre tid. Samverkansformen BOB påbörjades under 2025 och arbetet med detta bör återupptas.

7.3. Våld i nära relation mot vuxna

Under intevjun framkommer att anmälningar in till socialtjänsten ökar i samband med orange week. Detta tyder på behovet av ytterligare informationsinsatser för att minska mörkertalet. För att ett ökat inflöde av anmälningar inte enbart ska ske under en specifik vecka, bör informationen spridas ut över året, men med ett forsatt särskilt fokus under orange week. Den information som sprids ut över resten av året kan vara inspirerad av den information som delas under orange week, då det verkar vara ett gott exempel på lyckad kommunikation.

Ett arbete med att kartlägga hedersrelaterat våld och förtryck har genomförts under 2025 och 2026. Detta arbete bör kunna användas för att ge en riktining för hur arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck ska bedrivas. Kartläggningen slutförs och presenteras för kommunstyrelsen under 2026, där det förslag till fortsatt arbete bör följas upp under 2028.

7.4. Välfärdsbrott

För att säkerställa att det kommunövergripande arbetet inte tappar fart, föreslås att en uppföljning av arbetet genomförs. Uppföljningen syftar till att följa upp huruvida åtgärder i den föreslagna handlingsplanen har genomförts och om detta i sin tur har lett till ett minskat mörkertal gällande välfärdsbrott.

8. Slutsats

Slutsatserna, med förslag till fortsatt arbete, presenteras i en åtgärdsplan. Åtgärdsplanen presenteras i ett separat dokument benämnt *Åtgärdsplan brottsförebyggande 2027-2028.*

Litteraturförteckning

Boverket. (den 1 Januari 2024a). *Om segregationsbarometern*. Hämtat från boverket-webbplats: https://segregationsbarometern.boverket.se/om-segregationsbarometern/ den 22 Januari 2024

Boverket. (den 1 Januari 2024b). *Värnamo*. Hämtat från Boverket-webbplats: https://segregationsbarometern.boverket.se/kommun/varnamo/ den 22 Januari 2024

Brottsofferjouren. (den 20 Oktober 2025). *Sexualbrott*. Hämtat från Brottsofferjouren: https://www.brottsofferjouren.se/brottsofferstod/olika-brottstyper/sexualbrott/

BRÅ. (2020a). *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete.* Stockholm: Brottsförebyggande Rådet.

BRÅ. (den 16 Mars 2020b). *Teckna samverkansöverenskommelse*. Hämtat från BRÅ-webbplats: https://bra.se/forebygga-brott/arbeta-brottsforebyggande/gemensamma-forberedelser/teckna-samverkansoverenskommelse.html den 17 Januari 2024

BRÅ. (2021). *Kartläggning och lägesbild i lokalt brottsförebyggande arbete.* Stockholm: Brottsförebyggande Rådet.

BRÅ. (2022). *Välfärdsbrott mot kommuner och regioner.* Stockholm: Brottsförebyggande Rådet.

BRÅ. (den 17 Oktober 2023a). *Välj åtgärder som påverkar orsakerna*. Hämtat från Brottsförebyggande Rådet-webbplats: https://bra.se/forebygga-brott/arbeta-brottsforebyggande/genomforande/valj-atgarder-som-paverkar-orsakerna.html den 15 11 2023

BRÅ. (den 17 Oktober 2023b). *Ta fram kartläggning och lägesbild*. Hämtat från Brottsförebyggande rådet-webbplats: https://bra.se/forebygga-brott/arbeta-brottsforebyggande/egna-forberedelser/ta-fram-en-kartlaggning-och-lagesbild.html den 22 November 2023

BRÅ. (2023c). *Barn och unga i kriminella nätverk.* Stockholm: Brottförebyggande rådet.

BRÅ. (den 1 Januari 2025a). *Sök statistik över anmälda brott*. Hämtat från Brottsförebyggande Rådet-webbplats: https://statistik.bra.se/solwebb/action/index den 15 September 2023

BRÅ. (den 22 Maj 2025b). *Anmälda brott*. Hämtat från Brottsförebyggande Rådet-webbplats: https://bra.se/statistik/kriminalstatistik/anmalda-brott.html den 15 September 2023

BRÅ. (den 22 Maj 2025c). *Nationella trygghetsundersökningen*. Hämtat från Brottsförebyggande Rådet-webbplats: https://bra.se/statistik/statistiska-undersokningar/nationella-trygghetsundersokningen.html den 21 December 2023

BRÅ. (den 20 Januari 2025d). Anmälda brott och NTU 2019-2024. (B. Rådet, Sammanställare) Stockholm, Jönköpings län, Sverige.

BRÅ. (den 6 Maj 2025e). *Bedrägeri*. Hämtat från bra.se: https://bra.se/amnen/bedrageri

BRÅ. (den 16 Juni 2025f). *Skadegörelse och klotter*. Hämtat från bra.se: https://bra.se/amnen/skadegorelse-och-klotter

BRÅ. (den 2 December 2025g). *Bob-guide*. Hämtat från Brottsförebyggande Rådet: https://bra.se/rapporter/arkiv/2025-12-02-bob-guide

Center mot våldsbejakande extremism. (den 16 Januari 2025). *Våldsbejakande extremism*. Hämtat från CVE-webbplats: https://cve.se/valdsbejakandeextremism.4.2f4ed3a21806a388a2fc28.html den 5 Januari 2024

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. (2024). *CAN:s nationella skolundersökning 2024.* Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikauplysning. Hämtat den 26 Oktober 2023

Folkhälsomyndigheten. (den 6 December 2024). *Lyckas med ANDTS-prevention med snabbguidens modell*. Hämtat från Folkhälsomyndigheten: https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/forebyggande-arbete-inom-andts/lyckas-med-andts-prevention-med-snabbguidens-modell/

Folkhälsomyndigheten. (den 5 September 2025a). *Skador till följd av narkotika*. Hämtat från Folkhälsomyndigheten: https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-

levnadsvanor/andts/andts-anvandning-och-ohalsa/skador-till-foljd-av-andts/skador-till-foljd-av-narkotika/

Folkhälsomyndigheten. (den 2 Maj 2025b). *Länsrapporter 2023*. Hämtat från Folkhälsomyndigheten: https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/det-har-gor-vi-inom-andts/nationell-samordning-inom-andts/resultat-fran-lansrapportens-undersokning/lansrapporter-2023/#andts

Försäkringskassan. (2022). *Omfattningen av felaktiga utbetalningar inom Försäkringskassans förmåner.* Stockholm: Försäkringskassan.

Jämställdhetsmyndigheten. (den 12 Januari 2026). *Fakta och statistik om mäns våld mot kvinnor*. Hämtat från Jämmställdhetsmyndigheten: https://jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/fakta-och-statistik-om-mans-vald-mot-kvinnor/

Kolada. (den 7 Augusti 2025). *Jämföraren*. Hämtat från Kolada.se: https://kolada.se/verktyg/jamforaren/?focus=16599&report=206466

Kunskapsguiden. (den 29 April 2025a). *Introduktion: Våld i nära relationer*. Hämtat från Kunskapsguiden: https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/vald-och-fortryck/vald-i-nara-relationer/vad-ar-vald-i-nara-relationer/

Kunskapsguiden. (den 12 mars 2025b). *Modellen Bostad Först*. Hämtat från Kunskapsguiden: https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/ekonomiskt-bistand/hemloshet/modellen-bostad-forst/

Länsstyrelsen i Jönköpings län. (den 29 Augusti 2023). Brottsförebyggande nätverksträff Jönköpings län., (s. 3). Jönköping.

Länsstyrelsen Västra Götaland. (den 8 Augusti 2023). *Avfallsbrottslighet ökar i Sverige och kampen mot brottet ska stärkas*. Hämtat från Länsstyrelsen Västra Götaland-webbplats: https://www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland/om-oss/nyheter-och-press/nyheter---vastra-gotaland/2023-06-28-avfallsbrottslighet-okar-i-sverige-och-kampen-mot-brottet-ska-starkas.html den 12 December 2023

Newburn, T. (2017). *Criminology.* London: Routledge publishing.

Polisen. (den 22 September 2023). *Organiserad brottslighet - polisens arbete*. Hämtat från Polisen-webbsida: https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/organiserad-brottslighet/ den 19 Januari 2024

Polisen. (den 15 Januari 2024a). *Korruption*. Hämtat från Polisen.webbplats: https://polisen.se/utsatt-for-brott/polisanmalan/bedrageri/korruption/ den 16 Januari 2024

Polisen. (den 11 November 2024b). *Så rekryteras barn och unga in i kriminalitet*. Hämtat från Polisen: https://polisen.se/utsatt-for-brott/brott-mot-barn-och-unga/sa-rekryteras-barn-och-unga-in-i-kriminalitet/

Polisen. (den 20 Oktober 2025a). *Sexualbrott*. Hämtat från Polisen: https://polisen.se/utsatt-for-brott/polisanmalan/hat-hot-och-vald/sexualbrott/

Polismuseet. (den 21 Oktober 2025). *Om unga som dras in i kriminella gäng*. Hämtat från Polismuseet: https://polismuseet.se/skola/Utbildningsmaterial/om-unga-som-dras-in-i-kriminella-gang/

Skolverket. (den 18 Juni 2025). *Skolans arbete med att motverka rekrytering till kriminella nätverk*. Hämtat från Skolverket: https://www.skolverket.se/larande-och-trygghet/trygghet-vardegrund-och-arbetsmiljo/brottsforebyggande-arbete/skolans-arbete-med-att-motverka-rekrytering-till-kriminella-natverk

Socialstyrelsen. (2020). *Att arbeta evidensbaserat.* Stockholm: Socialstyrelsen. Hämtat från https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-10-6930.pdf

Socialstyrelsen. (den 20 Januari 2025a). *Våld mot barn*. Hämtat från socialstyrelsen.se: https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/vald-mot-barn/

Socialstyrelsen. (den 28 Januari 2025b). *Hedersrelaterat våld och förtryck*. Hämtat från Socialstyrelsen: https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/vald-och-brott/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/

Statistikmyndigheten. (den 1 Januari 2020). *Förvärvsarbetande - ett sysselsättningsbegrepp (avser data åren 1993-2019)*. Hämtat från SCB-webbplats: https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/sysselsattning-forvarvsarbete-och-arbetstider/registerbaserad-arbetsmarknadsstatistik-rams/produktrelaterat/Fordjupad-information/forvarvsarbetande--ett-sysselsattningsbegrepp-avser-dat den 19 Januari 2024

Statistikmyndigheten. (den 1 September 2021). *Sverige har flest trångbodda i Norden*. Hämtat från SCB-webbplats: https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2021/sverige-har-flest-trangbodda-i-norden/ den 19 Januari 2024

Statistikmyndigheten. (den 18 December 2023). Medborgarundersökningen_andelstabeller_2023Varnamo. Stockholm, Jönköpings län, Sverige.

Statistikmyndigheten. (den 12 Maj 2025a). *Befolkningsstatistik, antal personer efter region, förändringar, period, kön och år*. Hämtat från SCB-webbplats: https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__BE__BE0101__BE0101G/BefforandrKvRLK/table/tableViewLayout1/ den 26 September 2023

Statistikmyndigheten. (den 01 Januari 2025b). *Statistikdatabasen*. Hämtat från SCB-webbplats: https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/ den 9 Oktober 2023

Statistiska Centralbyrån. (den 28 November 2024). *Tätorter 2023 avgränsningar och befolkning*. Hämtat från Värnamo kommun-webbplats: https://experience.arcgis.com/experience/ee32d20593f64e0194de5a49db7ba76f den 26 September 2023

Stiftelsen tryggare Sverige. (2024). *Företagens trygghetsundersökning 2024.* Stockholm: April. Hämtat från Tryggare Sverige-webbplats.

Svenskt näringsliv. (den 20 Maj 2025). *Lokalt företagsklimat*. Hämtat från Lokalt företagsklimat: https://www.foretagsklimat.se/enkatsvar/?region=varnamo%2Cjonkopings-lan%2Csverige&faktorId=1231353&kategori=entrepreneurs den 9 Januari 2024

Sveriges Kommuner och Regioner. (den 20 December 2023a). *Otillåten påverkan*. Hämtat från SKR-webbplats: https://skr.se/skr/demokratiledningstyrning/hotmotdemokratiochsamhallssystem/otillatenpaverkan.66302.html den 9 Januari 2024

Sveriges kommuner och regioner. (2023b). *Våld i nära relation - stöd för dig som chef.* Stockholm: SKR.

Sveriges kommuner och regioner. (den 28 Maj 2025). *Välfärdsbrottslighet är systemhotande*. Hämtat från Sveriges kommuner och regioner: https://skr.se/skr/demokratiledningstyrning/hotmotdemokratiochsamhallssystem/valfardsbrottslighet.377.html

Sveriges Riksdag. (den 20 April 2023). *Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete*. Hämtat från Sveriges Riksdag-webbplats: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2023196-om-kommuners-ansvar-for_sfs-2023-196/

Säkerhetspolisen. (den 25 Mars 2025). *Våldsbejakande extremism*. Hämtat från Säkerhetspolisen: https://sakerhetspolisen.se/hoten-mot-sverige/terrorism-och-extremism/valdsbejakande-extremism.html

Värnamo kommun. (den 28 Februari 2022a). *Medborgarundersökning, SCB*. Hämtat från Värnamo kommun-webbsida: https://kommun.varnamo.se/kommun-och-politik/kvalitet-resultat-och-jamforelser/medborgarundersokning-scb.html

Värnamo kommun. (2022b). *Riktlinje för våldsbejakande extremism.* Värnamo: Värnamo kommun.

Värnamo kommun. (den 18 December 2023a). *Medborgarundersökningen: Värnamoborna ger gott betyg*. Hämtat från Värnamo kommun-webbplats: https://kommun.varnamo.se/nyheter/kommun-och-politik/nyheter---kommun-och-politik/2023-12-18-medborgarundersokningen-varnamoborna-ger-gott-betyg.html den 21 December 2023

Värnamo kommun. (den 8 Februari 2023b). *Första mätningen visar förekomst av narkotika*. Hämtat från Värnamo kommun-webbplats: https://kommun.varnamo.se/omsorg-

stod-och-hjalp/nyheter-omsorg-stod-och-hjalp/nyheter-omsorg-stod-och-hjalp/2023-02-08-forsta-matningen-visar-forekomst-av-narkotika.html den 26 Oktober 2023

Värnamo kommun. (den 12 November 2024a). *Hur fungerar en kommun?* Hämtat från Värnamo kommun-webbplats: https://kommun.varnamo.se/kommun-och-politik/kommunens-organisation/hur-fungerar-en-kommun.html den 26 September 2023

Värnamo kommun. (den 28 Augusti 2024b). *Förekomst av narkotika i avloppsvattnet minskar*. Hämtat från Värnamo kommun-webbplats: https://kommun.varnamo.se/nyheter/omsorg-stod-och-hjalp/nyheter---omsorg-stod-och-hjalp/2024-08-28-forekomst-av-narkotika-i-avloppsvattnet-minskar.html den 15 September 2023

Värnamo kommun. (den 28 April 2025a). *Brottsförebyggande arbete*. Hämtat från Värnamo kommun-webbplats: https://kommun.varnamo.se/omsorg-stod-och-hjalp/trygg-och-saker/brottsforebyggande-arbete.html den 3 Oktober 2023

Värnamo kommun. (2025b). E-tjänst brottsförebyggande. Värnamo, Jönköpings län, Sverige.

Värnamo kommun. (den 23 Oktober 2025c). *Välfärdsbrott – när skattepengar används felaktigt*. Hämtat från Värnamo kommun: https://kommun.varnamo.se/nyheter/kommun-och-politik/nyheter---kommun-och-politik/2025-10-23-valfardsbrott---nar-skattepengar-anvands-felaktigt.html

Åklagarmyndigheten. (den 1 Januari 2024). *Trolöshet mot huvudman*. Hämtat från Åklagarmyndigheten - webbplats: https://www.aklagare.se/ordlista/t/troloshet-mot-huvudman/ den 19 Januari 2024

Bilaga 1: Information om de olika källorna

Anmälda brott

Antal anmälda brott gäller statistik från brottsförebyggande rådets statistikdatabas (BRÅ, 2025a). Den består av polisens statistik för anmälda brott och statistik från Åklagarmyndigheten, Tullverket och Ekobrottsmyndigheten (BRÅ, 2025b).

Statistik för anmälda brott kan ge en överblick av brottsligheten i kommunen. Det finns däremot mörkertal (se Bilaga 2).

För de olika brottstyperna som presenteras i kartläggningen gäller följande (BRÅ, 2025a):

- Brott mot person är brott som återfinns i kap. 3–7 i Brottsbalk [BrB] (1962:700). Till exempel misshandel, olaga hot och sexualbrott.
- Stöld- och tillgreppsbrott är brott som återfinns i kap. 8 i BrB.
- Bedrägeribrott är brott som återfinns i kap. 9 i BrB.
- Skadegörelsebrott är brott som återfinns i kap. 12 i BrB.
- Brott mot trafikbrottslagen är brott som återfinns i Lag (1951:649) om straff för vissa trafikbrott.
- Brott mot narkotikastrafflagen är brott som återfinns i Narkotikastrafflag (1968:64).
- Bostadsinbrott är brott som återfinns i kap. 8 § 1,2 och 4 i BrB.
- Bilbrott gäller sådana brott som återfinns i kap. 8 § 1,2,4 och 7 i BrB.
- Våld i inomhusmiljö mot barn och unga är brott som återfinns kap. 3 § 5 och 6 i Brottsbalk [BrB] (1962:700) och kap. 4 § 4a 1 st. i BrB.
- Våld i offentlig miljö mot barn och unga är brott som återfinns kap. 3 § 5 och 6 i BrB och kap. 8 § 5 och 6 i BrB.
- Våld i nära relation mot vuxna är brott som återfinns i följande kapitel och paragrafer i Brottsbalken (1962:700):
- kap. 3 § 1, 2, 5 och 6
- kap. 4 § 2, 4, 4a 1 st., 4a 2 st., 4b, 5, 6c-d och 7
- kap. 6 § 1, 1a, 2, 3 och 10.
- Våld i offentlig miljö mot vuxna är brott som återfinns i kap. 3 § 5 och 6 i Brottsbalken [BrB] (1962:700) och kap. 8 § 5 och 6 i BrB.

Nationell skolundersökning

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning [CAN] gör årligen en nationell skolundersökning som

undersöker ungas erfarenheter av alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, 2024).

Nationella trygghetsundersökningen

Nationella trygghetsundersökningen genomförs årligen av brottsförebyggande rådet med syfte att undersöka människors utsatthet för brott, upplevelse av oro och otrygghet samt förtroende för rättsväsendet (BRÅ, 2025c).

Trygghetsundersökningar kan vara ett bra komplement till statistik för anmälda brott eftersom de grundas i självrapportering.

När det gäller upplevelse av oro och otrygghet undersöks faktorer som mäter hur stor del av befolkningen som

- upplever otrygghet vid utevistelse sent på kvällen
- valt en annan väg eller färdsätt till följd av otrygghet
- avstått från aktivitet till följd av otrygghet
- är orolig för att någon närstående ska drabbas av brott
- har en oro som påverkar livskvaliteten
- upplever problem med gäng som uppehåller sig i området.

NTUs statistik för otrygghet och oro presenteras på polisområdesnivå. Statistiken som presenteras gäller hela landet, polisregion Öst och lokalpolisområde [LPO] Värnamo (BRÅ, 2025c). Statistiken går därmed inte att sätta i relation till statistiken för anmälda brott, eller egenrapporterad utsatthet, eftersom indelningen skiljer sig åt.

Medborgarundersökning

Värnamo kommun genomför medborgarundersökningar. Sedan 2017 görs undersökningen vartannat år (Värnamo kommun, 2022a).

Medborgarundersökningen undersöker olika saker som ger en bild av hur kommunens invånare ser på kommunen (Värnamo kommun, 2022a). Under 2023 skickades undersökningen till ett slumpmässigt urval på 1208 personer i åldrarna 18 år och äldre varav 400 personer svarade, vilket innebär en svarsfrekvens på 33 procent (Värnamo kommun, 2023a).

När det gäller brott och otrygghet ställs frågor rörande invånarnas uppfattning om olika problem i samhället, hur oroliga invånare är för vissa typer av händelser och hur trygga de känner sig i sitt bostadsområde.

Medborgarundersökningar genomförs av statistiska centralbyrån [SCB] och görs i flera kommuner, vilket gör att det går att genomföra jämförelser på läns- och riksnivå (Värnamo kommun, 2023a). Värnamo kommun sätts i jämförelse med Jönköpings län och hela landet.

Nationell statistik från näringsliv

Tryggare Sverige genomför årligen företagens trygghetsundersökning, som visar företagens oro och utsatthet för brott och konsekvenser för det lokala företagandet (Stiftelsen tryggare Sverige, 2024).

Lokal statistik från näringsliv

Svenskt näringsliv genomför årligen en undersökning som undersöker lokalt företagsklimat (Svenskt näringsliv, 2025). Undersökningen berör även frågan i vilken utsträckning företag påverkas av brottslighet och otrygghet i kommunen.

Polisens trygghetsmätning

Polisen i Värnamo gör sedan 2022 trygghetsmätningar. Undersökningen skickas ut till ett visst urval av befolkningen vilket i Värnamo kommun resulterade i en svarsfrekvens på drygt 50 procent under 2024 (personlig kommunikation, 26 november, 2024).

Statistiken från undersökningen delar upp Värnamo kommun i tre områden. Dessa tre är (personlig kommunikation, 26 november, 2024):

- Värnamo centralort
- Tätorter Värnamo
- Värnamo landsbygd.

Värnamo centralort är Värnamo stad. Tätorter Värnamo gäller orterna Bor, Rydaholm, Bredaryd och Forsheda tillsammans (personlig kommunikation, 26 november, 2024). Värnamo landsbygd är hela kommunen borträknat det som omfattas av Värnamo centralort och tätorter Värnamo.

Frågorna som ställs i polisens trygghetsmätning gäller bland annat utemiljön, missbruksproblem, utomhusstörningar, utsatthet för brott, oro för brott, känsla av otrygghet, polisens agerande mot problem och tillit (personlig kommunikation, 26 november, 2024).

Lokal lägesbild

Värnamo kommun sammanställer sedan 2021 en lokal lägesbild tillsammans med polisen, bostadsbolag och andra lokala aktörer. Lägesbilden sammanställs en gång i månaden, eller oftare vid behov, och visar förekomsten av brottslighet och otrygghet i kommunen. Utifrån den lokala

lägesbilden vidtas åtgärder för att öka tryggheten och minska brottsligheten.

Lokal skolundersökning

Värnamo kommun har skolundersökningar i form av hälsosamtal och hälsoenkäter som undersöker alkohol- och drogvanor. Hälsoenkäterna görs i årskurs 8 på högstadiet och i årskurs 1 på gymnasiet. Den senaste undersökningen gjordes under läsår 2024/2025 (personlig kommunikation, 16 juni, 2025).

Kommunens e-tjänst

Kommunen har sedan mars 2023 en e-tjänst som används för att rapportera händelser som kan kopplas till det brottsförebyggande arbetet. E-tjänsten lägger grunden till den lokala lägesbilden som görs en gång i månaden.

Mellan mars och oktober 2023 användes e-tjänsten enbart av medarbetare delaktiga i EST-arbetet. Sedan oktober 2023 är e-tjänsten tillgänglig för alla medarbetare inom Värnamo kommun, men även för representanter från Finnvedsbostäder, Gummifabriken, Regions Jönköpings län och Värnamo Näringsliv AB.

Statistik från MSB

Räddningstjänsten för statistik över bränder som bedöms vara anlagda. Statistiken skickas in till myndigheten för samhällsskydd och beredskap [MSB]. Anlagda bränder delas in i två kategorier, brand i byggnad och brand i annat än byggnad.

Statistik från länstrafik

Jönköpings länstrafik deltar varje år i en kundundersökning där en fråga om trygghet återfinns. Frågan gäller om det känns tryggt att resa med bolaget, i detta fall JLT (personlig kommunikation, 16 januari, 2024).

Statistik från socialtjänst

Socialtjänsten i Värnamo för statistik för både vuxensektionen och barn- och ungdomssektionen. Statistiken visar bland annat antal inledda utredningar, antal placeringar och antal orosanmälningar. Aktuella lagar i socialtjänstens arbete med placeringar, utredningar och orosanmälningar utgår från:

- Socialtjänstlag (2001:453) [SoL]
- Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall [LVM].

Inom vuxensektionen finns bland annat statistik om inledda utredningar och placeringar enligt SoL, men också inledda

utredningar och placeringar enligt LVM. Placeringarna och utredningarna kan bland annat gälla missbruk eller psykisk ohälsa.

Inom barn- och ungdomssektionen finns statistik om antal orosanmälningar som gjorts och antal institutionsplaceringar. Placeringarna och utredningarna utgår från SoL. Orosanmälningar görs vid misstanke om att barn far illa.

Statistik från bostadsbolag

Det kommunala bostadsbolaget Finnvedsbostäder skickar löpande ut enkätundersökningar till sina hyresgäster där frågor om trygghet berörs (personlig kommunikation, 25 augusti, 2025). Alla hyresgäster får möjlighet att besvara enkäten en gång om året.

Enkätsvaren kan delas upp på områden. I denna kartläggning redovisas svar från Värnamo tätort, som delas upp i öst och väst. Värnamo öst är öster om järnvägen och Värnamo väst är väster om järnvägen. Även resultat från tätorterna Bor, Bredaryd, Forsheda och Rydaholm redovisas.

Kvinnojour

Intervju har genomförts med kvinnojouren i Värnamo. Kvinnojouren är en ideell förening som startades 1985 (personlig kommunikation, 25 augusti, 2025). Föreningen erbjuder skyddat boende till de som är i behov av det. De erbjuder även stödsamtal och kan på andra sätt hjälpa våldsutsatta.

Värnamo kommuns miljöavdelning

Intervju har genomförts med kommunens miljöavdelning. Värnamo kommuns miljöavdelning arbetar med att tillse att kommunen följer miljölagstiftningen, vilket bland annat innebär att genomföra tillsyn och prövningar, ge tillstånd och göra miljöutredningar (personlig kommunikation, 10 september, 2025). Kommunen genomför regelbundet tillsyn på ett stort antal företag. Polisanmälningar görs när brott upptäcks.

Planer finns för att på olika sätt samverka med Värnamo näringsliv AB för att nå ut med information om miljöbrott (personlig kommunikation, 10 september, 2025). Idag finns även samverkan med flera andra myndigheter, till exempel Polismyndigheten, Länsstyrelsen och Arbetsmiljöverket.

Lokal kartläggning av välfärdsbrott

Under 2025 har ett arbete med att kartlägga välfärdsbrott gjorts i Värnamo kommun. Förvaltningarna har tittat efter vilka processer som finns där välfärdsbrott

kan ske och i sin tur gjort en riskbedömning på dessa processer. Arbetet har mynnat ut i ett förslag till fortsatt arbete för att förhindra och upptäcka välfärdsbrott.

Underlag från försäkringskassan

Försäkringskassan har gjort en skattning av felaktiga utbetalningar inom elva förmåner (Försäkringskassan, 2022).

Bilaga 2: Felkällor

Samma person kan förekomma flera gånger i statistik som inte rör dödsfall. En person kan till exempel begå flera brott under en period, vilket kan påverka statistiken.

Polisens prioriterade resurser kan påverka statistiken för anmälda brott. I de fall polisen lägger fler resurser på att upptäcka vissa brott, kan en ökning identifieras. Detta gäller till exempel narkotikabrott och trafikbrott.

Befolkningen ökar vilket kan innebära att fler kan drabbas (ökad sannolikhet) av olyckor eller skadas på annat sätt.

Låga värden medför att en liten skillnad i statistiken kan se väldigt extrem ut. Det kan också medföra stor påverkan på det förväntade värdet för framtiden.

Det finns ett mörkertal i statistik, då många brott inte anmäls till polisen, räddningstjänst larmas inte ut till alla olyckor och alla drabbade söker inte vård för sina skador. Andra brott har ett litet mörkertal då anmälningsbenägenheten är stor. Det kan till exempel bero på att försäkringsbolag kräver en polisanmälan.

Det kan finnas risk för att statistiken är införd fel eller att det saknas värden.

Statistiken kommer från olika källor, exempelvis kommer vissa värden från insatsrapporter och andra från anmälda brott. Databasernas värden som använts hos MSB, Brottförebyggande rådet och Socialstyrelsen kan vara preliminära och är därmed inte fullt tillförlitliga.

Flera sannolikheter och konsekvenser är bedömda utifrån den kunskap som finns inom kommunen och utifrån omvärldsanalys, medan andra baseras helt på statistik. I vissa fall kan därför personlig inställning eller påverkan influerat resultatet.

Statistik från nationella trygghetsundersökningen [NTU] gäller för året innan. Statistik från undersökningen 2023 gäller alltså data från år 2022.

Stora händelser i samhället kan påverka statistiken och rubba trender. Ett exempel på detta är coronapandemin mellan 2020 och 2021.

2015 ändrades rapporteringen av anmälda brott för län till hela polisregioner. Detta medför en ökning i antalet anmälda brott, då diagram efter 2015 visar anmälda brott inom Jönköpings, Östergötlands och Södermanlands län, i stället för bara Jönköpings län. Denna ändring resulterar

däremot i en kvalitetshöjning för kommunernas statistik. Vid jämförelser av brott inom kommunen från 2015 och tidigare år kan därför eventuella ökningar delvis eller helt bero på ett minskat bortfall av kommunuppgifter.

Bilaga 2: Åtgärdsplan Brottsförebyggande 2027–2028

VÄRNAMO KOMMUN

Innehåll

1. Inledning 1

1.1. Fokusområden 1

2. Åtgärdsplan 1

2.1. Narkotikabrott 2

2.2. Unga i riskzon att begå brott 8

2.3. Våld i nära relation mot vuxna 15

2.4. Välfärdsbrott 16

1. Inledning

Föreliggande dokument är en del i Värnamo kommuns arbete som görs enligt lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Informationen i föreliggande dokument, med åtgärdsplan som huvudfokus, är en fortsättning på den lägesbild som tidigare har gjorts och som återfinns i dokument benämnt *Lägesbild brottsförebyggande 2025–2027 – kartläggning och analys.* Insatserna i åtgärdsplanen riktas mot de utvecklingsområden som identifierats i lägesbilden.

1.1. Fokusområden

De brottstyper som kommunen valt att fokusera på och som återfinns i tidigare nämnd lägesbild är:

- Narkotikabrott
- Unga i riskzon att begå brott
- Våld i nära relation mot vuxna
- Välfärdsbrott

2. Åtgärdsplan

Utifrån den information som framkommit i lägesbilden kan förslag på åtgärder ges. Dessa åtgärder utgör åtgärdsplanen. Åtgärderna har tagits fram i samråd mellan berörda verksamheter och säkerhetssamordnare.

2.1. Narkotikabrott

Fem åtgärder identifieras för att utveckla arbetet mot narkotikabrott.

Åtgärd	Mål	Ansvar	Tidsplan	Kostnad	Uppföljning
Tilldela en förvaltning huvudansvaret för ANDTS-frågan. Använd folkhälsomyndighetens rekommendationer för ett framgångsrikt arbete. Tidsuppskattning för det strategiska ANDTS-arbetet är 15-20 procent av en heltidstjänst. Frågan är nära sammankopplad till det brottsförebyggande arbetet och förslaget är att det ligger på kommunledningsförvaltningen, inom trygghets- och säkerhetsenheten.	Ett strategiskt ANDTS-arbete med långsiktig plan.	Kommunledningsförvaltningen ansvarar för att ta beslut i frågan och planera för genomförande.	Höst 2026: Ta beslut i frågan och planera för genomförande	150 000 kr (löses genom omfördelning av arbetsuppgifter)	Presentera beslut på lokalt brottsförebyggande råd under kvartal 1, 2027.
Fortsätta mäta avloppsvatten efter narkotika i samband med skolavslutningen. Mätningarna görs i Värnamo (Pålslund) och görs söndagen	Ökad kunskap om narkotika som	Medborgarförvaltningen ansvarar för samordning av arbetet.	Sommar 2027: Genomföra mätning	10 000 kr (tas från den brottsförebyggande	Presentera resultat och analys från mätningarna på Lokalt brottsförebyggande råd

efter skolavslutningen, samt onsdagen en vecka efter skolavslutningen. Mätningarna består i dagsläget av följande moment: • Samordning av arbetet • Genomförande av test • Sammanställning av testresultat Arbetet bör utvecklas med följande moment: • Fördjupade analyser av resultatet, med syfte att ge en förståelse för varför substanserna ökar under vissa perioder, samt vilka insatser som bör sättas in utifrån den analysen.	förekommer i kommunen.	Teknik- och fritidsförvaltningen ansvarar för genomförande av test. Kommunledningsförvaltningen ansvarar för sammanställning av testresultat. Tjänsteperson för ANDTS ansvarar för att, i samverkan med övriga berörda förvaltningar, genomföra	Vinter 2027: Presentera resultat Sommar 2028: Genomföra mätning Vinter 2028: presentera resultat	budgeten, 113100: 57101)	och i EST-möten efter att mätningarna har genomförts under 2027 och 2028.

		fördjupade analyser.			
Fortsätta mäta avloppsvatten efter narkotika i samband med oktobermätningar. Mätningarna görs i både Värnamo (Pålslund) och i Rydaholm och görs en onsdag och en söndag i oktober. Mätningarna består i dagsläget av följande moment: • Samordning av arbetet • Genomförande av test • Sammanställning av testresultat Arbetet bör utvecklas med följande moment: • Fördjupade analyser av resultatet, med syfte att ge en förståelse för varför substanserna ökar under vissa perioder, samt vilka insatser som bör sättas in utifrån den analysen.	Ökad kunskap om narkotika som förekommer i kommunen.	Kommunledningsförvaltningen ansvarar för samordning av arbetet. Teknik- och fritidsförvaltningen ansvarar för genomförande av test. Kommunledningsförvaltningen ansvarar för sammanställning av testresultat.	Höst 2027: Genomföra mätning Vår 2028: Presentera resultat Höst 2028: Genomföra mätning Vår 2029: Presentera resultat	25 000 kr (tas från den brottsförebyggande budgeten, 113100: 57101)	Presentera resultat och analys från mätningarna på Lokalt brottsförebyggande råd och i EST-möten efter att mätningarna har genomförts under 2027 och 2028.

		Tjänsteperson för ANDTS ansvarar för att, i samverkan med övriga berörda förvaltningar, genomföra fördjupade analyser.			
Följa upp hur arbetet med samverkansavtal med fastighetsägare i kommunen och hur arbetet med Bostad Först har fungerat. Uppföljningen bör svara på frågorna: • Hur har de åtta grundprinciperna som insatsen Bostad Först förespråkar varit vägledande i arbetet? • Vilka fastighetsägare hade man samverkansavtal med under	Ökad trygghet i kommunens tätorter.	Medborgarförvaltningen genomför uppföljningen.	Vår 2027: Genomför uppföljning Höst 2027: Presentera uppföljning	Befintlig budget (genom statliga medel på medborgarförvaltningen)	Presentera uppföljning av samverkansavtal och arbete med Bostad Först på lokalt brottsförebyggande råd under kvartal 4, 2027.

inledningen av 2027, jämfört med under 2025? • Vad innefattar samverkansavtalen? • Hur många lägenheter finns att tillgå i Värnamo centralort under 2027 jämfört med 2025? • Hur många av de som fått hjälp med boende av kommunen bor i centralorten, respektive tätorterna, under 2027, jämfört med under 2025? • Finns det någon boendestödjare eller Case manager som arbetar utifrån insatsen? Hur ser den personens arbetsbeskrivning ut? • Kan man se några positiva effekter hos de personer som har fått hjälp genom insatsen Bostad Först? • Bör arbetet justeras?					

Genomför utbildning i trygga och säkra utemiljöer. Tryggare Sverige tillhandahåller utbildning.	Ökad trygghet i kommunens tätorter.	Kommunledningsförvaltningen ansvarar för samordning av utbildning. Teknik- och fritidsförvaltningen ansvarar för för att deltagande i utbildning prioriteras i verksamheterna.	Höst 2027: Genomföra utbildning	50 000 kr utbildningskostnad (tas från den brottsförebyggande budgeten, 113100: 57101) 3000 kr fikakostnader (tas från den brottsförebyggande budgeten, 113100: 57101)	Genomförd insats under 2027.

2.2. Unga i riskzon att begå brott

Sex åtgärder identifieras för att utveckla arbetet för att arbeta med unga i riskzon att begå brott.

Åtgärd	Mål	Ansvar	Tidsplan	Kostnad	Uppföljning
Genomföra workshops eller scenarioövningar med syfte att öka kunskapen och att få personalen att känna sig mer säker i den praktiska tillämpningen av de nya sekretessbrytande lagstiftningarna. Personal från socialtjänst (socialsekreterare, gruppledare och behandlare) och skola (chefer och nyckelpersoner) bör delta i övningarna. De nya sekretessbrytande lagstiftningarna är: • 10 kap. i offentlighets- och sekretesslag (2009:400) • lag (2025:170) om skyldighet att lämna uppgifter till de	Effektivare arbete för att i ett tidigt skede identifiera unga i riskzon att begå brott.	Kommunledningsförvaltningen ansvarar för samordning av arbetet. Barn- och utbildningsförvaltningen och medborgarförvaltningen ansvarar för att deltagande i övningar prioriteras i verksamheterna.	Vår 2027: Genomförda insatser Höst 2027: Presentera genomfört arbete	15 000 kr fikakostnader (tas från den brottsförebyggande budgeten, 113100: 57101) Avsatt arbetstid (befintlig budget på medborgarförvaltningen och barn- och utbildningsförvaltningen)	Uppföljning sker efter genomförd insats och presenteras på lokalt brottsförebyggande råd under kvartal 3, 2027.

brottsbekämpande myndigheterna • 6a kap. i skollag (2010:800)					
Genomföra informationsinsatser med syfte att öka kunskap om rekrytering av unga på sociala medier. Informationsinsatserna bör riktas mot både personal, vårdnadshavare och elever. Färdigt material finns att hämta på polismuseets hemsida.	Förhindra att unga rekryteras på sociala medier.	Medborgarförvaltningen i dialog med polis ansvarar för planering och genomförande av informationsinsatserna.	Höst 2027 och vår 2028: Genomföra insatser Vår 2028: Presentera genomfört arbete	15 000 kr fikakostnader. (tas från den brottsförebyggande budgeten, 113100: 57101) Avsatt arbetstid (befintlig budget på medborgarförvaltningen)	Uppföljning sker efter genomförd insats och presenteras på lokalt brottsförebyggande råd under kvartal 2, 2028.
Genomför en orsaksanalys som syftar till att svara på hur kommunen kan arbeta med att minska risken för att ungdomar rekryteras på sociala medier.	Förhindra att unga rekryteras på sociala medier.	Kommunledningsförvaltningen genomför orsaksanalysen tillsammans med	Höst 2027: Genomföra orsaksanalys	Avsatt arbetstid (befintlig budget på kommunledningsförvaltningen)	Resultatet av orsaksanalysen presenteras på lokalt brottsförebyggande råd under kvartal 1, 2028.

Orsaksanalysen bör bland annat svara på följande frågor: • Hur kan fältsekreterare, socialsekreterare och behandlare vara mer aktiva på sociala medier och hjälpa ungdomar där? • Hur kan kommunen sprida mer information på sociala medier, om det stöd som finns? • Hur kan kommunen få en bättre bild av vilka brott som sker på sociala medier? Kan den lokala lägesbilden kompletteras? På vilket sätt? • Hur har polisens arbete med närvaro på sociala medier fungerat? Kan man applicera polisens arbetssätt på kommunens arbetssätt?		representanter från medborgarförvaltningen.	Vår 2028: Presentera orsaksanalys		

Följ upp arbetet som kommun och polis har påbörjat gällande BOB (Barn och unga i organiserad brottslighet). Uppföljningen kan ta stöd i brottsförebyggande rådets publikation *BOB-guide.* Uppföljningen bör svara på följande frågor: • Hur har arbetet genomförts? • Vilka aktörer har varit delaktiga i arbetet? • Saknas någon aktör, vilken och varför i så fall? • Hur många av deltagarna upplever att det har varit väl använd tid? • Hur upplever deltagarna att aktörernas samarbete för att förhindra att unga rekryterats har förändrats efter arbetet?	Effektivare arbete för att i ett tidigt skede identifiera unga i riskzon att begå brott.	Kommunledningsförvaltningen genomför uppföljning.	Vår 2027: Genomföra uppföljning Höst 2027: Presentera uppföljning	Avsatt arbetstid (befintlig budget på kommunledningsförvaltningen)	Uppföljningen presenteras på lokalt brottsförebyggande råd under kvartal 3, 2027.

• Hur upplever deltagarna att hjälpen till ungdomar som hamnar i riskzon för att begå brott har förändrats efter arbetet? • Bör arbetet justeras?					
Följ upp arbetet med sociala insatsgrupper (SIG), där arbetet med metoden har gjorts om under 2025. Uppföljningen bör svara på följande frågor: • Hur har arbetet med metoden gjorts om? • Hur upplever deltagande aktörer (socialtjänst, polis, m.fl.) att arbetet fungerar nu jämfört med tidigare? • Finns det någon samordnare? Hur ser den personens uppdrag ut?	Förhindra att unga rekryteras till den kriminella miljön.	Medborgarförvaltningen genomför uppföljning.	Höst 2026 och vår 2027: Genomför uppföljning Vår 2027: Presentera uppföljning	Avsatt arbetstid (befintlig budget på medborgarförvaltningen)	Uppföljningen presenteras på lokalt brottsförebyggande råd under kvartal 2, 2027.

• Har man skrivit några överenskommelser med samverkande parter? Vilka aktörer har man skrivit dessa med i så fall? • Vilka aspekter utifrån risk, behov och mottaglighet (RBM) har man tagit hänsyn till för att anpassa insatserna? Ge några exempel. • På vilket sätt är ledningen involverad i arbetet. Efterfrågar de resultat? • Hur ser man på effekterna hos de ungdomar som har haft SIG som insats? • Bör arbetet justeras?					
Följ upp arbetet med tidiga samordnade insatser (TSI), där arbete med metoden påbörjades under 2023. Uppföljningen bör svara på följande frågor:	Förhindra att unga rekryteras till den	Medborgarförvaltningen genomför uppföljning.	Höst 2026 och vår 2027: Genomför uppföljning	Avsatt arbetstid (befintlig budget på	Uppföljningen presenteras på lokalt brottsförebyggande råd under kvartal 2, 2027.

• Hur går arbete med metoden till? • Hur har statistiken för antal placerade barn förändrats sedan man började arbeta med TSI? • Hur har statistiken för antal orosanmälningar förändrats sedan man började arbeta med TSI? • Vad kan man dra för slutsatser kring statistiken? • Hur upplever deltagande aktörer (socialtjänst, föreningar, region, m.fl.) att arbetet fungerar? • Bör arbetet justeras?	kriminella miljön.		Vår 2027: Presentera uppföljning	medborgarförvaltningen)	

2.3. Våld i nära relation mot vuxna

Två åtgärder identifieras för att utveckla arbetet mot våld i nära relation mot vuxna.

Åtgärd	Mål	Ansvar	Tidsplan	Kostnad	Uppföljning
Genomföra informationsinsatser med fokus på att utbilda i att identifiera tecken och tydliggöra vad dessa kan innebära, samt utbilda i vilken hjälp som finns att få. Informationsinsatserna kan utgå från material som sprids i samband med orange week, som är ett gott exempel.	Minska mörkertal och ge fler personer stöd.	Medborgarförvaltningen tillsammans med Kommunledningsförvaltningen skapar informationsunderlag och planerar kommunikationsinsats.	Höst 2027: Ta fram underlag Vår 2028: Genomföra informationsinsatser	10 000 kr (tas från den brottsförebyggande budgeten, 113100: 57101)	Informationsinsatserna ska genomföras under 2028.
Följa upp de åtgärder som ges förslag på i kartläggningen av hedersrelaterat våld och förtryck.	Minska mörkertal och ge fler personer stöd.	Kommunledningsförvaltningen genomför uppföljningen tillsammans med övriga berörda förvaltningar.	Höst 2027: Genomföra uppföljning Vår 2028: Presentera uppföljning	Avsatt arbetstid (befintlig budget på kommunledningsförvaltningen)	Följa upp hur långt man har kommit med åtgärder som återfinns i kartläggningen. Presentera resultat i kommunstyrelsen under 2028.

2.4. Välfärdsbrott

En åtgärd identifieras för att utveckla arbetet mot välfärdsbrott.

Åtgärd	Mål	Ansvar	Tidsplan	Kostnad	Uppföljning
Följa upp arbetet med de åtgärder som getts förslag på i handlingsplanen mot välfärdsbrott, som presenterats under våren 2026. Se till att dessa åtgärder påbörjats och genomförs. Se även över hur arbete med insatser har påverkat antal polisanmälda bidragsbrott. Handlingsplanen innehåller följande åtgärder: • Kommunövergripande utbildning inom välfärdsbrottslighet • Ta fram riktlinje och stöd vid misstanke om otillåten påverkan • Tydliggöra hur verksamheterna ska agera vid misstanke om välfärdsbrott	Ökat antal polisanmälda bidragsbrott mot kommunerna, minskat mörkertal.	Uppföljning genomförs av kommunledningsförvaltningen.	Höst 2026: Genomför uppföljning Vår 2027: Presentera uppföljning	Avsatt arbetstid (befintlig budget på kommunledningsförvaltningen)	Presentera resultat av uppföljning på lokalt brottsförebyggande råd under kvartal 2, 2027.

• Fördjupad utredning kontroll av verksamheter • Fortsätta det löpande arbetet av att förbättra inköpsprocessen och kontroller av avtal • Utbildning för attestanter • Fördjupad utrednng av intern kontroll inom personlig assistans • Fördjupad utredning av intern kontroll inom äldre- och funktionshinderomsorg • Fördjupad utredning av intern kontroll inom ekonomiskt bistånd • Fördjupad utredning av intern kontroll inom externa placeringar					

Samordning av praktikplatser

Ärendebeskrivning

Kommunfullmäktige beslutade i juni 2025 att ge kommunstyrelsen i uppdrag att i samverkan med samtliga nämnder samordna praktikplatser inom kommunens verksamheter i syfte att få fler att gå från bidrag till arbete. Uppdraget ska redovisas till kommunstyrelsen senast mars 2026.

Värnamo kommun har ett ansvar att ta emot medborgare inom arbetsmarknadsområdet i form av praktik och anställningar, samt ett ansvar att hantera aktivitetsplikten som planeras börja gälla från och med 1 juli 2026. Båda dessa uppdrag behöver hanteras inom samma verksamhet och medborgarförvaltningen har påbörjat ett arbete. Detta arbete behöver fortsätta och komma längre för att vi ska lyckas med uppdraget.

Kommunledningsförvaltningen förslår därför kommunstyrelsen att ge medborganämnden ett uppdrag att ta fram en organisation för en väg in för hantering av praktikplatser. När detta är gjort finns förutsättningar för att förvaltningarna kan ta fram praktikplatser.

Beslutsförslag

Kommunledningsförvaltningen föreslår kommunstyrelsen besluta

Att uppdra till medborgarnämnden att ta fram en organisation för hantering av praktikplatser

Åsa Johansson
HR-Chef

Ulf Svensson
Kommundirektör

Utredning

Samordning av praktikplatser
Kommunfullmäktige beslutade i juni 2025 att ge kommunstyrelsen i uppdrag att i samverkan med samtliga nämnder samordna praktikplatser inom kommunens verksamheter i syfte att få fler att gå från bidrag till arbete. Uppdraget ska redovisas till kommunstyrelsen senast mars 2026.

Värnamo kommun har ett ansvar att ta emot medborgare inom arbetsmarknadsområdet i form av praktik och anställningar, samt ett ansvar att hantera aktivitetsplikten som planeras börja gälla från och med 1 juli 2026. Det är viktigt i ett förebyggande arbete men också en del av att ta tillvara all kompetens, informera om och låta fler prova på jobben. Det gör att fler får nödvändig erfarenhet för rätt jobb.

Syftet med åtgärderna är olika och individerna har olika bakgrund och olika förutsättningar. Detta ger att behovet av utformningen av praktik eller anställning ser olika ut. För att vi ska lyckas med uppdraget att få fler att gå från bidrag till arbete krävs rätt förutsättningar på de arbetsplatser där man tar emot dessa personer. Tanken som presenterats tidigare (senast på personalutskottet den 15 maj 2024) är att medborgarförvaltningen ska vara en väg in i kommunen. Arbetet började med de som hade en anställning på arbetsmarknadsenheten på medborgarförvaltningen och tanken var att det skulle fortsätta med en kartläggning även av de som arbetade på andra ställen i Värnamo kommun. Detta arbete kommer behöva göras för att vi ska vara säkra på att vi gör rätt insatser där medarbetaren har möjlighet att lyckas.

Det kan konstateras att arbetsmarknadsåtgärder och aktivitetsplikten hänger ihop och bör samordnas från samma förvaltning.

Fortsatt arbetet
Kommunledningsförvaltningen och medborgarförvaltningen har haft dialoger om uppdraget och förslaget är att medborgarnämnden får i uppdrag att ta fram ett förslag på hur arbetet med en väg in ska organiseras. I detta ingår att visa på processer för att en medborgare ska bli aktuell till en praktikplats i verksamheten samt att tydliggöra förväntningar på platserna som verksamheten ska

erbjuda. HR-avdelningen kommer att vara med och stötta i arbetet i de frågor som berör avtal, anställning, arbetsmiljö, fackliga kontakter med mera. Arbetet behöver dock ledas från medborgarförvaltningen.

Frågor som behöver belysas i arbetet är till exempel:

- Vad är medborgarförvaltningens roll och vilket stöd kan verksamheterna få av medborgarförvaltningen?
- Vad är medborgarförvaltningens roll i samverkan med arbetsförmedlingen och andra aktörer ska?
- Vilka resurser kommer krävas från medborgarförvaltningen och från verksamheterna för att detta ska fungera?
- Vilka arbetsmarknadsinsatser finns det, vad innebär de och vilka förväntningar ställer det på verksamheten? Vad är skillnaden mellan praktik och åtgärder som ska leda till en anställning och hur hanterar vi det?
- Vad innebär aktivitetsplikt och vilka förväntningar ställer det på verksamheten?
- Hur många praktikplatser behövs?
- I samverkan med förvaltningarna ta fram förslag på hur arbetet med att ta fram praktikplatser ska organiseras.
- Tydliggöra arbetsmiljöansvaret, hantering av anställning och där det är aktuellt hantering av bidragen.
- Vad innebär det att vara handledare och finns de behov av utbildning?

Med bakgrund av detta föreslår kommunledningsförvaltningen att kommunstyrelsen ger medborgarnämnden i uppdrag att ta fram en organisation för en väg in för hantering av praktikplatser. När detta är gjort finns förutsättningarna för att förvaltningarna kan ta fram praktikplatser

Motion - Sommarjobb inom omsorgen för unga EPA-förare

Ärendebeskrivning

Emina Dautovic (V) och Fjodor Eklund (V) har lämnat in en motion om sommarjobb inom omsorgen för unga EPA-förare.

Kommunfullmäktige beslutade den 30 oktober 2025 att remittera motionen till kommunstyrelsen. Kommunstyrelsen beslutade den 18 november 2026 att remittera motionen till omsorgsnämnden och kommunledningsförvaltningen för yttrande. Omsorgsnämnden har den 21 januari 2026 behandlat ärendet och av utredning som ligger till grund för beslutet framgår att förvaltningen har gjort en samlad bedömning kring arbetsuppgifter och arbetsmiljö för minderåriga och inte ser det som lämpligt att anställa minderåriga med A traktorer för arbete inom hemtjänsten.

Ansvaret för verksamheten och arbetsmiljön för medarbetarna ligger på nämnd och förvaltning och bedömningen behöver göras där. Kommunledningsförvaltningen står bakom bedömningen och förslår att motionen avslås

Beslutsförslag

Kommunledningsförvaltningen föreslår kommunstyrelsen besluta

Att med grund i omsorgsnämndens yttrande förslå kommunfullmäktige att avslå motionen.

Åsa Johansson
HR-Chef

Ulf Svensson
Kommundirektör

§ 4 Dnr: ON.2025.242

Motion - Sommarjobb inom omsorgen för unga EPA-förare

Beslut

Omsorgsnämnden beslutar

att omsorgsnämnden beslutar att anta omsorgs-förvaltningens bedömning som yttrande i ärendet, samt

att överlämna svaret till kommunstyrelsen.

Ärendebeskrivning

Bakgrund

En motion har inkommit från Vänsterpartiet med förslag att initiera pilotprojekt inför sommaren 2026. Motionen lyfter frågan kring möjligheten att anställa minderåriga med A-traktor för begränsade serviceinsatser inom hemtjänsten. Motionärerna har inspirerats av ett initiativ i Tanums kommun där ungdomar har anställts för enklare serviceinsatser.

Utredning

Det finns kommuner som har anställt minderåriga med A-traktor för begränsade serviceinsatser inom hemtjänsten under särskilda förutsättningar. I anställningarna har det inte förekommit något omsorgsarbete utöver det måste den minderåriga ha ett giltigt A-körkort och en besiktigad och försäkrad A-traktor.

Förvaltningen har gjort en samlad bedömning av hemtjänstens arbetsuppgifter utifrån gällande arbetsmiljöregler för minderåriga enligt AFS 2023:2 – Planering och organisering av arbete samt 8 kap. Minderårigas arbetsmiljö.

Även om arbetsuppgifterna begränsas till serviceinsatser, såsom inköp, enklare ärenden, social tid eller promenader, sker arbetet delvis i brukarnas hem och ofta som ensamarbete.

Arbetet präglas av sekretess, oförutsägbarhet och möten med personer i utsatta livssituationer, vilket kan innebära psykisk belastning och situationer som kräver mognad, omdöme och ansvarstagande.

I praktiken innebär arbete inom hemtjänsten flera moment som enligt föreskrifterna bedöms som olämpliga för minderåriga, bland annat:

- Ensamarbete i brukares hem.
- Arbete i miljöer där det kan förekomma hot, våld eller oförutsägbara situationer.
- Möten med personer i kris, med psykisk ohälsa eller omfattande omsorgsbehov.
- Situationer som kräver självständiga beslut, omdöme och ansvar.

Arbetsuppgifter av dessa slag omfattas av bestämmelserna i 8 kap. AFS 2023:2 där det framgår att man inte får låta minderåriga utföra arbete som är psykiskt påfrestande eller som kräver stort ansvarstagande.

Även med anpassade arbetsuppgifter och möjlighet att kontakta en handledare under arbetsdagen bedömer förvaltningen att riskerna inte kan begränsas i tillräcklig omfattning för minderåriga. Att säkerställa en arbetsmiljö som fullt ut uppfyller kraven för minderåriga skulle dessutom kräva organisatoriska anpassningar och resurstillskott.

Förvaltningen måste också ta hänsyn till att både den minderåriga och dennes vårdnadshavare kan säga upp anställningsavtalet med omedelbar verkan vilket regleras i Föräldrabalken 6 kap. 12§ 2 stycket. För förvaltningen kan det innebära att ett oplanerat personalbortfall kan uppstå med kort varsel.

I dagsläget finns det inget verksamhetsmässigt behov av att införa denna typ av anställningar med särskilda förutsättningar för minderåriga. Under sommaren anställer förvaltningen feriearbetare från åk 1 och 2 på gymnasiet. De får arbetslivserfarenhet och inblick i yrket vilket bidar till att öka intresse för vård- och omsorgsyrket samtidigt som det kan vara en väg till en framtida rekrytering till verksamheten.

För att säkerställa en god service med hög kvalité använder förvaltningen sommarvikarier för att täcka både omsorgs- och serviceinsatser. Därigenom säkerställs en fungerande och flexibel bemanning under hela dygnet.

Sammanfattning
Med bakgrund till förvaltningens samlade bedömning kring arbetsuppgifter och arbetsmiljö för minderåriga inom hemtjänst bedömer förvaltningen att det **inte är lämpligt att anställa minderåriga med A-traktor för arbete inom hemtjänsten och föreslår därför att motionen avslås**.

Omsorgsförvaltningen har inkommit med skrivelse daterad den 5 januari 2026.

Förslag till beslut

Omsorgsförvaltningen föreslår omsorgsnämnden besluta

att omsorgsnämnden beslutar att anta omsorgs-förvaltningens bedömning som yttrande i ärendet, samt
att överlämna svaret till kommunstyrelsen.

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

Yttrande över ”Motion angående sommarjobb inom vården/omsorgen för unga EPA-förare”

Bakgrund

En motion har inkommit från Vänsterpartiet med förslag att initiera pilotprojekt inför sommaren 2026. Motionen lyfter frågan kring möjligheten att anställa minderåriga med A-traktor för begränsade serviceinsatser inom hemtjänsten. Motionärerna har inspirerats av ett initiativ i Tanums kommun där ungdomar har anställts för enklare serviceinsatser.

Utredning

Det finns kommuner som har anställt minderåriga med A-traktor för begränsade serviceinsatser inom hemtjänsten under särskilda förutsättningar. I anställningarna har det inte förekommit något omsorgsarbete utöver det måste den minderåriga ha ett giltigt A-körkort och en besiktigad och försäkrad A-traktor.

Förvaltningen har gjort en samlad bedömning av hemtjänstens arbetsuppgifter utifrån gällande arbetsmiljöregler för minderåriga enligt AFS 2023:2 – Planering och organisering av arbete samt 8 kap. Minderårigas arbetsmiljö.

Även om arbetsuppgifterna begränsas till serviceinsatser, såsom inköp, enklare ärenden, social tid eller promenader, sker arbetet delvis i brukarnas hem och ofta som ensamarbete. Arbetet präglas av sekretess, oförutsägbarhet och möten med personer i utsatta livssituationer, vilket kan innebära psykisk belastning och situationer som kräver mognad, omdöme och ansvarstagande.
I praktiken innebär arbete inom hemtjänsten flera moment som enligt föreskrifterna bedöms som olämpliga för minderåriga, bland annat:

- Ensamarbete i brukares hem.
- Arbete i miljöer där det kan förekomma hot, våld eller oförutsägbara situationer.
- Möten med personer i kris, med psykisk ohälsa eller omfattande omsorgsbehov.
- Situationer som kräver självständiga beslut, omdöme och ansvar.

Arbetsuppgifter av dessa slag omfattas av bestämmelserna i 8 kap. AFS 2023:2 där det framgår att man inte får låta minderåriga utföra arbete som är psykiskt påfrestande eller som kräver stort ansvarstagande.

Även med anpassade arbetsuppgifter och möjlighet att kontakta en handledare under arbetsdagen bedömer förvaltningen att riskerna inte kan begränsas i tillräcklig omfattning för minderåriga. Att säkerställa en arbetsmiljö som fullt ut uppfyller kraven för minderåriga skulle dessutom kräva organisatoriska anpassningar och resurstillskott. Förvaltningen måste också ta hänsyn till att både den minderåriga och dennes vårdnadshavare kan säga upp anställningsavtalet med omedelbar verkan vilket regleras i Föräldrabalken 6 kap. 12§ 2 stycket. För förvaltningen kan det innebära att ett oplanerat personalbortfall kan uppstå med kort varsel.

I dagsläget finns det inget verksamhetsmässigt behov av att införa denna typ av anställningar med särskilda förutsättningar för minderåriga. Under sommaren anställer förvaltningen feriearbetare från åk 1 och 2 på gymnasiet. De får arbetslivserfarenhet och inblick i yrket vilket bidar till att öka intresse för vård- och omsorgsyrket samtidigt som det kan vara en väg till en framtida rekrytering till verksamheten.
För att säkerställa en god service med hög kvalité använder förvaltningen sommarvikarier för att täcka både omsorgs- och serviceinsatser. Därigenom säkerställs en fungerande och flexibel bemanning under hela dygnet.

Sammanfattning

Med bakgrund till förvaltningens samlade bedömning kring arbetsuppgifter och arbetsmiljö för minderåriga inom hemtjänst bedömer förvaltningen att det **inte är lämpligt att anställa minderåriga med A-traktor för arbete inom hemtjänsten och föreslår därför att motionen avslås**.

Beslutsförslag

Omsorgsförvaltningen föreslår omsorgsnämnden besluta

att omsorgsnämnden beslutar att anta omsorgsförvaltningens bedömning som yttrande i ärendet, samt

att överlämna svaret till kommunstyrelsen.

Marie Johansson
Enhetschef

Sandra Viktorin
Förvaltningschef

Motion - Sommarjobb inom omsorgen för unga EPA-förare

Ärendebeskrivning

På kommunstyrelsen den 18 november 2025, § 424, behandlades en inkommen motion om sommarjobb inom omsorgen för unga EPA-förare.

Kommunstyrelsen beslutade att remittera motionen till omsorgsnämnden och kommunledningsförvaltningen för yttrande senast 31 januari 2025.

Bilaga: Motion angående sommarjobb inom omsorgen för unga EPA-förare

Beslutsförslag

Omsorgsförvaltningen föreslår omsorgsnämnden besluta

att ge förvaltningen i uppdrag att inkomma med förslag till yttrande i frågan om sommarjobb inom omsorgen för unga EPA-förare, samt
att förslaget presenteras för nämnden senast 21 januari 2026.

Kerstin Mistelius
Nämndsekreterare

Sandra Viktorin
Förvaltningschef

424 Dnr: KS.2025.779

Motion - Sommarjobb inom omsorgen för unga EPA-förare

Beslut
Kommunstyrelsen beslutar
att remittera motionen till omsorgsnämnden och kommunledningsförvaltningen för yttrande senast den 31 januari 2026.

Ärendebeskrivning
Emina Dautovic (V) och Fjodor Eklund (V) har lämnat in en motion om sommarjobb inom omsorgen för unga EPA-förare.

Kommunfullmäktige beslutade den 30 oktober 2025 att remittera motionen till kommunstyrelsen.

Yrkanden
Ordföranden yrkar att kommunstyrelsen beslutar
att remittera motionen till omsorgsnämnden och kommunledningsförvaltningen för yttrande senast den 31 januari 2026.

Beslut skickas till:
Omsorgsnämnden
Kommunledningsförvaltningen

Motion angående sommarjobb inom vården/omsorgen för unga EPA-förare

Vänsterpartiet Värnamo föreslår härmed att kommunen inleder ett pilotprojekt där unga EPA-förare erbjuds sommarjobb inom hemtjänsten - med fokus på enklare serviceuppgifter såsom leveranser, inköp och social närvaro.

Vi står inför en tid med stort antal pensionsavgångar samt en låg tillväxt med ny personal i arbetsför ålder. Kompetensförsörjningen står inför stora utmaningar, och som en del i detta ser vi en stor potential i att låta unga få göra nytta inom framför allt omsorg under sommaren.

Vi inspireras av det innovativa initiativet i Tanums kommun, där EPA-förare ges möjlighet att bidra till samhället, få arbetslivserfarenhet och samtidigt sprida glädje till våra äldre.

Detta är ett sätt att:

- Ge unga en meningsfull sysselsättning under sommaren
- Bygga broar mellan generationer
- Stärka hemtjänsten med insatser som inte kräver vårdutbildning
- Utnyttja befintliga resurser – unga med EPA som redan är ute på vägarna

Målgruppen är ungdomar med EPA-traktor eller A-traktor som vill göra något viktigt för andra, få erfarenhet till sitt CV och samtidigt tjäna en slant. Arbetsuppgifterna skulle vara av icke-vårdande karaktär och kan inkludera:

- Små leveranser till äldre
- Hjälp med att handla
- Socialt umgänge, till exempel sällskap på promenader eller fika
- Enkla ärenden på uppdrag av hemtjänsten

Vi ser detta som ett lågkostnadsprojekt med stor social nytta, som dessutom kan förbättra unga EPA-förares ställning i samhället och minska fördomar mellan generationer. Många av dessa ungdomar står inför att välja sin gymnasiala framtid, och genom detta pilotprojekt kan vi förhoppningsvis tända en gnista, och få dem att välja utbildningar som får dem att stanna kvar i vårdyrket.

Vi föreslår med stöd av ovanstående:

att: Värnamo kommun initierar ett pilotprojekt inför sommaren 2026 där EPA-förare anställs som sommarvikarier för enklare serviceuppgifter inom hemtjänsten.

2025-10-14
Emina Dautovic
Fjodor Eklund

Vänsterpartiet Värnamo

Verksamhetsberättelse bokslut 2025 kommunstyrelsen

Ärendebeskrivning

Verksamhetsberättelse för kommunstyrelsen bokslut 2025 är upprättad och består av två delar. En för kommunledningsförvaltningen och en för Campus Värnamo. Dock ingår Campus Värnamo som en del i kommunledningsförvaltningens verksamhetsberättelse vad gäller uppföljning av mål samt i avsnittet kring HR.

Kommunstyrelsen och kommunledningsförvaltningen har genom sitt uppdrag en viktig roll att bidra till kommunfullmäktiges beslutade mål. Vad gäller måluppfyllelse är den samlade bedömningen att en godtagbar målnivå uppnås.

Kommunstyrelsen redovisar ett överskott om 5,3 miljoner kronor för helåret 2025. Sjukfrånvaron har ökat till 3,4 procent till följd av längre sjukskrivningar. Personalomsättningen har minskat och ligger på 6,1 procent och bedömningen är att målnivån uppnås under året. En stor mängd satsningar, aktiviteter och projekt har genomförts under 2025 med fokus på att utveckla och bibehålla kommunens attraktivitet, digitalisering, att minska klimatavtrycket och att möta upp ökade behov vad gäller trygghets- och säkerhetsläget.

Campus Värnamos driftbudget för 2025 är 26,1 miljoner kronor. Helåret 2025 visar ett överskott på 0,3 miljoner kronor. Överskottet beror främst på sjukskrivningar och ökade projektintäkter från externa finansiärer.

Beslutsförslag

Kommunledningsförvaltningen föreslår kommunstyrelsen besluta

att godkänna upprättade verksamhetsberättelser per december 2025

Lydia Holmberg
Controller

Ulf Svensson
Kommundirektör

Verksamhetsberättelse 2025

Campus Värnamo

1. Nämndens uppdrag enligt reglemente

Campus Värnamo anordnar utbildningar på högskole- och yrkeshögskolenivå som leder till arbete. Kompetensutveckling är också en stor del av verksamheten för både privat och offentlig sektor. Alla kurser och utbildningar styrs av efterfrågan och bygger på nära samverkan mellan näringsliv, akademi och offentlig sektor. Samarbete sker även inom olika forsknings- och utvecklingsprojekt. Teknikcenter bidrar till näringslivets långsiktiga kompetensförsörjning genom ökat teknikintresse.

2. Verksamhetsåret 2025

Ytterligare ett år med hög personalomsättning och sjukskrivningar under flera månader. Arbetsbelastningen för verksamhetens ledningsgrupp har varit mycket hög även detta år. En organisationsförändring inför 2026 planerades och genomfördes. Även inplanerad ledningsgruppsutveckling har genomförts under hösten.

För första gången erbjöds möjligheten att söka till sjuksköterskeutbildningen med start på vårterminen. I januari 2025 påbörjade 20 förväntansfulla studenter sin utbildning. Under våren beviljades omsök av webbutvecklare. NET och i nära samarbete med ledningsgrupp/näringsliv, har utbildningens innehåll uppdaterats utifrån utvecklingen inom branschen. Söktrycket till de 11 programutbildningar som startade höstterminen 2025 var fortsatt gott. För att långsiktigt säkerställa hög tillströmning bedöms dock ett fortsatt utvecklingsarbete inom marknadsföring och breddad rekrytering som nödvändigt. Fler konsulter har behövt anlitas under året. Tack vare deras erfarenhet och höga kompetens har utbildningarna kunnat genomföras med goda resultat och positiva utvärderingar.

Utifrån förändrade förutsättningar inom såväl utbildningsutbud som tjänsteorganisation har utbildningsarbetslaget under hösten sett över ansvariga för de olika utbildningarna. Syftet har varit att skapa en mer ändamålsenlig struktur för att möta framtida behov och säkra en fortsatt hög kvalitet i verksamheten.

Under 2025 lämnades tre ansökningar om yrkeshögskoleprogram in till Myndigheten för yrkeshögskolan. Campus Värnamos tredje EU-projekt, riktat till näringslivet, fortsätter med mycket gott resultat. Med en termin kvar för projektet har 136 företag varit aktiva och 1981 unika deltagare har kompetensutvecklats. Fortsatt arbete med FAVAL, fastighetsbranschens validerings- och utbildningssystem har inneburit 30 genomförda valideringar. Utveckling av Partnerskapet och nyrekrytering av industriföretag fortsätter, 47 företag är anslutna vid årsskiftet 2025/26. Totalt har 1532 deltagare varit med i 127 aktiviteter under 2025 inom verksamhetsområdet Näringslivssamverkan.

Under 2025 har flera seminarier inom EU-projektet Erasmus+ genomförts tillsammans med lärcentrum i Norge och Danmark. I oktober genomfördes även en stor konferens i Bergen med 1610 deltagare på temat ”Det livslånga lärandet” där man delade erfarenheter. Under året har även ett nytt skolverksprojekt startat tillsammans med Campus Nynäshamn med fokus på VR-lösningar (Virtual Reality) för att träna till exempel simulerade hotbilder.

Campus Värnamo har fått fortsatt förtroende från Nitus (Nätverksgruppen för kommunala lärcentra) medlemmar för ordförandeskapet i föreningen och även för kansliarbetet för kommande år. Detta ger både ekonomiskt tillskott och ökad kännedom om Campus Värnamos verksamhet nationellt. Fortsatt lobbyarbete mot politiken på nationell nivå som börjar ge effekt genom att lärcentra nämns i olika sammanhang inom rikspolitiken.

Diskussioner har förts med Hälsohögskolan om framtida start av socionomprogrammet samt med Linköpings universitet om en start av grundlärare i fritidshem, erfarenhetsbaserad. Detta i nära samarbete med Värnamo kommuns och övriga GGV-kommuners barn och utbildningsförvaltningar. Ett rekordår i antalet aktiviteter inom Kompetensakademin (181) och deltagare (4941) i olika kurser. Utöver det har också medarbetardagar genomförts med 2800 deltagare.

Under 2025 fortsatte Teknikcenter att arbeta tillsammans med Värnamo kommuns förskola och grundskola. En projektledare anställdes för att vidareutveckla skolprogrammen och NTA-verksamheten (Naturvetenskap och teknik för alla). Under hösten genomfördes workshops som resulterade i en gemensam projektplan med BUF (barn- och utbildningsförvaltningen). Med det långsiktiga målet att fler klasser ska ta del av skolprogrammen samt använda NTA-teman mer i undervisningen. Samarbetet med BUF stärktes genom bildandet av en arbetsgrupp med tre ansvariga rektorer. Ett omtag genomfördes avseende näringslivets engagemang i Teknikcenter. Det strategiska arbetet ledde till att flera företag engagerade sig genom “Månadens kändis” samt att Axelent går in som ny huvudsponsor från och med 2026. KomTeks marknadsföringsstrategi samt vidareutveckling av kvällskurser och lovaktiviteter fick resultat och ledde till ökat söktryck. Under 2025 har totalt 3942 deltagare varit med i 304 aktiviteter inom Teknikcenters verksamhet.

5. Nämndens Ekonomi

5.1 Driftsredovisning

Campus Värnamos driftbudget för 2025 är 26,1 miljoner kronor. Helåret 2025 visar ett överskott på 0,3 miljoner kronor. Överskottet beror främst på sjukskrivningar och ökade projektintäkter från externa finansiärer.

5.2 Investeringsredovisning

Campus Värnamos investeringsbudget för 2025 är 0,8 miljoner kronor. Helåret 2025 visar på budget i balans.

7. Omsättningstal och nyckeltal

Omsättningstal och nyckeltal	**Utfall 2023**	**Utfall 2024**	**Utfall 2025**
Andel studenter från GGVV/Jkpg-området	51%	66%	56%
Andel studenter som flyttar till Värnamo	12%	9%	10%
Andel studenter som fullföljt utbildningen	59%	61%	75%
Andel studenter med arbete eller studier efter genomgången utbildning	88%	78%	80%
Antal aktiviteter inom Kompetensakademin	94	95	181
Antal personer som genomgått kompetensutveckling inom Kompetensakademin	3447	2868	4941
Antal YH-ansökningar	5	6*	3
Antal aktiviteter inom Näringslivssamverkan	153	114	127
Antal deltagare i aktiviteter inom Näringslivssamverkan	1657	1377	1532

Antal aktiviteter i Teknikcenter	303	276	304
Antal besökare i Teknikcenter	4148	3895	4055
Andel flickor i Teknikcenteraktiviteterna	47%	46 %	43%

** 3 yrkeshögskoleprogram och 3 yrkeshögskolekursser söktes.*

8. Utmaningar och framtida utveckling

Samhällets omställning mot mer hållbarhet och digitalisering är en utveckling som skapar behov av kompetensutveckling och strategiskt arbete med kompetensförsörjning. Detta ställer krav på Campus Värnamos verksamhet inom alla verksamhetsområden.

Digitaliseringen inom alla verksamheter kommer att kräva ännu fler utbildningsinsatser inom IT-pedagogens kompetensområde. En befintlig halvtidstjänst kommer inte att räcka till för att tillgodose kommunens kompetensutvecklingsbehov.

Verksamhetens uppdrag kring att stärka teknikintresse hos barn och unga samt bidra till kompetensförsörjningen inom teknikyrken har under åren utvecklats till den nivå som två heltidstjänster kan leverera. För att vidareutveckla samarbetet skola-näringsliv samt fortsätta bidra till en likvärdig teknikundervisning i hela Värnamo kommun behövs en resursförstärkning med en halvtidstjänst inom verksamhetsområdet Teknikcenter.

Etablering av nya verksamheter i Värnamo kommun, som exempelvis Kriminalvårdens nya anstalt, kommer att ställa krav på nya utbildningar i Värnamo.

Rekrytering av rätt kompetens till vissa tjänster kommer även i framtiden vara en stor utmaning då bristen på yrkeslärare befaras bli högre.

Även utmaningar kring studeranderekrytering till de tekniska utbildningarna fortsätter.

Verksamhetsberättelse 2025 kommunstyrelsen

1. Nämndens uppdrag enligt reglemente

Kommunstyrelsen är kommunens ledande politiska förvaltningsorgan. Den har ett helhetsansvar att leda, styra och följa upp kommunens verksamheter, utveckling och ekonomiska ställning. Kommunledningsförvaltningen biträder kommunstyrelsen med ledningen av den kommunala verksamheten och arbetar med strategiska frågor och övergripande samordning av förvaltningarnas verksamhet. Kommunstyrelsen har uppsiktsplikt över nämnder, kommunala bolag och kommunalförbund. Kommunstyrelsen ska övervaka den ekonomiska förvaltningen, att verksamheten bedrivs enligt de mål och riktlinjer som kommunfullmäktige bestämt, att lagar och förordningar följs samt att medlen används på ett ändamålsenligt sätt.

2. Verksamhetsåret 2025

Trygghets- och säkerhetsenheten har under 2025 bytt organisation från HR-avdelningen till att vara organiserad direkt under kommundirektören. Enheten har fortsatt med arbete för att stärka säkerhetsmedvetenheten ute i förvaltningarna genom stöd och utbildning. Enheten har tillsammans med Campus Värnamo varit drivande för att etablera en utbildning till beredskaps- och säkerhetssamordnare i syfte att möta den efterfrågan på kompetens som finns nu och som bedöms öka under de kommande åren. Fokus har under 2025 varit att gå från ord till handling inom enhetens samtliga ansvarsområden. Det syns bland annat genom investeringar som gjorts i skalskydd, antal övningar som genomförts med förvaltningsledningar, deltagande i totalförsvarsövningar, färdigställande av skyddad ledningsplats, etablering av trygghetspunkter, genomförda säkerhetsprövningar.

Gällande det brottsförebyggande arbetet så visade polisens trygghetsmätning det bästa resultat sedan starten 2023 vilket visar på att kommunen, polisen och samhället arbetar framgångsrikt tillsammans. En kartläggning av välfärdsbrottslighet har genomförts inom kommunen vilket kommer omhändertas som åtgärder i åtgärdsplan för det brottsförebyggande arbetet. Det visar också på nyttan av att ha en säkerhetssamordnare med särskilt ansvar för det brottsförebyggande arbetet.

Inom informationssäkerhet har arbete påbörjats med att etablera ett ledningssystem, vilket är ett arbete som fortsätter under 2026. Detta för att stärka kommunens motståndskraft och för att möta de lagstiftningar som finns inom området. Stöd har lämnats till förvaltningarna gällande informationsklassning i form av utbildning och handledning.

Under första halvåret av 2025 genomfördes en översyn av kommunens kommunikationsfunktion. Som en del av översynen genomfördes två workshops – en med kommunledningsgruppen och en med kommunens kommunikatörer – samt en enkätundersökning. Resultatet visade att det finns behov av en tydligare organisering av kommunikationsarbetet och att det behövs en tydligare ledning och samordning. Utifrån detta togs ett förslag fram och samverkades under juni månad. Förslaget innebär att rollen som teamledare ersätts av en ny tjänst som kommunikations- och marknadschef. Vidare föreslås att destinationsenheten slås samman med de centrala kommunikationsfunktionerna till en gemensam enhet, kommunikations- och marknadsenheten på avdelningen för kansli och hållbar utveckling. Ny chef för enheten rekryterades under hösten och tillträder tjänsten den 1 mars 2026.

Under 2025 påbörjades en förstudie för upphandling av administrationsverktyg till kommunens webbplatser. I denna förstudie inkluderades även våra grannkommuner Gislaved, Gnosjö, Vaggeryd (GGV) för att se om det går att hitta en mer kostnadseffektiv samt mindre sårbar lösning.

Under året har de demografiska förändringarna och utmaningarna samt dess påverkan på kommunens verksamheter varit i fokus när det gäller kommunikationsinsatser. Detta arbete kommer att intensifieras ytterligare under 2026.

I juni fattades ett inriktningsbeslut om att anlägga en ny trafikplats öster om Bredasten. Den nya trafikplatsen ska ligga mellan Bredasten och Bor och syftar till att förbättra trafikflödet i området. Under hösten intensifierades diskussioner kring utformningen av trafikplatsen och påfarten på väg 27 med Trafikverket. Det förslag Trafikverket presenterade innebar en lösning som kommunen bedömer som trafikfarlig när exploateringsplanerna för norra sidan väg 27 är fullt utbyggda. Med anledning av det drev Värnamo kommun igenom att trafikplatsen ska utformas likt övriga trafikplatser utmed väg 27 det vill säga med ordentliga på- och avfartsramper. Detta resulterar i en extra kostnad på 10 miljoner kronor för kommunen.

En överenskommelse har slutits med bostadsrättsföreningen HSB Gröndal. Enligt principöverenskommelsen ska föreningen förvärva 40 lägenheter samt gemensamhetslokaler som idag ägs av Värnamo kommun. Samtidigt kommer kommunen att förvärva den fastighet som inrymmer förskolan Pepparmyntan. Utkast till avtal är framtaget och justeringar görs. Affären beräknas vara klar senast andra kvartalet 2026.

Under året påbörjades arbete med att ta fram en ny miljöplan samt ny bostadsförsörjningsplan och de beräknades att antas under 2025. Dock har personalförändringar gjort att detta arbete försenades och ambitionen är att det kommer att slutföras under 2026. Förutom detta har kommunen inom ramen för projektet EFFECT arbetat fram en energiplan som beräknas antas under första kvartalet 2026.

Året präglades av många större evenemang så som Diggiloo, stor cykel-SM, Brassbands SM och Fabriksrundan. Dessa evenemang marknadsförde Värnamo kommun som en attraktiv plats att besöka, leva och bo på, för så väl besökare som kommuninvånare, vilket var mycket uppskattat.
Förutom detta nominerades kommunens egenproducerade inspirationsbroschyr *100 rediga fakta om Värnamo* till publishingpriset i kategorin besöksguider och geografiska magasin. Publishingpriset är en tävling som uppmärksammar välgjorda publikationer inom print, film och digitala medier, och är en av de största kommunikationstävlingarna i Sverige.

Sveriges kommuner och regioner (SKR) lanserade i slutet av 2024 *Action plan för kompetensförsörjning*. Denna plan utgör ett övergripande strategiskt underlag för arbetet med kompetensförsörjning och har bland annat resulterat i uppdrag i budgeten för 2026. Arbetet fortsatte under hösten, bland annat som tema på KS-strategi. Med utgångspunkt i den förda dialogen tas nu ytterligare underlag fram inför nästa års budgetprocess.

Digitaliseringen av kommunens verksamheter fortsätter och HR-systemet är en viktig del i detta. Under året har det gjorts ett arbete kring att digitalisera anställningsprocessen i Heroma, vilket kördes igång i hela verksamheten 1 januari 2026. Detta innebär bland annat att anställningsbevisen från och med då kan signeras digitalt. Andra insatser som genomförts eller har påbörjats är bland annat digitalisering av dokumentationen kring medarbetarsamtal, integration till befolkningsregistret samt till andra verksamhetssystem. Kommunstyrelsen beslutade i december om medel för att införa ett systemstöd i det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Arbetet med att minska sjukfrånvaron har fortsatt i nära samverkan med cheferna i organisationen. Detta arbete har gett resultatet och kommer att fortsätta även framåt. Dock finns behov av att öka fokus på ett hållbart arbetsliv för att behålla medarbetare i organisationen och hålla nere sjukfrånvaron även framåtsyftande. Arbetet med chefers förutsättningar är en del i detta och under året har olika

insatser genomförts, bland annat har mallen för medarbetarsamtal setts över. Ett resultat av översynen är att medarbetarsamtalet har ett större fokus på varje chefs arbetsmiljö.

Även vad gäller förmåner har hållbart arbetsliv varit i fokus under året. Kommunfullmäktige beslutade om ökade medel för friskvårdsbidraget, vilket innebär att från och med 1 januari 2026 höjdes bidraget till 2 000 kr. Under hösten erbjöds medarbetarna förmånscykel mot bruttolöneavdrag, vilket togs emot positivt. Från 2026 erbjuds även semesterväxling, vilket ger möjlighet till mer ledig tid.

Ekonomiavdelningen har fortsatt arbetet med utveckling av kommunövergripande ekonomi- och inköpsprocesser där utveckling av systemstöd är en viktigt del. Kommunens ekonomisystem har kompletterats med en utökad funktion avseende budget och prognos. Arbete pågår också med att anpassa filformat för betalningar till ett nytt standardformat (XML-format) enligt ISO. Detta gör att betalningsströmmarna blir säkrare och effektivare.

Under året har ekonomiavdelningen startat ett projekt med att implementera en ny leverantörsmodul i ekonomisystemet avseende interna och externa fakturor. Det är ett omfattande projekt som berör många användare i kommunen som förväntas ge en modernare lösning och ett mer användarvänligt gränssnitt. Projektet samkörs med flera andra kommuner. Den nya lösningen förväntas driftsättas i april 2026.

Arbete pågår för att upphandla kommunens beslutsstödsystem med planerad avtalsstart 2027-06-01. I samband med detta görs en översyn av hela målstyrningsprocessen. Under året har en omvärldsanalys genomförts där leverantörer bjudits in för att visa de system och lösningar som finns. Vad gäller den nuvarande systemlösningen har utveckling gjorts av personalrapporter. Ett gränssnitt håller också på att utvecklas, en portalsida, för att få bättre överblick av viktiga nyckeltal och aktiviteter.

En omfattande analys har gjorts av tidigare års rapportering av ingående moms med syfte att utvärdera rutiner och rätta eventuella felbokningar. Resultatet av den externa analysen visade att Värnamo kommun hanterar arbetet med moms på ett mycket bra sätt. Av 386 243 fakturor har 662 fel hittats. Ett väldigt litet antal jämfört med andra kommuner. För att minska felen ytterligare byggs det nu in mer automatiska kontroller i ekonomisystemet.

Vid årsskiftet ändrade kommunen redovisningsprincip avseende finansiell leasing. Samtliga hyresavtal klassificeras nu som operationella eller finansiella vilket styr redovisningen. Arbete pågår med att sätta rutiner för det fortsatta arbetet med uppdateringar och avstämning. För att effektivisera arbetet ytterligare undersöks möjligheterna till systemstöd.

Från 2025 ska Värnamo Stadshus AB sammanställa en gemensam hållbarhetsrapport för bolagskoncernen. Ekonomiavdelningen samordnar arbetet och har i samarbete med de kommunala bolagen utarbetat rutiner för att samla in underlag och data för konsoliderade nyckeltal. Styrelsen i Värnamo Stadshus har beslutat om en policy för hållbarhetsstyrning.

Kommunledningsförvaltningen har fått i uppdrag att inventera kommunens säljverksamhet och ta fram ett förslag till policy för säljverksamhet. Syftet är att säkerställa att kommunen inte bedriver verksamhet som stör konkurrensen. Policy och riktlinje är presenterad och beslutad. Under våren 2026 ska inventeringen presenteras.

Vad gäller användarstöd internt i kommunen har ekonomiavdelningen genomfört arbete med att utveckla informationen på Nettan för kommunens beställare av produkter och tjänster. Dialog har förts med webbansvarig i kommunen för att på bästa sätt förenkla informationen för beställarna. ”Det ska vara enkelt att göra rätt”.

Inköpsenheten har en pågående dialog med logistikenheten och nuvarande leverantör för varudistributionen i kommunen. Där diskuteras lösningar för att säkerställa spårbarhet av gods för beställningar från kommunens avtalsleverantörer.

En del i arbetet med att höja inköpsmognaden i kommunen har varit att utse inköpssamordnare och avtalsägare i förvaltningarna för att på så sätt sätta mer fokus på inköpsfrågor i allmänhet och på avtalsuppföljning i kommunen i synnerhet. En del av arbetet är att skapa ett nätverk med inköpssamordnare med syfte att utveckla och förbättra processerna för inköp och upphandling.

Kommunledningsförvaltningen projektleder en kartläggning av risker för välfärdsbrottslighet. Projektet har inventerat risker men också tagit fram förslag på aktiviteter för fortsatt genomlysning eller åtgärder.

Kommunledningsförvaltningen, genom HR-avdelningen tillsammans med inköpsenheten, håller på att ta fram en modell och rutin för införande av utmaningsrätt.

3. Sammanfattning av nämndens mål, ekonomi, HR och övriga nyckeltal

Kommunstyrelsen och kommunledningsförvaltningen har genom sitt uppdrag en viktig roll att bidra till kommunfullmäktiges beslutade mål. Vad gäller måluppfyllelse är den samlade bedömningen att en godtagbar målnivå uppnås.

Kommunstyrelsen redovisar ett överskott om 5,3 miljoner kronor för helåret 2025. Sjukfrånvaron har ökat till 3,4 procent på grund av långtidssjukskrivningar. Personalomsättningen gick ner jämfört med föregående år och ligger för året under målnivån vilket är positivt. Det kan konstateras att det varierar mycket mellan åren men att målnivån är relevant över åren.

En stor mängd satsningar, aktiviteter och projekt har genomförts under 2025 med fokus på att utveckla och bibehålla kommunens attraktivitet, att minska klimatavtrycket och att möta upp ökade behov vad gäller trygghets- och säkerhetsläget.

4. Nämndens mål och uppdrag

Nämnden redovisar minst ett nämndmål per övergripande mål.
Nämndmål sätts utifrån de behov som har identifierats. De kan kräva olika lång tid att uppnå men ska som längst ha riktning på sista året i mandatperioden.

Bedömning av måluppfyllnad med hjälp av färgmarkeringar

Trendpilar för mål och indikatorer relateras till tre år tillbaka eller året när målet/indikatorn beslutades. Om det är en bedömd marginell förändring sätts en gul pil.

●	= helt uppfyllt	●	= i hög grad uppfyllt	●	= delvis uppfyllt	●	= ej uppfyllt	○	= ej utvärderat
	100%		75-99%		25-74%		0-24%		
↗	= ökad	→	= oförändrad	↘	= minskad	-	= inget värde angivet		

4.1 En stark kommun

En stark ekonomi säkrar välfärden

Värnamo går in i en utmanande tid och många invånare och verksamheter får det tuffare ekonomiskt på grund av omvärldsläget. Värnamo kommunkoncern har en välskött ekonomi och ska fortsätta utveckla en effektiv förvaltning, med klok användning av resurserna, för att klara kommunen uppdrag kring välfärd, samhällsplanering och demokrati. En av förutsättningarna och utmaningarna för att klara välfärdsuppdraget är kompetensförsörjningen.

Underrubriker: *God ekonomisk hushållning, Välfärd, Tillgänglig och effektiv, Attraktiv arbetsgivare*

4.1.1 Måluppfyllnad

Nämndmål: Kommunstyrelsen ansvarar för att leda kommunen till en stark ekonomi som tryggar välfärden. Detta uppnås genom att säkerställa effektiva styrande och stödjande processer. Värnamo kommun och kommunledningsförvaltningen ska vara en attraktiv arbetsgivare. En del i det är att höja kunskapsnivån internt. Kommunens ansvar för demokratin förutsätter en enkel och tillgänglig kommunikation.					**Helhetsbedömning**	
Indikatorer	**Utfall 2023**	**Utfall 2024**	**Utfall 2025**	**Målnivå 2025**	**Bedömning**	
Andel inkomna ärenden som är återkopplade inom två arbetsdagar (Artvise)*	-	-	45%	100%		-
Andel lösta ärenden av KC	50,1%	53,9%	53,0%	51%		
Personalomsättning exkl. pensionsavgångar	9,9%	14,1%	6,1%	8,5%		
Hållbart medarbetarengagemang (HME)	89	-	89	89		
Sjukfrånvaro	2,6%	2,8%	3,4%	3 %		
Antal deltagare inom kompetensutvecklingsinsatser via kompetensakademin	3 447	2 868	4 941	2 500 personer		
Har utbildningsinsatsen varit väl använd tid	96%	94%	95%	95%		
Antal inkomna medborgarinitiativ	47	42	58**	Bibehålla		
Medborgarundersökningen – invånarnas möjligheter till insyn	22,6%	-	23,0%	38%		
Budgetföljsamhet KS (Campus och KLF)	Positiv avvikelse	Positiv avvikelse	Positiv avvikelse	Avvikelse lika med noll eller positiv		

**Indikator "Andel ärende som är återkopplade inom två arbetsdagar" utrycktes tidigare som "svarstid på frågor inkomna i Artvise inom två dagar". Denna data finns inte längre tillgänglig varvid definitionen har uppdaterats. Innebörden är i princip den samma som tidigare men målnivån bör ses över i kommande verksamhetsplan.*

*** 58 inkomna medborgarinitiativ varav 15 inte publicerats (uppfyller inte kraven enligt reglementet)*

4.1.2 Analys och åtgärder för att nå nämndmålen

En sammantagen bedömning är att nämndsmålet är i hög grad uppfyllt.

Under hösten genomfördes en medarbetarundersökning och förvaltningens resultat är gott. Undersökningen visar på ett högt medarbetarengagemanget (HME). Att personalomsättningen har gått ner mot föregående år, och även ligger under målnivån, är positivt. Bedömning är dock att över tid är målnivån relevant även om det kan vara förändringar mellan åren. Sjukfrånvaron har ökat och det beror på att några medarbetare under året haft längre sjukskrivningar. Även här bedöms målnivån vara rimlig över tid.

Andel lösta ärenden för kommunledningsförvaltningen når målnivån om 51 procent. Framåt behövs återkommande utbildningsinsatser för att ge mer rättvisande statistik.

Årets utfall ger en positiv budgetavvikelse för kommunstyrelsen/kommunledningsförvaltningen och Campus. Detta innebär att verksamheten drivs inom de ramar som finns tillgängliga.

Relevanta utbildningsinsatser med högt deltagarantal bidrar till nämndens målsättning att höja medarbetarnas kunskapsnivå. På frågan "Har utbildningsinsatsen varit väl använd tid" är målet uppnått och indikerar att många utbildningsinsatser är relevanta för medarbetarna.

Antal inkomna medborgarinitiativ var 58 under 2025, varav 15 inte publicerades då de inte uppfyllde kraven enligt reglementet. 43 publicerades, varav 19 inte fick tillräckligt med röster, 5 är under pågående omröstning, 13 är under handläggning och 6 är avslutade. Av de 6 avslutade är handläggningstiden mellan 2-8 månaders med ett medelvärde på 5 mån. Antalet medborgarinitiativ visar på att det finns en vilja att vara med och påverka sin kommun och arbetet som den kommunala verksamheten utför. Dock finns det okunskap kring vilka ansvarsområden som ligger inom kommunal verksamhet och vad som ligger under till exempel statligt ansvar, här kan det behövas ytterligare informationsinsatser.

4.2 En attraktiv kommun

En attraktiv kommun med välmående näringsliv och hållbar tillväxt

För att leva upp till visionen om den mänskliga tillväxtkommunen behöver Värnamo vara attraktivt och stimulera hållbar tillväxt. Genom välmående näringsliv och växande arbetsmarknad skapas ekonomisk hållbarhet som ger valfrihet och möjligheter att investera i välfärd, trygghet och en grönare kommun. För att klara framtidens utmaningar behöver arbetskraft och kompetens motsvara de behov som finns både inom offentlig- och privat sektor.

Underrubriker: *Företagande och jobb, Kultur och fritid, Stad och land, Kunskapskommunen, Omvärld och samarbete*

4.2.1 Måluppfyllnad

Nämndmål: Kommunstyrelsen verkar för rik och hållbar tillväxt. Det innefattar att bidra till långsiktig kompetensutveckling där rätt utbildningsutbud på eftergymnasial nivå och insatser för kompetensutveckling är viktiga delar. Tillväxt ska vara självklar i hela kommunen, därför är landsbygdsutveckling och marknadsföring av platsen viktiga komponenter, liksom tillgång till mark för etablering och utbyggnad. Samma sak gäller för att underlätta företagandet.					**Helhetsbedömning**	
Indikatorer	**Utfall 2023**	**Utfall 2024**	**Utfall 2025**	**Målnivå 2025**	**Bedömning**	
Antal deltagare inom kompetensutvecklingsinsatser via Campus näringslivssamverkan	1 657	1 377	1 532	1 100	●	↗
Har utbildningsinsatsen varit väl använd tid	97%	96%	98%	95%	●	↗
Antal nyutbildade inom högskola/yrkeshögskola hos Campus Värnamo	-	110	147	130 personer	●	↗
Antal orter där landsbygdsdialoger genomförts	4	4	4	4 per år	●	→
Gästnattsstatistik	101 876 (tom 2312)	94 432 (tom 2411)	101 573 (tom 2511)	Öka	●	→
Antal företagsbesök för att främja dialog och utveckling	-	50	75	50	●	↗
Antal företagare i partnerskap med Campus Värnamo	31	45	47	50	●	↗
Tillgänglig industrimark för försäljning	-	270 000 kvm Vmo stad * 287 000 kvm övriga	181 000 kvm Vmo stad 270 000 kvm övrig	100.000 kvm Vmo stad 250.000 kvm övriga	●	-
Tillgängliga bostadstomter till försäljning	-	45 Värnamo stad 87 övriga	45 Värnamo stad 87 övriga	15 Vmo stad 25 övriga	●	-

4.2.2 Analys och åtgärder för att nå nämndmålen

En sammantagen bedömning är att nämndsmålet är helt uppfyllt.

Det finns ett stort behov av att hitta ny industrimark då tillgången på ledig mark succesivt minskar på Bredastensområdet. Efter genomlysning av Bredasten etapp 1-3 har det öppnats upp för ytterligare möjlighet att exploatera mark som inte är detaljplanelagt som industriområde inom området. Även inriktningsbeslutet som slutits med Trafikverket om ny trafikplats på Bredasten öppnar upp möjligheter för ytterligare exploatering och då även norr om riksväg 27.

Tillväxtkampanjen samt efterföljande uppföljningsaktiviteter har visat på ett gott resultat. Ett 50-tal personer som tidigare arbetade på Northvolt har flyttat till regionen och fått arbete. De uppger att kampanjen och aktiviteterna har varit avgörande för att de skulle hitta till Värnamo. Ett mer långsiktigt

och strategiskt arbete för att skapa ett starkt platsvarumärke är en naturlig uppföljning och en fortsättning för att stärka bilden av Värnamo kommun som en attraktiv kommun att leva, bo och besöka. Vilket fortsatt är en nödvändighet för att lyckas med att kompetensförsörja såväl kommun som det privata näringslivet. Förutom tillväxtkampanjen deltog även kommunen i migrationsmässan i Houten tillsammans med Regionen och sju av länets kommuner i en gemensam monter. Det resulterade i en uppföljningsträff i oktober då 20 familjer kom och fick ytterligare information om vår region.

Att det har genomförts många större evenemang i Värnamo kommun har bidragit till kommunens attraktivitet. Värnamo kommun har varit på plats på många av evenemangen och marknadsfört Värnamo kommun som en attraktiv plats att besöka, leva och bo på. Värnamo kommuns deltagande på evenemangen har varit mycket uppskattat både av arrangörerna samt besökarna. Vidare har nomineringen för *100 rediga fakta om Värnamo* till Publishingpriset i kategorin Besöksguider och geografiska magasin, bidragit till att uppmärksamma Värnamo kommun som plats. Det lyckosamma samarbetet i GGVV kring Fabriksrundan är ytterligare ett evenemang som har satt Värnamo och regionen på kartan för övriga Sverige.

4.3 En grön kommun

En god miljö är grunden för vår välfärd. Värnamo ska utvecklas så att både människor och miljö mår bra.

Värnamo har stora möjligheter att agera för ett hållbart samhälle genom ett långsiktigt och målmedvetet miljöarbete. Vi har ett ansvar att föregå som gott exempel, att verka som katalysator och göra det möjligt och enklare för invånare, verksamheter och företag att ställa om och leva mer hållbart. Genom utveckling, förvaltarskap och samverkan skapas en grönare kommun med hög livskvalitet och låg miljöpåverkan.

Underrubriker: *Klimatpåverkan, Lätt att göra rätt, Anpassning till ett förändrat klimat, Ekosystem och biologisk mångfald*

4.3.1 Måluppfyllnad

Nämndmål: Kommunstyrelsen främjar en grön kommun genom ett minskat klimatavtryck. Det ska vara lätt att göra rätt. I detta ingår att skapa förutsättningar för ett samhälle som är redo att möta klimatförändringar.					**Helhetsbedömning**	
Indikatorer	**Utfall 2023**	**Utfall 2024**	**Utfall 2025**	**Målnivå 2025**	**Bedömning**	
Antal upphandlade avtal med krav på avfallsminimering ska öka (exempelvis kaffemaskiner, skrivare, mobiltelefoner)	3	4	4	7		
Andel av KLF:s nyanställda medarbetare som genomfört den webbaserade miljöutbildningen	-	0 (ny utbildning lanseras 2025)	100%	100 %		-
Användandet av egen bil i tjänsten, KLF	7 182 km	9 133 km	5 841 km	6 500 km		

4.3.2 Analys och åtgärder för att nå nämndmålen

En sammantagen bedömning är att nämndsmålet är delvis uppfyllt. Förvaltningen har påbörjat resan med att minska klimatavtrycket i Värnamo kommun men mycket arbete kvarstår. På strategisk nivå har identifierats att det finns ett behov av att öka samsyn och samverkan kring risker och sårbarheter med ett förändrat klimat. En utbildningsinsats har initierats som kommer genomföras under 2026. I detta arbete förväntas ytterligare viktiga indikatorer identifieras.

I början av 2025 presenterades en utredning om möjligheter att öka återbruket av möbler. Efter det startades ett pilotprojekt där uppdraget om möbelcirkulationen flyttats från arbetsmarknadsenheten till en extern aktör. Projektet återrapporterades till kommunstyrelsen under december 2025. Projektet pågår till försommaren 2026.

I projektet Styr framåt har flera insatser för hållbara resor gjorts, bland annat har passagemätare för gång- och cykeltrafik köpts in, en utställning har satts upp i stadshuset, give-aways har delats ut på Cykelns dag och flaggor med positiva budskap har satts upp på viadukten inför Värnamodagarna. Även en resvaneundersökning bland kommunanställda har gjorts. Resultatet visar att störst potential ligger i att byta korta bilresor till cykel, men en stark efterfrågan finns även på kollektivtrafik. Projektet har sedan i mars haft ett samarbete med Sportsons där en elcykel och en lastcykel lånats ut till kommunanställda, något som nyttjats maximalt. Cyklarna har varit ett bra sätt att prova på inför lanseringen av förmånscykel, ett erbjudande som har lika starka hälso- som klimatvinster. Lanseringen av förmåncykel startade direkt efter semesterperioden och hade ett beställningsfönster i september.

En stor minskning av användandet av egen bil i tjänsten har skett vilket är glädjande och under hösten 2025 har samtliga medarbetare genomgått den nya miljöutbildningen.

Med stöd av Energikontoret har projektet Effekt arbetat med framtagande av en energiplan för Värnamo kommun och den beräknas beslutas om under första kvartalet 2026.

Planering för uppdrag kring livsmedelsberedskap och ökad självförsörjningsgrad är igång.

Ny miljöplan är under framtagande och förväntas färdigställas under 2026.

4.4 En trygg kommun

Där varje invånare ges goda möjligheter att leva utifrån sina förutsättningar och att leva livet hela livet.

En trygg kommun kännetecknas av att kommunens invånare känner sig trygga i att utvecklas och söka nya möjligheter. Detta omfattar både boende, sysselsättning, levnadsmiljö och fritid. Kommunen berikas av mångfald och känslan av att alla har en plats och att alla får plats. Utmanande tider kräver större ansvar. Kommunen vill därför prioritera tidiga insatser för en långsiktig och hållbar trygghet.

Underrubriker: *Välkomnande, Tillgänglig och inkluderande, Barnens bästa, En äldrevänlig kommun, Kris och säkerhet*

4.4.1 Måluppfyllnad

Nämndmål: Kommunstyrelsen verkar för en trygg och socialt hållbar kommun, internt och externt. Samordnad, relevant och trovärdig kommunikation och information bidrar till att invånare känner sig trygga och inkluderande. För att förebygga, minimera och hantera risker och hot samordnar kommunstyrelsen brottsförebyggande arbete, säkerhetsåtgärder och arbete med civil beredskap.					**Helhetsbedömning**	
Indikatorer	**Utfall 2023**	**Utfall 2024**	**Utfall 2025**	**Målnivå 2025**	**Bedömning**	
Handläggningstid för hantering av inkomna medborgarinitiativ	4 mån	4 mån	5 mån	Bibehålla		
Antal sent tillagda ärenden KF	10	5	10	Minska		
Strategiska brottsförebyggande frågor ska hanteras i ett särskilt forum: antal genomförda lokalt Brå	4	4	4	4		
Medborgarundersökningen – låg oro att det kommer ske en allvarlig samhällsstörning	81,5%	Ingen mätning	81,5%	Öka		
Upprätthålla och utveckla strukturer som främjar samarbete, samordning och utveckling inom trygghet och säkerhet: * Antal genomförda samverkansmöten	8 st.	8 st	10	12 st		

4.4.2 Analys och åtgärder för att nå nämndmålen

En sammantagen bedömning är att nämndsmålet är i hög grad uppfyllt.

Under hösten 2025 har arbetsgrupp krisberedskap och civilt försvar startats upp. Beslut om gruppen har funnits sedan 2021, med målsättningen om 4- 6 möten per år. Gruppen arbetar för att möta de behov av samordning som det förändrade omvärldsläget medför. Två möten har genomförts. Gruppen består av representanter från samtliga förvaltningar, de kommunala bolagen och kommunalförbundet SÅM. Det har genomförts 4 st brottsförebyggande råd med tillhörande beredande möten i arbetsgrupp effektiv samordning för trygghet, EST, vilket är enligt plan. Som ett led i att utveckla arbetet har Värnamo kommun initierat ett arbete för att genomföra lokalt brottsförebyggande råd inom GGVV en gång per år vilket planeras genomföras under 2026. Säkerhetsgruppen har genomfört fyra möten enligt plan och deltagarna har gemensamt arbetat fram flera åtgärder som genomförts.

Följande utbildningar utvärderas av deltagarna: Hot och våld och extrema våldssituationer, samt arbetsmiljöutbildningen. På dessa utbildningar svarade mer än 90 procent av svarande deltagare att utbildningen var väl använd tid. Utbildningar inom hot och våld och extrema våldssituationer har genomförts vid flertalet tillfället och cirka 900 medarbetare har deltagit vid dessa. Som en fortsättning på arbetet har cirka 15 säkerhetsinventeringar genomförts i kommunens lokaler. Inom säkerhetsskydd har tre utbildningar genomförts. Den digitala utbildningen i informationssäkerhet hade 242 visningar under året vilket är för lågt, därför fattade kommunens ledningsgrupp beslut om att utbildningen från och med 2026 ska bli obligatorisk för alla medarbetare att genomföra årligen. Ambitionen framåt är att samtliga utbildningar som genomförs ska utvärderas av deltagarna.

Vid genomgång av de för sent tillagda ärendena till kommunfullmäktige kan det konstateras att de är korrekta. Anledningen till att de blev sent tillagda beror på omständigheter som inte tjänsteorganisationen kunde påverka. Önskvärt är att det inte ska komma sent tillagda ärenden men då den kommunala verksamheten är bred och komplex samt även är beroende av externa aktörer kommer det vara svårt att undvika helt.

4.5 Nämndens tilldelade uppdrag

Uppdragsgivare:	Kommunfullmäktige 2023-02-23§ 20-
Uppdragets benämning:	**Strategiskt uppdrag – Kompetensförsörjning med inriktning arbetsmiljö**
Beslutsformulering:	**att** ge kommunstyrelsen ett strategiskt uppdrag att stärka Värnamo kommun som en fortsatt attraktiv arbetsgivare genom att i samverkan med förvaltningar och arbetsplatser stärka det systematiska arbetsmiljöarbetet. Arbetet ska utgå från värdegrunden, medarbetarskapet, det motiverande ledarskapet och ”En värdefull arbetsdag”. **att** finansiering sker genom av kommunfullmäktige tidigare avsatta medel.
Status:	Avslutad
Startdatum:	2023-02-23
Återrapporteras senast:	Projektet avslutades 31 december 2024 och återrapporterades våren 2025.
Kommentar:	Uppdraget är slutrapporterat

Uppdragsgivare:	Kommunfullmäktige 2024-06-19 §95
Uppdragets benämning:	**Rutin ansökan medel innovationspott**
Beslutsformulering:	Uppdrag att utforma rutin för nämndernas ansökan om medel från kommunstyrelsens innovationspott.
Status:	Avslutad
Startdatum:	2024-06-19
Återrapporteras senast:	2024-11-30
Kommentar:	Uppdraget är slutrapporterat.

Uppdragsgivare:	Kommunfullmäktige 2024-06-19 §95
Uppdragets benämning:	**Modell volymkompensation**
Beslutsformulering:	Uppdrag att i samverkan med teknik- och fritidsnämnden arbeta fram en modell för volymkompensation för nya projekt/ytor från och med år 2025. Volymkompensation ska endast utgå för politiskt beslutade projekt/ytor.
Status:	Avslutad
Startdatum:	2024-06-19
Återrapporteras senast:	2025-04-30
Kommentar:	Modell appliceras i budgetprocessen 2026. Uppdraget är slutrapporterat.

Uppdragsgivare:	Kommunfullmäktige 2024-06-19 §95
Uppdragets benämning:	**Tillväxtkampanj**
Beslutsformulering:	Uppdrag att utforma en tillväxtkampanj tillsammans med näringslivet för att marknadsföra Värnamo kommun i syfte att öka attraktiviteten för kommunen, locka nya invånare och trygga kompetensförsörjningen
Status:	Avslutad
Startdatum:	2024-06-19
Återrapporteras senast:	2025-04-30
Kommentar:	Uppdraget är genomfört. En kampanjsida på webben har skapats, 4 st kampanjfilmer har producerats. Kampanjen har varit ute på såväl facebook som på instagram. Kampanjen har körts mot Skellefteå samt Jönköpings län med lyckat resultat. Resultatet har redovisats för politiken, förvaltningsledningen samt näringslivet. Kampanjen fick även uppmärksamhet från Sveriges Radio och SvT. Ett förslag på att ta fram ett platsvarumärke har diskuterats med politiken men är ej aktuellt i dagsläget då medel ej finns. Om fler kampanjer ska genomföras krävs det att det tillförs nya medel. Uppdraget är slutfört och klart.

Uppdragsgivare:	Kommunfullmäktige 2024-06-19 §95
Uppdragets benämning:	**Avyttra byggnader**
Beslutsformulering:	Uppdrag att i samverkan med teknik- och fritidsnämnden avyttra byggnader som inte används för kommunal kärnverksamhet eller i så kallat strategiskt läge
Status:	Pågående
Startdatum:	2024-06-19
Återrapporteras senast:	-
Kommentar:	Uppdraget pågår. Fastighetsavdelningen har identifierat ett antal objekt vilka de vill avyttra. En del av dem kommer att avyttras men det krävs ett fortsatt arbete för att konsekvensbeskriva vad avyttrandet skulle innebära över tid. Det är viktigt att detta uppdrag ligger kvar över tid.

Uppdragsgivare:	Kommunstyrelsen
Uppdragets benämning:	**Övriga uppdrag budget 2024**
Beslutsformulering:	Uppdra till kommunstyrelsen i samarbete med Värnamo näringsliv genomlysa kommunens verksamheter i syfte att säkerställa att ingen osund konkurrens förekommer.
Status:	Avslutad.
Startdatum:	2023-11-30
Återrapporteras senast:	Datum ej satt
Kommentar:	Detta hanteras genom uppdraget åtgärder för ett bättre företagsklimat, läs längre ner i detta avsnitt.

Uppdragsgivare:	Personalutskottet
Uppdragets benämning:	**Semesterväxling som förmån**
Beslutsformulering:	**att** ge förhandlingschefen i uppdrag att ta fram lokala kollektivavtal med målsättning att införa semesterväxling som förmån från och med 1 januari 2026
Status:	Genomförd
Startdatum:	2024-06-12
Återrapporteras senast:	Återrapporteras kontinuerligt till personalutskottet, första uppföljningen presenteras den 4 februari-
Kommentar:	Under hösten har lokala kollektivavtal tecknats med samtliga fackliga organisationer och erbjudande har gått ut till berörda medarbetare. 132 medarbetare kommer under 2026 erhålla förmånen.

Uppdragsgivare:	Personalutskottet
Uppdragets benämning:	**Förmånscykel**
Beslutsformulering:	**att** ge HR-avdelningen i uppdrag att gå vidare med införandet av förmånscykel samt att återkomma med detaljer inför en upphandling
Status:	Avslutad
Startdatum:	2023-10-04
Återrapporteras senast:	Återrapporteras kontinuerligt till personalutskottet
Kommentar:	153 medarbetare har sedan i höstat förmånscykel mot bruttolöneavdrag. Nytt erbjudande kommer under våren.

Uppdragsgivare:	Kommunstyrelsen
Uppdragets benämning:	**Utmaningsrätt**
Beslutsformulering:	att ge kommunledningsförvaltningen i uppdrag att ta fram förslag till modell för införande av utmaningsrätt
Status:	Pågående
Startdatum:	2024-04-16
Återrapporteras senast:	Datum ej satt
Kommentar:	Kommundirektören har fått i uppdrag att samverka införandet av utmaningsrätt samt förslag på riktlinje. Samverkan sker i januari 2026 och därefter återkommer ärendet till kommunstyrelsen för fortsatt handläggning.

Uppdragsgivare:	Kommunstyrelsen
Uppdragets benämning:	**Åtgärder för ett bättre företagsklimat**
Beslutsformulering:	**Att** uppdra till kommunledningsförvaltningen att ta fram en policy för kommunens säljverksamhet, **Att** uppdrag till kommunledningsförvaltningen att inventera all säljverksamhet i Värnamo kommun, **Att** uppdra till kommunledningsförvaltningen att efter genomförd inventering och utifrån antagen policy utvärdera vad

	som inte är lämpligt att bedriva i kommunal regi, så kallad osund konkurrens, **Att** uppdra till kommunens näringslivschef att årligen bjuda in till dialog med näringslivet om konkurrenssituationen i kommunen, **Att** uppdra till kommunledningsförvaltningen att säkerställa att dialog med näringslivet genomförs inför ny eller utökad säljverksamhet, **Att** säkerställa att det finns en rutin för hur klagomål eller anmälningar från företag ska tas tillvara i kommunens organisation.
Status:	Pågående
Startdatum:	2024-09-03
Återrapporteras senast:	Datum ej satt
Kommentar:	Kommunfullmäktige har fastställt en policy för kommunens säljverksamhet där större delen av uppdraget har genomförts. En inventering av säljverksamhet är genomförd och utvärdering kommer genomföras under våren. Återstående att redovisa: Att uppdrag till kommunledningsförvaltningen att inventera all säljverksamhet i Värnamo kommun, Att uppdra till kommunledningsförvaltningen att efter genomförd inventering och utifrån antagen policy utvärdera vad som inte är lämpligt att bedriva i kommunal regi, så kallad osund konkurrens

Uppdragsgivare:	Kommunstyrelsen 2025.02.04 § 39
Uppdragets benämning:	**Upprätta riktlinje för jordbruksmark**
Beslutsformulering:	Kommunstyrelsen beslutar att uppdra till kommunledningsförvaltningen **att** upprätta en riktlinje för kommunal jordbruksmark
Status:	Pågående
Startdatum:	2025-02-04
Återrapporteras senast:	Halvårsvis
Kommentar:	Kommunstyrelse 2025-12-16. Ordföranden yrkar att kommunstyrelsen beslutar **att** återemittera ärendet till kommunledningsförvaltningen för att komplettera underlaget med bland annat en faktureringsrutin, samt **att** återkoppling till kommunstyrelsen ska ske senast den 28 februari 2026

Uppdragsgivare:	Kommunstyrelsen 2025.02.04 § 39
Uppdragets benämning:	**Organisera arbetet utifrån målsättningen om en ökad lokal livsmedelsproduktion**
Beslutsformulering:	Kommunstyrelsen beslutar **att** uppdra till servicenämnden att i samverkan med kommunledningsförvaltningen organisera hur arbetet utifrån

	målsättningen om en ökad lokal livsmedelsproduktion ska fortsätta i den kommunala organisationen och i samverkan med andra
Status:	Pågående
Startdatum:	2025-02-04
Återrapporteras senast:	Halvårsvis
Kommentar:	Arbetet är i ett uppstartsläge och arbete pågår med organisering, ta fram målsättningar kopplade till vår kommunala organisation då dessa ej är klarlagda än (målnivåer för lokala inköp, gränsdragning för ”lokalt/regionalt” osv.)

Uppdragsgivare:	Kommunstyrelsen 2025.02.04 § 39
Uppdragets benämning:	**Genomföra dialoger kring ökad livsmedelsproduktion med medborgare och lokala företag**
Beslutsformulering:	Kommunstyrelsen beslutar **att** uppdra till kommunledningsförvaltningen att i samverkan med Värnamo näringsliv genomföra dialoger kring ökad livsmedelsproduktion med medborgare och lokala företag i branschen, arbetet ska även inkludera alternativa finansieringskällor
Status:	Pågående
Startdatum:	2025-02-04
Återrapporteras senast:	Halvårsvis
Kommentar:	Dialogerna har inte påbörjats under hösten enligt plan då en tvärfunktionell arbetsgrupp planlägger projektet för bättre översyn för alla i gruppen. Däremot har kontakt med den första producentgruppen tagits och skall genomföra dialog med (kommunens äggproducenter) tillsammans med representanter från måltid och upphandling. Ett första möte kommer ske i närtid.

Uppdragsgivare:	Kommunstyrelsen 2025.02.04 § 39
Uppdragets benämning:	**Göra en översyn av kraven vid upphandlingar med ökat fokus på lokalproducerade livsmedel**
Beslutsformulering:	Kommunstyrelsen beslutar att uppdra till kommunledningsförvaltningen **att** uppdra till kommunledningsförvaltningen att göra en översyn av kraven vid upphandlingar med ökat fokus på lokalproducerade livsmedel, i enlighet med Lagen om offentlig upphandling
Status:	Pågående
Startdatum:	2025-02-04
Återrapporteras senast:	Halvårsvis
Kommentar:	Värnamo kommun har idag ett stort fokus på lokalproducerade livsmedel och kravställningen i kommunens upphandlingar sätter inga käppar i hjulet för detta fokus. Inköpsenheten kommer i dialog med måltidsservice se över om det finns behov av att ytterligare justera kommunens kravställning när det gäller kommande livsmedelsupphandlingar.

5. Nämndens Ekonomi

5.1 Driftsredovisning

Kommunstyrelsen/kommunledningsförvaltningens driftbudget för 2025 är 112,6 miljoner kronor. Helåret 2025 visar ett överskott på 5,3 miljoner kronor.

Överskottet består av:

- Lägre kostnader för nämnds- och styrelseverksamhet, beror bland annat på inställda sammanträden, inga licenskostnader under år 2025. +0,5 miljoner.
- Lägre lönekostnader på grund av vakanser, sjukfrånvaro med mera. Frånvaron innebär att prioriteringar av arbetsuppgifter behöver göras inom berörda enheter. +2,0 miljoner kronor.
- Lägre kostnader än budgeterat för inhyrd personal, överskott med +0,6 miljoner kronor, underskott för detaljplaner med -0,8 miljoner kronor
- Fastighetsskatten underskott med -0,2 miljoner kronor, total kostnad 0,4 miljoner kronor, fler osålda tomter som fått taxeringsvärde. Ökade intäkter för intrångsersättningar med mera, överskott med +0,6 miljoner kronor.
- Verksamheten feriearbetare, överskott med +0,2 miljoner kronor
- Kommunövergripande personalbefrämjande åtgärder överskott med +0,8 miljoner kronor, (avser medarbetardagar, centrala utbildningsinsatser, hälsosamtal, omställningsåtgärder med mera).
- Lägre kostnader än budgeterat för Kommunalt forum (Regionen), +0,4 miljoner kronor
- Utöver ovanstående finns det överskott bland annat för facklig verksamhet, energibidrag, information till medborgare, brottsförebyggande åtgärder med mera.

5.2 Investeringsredovisning

Kommunstyrelsen/kommunledningsförvaltningens investeringsbudget(exklusive mark- och exploatering) för 2025 är 2,5 miljoner kronor. Helåret 2025 visar ett överskott på 0,8 miljoner kronor. Överskottet beror på viss framflyttning gällande införande av olika IT-system samt inköp av IT-utrustning.

Mark- och exploaterings nettoinvesteringsbudget för år 2025 är 28,9 miljoner kronor, nettoöverskott för år 2025 är 37,3 miljoner kronor.

Utgifter:

- Budget 71,9 miljoner kronor, utfall 29,9 miljoner kronor. Utgifterna består bland annat av markförvärv med 9,2 miljoner kronor, kostnader Polishus 16.5 miljoner kronor, kostnader industriområde Bor 2,3 miljoner kronor. Överskott med 42,0 miljoner kronor.
- Utgifterna för framförallt det nya industriområdet i Bor och polishusplanen har blivit betydligt mindre än beräknat på grund av förseningar med projekteringsarbetet vilket medfört att markarbetena inte har kommit i gång som förväntat, endast ca 20% av förväntad budget i Bor har förbrukats under 2025. För polishusplanen har det förbrukats 65% av beräknad budget. Industriområdet i Bredaryd ”Ängarna” har inte heller påbörjats som planerat och där har inte förbrukats någon budget allas (4.0 miljoner).

Inkomster: Budget 43 miljoner kronor, utfall 38,3 miljoner kronor. Underskott med -4,7 miljoner kronor. Inkomsterna består bland annat av försäljning av industritomter på Bredasten med 18,3 miljoner kronor, bostadstomter på Mossle och Helmershus med 17,6 miljoner kronor.

5.4 Ekonomi i sammandrag

Driftredovisning Belopp i miljoner kronor	Budget 2025	Bokslut 2025	Avvikelse	Bokslut 2024
Intäkter	-10,4	-10,8	0,4	-9,1
Kostnader	123,0	118,0	4,9	114,7
Nettokostnad	**112,6**	**107,3**	**5,3**	**105,6**

Resultat per verksamhetsblock	Budget 2025	Bokslut 2025	Avvikelse	Bokslut 2024
Nämnd- och styrelseverksamhet	8,5	8,0	0,5	7,8
Stöd till politiska partier	1,2	1,2	0,0	1,2
Övrig politisk verksamhet	1,8	1,5	0,4	1,4
Allmänna val	0,0	0,0	0,0	0,7
Fysisk/tekn planering	5,4	5,0	0,4	4,7
Bredbandsbidrag till enskilda	0,0	0,0	0,0	0,1
Näringslivsinsatser	3,7	3,7	0,0	3,7
Turistverksamhet	2,7	2,6	0,1	2,4
Infrastruktursatsningar	0,0	0,0	0,0	0,4
Totalförsvar och samhällsskydd	0,3	0,3	0,0	0,3
Bidrag fritidsverksamhet	0,6	0,6	0,0	0,4
Övriga insatser till vuxna	1,0	0,8	0,2	0,8
Kommersiell verksamhet, Lantegendomar	-0,8	-0,7	0,0	-0,8
Kollektiv- och länstrafik	0,0	0,0	0,0	0,0
Gemensamma lokaler, övrigt	12,0	12,0	-0,1	11,9
Kommunledningsverksamhet Administration	53,3	51,2	2,0	49,6
Kommunikation och marknadsföring	2,4	2,1	0,2	2,4
Överförmyndarverksamhet	1,9	1,9	0,0	1,6
Kommunlednvsh övr, kommunöverg	10,0	9,5	0,5	10,0
Personalbefrämjande åtgärder	6,3	5,3	1,0	4,7
Facklig verksamhet	2,3	2,2	0,1	2,2
Nettokostnad	**112,6**	**107,3**	**5,3**	**105,6**

Investeringsredovisning

Kommunledningsförvaltningen exkl Mark- och exploatering Belopp i miljoner kronor	Budget 2025	Bokslut 2025	Avvikelse	Bokslut 2024
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Utgifter	2,5	1,7	0,8	1,1
Nettoinvesteringar	**2,5**	**1,7**	**0,8**	**1,1**
Största investeringar				
Ekonomisystem, nya moduler	0,6	0,7	-0,1	0,3
IT-utrustning KLF	0,4	0,2	0,2	0,2
HR-system	0,2	0,2	0,1	0,2

Mark- och exploatering Belopp i miljoner kronor	Budget 2025	Bokslut 2025	Avvikelse	Bokslut 2024
Inkomster	-43,0	-38,3	-4,7	-38,1
Utgifter	71,9	29,9	42,0	26,9
Nettoinvesteringar	**28,9**	**-8,4**	**37,3**	**-11,3**
Största investeringar, utgifter				
Markförvärv	18,6	9,2	9,4	11,7
Rörstorp 6:31 Polishus exp.ind	25,2	16,5	8,6	0,3
Bor Norra exp ind	10,0	2,3	7,7	0,1

6. Nämndens HR

6.1 Analys

Kommunledningsförvaltningen har fått en tillökning på två tillsvidareanställda årsarbetare 31 december 2025 jämfört med 2024. Det har under denna period tillkommit två nyanställda till ekonomiavdelningen. Detta omfattar en ny controllertjänst som i huvudsak arbetar med de kommunala bolagen och en omorganisation där ekonomtjänst flyttas från medborgarförvaltningen till kommunledningsförvaltningen. Sammantaget har genomsnittligt antal årsarbetare, tillsvidareanställda och tidsbegränsat månadsanställda ökat med fyra årsarbetare. Vid omräkning till ett genomsnittligt värde beräknat utifrån 12 månader 2025 omfattar det en ökning på fyra tillsvidareanställda årsarbetare. Denna siffra påverkas av antalet vakanta tjänster under 2024 beräknat utifrån hela året.

Andel män har minskat med 1,8 procentenheter mellan 2024 och 2025. Den totala mängd anställda i kommunledningsförvaltningen är 102 medarbetare, vilket innebär att mindre förändringar på grund av pensionsavgångar eller nyanställningar ändrar den totala könsfördelningen. Den nya fördelningen innebär att kommunledningsförvaltningen hamnar inom SCB definition av en jämn könsfördelning, vilket omfattar en fördelning på 40 procent och 60 procent av respektive kön.

Personalomsättning exklusive pensionsavgångar uppgår till 7,1 procentenheter och har minskat med 8,1 procentenheter sedan 31 december 2024. Personalomsättningen inklusive pensionsavgångar uppgår till 6,1 procentenheter och har minskat med 9,2 procentenheter. Enbart en medarbetare har slutat med anledning av pension 2025 i jämförelse med 2024 där det förekom två pensionsavgångar. Samtidigt antyder pensionsprognosen att detta kan öka till 2026. Totalt har sju tillsvidareanställda slutat av annan anledning än pension i förhållande till 2024 då 15 personer valde att byta arbetsgivare. Detta är likt den personalomsättning kommunledningsförvaltningen hade under perioderna 2020–2021. Detta är en positiv ändring i jämförelse med tidigare år eftersom det tyder på en mer stabil organisation. De flesta anställda som har lämnat kommunen under året har valt att arbeta hos arbetsgivare på andra kommuner eller inom staten.

Personalkostnaderna har ökat med 4 procentenheter motsvarande 3,6 mkr jämfört med 2024. Detta beror framför allt på ökade löner, vilket utgör 2,5 mkr. Ökningen kan också förklaras av fler anställda och högre sjuklönekostnader. Övertidskostnaderna är oförändrade, medan fyllnadstiden ökat med 6 tkr trots färre timmar. Kostnaden för timmar exklusive PO har minskat från 309 tkr till 306 tkr, en fortsatt nedgång sedan 2022. Övertidstimmarna har minskat med tre timmar och fyllnadstiden med två timmar sedan 2024. Timavlönade timmar har ökat med 261 timmar, främst inom Campus verksamheter såsom lärarassistenter och tentavakter.

Kostnaderna för inhyrd personal har minskat med 892 tkr år 2025 jämfört med 2024. Detta beror på att det har varit möjligt att rekrytera personal för projekt inom mark och exploatering, vilket har inneburit ett minskat behov av inhyrda konsulter från privata verksamheter för att fylla dessa vakanser.

Kortidssjukfrånvaron för 2025 är 3,97 procentenheter vilket omfattar en ökning på 1,2 procentenheter jämfört med 2024. Sjukfrånvaron för 2025 är även högre än 2023 då sjukfrånvaron var 3,32 procentenheter. Kvinnornas sjukfrånvaro uppgår till 3,23 procentenheter och männens till 5,14 procentenheter inom kommunledningsförvaltningen. Flest sjukfrånvarotimmar finns i åldersgruppen 50 år och äldre. Även antalet långtidssjukskrivna har ökat med 7,49 procentenheter vilket motsvarar en total summa på 58,83 procentenheter, jämfört med 51,35 procentenheter 2024. Medarbetarundersökningen för hösten 2025 visar att detta inte beror på brister i

kommunledningsförvaltningens arbetsmiljö utan troligtvis på att medarbetare har varit sjuka längre perioder, samtidigt som antalet långtidssjuka medarbetare har ökat. I helhet ligger förvaltningens sjukfrånvaro fortsatt på en låg nivå och har den näst lägsta sjukfrånvaron bland samtliga förvaltningar.

Totalt har kostnader för sjuklön ökat med 271 tkr 2025 i förhållande till 2024. Att korttidssjukfrånvaron och långtidssjukfrånvaron har ökat kan vara en bidragande orsak till att sjuklönen har ökat. Detta omfattar en ökning på 405 kortidssjukfrånvarotimmar och 2000 långtidssjukfrånvarotimmar 2025 i jämförelse med 2024.

6.2 Åtgärder för att trygga kompetensförsörjningen.

Resultatet från höstens medarbetarundersökning under 2025 indikerar att kommunledningsförvaltningens resultat är bra och fortsätter stärkas. Detta antyder att vi är på rätt väg när det gäller att arbeta mot en förvaltning där medarbetarskap och uppdraget är i fokus. Det är fortsatt avgörande att skapa goda förutsättningar för medarbetarna att utföra sitt arbete på ett kvalitativt sätt, särskilt när uppdragen är många och kraven höga. Förmågan att balansera uppdragens omfattning med vad som faktiskt kan genomföras med hög kvalitet utifrån befintlig bemanning kommer på sikt att påverka både personalomsättningen och sjukfrånvaron inom förvaltningen.

6.3 HR i sammandrag

	2024-12-31	2025-12-31	Förändring
Tillsvidareanställda, antal	100	102	+2
Tillsvidareanställda, årsarbetare	100	102	+2
Tillsvidareanställda, genomsnittligt antal årsarbetare under året	98	102	+4
Tidsbegränsat månadsanställda, antal	3	7	+4
Tidsbegränsat månadsanställda, årsarbetare	3	7	+4
Tidsbegränsat månadsanställda, genomsnittligt antal årsarbetare under året	3	3	Oförändrad
Andel kvinnor, %	60,8	59,0	*-1,8 procentenheter*
Sysselsättningsgrad, %	99,6	99,6	*+-0 procentenheter*

	2024-12-31	2025-12-31	Förändring
Övertid exklusive PO, tkr*	20	20	Oförändrad
Övertid, timmar**	35	32	-3
Fyllnadstid exklusive PO, tkr*	1	7	+6
Fyllnadstid, timmar**	2	0	-2
Timlön exklusive PO, tkr*	309	306	-3
Timlön, timmar**	2 006	2 267	+261
Personalkostnader inklusive PO, exklusive pension och övriga lönejusteringar, tkr	86 672	90 294	+3 621
Kostnader för inhyrd personal, tkr	1 288	396	-892

*Kostnader enligt bokföringen 2025-12-31 som avser timmar utförda december 2024 - november 2025 (12 månader). Inklusive deltidsbrandmän. I personalomkostnadspålägget (PO) ingår lagstadgade arbetsgivaravgifter samt avgifter till avtalspensioner och försäkringar.
**Timmar utförda december 2024 - november 2025 (12 månader). Exklusive deltidsbrandmän.

	2024-12-31	2025-12-31	Förändring
Sjukfrånvaro, % *	2,77	3,97	*+ 1,20 procentenheter*
Andel sjukfrånvaro längre än 60 dagar, % *	51,35	58,83	*+7,49 procentenheter*
Sjuklön exklusive PO (månadsavlönade, timavlönade), tkr **	349	620	+271

*Sjukfrånvarotid januari - november 2025 (11 månader). I förvaltningsberättelsen finns information om sjukfrånvarotid januari - december 2025 (12 månader).
**Kostnader enligt bokföringen 2025-12-31. I personalomkostnadspålägget (PO) ingår lagstadgade arbetsgivaravgifter samt avgifter till avtalspensioner och försäkringar.

	2024-12-31	2025-12-31	Förändring
Personalomsättning, % *	16,3	7,1	*-9,2 procentenheter*
Personalomsättning exkl. pensionsavgångar, % *	14,1	6,1	*-8,1 procentenheter*
Pensionsavgångar, antal faktiska *	2	1	-1

*Avser tillsvidareanställda.

Pensionsavgångar prognos (beräknat vid 65 års ålder) *	Prognos 2026	Prognos 2027	Prognos 2028	Prognos 2029	Prognos 2030
Antal	2	5	0	7	1

*Avser tillsvidareanställda.

7. Omsättningstal och nyckeltal

Omsättningstal och nyckeltal	Utfall 2023	Utfall 2024	Utfall 2025
Beräknade löner, genomsnitt per månad	4368	4322	4273
Antal chefer som genomgått introduktionen för nya chefer	39	30	36
Antal anbud i genomsnitt per upphandling	4,3	4,1	
Avtalstrohet (andel i procent)	89	88	
Andel elektroniska leverantörsfakturor (andel i procent)	96	97	
Andel elektroniska kundfakturor (andel i procent)	59	69	

8. Utmaningar och framtida utveckling

En central del i kommunens långsiktiga utveckling är att stärka demokratin genom ökad delaktighet, insyn och dialog med kommuninvånarna. Arbetet med att stärka medborgarnas delaktighet, förtroende och tillit till beslutsfattare samt att öka insynen i demokratiska processer är fortsatt prioriterat.

Välfärden står inför stora demografiska förändringar som medför utökade behov av kommunal service inom äldreomsorgen men också mindre barngrupper i skola och barnomsorg. Detta ställer krav på omställning i kommunens verksamheter och att ekonomimodeller utvecklas för att understödja en ändamålsenlig budget och verksamhetsplanering. En utökning av analys och utredningar kommer att behövas för att kunna leverera relevanta beslutsunderlag.

Även kompetensförsörjningen påverkas av demografin vilket innebär att det kommer vara svårt att behålla samma tillgång till kompetens samt personaltäthet som idag. Detta ställer krav på ekonomisk analys för att säkerställa att resurser används optimalt och effektivt. HR-avdelningen behöver vara aktiva så väl kommunövergripande som i stödet till förvaltningarna. Arbetet utifrån Action plan för kompetensförsörjning ger ett bra stöd och sätter också fokus på arbetet med att behålla medarbetare.

I Action plan lyfts arbetet med friskfaktorer utifrån ett organisatoriskt perspektiv. För att kunna arbeta vidare utifrån ett hållbart arbetsliv och att förebygga sjukfrånvaro kommer det framåt vara viktigt att lyfta det arbetet men även lyfta arbetet med hälsofrämjande friskfaktorer utifrån varje medarbetares behov. En del i det arbetet är att fortsätta arbeta både kommunövergripande och i varje förvaltning med chefers förutsättningar och deras möjligheter att jobba med ett hållbart arbetsliv för alla medarbetare.

Kommunernas ansvar i uppbygganden av totalförsvaret och i arbetet med civil beredskap är stort och förväntningar och krav ökar. Detta innefattar även arbete med informationssäkerhet och säkerhetsskydd. Alla förvaltningarna påverkas av detta och under de kommande åren kommer flertalet investeringar att genomföras för att möta de ökade kraven. Att finnas där som stöd till alla är en utmaning samtidigt som samverkan till exempel med länsstyrelsen och andra myndigheter också ökar. Utmaningen är att våga göra prioriteringar och att lägga ambitionsnivån på en god nivå.

Kopplat mot personalsäkerhet och fysiskt skydd av våra lokaler är utmaningen att synkronisera utbildning, stöd och råd så att det ligger i linje med det fysiska skyddet. Detta kräver goda riskanalyser så att investeringar i skyddet ligger på en nivå i proportion till risk.

För att möjliggöra Värnamo kommuns långsiktiga tillväxt krävs strategiska markförvärv i hela kommunen samt en sammanhållen stadsutveckling där staden växer inifrån och ut. Detta skapar förutsättningar för attraktiva bostäder med god tillgång till infrastruktur. Trafikflöden, parkeringslösningar och fungerande förbindelser över Lagan och järnvägen är viktiga aspekter, särskilt med hänsyn till kommunens levande landsbygd.

En fortsatt och stärkt samverkan med externa aktörer såsom Jönköpings länstrafik, Trafikverket och Regionen är avgörande för att säkerställa en fungerande infrastruktur. Lika viktigt är ett välutvecklat samarbete med näringsliv, civilsamhälle och internt inom kommunen för att skapa attraktiva etablerings- och boendemiljöer samt öka medborgarnas delaktighet, förtroende och engagemang i demokratiska frågor.

Klimatanpassningsarbetet behöver tydliggöras och integreras i fler verksamheter än VA, och den strategiska styrningen inom miljöområdet behöver stärkas genom resurser, uppföljningsverktyg och utbildning av personal och politiker. Vidare kräver ökade ambitioner inom miljö och hållbarhet ett stärkt miljöperspektiv i inköp och upphandling, vilket förutsätter förändrade arbetssätt och ökad kompetens.

En av utmaningarna inom offentlig upphandling är geopolitisk osäkerhet och beredskap. Upphandlingar måste numera hantera krig, kriser och leveranssäkerhet, vilket kräver en annan typ av avtal men också en ökad kontroll över försörjningskedjorna. En annan utmaning är arbetslivskriminalitet. Att säkerställa att leverantörer följer arbetsrättsliga regler och inte bidrar till arbetslivskriminalitet är en stor utmaning vid kontroll av leverantörer.

Det pågår arbeten för att motverka välfärdsbrottslighet i olika myndigheter, regionalt och i kommunen. Värnamo kommun har under 2025 inventerat arbetssätt och rutiner, vilket har resulterat i en handlingsplan för att minska sårbarheten för välfärdsbrott. Det handlar bland annat om utbildningar, fördjupade kontroller och framtagande av nya riktlinjer.

En utmaning framåt är de förändringar som sker i lag och avtal. Närmast kommer tillämpningen av lönetransparensdirektivet, vilket kommer påverka HR-avdelningen och alla chefers arbete framåt. Vad gäller de centrala avtalen finns signaler på att det kan komma större förändringar bland annat i löneavtalen redan från 2027.

Det finns en stark vilja att utveckla Värnamo kommun och det kommunövergripande strategiska arbetet. Samtidigt finns ett ökat behov från förvaltningarna kring stöd i så väl strategiska som operativa frågor. Att hitta sätt att avlasta medarbetarna från med administrativa frågor skulle vara en möjlig väg i att kunna driva det arbetet framåt.

Fokus på ekonomiavdelningen kommande år är att utveckla kommunens ekonomi- och inköpsprocesser där systemstödet är en viktig del. Nya funktioner och moduler kommer att implementeras på ett flertal områden där beslutsstödet är ett viktigt projekt. Processer för planering och uppföljning behöver utvecklas i takt med utökade omvärldskrav, både vad gäller målstyrning, kvalitetsarbete, inköp- och ekonomistyrning.

Digitaliseringen är en viktig faktor för att säkerställa effektiva processer. Det är viktigt att kommunens övergripande stödsystem utvecklas i takt med att lösningar finns tillgängliga. En viktig del är det fortsätta arbetet med att förvalta, underhålla och utveckla HR-systemet. Det är en utmaning att möta behoven i verksamheten och tillsammans med servicenämnden behöver arbetet ses över med finansiering och effekthemtagning av digitala initiativ i syfte att kunna förvalta dem framåt och ta nya steg i utvecklingen. Arbetet med att utveckla e-handel för kommunens inköp har stor inverkan på flera plan i ekonomi- och inköpsprocesserna bland annat en mer träffsäker inköp- och avtalsuppföljning men också minimering av fakturaadministration och förenkling av beställningar och logistik.

Medfinansieringsavtal vänstersvängsfält väg 846

Ärendebeskrivning

Värnamo kommun planerar för ny kriminalvårdsanstalt och framtagande av detaljplan söder om Hörle.
Den nya anstalten planeras från kriminalvårdens sida att successivt tas i bruk år 2029.
Ny infart till anstalten kommer att ske från väg 846 via den idag enskilda vägen 16889 direkt söder om Ages industri.
Med en ny detaljplan görs delar av den enskilda vägen om till kommunal gata. Trafikverket ställer som krav att ombyggnation ska ske i statlig infrastruktur (*både väg och järnväg*) för att godkänna den nya detaljplanen.

Ombyggnationen omfattar förutom ett vänstersvängsfält på väg 846 också nya busshållplatser, ombyggnation och byte av bomanläggningar för järnvägen samt suicidstängsel både vid järnvägsövergångarna i Vällersten och Värnamo-Torp samt nytt övergångsställe och gc-passage på Jönköpingsvägen inne i Värnamo vid Margretelunds industriområde.

Kostnader för ombyggnationer och övriga åtgärder enligt ovan (*för detaljnivå se medfinansieringsavtalet*) beräknas till 4 200 000 kronor år 2025. Byggnation är planerat till år 2027 – 2030 och det är då som Värnamo kommun behöver bekosta sin del.

Finansiering föreslås ske genom nytt investeringsprojekt till MEX:s investeringsbudget för perioden 2027-2031.

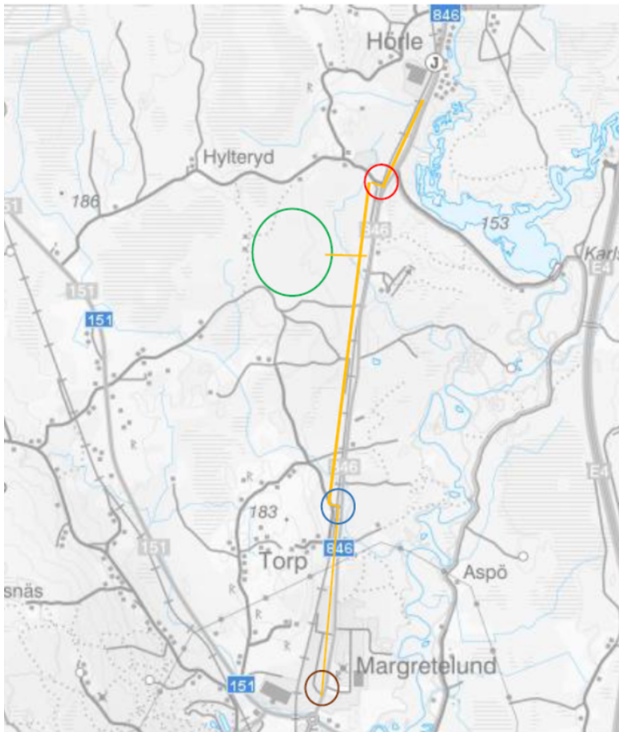

Fig. 1 Den gröna ringen visar lokaliseringen av kommande kriminalvårdsanstalt. Den röda ringen visar plankorsningen enskild väg 16889 med järnvägsstråket Halmstad-Nässjö och väg 846. Den blåa ringen visar plankorsningen vid Torp. Den bruna ringen visar platsen för behov av GC-passage i Margetelunds industriområde. Den gula linjen visar kommunens planerade GC-väg mellan Värnamo och Hörle, med anslutning till kriminalvårdsanstalten.

Beslutsförslag

Kommunledningsförvaltningen föreslår kommunstyrelsen besluta

att föreslå kommunfullmäktige att godkänna medfinansieringsavtal med Trafikverket gällande vänstersvängsfält på väg 846 m.m samt tillkommande stängslingsåtgärder.

att finansiering sker genom nytt investeringsprojekt till MEX:s investeringsbudget för perioden 2027-2031.

Jan Lindeberg
Enhetschef

Ulf Svensson
Kommundirektör

Trafikverkets ärendenummer
TRV 2025/48785
Motpartens ärendenummer
KS.2026.4

Dokumentdatum
2026-01-28

Medfinansieringsavtal avseende vänstersvängskörfält mm. på väg 846 samt stängsel och plankorsningsåtgärder på järnvägen Nässjö- Halmstad, Värnamo kommun

Detta avtal avser planläggningsprocessen och byggande för åtgärder och innefattar:	
☒	Medfinansiering från annan part till statlig infrastruktur
☐	Samfinansiering med olika statliga anslag/finanser
☒	Samverkan där respektive part äger sin anläggning och finansierar sin del
☐	Samverkan där annan part äger och finansierar sin anläggning och Trafikverket – bevakar genomförandet när anläggningen är i anslutning till statens anläggning, eller – får i uppdrag att genomföra åtgärden

Mellan nedanstående parter träffas härmed avtal om medfinansiering enligt följande:

§1 Parter

Trafikverket, Sydöstra regionen , org.nr 202100-6297, 781 89 Borlänge, nedan Trafikverket.

Värnamo kommun, org.nr 212000-0555 Kyrktorget 1, 33183 Värnamo, nedan Kommunen.

§2 Definitioner och begrepp

Följande definitioner och begrepp används i detta avtal:

Grundutförande: Den trafikala lösning som Trafikverket föreslår för att lösa en trafiksituation. Begreppet används i samband med medfinansiering från annan part till statlig infrastruktur.

Tillägg: De förbättringar/ anpassningar som annan part föreslår för att lösa trafiksituationen utöver det som ingår i statens ansvar. Begreppet används i samband med medfinansiering från annan part till statlig infrastruktur.

Fyrstegsprincipen: Är ett förhållningssätt som innebär att möjliga åtgärder för förbättringar i transportsystemet prövas stegvis (1. Tänk om, 2. Optimera, 3. Bygg om, 4. Bygg nytt).

SO-åtgärd: Små och okomplicerade åtgärder.

VGU: ”Vägars och gators utformning”, ett regelverk som innehåller krav och råd som är obligatoriskt att använda vid arbeten på statliga vägar. För övriga väghållare är VGU

enbart vägledande och inte kravställande, även om det kan användas som kravdokument vid upphandling.

GC-väg: Gång- och cykelväg.

§3 Syfte och bakgrund

Värnamo kommun planerar för en kriminalvårdsanstalt söder om Hörle. För att möta den ökande trafikmängden som anstalten kommer att generera finns motiv till att utveckla infrastrukturen på väg 846 och i befintlig plankorsning på järnvägsstråket Nässjö-Halmstad.

Syftet med detta avtal är att reglera respektive parts åtagande och finansiella ansvar för åtgärderna som föranleds av den planerade kriminalvårdsanstalten.

En detaljplan för området är under framtagande. Trafikutredningen som har tagits fram inom ramen för detaljplanen visar att det på sikt finns risk för köbildning på väg 846 eftersom magasinet på den enskilda vägen vid plankorsningen är kort. För att skapa en trafiksäker lösning krävs åtgärder för att minska risk för köbildning på väg 846 vid bomfällning. Med ökad rörelse av oskyddade trafikanter i plankorsningen finns behov av byte av bomanläggning. Utöver det behöver stängsling ske utmed järnvägen för att förhindra obehörigt spårspring. I dagsläget finns inget stängsel.

Därtill föreligger behov av att justera placeringen av busshållplatserna samt att anlägga två nya passager för oskyddade trafikanter längs väg 846. En av passagerna kopplas till den nya placeringen av busshållplatsen på östra sidan om väg 846 och den andra kopplas till GC-vägen i Margretelunds industriområde.

I samband med etableringen av kriminalvårdsanstalten planerar kommunen för att bygga en GC-väg mellan Värnamo och Hörle. Utifrån placeringen av den har det även identifierats behov av stängsling i plankorsningen vid Torp utmed ovan nämnt järnvägsstråk.

Väg 846 har en genomsnittlig trafikmängd på 1388 fordon/dygn (2018) varav 261 är tunga fordon. Vägens bredd är ca 8 meter och den högsta tillåtna hastigheten är 80 km/tim. Väg 846 ingår i det kompletterande regionalt viktiga vägnätet och är även omledningsväg för E4.

TMALL 0462 Medfinansiering och samverkansavtal 3.0

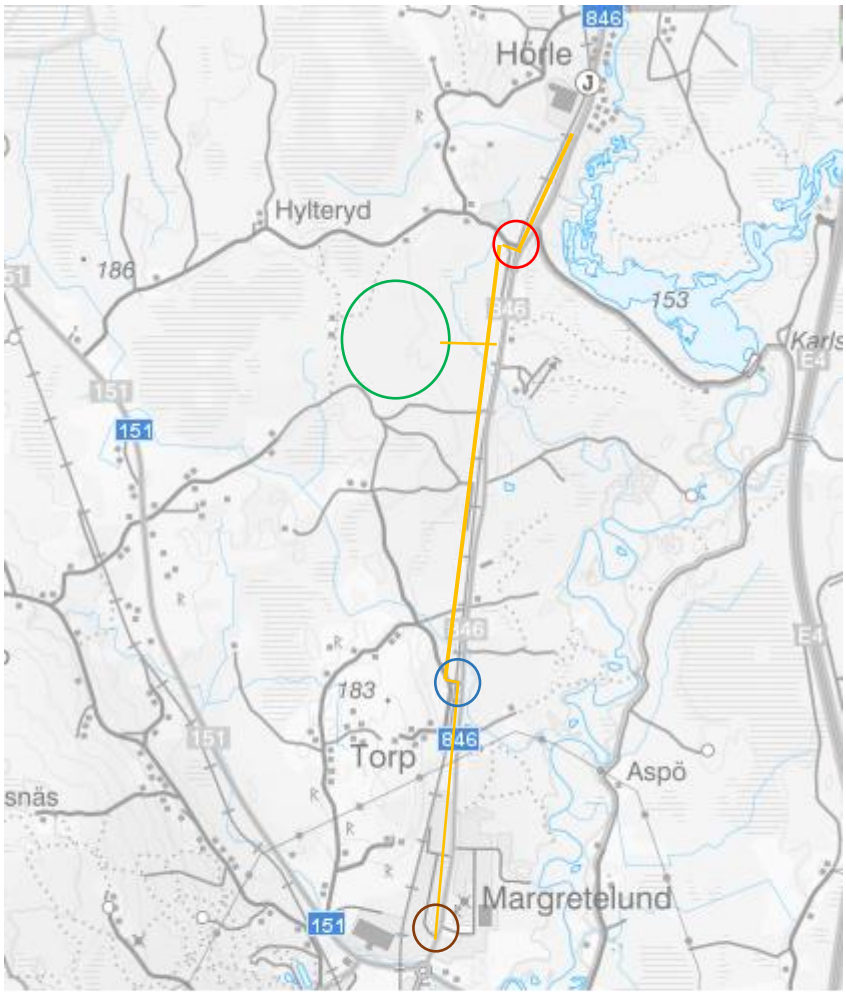

Fig. 1 Den gröna ringen visar lokaliseringen av kommande kriminalvårdsanstalt. Den röda ringen visar plankorsningen enskild väg 16889 med järnvägsstråket Halmstad-Nässjö och väg 846. Den blåa ringen visar plankorsningen vid Torp. Den bruna ringen visar platsen för behov av GC-passage i Margetelunds industriområde. Den gula linjen visar kommunens planerade GC-väg mellan Värnamo och Hörle, med anslutning till kriminalvårdsanstalten.

<u>Medfinansiärens nyttor och motivering av finansiering</u>
Genom åtgärderna som regleras i detta avtal anpassas vägen och plankorsningarna till de kommunala utvecklingsplanerna. Åtgärderna möjliggör en mer trafiksäker lösning för trafikanter som ska till kriminalvårdsanstalten.

<u>Tidigare studier och utredningar avseende detta objekt:</u>
Detaljplan för del av fastigheten Värnamo-Torp 4:11 (Kriminalvårdsanstalt) i Värnamo kommun. Granskningshandlingen upprättad oktober 2025 med planerat antagande i Q1 2026.

I detaljplaneprocessen har trafikutredningen ”Trafikutredning anstalt Hörle Värnamo kommun, Jönköpings län” (2025-01-10) tagits fram.

Någon åtgärdsvalsstudie bedöms inte behövas. Åtgärderna som omfattas av detta avtal är prövade enligt fyrstegsprincipen i samband med kommunens detaljplanering och därtill tillhörande utredningar.

§4 Tidigare avsiktsförklaring eller avtal avseende medfinansiering och samverkan för åtgärden

Parterna har inte tidigare tecknat avsiktsförklaring eller avtal om medfinansiering av åtgärden.

§5 Beskrivning av åtgärder

Samtliga åtgärder i eller i anslutning till statliga anläggningar ska följa råd och krav enligt gällande VGU. Avtalet avser åtgärder i anläggningar som Trafikverket och Värnamo kommun äger och ansvarar för. Initialt har bedömning gjorts att åtgärderna kan drivas som små och okomplicerade åtgärder.

Avtalet omfattar följande åtgärder:

Åtgärder i den statliga anläggningen

Åtgärd 1 Vänstersvängskörfält utmed väg 846
Detaljplanen medger utveckling av befintlig anslutning till planområdet. Anslutningen ska utformas med vänstersvängkörfält på väg 846 i anslutning till befintlig trevägskorsning.

Åtgärd 2 Ny placering av hållplatslägen
Befintliga två hållplatser (Vällerstensvägen) på väg 846 flyttas ca. 300 meter söder ut. Hållplatsernas placering anpassas utifrån platsspecifika förutsättningar och den hårdgjorda ytan förbereds för väderskydd. I dialog med kommunen beskrivs de faciliteter som kommunen ser behov av och därmed står för. Nuvarande läge av hållplatserna tas bort.

Åtgärd 3 Trafiksäker passage för oskyddade trafikanter över väg 846 vid enskild väg 16889
Med ökad andel oskyddade trafikanter som rör sig över vägen finns behov av en trafiksäker passage från den nya busshållplatsen och över väg 846. Passagen ska leda trafikanterna från den östra sidan om vägen till kommunens GC-väg på västra sidan om vägen. Belysning av GC-passagen ska ingå, om Trafikverket gör bedömningen att det behövs.

Åtgärd 4 Trafiksäker passage för oskyddade trafikanter över väg 846 i Margretelunds industriområde
Det finns ett behov av en trafiksäker passage för oskyddade trafikanter inom Margretelunds industriområde. I dagsläget finns en GC-väg på den östra sidan av väg 846. För att möjliggöra en trygg och säker förflyttning för gående och cyklister till kommunens planerade GC-väg på den västra sidan av vägen, krävs en trafiksäker passage över väg 846.

Åtgärd 5 Stängsling utmed järnvägen
En ny kommunal GC-väg kommer att anläggas mellan Värnamo och Hörle längs med järnvägen. GC-vägen korsar två plankorsningar, Torp strax norr om Värnamo och vid anslutningen mot väg 846 in till anstalten. Vid dessa plankorsningar finns det behov av stängsling. Stängel ska uppföras på båda sidor om järnvägen och på en sträcka av ca 100 meter i båda riktningar från plankorsningarna. Vid inventering på plats bestäms exakt sträcka för stängslet.

Åtgärd 6 Utbyte av bomanläggning
Plankorsningen med enskild väg in till anstalten är idag utformad med halvbomsanläggningar. För att förhindra att oskyddade trafikanter genar vid bomfällning

finns behov av en annan lösning. Vilken vägskyddsanläggning som blir aktuell avgörs vid detaljprojekteringen. Åtgärden planeras om möjligt att genomföras inom pågående projekt med elektrifiering av järnvägen Nässjö-Värnamo.

Åtgärder i kommunala anläggningen

Åtgärd 7 Utbyggnad av kommunal gång- och cykelväg
En ny kommunal GC-väg planerar att byggas mellan Värnamo och Hörle. Denna kommer att placeras utanför Trafikverkets järnvägsfastighet, minst 10 meter från spårmitt, och utanför vägområdet. GC-vägen ska anslutas till de nya hållplatslägena.

Åtgärd 8 Väntfickor för oskyddade trafikanter
För att oskyddade trafikanter inte ska komma i konflikt med fordon vid en bomfällning, anläggs väntfickor i anslutning till plankorsningen. Väntfickorna placeras utanför Trafikverkets järnvägsfastighet och utanför vägområdet.

Fig. 2 Schematisk skiss över planerade åtgärder vi korsningen väg 846 och enskild väg 16889.

TMALL 0462 Medfinansiering och samverkansavtal 3.0

Fig. 3 Schematisk skiss över trafiksäker passage för oskyddade trafikanter över väg 846 i Margretelunds industriområde.

Fig. 4 Schematisk skiss över stängslingsåtgärd i plankorsningen vid Torp.

§6 Finansiering

Verkliga kostnader för projektets genomförande finansieras till fullo av Kommunen gällande åtgärd 1, 3, 4, 6, 7, 8 enligt §§5 och 6.

Utredning, projektering och genomförande av åtgärd 1, 3 och 4 enligt §5 är preliminärt bedömda att kosta ca. 2,2 miljoner kronor (i prisnivå 2025-02).

Trafikverket ska stå för kostnader för åtgärd 2 enligt §5 i detta avtal. Kostnaden för åtgärd 2 är preliminärt bedömt att kosta 1, 2 miljoner kronor (i prisnivå 2025-02).

Den uppskattade kostnaden för åtgärd 5 enligt §5 uppgår till ca 1,1 miljoner kronor i prisnivå (2024-09). Fördelning av kostnader regleras i lag om stängselskyldighet för järnväg m.m. och innebär att kommunen står för 90 % och Trafikverket står för 10 % av de faktiska kostnaderna.

Om det i framtiden visar sig att ytterligare sträckor utmed järnvägen behöver stängslas med anledning av kommunens GC-väg så ska fördelningen av kostnader mellan kommunen och Trafikverket ske enligt lag om stängselskyldighet för järnväg m.m.

Den uppskattade kostnaden för åtgärd 6 enligt §5 bedöms uppgå till ca 1 miljon kronor i prisnivå (2025-02).

Kostnaderna bygger på erfarenhetssiffror från tidigare projekt/ kalkyler i tidigt skede/underlag i planläggningsprocessen och är preliminära. De faktiska kostnaderna

TMALL 0462 Medfinansiering och samverkansavtal 3.0

kan därför komma att förändras på grund av t.ex. rådande marknadsläge och platsspecifika förutsättningar i ett senare skede.

Finansieringen av åtgärderna fördelas enligt nedan:

				Finansiär		
Nr.	**Åtgärder**	**Utförare**	**Kostnad (xkr)**	**Trafikverket**	**Kommunen**	**Summa**
Åtgärder i den statliga anläggningen (Trafikverket)						
1	Nytt vänstersvängskörfält i befintlig trevägskorsning utmed väg 846	Trafikverket			X	
2	Ny placering av hållplatslägen	Trafikverket		X		
3	Trafiksäker passage för oskyddade trafikanter över väg 846 vid enskild väg 16889	Trafikverket			X	
4	Trafiksäker passage för oskyddade trafikanter över väg 846 i Margretelunds industriområde	Trafikverket			X	
5	Stängsling utmed järnvägen	Trafikverket		10 procent	90 procent	
6	Förändring av bomanläggning	Trafikverket			X	
Åtgärder i kommunal anläggning						
7	Utbyggnad av kommunal gång- och cykelväg	Kommun			X	
8	Väntfickor för oskyddade trafikanter	Kommun			X	
		SUMMA				
		Totalkostnad för alla åtgärder i detta avtal				

En tidig bedömning är att medfinansieringen till den statliga anläggningen uppgår till ca 4,2 miljoner kronor.

Hantering av kostnadsförändringar sker enligt §8 i detta avtal.

Planläggningsbedömningen utgår från befintlig kunskap. Om det under arbetet framkommer ny kunskap, som gör att bedömningen förändras och det krävs att vägplan och/eller järnvägsplan upprättas för åtgärderna i statlig infrastruktur ska Kommunen även bekosta framtagandet av dessa. Tid och kostnad för åtgärderna kommer att påverkas om det krävs en vägplan och/ eller järnvägsplan.

Kommunen förbinder sig till att bekosta åtgärder som inte explicit redovisas i §5 (åtgärd 1,3,4,5,6,7,8) men som kan, i senare skede, krävas för att genomföra åtgärden i sin helhet. Detta då åtgärderna i sig är föranledda av Kommunen.

Kostnader för ägande respektive drift och underhåll i förvaltningsskedet ingår inte i ovan angivna totala kostnader.

§7 Ansvarsfördelning

Parterna beslutar självständigt i genomförandet av sina respektive anläggningar enligt §5 om det inte påverkar förutsättningarna för hela projektet. För övrigt gäller följande:

Trafikverkets ansvar

1. Trafikverket ska utföra eller låta utföra åtgärderna inom det statliga åtagandet som omfattas av detta avtal §5 (åtgärd 1-6).
2. Trafikverket ansvarar för att tillämpliga lagar och andra författningar samt myndighetsbeslut iakttas de åtgärderna som Trafikverket ansvarar för.
3. Trafikverket blir efter färdigställandet väghållare och sköter och bekostar framtida drift och underhåll samt eventuell förnyelse av vänstersvängskörfält samt hållplatser och passager på väg 846.
4. Trafikverket ska äga de nya järnvägsanläggningarna (huvudsystemet) samt ansvara för drift och underhåll av dessa.
5. Trafikverket bekostar framtida drift och underhåll av stängsel.
6. Trafikverket ansvarar för att ta fram underlag och sammanställa ett ställningstagande för om åtgärderna 1, 2, 3, 4, 5, 6 enligt §5 innebär byggande av väg/järnväg enligt Väglagen (SFS 1971:948)/Lagen om byggande av järnväg (SFS 1995:1649) och därmed kräver vägplan/järnvägsplan.

Kommunens ansvar

1. Värnamo kommun ska utföra eller låta utföra de åtgärder som inte ingår i det statliga åtagandet och som omfattas av detta avtal §5 (åtgärd 7 och 8).
2. Värnamo kommun ansvarar för att tillämpliga lagar och andra författningar samt myndighetsbeslut iakttas för åtgärderna som kommunen ansvarar för.
3. Värnamo kommun ska tillhandahålla den mark som behövs för projektets genomförande.
4. Värnamo kommun genomför och bekostar eventuellt erforderliga ändringar av detaljplaner för genomförande av åtgärder knutna till detta avtal.
5. Värnamo kommun ska utan kostnad överlåta mark till Trafikverket som krävs för genomförandet av åtgärderna enligt detta avtal.
6. Värnamo kommun tillhandahåller nödvändigt kartmaterial utan ersättning.
7. Värnamo kommun ansvarar för att tillsätta kontaktperson under projektet gång.
8. Värnamo kommun svarar för att dialog förs med Länstrafiken.
9. Värnamo kommun blir efter färdigställandet väghållare och sköter och bekostar framtida drift och underhåll samt eventuell förnyelse av gång- och cykelvägen och väntfickor för oskyddade trafikanter.
10. Värnamo kommun ansvarar för hållplatsutrustningen.

§8 Hantering av kostnadsförändringar

Om kostnaden vid anbudstillfället överstiger 30 % av bedömd totalkostnad när hänsyn tagits till kostnadsutvecklingen enligt Trafikverkets index för väg-/järnvägsinvesteringar ska respektive part ges möjlighet till omförhandling.

TMALL 0462 Medfinansiering och samverkansavtal 3.0

Kostnadsökningar till följd av parts ensidigt önskade tillägg bekostas till 100 % av den parten, om inte annat överenskommits skriftligt i förväg.

I de fall projektet avbryts eller avtalet upphör att gälla står Kommunen för de kostnader som dittills nedlagts.

§9 Betalning

Trafikverket rekvirerar medfinansieringen. Trafikverket har rätt att löpande rekvirera för upparbetade kostnader alternativt att upparbetade kostnader rekvireras kvartalsvis eller till årsskifte.

Rekvisition ska sändas till utbetalarens fakturaadress och märkas på rätt sätt så att den hamnar rätt i leverantörssystem.

Till rekvisitionen ska bifogas ett underlag där det framgår hur bidragsintäkten är uträknad och till rekvisitionen ska bifogas specifikation över upparbetade kostnader. Detaljering i underlaget/specifikationen framgår av ett utdrag från Trafikverkets ekonomisystem.

Rekvirering adresseras till:
Värnamo kommun
Fakturacentralen
331 83 Värnamo

§10 Projektorganisation och former för parternas samarbete

Parterna ska ges full insyn i arbetet genom rapportering om hur arbetet framskrider tekniskt och tidsmässigt. Ömsesidiga informationsmöten ska genomföras med den regelbundenhet som parterna beslutar i särskild ordning. Kontakt ska etableras i tidigt skede för respektive åtgärd.

§11 Tidplan

Preliminär startpunkt åtgärd 1,2,3,4
2027-01-01

Preliminär slutpunkt åtgärd 1,2,3,4
2027-12-31

Preliminär startpunkt åtgärd 5
2029-01-01

Preliminär slutpunkt åtgärd 5
2029-12-31

Preliminär startpunkt åtgärd 6
2028-01-01

Preliminär slutpunkt åtgärd 6
2030-12-31

§12 Avtalets giltighet

Detta avtal är giltigt från och med den tidpunkt när det undertecknats av parterna *och under förutsättning av:*

- att båda parter undertecknat avtalet senast 2026-04-30.
- att Värnamo kommuns beslutande organ godkänner medfinansieringsavtalet senast vid antagandet av detaljplanen för del av Värnamo- Torp 4:11 (Kriminalvårdsanstalten) i Värnamo kommun.
- att för åtgärden nödvändig detaljplan fått laga kraft.
- att eventuella ytterligare för åtgärden nödvändiga planer och tillstånd fått laga kraft.
- att avtalet inte ersätts av ett nytt.

Om avtalet inte träder i kraft eller upphör att gälla, kvarstår kommunens finansieringsansvar av dittills genomförda och upparbetade kostnader för de beskrivna åtgärderna enligt §§5 och 6.

§13 Övrigt

Ändringar eller tillägg till detta avtal ska vara skriftliga och undertecknas av parterna för att vara giltiga.

§14 Tvistlösning

Tvist avseende tillämpning eller tolkning av detta avtal ska avgöras av allmän domstol enligt svensk lag.

Detta avtal är upprättat i två likalydande exemplar varav parterna tagit var sitt.

_____
Ort och datum

_____
Trafikverket
Maria Hellqvist
Enhetschef infrastrukturplanering

_____
Ort och datum

_____
Värnamo kommun
Tobias Pettersson
Kommunstyrelsens ordförande

_____
Ort och datum

_____
Värnamo kommun
Ulf Svensson
Kommundirektör

§ 7 Dnr: MBN.2025.76

Taxa för vissa insatser enligt SoL, LVM och LVU

Beslut
Medborgarnämnden beslutar
att föreslå kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige att anta föreslagna taxor för vissa insatser enligt SoL, LVM och LVU.

Ärendebeskrivning
Medborgarförvaltningen har tagit fram ett förslag på en avgiftstaxa vid insatser enligt SoL, LVM eller LVU.

Kommunen får inte ta ut avgifter för behandlingsinsatser, men kan ta betalt för uppehälle vid vård eller behandling i HVB eller familjehem för vuxna med missbruk eller beroende. Barn är undantagna. Högsta avgift är 130 kr per dygn enligt socialtjänstförordningen (2025:468) och avgiften kan reduceras eller tas bort vid låg inkomst.

Om ett barn placeras i annat hem på socialnämndens initiativ ska föräldrarna bidra skäligt till kostnaderna, och socialnämnden kan ta emot underhållsbidrag. Avgiftsberäkning följer socialförsäkringsbalken (2010:110) och får inte överstiga fastställt maxbelopp.

Förslag till beslut
Medborgarförvaltningen föreslår medborgarnämnden besluta
att föreslå kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige att anta föreslagna taxor för vissa insatser enligt SoL, LVM och LVU.

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse - Taxa för vissa insatser enligt SoL, LVM och LVU
Taxa för vissa insatser enligt SoL, LVM och LVU

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

Taxa för vissa insatser enligt SoL, LVM och LVU

Ärendebeskrivning

Medborgarförvaltningen har tagit fram ett förslag på en avgiftstaxa vid insatser enligt SoL, LVM eller LVU.

Kommunen får inte ta ut avgifter för behandlingsinsatser, men kan ta betalt för uppehälle vid vård eller behandling i HVB eller familjehem för vuxna med missbruk eller beroende. Barn är undantagna. Högsta avgift är 130 kr per dygn enligt socialtjänstförordningen (2025:468) och avgiften kan reduceras eller tas bort vid låg inkomst.

Om ett barn placeras i annat hem på socialnämndens initiativ ska föräldrarna bidra skäligt till kostnaderna, och socialnämnden kan ta emot underhållsbidrag. Avgiftsberäkning följer socialförsäkringsbalken (2010:110)och får inte överstiga fastställt maxbelopp.

Beslutsförslag

Medborgarförvaltningen föreslår medborgarnämnden besluta
att föreslå kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige att anta föreslagna taxor vid insatser enligt SoL, LVM och LVU.

Inga Gligic
Förvaltningschef

Ebba Johansson
Nämndsekreterare

KOMMUNAL FÖRFATTNINGSSAMLING

Antagen av kommunfullmäktige datum och paragraf

Gäller från och med 20xx-xx-xx

Taxa för vissa insatser enligt SoL, LVM och LVU

1. Ersättning för uppehälle (egenavgift) vid vård eller behandling i HVB eller familjehem för vuxna

Enligt 32 kap. 2 § socialtjänstlagen (2025:400) får kommunen inte ta ut avgifter för insatser av behandlingskaraktär. Kommunen får dock, utom i fråga om barn, ta ut ersättning för uppehället av den som på grund av skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika eller andra beroendeframkallande medel får vård eller behandling i ett hem för vård eller boende eller i ett familjehem.

Regeringen beslutar om högsta avgift vilket för närvarande uppgår till 130 kr/dygn. Detta regleras enligt 17 kap. 2 § socialtjänstförordningen (2025:468).

Den enskildes ekonomi prövas så att en enskilde inte drabbas oskäligt av att betala egenavgift. Vid låga inkomster kan egenavgiften sättas ned helt eller delvis vid placering på behandlingshem eller boende med stöd.

Avgift: mellan 0–130 kr per dygn

2. Ersättning från förälder vars barn är under 18 år och får vård i ett annat hem än det egna

Av 32 kap. 3 § socialtjänstlagen framgår att om ett barn på initiativ av socialnämnden får vård i ett annat hem än det egna, är föräldrarna skyldiga att i skälig utsträckning bidra till kommunens utgifter för barnet. Socialnämnden får i sådana fall ta emot underhållsbidrag som avser barnet.

Avgiftsberäkningen görs i enlighet med 19. kap socialförsäkringsbalken (2010:110). Avgiften får inte överstiga det belopp som anges i 18 kap § 20 socialförsäkringsbalken.

Hur stort ersättningsbeloppet blir beror på dels respektive förälders inkomster, dels på hur många barn respektive förälder har försörjningsansvar för. Har man flera barn blir ersättningsbeloppet mindre. Ersättningsbeloppet kan aldrig bli högre än motsvarande underhållsbidrag vilket fastställs utifrån barnets ålder.

Avgift:

- **Max 1 673 kr/månad till och med då barnet fyller 7 år**
- **Max 1 823 kr/månad från 7 år till och med den månaden då barnet fyller 15 år**
- **Max 2 223 kr/månad från 15 år till 18 år**

§ 34 Dnr: TFN.2026.19

Information om kommunalt driftsbidrag till enskilda vägar 2026

Beslut
Teknik- och fritidsnämnden beslutar
att godkänna informationen samt
att aktualisera ärendet i budgetberedningen för 2027.

Ärendebeskrivning
Trafikverket utbetalar bidrag till enskilda vägar och bidraget kompletteras med bidrag från kommunen. Trafikverket har i december meddelat att de tillämpar en ny beräkningsmodell som bättre ska motsvara kostnader för drift av vägarna. Då den nya beräkningsmodellen innebär ökade kostnader för Värnamo kommun med 62 %, vilket motsvarar 1 750 000 kronor, och kommunen först i december fick kännedom härom har möjlighet inte funnits att budgetera för detta. För 2025 har teknik- och fritidsförvaltningen reviderat ned sin bidragsprocent så att samtliga bidragsmottagare istället erhåller lika stort bidrag som för 2024, plus index på 1,25 %. Även Trafikverket har behövt revidera ned sin bidragsprocent av samma skäl.

För 2025 är kommunens budget för detta bidrag 2 818 000 kronor. För 2026 och framåt finns möjlighet att fatta annat beslut.

Om budgeten ska anpassas efter Trafikverkets nya beräkningsmodell skulle ett budgettillskott på 1 750 000 kronor behöva tillföras redan under 2026. Om budget inte ska höjas utan förvaltningen istället ska frångå de beslutade bidragsprocenten innebär det att de enskilda väghållarna inte får kostnadstäckning enligt Trafikverkets nya beräkningsmodell. Vid oförändrad ersättning från kommunen bibehålls likvärdig standard på vägar som senaste åren. Vid höjning enligt Trafikverkets nya beräkningsmodell innebär det förbättrad vägstandard enligt Trafikverkets normer. Det är i dagsläget oklart huruvida Trafikverket kommer utöka sin budget för enskilda vägar.

Förslag till beslut
Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta
att godkänna informationen samt
att aktualisera ärendet i budgetberedningen för 2027.

Forts.

TFN § 34 (forts.)

Beslutsunderlag
- Tjänsteskrivelse daterad 20260120
- Informationsbrev kommunalt driftsbidrag

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

Tjänsteskrivelse – Information om kommunalt driftsbidrag till enskilda vägar 2026

Ärendebeskrivning

Trafikverket utbetalar bidrag till enskilda vägar och bidraget kompletteras med bidrag från kommunen. Trafikverket har i december meddelat att de tillämpar en ny beräkningsmodell som bättre ska motsvara kostnader för drift av vägarna. Då den nya beräkningsmodellen innebär ökade kostnader för Värnamo kommun med 62 %, vilket motsvarar 1 750 000 kronor, och kommunen först i december fick kännedom härom har möjlighet inte funnits att budgetera för detta. För 2025 har teknik- och fritidsförvaltningen reviderat ned sin bidragsprocent så att samtliga bidragsmottagare istället erhåller lika stort bidrag som för 2024, plus index på 1,25 %. Även Trafikverket har behövt revidera ned sin bidragsprocent av samma skäl.

För 2025 är kommunens budget för detta bidrag 2 818 000 kronor. För 2026 och framåt finns möjlighet att fatta annat beslut.

Nedanstående information kommer från informationsbrev från december 2025 angående kommunalt driftsbidrag för enskilda vägar:
”För de enskilda vägar som av Trafikverket erhåller driftsbidrag inom Värnamo kommungräns kompletteras detta bidrag med ett driftsbidrag av Värnamo kommun enligt beslut i kommunfullmäktige sedan många år. I mitten av december 2025 emottogs information från Trafikverket att de justerat de ingående priserna i bidragsmodellen för att bättre spegla de verkliga kostnaderna. Trafikverket har inte utökat sin budget för detta ändamål. Detta innebär att de beräknade kostnaderna ökar betydligt mer än en ren indexuppräkning. För att hantera detta inom sin budget har Trafikverket sänkt den bidragsprocent som utbetalas. För Värnamo kommuns del blir problemet detsamma, att budget inte räcker till för att utbetala enligt den nya bidragsmodellen med de gamla procentsatserna. Därför kommer vi för år 2025 i stället att utbetala ett belopp motsvarande det som utbetalats för år 2024, plus relevant index

på 1,25 %. Inför år 2026 kommer frågan att lyftas politiskt för att i god tid se över hur Trafikverkets förändrade bidragsmodell ska hanteras av kommunen.

Övriga kommunala bidrag för enskilda vägar påverkas ej av beslutet ovan."

Om budgeten ska anpassas efter Trafikverkets nya beräkningsmodell skulle ett budgettillskott på 1 750 000 kronor behöva tillföras redan under 2026. Om budget inte ska höjas utan förvaltningen istället ska frångå de beslutade bidragsprocenten innebär det att de enskilda väghållarna inte får kostnadstäckning enligt Trafikverkets nya beräkningsmodell. Vid oförändrad ersättning från kommunen bibehålls likvärdig standard på vägar som senaste åren. Vid höjning enligt Trafikverkets nya beräkningsmodell innebär det förbättrad vägstandard enligt Trafikverkets normer. Det är i dagsläget oklart huruvida Trafikverket kommer utöka sin budget för enskilda vägar.

Beslutsförslag

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att godkänna informationen samt

att aktualisera ärendet i budgetberedningen för 2027.

Martin Eriksson
Avdelningschef

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

Beslutsunderlag

- Informationsbrev kommunalt driftsbidrag

Teknik- och Fritidsförvaltningen
Gata/parkavdelningen
Martin Eriksson, avdelningschef
Telefon: 0370-37 00 00
E-post: martin.eriksson@varnamo.se

Adress till mottagare

13 februari 2026

Till mottagare av kommunalt driftsbidrag för enskilda vägar

Avser kommunalt driftbidrag för enskilda vägar år 2025 inom Värnamo kommun

För de enskilda vägar som av Trafikverket erhåller driftsbidrag inom Värnamo kommungräns kompletteras detta bidrag med ett driftsbidrag av Värnamo kommun enligt beslut i kommunfullmäktige sedan många år. I mitten av december 2025 emottogs information från Trafikverket att de justerat de ingående priserna i bidragsmodellen för att bättre spegla de verkliga kostnaderna. Trafikverket har inte utökat sin budget för detta ändamål. Detta innebär att de beräknade kostnaderna ökar betydligt mer än en ren indexuppräkning. För att hantera detta inom sin budget har Trafikverket sänkt den bidragsprocent som utbetalas. För Värnamo kommuns del blir problemet detsamma, att budget inte räcker till för att utbetala enligt den nya bidragsmodellen med de gamla procentsatserna. Därför kommer vi för år 2025 i stället att utbetala ett belopp motsvarande det som utbetalats för år 2024, plus relevant index på 1,25 %. Inför år 2026 kommer frågan att lyftas politiskt för att i god tid se över hur Trafikverkets förändrade bidragsmodell ska hanteras av kommunen.

Övriga kommunala bidrag för enskilda vägar påverkas ej av beslutet ovan.

Med vänlig hälsning

Martin Eriksson

§ 20 Dnr: TFN.2024.171

Husbilsturism och ställplatser

Beslut

Teknik- och fritidsnämnden beslutar

att ge teknik- och fritidsförvaltningen i uppdrag att reglera uppställning av husbilar och övrig camping i anslutning till Värnamo kommuns anläggningar samt

att föreslå kommunstyrelsen att ge kommunledningsförvaltningen i uppdrag att ur ett destinationsperspektiv utreda frågan om kommunens roll och eventuella åtaganden i denna fråga.

Ärendebeskrivning

Sedan ett antal år tillbaka har teknik- och fritidsförvaltningen noterat en stark ökning av uppställda husbilar på flera av kommunens friluftsanläggningar och kommunala badplatser. Teknik- och fritidsförvaltningen har idag inte uppdraget att tillhandahålla platser för övernattning på kommunens anläggningar. Detta gör att reglering och avhysning idag är det enda alternativet för att säkra förvaltningens uppdrag att tillhandahålla anläggningar för kommunens invånare och att hålla driftsbudget.

Förvaltningen anser att kommunen inte själv ska bedriva campingverksamhet eller själv inneha ställplatser, detta bör näringsidkare bedriva. I regionen och i Värnamo kommun finns flera privata aktörer som lyckats bra med att utveckla denna typ av verksamhet men det borde finnas utrymme för fler initiativ inom detta område.

Samverkan med kommunledningsförvaltningen visar att även de noterat ökningen av husbilsturism via kommunens destinationsenhet.

Förslag till beslut

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att ge teknik- och fritidsförvaltningen i uppdrag att reglera uppställning av husbilar och övrig camping i anslutning till Värnamo kommuns anläggningar samt

att föreslå kommunstyrelsen att ge kommunledningsförvaltningen i uppdrag att ur ett destinationsperspektiv utreda frågan om kommunens roll och eventuella åtaganden i denna fråga.

Forts.

TFN § 20 (forts.)

Beslutsunderlag
- Tjänsteskrivelse daterad 20260120
- Beslut TFN 2025-12-09, § 281
- Beslut TFN 2025-08-25, § 171

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

§ 281 Dnr:

Övrig information från förvaltningen

Beslut

Teknik- och fritidsnämnden beslutar

1. **att** godkänna informationen,
2. **att** godkänna informationen,
3. **att** ge teknik- och fritidsnämndens ordförande mandat att föra diskussion med samhällsbyggnadsnämndens ordförande om eventuella förändringar av området för parkeringszon 2,
4. **att** godkänna informationen samt
5. **att** godkänna informationen.

Reservationer

Bo Svedberg (S), Britt-Marie Sellén Nilsson (S) och Behnam Sharo (S) reserverar sig mot beslutet i punkt 3 till förmån för eget yrkande med motiveringen att de inte tror att en tillfällig förändring av parkeringszon 2, för att avgiftsbefria stadshusparkeringen, blir just tillfällig.

Ärendebeskrivning

1. Friluftsliv och spontanaktivitet

Teknik- och fritidsförvaltningen presenterar kommunens satsningar på friluftsliv och spontanaktivitet. Kommunen har ett stort utbud av friluftlivs- och spontanaktivitetsanläggningar:

- Badplatser, kommunen har 19 badplatser och ingen av orterna i kommunen har längre än 7 kilometer till en kommunal badplats. Det finns också fyra hundbadplatser. Flera av badplatserna har också lekplats.
- Elljusspår, motionsspår, promenadstråk, vandringsleder på flera ställen i kommunen, naturreservat (kommunen äger och driftar Lundsbo i Bor) och nationalparken Store mosse. I kommunen finns 14 friluftsområden.
- Mountainbikebanor och cykelled (Lagadalsleden)
- Utegym, spontanaktivitetsytor och kombibanor
- Skateboardanläggningar
- Kanotleder och båtiläggningsramper
- Våtmarker som har både biologiska och rekreativa syften.

2. Friidrottsarena

Färdigställandet av ny, tillfällig friidrottsarena är försenad. Anledningen till detta är att det har lagts till ett antal grenar för att förbättra för föreningen Wärnamo SK. Nu är alla grenar utom löpningen placerade tillsammans på grusplanen intill Finnvedsvallen. För att göra beläggningen behöver det vara

Forts.

TFN § 281 (forts.)

minst åtta plusgrader dygnet runt. Beläggningen kommer göras under våren, så fort vädret tillåter. Allt arbete görs i dialog med friidrottsföreningen. Ekonomin för projektet ser bra ut.

3. Parkeringssituationen i området runt stadshuset
Sedan parkeringen utanför stadshuset blev avgiftsbelagd har parkeringssituationen på gator i området blivit problematisk i den grad att det äventyrar trafiksäkerheten. Åtgärder i form av att begränsa tid för tillåten parkering till tre timmar på vardagar mellan 7 och 17, och i några fall förbjuden parkering på en sida av gatan, har beslutats för några av gatorna. Åtgärderna har beslutats på förvaltningsnivå.

Gottlieb Granberg (M) lyfter en möjlighet att tillfälligt förändra området för parkeringszon 2, på så sätt att stadshusparkeringen inte ingår i parkeringszon 2, för att ge tid och utrymme att utvärdera trafiksituationen runt stadshuset.

Se yrkanden.

4. Husbilsturism
Husbilsförsäljningen ökar, likaså turisternas besökssiffror i Värnamo kommun. Norden blir allt mer attraktivt i takt med klimatförändringar där Sverige kan utgöra resmål för ”coolcation”. Kommunerna i regionen upplever liknande problem med husbilsturismen.

I kommunens övergripande uppdrag ska alla verksamheter verka för att stödja attraktivitet som är ett av de övergripande målen. Dock har inte TFF uppdrag att verka för att besökare kan övernatta på kommunens olika anläggningar. Idag sker det uppställning av husbilar i mycket stor omfattning vid vissa friluftsanläggningar. Det bir en stor negativ påverkan på hygienfaciliteter och ger slitage och kostnader. Vidare blir det ofta en viss utestängningseffekt då parkeringar belastas i hög grad.
Då alternativet att förbjuda och att kontinuerligt avhysa besökande är svårt att i praktiken genomföra föreslår förvaltningen i ett första skede att överväga begränsning i form av parkeringsförbud nattetid samt att låsa toaletter och andra faciliteter under nattetid.

5. Forshedabadet
Stiftelsen Forshedabadet har sagt sig vara beredd att driva Forshedabadet under 2026 på samma premisser som tidigare, men vill inte ha ansvar för den tekniska driften efter säsongen

Forts.

TFN § 281 (forts.)

2026. Genomgång av ägandeförhållanden visar att kommunen äger badet medan stiftelsen äger Bollagården, som är en byggnad på ofri grund (kommunen äger marken). För att säkra fortsatt möjlighet till drift av Forshedabadet behöver kommunen investera i omfattande renovering av hela badet. Stiftelsen kommer behöva skriva om sina stadgar. Kommunjuristen behjälplig med detta. Avtal behöver också göras om.

Alternativa vägar från 2027:
- Kommunen har drift och verksamhet vid badet och driver Bollagården
- Kommunen har drift och verksamhet vid badet, Stiftelsen/Forsheda IF driver Bollagården
- Kommunen har tekniska driften av badet, Stiftelsen/Forsheda IF har verksamhet vid badet och driver Bollagården

Att driva badet i kommunal regi ger en ny kostnad vilket inte nämnden idag har budget för. Därmed behöver förvaltningen inför budgetberedningen 2026 lyfta detta behov med ett underbyggt underlag.

Förslag till beslut
Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta
att godkänna informationen.

Yrkanden (punkt 3)
Gottlieb Granberg (M) yrkar att teknik- och fritidsnämndens ordförande får teknik- och fritidsnämndens mandat att tillsammans med samhällsbyggnadsnämndens ordförande diskutera eventuella förändringar av parkeringszon 2.

Bo Svedberg (S), Britt-Marie Sellén Nilsson (S) och Behnam Sharo (S) yrkar att inte ge mandat till teknik- och fritidsnämndens ordförande att tillsammans med samhällsbyggnadsnämndens ordförande diskutera eventuella förändringar av parkeringszon 2.

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att teknik- och fritidsnämnden beslutar enligt Gottlieb Granbergs (M) yrkande.

Beslut skickas till:

Tjänsteskrivelse – Husbilsturism och ställplatser

Ärendebeskrivning

Sedan ett antal år tillbaka har teknik- och fritidsförvaltningen noterat en stark ökning av uppställda husbilar på flera av kommunens friluftsanläggningar och kommunala badplatser.

Teknik- och fritidsförvaltningen har idag inte uppdraget att tillhandahålla platser för övernattning på kommunens anläggningar. Detta gör att reglering och avhysning idag är det enda alternativet för att säkra förvaltningens uppdrag att tillhandahålla anläggningar för kommunens invånare och att hålla driftsbudget.

Förvaltningen anser att kommunen inte själv ska bedriva campingverksamhet eller själv inneha ställplatser, detta bör näringsidkare bedriva. I regionen och i Värnamo kommun finns flera privata aktörer som lyckats bra med att utveckla denna typ av verksamhet men det borde finnas utrymme för fler initiativ inom detta område.

Samverkan med kommunledningsförvaltningen visar att även de noterat ökningen av husbilsturism via kommunens destinationsenhet.

Se även under rubrik ”Utredning”.

Beslutsförslag

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att ge teknik- och fritidsförvaltningen i uppdrag att reglera uppställning av husbilar och övrig camping i anslutning till Värnamo kommuns anläggningar samt

att föreslå kommunstyrelsen att ge kommunledningsförvaltningen i uppdrag att ur ett destinationsperspektiv utreda frågan om kommunens roll och eventuella åtaganden i denna fråga.

Linus Enochson
Projektör

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

Beslutsunderlag

- Beslut TFN 2025-12-09, § 281
- Beslut TFN 2025-08-25, § 171

Utredning

Sedan ett antal år tillbaka har teknik- och fritidsförvaltningen noterat en stark ökning av uppställda husbilar på flera av kommunens friluftsanläggningar och kommunala badplatser. Under sommarsäsongerna de senaste åren inkom flera ärenden där invånare hörde av sig om att parkeringar vid badplatser var upptagna av husbilar och latrintunnor i många fall överfulla. Förvaltningen märkte även av detta genom att sopkärls- och slamtömningsbehovet ökat markant på ett antal anläggningar vilket medfört en betydande merkostnad.

Förvaltningen har under 2025 följt utvecklingen både lokalt, regionalt och nationellt och kan konstatera att trycket ökat på alla plan sedan föregående år. Enligt branschen förutspås en fortsatt ökning under kommande år.

Förvaltningen ser det visserligen som positivt att kommunen och dess anläggningar attraherar dessa besökare men under sommarmånaderna har det flera nätter varit drygt 30 uppställda husbilar på kommunens anläggningar med merparten på badplatserna vid Näsudden, Osudden och friluftsområdet Borgen. Dessa gäster genererar troligen begränsat med intäkter till besöksnäring men konsekvensen för badgäster och fritidsavdelningen är sämre tillgänglighet och ökade driftskostnader.

I förvaltningens samarbetskanaler med kommuner i regionen har frågan gällande husbilsturism diskuterats och alla upplever liknande utmaningar. Mycket beror på att detta är en relativt ny företeelse och det i många fall saknas tydliga uppdrag och politiska ställningstaganden.

Förvaltningen anser att kommunen inte själv ska bedriva campingverksamhet eller själv inneha ställplatser, detta bör näringsidkare bedriva.

Teknik- och fritidsförvaltningen har idag inte uppdraget att tillhandahålla platser för övernattning på kommunens

anläggningar. Detta gör att reglering och avhysning idag är det enda alternativet för att säkra förvaltningens uppdrag att tillhandahålla anläggningar för kommunens invånare och att hålla driftsbudget.

I regionen och i Värnamo kommun finns flera privata aktörer som lyckats bra med att utveckla denna typ av verksamhet men det borde finnas utrymme för fler initiativ inom detta område. I någon kommun har man tagit fram enklare handböcker som beskriver hur privata aktörer går till väga för att etablera en ställplats.

Samverkan med kommunledningsförvaltningen visar att även de noterat ökningen av husbilsturism via kommunens destinationsenhet.

§ 171 Dnr:

Övriga frågor

Beslut

Teknik- och fritidsnämnden beslutar
1-3 **att** godkänna informationen samt
4 **att** ge teknik- och fritidsförvaltningen i uppdrag att återkomma i frågan.

Ärendebeskrivning

1. Information om större projekt

Bo Svedberg (S) önskar få information om större projekt på samma sätt som nämnden har fått information om senaste tidens byggnation av skolor och förskolor. Det är angeläget att nämnden får information om hur projektet fortskrider, viktiga händelser med mera.

Teknik- och fritidsförvaltningen svarar att det är en självklarhet att även fortsättningsvis hålla nämnden informerad löpande vid stora projekt. Vidare är det välkommet att nämnden kommer med önskemål om behov uppstår.

2. Hantering av bisysslor

Bo Svedberg (S) vill veta hur förvaltningen hanterar medarbetares bisysslor med anledning av att kommunrevisionen har begärt svar från nämnderna om hur bisysslor hanteras.

Teknik- och fritidsförvaltningen uppger att förvaltningen arbetar enligt de rutiner som kommunen har i frågan. Respons på kommunrevisionens rapport kommer presenteras för nämnden, som har att lämna svar till kommunrevisionen.

3. Studiebesök

Bo Svedberg (S) önskar att teknik- och fritidsnämnden även fortsättningsvis ska göra studiebesök vid aktuella projekt med mera i verksamheten.

Teknik- och fritidsförvaltningen har detta i åtanke och kommer aktualisera detta när det är relevant. Nämnden får gärna komma med önskemål om studiebesök också.

4. Husbilsturism

Gottlieb Granberg (M) aktualiserar frågan om husbilar som finns i mycket hög omfattning på kommunens badplatser och andra friluftsområden. De upptar platser på parkeringar, som gör

Forts.

TFN § 171 (forts.)

att andra besökare har svårt att komma intill. Det finns inte heller toaletter och dylikt som klarar av att hantera husbilsturismen.

Teknik-och fritidsförvaltningen är väl medveten om problematiken och önskar få återkomma i frågan.

Beslut skickas till:

§ 18 Dnr: TFN.2025.520

Slutredovisning av projekt Värnamo avloppspumpstation P4, projektnummer 303001

Beslut
Teknik- och fritidsnämnden beslutar
att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att godkänna teknik- och fritidsförvaltningens slutredovisning av projekt Värnamo pumpstation 4, projektnummer 0567_303001 samt
att underskottet på 1 705 611 kronor regleras mot 2025 års bokslut.

Ärendebeskrivning
Projektet Värnamo avloppspumpstation 4 är färdigställt och ska redovisas till teknik- och fritidsnämnden. Projektet omfattar byggnation av en ny större pumpstation vid Lillegårdsgatan i Värnamo.

Ekonomi
Anvisade medel enligt följande:

Totalbudget	14 400 000 kr
Total kostnad på projektet	16 105 611 kr
Totalt underskott på projektet	**1 705 611 kr**

Sammanfattning
Sammanfattningsvis är pumpstation P4 färdigbyggd och det är en strategisk del av kommunens spillvattensystem. Projektet var mycket komplicerat och behövde i utförandet anpassas till närliggande projekt. Resultatet är bra men tyvärr har projektet dragit ut på tiden och har av ovan beskrivna anledningar ett underskott.

Förslag till beslut
Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta
att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att godkänna teknik- och fritidsförvaltningens slutredovisning av projekt Värnamo pumpstation 4, projektnummer 0567_303001 samt
att underskottet på 1 705 611 kronor regleras mot 2025 års bokslut.

Beslutsunderlag
- Tjänsteskrivelse daterad 20251202
- Projektblad KF114

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

Tjänsteskrivelse - Slutredovisning av projekt Värnamo avloppspumpstation 4, projektnummer 303001_0567

Ärendebeskrivning

Projektet Värnamo avloppspumpstation 4 är färdigställt och ska redovisas till teknik- och fritidsnämnden. Projektet omfattar byggnation av en ny större pumpstation vid Lillegårdsgatan i Värnamo. Pumpstationen ersatte en gammal pumpstation som var i dåligt skick. Placeringen av pumpstationen flyttades från anslutning vid Ängens förskola till andra sidan av Lillegårdsgatan. Den gamla pumpstationen har rivits och ger mer yta till förskolan. Projektet innefattade även ledningsförläggning och andra anpassningar av ledningsnätet kring pumpstationen

Beställare av projektet
Tekniska förvaltningen, VA-avdelningen

Entreprenadform
I byggbranschen används två olika standardavtal:

- AB04 står för Allmänna bestämmelser 2004, som innebär att beställaren tar fram handlingar, ritningar, beskrivningar och även ansvarar för funktion och lösning, även kallat färdig handling.
- ABT06 står för Allmänna bestämmelser för totalentreprenader 2006, som innebär att beställaren beskriver en önskad funktion och entreprenören tar fram handlingar och ansvarar för att rätt funktion finns, även kallat totalentreprenad.

Det aktuella projektet har haft entreprenadformen ABT06.

Historik, tider och information
Projektstart år 2011
Projektslut 2021-12-31

Viktiga händelser under projektets gång:

- Mycket av ledningsnätet behövdes byggas ut och anpassas till nytt pumpstationsläge och detta byggdes under 2014/2015.
- Komplicerad projektering och anpassning till färdigställande av kringliggande projekt, bland annat skateparken och översvämningsåtgärder medförde att detta projekt pausades i utförande från cirka 2016 till 2019.
- Ett antal tillfälliga ledningar behöves anläggas för att få spillvattnet från de nya ledningarna till den gamla pumpstationen för att sedan tas bort och kopplas in till ny pumpstation när den var klar 2020.
- Sumpen (tillfällig grop konstruerad för att fånga och filtrera vatten för pumpning till ett lämpligt utloppsområde) till pumpstationen gjordes med glidgjutning och som en sänkbrunn. När den var på plats fanns det bra förutsättningar att fortsätta bygget.
- Sumpen blev klar under kvartal ett 2020. Det behövdes pålas för att grundlägga byggnaden vilket gjordes under april/maj 2020.
- Byggnaden var klar i juli/augusti och all invändig installation kunde påbörjas.
- Slutbesiktningen för pumpstationen gjordes under hösten 2020.

Ekonomi (se även under rubrik ”Utredning”)
Anvisade medel enligt följande:

2011, Beslut Kf § 190, 2011	500 000 kr
2014, Beslut Kf § 126, 2014	4 500 000 kr
2018, Beslut Kf 247, 2017	4 000 000 kr
2020, Beslut Kf § 244, 2019	4 000 000 kr
2021, Beslut Kf 51, 2021	1 400 000 kr
Totalbudget	14 400 000 kr

Kostnader 2011	9 643 kr
Kostnader 2012	27 164 kr
Kostnader 2013	168 401 kr
Kostnader 2014	206 357 kr
Kostnader 2015	1 967 344 kr
Kostnader 2016	18 597 kr
Kostnader 2017	4 200 kr
Kostnader 2018	16 788 kr

Kostnader 2019	1 268 748 kr
Kostnader 2020	11 797 122 kr
Kostnader 2021	621 247 kr
Total kostnad på projektet	16 105 611 kr

Totalt underskott på projektet	**1 705 611 kr**

Sammanfattning
Att bygga pumpstationen i närhet till Lagan innebar stora utmaningar som upplevdes under byggnationen. Höga lutningar mot Lagan, vattenmättad lera och arbete intill Lagan utgjorde svårigheter som starkt påverkade tiden för utförandet.

Vid byggnationen av sumpen påträffades dessutom ett antal träd några meter ner i leran. Detta ställde till stora problem eftersom sänkbrunnstekniken användes. Det som hände var att sumpbrunnen började ställa sig på tvären och arbetet fick avbrytas under en tid tills dykare hade anlänt för att dyka ner i gyttjan och såga av och ta bort träden under sumpen. Även detta gjorde att projektet blev dyrare och tog längre tid än beräknat. I övrigt löpte arbetet på bra.

Andra delare som gjorde att projektet har ett underskott är att ledningsarbetet för att anpassa sig till ny pumpstation drog ut på tiden då markförhållandena var mycket sämre än vad som framkommit när arbetet projekterats och marken undersökts geotekniskt. Vid anläggandet av ledningarna fick stora spontlådor hyras in och användas.

De ovan beskrivna momenten har gjort att projektet har gått med underskott.

De tre dagvattenpumpstationerna styrs via avloppspumpstation P4. Det har varit problem med styrningen och det fungerade inte tillfredsställande inledningsvis, varför styrskåp har byggts om. Detta drog ut på tiden och har försenat slutredovisningen av detta investeringsprojekt. Ytterligare en anledning till försenad slutredovisning är att projektet har gjorts i samverkan med kringliggande projekt.

Sammanfattningsvis är pumpstation P4 färdigbyggd och det är en strategisk del av kommunens spillvattensystem. Projektet var

mycket komplicerat och behövde i utförandet anpassas till närliggande projekt. Resultatet är bra men tyvärr har projektet dragit ut på tiden och har av ovan beskrivna anledningar ett underskott.

Beslutsförslag

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att godkänna teknik- och fritidsförvaltningens slutredovisning av projekt Värnamo pumpstation 4, projektnummer 0567_303001 samt

att underskottet på 1 705 611 kronor regleras mot 2025 års bokslut.

Johan Virdung
Enhetschef ledningsnät VA

Antti Vähäkari
Avdelningschef VA

Beslutsunderlag

- Projektblad KF114

Utredning

Förtydligande av projektkostnader för projekt Värnamo pumpstation 4 projektnummer 0567_303001:

	År		
		Budget & övriga intäkter	**Utfall**
Anvisade medel/utfall	2011	500 000	9 643
	2012		27 164
	2013		168 401
	2014	4 500 000	206 357
	2015		1 967 344
	2016		18 597
	2017	4 000 000	4 200
	2018		16 788
	2019		1 268 748
	2020	4 000 000	11 797 122
	2021	1 400 000	621 247
Totalinvestering		**14 400 000**	**16 105 611**
Underskott på projektet			**1 705 611**

Värnamo APU 4 Ängen

		Projektblad nr KF:	**KF 114**
		Projektblad nr Förv.:	17-xxx-xxx
		Upprättad den:	2017-01-25
		Upprättad av:	Johan Virdung
		Reviderad den:	20180329
		Projektnr i Ek.system:	0567
		Samråd avseende:	**Datum:**
Uppdragsgivare/beställare(nämnd):	TU	Miljö	
Utförare(nämnd):	TU	Energi	

Beskriv process från behov till förslag enligt riktlinjer för investeringsprocess:

Ny pumpstation byggs befintlig är i mycket dåligt skick. Placeringen i anslutning till dagis innebär ett nytt läge för APU 4 och befintlig rivs. Ledningsarbeten är utförda för anpassning av nytt läge.

Bild, karta etc:

Beskrivning av investeringsprojektet:

Investeringen kommer att användas till att bygga ny pumpstation.

Nyckeltal	
Driftskostnad/år:	
Längd (m):	
Yta (m^2):	
Antal:	
Kapitaltjänstkostnadsjust./år:	500
Avskrivningstid (genomsnitt):	25
Kalkylnivå 0-3:	3
Bilaga kalkyl:	☐

	År	**Bedömd kostnad i kkr**	
		Budget	**Utfall t.o.m. 181231**
Anvisade medel/utfall	t.o.m. 2018	9 000	2 418
Investeringsbudget	2019		
Investeringsbudget	2020	4 000	
Investeringsplan	2021	1 400	
Investeringsplan	2022		
Investeringsplan	2023		
Investeringsplan	2024		
Investeringsplan	2025-		
Totalinvestering		**14 400**	

Avtal:	

§ 30 Dnr: TFN.2026.18

Slutredovisning av tre projekt i Talavidshallen, projektnummer 220063, 220066 och 220068

Beslut

Teknik- och fritidsnämnden beslutar

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att godkänna teknik- och fritidsförvaltningens slutredovisning av projekt Sarg och plexiglas Talavidshallen, projektnummer 220063, Byte kylanläggning Talavidshallen, projektnummer 220066 och Ispist Talavidshallen, projektnummer 220068 samt

att överskottet på 718 kronor regleras mot 2025 års bokslut.

Ärendebeskrivning

Projekten Ishall sarg och plexiglas Talavidshallen, Byte kylanläggning Talavidshallen och Ispist Talavidshallen är färdigställda och ska redovisas till teknik- och fritidsnämnden.

Ekonomi

Projekt Sarg och plexiglas Talavidshallen med projektnummer 220063 har gjort ett överskott på 449 055 kronor.
Projekt Byte kylanläggning Talavidshallen med projektnummer 22066 har gjort ett överskott på 1 198 431 kronor.
Projekt Byte ispist Talavidshallen med projektnummer 220068 har gjort ett underskott på 1 646 765 kronor.
Totalt överskott på samtliga tre projekt 721 kronor.

Sammanfattning

Projektet initierades efter en energikartläggning av Talavidshallens kylanläggning där det konstaterades att anläggningen har nått sin tekniska livslängd. Detta innefattade även sarg och ispist.
Energiförbrukningen för 2025 jämfört med 2023 har sänkts med 9,8 % för el och 47 % för fjärrvärme. Till följd av den sänkta fjärrvärmeförbrukningen har förvaltningen kunnat ändra avtalet kring årskostnaden för rörlig effektavgift abonnerad effekt som har skänkts från 188 kW till 79 kW vilket genererat en kostnadsbesparing på 55 % (37 000 kronor).

Forts.

TFN § 30 (forts.)

Förslag till beslut

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att godkänna teknik- och fritidsförvaltningens slutredovisning av projekt Sarg och plexiglas Talavidshallen, projektnummer 220063, Byte kylanläggning Talavidshallen, projektnummer 220066 och Ispist Talavidshallen, projektnummer 220068 samt

att överskottet på 718 kronor regleras mot 2025 års bokslut.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 20260115
- Projektblad - TFN 237
- Projektblad KF016
- Projektblad - KF 229
- Beslut KF 2024-02-29 Kf § 19

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

Tjänsteskrivelse - Slutredovisning av tre projekt i Talavidshallen (Rydaholm), projektnummer 220063, 220066 och 220068

Ärendebeskrivning

Projekten Ishall sarg och plexiglas Talavidshallen, Byte kylanläggning Talavidshallen och Ispist Talavidshallen är färdigställda och ska redovisas till teknik- och fritidsnämnden.

Beställare av projektet
Teknik och fritidsförvaltningen, fritidsavdelningen.

Entreprenadform
Projektet har haft entreprenadformen ABT06 som står för Allmänna bestämmelser för totalentreprenader 2006, och som innebär att beställaren beskriver en önskad funktion och entreprenören tar fram handlingar och ansvarar för att rätt funktion finns, även kallat totalentreprenad.

Historik, tider och information
Projektstart år (2023)
Projektslut 2024-11-06

Viktiga händelser under projektets gång:
Teknik och fritidsförvaltningen har betraktat detta som ett projekt men det är redovisningsmässigt uppdelat på tre olika projektnummer. Därav den något missvisande fördelning av kostnader nedan.

Färdigställande av sarg blev försenat vilket resulterade i att entreprenören fick ett vitesbelopp om 45 000 kronor. Till följd av förseningen fick Rydaholms SK ställa in två träningar.

Ekonomi (se även under rubrik ”Utredning”)
Projekt Sarg och plexiglas Talavidshallen med projektnummer 220063 har gjort ett överskott på 449 055 kronor.

Projekt Byte kylanläggning Talavidshallen med projektnummer 22066 har gjort ett överskott på 1 198 431 kronor.

Projekt Byte ispist Talavidshallen med projektnummer 220068 har gjort ett underskott på 1 646 765 kronor.

Totalt överskott på samtliga tre projekt 721 kronor.

Sammanfattning
Projektet initierades efter en energikartläggning av Talavidshallens kylanläggning där det konstaterades att anläggningen har nått sin tekniska livslängd. Detta innefattade även sarg och ispist.

Projektets utfördes med gott samarbete mellan entreprenörer och beställare. Dock uppstod det några saker enligt nedan.

- För driftens del blev uppstarten av nya anläggningen tidspressad. Sargleverantören var försenad i sina leveranser vilket påverkade uppstarten av anläggningen. Driften fick arbeta intensivt för att få till en is till säsongspremiären. På grund av den korta uppspolningstiden så blev kvalitén på isen inte den bästa och det påverkade isen under hela hösten. Vid tre tillfällen sprack isen och två matcher tvingades ställas in. Vartefter säsongen fortlöpte löstes de flesta problem och isen har hållit en god kvalité sedan dess. Ansvarsfrågan kring de problem som uppkom löstes i god dialog mellan kommunen och entreprenören.
- I november 2024 upptäcktes det att värmeåtervinningen inte fungerade som tänkt. Entreprenören rättade till det som var fel vilket ansågs kräva ytterligare en besiktning som utfördes den 5 februari 2025. Kostnaden för den besiktningen bekostades av entreprenören.

Energiförbrukningen för 2025 jämfört med 2023 har sänkts med 9,8 % för el och 47 % för fjärrvärme. Jämförelsen mot 2023 görs för att projektet pågick under 2024. Till följd av den sänkta fjärrvärmeförbrukningen har förvaltningen kunnat ändra avtalet kring årskostnaden för rörlig effektavgift abonnerad effekt som har skänkts från 188 kW till 79 kW vilket genererat en kostnadsbesparing på 55 % (37 000 kronor).

Att besparingen i el inte är så stor grundar sig i valet av system. Kylmaskinen använder koldioxid som köldmedia vilket möjliggör stor värmeåtervinning som kan nyttjas av fastighetens

övriga system. Detta innebär att förvaltningen har köpt en kylmaskin men även en värmepump. Återvinningssystemet förser alla värmesystem med värme som utan kylmaskinen betjänats av byggnadens fjärrvärmeväxlare. Hade valet av kylmaskin gjorts utan förutsättning för värmeåtervinning hade elbesparingen varit något bättre men inte medfört någon besparing av fjärrvärme. Då verkningsgraden på värmepumpen är så mycket bättre utvinner systemet fyra gånger så mycket värmeenergi per förbrukad kilowatt el än om bara fjärrvärme hade använts.

Beslutsförslag

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att godkänna teknik- och fritidsförvaltningens slutredovisning av projekt Sarg och plexiglas Talavidshallen, projektnummer 220063, Byte kylanläggning Talavidshallen, projektnummer 220066 och Ispist Talavidshallen, projektnummer 220068 samt

att överskottet på 718 kronor regleras mot 2025 års bokslut.

Gustav Eek
VVS-ingenjör

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

Eric Wästanfors
Enhetschef arenaservice

Beslutsunderlag

- Projektblad - TFN 237
- Projektblad KF016
- Projektblad - KF 229
- Beslut KF 2024-02-29 Kf § 19

Utredning

Sarg och plexiglas Talavidshallen (KF016) projektnummer 220063
Anvisade medel enligt följande:

Investeringsbudget 2023, Kf § 155, 2022	2 000 000 kr
Investeringsbudget 2024, Kf § 184, 2023	950 000 kr
Total budget	2 950 000 kr
Kostnader 2023	14 720 kr
Kostnader 2024	2 486 225 kr
Totalkostnader	2 500 945 kr
Överskott på projektet	**449 055 kr**

Byte kylanläggning Talavidshallen (KF 229) projektnummer 220066
Anvisade medel enligt följande:

Beslut Kf § 19 2024	6 500 000 kr
Kostnader 2024	4 011 573 kr
Kostnader 2025	1 077 746 kr
Totalkostnader	5 089 319 kr
Överskott på projektet	**1 410 681 kr**
Kvarstående kostnader servicebesök (1 st 2026)	212 250 kr
Totalt överskott på projektet	**1 198 431 kr**

Byte ispist Talavidshallen (TFN237) projektnummer 220068
Anvisade medel enligt följande:

Investeringsbudget 2024, Kf § 184, 2023	2 000 000 kr
Kostnader 2024	4 487 415 kr
Kostnader 2025	- 840 650 kr
Totalkostnader	3 646 765 kr
Underskott på projektet	**1 646 765 kr**
Totalt överskott på projekten	**721 kr**

Byta ispist Talavidshallen

		Projektblad nr KF:	**TFN 237**
		Projektbladnr Förv:	
		Upprättad den:	2023-10-25
		Upprättad av:	Johan Arvidsson
		Reviderad den:	
Uppdragsgivare/beställare(nämnd):	Fritidsavdelningen	**Projektnr i Ek.sys:**	
Utförare(nämnd):		**Datum:**	
För anläggnings- och fastighetsinvesteringar överstigande 5 mnkr, ange tidpunkt när investeringen beräknas tas i bruk:			
Vid byggnads-, gatu- och VA-investeringsprojekt överstigande totalt 10 mnkr, ska förslag/synpunkter inhämtas från kommunens funktioner för miljöstrategiska frågor samt energi- och klimat-rådgivning. Ange datum:		**Miljöstrategiska frågor:**	
		Energi-och klimatrådgivning:	

Beskriv process från behov till förslag enligt riktlinjer för investeringsprocess:

(tänk om→optimera→bygg om→bygg nytt)

Ispisten i Talavidshallen i Rydaholm har allvarliga brister. De består främst av:
- Köldbäraren inklusive packningar är gamla
- Grovt grus skapar en grov yta vilket försvårar och fördyrar isläggning
- Rören i ispisten är gamla och inefektiva

Bild, karta etc:

Beskrivning av investeringsprojektet:

Det här är riktigt grovt men som jag indikerade så landar nog hela pistprojektet ink rör, KB, pump, material mm runt miljonen – minst….

Uppsidan är besparing på pumpenergin som ligger på ca 60 MWh och sen med en jämnare pist och lite bättre reglering så borde ni kunna spara ”några 10-tals MWh” till. Beroende på hur du ser på elpriset framöver så skulle jag säga att ni borde kunna spara ca 150 till 200 tkr per år (om vi tänker ett snittpris på 1.5-2 kr/kWh).

Utöver detta så är en jämnare pist med ett bättre ytmaterial också en arbetsmiljöfråga – det gör livet lättare för ismakarna, och bör bidra till en bättre iskvalitet. Isoleringen runt randen bör kunna minska sättningsskador i arenarummet runt pisten…..

Nykeltal		
Driftskostnadsjustering/år:		tkr/år
Längd (m):		m
Yta (m^2):		m^2
Antal:		
Kapitaltjänskost.just/år:		tkr/år
Avskrivningstid (genomsnitt):		år
Kalkylnivå 0-3:	2	
Bilaga kalkyl:		

	År	**Kostnad i tkr**	
		Budget	**Utfall tom 221231**
Anvisade medel/utfall	tom 2022		
Investering beslutad	2023		
Investeringsbudget	2024	2 000	
Investeringsplan	2025		
Investeringsplan	2026		
Investeringsplan	2027		
Investeringsplan	2028		
Investeringsplan	Framtid		
Totalinvestering		2 000	

# Byte av kylanläggning i Värnamo och Rydaholm		Projektblad nr KF:	KF 229
		Projektbladnr Förv:	
		Upprättad den:	2022-03-28
		Upprättad av:	Johan Arvidsson
		Reviderad den:	2023-03-30
Uppdragsgivare/beställare(nämnd):	TFN	**Projektnr i Ek.sys:**	
Utförare(nämnd):	TFN	**Datum:**	
För anläggnings- och fastighetsinvesteringar överstigande 5 mnkr, ange tidpunkt när investeringen beräknas tas i bruk:			
Vid byggnads-, gatu- och VA-investeringsprojekt överstigande totalt 10 mnkr, ska förslag/synpunkter inhämtas från kommunens funktioner för miljöstrategiska frågor samt energi- och klimat-rådgivning. Ange datum:		**Miljöstrategiska frågor:**	
		Energi-och klimatrådgivning:	

Beskriv process från behov till förslag enligt riktlinjer för investeringsprocess:

(tänk om→optimera→bygg om→bygg nytt)

Snarast planera för utbyte av hela kylanläggningarna i såväl Axelent arena som i Talavidshallen

Bild, karta etc:

Beskrivning av investeringsprojektet:

Talavidshallen:
Nuvarande kylanläggning är nedsynad vid besiktning.
Den är byggd i en separat container. Omöjligt att byta olika delar eftersom installationen är så unik i containern.
Bygga litet eget hus vid sidan som skapar lite mer plats kring anläggningen.

Axelent arena:
Även denna är i stort behov av att bytas ut.

Nyckeltal		
Driftskostnadsjustering/år:		tkr/år
Längd (m):		m
Yta (m^2):		m^2
Antal:		
Kapitaltjänskost.just/år:	600	tkr/år
Avskrivningstid (genomsnitt):		år
Kalkylnivå 0-3:	3	
Bilaga kalkyl:		

	År	**Kostnad i tkr**	
		Budget	**Utfall tom 221231**
Anvisade medel/utfall	tom 2022		
Investering beslutad	2023		
Investeringsbudget	2024	5 000	
Investeringsplan	2025	5 000	
Investeringsplan	2026		
Investeringsplan	2027		
Investeringsplan	2028		
Investeringsplan	Framtid		
Totalinvestering		10 000	

Ishall Rydaholm - plexiglas **Sarg +**		**Projektblad nr KF:**	**KF 016**
		Projektbladnr Förv:	
		Upprättad den:	
		Upprättad av:	Johan Arvidsson
		Reviderad den:	2022-03-30
Uppdragsgivare/beställare(nämnd):	TFN	**Projektnr i Ek.sys:**	220063
Utförare(nämnd):	TFN	**Datum:**	
För anläggnings- och fastighetsinvesteringar överstigande 5 mnkr, ange tidpunkt när investeringen beräknas tas i bruk:			
Vid byggnads-, gatu- och VA-investeringsprojekt överstigande totalt 10 mnkr, ska förslag/synpunkter inhämtas från kommunens funktioner för miljöstrategiska frågor samt energi- och klimat-rådgivning. Ange datum:		**Miljöstrategiska frågor:**	
		Energi-och klimatrådgivning:	

Beskriv process från behov till förslag enligt riktlinjer för investeringsprocess:

(tänk om→optimera→bygg om→bygg nytt)

Bild, karta etc:

Beskrivning av investeringsprojektet:

Vi räknar med att vi behöver byta sarg och plexiglas i Talavidshallen inom en treårsperiod.
Bedömning av status och behov kommer göras med stöd av förbundet.
Belopp omfördelat mellan åren, beslut av TU 200901

Ishallen Talavidshallen i Rydaholm är i behov av renovering. I investeringsbudgeten finns det för 2023 avsatt 2 miljoner kronor för byte av sarg och plexiglas. Renoveringen kommer göras under sommarhalvåret.
Under säsongen 2022–2023 har det succesivt uppdagats att även ispisten (själva isen) är i behov av åtgärder. Vid undersökning har det visat sig kylvätskan och även rören är i behov av att bytas. I samband med detta behöver också packningar och pump bytas ut. Vidare behöver det befintliga stenmjölet bytas mot nytt.
Eftersom ispisten behöver bytas samtidigt som sarg och plexiglas byts ut behöver investeringsmedel för ispisten tillföras.
Den nya investeringen bedöms kosta knappt 1 miljon kronor. Investeringen bedöms medföra minskad driftskostnad med uppskattningsvis 100 000 kronor per år.

Nykeltal		
Driftskostnadsjustering/år:		tkr/år
Längd (m):		m
Yta (m^2):		m^2
Antal:		
Kapitaltjänskost.just/år:	180	tkr/år
Avskrivningstid (genomsnitt):		år
Kalkylnivå 0-3:	3	
Bilaga kalkyl:	X	

	År	**Kostnad i tkr**	
		Budget	**Utfall tom 221231**
Anvisade medel/utfall	tom 2022		
Investering beslutad	2023	2 950	
Investeringsbudget	2024		
Investeringsplan	2025		
Investeringsplan	2026		
Investeringsplan	2027		
Investeringsplan	2028		
Investeringsplan	Framtid		
Totalinvestering		2 950	

§ 19 Dnr: KS.2024.103

Omfördelning av investeringsmedel för investeringar i Talavidshallen i Rydaholm

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag

att omfördela investeringsmedel på totalt 1 500 000 kronor från projekt Klubbhus Bredaryd, projektnummer 220067 till projekt Byte kylanläggning Värnamo och Rydaholm, projektnummer 220066, samt

att ge startbeslut för projektet Byte kylanläggning Värnamo och Rydaholm, projektnummer 220066.

Ärendebeskrivning

Teknik- och fritidsförvaltningen har i tjänsteskrivelse den 24 januari 2024 anfört följande. I investeringsplanen finns tre projekt som avser ishallen Talavidshallen, projekt Byte kylanläggning Värnamo och Rydaholm (KF 229) med projektnummer 220066, projekt Byta ispist Talavidshallen (TFN 237) med projektnummer 220068 samt projekt Ishall Rydaholm sarg och plexiglas (TFN 016) med projektnummer 220063. För dessa tre investeringar finns efter initiala utredningar 9 950 000 kronor kvar. När anbuden vid upphandling har inkommit visar det sig att den totala kostnaden för investeringarna överstiger de budgeterade medlen med cirka 11%. Vidare finns det, som vid alla investeringar, risk för att oförutsedda kostnader uppstår. Förvaltningen bedömer att för att börja med projektet bör finansiering utökas med 1,500 miljoner kronor. Förvaltningen föreslår att finansiering löses genom att medel från projekt Klubbhus Bredaryd med projektnummer 220067 avdelas 1,5 miljoner kronor. Projektet Klubbhus Bredaryd innebär för kommunens del att först och främst finansiera återställande av paviljongsförskolan vid idrottsplatsen. Paviljonger samt utbyggd infrastruktur kommer överlämnas till Bredaryd Lanna IK men återställande erfordras och vissa paviljonger ska tas bort. Om klubben avser att göra ombyggnationer har de att söka anläggningsbidrag som till del kan stödja deras investeringar. Återställningskostnaderna ska belastas paviljongförskolan och inte i särskilt projekt, detta för att kostnader ska belasta rätt verksamhet. Det finns totalt 2 miljoner kronor i projekt Klubbhus Bredaryd och beslutsnivån för anvisning av medel för projektet är kommunfullmäktige. För att kunna använda medel för projekt Byte kylanläggning Värnamo och Rydaholm behöver kommunfullmäktige fatta startbeslut för investeringen.

Forts.

KF § 19 (forts.)

Teknik- och fritidsnämnden har den 30 januari 202, § 12 beslutat
att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige omfördela investeringsmedel på totalt 1,5 miljoner kronor från projekt Klubbhus Bredaryd, projektnummer 220067 till projekt Byte kylanläggning Värnamo och Rydaholm, projektnummer 220066,
att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att ge startbeslut för projektet Byte kylanläggning Värnamo och Rydaholm, projektnummer 220066 samt
att förklara paragrafen omedelbart justerad.

Kommunstyrelsen behandlade ärendet den 20 februari 2024, § 54.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunflummäktige besluta
att omfördela investeringsmedel på totalt 1 500 000 kronor från projekt Klubbhus Bredaryd, projektnummer 220067 till projekt Byte kylanläggning Värnamo och Rydaholm, projektnummer 220066, samt
att ge startbeslut för projektet Byte kylanläggning Värnamo och Rydaholm, projektnummer 220066.

Beslut skickas till:
Teknik- och fritidsnämnden
Ekonomiavdelningen

§ 21 Dnr: TFN.2026.33

Anvisning av medel till projekt Pumpareleden, projektnummer 210090

Beslut

Teknik- och fritidsnämnden beslutar

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 1 miljon kronor från 2026 års investeringsbudget till projekt Pumpareleden, projektnummer 210090 samt

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för utredning och projektering.

Reservationer
Kurt Nordin (SD) reserverar sig mot beslutet.

Ärendebeskrivning

Projektet Pumpareleden syftar till att möjliggöra förtätning och utveckling av stadens centrala delar. Länken innebär en genomfartsgata som skapar en ringled runt centrum. Åtgärden är ett steg i att åstadkomma mindre biltrafik genom centrum, begränsa trafiken på Åbron samt förbättra trafiksituationen runt Apladalsskolan. I kommunens arbete med detaljplanen för kvarteret Rudan 4 med flera förutsätts att Pilgatan öster om Lasarettsgatan samt även Åbron stängs för biltrafik. Detta medför att ny bro över Lagan måste tas i drift innan exploatering av kvarteret Rudan 4 startar. Kommunen verkar för att detaljplanen för kvarteret Rudan 4 med flera kan antas under hösten 2026. För att kunna förverkliga hela länken krävs detaljplaneändring i flera detaljplaner. Ouchterlonygatans och Apladalsgatans anslutningar mot Storgatan föreslås att stängas. Åtgärden sträcker sig från korsningen Västermogatan-Västra Pumparegatan via ny bro över Lagan och via Östra Pumparegatan och Lagmansgatan till Gästisplan i korsningen Storgatan/Växjövägen-Tånnögatan. Hela sträckan är cirka 900 meter. Utbyggnad bör göras i etapper. Den etapp som är mest kostnadsdrivande är bron över Lagan, som även bedöms kräva tillstånd för vattenverksamhet (vattendom).

I projekt Pumpareleden-Värnamo projektnummer 210090 finns 1 miljon kronor i investeringsbudgeten för 2026. Dessa medel behöver anvisas för att starta arbetet med utredning och projektering.

Forts.

TFN § 21 (forts.)

Förslag till beslut

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 1 miljon kronor från 2026 års investeringsbudget till projekt Pumpareleden, projektnummer 210090 samt

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för utredning och projektering.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 20260121
- Projektblad KF288
- Karta bilaga till projekt Pumpareleden

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

Tjänsteskrivelse - Anvisning av medel till projekt Pumpareleden, projektnummer 210090

Ärendebeskrivning

Projektet Pumpareleden syftar till att möjliggöra förtätning och utveckling av stadens centrala delar. Länken innebär en genomfartsgata som skapar en ringled runt centrum. Åtgärden är ett steg i att åstadkomma mindre biltrafik genom centrum, begränsa trafiken på Åbron samt förbättra trafiksituationen runt Apladalsskolan. I kommunens arbete med detaljplanen för kvarteret Rudan 4 med flera förutsätts att Pilgatan öster om Lasarettsgatan samt även Åbron stängs för biltrafik. Detta medför att ny bro över Lagan måste tas i drift innan exploatering av kvarteret Rudan 4 startar. Kommunen verkar för att detaljplanen för kvarteret Rudan 4 med flera kan antas under hösten 2026. För att kunna förverkliga hela länken krävs detaljplaneändring i flera detaljplaner. Ouchterlonygatans och Apladalsgatans anslutningar mot Storgatan föreslås att stängas. Åtgärden sträcker sig från korsningen Västermogatan-Västra Pumparegatan via ny bro över Lagan och via Östra Pumparegatan och Lagmansgatan till Gästisplan i korsningen Storgatan/Växjövägen-Tånnögatan. Hela sträckan är cirka 900 meter. Utbyggnad bör göras i etapper. Den etapp som är mest kostnadsdrivande är bron över Lagan, som även bedöms kräva tillstånd för vattenverksamhet (vattendom).

I projekt Pumpareleden-Värnamo projektnummer 210090 finns 1 miljon kronor i investeringsbudgeten för 2026. Dessa medel behöver anvisas för att starta arbetet med utredning och projektering.

Beslutsförslag

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 1 miljon kronor från 2026 års investeringsbudget till projekt Pumpareleden, projektnummer 210090 samt

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för utredning och projektering.

Henrik Lönngren
Avdelningschef teknik och projekt

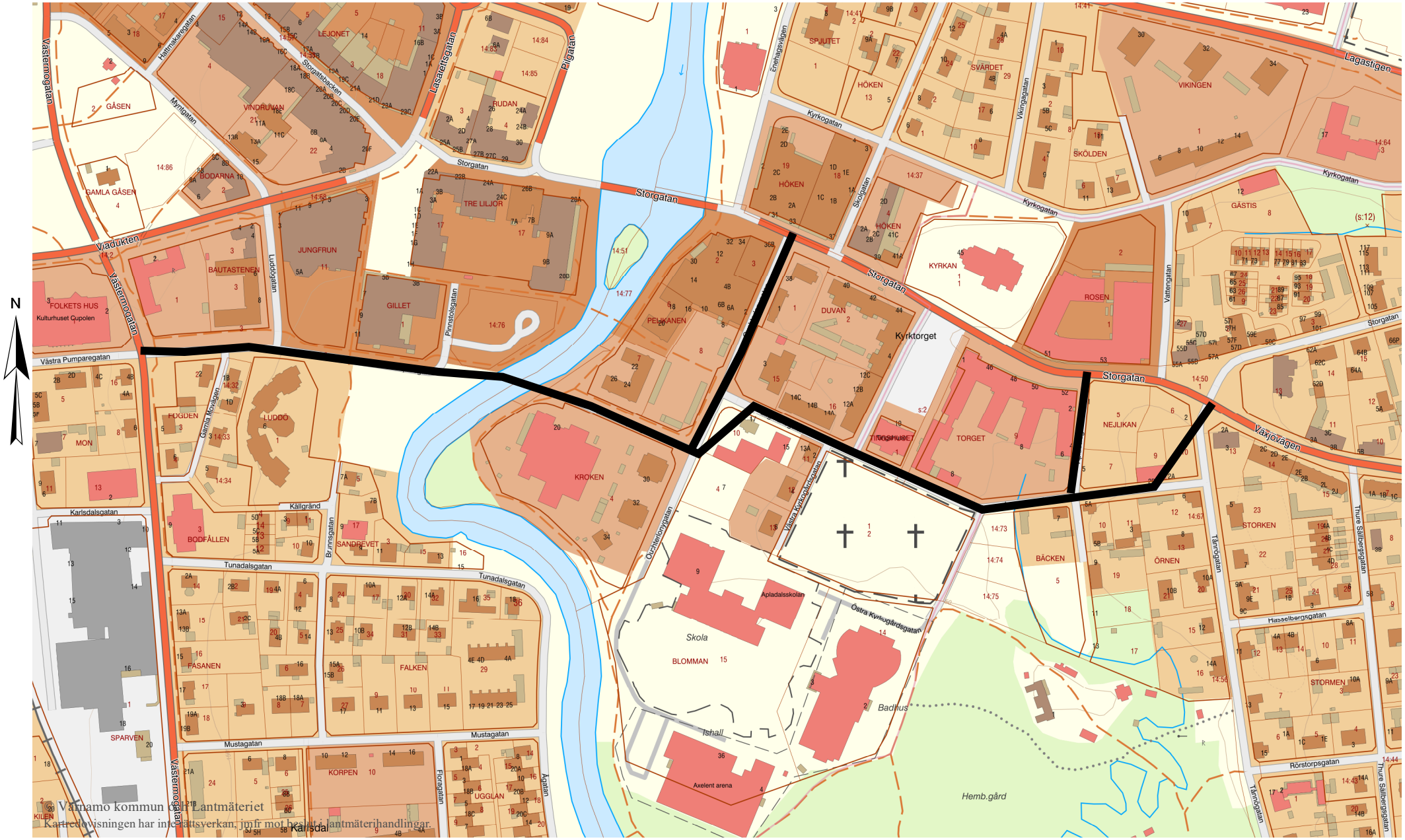
Jesper du Rietz
Förvaltningschef

Beslutsunderlag

- Projektblad KF288
- Karta bilaga till projekt Pumpareleden

VÄRNAMO KOMMUN

Projekt Pumpareleden-Värnamo

Värnamo kommun GIT Lantmäteriet
Kartredovisningen har inte rättsverkan, jmfr mot beslut i lantmäterihandlingar.

0 90 180m

2026-01-22

Ny bro över Lagan och ny sträckning Lagmansgatan (Pumpareleden)

Projektblad nr KF:	**KF288**
Projektblad nr Förv.:	
Upprättad den:	2025-02-26
Upprättad av:	HL
Reviderad den:	

Uppdragsgivare/beställare(nämnd):	Teknik- och fritidsnämnden	**Projektnr i Ek.system:**	
Utförare(nämnd):	TFN	**Datum:**	

För anläggnings- och fastighetsinvesteringar överstigande 5 mnkr, ange tidpunkt när investeringen beräknas tas i bruk:

Vid byggnads-, gatu- och VA-investeringsprojekt överstigande totalt 10 mnkr, ska förslag/synpunkter inhämtas från kommunens funktioner för miljöstrategiska frågor samt energi- och klimat-rådgivning	**Miljöstrategiska frågor:**	.
	Energi-och klimatrådgivning:	.

Beskriv process från behov till förslag enligt riktlinjer för investeringsprocess:
(tänk om→optimera→bygg om→bygg nytt)

Åtgärden möjliggör förtätning och utveckling av stadens centrala delar. Länken innebär en genomfartsgata som skapar en ringled runt centrum. Åtgärden är ett steg i att åstadkomma mindre biltrafik genom centrum, begränsa trafiken på åbron samt förbättra trafiksituationen runt Apladalsskolan. Åtgärden är i linje med den ännu ej antagna *Trafikplan för Värnamo kommun.*
I kommunens arbete med detaljplanen för kv. Rudan 4 m.fl. så förutsätts att Pilgatan öster om Lasarettsgatan samt även Åbron stängs för biltrafik. Detta medför att ny bro över Lagan måste tas i drift innan exploatering av kv. Rudan 4 startar. Kommunen verkar för att detaljplanen för kv. Rudan 4 m.fl. kan antas under 2026 (enligt hemsidan).
För att kunna förverkliga hela länken krävs detaljplaneändring i flera detaljplaner. Ouchterlonygatans och Apladalsgatans anslutningar mot Storgatan kommer att stängas.

Åtgärden sträcker sig från korsningen Västermogatan-Västra Pumparegatan via ny bro över Lagan och via Östra Pumparegatan och Lagmansgatan till Gästisplan i korsningen Storgatan/Växjövägen-Tånnögatan. Hela sträckan är ca 900 meter.
Utbyggnad bör göras i etapper. Den etapp som är mest kostnadsdrivande är bron över Lagan, som även bedöms kräva tillstånd för vattenverksamhet (vattendom).
Åtgärden bedöms omfatta steg 2, 3 och 4 i fyrstegsprincipen.

Nettoeffekt på driftbudget för etablering:

Ev bild

Beskrivning av investeringsprojektet:

Ny cpl vid korsningen Västermogatan-Västra Pumparegatan? 4 Mkr
Ny bro över Lagan 30 Mkr
Vackert gestaltad bro 2 Mkr
Ny gatukropp/sträckning på 250m? 8 Mkr
Åtgärder på befintlig gata och anslutande gator, plantering 10 Mkr
Busshållplatser prel 4 st. 4 Mkr

Tider:
2026-2027: Utredning, förslagsritning bro, ansökan om vattendom
2027: Upphandling av broentreprenad
2028: Brobyggande och byggande av anslutande vägar
2029: Gatubyggnad etapp 2
2030: Gatubyggnad etapp 3

Nyckeltal		
Längd (m):		m
Yta (m2):		m2
Antal:		st
Kapitaltjänskost.just/år:	3 600	tkr/år
Avskrivningstid (genomsnitt):		år
Driftskostnadsjustering/år:	0	tkr/år
Kalkylnivå 0-3:	2	

	År	**Bedömd kostnad i tkr**	
		Budget	**Utfall**
Anvisade medel/utfall			
Investeringsbudget	2025		
Investeringsbudget	2026	1 000	
Investeringsplan	2027	2 000	
Investeringsplan	2028	2 000	
Investeringsplan	2029	12 000	
Investeringsplan	2030	20 000	
Investeringsplan	2032	23 000	
Totalinvestering		**60 000**	

§ 23 Dnr: TFN.2025.567

Slutredovisning av projekt Cykelled Kärda Nästa, projektnummer 211053

Beslut

Teknik- och fritidsnämnden beslutar

att godkänna teknik- och fritidsförvaltningens slutredovisning av projekt Cykelled Kärda – Nästa, projektnummer 211053,

att överskottet på 274 760 kronor regleras mot GC-vägar för fördelning projektnummer 211001 samt

att hos kommunstyrelsen ansöka om utökning av driftbudget med 6 500 kronor per år för löpande underhåll av tillkommande anläggning.

Ärendebeskrivning

Projektet cykelled Kärda – Nästa är färdigställt och ska redovisas till teknik- och fritidsnämnden. Projektet omfattar cykelled utmed länsväg 619 mellan Skårekullsvägen i Kärda och enskild väg till Maramö. Delen förbi bildemonteringen i Kärda, cirka 80 meter, är lokaliserad inom vägområdet för länsväg 619. För denna sträcka har medfinansieringsavtal med Trafikverket tecknats.

Ekonomi

Budget	800 000 kr
Kostnader 2025	525 240 kr
Överskott på projektet	**274 760 kr**

Sammanfattning

Orsaken till överskottet är att kostnaden för åtgärden uppskattades till 800 000 kronor i medfinansieringsavtalet med Trafikverket. Slutlig fakturerad kostnad från Trafikverket är 525 240 kronor. Åtgärden innebär att oskyddade trafikanter inte tvingas trafikera länsväg 619 för att nå den kommunala badplatsen vid Nästasjön. Åtgärden är mycket uppskattad av lokalbefolkningen.

Förslag till beslut

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att godkänna teknik- och fritidsförvaltningens slutredovisning av projekt Cykelled Kärda – Nästa, projektnummer 211053,

att överskottet på 274 760 kronor regleras mot GC-vägar för fördelning projektnummer 211001 samt

att hos kommunstyrelsen ansöka om utökning av driftbudget med 6 500 kronor per år för löpande underhåll av tillkommande anläggning.

Forts.

TFN § 23 (forts.)

Beslutsunderlag
- Tjänsteskrivelse daterad 20251219
- Projektblad TU006
- Karta cykelled Kärda-Nästa

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

Tjänsteskrivelse - Slutredovisning av projekt Cykelled Kärda-Nästa, projektnummer 211053

Ärendebeskrivning

Projektet cykelled Kärda – Nästa är färdigställt och ska redovisas till teknik- och fritidsnämnden. Projektet omfattar cykelled utmed länsväg 619 mellan Skårekullsvägen i Kärda och enskild väg till Maramö. Delen förbi bildemonteringen i Kärda, cirka 80 meter, är lokaliserad inom vägområdet för länsväg 619. För denna sträcka har medfinansieringsavtal med Trafikverket tecknats.

Medel till projekt har anvisats från projekt GC-vägar för fördelning, projektnummer 211001, där det återstår 6 525 760 kronor (aktuellt projekt inräknat). Återstående medel kommer redovisas i samband med fördelning av rambudget för teknik- och fritidsnämndens projekt GC-vägar för fördelning.

Beställare av projektet
Teknik- och fritidsförvaltningen

Entreprenadform
Åtgärden har projekterats av Värnamo kommun.
Anläggningsarbete har utförts av Trafikverkets entreprenör.

Historik, tider och information
Projektstart år 2025-05
Projektslut 2025-09

Värnamo kommun ansvarar för drift och skötsel av anläggningen. Vinterväghållning kommer inte att utföras.

Viktiga händelser under projektets gång:
Anläggningen kunde tas i bruk mitten av juni 2025, då badsäsongen startade.

Ekonomi (se även under rubrik ”Utredning”)
Anvisade medel enligt följande:

Beslut Tfn § 68, 2025 från projekt GC-vägar för fördelning, projektnummer 211001	800 000 kr
Kostnader 2025	525 240 kr
Överskott på projektet	**274 760 kr**

Sammanfattning
Orsaken till överskottet är att kostnaden för åtgärden uppskattades till 800 000 kronor i medfinansieringsavtalet med Trafikverket. Slutlig fakturerad kostnad från Trafikverket är 525 240 kronor. Åtgärden innebär att oskyddade trafikanter inte tvingas trafikera länsväg 619 för att nå den kommunala badplatsen vid Nästasjön. Åtgärden är mycket uppskattad av lokalbefolkningen.

Beslutsförslag

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att godkänna teknik- och fritidsförvaltningens slutredovisning av projekt Cykelled Kärda – Nästa, projektnummer 211053,

att överskottet på 274 760 kronor regleras mot GC-vägar för fördelning projektnummer 211001 samt

att hos kommunstyrelsen ansöka om utökning av driftbudget med 6 500 kronor/år för löpande underhåll av tillkommande anläggning.

Henrik Lönngren
Avdelningschef teknik och projekt

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

Beslutsunderlag

- Projektblad TU006
- Karta cykelled Kärda-Nästa

Utredning

Tabell som visar anvisningar av medel från projekt GC-vägar för fördelning, projektnummer 211001:

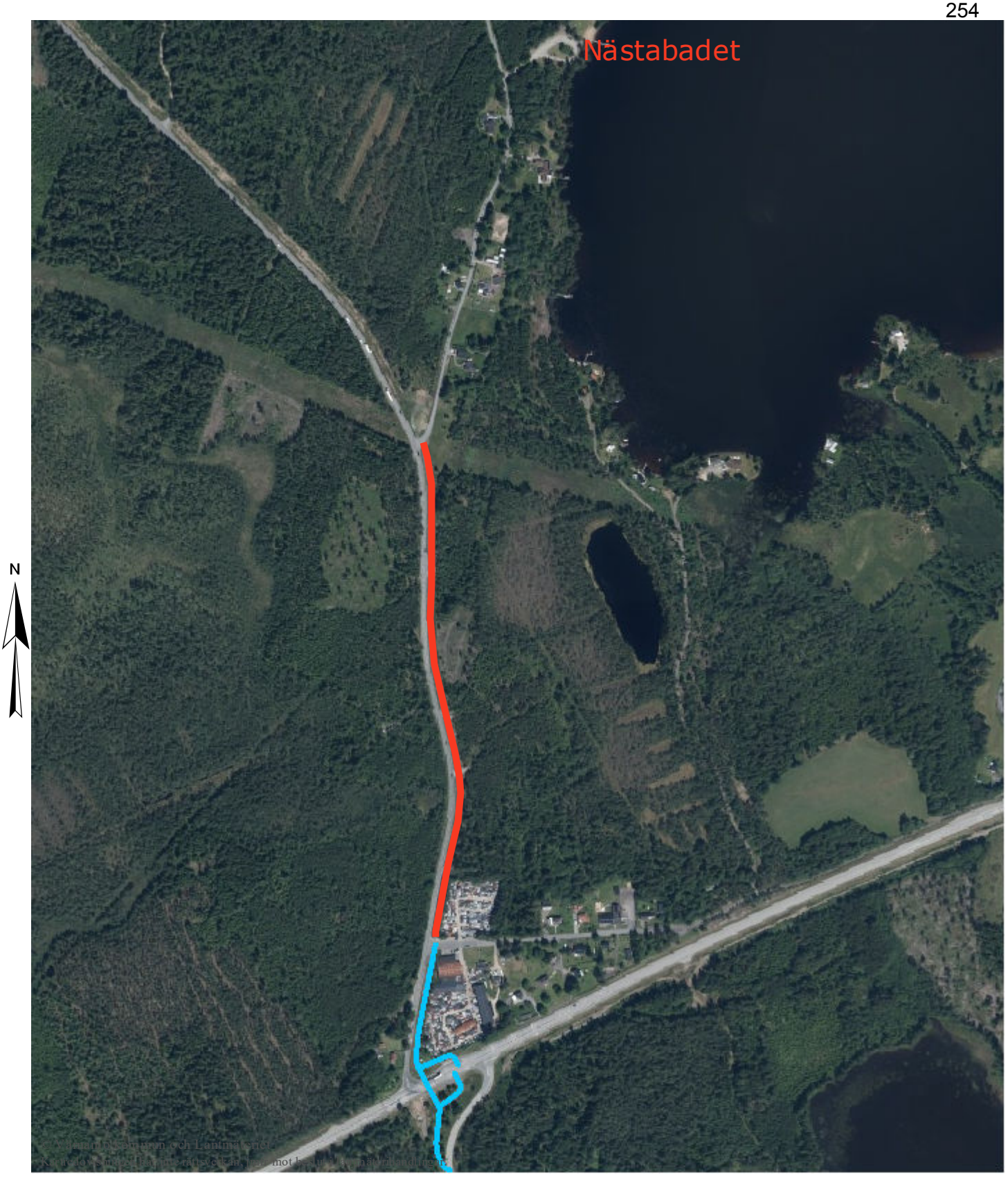
Investerings budget	2026		**6 000 000 kr**	Årligt anslag
Ombudgetering	2025	Ej beslutad	**251 000 kr**	
				Beslut
Slutredovisningar				
	211053	Cykelled Kärda-Nästa	274 760 kr	
		Återstår att fördela	**6 525 760 kr**	

Förtydligande av projektkostnader för projekt Cykelled Kärda - Nästa, projektnummer 211053:

	År		
		Budget & övriga intäkter	**Utfall**
Anvisade medel/utfall	2025	800 000	525 240
Totalinvestering		**800 000**	**525 240**
Överskott på projektet			**274 760**

VÄRNAMO KOMMUN

Cykelled Kärda-Nästa (röd)

Teckenförklaring

Cykelnät

- Cykelnät

Fastighetsinformation

Ortofoto färg 0,16 m upplösning

0 175 350m

2026-01-22

# GC-vägar (TFN prioriterar)		Projektblad nr KF:	TU 006
		Projektbladnr Förv:	12-313-007
		Upprättad den:	2015-01-07
		Upprättad av:	SJK
		Reviderad den:	2025-03-18 TS
Uppdragsgivare/beställare(nämnd):	TFN	**Projektnr i Ek.sys:**	0013/211001
Utförare(nämnd):	TFN	**Datum:**	
För anläggnings- och fastighetsinvesteringar överstigande 5 mnkr, ange tidpunkt när investeringen beräknas tas i bruk:			
Vid byggnads-, gatu- och VA-investeringsprojekt överstigande totalt 10 mnkr, ska förslag/synpunkter inhämtas från kommunens funktioner för miljöstrategiska frågor samt energi- och klimat-rådgivning. Ange datum:		**Miljöstrategiska frågor:**	
		Energi-och klimatrådgivning:	

Beskriv process från behov till förslag enligt riktlinjer för investeringsprocess:

(tänk om→optimera→bygg om→bygg nytt)

Förutsättningar för att man ska välja cykeln till jobbet eller ut i naturen istället för bilen är att det finns bra och genomtänkta gc-vägar med hög säkerhet. För att gynna utvecklingen och stimulera cykling behöver nya GC-vägar byggas och befintliga GC-passager med låg trafiksäkerhet behöver byggas om för att öka säkerheten för de oskyddade trafikanterna. Här ingår också utbyggnad av cykelmöjligheter på landsbygden med så kallade "cykelbara vägar" mellan orter.

Beskrivning av investeringsprojektet:

Teknik- och fritidsförvaltningen kompletterar Värnamo kommuns gc-vägar och passager enligt en prioriteringslista som beslutas av Teknik- och fritidsnämnden varje år.
Prioriteringslistan revideras årligen i samråd med Samhällsbyggnadsförvaltningen och tar hänsyn till bla. skolvägar, tänkta ”huvudstråk” för GC-trafik, länkar i GC-nätet som saknas, osäkra GC-passager, cykelleder som saknas mellan cykelbara vägar på landsbygden etc.

Nykeltal		
Driftskostnadsjustering/år:	100	tkr/år
Längd (m):		m
Yta (m^2):		m^2
Antal:		
Kapitaltjänskost.just/år:	1 566	tkr/år
Avskrivningstid (genomsnitt):	20	år
Kalkylnivå 0-3:	3	
Bilaga kalkyl:		

	År	**Kostnad i tkr**	
		Budget	**Totalt utfall**
Anvisade medel/utfall	tom 2024	Årligt	Årligt
Investering beslutad	2025	7 000	
Investeringsbudget	2026	6 000	
Investeringsplan	2027	4 000	
Investeringsplan	2028	3 000	
Investeringsplan	2029	3 000	
Investeringsplan	2030	3 100	
Investeringsplan	Framtid		
Totalinvestering		26 100	

§ 22 Dnr: TFN.2026.34

Anvisning av medel till projekt Lundavägen Bredaryd, projektnummer 210092

Beslut

Teknik- och fritidsnämnden beslutar

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 1 miljon kronor från 2026 års investeringsbudget till projekt Lundavägen Bredaryd, projektnummer 210092 samt

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för projektering.

Ärendebeskrivning

Lundavägen i Bredaryd är en gammal genomfartsgata med koppling till det regionala vägnätet både i västra och östra änden av Lundavägen. Längs vägen ligger verksamheter, bostäder, skola, förskola och Bredaryds kyrka. En separerad gång- och cykelbana finns idag endast på en liten del av sträckan i samband med Bredaryds skola. Boende i samhället har under en lång tid efterfrågat en trafiksäker lösning för gående och cyklande längs med hela sträckan. Detta önskemål har även framförts av Bredaryd - Lanna vägförening. Teknik- och fritidsavdelningen har tagit fram en trafikutredning med förslag på åtgärder för att förbättra säkerheten för oskyddade trafikanter samt förbättrad gestaltning, dagvattenhantering, belysning och trafikföring längs Lundavägen.

Under 2023 genomförde teknik- och fritidsförvaltningen en trafikutredning som ska ligga till grund för utbyggnad av GC-väg (gång- och cykelväg) längs sträckan. 30 april 2024 beslutade teknik- och fritidsnämnden att godkänna utredningen.

I projekt Lundavägen Bredaryd finns 1 miljon kronor i investeringsbudgeten för 2026. Dessa medel behöver anvisas för att starta arbetet med projektering.

Förslag till beslut

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 1 miljon kronor från 2026 års investeringsbudget till projekt Lundavägen Bredaryd, projektnummer 210092 samt

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för projektering.

Forts.

TFN § 22 (forts.)

Beslutsunderlag
- Tjänsteskrivelse daterad 20260121
- Projektblad KF276

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

Tjänsteskrivelse - Anvisning av medel till projekt Lundavägen Bredaryd, projektnummer 210092

Ärendebeskrivning

Lundavägen i Bredaryd är en gammal genomfartsgata med koppling till det regionala vägnätet både i västra och östra änden av Lundavägen. Längs vägen ligger verksamheter, bostäder, skola, förskola och Bredaryds kyrka. En separerad gång- och cykelbana finns idag endast på en liten del av sträckan i samband med Bredaryds skola. Boende i samhället har under en lång tid efterfrågat en trafiksäker lösning för gående och cyklande längs med hela sträckan. Detta önskemål har även framförts av Bredaryd - Lanna vägförening. Teknik- och fritidsavdelningen har tagit fram en trafikutredning med förslag på åtgärder för att förbättra säkerheten för oskyddade trafikanter samt förbättrad gestaltning, dagvattenhantering, belysning och trafikföring längs Lundavägen.

Under 2023 genomförde teknik- och fritidsförvaltningen en trafikutredning som ska ligga till grund för utbyggnad av GC-väg (gång- och cykelväg) längs sträckan. 30 april 2024 beslutade teknik- och fritidsnämnden att godkänna utredningen.

I projekt Lundavägen Bredaryd finns 1 miljon kronor i investeringsbudgeten för 2026. Dessa medel behöver anvisas för att starta arbetet med projektering.

Beslutsförslag

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 1 miljon kronor från 2026 års investeringsbudget till projekt Lundavägen Bredaryd, projektnummer 210092 samt

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för projektering.

Henrik Lönngren
Avdelningschef teknik och projekt

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

Beslutsunderlag

- Projektblad KF276

# Lundavägen Bredaryd		Projektblad nr KF:	KF276
		Projektbladnr Förv:	
		Upprättad den:	2023-03-23
		Upprättad av:	SJK
		Reviderad den:	2025-03-18 HL
Uppdragsgivare/beställare(nämnd):	TFN	**Projektnr i Ek.sys:**	
Utförare(nämnd):	TFN	**Datum:**	
För anläggnings- och fastighetsinvesteringar överstigande 5 mnkr, ange tidpunkt när investeringen beräknas tas i bruk:			
Vid byggnads-, gatu- och VA-investeringsprojekt överstigande totalt 10 mnkr, ska förslag/synpunkter inhämtas från kommunens funktioner för miljöstrategiska frågor samt energi- och klimat-rådgivning. Ange datum:		**Miljöstrategiska frågor:**	
		Energi-och klimatrådgivning:	

Beskriv process från behov till förslag enligt riktlinjer för investeringsprocess:

(tänk om→optimera→bygg om→bygg nytt)

Lundavägen i Bredaryd är en gammal genomfartsgata. Längs vägen ligger verksamheter, bostäder, skola och förskola. GC-väg finns idag på endast en liten del av sträckan. Samhället har under lång tid efterfrågat en GC-lösning på hela sträckan. Pris justerat 2024-03-06 pga ökat åtgärdbehov och allmän prisökning.

Bild, karta etc:

Beskrivning av investeringsprojektet:

Under 2023 ämnas teknik- och fritidsförvaltningen göra en trafikutredning som skall ligga till grund för utbyggnad av gc-väg längs sträckan. Arbetet kommer att göras i samband med VA-sanering.

Nykeltal		
Driftskostnadsjustering/år:	120	tkr/år
Längd (m):		m
Yta (m^2):		m^2
Antal:		
Kapitaltjänskost.just/år:	480	tkr/år
Avskrivningstid (genomsnitt):	33	år
Kalkylnivå 0-3:	3	
Bilaga kalkyl:		

	År	**Kostnad i tkr**	
		Budget	**Totalt utfall**
Anvisade medel/utfall	tom 2024		
Investering beslutad	2025		
Investeringsbudget	2026	1 000	
Investeringsplan	2027	2 500	
Investeringsplan	2028	2 500	
Investeringsplan	2029	2 000	
Investeringsplan	2030		
Investeringsplan	Framtid		
Totalinvestering		8 000	

§ 25 Dnr: TFN.2024.369

Anvisning av medel till projekt Folkets park byggnader, projektnummer 231142

Beslut

Teknik- och fritidsnämnden beslutar

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 11 miljoner kronor ur 2026 års investeringsbudget till projektet ”Folkets park byggnader”, projektnummer 231142 samt

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för projektering och byggnation.

Reservationer

Bo Svedberg (S) och Britt-Marie Sellén Nilsson (S) reserverar sig mot beslutet med hänvisning till eget yrkande.

Jäv

Behnam Sharo (S) meddelar jäv och deltar inte i handläggningen av ärendet.

Ärendebeskrivning

Folkets park har stort behov av renovering och samtliga byggnader har uppnått sin livslängd.

I investeringsbudgeten är det avsatt totalt 11 miljoner kronor för projektet i investeringsbudgeten och samtliga medel är avsatta under 2026 och behöver anvisas.

För att medlen ska kunna användas behöver kommunfullmäktige fatta ett startbeslut för projektering och byggnation.

Förslag till beslut

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 11 miljoner kronor ur 2026 års investeringsbudget till projektet ”Folkets park byggnader”, projektnummer 231142 samt

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för projektering och byggnation.

Forts.

TFN § 25 (forts.)

Yrkanden

Bo Svedberg (S) och Britt-Marie Sellén Nilsson yrkar att beslutsförslaget ska avslås med hänvisning till att de anser att beslut gällande Folkets parks byggnader behöver kompletteras enligt följande:
1. Underlaget behöver kompletteras med en behovs- och funktionsanalys för fortsatt kultur- och social verksamhet i Folkets Park.
2. En konsekvensanalys av kulturvärden, sociala effekter och påverkan på föreningslivet ska ingå.

Gottlieb Granberg (M) yrkar att teknik- och fritidsnämnden ska fatta beslut enligt beslutsförslag.

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att teknik- och fritidsnämnden beslutar enligt Gottlieb Granbergs (M) förslag.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 20260114
- Projektblad KF290

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

Teknik- och fritidsförvaltningen | Teknik- och fritidsnämnden | Dnr: TFN.2024.369

Tjänsteskrivelse - Anvisning av medel till projekt Folkets park byggnader, projektnummer 231142

Ärendebeskrivning

Folkets park har stort behov av renovering och samtliga byggnader har uppnått sin livslängd.

I investeringsbudgeten är det avsatt totalt 11 miljoner kronor för projektet i investeringsbudgeten och samtliga medel är avsatta under 2026 och behöver anvisas.

För att medlen ska kunna användas behöver kommunfullmäktige fatta ett startbeslut för projektering och byggnation.

Beslutsförslag

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 11 miljoner kronor ur 2026 års investeringsbudget till projektet ”Folkets park byggnader”, projektnummer 231142 samt

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för projektering och byggnation.

Stefan Åberg Malmer
Avdelningschef fastighet

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

Beslutsunderlag

- Projektblad KF290

Folkets Park

		Projektblad nr KF:	**KF290**
		Projektblad nr Förv.:	
		Upprättad den:	2025-03-14
		Upprättad av:	Stefan Åberg Malmer
		Reviderad den:	
Uppdragsgivare/beställare(nämnd):	Teknik- och fritidsnämnden	**Projektnr i Ek.system:**	
Utförare(nämnd):	Barn- och utbildnignsförvaltningen??	**Datum:**	

För anläggnings- och fastighetsinvesteringar överstigande 5 mnkr, ange tidpunkt när investeringen beräknas tas i bruk:

Vid byggnads-, gatu- och VA-investeringsprojekt överstigande totalt 10 mnkr, ska förslag/synpunkter inhämtas från kommunens funktioner för miljöstrategiska frågor samt energi- och klimat-rådgivning	**Miljöstrategiska frågor:**	Matilda Elm
	Energi-och klimatrådgivning:	Fastighetsavdelningen

Beskriv process från behov till förslag enligt riktlinjer för investeringsprocess:
(tänk om→optimera→bygg om→bygg nytt)

Byggnaderna i Folkets Park har sedan lång tid uppnått sin livslängd med undermåligt udnerhåll udner många år.

Nettoeffekt på driftbudget för etablering:

Ev bild

Folkets Park är en fastighet och hanteras av fastighetsavdelningen. Folkets Park är beläggen mitt mellan nya Trälleborgskolan, Gröndalskoan och Park Arena med ett väldigt stort upptagningsområde i Västra delen av tätorten.

I folkets Park är det beslutat att uppföra en stadsdelslekplats samt se över grönytestrukturen inom fastigheten.

I samband med detta föreslås ddet att riva samtliga byggnader förutom toalettbgygnaden för att uppföra en kisokbyggnad, en mindre öppen rotunda samt tre nya mindre paviljonger som kan nyttjas av parkens och lekplatsens besökare samt skolans verksamhet.

Rotundan och paviljongerna ska utgöra skuggning samt möjlighet till att sitta ner med medhavd fikakorg elelr utomhusundervisning i enklare form av skolverksamheterna.

Driftkostanden om 150000 kronor nedan är bedömd utifrån slitage och skadegörelse tidigare i parkområdet.
Driftkostnaden avser endast byggnaderna, ingen yttre grönyteskötsel eller drift/underhåll av lekpaltsens utreustning.

Nyckeltal		
Nybyggnadsyta:	240	m2
Ombyggnadsyta:	60	m2
Kapitaltjänstkost.just/år:	700	tkr/år
Evakueringskostnad:		tkr
Avskrivningstid (genomsnitt):	40	år
Driftkostnadsjustering/år:	150	tkr/år
Indexkostnad / år:	200	kr/år
Mediakostnad / år:	60	kr/år
Kalkylnivå 0-3:	2	

	År	**Bedömd kostnad i tkr**	
		Budget	**Utfall**
Anvisade medel/utfall			
Investeringsbudget	2026	11 000	
Investeringsbudget	2027		
Investeringsplan	2028		
Investeringsplan	2029		
Investeringsplan	2030		
Investeringsplan	2031		
Investeringsplan	2032		
Totalinvestering		**11 000**	

§ 24 Dnr: TFN.2025.42

Återrapportering av idéskiss för Folkets Park Värnamo

Beslut

Teknik- och fritidsnämnden beslutar

att lämna återrapportering av idéskiss för byggnader i Folkets park Värnamo till kommunstyrelsen,

att föreslå kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige att godkänna idéskissen inför anvisning av medel för projektering och byggnation under 2026/2027 samt

att påtala att om kommunstyrelsen finner det lämpligt för att tillmötesgå stiftelsens önskemål att bygga en rotunda med slutna väggar, tillföra projektet ytterligare 2 miljoner kronor.

Reservationer

Bo Svedberg (S) och Britt-Marie Sellén Nilsson (S) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande.

Jäv

Behnam Sharo (S) meddelar jäv och deltar inte i handläggningen av ärendet.

Ärendebeskrivning

Teknik- och fritidsnämnden beslutade 15 april 2025 att uppdra till teknik- och fritidsnämnden att i samråd med samhällsbyggnadsnämnden, barn- och utbildningsnämnden, kulturnämnden, Stiftelsen Folkets park Värnamo och övriga intressenter i området att ta fram en idéskiss över Folkets Park Värnamo utifrån framtaget material, samt att återrapportering sker till kommunstyrelsen senast den 30 september 2025. Kommunstyrelsen beslutade 7 oktober 2025 att förlänga svarstiden till 31 mars 2026. Arbetsgruppen har vid sju tillfällen under hösten 2025 träffats för att formulera vision och ta fram en idéskiss över Folkets Park Värnamo.

Sammanfattningsvis föreslår arbetsgruppen att befintlig teaterlada, servicebyggnad och dansrotunda rivs till förmån för uppförande av mer ändamålsenliga byggnader i form av ny multifunktionell öppen dansrotunda, servicebyggnad med kiosk och mindre paviljonger/väderskydd. Ytorna i parken omgestaltas för att bättre möta upp stiftelsens, skolornas och allmänhetens nyttjande under hela året.

Forts.

TFN § 24 (forts.)

Stiftelsen Folkets park Värnamo har under arbetets gång framfört önskemål om en rotunda med slutna väggar då man gör bedömningen att detta skulle vara mer attraktivt för stiftelsens verksamheter och hyresgäster. Övriga aktörer i arbetsgruppen ser en sluten rotunda mer som en begräsning för att skapa en öppen och tillgänglig stadsdelspark. Skulle beslutet vara att uppföra en sluten oisolerad rotunda behöver projektet tillföras ytterligare 2 miljoner kronor.

Förslag till beslut

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att lämna återrapportering av idéskiss för byggnader i Folkets park Värnamo till kommunstyrelsen,

att föreslå kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige att godkänna idéskissen inför anvisning av medel för projektering och byggnation under 2026/2027 samt

att påtala att om kommunstyrelsen finner det lämpligt för att tillmötesgå stiftelsens önskemål att bygga en rotunda med slutna väggar, tillföra projektet ytterligare 2 miljoner kronor.

Yrkanden

Bo Svedberg (S) och Britt-Marie Sellén Nilsson (S) yrkar att ärendet återremitteras med följande motivering:
1. Underlaget behöver kompletteras med en behovs- och funktionsanalys för fortsatt kultur- och social verksamhet i Folkets Park.
2. En konsekvensanalys av kulturvärden, sociala effekter och påverkan på föreningslivet ska ingå.

Gottlieb Granberg (M), Per Karlander (M) yrkar att teknik- och fritidsnämnden ska fatta beslut enligt beslutsförslag.

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att teknik- och fritidsnämnden beslutar enligt Gottlieb Granbergs (M) och Per Karlanders (M) förslag.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 20260120
- Beslut KS 2025-10-07 § 351
- Bildunderlag idéskiss Folkets park Värnamo
- Skrivelse från styrelsen Stiftelsen Folkets park Värnamo inkommen 20260123

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

Tjänsteskrivelse – Återrapportering av idéskiss för Folkets Park Värnamo

Ärendebeskrivning

Kommunstyrelsen beslutade 15 april 2025 att uppdra till teknik- och fritidsnämnden att i samråd med samhällsbyggnadsnämnden, barn- och utbildningsnämnden, kulturnämnden, Stiftelsen Folkets park Värnamo och övriga intressenter i området att ta fram en idéskiss över Folkets Park Värnamo utifrån framtaget material, samt att återrapportering sker till kommunstyrelsen senast den 30 september 2025. Kommunstyrelsen beslutade 7 oktober 2025 att förlänga svarstiden till 31 mars 2026.

Arbetsgruppen har vid sju tillfällen under hösten 2025 träffats för att formulera vision och ta fram en idéskiss över Folkets Park Värnamo.

Sammanfattningsvis föreslår arbetsgruppen att befintlig teaterlada, servicebyggnad och dansrotunda rivs till förmån för uppförande av mer ändamålsenliga byggnader i form av ny multifunktionell öppen dansrotunda, servicebyggnad med kiosk och mindre paviljonger/väderskydd. Ytorna i parken omgestaltas för att bättre möta upp stiftelsens, skolornas och allmänhetens nyttjande under hela året.

Stiftelsen Folkets park Värnamo har under arbetets gång framfört önskemål om en rotunda med slutna väggar då man gör bedömningen att detta skulle vara mer attraktivt för stiftelsens verksamheter och hyresgäster. Övriga aktörer i arbetsgruppen ser en sluten rotunda mer som en begräsning för att skapa en öppen och tillgänglig stadsdelspark. Skulle beslutet vara att uppföra en sluten oisolerad rotunda behöver projektet tillföras ytterligare 2 miljoner kronor.

Se även under rubrik ”Utredning”.

Beslutsförslag

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att lämna återrapportering av idéskiss för byggnader i Folkets park Värnamo till kommunstyrelsen,

att föreslå kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige att godkänna idéskissen inför anvisning av medel för projektering och byggnation under 2026/2027 samt

att påtala att om kommunstyrelsen finner det lämpligt för att tillmötesgå stiftelsens önskemål att bygga en rotunda med slutna väggar, tillföra projektet ytterligare 2 miljoner kronor.

Stefan Åberg
Avdelningschef fastighet

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

Beslutsunderlag

- Beslut KS 2025-10-07 § 351
- Bildunderlag

Utredning

Kommunstyrelsen beslutade 15 april 2025 att uppdra till teknik- och fritidsnämnden att i samråd med samhällsbyggnadsnämnden, barn- och utbildningsnämnden, kulturnämnden, Stiftelsen Folkets Park Värnamo och övriga intressenter i området att ta fram en idéskiss över Folkets Park Värnamo utifrån framtaget material, samt att återrapportering sker till kommunstyrelsen senast den 30 september 2025. Kommunstyrelsen beslutade 7 oktober 2025 att förlänga svarstiden till 31 mars 2026.

Arbetsgruppen har vid sju tillfällen under hösten 2025 träffats för att formulera vision och ta fram en idéskiss över Folkets Park i Värnamo. Arbetet i gruppen har varit väldigt givande och samtliga parter har bidragit med synpunkter och tankar utifrån sina perspektiv. Viktigt har varit att skapa en plats med tydlig identitet och tillvarata platsens historia. Parken måste ha en tydlig gestaltning så att besökare känner att man kliver in i Folkets park i Värnamo. Byggnader, markmaterial, utrustning, vegetation med mera måste därför spegla detta.

Folkets park i Värnamo har historiskt varit en mötesplats där verksamhet primärt bedrivits under sommartid. Önskemål från Värnamo kommuns verksamheter och stiftelsen är att försöka aktivera parken under hela året med fokus på utomhusaktiviteter.

Arbetsgruppen har främst fokuserat på byggnader då detta har sett som den största utmaningen då det medför stora byggkostnader och förutsätter ett stort nyttjande av allmänhet, skola, föreningar och stiftelsen under stora delar av året.

Utemiljö
Vad gäller utemiljön finns önskemål från invånare och intilliggande verksamheter om en omväxlande utemiljö med stora öppna ytor för samling av större grupper, till platser för den enskilde som vill sitta och läsa på en bänk. En stor variation av ytor men också aktiviteter för alla åldrar efterfrågas. Aktiviteter som nämnts i arbetet har varit bättre minigolfbana, ny lekplats (som är under uppförande), crocquetplan, schackbord, boulebana, klätterblock (boulders), bänkar och hängytor. I projektet ingår i dagsläget bara iordningställande av

ytor, nya planteringar, belysning och bänkar. Medel för sport- och lekutrustning som önskats saknas idag.

Byggnader
Vad gäller byggnader och plats under tak har stiftelsen framfört behov av scen och yta under tak för publik för att även i fortsättningen kunna erbjuda barnteater och andra evenemang. En nättare mer öppen dansrotunda har diskuterats som önskvärt för att vara mer tillgänglig för allmänhet, intilliggande skolor och förskolor. Dansrotundan i Åtvidabergs folkets park har använts som ett gott exempel. Scenen föreslås att genom sinnrika jalusier kunna vända riktning för att kunna vända sig mot en stor öppen yta för större framträdanden med publik under bar himmel.

För att stiftelsen ska kunna utveckla sin verksamhet i parken behövs även en servicebyggnad med kiosk, kontor, toalett och förråd. Här har en enklare skiss tagits fram som på många sätt påminner om en nättare version av den klassiska korvkiosken ”Sten Stures” i Värnamo. Utöver detta har renovering av befintlig WC-byggnad diskuteras för att bättre möta dagens behov av tillgänglighet och trygghet. Denna byggnad skulle då även kunna serva den nya stadsdelslekplatsens behov under vardagar. En eller två små öppna paviljonger/väderskydd med intilliggande grillplats hade också varit önskvärt för att besökare ska kunna grilla en korv och söka skydd en regnig dag.

Sammanfattning
Sammanfattningsvis föreslår arbetsgruppen att befintlig teaterlada, servicebyggnad och dansrotunda rivs till förmån för uppförande av mer ändamålsenliga byggnader i form av ny multifunktionell öppen dansrotunda, servicebyggnad med kiosk och mindre paviljonger/väderskydd. Ytorna i parken omgestaltas för att bättre möta upp stiftelsens, skolornas och allmänhetens nyttjande under hela året.
Kalkyler har upprättats för uppförande av en öppen dansrotunda med vändbar scen, servicebyggnad med kiosk, renovering av befintlig WC-byggnad samt en till två mindre paviljonger/väderskydd. Dessa åtgärder inklusive rivning beräknas rymmas inom tidigare avsatta medel i investeringsbudget för 2026 ”Folkets park byggnader” projektnummer 231142.

Stiftelsen har under arbetets gång framfört önskemål om en rotunda med slutna väggar då man gör bedömningen att detta skulle vara mer attraktivt för stiftelsens verksamheter och hyresgäster. Övriga aktörer i arbetsgruppen ser en sluten rotunda mer som en begräsning för att skapa en öppen och tillgänglig stadsdelspark. Skulle beslutet vara att uppföra en sluten oisolerad rotunda behöver projektet tillföras ytterligare 2 miljoner kronor.

Arbetsgruppen ser med detta underlag uppdraget som avslutat och föreslår att projektering av parken för en byggnation under 2026/2027 tar vid.

§ 351 Dnr: KS.2025.26

Översyn av byggnader i Folkets Park Värnamo

Beslut
Kommunstyrelsen beslutar
att förlänga svarstiden till den 31 mars 2026.

Ärendebeskrivning
Kommunstyrelsen beslutade 15 april att uppdra till teknik- och fritidsnämnden att i samråd med samhällsbyggnadsnämnden, barn- och utbildningsnämnden, kulturnämnden, Stiftelsen Folkets Park Värnamo och övriga intressenter i området att ta fram en idéskiss över Folkets Park Värnamo. Återrapportering ska ske till kommunstyrelsen senast den 30 september 2025.

Teknik- och fritidsförvaltningen i tjänsteskrivelse anfört att samverkan har påbörjats och en arbetsgrupp har bildats. Arbetsgruppen består av representanter från samtliga aktörer som är nämnda ovan. För att arbetsgruppen ska kunna ta fram en idéskiss över Folkets park-området behövs väsentligt mer tid. En förlängning av återrapporteringstiden till 31 mars 2026 önskas.

Teknik- och fritidsnämnden beslutade den 23 september 2025 § 182 att hos kommunstyrelsen begära förlängd svarstid på uppdraget att ta fram en idéskiss över Folkets park Värnamo till 31 mars 2026.

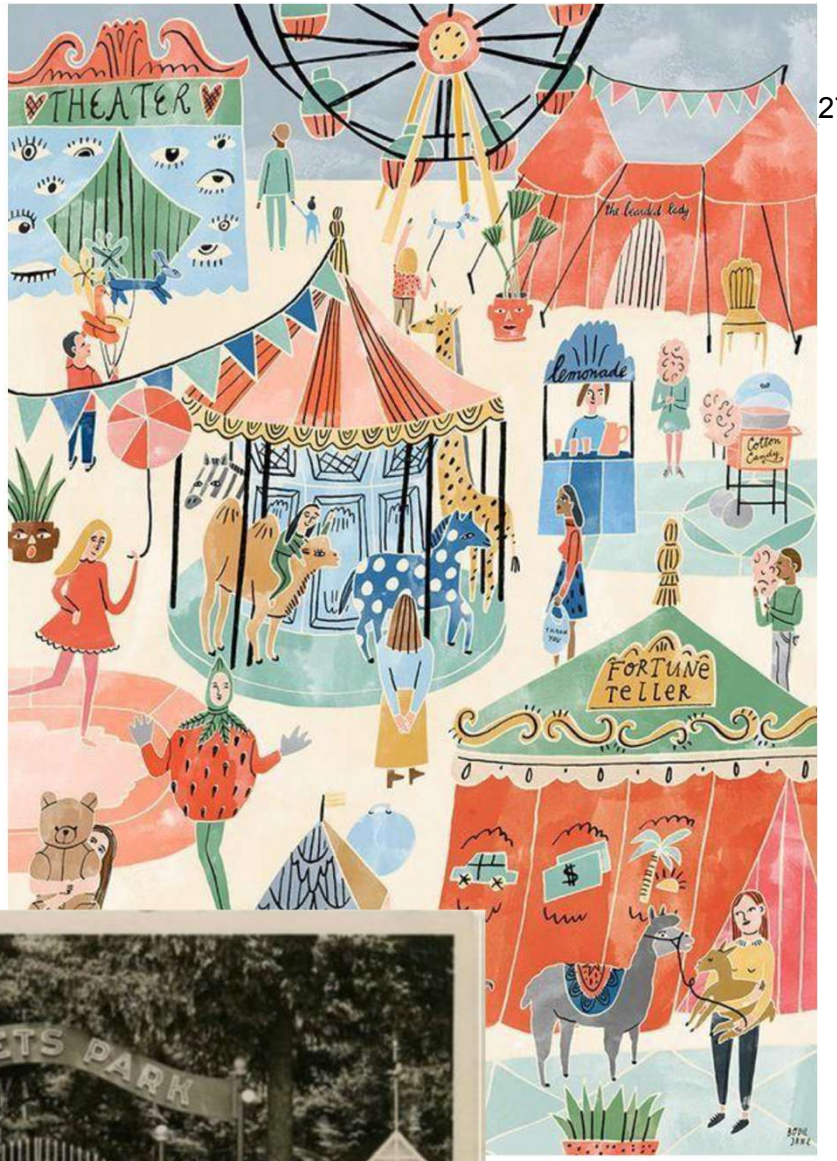
Yrkanden
Ordföranden yrkar att kommunstyrelsen beslutar att förlänga svarstiden till den 31 mars 2026.

Beslut skickas till:
Teknik- och fritidsnämnden

Folkets park idéskiss.

Arbetsgrupp:
Teknik- och fritidsförvaltningen
Samhällsbyggnadsförvaltning
Kulturförvaltning
Barn- och utbildningsförvaltningen
Stiftelsen folkets park
Övriga intressenter

7 möten under hösten och vintern 2025-2026

Samma vision som när parken skapades.
Syftet med den framtida utvecklingen av Folkets Park är att anläggningen ska bli en plats för lek, aktiviteter, umgänge, gemenskap och glädje med stor hänsyn platsens historia.

VÄRNAMO KOMMUN

När parken bildades låg den i utkanten av staden. Nu ligger den omgiven av flera viktiga verksamheter så som skolor, äldreboenden och nära flera stora bostadsområden.

Medborgarsamtal på Värnamodagarna om "Nya Folkets Park", 22-24/8 2018

Ålder	Traditionell kultur	Ungdomskultur	Traditionell lek	Aktiv lek	Lätt motion	Aktiv motion	Fri aktivitet	Café/Servering	Bevara/utveckla	Riv/bygg nytt	Annat
<18	4	5	5	21	6		4	3	3		6
18-39	6		5	5	2	3	4	2	4	3	8
40-59	9	1	7	6	6	3	4	10	4	5	5
>60	12		4	2	4	3	3	5	12	5	5
	31	6	21	34	18	9	15	20	23	13	24

Traditionell kultur
Musik- och teaterscen, dansbana

Ungdomskultur
Graffitivägg, arena för e-sport

Traditionell lek
lekplats

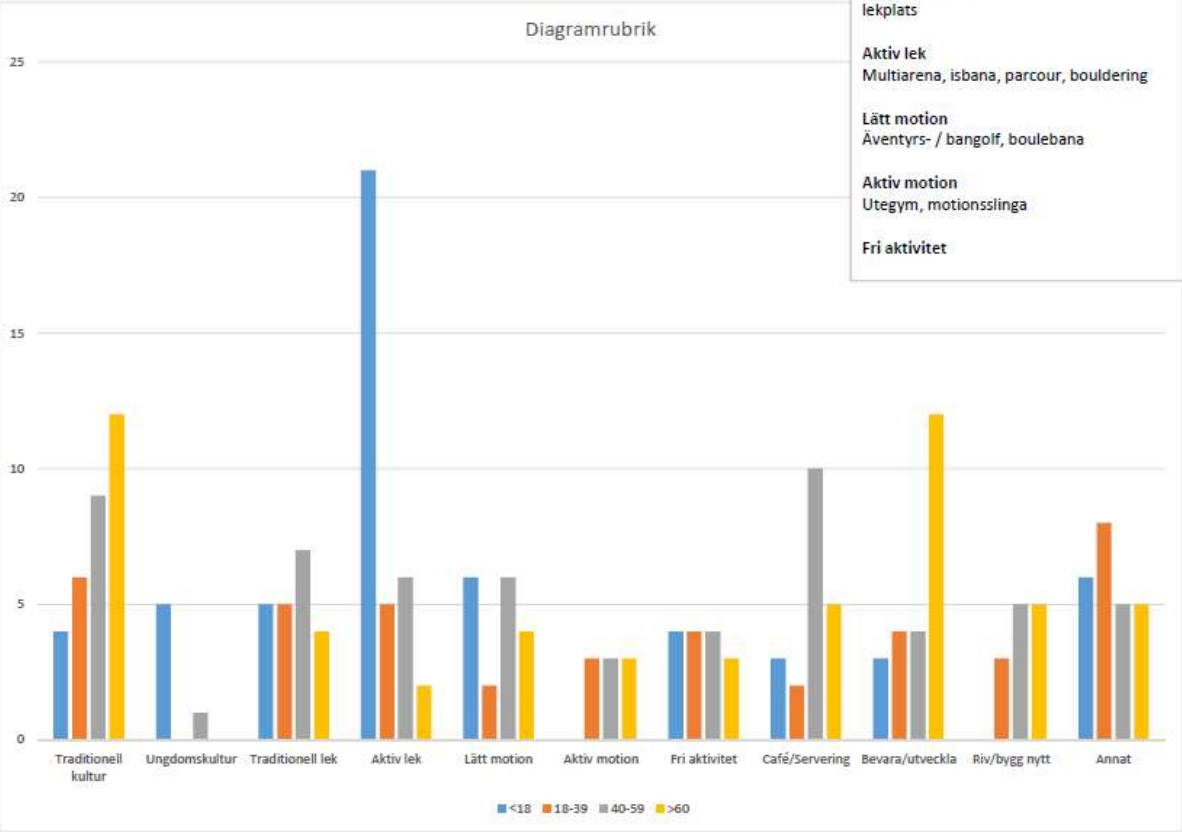
Aktiv lek
Multiarena, isbana, parcour, bouldering

Lätt motion
Äventyrs- / bangolf, boulebana

Aktiv motion
Utegym, motionsslinga

Fri aktivitet

Ålder	Man	Kvinna	Antal
<18	17	9	26
18-39	11	9	20
40-59	15	8	23
>60	20	6	26
	63	32	95

Annat:
<18 pool, idrottshall,trampolin, gocart, yoga, pizzabar, koppla in musik

18-39 lekplats för hundar, alla åldrar/hela familjen, äventyrshinderbana, arenastad, beachvolley, yoga, djur, skateramp, utebad, landhockey, dragracing

40-59 Idrottshall, biergarten, bostäder, fritidsgård för unga och gamla, tillgänglighetsanpassat

>60 staket, inlines, nycirkus, motorträff, allsång, bågskytte,

Goda exempel:
Folkets Park, Malmö (kvinna 35 år)

Hembygdsparken, Ängelholm (man 35 år)

Citat:
"spontanidrott som har låg tröskel" kvinna 45 år

"bevara den gamla känslan, utveckla och modernisera" man 42 år

"viktigt med aktiviteter för ungdomar" man 85 år

"grejor som folk i vår ålder kan göra" 2 st killar 14 år

"är inte där så mycket, mer aktiviteter!" kille 15 år

"gör något!" kille 22 år

"viktigt att bevara karaktären" man+kvinna 65+

"viktigt med grönytor" man 52 år

"Riv skiten och bygg nytt!" man 75 år

Medborgares tankar och synpunkter kring Folkets Park i dialog under Värnamodagarna 2018.

VÄRNAMO KOMMUN

Idéskiss Värnamo Folkets Park

Idéskiss för vidareutveckling av Folkets park

Belysning av tallar

Sektioner av mur som ramar in parken

VÄRNAMO KOMMUN

Ny öppen rotunda för större nyttjande,
exempel från Folkets park Åtvidaberg

VÄRNAMO KOMMUN

Servicebyggnad i form av en nättare Stens Stures kunde vara en intressant idé att jobba vidare med

Beslutsförslag

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att lämna återrapportering av idéskiss för byggnader i Folkets park Värnamo till kommunstyrelsen,

att föreslå kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige att godkänna idéskissen inför anvisning av medel för projektering och byggnation under 2026/2027 samt

att påtala att om kommunstyrelsen finner det lämpligt för att tillmötesgå stiftelsens önskemål att bygga en rotunda med slutna väggar, tillföra projektet ytterligare 2 miljoner kronor.

VÄRNAMO KOMMUN

Skrivelse till Värnamo kommun
Folkets Park – tillsammans skapar vi en levande mötesplats för Värnamo

Stiftelsen välkomnar kommunens ambition att utveckla Folkets Park. För att satsningen ska bli långsiktigt hållbar behöver kulturhistoriska värden beaktas och bebyggelsestrukturen respekteras. Parkens utformning behöver utgå från de byggnader och funktioner som krävs för att stiftelsen ska kunna bedriva verksamheten enligt gällande stadgar. Vi föreslår därför att Rotundan och Serveringshuset dimensioneras och utformas enligt de funktionskrav som redovisas nedan, samt att nödvändiga medel avsätts för genomförande.

Folkets Park har historiskt varit – och ska även framåt vara – en plats för alla Värnamobor. Särskilt viktigt är att parken fortsatt kan erbjuda kultur, gemenskap och upplevelser som även barnfamiljer och personer med mer begränsade ekonomiska förutsättningar har möjlighet att ta del av.

Vi i Stiftelsen Folkets Park vill börja med att tacka för det fina arbete som lagts på förslagen för parkens framtid. Vi delar bilden av att en ny Rotunda, ett nytt Serveringshus och en grön, aktivitetsrik parkmiljö kan bli ett starkt lyft för hela Värnamo.

Våra förslag – för att få vardagen att fungera
För att det vi planerar ska fungera i drift, under olika typer av arrangemang, behöver vi tillsammans säkra några nyckelfunktioner:

- **Rotundan**: Möjlighet att hålla stängt när parken inte är bemannad (och öppna delvis vid bemanning), artistloge i direkt anslutning samt minst ca 260 kvm inomhusyta för ett brett utbud av kultur och familjeevenemang.
- **Serveringshus**: Minst ca 120 kvm välplanerad yta, serveringsyta under tak i anslutning, och integrerade allmänna toaletter – allt för att skapa en trygg, tillgänglig och kostnadseffektiv mötesplats för alla besökare.
- **Toaletter**: Vi föreslår att fristående toaletthus ersätts av toaletter i Serveringshuset, vilket ger bättre tillsyn och trygghet.
- **Befintlig toalettbyggnad**: Byggnader kan fräschas upp och användas som förråd och eventuell annan funktion.
- **Grilltak**: Vi ser gärna att detta inte ingår i grundutförandet, eftersom okontrollerad grillning kan krocka med evenemang och medföra säkerhetsrisker.

Hur vi önskar samarbeta framåt

- **Gemensam arbetsgrupp**: Regelbundna avstämningar mellan kommunen och stiftelsen i projektering och genomförande.
- **Tydliga etapper**: Överenskomna milstolpar från programhandling till färdig anläggning, med möjlighet att justera detaljer när vi ser hur helheten utvecklas.
- **Budgetdialog**: Vi har förståelse för de ekonomiska ramarna och vill gärna bidra med prioriteringsordningar så att varje investerad krona ger största möjliga effekt för invånarna.

Målbild

En park som känns välkomnande varje dag, fungerar smidigt i drift och håller över tid – en Folkets Park där barn, unga, äldre och familjer, oavsett ekonomiska förutsättningar, har möjlighet att ta del av kultur, gemenskap och upplevelser i Värnamo.

Stiftelsen Folkets Park Värnamo

§ 165 Dnr: KS.2025.26

Översyn av byggnader i Folkets Park Värnamo

Beslut

Kommunstyrelsen beslutar

att uppdra till teknik- och fritidsnämnden att i samråd med samhällsbyggnadsnämnden, barn- och utbildningsnämnden, kulturnämnden, Stiftelsen Folkets Park Värnamo och övriga intressenter i området att ta fram en idéskiss över Folkets Park Värnamo utifrån framtaget material, samt

att återrapportering sker till kommunstyrelsen senast den 30 september 2025.

Ärendebeskrivning

Kommunstyrelsen beslutade 14 januari 2025 att ge teknik-och fritidsnämnden i uppdrag att genomföra en bedömning av skick/status på byggnader i Folkets Park Värnamo och redovisa ett förslag på åtgärder med kostnadsbedömning för olika alternativ för respektive byggnad.

Med stöd av Värnamo kommuns plan för grönstruktur har teknik- och fritidsförvaltningen i samråd med samhällsbyggnadsförvaltningen formulerat vision för framtida utvecklingen av Folkets park. Detta har gjorts då det i dagsläget finns ett politiskt uppdrag och investeringsmedel för att anlägga lekplats och utforma övergripande struktur för Folkets park.

Syftet med den framtida utvecklingen av Folkets Park är att anläggningen ska bli en plats för lek, aktiviteter, umgänge, gemenskap och glädje. Med andra ord är visionen i stora drag densamma som parken hade under sin förra storhetstid. I framtidens Folkets Park finns något för alla vare sig man vill leka, umgås med sina vänner både under och efter skoltid, njuta av en fin promenad på väg till jobbet eller träffas av vårens första solstrålar på en bänk. Med respekt för och med inspiration från parkens historia kan platsen utvecklas in i framtiden och fortsätta vara en central plats i stadens liv.

Rekommendationerna är att riva samtliga byggnader inom fastigheten Folkets Park för att ge plats åt nya byggnader som är anpassade efter dagens behov enligt visionen för Folkets Park. Rekommendationen är även att riva samtliga byggnader på grund av sitt undermåliga skick och status. Total bedömd investering uppgår till mellan 10 och 12 miljoner kronor för att riva och bygga nytt. Motsvarande kostnad för renovering av befintliga byggnader är 23 till 25 miljoner kronor.

Forts.

KS § 165 (forts)

Yrkanden

Ordföranden yrkar att kommunstyrelsen beslutar
att uppdra till teknik- och fritidsnämnden att i samråd med samhällsbyggnadsnämnden, barn- och utbildningsnämnden, kulturnämnden, Stiftelsen Folkets Park Värnamo och övriga intressenter i området att ta fram en idéskiss över Folkets Park Värnamo utifrån framtaget material, samt
att återrapportering sker till kommunstyrelsen senast den 30 september 2025.

Beslut skickas till:
Ekonomiavdelningen
Teknik- och fritidsnämnden

Skrivelse

Till Kommunstyrelsen i Värnamo kommun

Folkets Park – tillsammans skapar vi en levande mötesplats för Värnamo

Folkets Parks stiftelse vill härmed framföra en stark vädjan och ett gemensamt önskemål inför den planerade förnyelsen av Folkets Park. Vi uppskattar kommunens engagemang och ambition att utveckla området för framtidens behov. Samtidigt vill vi betona vikten av att denna utveckling sker med varsamhet och respekt för parkens kulturhistoriska själ – en själ som under mer än hundra år präglats av folkliv, kultur, gemenskap och ett rikt föreningsliv.

Folkets Park är mer än en allmän grön yta. Det är en plats med en unik identitet, formad av människor, kulturutbyte och sociala traditioner. Byggnader som teatern, Rotundan och servicebyggnaden är centrala delar av denna identitet. De har fungerat som samlingspunkter för dans, musik, möten, konferenser, teaterföreställningar och tusentals minnen. Att riva dessa byggnader innebär inte endast att ta bort fysiska strukturer – det innebär att radera delar av den själ som gör parken särskiljande och levande.

Vi vill även framhålla att de nya föreslagna byggnaderna i form av en öppen rotunda och en mindre servicebyggnad, enligt de skisser vi tagit del av, är alltför små för att stiftelsen ska kunna bedriva sin verksamhet på ett funktionellt och långsiktigt hållbart sätt. Lokalerna är otillräckliga för att kunna husera större evenemang, kulturella aktiviteter, möten, föreningsliv eller sociala arrangemang av den typ som sedan länge varit parkens signum. Detta riskerar att kraftigt begränsa möjligheterna att erbjuda allmänheten den sociala gemenskap, glädje och kulturupplevelser som Folkets Park historiskt har stått för. En Folkets Park utan ändamålsenliga lokaler blir inte längre en park med folklig verksamhet – den blir en park utan sin funktionella och kulturella kärna.

Folkets Parks stiftelse står redo att i nära dialog med kommunen bidra med kunskap, dokumentation, idéer och engagemang för att säkerställa en utveckling som både stärker parken och bevarar dess identitet. En moderniserad park behöver inte vara en park utan själ – tvärtom kan den bli ett föredöme för hur kulturarv, mötesplatser och moderna behov kan förenas.

Vi vädjar därför till kommunstyrelsen att i det fortsatta arbetet ta särskild hänsyn till parkens traditioner, användningsområden och kulturhistoriska värden. Låt oss tillsammans säkerställa att Folkets Park även i framtiden förblir en öppen, levande och relevant mötesplats för alla som bor i Värnamo – en plats för glädje, sociala sammanhang, kultur och gemenskap.

Med vänlig hälsning,
Folkets Parks Stiftelse i Värnamo

§ 26 Dnr: TFN.2024.5

Anvisning av medel till projekt Finnvedens gymnasium genomgripande ombyggnad lektionssalar, aula mm, projektnummer 235034

Beslut

Teknik- och fritidsnämnden beslutar

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 5,34 miljoner kronor ur 2025 års investeringsbudget samt 15 miljoner kronor ur 2026 års investeringsbudget till projekt ”Finnvedens gymnasium, Genomgripande ombyggnad lektionssalar, aula med mera” med projektnummer 235034,

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för upphandling av totalentreprenör i projektmetodiken partnering samt

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för projektet.

Ärendebeskrivning

Hus A, Finnvedsgymnasiet står inför en större ombyggnad och renovering för att fortsatt kunna vara Finnvedsgymnasiets huvudbyggnad under många år framöver.

I investeringsbudgeten för 2025 finns 5,34 miljoner kronor som ännu inte har anvisats. I investeringsbudgeten för 2026 finns 15 miljoner kronor som behöver anvisas. Kommunfullmäktige behöver också fatta startbeslut för projektet.

Förslag till beslut

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 5,34 miljoner kronor ur 2025 års investeringsbudget samt 15 miljoner kronor ur 2026 års investeringsbudget till projekt ”Finnvedens gymnasium, Genomgripande ombyggnad lektionssalar, aula med mera” med projektnummer 235034,

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för upphandling av totalentreprenör i projektmetodiken partnering samt

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för projektet.

Forts.

TFN § 26 (forts.)

Beslutsunderlag
- Tjänsteskrivelse daterad 20260114
- Projektblad KF069
- Beslut KF 2024-03-27 § 30

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

Tjänsteskrivelse - Anvisning av medel till projekt Finnvedens gymnasium genomgripande ombyggnad lektionssalar, aula med mera, projektnummer 235034

Ärendebeskrivning

Hus A, Finnvedsgymnasiet står inför en större ombyggnad och renovering för att fortsatt kunna vara Finnvedsgymnasiets huvudbyggnad under många år framöver. I investeringsbudgeten för 2025 finns 5,34 miljoner kronor som ännu inte har anvisats. I investeringsbudgeten för 2026 finns 15 miljoner kronor som behöver anvisas. Kommunfullmäktige behöver också fatta startbeslut för projektet.

Se även under rubrik "Utredning".

Beslutsförslag

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 5,34 miljoner kronor ur 2025 års investeringsbudget samt 15 miljoner kronor ur 2026 års investeringsbudget till projekt "Finnvedens gymnasium, Genomgripande ombyggnad lektionssalar, aula med mera" med projektnummer 235034,

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för upphandling av totalentreprenör i projektmetodiken partnering samt

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för projektet.

Stefan Åberg Malmer
Avdelningschef fastighet

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

Beslutsunderlag

- Projektblad KF069
- Beslut KF 2024-03-27 § 30

Utredning

Hus A, Finnvedsgymnasiet står inför en större ombyggnad och renovering för att fortsatt kunna vara Finnvedsgymnasiets huvudbyggnad under många år framöver. Renoveringen är en så kallad ”femtio-års-renovering” vilket innebär att hela byggnaden kommer att genomarbetas gällande såväl installationer som invändiga ytskikt, sakvaror, stomkompletteringar, yteffektivitet med mera.

2025 bedöms byggnaden generellt ha ett mycket omfattande renoveringsbehov. Den nyligen utförda statusbedömningen och miljöinventeringen styrker behovet.

2022 renoverades tillagningsköket och det ingår därför inte i projektet.

Totalt omfattar projektet 300 miljoner kronor för renoveringsprojektet och fördelningen är enligt följande i investeringsbudgeten:

Tom 2025	8 340 000 kr (varav 5 340 000 kr ej anvisade)
2026	15 000 000 kr
2027	135 000 000 kr
2028	141 660 000 kr
Totalt	**300 000 000 kr**

2024 anvisades 3 000 000 kronor ur investeringsbudget för projektet som då hade en projektbudget på 68 340 000 kronor. Samtidigt beslutade kommunfullmäktige att fatta startbeslut för projektering av projektet.

För fortsättning av projektet och för att fortskrida med upphandling av partneringentreprenör och projektering behöver kommunfullmäktige anvisa 5 340 000 kronor (8 340 000 - 3 000 000) från 2025 års investeringsbudget och 15 000 000 kronor från 2026 års investeringsbudget.

Projektet kommer att utföras med projektmetodiken ”partnering” och med entreprenadformen totalentreprenad.

Kommunfullmäktige har sedan tidigare fattat startbeslut för utredning och projektering, men nu behöver startbeslut för produktion fattas.

# Finnvedens gymnasium, Genomgripande ombyggnad lektionssalar, aula, mm.		Projektblad nr KF:	KF 069
		Projektbladnr Förv:	
		Upprättad den:	2015-03-01
		Upprättad av:	Stefan Åberg
		Reviderad den:	2024-02-12
Uppdragsgivare/beställare(nämnd):	SN, BUN	**Projektnr i Ek.sys:**	0765/235034
Utförare(nämnd):	TFN	**Datum:**	3-9/11-2015
För anläggnings- och fastighetsinvesteringar överstigande 5 mnkr, ange tidpunkt när investeringen beräknas tas i bruk:			
Vid byggnads-, gatu- och VA-investeringsprojekt överstigande totalt 10 mnkr, ska förslag/synpunkter inhämtas från kommunens funktioner för miljöstrategiska frågor samt energi- och klimat-rådgivning. Ange datum:		**Miljöstrategiska frågor:**	
		Energi-och klimatrådgivning:	

Beskriv process från behov till förslag enligt riktlinjer för investeringsprocess:

(tänk om→optimera→bygg om→bygg nytt)

Se barn- och utbildningsnämndens behovsanalys, arbetet fortsätter i kommande budgetarbeten. Utbyggnaden ersätter även tillfälliga lokaliseringar i paviljonger med tidsbegränsade bygglov. Nettoeffekt på driftbudget för beställaren: Ny internhyra hyra för befintliga lokaler, hyra för bef lokaler avgår. Se Barnoch utbildningsnämndens redovisning.

Beskrivning av investeringsprojektet:

Finnvedens Gymnasium är kommunens näst största förvaltningsbyggnad och är kommunens utbildningscentrum för gymnasiestudenter. I dagsläget så bedrivs verksamhet i totalt 6 byggnader inom Kv Elden i Värnamo samt i 1 byggnad inom Kv Draken i Värnamo (Fordonsteknik). Skolans huvudbyggnad har genomgått en större ombyggnad på 90-talet och helt nyligen så har nya NO-salar samt lärararbetsplatser färdigställts. Likaså har T-byggnaden Hus C byggts om med ny ventilation och lärararbetsplatser. Barn- och utbildningsförvaltningen ser ett behov i att nu börja planlägga en större ombyggnad och renovering av återstående lärosalar, aula mm i huvudbyggnaden. Många av lärosalarna är i ursprungsskick sedan skolan byggdes i slutet på 1960-talet. Finnvedskolans huvudbyggnad är i grunden en gedigen byggnad med bra och slitstarka material men förändrade arbetsformer ställer nya krav på planlösningar och rumsutformning så att skolan fortsatt kan vara en modern och attraktiv skola. Enligt Barn- och utbildningsförvaltningens önskemål så ska en förstudie göras. Denna bör utgå från verksamhetens behov och endast till mindre delar bestå av ritningar och skisser. Förstudie är genomförd och enkla skisser finns framme. Vi kan redan nu avisera en ökad investeringsnivå om ca 100 Mkr men mer detaljerade kostnadskalkyler tas fram under förprojekteringsskedet (programhandling). Styrgruppen har beslutat att skjuta på investeringen och under tiden ta fram ett reducerat åtgärdsförslag som ska vara klart i september 2020

Investeringen är justerad i förhållande till TF´s bruttolista. 2022-03-22.

2023-02-09
Vid närmre uppmätning av ytor utgör Finnvedsgymnasiets bruttoarea ca 4000 kvadratmeter per plan. Totalt är det 3 plan och således ca 12 000 kvm som behöver renoveras.
Skolan är kraftigt eftersatt och renovering av skolköket utförs 2022/23 till enkostnad av ca 34 mkr.

Budget för totalrenovering av en skola kan vaiera kraftigt och kvadrameterksotnaden är svår bedömd.
För Figy´s renovering görs bedömningen 30 tkr per kvadratmeter kostnadsläge februari 2023.
Bedömningen är att alla ytor i källaren eventuellt endast är ytskiktsrenovering samt kan eventuellt fasaden sparas.
Bedömd budget uppgår då till ca 225 mkr.

2025-03-06
Ovan bedömningar kvarstår. Genomlysning och miljöinventering pågår under 2024 och 2025 för A-huset.
Även en genomlysning av verksamheten och yteffektivitet i A-huset pågår som en del av lokalförsörjnignsstrategin gällande hela gymnasieskolan och dess lokaliseringar.
Byggnadens stomme är bra men övirga byggkomponenter har uppnåt sin livslängd sedan lång tid tillbaka.
Budgeten i projektbladet är satt av alliansen och syftar till att byta tak och fönster. Behover är betydligt större äns så om A-huset ska leva kvar som endel av gymansieskolan. Totala renoveringsbehovet är överhängande och miljöinventering påvisar asbest och pcb i hög omfattning. I detta läget görs inga budgetförändringar i proejktbladet förrän statusbedömning, miljöinventering och omfattnignen är utredd.
Bedömt förslag till budgetjustering.

Evakuering är svårbedömt i detta läget. Behov, omfattning och kostnad.

Beskrivning av investeringsprojektet:

Nykeltal		
Nybyggnadsyta:	10 000	m^2
Ombyggnadsyta:		m^2
Driftkostnadsjustering/år:	1 500	tkr/år
Kapitaltjänstkost.just/år:	16 500	tkr/år
Evakueringskostnad:	Ej beräkn.	tkr
Avskrivningstid (genomsnitt):	41	år
Kalkylnivå 0-3:	3	

	År	**Kostnad i tkr**	
		Budget	**Totalt utfall**
Anvisade medel/utfall	tom 2024	3 340	730
Investering beslutad	2025	5 000	
Investeringsbudget	2026	15 000	
Investeringsplan	2027	135 000	
Investeringsplan	2028	141 660	
Investeringsplan	2029		
Investeringsplan	2030		
Investeringsplan	Framtid		
Totalinvestering		300 000	

§ 30 Dnr: KS.2024.57

Anvisning av medel för projekt Finnvedens gymnasium genomgripande ombyggnad lektionssalar, aula med mera, projektnummer 235034

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag
att anvisa 3 000 000 kronor ur 2024 års investeringsbudget till projekt Finnvedens gymnasium genomgripande ombyggnad lektionssalar, aula med mera, projektnummer 235034,
att fatta startbeslut för utredning och projektering inom ramen för beslutad budget och plan för projektet, samt
att arbetet ska fokusera på fastighetens mest primära behov.

Jäv
Michael Stener (M) anmäler jäv och deltar inte i handläggningen av ärendet.

Ärendebeskrivning

Teknik- och fritidsförvaltningen har i tjänsteskrivelse den 3 januari 2024 anfört följande. A-huset på Finnvedens gymnasium står inför en omfattande ombyggnation och renovering. 2024 är det avsatt 3 miljoner kronor i investeringsbudgeten och dessa behöver anvisas. I första hand ska inledande utredning komma fram till nuvarande status på byggnaden. Detta syftar bland annat till att se möjliga etappindelningar för kommande renoveringar och ombyggnationer. För att medlen ska kunna användas behöver kommunfullmäktige fatta ett startbeslut för utredning och projektering av projektet.

Teknik- och fritidsnämnden har den 9 januari 2024, § 4 beslutat **att** föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 3 miljoner kronor ur 2024 års investeringsbudget till projekt Finnvedens gymnasium genomgripande ombyggnad lektionssalar, aula med mera, projektnummer 235034 samt **att** föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för utredning och projektering.

Kommunstyrelsen beslutade den 6 februari och den 20 februari 2024 att bordlägga ärendet.

Forts.

KF § 30 (forts)

Kommunstyrelsens förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutade den 5 mars 2024, § 71 att föreslå kommunfullmäktige besluta
att anvisa 3 000 000 kronor ur 2024 års investeringsbudget till projekt Finnvedens gymnasium genomgripande ombyggnad lektionssalar, aula med mera, projektnummer 235034,
att fatta startbeslut för utredning och projektering inom ramen för beslutad budget och plan för projektet, samt
att arbetet ska fokusera på fastighetens mest primära behov.

Yrkanden

Fjodor Eklund (V) med instämmande av Tobias Pettersson (M) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag.

Beslut skickas till:
Teknik- och fritidsnämnden
Ekonomiavdelningen

§ 27 Dnr: TFN.2026.14

Anvisning av medel till projekt Renovera Forshedabadet, projektnummer 231140

Beslut
Teknik- och fritidsnämnden beslutar
att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 25 miljoner kronor ur 2026 års investeringsbudget till projektet ”Renovera Forshedabadet”, projektnummer 231140
att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för projektering och byggnation.

Ärendebeskrivning
Forshedabadet har stort behov av renovering och livslängden för både bassäng och reningsverket har uppnått sin livslängd.

I investeringsbudgeten 2026 är det avsatt 25 000 000 kronor för projektet. Samtliga medel för projektet är avsatta under 2026 och behöver anvisas.

För att medlen ska kunna användas behöver kommunfullmäktige fatta ett startbeslut för projektering och byggnation.

Förslag till beslut
Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta
att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 25 miljoner kronor ur 2026 års investeringsbudget till projektet ”Renovera Forshedabadet”, projektnummer 231140
att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för projektering och byggnation.

Beslutsunderlag
- Tjänsteskrivelse daterad 20260114
- Projektblad TFN255

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

Tjänsteskrivelse - Anvisning av medel för projekt Renovera Forshedabadet, projektnummer 231140

Ärendebeskrivning

Forshedabadet har stort behov av renovering och livslängden för både bassäng och reningsverket har uppnått sin livslängd.

I investeringsbudgeten 2026 är det avsatt 25 000 000 kronor för projektet. Samtliga medel för projektet är avsatta under 2026 och behöver anvisas.

För att medlen ska kunna användas behöver kommunfullmäktige fatta ett startbeslut för projektering och byggnation.

Beslutsförslag

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 25 miljoner kronor ur 2026 års investeringsbudget till projektet ”Renovera Forshedabadet”, projektnummer 231140

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för projektering och byggnation.

Stefan Åberg Malmer
Avdelningschef fastighet

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

Beslutsunderlag

- Projektblad TFN255

Renovering Forshedabadet

		Projektblad nr KF:	**TFN255**
		Projektbladnr Förv:	
		Upprättad den:	2025-04-29
		Upprättad av:	SÅM
		Reviderad den:	
Uppdragsgivare/beställare(nämnd):	TFN	**Projektnr i Ek.sys:**	
Utförare(nämnd):	TFN	**Datum:**	
För anläggnings- och fastighetsinvesteringar överstigande 5 mnkr, ange tidpunkt när investeringen beräknas tas i bruk:			
Vid byggnads-, gatu- och VA-investeringsprojekt överstigande totalt 10 mnkr, ska förslag/synpunkter inhämtas från kommunens funktioner för miljöstrategiska frågor samt energi- och klimat-rådgivning. Ange datum:		**Miljöstrategiska frågor:**	Martina Elm
		Energi-och klimatrådgivning:	Henric Davidsson

Beskriv process från behov till förslag enligt riktlinjer för investeringsprocess:

(tänk om→optimera→bygg om→bygg nytt)

Renovering av Forshedabadet

Nettoeffekt på driftbudget för beställaren:	

Beskrivning av investeringsprojektet:

Forshedabadet står inför stort behov av renovering och livslängden för bassängen och reningsverket har uppnått sin livslängd och har en överhängande risk för "kollaps"

Nyckeltal		
Nybyggnadsyta:		m^2
Ombyggnadsyta:		m^2
Driftkostnadsjustering/år:	1 500	tkr/år
Kapitaltjänstkost.just/år:	1 500	tkr/år
Evakueringskostnad:		tkr
Avskrivningstid (genomsnitt):	30	år
Kalkylnivå 0-3:	3	

	År	**Kostnad i tkr**	
		Budget	**Totalt utfall**
Anvisade medel/utfall	tom 2024		
Investering beslutad	2025		
Investeringsbudget	2026	25 000	
Investeringsplan	2027	0	
Investeringsplan	2028	0	
Investeringsplan	2029	0	
Investeringsplan	2030	0	
Investeringsplan	Framtid	0	
Totalinvestering		25 000	

§ 28 Dnr: TFN.2026.15

Anvisning av medel till projekt Uppdatering utemiljöer förskolor och skolor, projektnummer 231127

Beslut

Teknik- och fritidsnämnden beslutar

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 1,5 miljoner kronor ur 2026 års investeringsbudget till projektet Upprustning utemiljöer förskolor och skolor, projektnummer 231127 samt

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för projektet.

Ärendebeskrivning

Utemiljöerna på kommunens skolor och förskolor är viktiga för att barn och ungdomar skall trivas i skolmiljöerna och det finns ett stort behov av att upprusta utemiljöerna.

I 2026 års investeringsbudget finns avsatt 1,5 miljoner kronor för projektet. Dessa behöver anvisas och kommunfullmäktige behöver fatta startbeslut för projektet.

Förslag till beslut

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 1,5 miljoner kronor ur 2026 års investeringsbudget till projektet Upprustning utemiljöer förskolor och skolor, projektnummer 231127 samt

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för projektet.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 20260114
- Projektblad TFN232

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

Tjänsteskrivelse - Anvisning av medel till projekt Uppdatering utemiljöer förskolor och skolor, projektnummer 231127

Ärendebeskrivning

Utemiljöerna på kommunens skolor och förskolor är viktiga för att barn och ungdomar skall trivas i skolmiljöerna och det finns ett stort behov av att upprusta utemiljöerna.

I 2026 års investeringsbudget finns avsatt 1,5 miljoner kronor för projektet. Dessa behöver anvisas och kommunfullmäktige behöver fatta startbeslut för projektet.

Beslutsförslag

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 1,5 miljoner kronor ur 2026 års investeringsbudget till projektet Upprustning utemiljöer förskolor och skolor, projektnummer 231127 samt

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för projektet.

Stefan Åberg Malmer
Avdelningschef fastighet

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

Beslutsunderlag

Projektblad TFN232

# Upprustning utemiljer förskolor och skolor, underhållsskuld		Projektblad nr KF:	TFN232
		Projektbladnr Förv:	
		Upprättad den:	2022-02-16
		Upprättad av:	Stefan Åberg
		Reviderad den:	2025-03-06
Uppdragsgivare/beställare(nämnd):	SBN	**Projektnr i Ek.sys:**	231127
Utförare(nämnd):	TFN	**Datum:**	
För anläggnings- och fastighetsinvesteringar överstigande 5 mnkr, ange tidpunkt när investeringen beräknas tas i bruk:			
Vid byggnads-, gatu- och VA-investeringsprojekt överstigande totalt 10 mnkr, ska förslag/synpunkter inhämtas från kommunens funktioner för miljöstrategiska frågor samt energi- och klimat-rådgivning. Ange datum:		**Miljöstrategiska frågor:**	
		Energi-och klimatrådgivning:	

Beskriv process från behov till förslag enligt riktlinjer för investeringsprocess:

(tänk om→optimera→bygg om→bygg nytt)

Upprustning av utemiljöer förskolor skolor.

Nettoeffekt på driftbudget för beställaren:	Ja. Kapitaltjänstkostnaden innebär ökad hyreskostnad

Beskrivning av investeringsprojektet:

Utemiljöerna på våra skolor och förskolor är viktiga för att barn och ungdomar skall trivas i skolmiljöerna.
Trafiksituationerna runt våra skolor och förskolor har också förändrats över tid. Behovet av bra hämnings och lämnings zoner har blivit viktigre. Även det pedagogiska inslaget i utemiljön blir mer och mer viktigt.
Det finns ett stort behov av att upprusta utemiljöerna omkring våra förskolor och skolor. För att tillmötesgå verksamheternas behov i kombination med en effektiv skötsel behövs översyn samt åtgärder utföras. Det finns också ett eftsatt behov av, och upprustning av växtlighet och markutrustning, tex fasta bänkar, staket odyl.

2025-03-06
Fortsatt ökat behov av renovering av utemiljöerna på framförallt förskolorna men även skolorna. Det underhålslinsatsen ökar för varje år.

Nyckeltal		
Nybyggnadsyta:		m^2
Ombyggnadsyta:	0	m^2
Driftkostnadsjustering/år:	300	tkr/år
Kapitaltjänstkost.just/år:	675	tkr/år
Evakueringskostnad:		tkr
Avskrivningstid (genomsnitt):	25	år
Kalkylnivå 0-3:	3	

	År	**Kostnad i tkr**	
		Budget	**Total tutfall**
Anvisade medel/utfall	tom 2024		
Investering beslutad	2025		
Investeringsbudget	2026	1 500	
Investeringsplan	2027	1 500	
Investeringsplan	2028	1 500	
Investeringsplan	2029	1 000	
Investeringsplan	2030	1 000	
Investeringsplan	Framtid	4 750	
Totalinvestering		11 250	

§ 31 Dnr: TFN.2026.6

Anvisning av medel till projekt Konstgräs Gröndal, projektnummer 220037

Beslut

Teknik- och fritidsnämnden beslutar

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 2,5 miljoner kronor ur 2026 års investeringsbudget till projekt Byte konstgräs Gröndal, projektnummer 220073 samt

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för projektet.

Ärendebeskrivning

Konstgräset på Gröndals konstgräsplan har nått sin tekniska livslängd och är i stort behov av att bytas ut. Projektet beräknas pågå under sommaren 2026. I samband med byte av konstgräsmatta kommer även området att fräschas upp med bland annat förbättrat skydd för granulatspridning, nya entréer, nytt staket, ny läktare samt en ny och säker tillfartsväg.

För att detta ska vara möjligt behöver kommunfullmäktige fatta ett startbeslut för byggnation. I investeringsbudgeten för 2026 finns 2,5 miljoner kronor till projektet, dessa behöver anvisas.

Förslag till beslut

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 2,5 miljoner kronor ur 2026 års investeringsbudget till projekt Byte konstgräs Gröndal, projektnummer 220073 samt

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för projektet.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 20260108
- Projektblad TFN235

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

Tjänsteskrivelse - Anvisning av medel till projekt Byte konstgräs Gröndal, projektnummer 220073

Ärendebeskrivning

Konstgräset på Gröndals konstgräsplan har nått sin tekniska livslängd och är i stort behov av att bytas ut. Projektet beräknas pågå under sommaren 2026. I samband med byte av konstgräsmatta kommer även området att fräschas upp med bland annat förbättrat skydd för granulatspridning, nya entréer, nytt staket, ny läktare samt en ny och säker tillfartsväg.

För att detta ska vara möjligt behöver kommunfullmäktige fatta ett startbeslut för byggnation. I investeringsbudgeten för 2026 finns 2,5 miljoner kronor till projektet, dessa behöver anvisas.

Beslutsförslag

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 2,5 miljoner kronor ur 2026 års investeringsbudget till projekt Byte konstgräs Gröndal, projektnummer 220073 samt

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fatta startbeslut för projektet.

Eric Wästanfors
Enhetschef Arenaservice

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

Beslutsunderlag

- Projektblad TFN235

Byte av konstgräs Gröndal

		Projektblad nr KF:	**TFN235**
		Projektbladnr Förv:	
		Upprättad den:	2024-04-10
		Upprättad av:	Johan Arvidsson
		Reviderad den:	
Uppdragsgivare/beställare(nämnd):	TFN	**Projektnr i Ek.sys:**	
Utförare(nämnd):	TFN	**Datum:**	
För anläggnings- och fastighetsinvesteringar överstigande 5 mnkr, ange tidpunkt när investeringen beräknas tas i bruk:			
Vid byggnads-, gatu- och VA-investeringsprojekt överstigande totalt 10 mnkr, ska förslag/synpunkter inhämtas från kommunens funktioner för miljöstrategiska frågor samt energi- och klimat-rådgivning. Ange datum:		**Miljöstrategiska frågor:**	
		Energi-och klimatrådgivning:	

Beskriv process från behov till förslag enligt riktlinjer för investeringsprocess:

(tänk om→optimera→bygg om→bygg nytt)

Konstgräsplanen vid Gröndal används mycket flitigt, både som fotbollsplanoch som idrottyta för skolidrotten. Kvällar och helger används den också som sponatnaktivitetsyta

Bild, karta etc:

Beskrivning av investeringsprojektet:

En konstgräsplan har en teknisk livslängd på mellan 6-10 år, beroende på hur mycket och hur den används. Gröndal behöver bytas cirka 2026

Nykeltal		
Driftskostnadsjustering/år:	-	tkr/år
Längd (m):		m
Yta (m^2):		m^2
Antal:		
Kapitaltjänskost.just/år:	220	tkr/år
Avskrivningstid (genomsnitt):	10	år
Kalkylnivå 0-3:		
Bilaga kalkyl:		

	År	**Kostnad i tkr**	
		Budget	**Totalt utfall**
Anvisade medel/utfall	tom 2024		
Investering beslutad	2025		
Investeringsbudget	2026	2 500	
Investeringsplan	2027		
Investeringsplan	2028		
Investeringsplan	2029		
Investeringsplan	2030		
Investeringsplan	Framtid		
Totalinvestering		2 500	

§ 32 Dnr: TFN.2026.7

Anvisning av medel till bassängyta avseende Värnamobadet 2026

Beslut
Teknik- och fritidsnämnden beslutar
att föreslå kommunstyrelsen att anvisa 500 000 kronor från 2026 års driftbudget till bassängyta för 2026.

Ärendebeskrivning
I den av kommunfullmäktige beslutade driftbudgeten för 2026 finns medel avsatta i kommunstyrelsens övriga verksamhet för bassängyta med 500 000 kronor för 2026.

Teknik- och fritidsnämnden har ett rivningskontrakt med Region Jönköpings län avseendet Värnamobadet. Det finns ett avtal mellan Värnamo kommun och föreningen Värnamo simsällskap (VSS) för driften av Värnamobadet.

Teknik- och fritidsnämnden önskar få 500 000 kronor för bassängyta anvisade ur kommunstyrelsens driftbudget för 2026.

Förslag till beslut
Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta
att föreslå kommunstyrelsen att anvisa 500 000 kronor från 2026 års driftbudget till bassängyta för 2026.

Beslutsunderlag
- Tjänsteskrivelse daterad 20260121
- Utdrag ur driftbudget 2026

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

Tjänsteskrivelse - Anvisning av medel till bassängyta avseende Värnamobadet 2026

Ärendebeskrivning

I den av kommunfullmäktige beslutade driftbudgeten för 2026 finns medel avsatta i kommunstyrelsens övriga verksamhet för bassängyta med 500 000 kronor för 2026.

Teknik- och fritidsnämnden har ett rivningskontrakt med Region Jönköpings län avseendet Värnamobadet. Det finns ett avtal mellan Värnamo kommun och föreningen Värnamo simsällskap (VSS) för driften av Värnamobadet.

Teknik- och fritidsnämnden önskar få 500 000 kronor för bassängyta anvisade ur kommunstyrelsens driftbudget för 2026.

Beslutsförslag

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att anvisa 500 000 kronor från 2026 års driftbudget till bassängyta för 2026.

Annika Rosenqvist
Enhetschef

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

Beslutsunderlag

- Utdrag ur driftbudget 2026

BUDGETRAMAR 2026-2028

Belopp i tkr		2026	2027	2028	
Finansiering					Beslutsnivå
Övrig verksamhet (ej nämnder)					
KS anslag för oförutsedda behov		4 800	4 800	4 800	KS
KS Innovationspott		2 000	0	0	KS
Utfördelat till medborgarnämnden, ks§352 251007		-77	0	0	KS
Bassängyta		500	500	500	KS
Attraktiv arbetsgivare - Insatser för Värnamo kommun som arbetsgivare samt minskad sjukfrånvaro		1 000	1 000	1 000	PU
Friksvårdsbidrag flyttas från KS/KLF till Finansiering		4 000	4 000	4 000	PU
Ökade hyreskostnader till följd av ny- och ombyggnader egna lokaler och för externt förhyrda lokaler. Utfördelas till berörd nämnd efter begäran när de ökade kostnaderna uppstår, beslut tas av kommunstyrelsen.		21 397	34 638	57 418	KS
Utfördelat till nämnderna fr ökade hyreskostnader vårbudget		-577	-488	-488	KS
Utfördelat till nämnderna fr ökade hyreskostnader höstbudget		-17 768	-17 768	-17 768	KS
Volymkompensation för skötsel av utökade ytor. Ärendet hänskjutet från Ks§155 250415	D6	270	1 050	2 535	KS
Landsbygdsmiljonen		1 000	1 000	1 000	KLF
Centrala medel civil beredskap och ökad trygghet		3 000	3 000	3 000	KS
Utfördelning från pott civil beredskap och ökad trygghet till ks/kommunledningsförvaltningen, ks§325 250916, säkerhetssamordning		-1 250	-1 500	-1 500	KS
Kompensation för ökade kostnader i samband med ombyggnation av kök (aktivt arbeta med att begränsa kostnaden)		300	300	300	KLF
Ny finansieringsmodell Skogsförvaltning, Ks§387 251021, till Kf 251030		-3 000	-3 000	-3 000	KLF
Reducering av immateriella infrastruktursatsningar		558	558	558	KLF
Kundförluster		500	500	500	KLF
Övrigt (licensavgift KI-finans, Finansiell profil KFI-väst mm)		200	200	200	KLF
SUMMA KOSTNADER		**16 853**	**28 790**	**53 055**	
Central lönepott (inkl strukturförändringar och åtgärder osakliga löneskillnader)		116 239	184 631	255 290	KLF
Utfördelat till nämnderna från central lönepott, vårbudget		-488	-488	-488	
Utfördelat till nämnderna från central lönepott, höstbudget		-62 359	-62 359	-62 359	
SUMMA KOSTNADER		**53 392**	**121 784**	**192 443**	

§ 33 Dnr: TFN.2024.253

Riktlinje för bidrag till enskild väghållning i Värnamo kommun

Beslut

Teknik- och fritidsnämnden beslutar

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att upphäva tidigare beslut gällande bidrag till enskild väghållning i Värnamo kommun samt

att godkänna föreslagen riktlinje att gälla från och med 5 mars 2026 under förutsättning att tidigare beslut gällande bidrag till enskild väghållning upphävs av kommunfullmäktige.

Ärendebeskrivning

Teknik- och fritidsnämnden har enligt reglementet ansvar för att hantera bidrag till enskilda vägar. Värnamo kommuns bestämmelser kring bidrag för enskild väghållning är svåra att finna, både för kommuninvånare och kommunens tjänstemän. De underlag som har återfunnits är gamla och det finns ett behov av att skapa nytt styrdokument.

De bestämmelser och beslut (som har återfunnits efter noggrant letande) som ligger till grund är följande:

- Beslut kommunfullmäktige 22 november 1973, Kf § 232 gällande iståndsättning, byggande och underhåll för statsbidragsberättigad enskild väg samt bidrag för enskild utfartsväg.
- Beslut kommunfullmäktige 23 november 1978, Kf § 250, gällande att bidrag till enskilda utfartsvägar från och med 1979 ska utgå med 1 krona per löpmeter räknad från 100 meter från bostadshuset fram till närmast statsbidragsberättigad väg.
- Beslut kommunfullmäktige 21 november 1985, Kf § 280, gällande att bidrag till enskilda utfartsvägar från och med 1986 ska utgå med 1,50 kronor per löpmeter räknad från 100 meter från bostadshuset fram till närmast statsbidragsberättigad väg.
- Bilaga till beslut i kommunfullmäktige 1986, Kf § 270 med bestämmelser och anvisningar beträffande kommunalt bidrag till enskilda vägar, vilka ej erhåller statsbidrag inom Värnamo kommun.
- Beslut kommunstyrelsen 14 oktober 1991, Ks § 297, gällande besvarande av skrivelse från Värnamo Ortsförbund

Forts.

TFN § 33 (forts.)

av LRF genom hänvisning till tekniska kontorets yttrande 10 september 1991. Yttrandet berör att Vägverket meddelat att för 1991 kommer bidragsunderlaget höjas med 23 %. Tekniska kontoret har begärt och fått tilläggsbudgetering och kommer för 1991 bidra med 30 % av det höjda bidragsunderlag som Vägverket beslutat om.

- Beslut tekniska utskottet 18 januari 2016, Tu § 2, gällande att som ett administrativt ekonomiskt stöd kan en enskild vägförening från Värnamo kommun rekvirera en summa om 8 000 kronor årligen.
- Beslut kommunfullmäktige 24 september 2020 Kf § 144, gällande bifall av medborgarförslag samt beslut om
- driftsbidrag för enskild utfartsväg med 6 kronor per löpmeter från och med 2021.

Ett nytt förslag på sammanställning över gällande bestämmelser i Värnamo kommun har tagits fram i form av en riktlinje. Detta har gjorts med utgångspunkt att bibehålla nu gällande bestämmelser, men att göra informationen mer lättillgänglig. Informationen är tänkt att publiceras via kommunens hemsida.

Trots noggrann sökning av tidigare beslut finns risk att inte samtliga beslut har återfunnits. För att undvika eventuella motsägelser eller problem med delegationsordning föreslås att kommunfullmäktige fattar beslut om att upphäva tidigare beslut gällande bidrag till enskild väghållning i Värnamo kommun.

Värnamo kommuns budget för respektive bidrag år 2026 är:

- enskilda vägar driftsbidrag 2 818 000 kr,
- enskilda vägar iståndsättningsbidrag 620 000 kr,
- enskild utfartsväg 250 000 kr.

Förslag till beslut

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att upphäva tidigare beslut gällande bidrag till enskild väghållning i Värnamo kommun samt

att godkänna föreslagen riktlinje att gälla från och med 5 mars 2026 under förutsättning att tidigare beslut gällande bidrag till enskild väghållning upphävs av kommunfullmäktige.

Forts.

TFN § 33 (forts.)

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 20240812
- Riktlinje för bidrag till enskild väghållning i Värnamo kommun
- Beslut KF 1973-11-22, Kf § 232
- Beslut KF 1978-11-23, Kf § 250
- Beslut KF 1985-11-21, Kf § 280
- Bilaga till beslut i KF 1986, Kf § 270
- Beslut KS 1991-10-14, Ks § 297
- Beslut TU 2016-01-18, Tu § 2
- Beslut KF 2020-09-24, Kf § 144

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

Tjänsteskrivelse – Riktlinje för bidrag till enskild väghållning i Värnamo kommun

Ärendebeskrivning

Teknik- och fritidsnämnden har enligt reglementet ansvar för att hantera bidrag till enskilda vägar. Värnamo kommuns bestämmelser kring bidrag för enskild väghållning är svåra att finna, både för kommuninvånare och kommunens tjänstemän. De underlag som har återfunnits är gamla och det finns ett behov av att skapa nya styrdokument.

Ett nytt förslag på sammanställning över gällande bestämmelser i Värnamo kommun har tagits fram. Detta har gjorts med utgångspunkt att bibehålla nu gällande bestämmelser, men att göra informationen mer lättillgänglig. Informationen är tänkt att publiceras via kommunens hemsida.

Trots noggrann sökning av tidigare beslut finns risk att inte samtliga beslut har återfunnits. För att undvika eventuella motsägelser eller problem med delegationsordning föreslås att kommunfullmäktige fattar beslut om att upphäva tidigare beslut gällande bidrag till enskild väghållning i Värnamo kommun.

Se vidare under rubrik ”Utredning”.

Beslutsförslag

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att upphäva tidigare beslut gällande bidrag till enskild väghållning i Värnamo kommun samt

att godkänna föreslagen riktlinje att gälla från och med 5 mars 2026 under förutsättning att tidigare beslut gällande bidrag till enskild väghållning upphävs av kommunfullmäktige.

Martin Eriksson
Avdelningschef gata och park

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

Beslutsunderlag

- Riktlinje för bidrag till enskild väghållning i Värnamo kommun
- Beslut KF 1973-11-22, Kf § 232
- Beslut KF 1978-11-23, Kf § 250
- Beslut KF 1985-11-21, Kf § 280
- Bilaga till beslut i KF 1986, Kf § 270
- Beslut KS 1991-10-14, Ks § 297
- Beslut TU 2016-01-18, Tu § 2
- Beslut KF 2020-09-24, Kf § 144

Utredning

Teknik- och fritidsnämnden har enligt reglementet ansvar för att hantera bidrag till enskilda vägar. Värnamo kommuns bestämmelser kring bidrag för enskild väghållning är svåra att finna, både för kommuninvånare och kommunens tjänstemän. De underlag som har återfunnits är gamla och det finns ett behov av att skapa nytt styrdokument.

De bestämmelser och beslut (som har återfunnits efter noggrant letande) som ligger till grund är följande:

- Beslut kommunfullmäktige 22 november 1973, Kf § 232 gällande iståndsättning, byggande och underhåll för statsbidragsberättigad enskild väg samt bidrag för enskild utfartsväg.
- Beslut kommunfullmäktige 23 november 1978, Kf § 250, gällande att bidrag till enskilda utfartsvägar från och med 1979 ska utgå med 1 krona per löpmeter räknad från 100 meter från bostadshuset fram till närmast statsbidragsberättigad väg.
- Beslut kommunfullmäktige 21 november 1985, Kf § 280, gällande att bidrag till enskilda utfartsvägar från och med 1986 ska utgå med 1,50 kronor per löpmeter räknad från 100 meter från bostadshuset fram till närmast statsbidragsberättigad väg.
- Bilaga till beslut i kommunfullmäktige 1986, Kf § 270 med bestämmelser och anvisningar beträffande kommunalt bidrag till enskilda vägar, vilka ej erhåller statsbidrag inom Värnamo kommun.
- Beslut kommunstyrelsen 14 oktober 1991, Ks § 297, gällande besvarande av skrivelse från Värnamo Ortsförbund av LRF genom hänvisning till tekniska kontorets yttrande 10 september 1991. Yttrandet berör att Vägverket meddelat att för 1991 kommer bidragsunderlaget höjas med 23 %. Tekniska kontoret har begärt och fått tilläggsbudgetering och kommer för 1991 bidra med 30 % av det höjda bidragsunderlag som Vägverket beslutat om.
- Beslut tekniska utskottet 18 januari 2016, Tu § 2, gällande att som ett administrativt ekonomiskt stöd kan en enskild vägförening från Värnamo kommun rekvirera en summa om 8 000 kronor årligen.
- Beslut kommunfullmäktige 24 september 2020 Kf § 144, gällande bifall av medborgarförslag samt beslut om

- driftsbidrag för enskild utfartsväg med 6 kronor per löpmeter från och med 2021.

Ett nytt förslag på sammanställning över gällande bestämmelser i Värnamo kommun har tagits fram i form av en riktlinje. Detta har gjorts med utgångspunkt att bibehålla nu gällande bestämmelser, men att göra informationen mer lättillgänglig. Informationen är tänkt att publiceras via kommunens hemsida.

Trots noggrann sökning av tidigare beslut finns risk att inte samtliga beslut har återfunnits. För att undvika eventuella motsägelser eller problem med delegationsordning föreslås att kommunfullmäktige fattar beslut om att upphäva tidigare beslut gällande bidrag till enskild väghållning i Värnamo kommun.

Värnamo kommuns budget för respektive bidrag år 2026 är:
- enskilda vägar driftsbidrag 2 818 000 kr,
- enskilda vägar iståndsättningsbidrag 620 000 kr,
- enskild utfartsväg 250 000 kr.

Riktlinje – Bidrag till enskild väghållning i Värnamo kommun

Reglemente
Kommunala beslut som utöver kommunallag och andra författningar styr och reglerar kommunala verksamheter. Innefattar Nämndreglementen, Delegeringsordningar, Bolagsordningar, Ägardirektiv, Föreskrifter, Kommunala taxor och avgifter.

Policy
Anger principer och värdegrundsbaserat förhållningssätt och tjänar som vägledning inom det aktuella området.

Plan
Beskriver strategier för arbetet med utvecklingen av Värnamo som kommun, och utvecklingsarbete inom kommunens organisation.

Åtgärdsplan
Anger konkreta åtgärder, tidsramar och ansvar.

Riktlinje
Beskriver hur förvaltning bedriver den befintliga verksamheten, eller ett visst område, så att den bedrivs effektivt och med god kvalitet.

Fastställd av: Förvaltningschef teknik- och fritidsförvaltningen
Dokumentet gäller från: 20xx-xx-xx
Dokumentet gäller för: Teknik- och fritidsförvaltningen
Dokumentansvarig: Förvaltningschef, Teknik- och fritidsförvaltningen

Bakgrund

Värnamo kommun betalar ut tre olika sorters bidrag för enskild väghållning. Dessa benämns Årligt driftsbidrag, Iståndsättningsbidrag och Bidrag för enskild utfartsväg. För andra åtgärder eller vägtyper än de som listas nedan utbetalas inga bidrag. Utöver dessa bidrag finns även möjlighet för enskilda vägföreningar att ansöka om ett administrativt ekonomiskt stöd.

Syfte

Syftet med riktlinjen är att samla nu gällande bestämmelser för de olika bidragen för enskild väghållning i ett sammanhållande styrdokument.

Organisation och ansvar

Enskilda bidrag hanteras av teknik- och fritidsförvaltningens gata- och parkavdelning.

Bidragsbestämmelser

Villkor

Om bidrag utbetalas för enskild väg får bidragstagaren inte stänga av vägen för allmänheten, annat än när tjällossning eller ihållande regn avsevärt försämrar vägens bärighet. Väg, som erhåller kommunalt vägbidrag, ska året runt hållas öppen för allmän trafik och får inte skyltas med begränsningar för allmänheten. Väghinder, som till exempel gupp, får inte anläggas utan samråd med kommunen.

I de fall utbetalning önskas till bankkonto ska de sökande skriftligen styrka att kontot tillhör rätt mottagare och att denna har rätt att ta emot bidraget. Vid ändringar av uppgifter om betalningsmottagare med mera åligger det bidragsmottagaren att meddela förändringen till Värnamo kommun.

Årligt driftsbidrag

Förutsättningar

För enskilda vägar som erhåller statsbidrag för årlig drift. Dessa fastställs årligen av Trafikverket.

Bidragsnivåer

- På de vägar där Trafikverket betalar en bidragsprocent på 80 % utbetalas kommunalt bidrag på 15 %.
- På de vägar där Trafikverket betalar en bidragsprocent på 60 % utbetalas kommunalt bidrag på 25 %.
- På de vägar där Trafikverket betalar en bidragsprocent på 30 % utbetalas kommunalt bidrag på 25 %.

Ansökan
Driftbidrag till enskild väg som erhåller statsbidrag utbetalas, utan ansökan, en gång årligen i efterskott. Utbetalning görs utefter den fastställda lista med beräknade underhållskostnader som Trafikverket beslutar om. Utbetalning sker till den som har angivits som betalningsmottagare.

Iståndsättningsbidrag
Förutsättningar
För nybyggnads- eller iståndsättningsåtgärder.

Bidragsnivåer
Efter att det utförda arbetet godkänts vid slutbesiktning, betalar Trafikverket ut en procentuell del av godkänd kostnad. Om vägsamfälligheten väljer att ansöka om bidrag hos kommunen uppgår kommunens bidrag till högst 30 % av den godkända kostnaden. Kostnaden godkänns av Trafikverket. Totalt bidrag som utbetalas av stat och kommun ska dock aldrig överstiga 100 %.
Kommunalt bidrag utbetalas inte på mervärdesskatt.

Ansökan
Ansökan skickas in via kommunens hemsida.

Bidrag för enskild utfartsväg
Förutsättningar
Vägen skall utgöra utfartsväg från helårs bebodd bostad. Fastighet som betjänas av två eller flera utfartsvägar ska erhålla bidrag endast till den kortaste vägen.
För väg som betjänar flera fastigheter skall gemensam ansökan undertecknas av samtliga berörda fastighetsägare, och bidragsmottagare anges.
Vägen ska vara tillgänglig för allmänheten i samma utsträckning som gäller för allmän väg.

Bidragsnivåer
Vägens längd räknas från huvudingången till fastighetens bostadstomt, till vägens anslutning till annan allmän väg. I bidragsberättigad väglängd räknas bort 100 meter för varje helårsbebodd fastighet utefter vägen.

Enligt beslut i kommunstyrelsen 15 september 2020, § 327 har bidraget fastställts till 6 kronor/löpmeter.

Ansökan
Ansökan skickas in via kommunens hemsida. Bidraget utbetalas årligen i december månad. Ansökan inkommen efter 1 oktober får bidrag först nästa år.
Ny ansökan ska göras var femte år. Kungörelse om ansökan sker på kommunens hemsida.

Administrativt ekonomiskt stöd för vägförening

Förutsättningar

En enskild vägförening kan som ett administrativt ekonomiskt stöd från Värnamo kommun rekvirera en summa årligen för att upprätthålla styrelse och sammanträdesfunktionen. Dessa medel är inte vägföreningen skyldiga att redovisa gentemot Värnamo kommun.

Detta bidrag kan endast sökas av de vägföreningar som finns inom detaljplanerat område där Värnamo kommun sköter driften.

Bidragsnivåer

Enligt beslut i tekniska utskottet 18 januari 2016 § 2 kan enskilda vägföreningar i Värnamo kommun ansökan om en summa om 8 000 kronor årligen.

Ansökan

Ansökan ska förnyas varje år.

Ansvarig

Avdelningschef gata- och parkavdelningen

Uppföljning

Årlig uppföljning

Referenser

KF § 250
KS § 628
AU § 614
AU § 733

Dnr 1973.1640 073.351

Bidrag till enskilda utfartsvägar.

Kommunfullmäktige beslöt 1973-11-22, § 232, bl a att kommunen till övriga enskilda vägar efter särskild prövning skall lämna bidrag till underhåll med 50 öre per meter, räknat från 100 meter från bostadshuset fram till närmast statsbidragsberättigad väg.

Tekniska kontoret har i sitt budgetförslag för 1979 föreslagit höjning av bidraget till enskilda utfartsvägar från 50 öre/lm till 1 kr/lm.

Budgetberedningens förslag till kommunstyrelsen:

Kommunfullmäktige beslutar
att bidrag till enskilda utfartsvägar fr o m 1979 skall utgå med 1 kr/lm räknat från 100 meter från bostadshuset fram till närmast statsbidragsberättigad väg.

Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen:

Kommunfullmäktige beslutar
att bidrag till enskilda utfartsvägar fr o m 1979 skall utgå med 1 kr/lm räknat från 100 meter från bostadshuset fram till närmast statsbidragsberättigad väg.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige:

Enligt arbetsutskottet.

Kommunfullmäktige beslutar
att bifalla kommunstyrelsens förslag.

KF § 232
KS § 809
AU § 1108

Dnr 1973.1640 073.351

Kommunalt bidrag för iståndsättning, byggande och underhåll för statsbidragsberättigad enskild väg samt bidrag för enskild utfartsväg.

Tekniska kontoret har inkommit med skrivelse den 15.10.1973 (uh) angående kommunalt bidrag för iståndsättning, byggande och underhåll för statsbidragsberättigad enskild väg samt bidrag för enskild utfartsväg.

Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen:

Kommunfullmäktige beslutar

med ändring av sammanläggningsdelegerades beslut den 11.5.1970, § 35, i den del detta avser vägar utonför byggnadsplanelagda områden,

att kommunen till statsbidragsberättigade vägar, för vilka bidrag utgår för byggande, iståndsättning och underhåll skall lämna bidrag som utöver andra bidrag maximeras till 30%, och i intet fall får det överstiga 100% på godkänd kostnad,

att kommunen till övriga enskilda vägar efter särskild prövning skall lämna bidrag till underhåll med 50 öre per meter, räknat från 100 meter från bostadshuset fram till närmast statsbidragsberättigad väg,

att kommunen till övriga enskilda vägar efter särskild prövning skall lämna bidrag till iståndsättning med 50% av nedlagda kostnader på den vägdel som är berättigad till underhållsbidrag,

att kommunen till enskilda vägar där bidrag kan utgå för iståndsättning från t ex Skogsvårdsstyrelsen skall efter särskild prövning kunna lämna bidrag som tillsammans med dessa bidrag skall uppgå till max 50% på verifierad godkänd kostnad, samt

att reglerna skall gälla fr.o.m 1.1.1974.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige:

Enligt arbetsutskottet.

Kommunfullmäktige beslutar
att bifalla kommunstyrelsens förslag.

Tkt
Okt
Exp 6.12.73

VÄRNAMO KOMMUN
Byggnadskontoret
331 00 VÄRNAMO
Telefon:
Växel 0370/159 00

Utsänd handling
25.10.73 Gbl

Dnr 760/73
(Vid svar åberopa ovanstående nummer)

Till Kommunstyrelsen

KOMMUNSTYRELSEN
Värnamo
17. 10. 73
Diarienr 1973.1640 Diarieplanbeteckn 073.351

Kommunalt bidrag för iståndsättning, byggande och underhåll för statsbidragsberättigad enskild väg samt bidrag för enskild utfartsväg

Kommunala sammanläggningsdelegerade beslutade i sammanträde den 11 maj 1970 § 35 följande:

Utdrag

att kommunen till statsbidragsberättigade vägar skall lämna bidrag för underhåll, byggande och iståndsättning som tillsammans med landstingsbidraget täcker skillnaden mellan utgående statsbidrag och godkänd kostnad, samt

att kommunen till övriga enskilda vägar efter särskild prövning skall lämna bidrag till underhåll med 50 öre metern räknat från 100 meter från bostadshuset fram till närmaste statsbidragsberättigad väg samt till iståndsättning med 50% av nedlagda kostnader på den vägdel som är berättigad till underhållsbidrag.

Tekniska kontoret har i enlighet med uppdrag av budgetberedningen samt med utökning av uppdraget till komplettering av bestämmelserna i andra att-satsen framkommit till följande förslag på ändring av nuvarande bestämmelser.

Tekniska kontorets förslag till kommunstyrelsen.
Kommunfullmäktige beslutar

att upphäva av kommunala sammanläggningsdelegerade beslutade regler för bidrag enligt § 35 av den 11 maj 1970.

att kommunen till statsbidragsberättigade vägar, för vilka bidrag utgår för byggande, iståndsättning och underhåll skall lämna bidrag som utöver andra bidrag maximeras till 30%, och i intet fall får det överstiga 100% på godkänd kostnad.

att kommunen till övriga enskilda vägar efter särskild prövning skall lämna bidrag till underhåll med 50 öre per meter, räknat från 100 meter från bostadshuset fram till närmast statsbidragsberättigad väg.

Au

att kommunen till övriga enskilda vägar efter särskild prövning skall lämna bidrag till iståndsättning med 50% av nedlagda kostnader på den vägdel som är berättigad till underhållsbidrag,

att kommunen till enskilda vägar där bidrag kan utgå för iståndsättning från t ex Skogsvårdsstyrelsen skall kommunen efter särskild prövning kunna lämna bidrag som tillsammans med dessa bidrag skall uppgå till max 50% på verifierad godkänd kostnad.

Värnamo 1973-10-15

VÄRNAMO KOMMUN TEKNISKA KONTORET

Lennart Wegén
Tekn.chef

/ Herbert Nydén
Ingenjör

VÄRNAMO KOMMUN
Kommunfullmäktige

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Sammanträdesdatum
1985-11-21

Sida
15

Delgivning till
Tkt 85-12-06
Ekt
Exp

Kf § 280 Dnr 1973.1640 073.351

Bidrag till enskilda utfartsvägar.

Kommunfullmäktige beslöt 1978-11-23, § 250, att bidrag till enskilda utfartsvägar fr o m 1979 skall utgå med 1 kr/lm räknat från 100 meter från bostadshuset fram till närmast statsbidragsberättigad väg.

Tekniska kontoret har i sitt förslag till verksamhetsplan för 1986-90 föreslagit höjning av bidraget till enskilda utfartsvägar från 1 kr/lm till 1:50 kr/lm.

Yttrande: ekonomikontoret 1985-08-28.

BU 1985-09-19, § 352 Budgetberedningens förslag till kommunstyrelsen:

Kommunfullmäktige beslutar
att bidrag till enskilda utfartsvägar fr o m 1986 skall utgå med 1:50 kr/lm räknat från 100 meter från bostadshuset fram till närmast statsbidragsberättigad väg.

KS 1985-11-04, § 410 Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige:

Enligt budgetberedningen.

Kommunfullmäktige beslutar
att bifalla kommunstyrelsens förslag.

AU KS KF Utdragsbestyrkande

Bidrag till ensk utfartsväg, beslut KF §270 -86.

Bestämmelser och anvisningar beträffande kommunalt bidrag till ensk vägar, vilka ej erhåller statsbidrag inom VÄRNAMO kommun.

1. Vägen skall utgöra utfartsväg från helårs bebodd bostad. Fastighet som betjänas av två eller flera utfartsvägar skall erhålla bidrag endast till den kortaste vägen.

2. För väg som betjänar flera fastigheter skall gemensam ansökan undertecknas av samtliga berörda fastighetsägare, och bidragsmotagare anges.

3. Vägen skall vara tillgänglig för allmänheten i samma utsträckning som gäller för allmän väg.

4. Vägens längd räknas från huvudingången till fastighetens bostadstomt, till vägens anslutning till annan allmän väg.

5. Bidrag utgår med 3 kr/m väg. I bidragsberättigad väglängd räknas bort 100 meter för varje helårs bebodd fastighet utefter vägen.

6. Bidraget utbetalas årligen i december månad. Ansökan inkommen efter 1 oktober får bidrag först nästföljande år.

7. Ny ansökan skall göras vart 5:e år. Kungörelse härom skall ske i brev till tidigare bidragstagare, samt annons i ortstidningarna.

Mats Davidsson

§ 144 Dnr: KS.2017.31

Medborgarförslag - Höj bidraget till enskilda vägar

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag
att bifalla medborgarförslaget samt
att driftbidrag för enskild utfartsväg beslutas till 6 kr/lm från och med 2021.

Ärendebeskrivning

I medborgarförslaget inlämnat av Anna Rintaluoma föreslås en höjning av bidrag till enskilda vägar.

Det finns tre typer av kommunala bidrag till enskilda vägar:
- Årliga driftsbidrag till vägsamfällighet. Där staten fastställer och finansierar med 60% alternativt 80% och då finansierar kommunen med 25% respektive 15%. Detta regleras av staten gällande bidragsnivåer varvid indexuppräkning sker och kommunen har då att betala det beloppet staten fastställer.
- Kommunalt bidrag för iståndsättning/särskilda åtgärder. Staten beslutar om nivån på bidraget och står för huvuddelen medan kommunen står för 30%.
- Driftbidrag för enskild utfartsväg. Här är det kommunens kriterier som avgör bidragets nivå. I Kommunfullmäktiges protokoll från 1985-11-21 beskrivs principer och nivåer. I protokoll från KF sammanträde 1986-11-27 är ersättningsnivån beslutade (reglerade) till 3 kr per löpmeter. Denna ersättning är det enbart kommunen som finansierar och den har inte blivit indexreglerad sedan 1987-01-01. Med indexuppräkning skulle ersättningsnivån motsvara idag cirka 6 kr/lm. Den totala kostnaden för dessa bidrag har senaste åren legat på ca 125 000 kr.

De två övre bidragen bedömer förvaltningen inte vara aktuella för höjning eller annan reglering eftersom det är staten som anvisar principer och beloppsnivåer.
Förvaltningen bedömer att driftsbidrag för enskild utfartsväg, i enighet med intentionen i medborgarförslaget, bör indexregleras för att skälig ersättning ska utgå från kommunen.

En indexreglering skulle innebära att ersättningen som utgår regleras från 3 kr/lm till 6 kr/lm. Annan justering kring frågan om driftsbidrag som framgår i kommunfullmäktiges sammanträdesprotokoll från 1985-11-21 § 280 är inte nödvändig.

Forts.

Kf § 144 (forts)

Om denna reglering sker bedömer förvaltningen att förvaltningen bör kompenseras i rambudget med motsvarande medel.

Tekniska utskottet beslutade 18 augusti 2020, § 177 föreslå kommunstyrelsen besluta
att bidragen för driftbidrag för enskilda vägar beslutas till 6 kr/lm från och med 2021
att tekniska förvaltningens budgetram regleras från och med 2021 med 125 000 kr om ersättningsnivån beslutas till 6 kr/lm.
att med hänvisning till ovanstående bifalla medborgarförslaget

Kommunstyrelsen har behandlat ärendet 15 september 2020, § 327 och beslutade även
att hänskjuta frågan om finansiering till budgetberedningen.

Yrkanden
Gabrielle Davidsson (C) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag.

Beslut skickas till:
Tekniska utskottet
Ekonomi
Förslagsgivaren

Diarienummer:9000183 Datum:901126 Planbeteckning:351
Ärendemening:
Bidrag till enskilda vägar.

Avslutat : Bevakningsdatum: Bevakningstyp :
Initierare :Tkt
Handläggare :K Karlsson

Nr	Kommentar	Inst.	Besl.Dat	Para
001	Tkt 901126 (TN/KS)			
002	Protokoll	TN	901218	161
003	VMO IRF 910603			
004	Tkt 910415 (Janskog Produkter AB, Alvesta)			
005	Vägverket 9107			
006	Tkt 910910 (TN)			
007	Protokoll	TN	910917	154
008	Protokoll	KS	901014	297

Delgivning till
Tkt
Värnamo Ortsförbund
av LRF+handl
Exp

91-10-25
1990/183.351

Ks § 297 Dnr 1991.331 318

Bidrag till enskilda vägar

Kommunstyrelsen har till tekniska kontoret för samråd med drätselavdelningen remitterat Värnamo Ortsförbund av LRF:s skrivelse 1991-06-03 om bidrag till enskilda vägar.

Tekniska kontoret har avgivit yttrande 1991-09-10, vari framgår att vägverket meddelat att för år 1991 kommer bidragsunderlaget att höjas med 23%. Tekniska kontoret har begärt och fått tilläggsbudgetering med motsvarande procentsats. Kommunen kommer alltså att för 1991 bidraga med 30% av det höjda bidragsunderlag som vägverket beslutat om.

Tekniska nämnden beslöt 1991-09-17, § 154, föreslå kommunstyrelsen besluta att anta tekniska kontorets yttrande som eget.

AU 910930,§ 388 **Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen:**

Kommunstyrelsen beslutar
att besvara skrivelsen från Värnamo Ortsförbund av LRF genom att hänvisa till tekniska kontorets yttrande 1991-09-10.

Kommunstyrelsen beslutar
att bifalla arbetsutskottets förslag.

Kopia till
Akt
Projavd
Ks
Exp 910923

TN § 154 Dnr Ks 1991.331.318
" Tk 1991.183.351

Bidrag till enskilda vägar

Kommunstyrelsen har till tekniska kontoret för samråd med drätselavdelningen remitterat Värnamo Ortsförbund av LRF:s skrivelse 1991-06-03 om bidrag till enskilda vägar.

Tekniska kontoret har avgivit yttrande 1991-09-10, vari framgår att vägverket meddelat att för år 1991 kommer bidragsunderlaget att höjas med 23%. Tekniska kontoret har begärt och fått tilläggsbudgetering med motsvarande procentsats. Kommunen kommer alltså att för 1991 bidraga med 30% av det höjda bidragsunderlag som vägverket beslutat om.

Tu § 207/91

Tekniska utskottets förslag till tekniska nämnden:

Kommunstyrelsen beslutar

att anta tekniska kontorets yttrande som eget.

Tekniska nämndens förslag till kommunstyrelsen:

Enligt tekniska utskottet.

Lennart Magnusson deltar ej i handläggning och beslut.

VÄRNAMO KOMMUN

TEKNISKA KONTORET
G Hansson

Datum
1991-09-10

Beteckning
1990.183.351

6.

329

Utsänd handling
1991 -09- 12

Tekniska nämnden

Bidrag till enskilda vägar

Värnamo ortsförbund av LRF har i skrivelse yrkat en höjning av bidragen till enskilda vägar. Motivet för detta är den förändring som skett av moms på material och tjänster för vägunderhåll.

Vägverket har meddelat att för år 1991 kommer bidragsunderlaget att höjas med 23%. Tekniska kontoret har begärt och fått tilläggsbudgetering med motsvarande procentsats. Kommunen kommer alltså att för 1991 bidraga med 30% av det höjda bidragsunderlag som vägverket beslutat om. Därmed torde önskemålen från LRF vara uppfyllda.

Tekniska kontorets förslag till beslut

Tekniska nämnden beslutar föreslå kommunstyrelsen

att anta tekniska kontorets yttrande som eget

TEKNISKA KONTORET

Kjell Karlsson

Tomas Johansson

Vägverket
Vägförvaltningen i Jönköpings län
Tjänsteställe, handläggare, telefon (direktval)

Vårt datum
Juli 1991
Ert datum

Vår beteckning (Anges vid svar)
5.
Er beteckning
330

Till samtliga väghållare för enskilda
statsbidragsvägar i Jönköpings län.

I vår skrivelse den 11 december 1990 tog vi bl a upp momsfrågan och bidragsprocenten. Vi har därefter fått mer information i dessa frågor och vill med denna skrivelse redovisa det aktuella läget.

Momsfrågan

Vägverket har, som vi angav i förra skrivelsen, begärt en anslagshöjning som kompensation för momskostnaden, men fått till svar att framställningen lämnas utan åtgärd, d v s inget ökat anslag för år 1991.

Vi har vid våra kontakter med skattemyndigheten fått klarlagt att mervärdesskatt som vägsamfällighet erlägger i samband med väghållningen, får delägare i samfällighet som har egen rörelse dra av vid momsredovisningen.

Citat ur skatteförvaltningens speciella avdragsregler:

"Delägare i samfällighet för vattenreglering, väghållning eller liknande ändamål får dra av sin andel av ingående moms på förvärv, som görs av samfälligheten. Avdragsrätten förutsätter enligt de allmänna reglerna att fastigheten i fråga används i skattepliktig verksamhet."

Momsavdraget skall således svara mot den andel som medlemmen har i väghållningen, avdragsrätten förutsätter att medlemmen bedriver mervärdesskattepliktig verksamhet.

Momsredovisningen sker enligt två olika principer beroende på rörelsens omfattning. Vi rekommenderar att Ni tar del av skatteförvaltningens momsbroschyr, som kan beställas hos moms-enheten i Jönköping, telefon 036-157300.

För år 1991 kommer vi i bidragsunderlaget avseende årlig drift att ta med en schabloniserad kostnadstäckning för momsen på c:a 15%, därutöver kommer det årliga indexet som i år beräknas uppgå till 8%.

Postadress: Box 603, 551 18 JÖNKÖPING
Besöksadress: Västra Storgatan 16
Telefon: 036-19 80 00
Telefax: 036-11 56 81
Postgiro: 446 82 06-0

Vägverket

Beträffande moms till ombyggnads- förbättringsarbeten och redskapsanskaffning skall en anpassning ske i varje enskilt fall detta i enlighet med en tidigare skrivelse från Kommunikationsdepartementet till Vägverket.

Den moms som väghållare kan lyfta skall komma samfälligheterna till del för att väghållningen skall få samma ekonomiska stöd som hittills.

Detta innebär att samfälligheterna får fakturera momsandelen till de delägare som redovisar moms.

För de bidragsmottagare som själva är momsredovisningsskyldiga och kan lyfta av momsen utgår ingen kompensation.

Bidragsprocenten

Någon sänkning av bidragsprocenten kommer inte att ske under år 1991. Den ökade kostnaden för ovan angivna momskompensation, måste finansieras inom tilldelad ram vilket innebär ett minskat utrymme till förbättringsarbeten under innevarande år.

Har Ni några frågor i anslutning till denna skrivelse, är Ni välkomna att ringa vägverkets personal som sysslar med enskilda vägfrågor.

Avslutningsvis önskar vi Er en fortsatt trevlig sommar.

Med vänlig hälsning
VÄGVERKET

Allan Johansson

VV 2013 Utg 3 VV:s varunr 94101

VÄRNAMO KOMMUN

TEKNISKA KONTORET
Lars Svensson/en

Datum
1991-04-15

Beteckning

4.

332

Janskog Produkter AB
Box 41

342 00 ALVESTA

Ortnamnsskyltar

Värnamo kommun, tekniska kontoret beställer härmed ortnamnsskyltar enligt nedan:

Beställningen avser skyltar med den vanliga typen med kantvikt över- och underkant med hål var 40:e mm på långsidan i reflexmaterialet EG.

Samtliga skyltar tillverkas med blå botten, vit bård och vita 120 versaler.

Leveranstid: Snarast eller **senast W 9118** enligt telefonsamtal.

TEKNISKA KONTORET
Projekteringsavdelningen

Tomas Johansson

VÄRNAMO KOMMUN

TEKNISKA KONTORET

Datum

Beteckning

333

BESTÄLLNING AV ORTSNAMNSKYLTAR

2 st	SPÅNHYLTAN
2 st	HALLATORP
2 st	DRAGSHYLTE
2 st	ÖRNAHULT
2 st	NÅTHULT
2 st	LOFTÅS
2 st	RÖSSVED
2 st	HISINGE
3 st	MARAMÖ
2 st	TORP
2 st	LERDALA
2 st	HJÄLMSÄNGA
2 st	VÄSTENHAGA
2 st	LÖKARYD
1 st	NEDERLED
2 st	TUDDABO
2 st	HYLTE
2 st	SÖTÅSA
2 st	GÖLSEBO

Postadress
331 83 VÄRNAMO

Besöksadress
Stadshuset
Kyrktorget

Telefon
0370/401 00

Postgiro
106380-9

TKE 90.183.351

3.

1.

KOMMUNSTYRELSEN
Värnamo
1991 -06- 24
Diarienr 1991.331
Diarieplanbeteckn 318

VÄRNAMO ORTSFÖRBUND
AV LRF

1991-06-03

Remiss:
tekniska ndn som
bör samråda
med drätselavd.

Kommunstyrelsen
Värnamo kommun

Ang bidraget till enskilda vägar

Av Sveriges totala vägnät utgör de enskilda vägarna det i särklass längsta vägnätet. Huvuddelen av detta vägnät är beläget på landsbygden. I stort påbörjas alla uttransporter av hela jord- och skogsbrukets produktion, respektive avslutas alla intransporter av insatsvaror och förnödenheter på dessa vägar. Därtill kommer alla ut- och intransporter för andra verksamma företag, pendling till arbetsplatser samt serviceresor mm för boende utefter dessa vägar.

I arbetet med en levande landsbygd är vägarna en av de viktigaste ingredienserna. För att bo kvar på landsbygden, samt för nya familjer att flytta ut på landsbygden, kan vägstandarden vara ett avgörande skäl.

För lantbruket vilket är basen för landsbygden, har vägstandarden fått en allt större betydelse. De produkter som lantbruket producerar måste kunna transporteras vidare. Vidare måste de produktionsmedel som behövs i lantbruket kunna levereras till gården. Vi har utvecklat ett transportsystem med större och tyngre fordon vilket kräver en viss ministandard på bärighet etc.

De enskilda vägarna har även mycket stor betydelse för allmänheten i form av turism, rekreation, fritids- och friluftsliv, bär- och svampplockning mm.

Utöver detta är det för den totala servicen på landsbygden av största betydelse med vägar som hålls i god standard. Det gäller lantbrevbärarlinjer, varubussar etc.

För att alla dessa villkor skall kunna mötas, krävs att vägarna håller god standard. För att detta skall kunna ske krävs full täckning för ekonomisk belastning som det medför vad gäller snöröjning, grusning, saltning mm. Även resurser för om- och nybyggnad måste avsättas.

Inom Värnamo kommun drivs huvudparten av de enskilda vägarna av vägsamfälligheter. Statsbidrag utgår till större delen av drift- och underhållsarbeten. Kommunala medel täcker ytterligare viss del. Sammantaget har dessa bidrag normalt täckt alla kostnader för vägens drift och underhåll. En självklarhet med tanke på de enskilda vägarnas betydelse, samt det allmänna utnyttjande som sker.

I samband med den beslutade skattereformen genomfördes förändringar i moms-tillämpningen. Förändringen innebär att full moms dvs 25% även skall betalas på tjänster och material som behövs i samband med vägunderhåll och drift. Momsen för dessa tjänster och varor har tidigare legat på strax under 4%. I ett svep får således vägsamfälligheterna vidkännas en drygt 20%-ig ökning av sina kostnader. Någon möjlighet att själva kompensera sig för detta har de ej heller.

Om inte någon ytterligare ersättning eller på annat sätt kompensation sker, kommer vägsamfälligheternas kassor inte att räcka till för nödvändigt underhåll av de enskilda vägarna. På både kort och lång sikt kommer detta att få mycket negativa konsekvenser.

LRF som företräder lantbrukets och landsbygdens intressen ser med stor oro på en sådan utveckling. Vi yrkar därför att det kommunala bidraget till enskilda vägar justeras så att kommunen ekonomiskt fullt ut ersätter de kostnader för enskilda vägar som inte täcks av statsbidrag.

VÄRNAMO ORTSFÖRBUND AV LRF

Gunnar Faust

Gunnar Faust
ordförande

Kopia till
Akt
Ks
Exp

TN § 161 Dnr 1990.183 351

Bidrag till enskilda vägar

Tekniska kontoret begär i skrivelse 1990-11-26 tilläggsanslag för kontot Enskilda vägar dels med anledning av momsbeläggning på bidragsunderlag och dels indexhöjning.

TU § 224/90

Tekniska utskottets förslag till tekniska nämnden:

Kommunstyrelsen beslutar

att bevilja tilläggsanslag för konto 5.332.30 (Enskilda vägar) med 240 000 kronor, samt

att tekniska kontoret återkommer med ytterligare redovisning för iståndsättning av enskilda vägar.

Tekniska utskottets förslag till kommunstyrelsen:

Enligt tekniska utskottet.

VÄRNAMO KOMMUN

TEKNISKA KONTORET
Kjell Karlsson/en

Utsänd handling
1990 -12- 13

Datum 1990-11-26

Beteckning 1990.183.351

Tekniska nämnden

Bidrag till enskilda vägar

Vägverket kommer för 1991 att lägga på moms i sitt bidragsunderlag, dessutom räknas beloppet upp med 7-8% pga indexhöjning.

Enligt nuvarande beslut skall kommunen bidraga med 30% både för drift- och inståndsättning av enskilda vägar om vägverket bidrager med 70%.

På konto 5.332.30 (Enskilda vägar) finns för 1991 809,4 Kkr vilket är en uppräkning från 1990 med ca 3,8% någon kompensation för moms finns ej medtagen.

För att anslaget skall motsvara uppräkningen vägverket gör och med bibehållen bidragsprocent erfordras ett anslag på 1050 Kkr, det saknas således ca 240 Kkr.

Iståndsättningsbidraget är ej heller uppräknat för index. Om bron vid Ed kommer att byggas kommer detta att innebära stora kostnader för ej avlyftningsbar moms om momsbefrielse ej kan erhållas.

Slutligen kan nämnas att bidragen till enskild utfartsväg ligger kvar på 3:-/m väg.

Tekniska kontorets förslag till tekniska nämnden;

Kommunstyrelsen beslutar
att bevilja tilläggsanslag för konto 5.332.30 (Enskilda vägar) med 240 000 kronor, samt
att tekniska kontoret återkommer med ytterligare redovisning för iståndsättning av enskilda vägar.

TEKNISKA KONTORET

Kjell Karlsson

Kjell Karlsson

Protokollsutdrag: Tu § 2 Dnr 2015-189-310
Akt
Stab
Prodavd
Vägföreningar

Administrativt ekonomiskt stöd

Beslut

Tekniska utskottet beslutar

att och som ett administrativt ekonomiskt stöd kan en enskild vägförening från Värnamo kommun rekvirera en summa om 8 000 kronor/ årligen.

Ärendebeskrivning

Som en del av Samverkansutredningen berörde en av utredningarna såväl de administrativa som verksamhetsmässiga förutsättningarna för Vägföreningarna i Värnamo kommun.

Utredningen redovisar 12 st vägföreningar med ett likartat ansvarsområde. Styrelsens engagemang varierar i de olika områdena. Utredningen klargör olika alternativ för den framtida verksamheten. Det politiska ställningstagandet är att bibehålla vägföreningarna som en samarbetspart och stärka det lokala engagemanget igenom dessa.

Tekniska förvaltningen ges i uppdrag att klargöra skötselplaner och be-skrivningar för att med hjälp av dessa teckna avtal om drift, underhåll och framtida investeringar i de områden som vägföreningarna ansvarar för.

Till detta och som ett administrativt ekonomiskt stöd kan en enskild vägförening från Värnamo kommun rekvirera en summa om 8 000 kronor/ årligen för att upprätthålla styrelse och sammanträdesfunktionen.

Dessa medel är inte vägföreningen skyldiga att redovisa gentemot tekniska förvaltningen.

Attest och kontrollrätten för denna utbetalning ligger hos produktionschefen.

§ 8 Dnr: KN.2026.11

Ändring av stadgar för Smålands konstarkiv

Beslut
Kulturnämnden föreslår kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige besluta
att godkänna förslag till ändring av stadgar för Stiftelsen Smålands konstarkiv.

Jäv
Tjänstgörande ersättare Eva Enocsson (M) anmäler jäv och deltar inte i handläggningen eller beslut.

Ärendebeskrivning
Ordföranden i styrelsen i Stiftelsen Smålands Konstarkiv har tagit fram förslag till ändring av stiftelsens stadgar som kommer att behandlas vid stiftelsens styrelsemöte i februari. Förslaget till ändring av stadgarna har föranletts av påpekande från regionens arkivarie om oklarheter kring verksamhetens arkivansvar. Mot denna bakgrund föreslås en ny paragraf i stadgarna där regionstyrelsen i Region Jönköpings län pekas ut som arkivmyndighet.
Av § 7 i stadgarna framgår att stadgarnas bestämmelser kan ändras därest samtliga stiftare är ense därom, och ändringen görs i överensstämmelse med gällande författningar.
När samtliga stiftare godkänt de reviderade stadgarna kommer beslutet anmälas till länsstyrelsen.

Förslag till beslut
Kulturförvaltningen föreslår kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige besluta
att godkänna förslag till ändring av stadgar för Stiftelsen Smålands konstarkiv.

Beslutsunderlag
-Kulturförvaltningens tjänsteskrivelse 2026-01-27
-Stadgar för Stiftelsen Smålands konstarkiv
-Förslag till ändring av stadgar för Stiftelsen Smålands konstarkiv

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen
Stiftelsen Smålands konstarkiv
Smålands konstnärsförbund,
Region Kronoberg
Region Jönköpings län

Ändring av stadgar för Smålands konstarkiv

Ärendebeskrivning

Ordföranden i styrelsen i Stiftelsen Smålands Konstarkiv har tagit fram förslag till ändring av stiftelsens stadgar som kommer att behandlas vid stiftelsens styrelsemöte i februari. Förslaget till ändring av stadgarna har föranletts av påpekande från regionens arkivarie om oklarheter kring verksamhetens arkivansvar. Mot denna bakgrund föreslås en ny paragraf i stadgarna där regionstyrelsen i Region Jönköpings län pekas ut som arkivmyndighet.

Av § 7 i stadgarna framgår att stadgarnas bestämmelser kan ändras därest samtliga stiftare är ense därom, och ändringen görs i överensstämmelse med gällande författningar.

När samtliga stiftare godkänt de reviderade stadgarna kommer beslutet anmälas till länsstyrelsen.

Beslutsförslag

Kulturförvaltningen föreslår kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige besluta

att godkänna förslag till ändring av stadgar för Stiftelsen Smålands konstarkiv.

Lars Alkner
Förvaltningschef

Beslutsunderlag

Kulturförvaltningens tjänsteskrivelse 2026-01-27
Stadgar för Stiftelsen Smålands konstarkiv
Förslag till ändring av stadgar för Stiftelsen Smålands konstarkiv

SMÅLANDS KONSTARKIV

PERMANENT KONSTSAMLING – UTSTÄLLNINGAR

Stadgar för Stiftelsen Smålands Konstarkiv

Stiftelsen Smålands Konstarkiv har instiftats av Värnamo kommun, Jönköpings- och Kronobergs läns landsting och Smålands Konstnärs-förbund enligt stiftelseurkund 1986-07-01, varvid följande stadgar antagits.

Enligt styrelsebeslut den 9 februari 2026 har § 9 lagts till ursprungliga stadgar.

§ 1 Stiftelsens ändamål

Stiftelsen har till uppgift att väcka och utveckla intresset för bildande konst samt äga och förvalta och för allmänheten hålla tillgänglig av stiftelsen förvärvade samlingar av småländsk konst.

Verksamheten sker dels som utställningar i Konstarkivets lokaler, dels som utställningssamarbete med andra utställningsarrangörer i Småland.
Verksamheten skall också ses som ett övergripande stöd för konstnärer i Småland.
Smålands Konstarkiv skall vara lokaliserat till Värnamo så länge kommunen ekonomiskt stödjer verksamheten.

§ 2 Stiftelsens styrelse

Stiftelsens angelägenheter handhas av en styrelse bestående av ledamöter jämte lika många suppleanter. Värnamo kommun utser, tills dess att Kalmar läns landsting inträder, 3 ledamöter, Smålands Konstnärsförbund 2, Jönköpings läns landsting och Kronobergs läns landsting vardera 1 ledamot. Ledamöter och suppleanter utses för samma mandattid som gäller vid allmänna val. Styrelsen är beslutsför när minst 4 ledamöter är närvarande. Styrelsen utser inom sig ordförande och vice ordförande. Beslut inom styrelsen fattas med enkel majoritet och med utslagsröst för ordföranden. Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden eller då minst 1/3 av styrelseledamöterna så påfordrar. Styrelsen skall sammanträda minst 4 gånger per år.
Styrelsen äger inom sig utse beredningsutskott. Vid styrelse- och ev beredningsutskott skall protokoll föras samt justering ske i enlighet med kommunallagens bestämmelser.

§ 3 Styrelsens åliggande

Styrelsen är ansvarig för att stiftelsens angelägenheter handhas enligt stiftelseurkunden och dessa stadgar. Styrelsen skall inlämna budgetförslag till Värnamo kommun, Jönköpings- och Kronobergs läns landsting enligt deras anvisningar. Styrelsen skall årligen över sin verksamhet avgiva berättelse, som jämte

sammandrag av räkenskaperna skall tillställas revisorerna och envar av stiftarna senast tre månader efter räkenskapsårets utgång. Räkenskapsåret är lika med kalenderåret.

§ 4 Personal

Styrelsen utser efter samråd med Smålands Konstnärsförbund intendent för verksamheten. Intendenten handhar stiftelsens löpande förvaltning i den utsträckning styrelsen beslutar. Styrelsen äger ej tillsvidareanställa personal utan medgivande av personalutskottet i Värnamo kommun.

§ 5 Revisorer och ansvarsfrihet

Stiftelsens förvaltning granskas av två revisorer, utsedda av Värnamo kommun och Jönköpings läns landsting. En av dessa skall vara auktoriserad. Revisorernas berättelse över granskningen skall tillställas envar av stiftarna senast 1 maj påföljande år.
Värnamo kommun beslutar om ansvarsfrihet för stiftelsens styrelseledamöter efter hörande av övriga stiftare.

§ 6 Stiftelsens ekonomi

Stiftelsen äger mottaga bidrag till gynnande av dess verksamhet, såvida ej till bidragen knutits villkor, som styrelsen finner stridande mot stiftelsens ändamål.
I övrigt bekostas verksamheten av stiftarna enligt dem emellan överenskomna villkor.

§ 7 Ändring av stadgar

Stadgarnas bestämmelser kan ändras därest samtliga stiftare är ense därom, och ändringen görs i överensstämmelse med gällande författningar.

§ 8 Stiftelsens upplösning

Stiftelsen kan upplösas endast genom beslut av styrelsen. Sådant beslut fordrar för att äga giltighet två tredjedels majoritet av styrelsens samtliga ledamöter och skall godkännas av Värnamo kommun, Jönköpings- och Kronobergs läns landsting och Smålands Konstnärsförbund. Vid sådan upplösning skall stiftelsens tillgångar och skulder med iakttagande av bestämmelserna i gällande författningar överlämnas till Värnamo kommun på följande sätt:

- Samlingen får inte skingras

- Samlingen skall behålla sin karaktär av att ge ett samlat uttryck för Småländsk konst

- Samlingen skall hållas tillgänglig för allmänheten i utställningslokal i Värnamo.

Därest dessa villkor ej kan uppfyllas skall tillgångar och skulder överlämnas till annan organisation som kan fungera som huvudman.

§ 9 Arkivering

Stiftelsen omfattas av offentlighetsprincipen.
Region Jönköpings läns arkivreglemente ska tillämpas i stiftelsen.
Arkivmyndighet är regionstyrelsen i Region Jönköpings län.

Utsänd handling KN 1986-03-19
860418 Cl
860610

JÖNKÖPINGS LÄNS LANDSTING
Utbildnings- och kulturförvaltningen

1986-03-12

Kulturavd. G Persson, YJ

Stiftelseurkund

86 -15

för
Stiftelsen Smålands Konstarkiv

1980. 738 007. 671

§ 1

Värnamo kommun, Jönköpings- och Kronobergs läns landsting och Smålands Konstnärsförbund överenskommer härmed att med giltlighet från 1 juli 1986 bilda en stiftelse, benämnd Stiftelsen Smålands Konstarkiv.

§ 2

Kalmar läns landsting skall beredas möjlighet att på samma villkor som gäller för Kronobergs läns landsting inträda i stiftelsen.

§ 3

Värnamo kommun svarar för 50%, Jönköpings läns landsting 25% och Kronobergs läns landsting för 12,5% av budgetkostnaden. Fram till dess Kalmar läns landsting inträder i stiftelsen delar Värnamo kommun och Jönköpings läns landsting på resterande budgetkostnad 12,5% i förhållande 70% och 30%.

§ 4

Föreningen Smålands Konstarkivs samtliga tillgångar och skulder per 1986-07-01 övertages av stiftelsen.

§ 5

Stiftelsen Smålands Konstarkiv skall vara undantagen från tillsyn enligt lagen om tillsyn över stiftelsen.

§ 6

Utöver vad som sägs i § 1-5 skall för stiftelsen gälla de bestämmelser som finns intagna i stadgar för stiftelsen.

§ 7

Stiftarna äger avtala om ändring av ovan intagna bestämmelser.

JLL BI. 513-2 TARFRISS BOKTRYCKERI AB

Bidragsfördelning från stiftelsebildarna enligt stiftelseurkundens § 3

Kalmar läns landsting har aldrig gått med

	Värnamo kommun	Jönköpings landsting	Kronobergs läns landsting	
Grundfördelning	50,00%	25,00%	12,50%	87,50%
Kalmar andelen 12,5 %	8,75%	3,75%		12,50%
	58,75%	28,75%	12,50%	100,00%

2009-10-22
Anders Marklund

Utb avd G Persson, UH

Förslag till
stadgar för stiftelsen Smålands Konstarkiv.

Stiftelsen Smålands Konstarkiv har instiftats av Värnamo kommun, Jönköpings-, Kalmars- och Kronobergs läns landsting och Smålands Konstnärsförbund enligt stiftelseurkund ....., varvid följande stadgar antagits.

§ 1

Stiftelsens ändamål

Stiftelsen har till uppgift att väcka och utveckla intresset för bildande konst samt äga och förvalta och för allmänheten hålla tillgänglig av stiftelsen förvärvade samlingar av småländsk konst.

Verksamheten sker dels som utställningar i Konstarkivets lokaler, dels som utställningssamarbete med andra utställningsarrangörer i Småland.
Verksamheten skall också ses som ett övergripande stöd för konstnärer i Småland.
Smålands Konstarkiv skall vara lokaliserat till Värnamo så länge kommunen ekonomiskt stödjer verksamheten.

§ 2

Stiftelsens styrelse

Stiftelsens angelägenheter handhas av en styrelse bestående av ledamöter jämte lika många suppleanter. Värnamo kommun utser 2 ledamöter, Smålands Konstnärsförbund 2, Jönköpings läns landsting, Kalmar läns landsting och Kronobergs läns landsting vardera 1 ledamot. Ledamöter och suppleanter utses för samma mandattid som gäller vid allmänna val. Styrelsen är beslutsför när minst 4 ledamöter är närvarande. Styrelsen utser inom sig ordförande och vice ordförande. Beslut inom styrelsen fattas med enkel majoritet och med utslagsröst för ordföranden.
Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden eller då minst ½ av styrelseledamöterna så påfordrar.
Styrelsen skall sammanträda minst 4 gånger per år.
Styrelsen äger inom sig utse beredningsutskott.
Vid styrelse- och ev beredningsutskott skall protokoll föras samt justering ske i enlighet med kommunallagens bestämmelser.

§ 3

Styrelsens åligganden

Styrelsen är ansvarig för att stiftelsens angelägenheter handhas enligt stiftelseurkunden och dessa stadgar. Styrelsen skall inlämna budgetförslag till Värnamo kommun, Jönköpings-, Kalmar och Kronobergs läns landsting enligt deras anvisningar. Styrelsen skall årligen över sin verksamhet avgiva berättelse, som jämte sammandrag av räkenskaperna skall tillställas revisorerna och envar av stiftarna senast tre månader efter räkenskapsårets utgång. Räkenskapsåret är lika med kalenderåret.

§ 4

Personal

Styrelsen utser efter samråd med Smålands Konstnärsförbund intendent för verksamheten. Intendenten handhar stiftelsens löpande förvaltning i den utsträckning styrelsen beslutar. Styrelsen äger ej tillsvidareanställa personal utan medgivande av personalutskottet i Värnamo kommun.

§ 5

Revisorer och ansvarsfrihet

Stiftelsens förvaltning granskas av två revisorer, utsedda av Värnamo kommun och Jönköpings läns landsting. En av dessa skall vara auktoriserad. Revisorernas berättelse över granskningen skall tillställas envar av stiftarna senast 1 maj påföljande år.
Värnamo kommun beslutar om ansvarsfrihet för stiftelsens styrelseledamöter efter hörande av övriga stiftare.

§ 6

Stiftelsens ekonomi

Stiftelsen äger mottaga bidrag till gynnande av dess verksamhet, såvida ej till bidragen knutits villkor, som styrelsen finner stridande mot stiftelsens ändamål.
I övrigt bekostas verksamheten av stiftarna enligt dem emellan överenskomna villkor.

§ 7

Ändring av stadgar

Stadgarnas bestämmelser kan ändras därest samtliga stiftare är ense därom, och ändringen görs i överensstämmelse med gällande författningar.

§ 8

Stiftelsens upplösning

Stiftelsen kan upplösas endast genom beslut av styrelsen. Sådant beslut fordrar för att äga giltighet två tredjedels majoritet av styrelsens samtliga ledamöter och skall godkännas av Värnamo kommun, Jönköpings-, Kalmar och Kronobergs läns landsting och Smålands Konstnärsförbund. Vid sådan upplösning skall stiftelsens tillgångar och skulder med iakttagande av bestämmelserna i gällande författningar överlämnas till Värnamo kommun på följande villkor:

- Samlingen får inte skingras
- Samlingen skall behålla sin karaktär av att ge ett samlat uttryck för småländsk konst
- Samlingen skall hållas tillgänglig för allmänheten i utställningslokal i Värnamo.

Därest dessa villkor ej kan uppfyllas skall tillgångar och skulder överlämnas till annan organisation som kan fungera som huvudman.

SMÅLANDS KONSTARKIV

Budget 1986

	Budget 1986 kkr	Bokslut 1983 kr
Kostnader		
Personal [1]	240,0	189 186:-
Administration, reklam och utställningskostnader	100,0	96 485:74
Bokföringskostnader	35,0	32 247:-
Transporter och frakter	12,0	8 441:35
Underhåll och förbrukningsmaterial	8,0	14 477:20
Lokalkostnader	170,0	115 783:-
Avskrivningar		2 000:-
Räntor	-	37 891:17
Utgåvor [2]	25,0	21 765:-
Summa	590,0	518 276:56
Konstinköp	50,0	
Totalt	640,0	
Intäkter		
Försäljningsprovisioner	35,0	34 968:75
Medlemsavgifter	8,0	7 950:-
Entréavgifter	-	358:-
Kommun- och landstingsbidrag [3]	507,0	214 000:-
Räntor	-	1 517:76
Utgåvor [2]	85,0	123 132:50
Övriga intäkter	5,0	7 827:05
Årets förlust		128 522:50
Totalt	640,0	518 276:56

1) Personalbudget

0,5 Intendent 1,0 Kanslist Vaktmästare m m	160 000
Sociala avgifter	80 000
	240 000 kr

2) Under 1986 planeras en utgåva som netto inbringar ca 60 000

3) Kommun- och landstingsbidrag 507 000 kr

Fördelning:

Värnamo kommun 50 %	254 000
Jönköpings läns landsting	127 000
Kronobergs läns landsting	63 000
Kalmar läns landsting	63 000
	507 000 kr

§ 7 Dnr: KN.2026.10

Uttag ur resultatfonden

Beslut
Kulturnämnden beslutar
att föreslå kommunstyrelsen besluta
att lyfta 500 000 kronor ur kulturnämndens resultatfond till att finansiera en tillfällig överanställning av en bibliotekarie för att säkra bibliotekariekompetens och fortsatt hög kvalitet på läsfrämjandearbetet för barn och unga.

Ärendebeskrivning
Den nya bokbilen som besöker alla förskolor i kommunen som inte har gångavstånd till ett bibliotek har blivit en succé. Under 2025 gjorde bilen 280 besök på främst förskolor, men även på bland annat BVC, Värnamokalaset och i Apladalen.
Utvecklingen har varit mycket positiv, men har samtidigt inneburit ett visst merarbete innan alla rutiner har satt sig.
I augusti 2025 bytte barnbibliotekarien tjänst till att bli skolbiblioteksamordnare med anställning i kulturförvaltningen, finansierad av de extra statliga medel som barn- och utbildningsförvaltningen fått med anledning av den nya lagen om bemannade skolbibliotek.
För att inte riskera att bryta den positiva utvecklingen för bibliotekets läsfrämjande arbete för barn och unga, anställdes en ny barnbibliotekarie i augusti vilket samtidigt säkrar kompetensförsörjningen i den nationella brist på utbildade bibliotekarier som har uppstått till följd av den nya lagen. Tanken var att barnbibliotekarien skulle ersätta en pensionsavgång, men då den nu har flyttats fram på arbetstagarens begäran till början av 2027 har vi en tillfällig övertalighet. Kring årsskiftet 2026/2027 har vi totalt tre planerade pensionsavgångar, vilket skapar ett handlingsutrymme.
För att kunna hantera den uppkomna situationen och säkra bibliotekariekompetensen, önskar kulturnämnden lyfta 500 000 kronor ut kulturnämndens resultatfond, som i nuläget innehåller 2 153 800 kronor.

Förslag till beslut
Kulturförvaltningen föreslår kulturnämnden att föreslå kommunstyrelsen besluta
att lyfta 500 000 kronor ur kulturnämndens resultatfond till att finansiera en tillfällig överanställning av en bibliotekarie för att säkra bibliotekariekompetens och fortsatt hög kvalitet på läsfrämjandearbetet för barn och unga.

Beslutsunderlag
-Kulturförvaltningens tjänsteskrivelse 2026-01-27

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

Uttag ur resultatfonden för säkrad kompetensförsörjning

Ärendebeskrivning

Den nya bokbilen som besöker alla förskolor i kommunen som inte har gångavstånd till ett bibliotek har blivit en succé. Under 2025 gjorde bilen 280 besök på främst förskolor, men även på bland annat BVC, Värnamokalaset och i Apladalen.

Utvecklingen har varit mycket positiv, men har samtidigt inneburit ett visst merarbete innan alla rutiner har satt sig.

I augusti 2025 bytte barnbibliotekarien tjänst till att bli skolbiblioteksamordnare med anställning i kulturförvaltningen, finansierad av de extra statliga medel som barn- och utbildningsförvaltningen fått med anledning av den nya lagen om bemannade skolbibliotek.

För att inte riskera att bryta den positiva utvecklingen för bibliotekets läsfrämjande arbete för barn och unga, anställdes en ny barnbibliotekarie i augusti vilket samtidigt säkrar kompetensförsörjningen i den nationella brist på utbildade bibliotekarier som har uppstått till följd av den nya lagen. Tanken var att barnbibliotekarien skulle ersätta en pensionsavgång, men då den nu har flyttats fram på arbetstagarens begäran till början av 2027 har vi en tillfällig övertalighet. Kring årsskiftet 2026/2027 har vi totalt tre planerade pensionsavgångar, vilket skapar ett handlingsutrymme.

För att kunna hantera den uppkomna situationen och säkra bibliotekariekompetensen, önskar kulturnämnden lyfta 500 000 kronor ut kulturnämndens resultatfond, som i nuläget innehåller 2 153 800 kronor.

Beslutsförslag

Kulturförvaltningen föreslår kulturnämnden att föreslå kommunstyrelsen besluta

att lyfta 500 000 kronor ur kulturnämndens resultatfond till att finansiera en tillfällig överanställning av en bibliotekarie för att säkra bibliotekariekompetens och fortsatt hög kvalitet på läsfrämjandearbetet för barn och unga.

Åsa Rocén
Bibliotekschef

Lars Alkner
Förvaltningschef

Beslutsunderlag

Kulturförvaltningens tjänsteskrivelse 2025-01-27

Remiss av SOU 2025:58 En stärkt hästnäring – för företagande, jämställdhet, jämlikhet och folkhälsa

Ärendebeskrivning

Kommunledningsförvaltningen har fått en remiss för besvarande. Remissen är en statlig utredning från landsbygds- och infrastrukturdepartementet gällande ”En stärkt hästnäring – för företagande, jämställdhet, jämlikhet och folkhälsa”

Hästnäringen är viktig för såväl lantbruket, landsbygden och samhället i stort. Näringen utgör en viktig del i samhällets utveckling då den finns i hela landet och har betydelse för sysselsättning, kvinnligt företagande, entreprenörskap, lantbruk och landsbygdsutveckling samt för landets krisberedskap.

Hästen är en brygga mellan stad och land liksom mellan generationer. Hästnäringen ger också möjligheter till rörelse och aktivitet för många barn och unga, men även andra åldersgrupper. Hästunderstödda insatser (HUI) är ett sätt att använda hästen som resurs för att ge positiva effekter för människors psykiska och fysiska hälsa.

Näringen är dessutom en arena för utveckling av goda ledare, inte bara inom näringen utan även till andra arbetsplatser och sektorer.

I dag är hästföretagen i flera sammanhang negativt särbehandlade i gällande regelverk, praxis och syn och de har inte alltid motsvarande villkor och förutsättningar som annat företagande inom de areella näringarna.

Det handlar bland annat om lagstiftning och tolkningar kring skattefrågor, den gemensamma jordbrukspolitiken i EU (GJP), bygglov, strandskydd, konsumentskydd vid köp av levande djur samt vissa veterinära frågor. Fortfarande finns mycket som behöver göras för att främja hästverksamheter, inte minst att likställa dess villkor med annat företagande i jämförbara branscher.

Ett konkurrenskraftigt och ökat hästföretagande förutsätter lönsamma företag. Lönsamheten bedöms dock i många fall vara svag i hästföretagen. Utan lönsamhet genererar företagen inte tillräckligt med eget kapital för att kunna återinvestera och därigenom växa och utvecklas. Hästföretagen har också sämre förmåga att genomföra investeringar genom en relativt hög belåningsgrad. Investeringstakten riskerar därmed att inte bli tillräcklig för att kunna bibehålla eller öka hästföretagandet. Problem med lönsamhet och finansiering samt högt ekonomiskt risktagande ger också svaga incitament till modernisering och utveckling. Hästföretagare är ofta livsstilsföretagare och drivs av sitt stora intresse för häst. Det är en god grund för företagande. Samtidigt finns behov av en ökad professionalisering med ännu större fokus på affärsmässighet i verksamheterna. Kunskaper inom områden som affärsutveckling, entreprenörskap, arbetsmiljö och arbetsrätt behöver stärkas.

Syftet med utredningen är att stärka konkurrenskraften i hela hästnäringen och göra den tillgänglig för flera.

Yttrande:

Kommunledningsförvaltningen välkomnar utredningen och är positiv till utredningens utgångspunkter och de förslag som handlar om regelförenklingar. Förvaltningens bedömning är att de förslag som finns i remissen kring en stärkt hästnäring är positiva för att stärka företagande inom hästnäringen. Detsamma gäller initiativen för en ökad jämställdhet, bättre folkhälsa och ett minskat utanförskap.

Utredningen konstaterar att kommunerna har en viktig roll i att skapa likvärdiga förutsättningar för hästföretag genom ett mer inkluderande förhållningssätt till hästföretagare, såsom att bemöta dem utifrån ett företagarperspektiv och inkludera dem i näringslivsnätverk på ett mer omfattande sätt.

Kommunledningsförvaltningen delar bedömningen att det finns ett behov av att ta fram bättre system och parametrar (antal hästar, antal anläggningar) för att regelbundet kunna följa utvecklingen inom näringen.

Beslutsförslag

Kommunledningsförvaltningen föreslår kommunstyrelsen besluta

Att godkänna kommunledningsförvaltningens förslag till yttrande.

Jirka Bärnlund Fors
Landsbygdsutvecklare/Eu-samord

Ulf Svensson
Kommundirektör

Beslutsunderlag

- *En stärkt hästnäring – för företagande, jämställdhet, jämlikhet och folkhälsa*
  Statens offentliga utredningar SOU 2025:58

§ 481 Dnr: KS.2025.907

Remiss av SOU 2025:58 En stärkt hästnäring – för företagande, jämställdhet, jämlikhet och folkhälsa

Beslut
Kommunstyrelsen beslutar
att remittera ärendet till kommunledningsförvaltningen för att återkomma med förslag på remissvar senast den 10 februari 2026.

Ärendebeskrivning
Regeringskansliet har remitterat SOU 2025:58 En stärkt hästnäring – för företagande, jämställdhet, jämlikhet och folkhälsa. Remissvar ska ha kommit in till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet senast den 25 februari 2025.

Yrkanden
Ordföranden yrkar att kommunstyrelsen beslutar
att remittera ärendet till kommunledningsförvaltningen för att återkomma med förslag på remissvar senast den 10 februari 2026.

Beslut skickas till:
Kommunledningsförvaltningen

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet
Enheten för jordbruk och livsmedelsföretagande

Remiss av SOU 2025:58 En stärkt hästnäring – för företagande, jämställdhet, jämlikhet och folkhälsa

Remissinstanser

1. Aktiebolaget Trav- och Galopp, ATG
2. Aneby kommun
3. Arbetsgivarverket
4. Arbetsmiljöverket
5. Avelsföreningen för Svenska Varmblodiga Travhästen, ASVT
6. Biologiska Yrkeshögskolan i Skara (BYS)
7. Bollebygds kommun
8. Bollnäs kommun
9. Boxholms kommun
10. Brukshästorganisationernas Samarbetskommitté BRUNTE
11. Distriktshovslagarna, DH
12. Djurens Rätt
13. Djurskyddet Sverige
14. Ekerö kommun
15. Ekologiska Lantbrukarna
16. Emmaboda kommun
17. Evedensia
18. Folkhälsomyndigheten
19. Fremia

20. Funktionsrätt Sverige
21. Gnesta kommun
22. Grums kommun
23. Gröna arbetsgivare
24. Gård & Djurhälsan
25. Hallsbergs kommun
26. Hela Sverige ska leva
27. Hofors kommun
28. Hushållningssällskapet
29. Hästkliniken på Hallands djursjukhus
30. Hästnäringens Nationella Stiftelse
31. Hästnäringens riksanläggningar
32. Hästnäringens yrkesnämnd, HYN
33. Hästsportens folkhögskola
34. Hästvälfärdsgruppen
35. Jokkmokks kommun
36. Konsumentverket
37. Konsumentvägledarnas förening
38. Kungsbacka kommun
39. Kött och Charkuteriföretagen
40. Lantbrukarnas Riksförbund
41. Lantmännen
42. Laxå kommun
43. Lidköpings kommun
44. Livsmedelsföretagen
45. Livsmedelsverket
46. LO - Landsorganisationen i Sverige
47. Luleå kommun
48. Lundens Djurhälsa
49. Läkemedelshandlarna

50. Läkemedelsverket
51. Länsstyrelsen i Blekinge län
52. Länsstyrelsen i Dalarnas län
53. Länsstyrelsen i Gotlands län
54. Länsstyrelsen i Gävleborgs län
55. Länsstyrelsen i Hallands län
56. Länsstyrelsen i Jämtlands län
57. Länsstyrelsen i Jönköpings län
58. Länsstyrelsen i Kalmar län
59. Länsstyrelsen i Kronobergs län
60. Länsstyrelsen i Norrbottens län
61. Länsstyrelsen i Skåne län
62. Länsstyrelsen i Stockholms län
63. Länsstyrelsen i Södermanlands län
64. Länsstyrelsen i Uppsala län
65. Länsstyrelsen i Värmlands län
66. Länsstyrelsen i Västerbottens län
67. Länsstyrelsen i Västernorrland
68. Länsstyrelsen i Västmanlands län
69. Länsstyrelsen i Västra Götalands län
70. Länsstyrelsen i Örebro län
71. Länsstyrelsen i Östergötlands län
72. Malmö stad
73. Melleruds kommun
74. Munkedals kommun
75. Mälaren hästklinik
76. Naturbruksskolornas förening
77. Naturvårdsverket
78. Norrköpings kommun
79. Nynäshamns kommun

80. Näringslivets regelnämnd
81. Nässjö kommun
82. Organisationen för hästunderstödda insatser
83. Region Blekinge
84. Region Dalarna
85. Region Gotland
86. Region Gävleborg
87. Region Halland
88. Region Jämtland Härjedalen
89. Region Jönköpings län
90. Region Kalmar län
91. Region Kronoberg
92. Region Norrbotten
93. Region Skåne
94. Region Stockholm
95. Region Sörmland
96. Region Uppsala
97. Region Värmland
98. Region Västerbotten
99. Region Västernorrland
100. Region Västmanland
101. Region Örebro län
102. Region Östergötland
103. Västra Götalandsregionen
104. Ridskolornas Riksorganisation, RRO
105. Riksförbundet Sveriges 4H
106. Saco - Sveriges akademikers centralorganisation
107. Skara kommun
108. Skellefteå kommun
109. Statens jordbruksverk

110. Statens veterinärmedicinska anstalt
111. Storumans kommun
112. Svalövs kommun
113. Svensk Galopp
114. Svensk Hov
115. Svensk Stuteriveterinärförening
116. Svensk Travsport
117. Svenska Djurparksföreningen
118. Svenska Hovslagarföreningen
119. Svenska Hästavelsförbundet
120. Svenska Islandshästförbundet
121. Svenska Köttföretagen
122. Svenska Parasportförbundet
123. Svenska Ridsportförbundet
124. Svenskt Näringsliv
125. Svenskt Friluftsliv
126. Sveriges Kommuner och Regioner
127. Sveriges Konsumenter
128. Sveriges lantbruksuniversitet
129. Sveriges Nötköttsproducenter
130. Sveriges Riksidrottsförbund
131. Sveriges Veterinärförbund
132. Swedish Warmblood Association
133. Säffle kommun
134. TCO - Tjänstemännens Centralorganisation
135. Tillväxtverket
136. Travskolorna
137. Travtränarnas Riksförbund
138. Upplands Väsby kommun
139. Vellinge kommun

140. Vilhelmina kommun
141. Vimmerby kommun
142. Vindelns kommun
143. Värnamo kommun
144. Växa Sverige
145. Växjö kommun
146. Western Riders Association of Sweden
147. Årjängs kommun
148. Åstorps kommun
149. Örebro kommun
150. Överkalix kommun

I juni 2024 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att se över möjligheterna att underlätta företagande inom hästnäringen och deltagande i hästsporten. I uppdraget ingick även att kartlägga behovet av kompetensförsörjning och kompetensutveckling inom hästnäringen. Syftet med utredningen var att stärka konkurrenskraften i hela näringen och göra den tillgänglig för fler. Den 28 maj 2025 publicerades betänkandet En stärkt hästnäring – för företagande, jämställdhet, jämlikhet och folkhälsa, som nu skickas ut på remiss.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria Svara på remiss (SB PM 2021:1). Den kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Remissvaren ska ha kommit in till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet **senast den 25 februari 2026**. Svaren bör lämnas per e-post till li.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till li.jl@regeringskansliet.se. Ange diarienummer LI2025/01991 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet. Om remissen är begränsad till en viss del av betänkandet, anges detta inom parentes efter remissinstansens namn i remisslistan. En sådan begränsning hindrar givetvis inte att remissinstansen lämnar synpunkter också på övriga delar.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Betänkandet kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Remissinstanserna kan utan kostnad beställa tryckta exemplar av betänkandet via ett Beställningsformulär hos Åtta45.

Tobias Olsson
Departementsråd

Kopia till

Åtta45 tryckeri AB, e-postadress: regeringskansliet@atta45.se

En stärkt hästnäring

– för företagande, jämställdhet, jämlikhet och folkhälsa

Betänkande av Hästutredningen

Stockholm 2025

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

SOU 2025:58

SOU och Ds finns på regeringen.se under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför
Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.
Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på regeringen.se/remisser.

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet
Omslag: Elanders Sverige AB
Omslagsbild: Cajsa Thelander
Tryck och remisshantering: Elanders Sverige AB, Stockholm 2025

ISBN 978-91-525-1259-3 (tryck)
ISBN 978-91-525-1260-9 (pdf)
ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Regeringen beslutade den 13 juni 2024 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över möjligheterna att underlätta företagande inom hästnäringen och deltagande i hästsporten. I uppdraget ingick även att kartlägga behovet av kompetensförsörjning och kompetensutveckling inom hästnäringen. Syftet med utredningen var att stärka konkurrenskraften i hela näringen och göra den tillgänglig för fler (dir. 2024:58). Som särskild utredare förordnades samma dag verkställande direktören Marie Thelander Dellhag.

Som experter i utredningen förordnades den 3 september 2024 verkställande direktören Karolina Lagerlund, branschansvariga Sara Lennartsson, vice verkställande direktören Ulf Hörnberg, experten Anna Reilly, rådgivaren Malin Träff, generalsekreteraren Bodil Åström, verksamhetsledaren Per Hansson, senior advisor Ove Konradsson, projektledaren Ulrika Klingenstierna, universitetslektorn Miia Riihimäki, rektorn Anna Giljam Nilsson, utredaren Fredrik Daveby, departementssekreteraren Åsa Samuelsson, ämnesrådet David Lorentzon och departementssekreteraren Hans Almgren.

Den 7 januari 2025 entledigades generalsekreteraren Bodil Åström. Verksamhetschefen Annika Jansson förordnades samma dag att vara expert i utredningen.

Marie Thelander Dellhag är ensam utredare och svarar för innehållet i betänkandet. Experterna har deltagit aktivt i arbetet och bistått med värdefulla underlag och synpunkter.

Som huvudsekreterare i utredningen anställdes från och med den 1 september 2024 näringspolitiska experten Erika Brendov. Som sekreterare i utredningen anställdes från och med den 9 september 2024 kanslirådet Christian Magnusson.

Utredningen har antagit namnet Hästutredningen. Utredningen överlämnar härmed betänkandet *En stärkt hästnäring – för företagande, jämställdhet, jämlikhet och folkhälsa* (SOU 2025: 58). Uppdraget är i och med detta slutfört.

Stockholm i maj 2025

Marie Thelander Dellhag

Erika Brendov
Christian Magnusson

Innehåll

Utredarens inledande ord 15

Sammanfattning 17

1 Utredningens uppdrag och arbete 43

1.1 Utredningens direktiv 43

1.2 Avgränsningar och definitioner 44
1.2.1 Avgränsningar 44
1.2.2 Definitioner 45

1.3 Utgångspunkter för arbetet 46

1.4 Utredningens arbete 47
1.4.1 Organisationer med koppling till utredningens arbete 48

2 Utvecklingen i hästnäringen 53

2.1 Utredningens uppdrag 53

2.2 Statistiken har betydande brister 53

2.3 Statistikmodellen Hästnäringen i siffror 54

2.4 Hästnäringens samlade omsättning 55

2.5 Antal hästar och anläggningar med häst 56
2.5.1 Jordbruksverkets skattning 56
2.5.2 Hästdatabasen 58
2.5.3 Anläggningsregistret 58

2.6 Antalet hästföretag i Sverige är okänt 60
2.6.1 SNI, Standard för svensk näringsgrensindelning 61

2.6.2 Tillstånd för hästverksamheter ... 63

2.7 Förprövning av djurstallar – en indikation på investeringsvilja ... 65

2.8 Statistik från intresseorganisationer ... 68
2.8.1 Avel och uppfödning av hästar ... 68
2.8.2 Lantbruk ... 72
2.8.3 Hästföretagare i sportförbund ... 74
2.8.4 Travsport ... 75
2.8.5 Ridsport ... 76
2.8.6 Verksamhet vid ridskolor och travskolor ... 79

2.9 Utredningens analys ... 79
2.9.1 Statistik för hästnäringen behöver utvecklas ... 80
2.9.2 Ändrade marknadsförhållanden och krav ... 81
2.9.3 Hästhållning och transparens för bibehållet förtroende ... 82
2.9.4 Omvänd urbanisering ... 82
2.9.5 Konjunkturen påverkar konsumtionen ... 83
2.9.6 Ökad inhemsk avel och uppfödning av hästar ... 83

2.10 Utredarens överväganden och förslag ... 84
2.10.1 Förbättra den grundläggande statistiken i hästnäringen ... 84

3 Stärkt företagande och ökad sysselsättning ... 87

3.1 Utredningens uppdrag ... 87

3.2 Hästföretagandet i Sverige ... 87

3.3 Hästföretagens bidrag till lantbruket och samhället ... 88
3.3.1 Hästföretagen är en viktig del i svenskt lantbruk ... 88
3.3.2 Hästföretagen bidrar i hög grad till samhället ... 89

3.4 Hinder för affärsutveckling och ökat hästföretagande – inspel från hearingar ... 95

3.5 Hinder för att starta nya företag – inspel från hearingar ... 102

3.6 Inspel via utredningens funktionsbrevlåda avseende hästföretagande ... 103

3.7 Jämställt företagande ... 111
3.7.1 Rapport från Tillväxtverket 2023 ... 112
3.7.2 Rapport från LRF:s Jämställdhetsakademi 2025 ... 115
3.7.3 Studie från Sveriges lantbruksuniversitet ... 119
3.7.4 Rapporter från Svenskt Näringsliv och Entreprenörskapsforum ... 119

3.8 Kartläggning av regelverket och vägledningar i syfte att öka antalet hästföretag ... 121
3.8.1 Skatteverkets inspel till utredningen ... 122
3.8.2 Utredningens kartläggning av regelverk och vägledningar på skatteområdet ... 126

3.9 Finansiering och lönsamhet ... 139
3.9.1 Kartläggning över travtränarbranschens ekonomiska situation ... 140
3.9.2 Ridskolors ekonomi ... 141
3.9.3 Regeringsuppdrag om finansieringsinstrument ... 142
3.9.4 Regionalfonden ... 142

3.10 Regler, administration och kontroll ... 143
3.10.1 Regler och administration ökar ... 143
3.10.2 Tillämpning av lagstiftningen och kontroller ... 146
3.10.3 Verksamt.se – myndighetsstöd för företagare ... 148

3.11 Den gemensamma jordbrukspolitiken i EU ... 148
3.11.1 Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken år 2023–2027 ... 149
3.11.2 Beskrivning av stöd och ersättningar inom den gemensamma jordbrukspolitiken med högst relevans för hästutredningen ... 151
3.11.3 Vilka stöd kan hästnäringen ta del av? ... 165
3.11.4 Exempel på stöd där det finns begränsningar för hästverksamheter ... 166
3.11.5 Stöd och ersättningar som omfattar hästverksamheter i andra EU-länder ... 168
3.11.6 Regionalfonden ... 170

3.12 Konsumentköplagen och Köplagen ... 170
3.12.1 Konsumentköplagen ... 171
3.12.2 Köplagen ... 175

3.13 Anläggningar och marktillgång ... 175
3.13.1 Fastighetsbildning ... 175
3.13.2 Mark och arrendepriser ... 176
3.13.3 Jordförvärv ... 177
3.13.4 Bygglov ... 178
3.13.5 Strandskydd ... 186

3.14 Hästpass, centrala hästdatabasen och anläggningsregistret ... 191
3.14.1 Utvecklingen av krav på identifiering av hästar ... 191
3.14.2 Ansvaret för identifiering av hästar och hästpass ... 192
3.14.3 Hästpassen är fysiska ... 192
3.14.4 Den centrala hästdatabasen ... 193
3.14.5 Anläggningsregistret ... 193

3.15 Veterinära frågor ... 194
3.15.1 Brist på veterinärer och höga kostnader ... 194
3.15.2 Seminering och dräktighetsundersökning av ston ... 196
3.15.3 Villkorad läkemedelsbehandling ViLA ... 198
3.15.4 Hästtransporter inom Norden ... 199

3.16 Digital innovation ... 200
3.16.1 Virtuella stängsel ... 200

3.17 Avel- och uppfödningsverksamhet ... 205

3.18 Utredningens analys ... 207
3.18.1 Goda möjligheter att stärka hästföretagandet och öka sysselsättningen ... 207
3.18.2 Hållbarhetsarbete och samhällets förtroende för hästnäringen är viktigt för företagandet ... 209
3.18.3 Potential för ännu fler kvinnliga hästföretagare ... 211
3.18.4 Ekonomi, lönsamhet och finansiering ... 212
3.18.5 Minska risktagandet i företagandet ... 216
3.18.6 Behov av ökad kompetens om företagande ... 216
3.18.7 Prioritera affärerna ... 217
3.18.8 Samverka och samarbeta mer ... 218
3.18.9 Ge hästföretag samma förutsättningar som likartade branscher ... 220
3.18.10 Registrering av företag för F-skattsedel och moms ... 220

3.18.11 Den gemensamma jordbrukspolitiken i EU 222
3.18.12 Regelförenkling, minskad administration och ändamålsenliga kontroller 224
3.18.13 Konsumentköplagen 226
3.18.14 Bygglov 229
3.18.15 Strandskydd 232
3.18.16 Veterinära frågor 233
3.18.17 Digital innovation 237
3.18.18 Behov av ökad marknadsanpassning av hästuppfödningen 240

3.19 Utredarens överväganden och förslag 242
3.19.1 Inkludera hästföretagare i investeringsstödet för ökad konkurrenskraft och öronmärk delar av stödet till små företag och mindre investeringar ... 243
3.19.2 Inkludera hästen i beräkningen av djurtätheten i kompensationsstödet 245
3.19.3 Underlätta finansiering av hästföretag 246
3.19.4 Bygglov och strandskydd – likställ förutsättningarna för hästverksamheter med andra areella näringar 246
3.19.5 Stärk företagarnas ställning vid försäljning av hästar till privatpersoner 247
3.19.6 Minska regelbördan och ge stöd i det administrativa arbetet 248
3.19.7 Veterinära frågor 249
3.19.8 Utveckla digitala hästpass 252
3.19.9 Ge digitalisering i hästsektorn hög prioritet i forskningsutlysningar 252
3.19.10 Stimulera uppfödning av svenska hästar i företagsverksamhet 253
3.19.11 Öka samverkan regionalt och lokalt 255

4 Utbildningsbehov inom hästnäringen 257

4.1 Utredningens uppdrag 257

4.2 Yrken inom hästnäringen 257

4.3 Behov av kompetensförsörjning och kompetensutveckling 261

4.3.1 Hearingar om kompetensförsörjning 261
4.3.2 Förslag via funktionsbrevlåda avseende utbildningsbehov 266
4.3.3 Andra inspel från hästnäringen om rekrytering av personal 270

4.4 Gymnasieutbildning 273

4.5 Yrkeshögskoleutbildning 277

4.6 Högskoleutbildning 278

4.7 Folkhögskoleutbildning 280

4.8 Utbildning som erbjuds av hästnäringens organisationer 283
4.8.1 Avelsföreningen för svenska varmblodiga travhästen (ASVT) 283
4.8.2 Svensk Galopp (SG) 283
4.8.3 Svensk Travsport (ST) 284
4.8.4 Svenska Hovslagarföreningen 284
4.8.5 Svenska Islandshästförbundet (SIF) 285
4.8.6 Svenska Ridsportförbundet (SvRF) 285
4.8.7 Swedish Warmblood Association (SWB) 286

4.9 Kommersiella utbildningar kartläggs inte 286

4.10 Yrkesprov inom hästnäringen 287

4.11 Utbildning och arbete inom EU och andra länder 289

4.12 Hästnäringens riksanläggningar 292
4.12.1 Flyinge 294
4.12.2 Ridskolan Strömsholm 295
4.12.3 Wångens 296

4.13 Utredningens analys 297
4.13.1 Utbildningar som överlappar varandra 297
4.13.2 Utbildningar som främjar hästvälfärd 300
4.13.3 Företagande i utbildningarna 301
4.13.4 Utbildningar för yrkesverksamma 302
4.13.5 Utbildningarnas efterfrågan och söktryck 304

4.14 Utredarens överväganden och förslag 315

4.14.1 Befintliga överlapp mellan utbildningar bedöms inte utgöra ett problem 317
4.14.2 Utbildningar på alla nivåer behöver ha ett tydligt fokus på hästvälfärdsfrågor 318
4.14.3 Det behövs ett ökat utbud av utbildning för de som redan är yrkesverksamma 319
4.14.4 Starta utbildningar i pilotverksamheten med Nationell yrkesutbildning 320
4.14.5 Folkhögskolan bör erbjuda riktade utbildningar för anläggningsskötare 321
4.14.6 Det behövs bättre långsiktighet för hästutbildningar inom yrkeshögskolan 322
4.14.7 Utbildning på högskolenivå inom häst bör värnas 323
4.14.8 Skolverket ska fram yrkespaket för hästskötare respektive anläggningsskötare 324
4.14.9 Myndigheten för yrkeshögskolan ges ett återrapporteringskrav 325
4.14.10 Hästutbildningar inkluderas i förslaget om stabila förutsättningar för investeringstunga utbildningsmiljöer 326
4.14.11 Utred krav på utbildningar för ultraljudsundersökningar 327

5 Möjligheter för fler att delta i hästverksamheter 329

5.1 Utredningens uppdrag 329

5.2 Inspel om ökat deltagande i hästverksamhet 329
5.2.1 Hearingar om möjligheter för fler att delta i hästverksamhet 330
5.2.2 Förslag via funktionsbrevlåda avseende ökad delaktighet 339

5.3 Exempel på projekt och aktiviteter för ökad delaktighet i hästverksamheter 341
5.3.1 Malmö stads satsning på anläggningar för ridskoleverksamhet 342
5.3.2 Upplands ridsportförbund – samarbete mellan ridskolor och Uppsala kommun 344

5.3.3 Deltagare med funktionsnedsättning hos Kramfors Ridklubb ... 346
5.3.4 Sociala projekt hos Borås Fältrittklubb ... 347
5.3.5 Travskolan i Årjäng tillgänglig för alla ... 348
5.3.6 Upplev häst – verksamhet för elever i åk 2–6 ... 349
5.3.7 4H-verksamhet ... 351

5.4 Myndigheters arbete med inkludering och utanförskap ... 352
5.4.1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ... 353
5.4.2 Myndigheten för delaktighet ... 358

5.5 Riksidrottsförbundet ... 360
5.5.1 Riksidrottsförbundets uppdrag och ansvar ... 360
5.5.2 Riksidrottsförbundets verksamhetsinriktning 2024–2025 ... 361
5.5.3 Riksidrottsförbundets verksamheter under 2023 och 2024 ... 364
5.5.4 Statistik för idrottande 2023 ... 367
5.5.5 Riksidrottsförbundets rapporter om kostnader för idrott ... 377
5.5.6 Centrum för idrottsforskning ... 383

5.6 Hästunderstödda insatser ... 390

5.7 Utredningens analys ... 394
5.7.1 Hinder som begränsar deltagande i hästsport ... 394
5.7.2 Förväntade effekter av en ökad delaktighet ... 407
5.7.3 Hur kan hästsporten och den övriga idrottsrörelsen lära av varandra? ... 409
5.7.4 Om statistiken för deltagande i hästsport ... 411

5.8 Utredarens överväganden och förslag ... 412
5.8.1 Deltagande i hästsport ger stora samhällsekonomiska vinster och förbättrad folkhälsa ... 414
5.8.2 Ökad offentlig finansiering och lokal samverkan för att använda hästen som en resurs för samhället ... 415
5.8.3 Ridskolor och travskolor har stor betydelse ... 417

5.8.4 Med en mer inkluderande rekrytering kommer hästsporten att få ett ökat deltagande 418
5.8.5 Kommuner och regioner bör ta ett större ansvar för att förbättra möjligheterna att ta sig till hästanläggningar..... 419
5.8.6 Hästnäringen behöver skapa fler forum för lärande och erfarenhetsutbyte..... 420
5.8.7 Tillse att det finns ett riktat statligt stöd för föreningar med hästverksamhet för barn och unga utanför idrottsrörelsen 421
5.8.8 Det behövs mer stöd för investeringar i anläggningar inom hästverksamheter 423
5.8.9 Inför ett särskilt statligt stöd för drift av anläggningar för ridskolor 424

6 Konsekvensutredning 427

6.1 Inledning 427

6.2 Utredningens arbete 427

6.3 Övergripande om konsekvenser av förslagen 428

6.4 Redogörelse för förslag som lämnas 429
6.4.1 Förbättrad statistik och digitala hästpass..... 429
6.4.2 Ökad möjlighet till finansiering och lönsamhet.... 431
6.4.3 Bygglov och strandskydd..... 433
6.4.4 Konsumentköplagen 435
6.4.5 Minskad regelbörda och ökat stöd i det administrativa arbetet..... 436
6.4.6 Veterinära frågor..... 438
6.4.7 Yrkesutbildning för hästnäringen..... 440
6.4.8 Breddning av deltagande i hästverksamheter..... 443
6.4.9 Investeringar och drift av anläggningar för ridskolor..... 444

6.5 Analys av förslag som lämnas..... 447
6.5.1 Ekonomiska konsekvenser för staten 448
6.5.2 Ekonomiska konsekvenser för kommuner och regioner 454
6.5.3 Ekonomiska konsekvenser för företag..... 454

6.5.4 Ekonomiska konsekvenser för enskilda 456
6.5.5 Andra relevanta konsekvenser och samhällseffekter 456
6.5.6 Åtgärder som vidtagits för proportionalitet..... 460
6.5.7 Ikraftträdande och informationsinsatser..... 460
6.5.8 Utvärdering av förslagens konsekvenser..... 462
6.6 Förslagens påverkan på kommuner och regioner..... 463
6.7 Bedömning av förslagen i förhållande till de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen... 463

Referenser.....465

Bilagor

Bilaga 1 Kommittédirektiv 2024:58..... 479

Utredarens inledande ord

Hästen har varit människans partner i många tusen år, som följeslagare i strid, på resor, i arbete, och även varit viktig som kött- och mjölkdjur. Hästen har haft stor betydelse både i vår tillvaro och för vår utveckling. I det moderna samhället är hästen fortsatt lika betydelsefull, men i nya roller.

Hästnäringen står i dag för cirka 0,5 procent av Sveriges BNP. I takt med jordbrukets utveckling till större produktionsenheter har tillväxten av hästnäringen också en viktig roll som alternativ verksamhet, inte minst för de mindre lantbruken, och som ekonomiskt tillskott i den regionala utvecklingen. En aktiv och utvecklad hästnäring bidrar också till levande landskap och stöttar den biologiska mångfalden.

Inom terapi och rehabilitering etablerar sig hästunderstödda insatser alltmer som en viktig funktion. Med fortsatta satsningar från det offentliga och utveckling av hästunderstödda insatser kan hästen bli ett viktigt redskap i samhällets arbete med att bryta socialt utanförskap samt utveckla den fysiska och psykiska hälsan hos människor.

Cirka en halv miljon svenskar har i dag traditionella hästaktiviteter som fritidssysselsättning och friskvård. Övervikt, stress och ohälsa är samtidigt ett stort och växande hot mot folkhälsan. Hästen bidrar starkt till en aktiv livsstil, vårt välmående och minskar stress och oro. Genom att främja insatser som ökar deltagandet i hästaktiviteter kan hästen framöver spela en ännu större roll i att vända den negativa utvecklingen, stärka barn och ungas förutsättningar för en meningsfull fritid samt förebygga utanförskap och kriminalitet.

Oavsett på vilket sätt och inom vilka områden som hästnäringen utvecklas för att bidra med nytta för kommande generationer så är det nödvändigt att hästföretagandet ges de bästa möjligheterna för affärsutveckling, kompetensförsörjning och tillväxt. Med rätt förutsättningar kommer hästen att vara lika betydelsefull för människan i framtiden som den har varit historiskt.

Sammanfattning

Uppdraget

Syftet med utredningen är att stärka konkurrenskraften i hela hästnäringen och göra den tillgänglig för flera. Den särskilda utredaren har därför haft i uppdrag att se över möjligheterna att underlätta företagande och deltagande i hästsporten. Uppdraget har även omfattat en kartläggning av behovet av kompetensförsörjning och kompetensutveckling inom hästnäringen.

Utredaren har inte haft i uppdrag att lämna författningsförslag men lämnar flera uppdrag till myndigheter om att utreda möjligheter till ändringar i bestämmelser på olika områden. När det gäller uppdraget om stärkt företagande ska utredaren inte föreslå åtgärder eller bedömningar på skatteområdet eller åtgärder som utökar det statliga åtagandet inom hästnäringen. Uppdraget att öka tillgängligheten till hästsporten omfattar inte heller det bedömningar eller åtgärder på skatteområdet.

Stärkt hästnäring och ökat deltagande i hästverksamheter

Hästnäringen är viktig för såväl lantbruket, landsbygden som för samhället i stort. Under de senaste decennierna har hästnäringens utveckling speglat både den strukturella och ekonomiska förändringen i samhället. Hästnäringen utgör en viktig del i samhällets utveckling eftersom hästverksamheter finns i hela landet och har betydelse för sysselsättning, kvinnligt företagande, entreprenörskap, lantbruk och landsbygdsutveckling samt för Sveriges krisberedskap. Hästen är dessutom en brygga mellan stad och land liksom mellan generationer. Hästnäringen ger också möjligheter till rörelse,

aktiviteter och idrott för många barn och unga, men även för andra åldersgrupper. Hästunderstödda insatser (HUI) är ett sätt att använda hästen som resurs för att ge positiva effekter för människors psykiska och fysiska hälsa. Utöver det producerar hästverksamheterna också andra hälsofrämjande tjänster och upplevelser samt bidrar till personlig utveckling. Näringen är bland annat en arena för utveckling av goda ledare, inte bara till hästverksamheterna utan också till andra arbetsplatser och sektorer. Hästsporten, hästföretagen och hästnäringen i stort är en ekonomisk motor som bidrar till lokal och regional utveckling samt till sysselsättning, särskilt på landsbygden. Hästnäringen har en hög andel befintliga och potentiella kvinnliga företagare. Insatser för ökat hästföretagande är därför samtidigt en åtgärd för fler kvinnliga företagare, vilket bidrar till ett jämställt företagande. Det är viktigt att kvinnors företagande finns med i större politiska satsningar och företagsfrämjande insatser. Hästnäringen stärker den lokala ekonomin samt utvecklar och bygger ett mer hälsosamt, jämlikt och jämställt samhälle.

Det finns en stor potential i hästföretagandet. Det är viktigt att den tas tillvara då företag inom hästnäringen är en naturlig del av det svenska näringslivet och lantbruket. Hästföretagandet har också stor betydelse för den svenska landsbygdens ekonomi och sysselsättning. Det finns goda möjligheter att, med rätt förutsättningar, få fler hästaktiva att gå från hobbyverksamhet till att bedriva näringsverksamhet. Detsamma gäller att få fler befintliga företag att utveckla sin näringsverksamhet. Den framtida utvecklingen av hästföretagandet beror på flera faktorer så som efterfrågan på hästrelaterade tjänster, lönsamhetsutveckling, möjlighet att attrahera kompetens och genomföra investeringar samt politiska beslut. Här har näringens organisationer också en viktig roll, inte minst när det gäller frågor om hästvälfärd, arbetsvillkor och ökad organiserad samverkan mellan företag.

I dag är hästföretagen i flera sammanhang negativt särbehandlade i gällande regelverk, praxis och syn och de har inte alltid motsvarande villkor och förutsättningar som annat företagande inom de areella näringarna. Det handlar bland annat om lagstiftning och tolkningar kring skattefrågor, den gemensamma jordbrukspolitiken i EU (GJP), bygglov, strandskydd, konsumentskydd vid köp av levande djur samt vissa veterinära frågor. Fortfarande finns mycket som behöver göras för att främja hästverksamheter, inte minst att likställa dess

villkor med annat företagande i jämförbara branscher. I detta finns också ett starkt signalvärde från samhällets sida till företagarna och andra aktörer som inte ska underskattas.

Ett konkurrenskraftigt och ökat hästföretagande förutsätter lönsamma företag. Lönsamheten bedöms dock i många fall vara svag i hästföretagen. Utan lönsamhet genererar företagen inte tillräckligt med eget kapital för att kunna återinvestera och därigenom växa och utvecklas. Hästföretagen har också sämre förmåga att genomföra investeringar genom en relativt hög belåningsgrad. Investeringstakten riskerar därmed att inte bli tillräcklig för att kunna bibehålla eller öka hästföretagandet. Problem med lönsamhet och finansiering samt högt ekonomiskt risktagande ger också svaga incitament till modernisering och utveckling.

Hästföretagare är ofta livsstilsföretagare och drivs av sitt stora intresse för häst. Det är en god grund för företagande. Samtidigt finns behov av en ökad professionalisering med ännu större fokus på affärsmässighet i verksamheterna. Kunskaper inom områden som affärsutveckling, entreprenörskap, arbetsmiljö och arbetsrätt behöver stärkas. Möjligheten och kunskap om att starta och driva företag behöver också komma in tidigt i utbildningarna. Samtidigt är det viktigt att samhället visar respekt för företagarnas val av ambitionsnivå. Det kommer fortsatt finnas de som vill vara livsstilsföretagare och kanske inte räknar på lönsamhet för varje insatt timma i företaget, eller som väljer omfattning på sin verksamhet i förhållande till sitt eget försörjningsbehov snarare än till vinstmaximering av företaget. Ett bejakande även av dessa livsstilsföretagares verksamheter är viktigt, inte minst då de också bidrar till hästnäringens utveckling.

Kompetensförsörjning är viktig för hela hästnäringens utveckling. Många arbetsgivare uppger dock att de saknar ekonomiska resurser för att rekrytera till marknadsmässig lön, samt att det är svårt att hitta personal med rätt kompetens. Samtidigt påverkas efterfrågan på utbildningar starkt av möjligheten att få ett arbete eller starta eget företag efter utbildningen. Det finns i dag generellt goda möjligheter till såväl grundläggande utbildning som kompetensutveckling för yrkesverksamma inom hästnäringen. Det är dock svårt att nå ut till de yrkesverksamma om behovet av ett livslångt lärande. Det är ett delat ansvar som berör hästsektorns organisationer, utbildningsanordnare och även ytterst staten. Utbildningar på gymnasial- och universitetsnivå bör i högre grad erbjuda utbildning även för

vuxna. Det måste också bli lättare att kombinera nuvarande arbete eller hästföretagande med olika former av utbildning och kompetensutveckling. Därför behövs flexibla undervisningsmetoder inom alla former av utbildningar för att ge yrkesverksamma bättre möjligheter att delta.

Deltagande i hästverksamhet är både ett kraftfullt redskap för att stärka folkhälsa och ge en meningsfull aktiv fritid samt ett förebyggande verktyg för att motverka ohälsa, utanförskap och kriminalitet. Detta är frågor där såväl betydelsen för den enskilde som kostnaden för samhället är mycket stor. Det är därför samhällsekonomiskt motiverat att göra betydande insatser för att stärka deltagandet i hästverksamheter. Det finns dock flera hinder som begränsar deltagande. Det handlar främst om ekonomiska hinder, men även om geografiska, kulturella och funktionshinder. Den relativt höga kostnaden för deltagande är en fråga som inte går att bortse från och där det är svårt att se några enkla lösningar.

Ridskoleverksamheter har flera tunga kostnadsposter som tillsammans särskiljer dem från andra idrotts- och fritidsaktiviteter. Anläggningar för ridskoleverksamhet omfattar stora ytor och byggnader vilket medför höga kostnader för både investeringar och underhåll av bland annat stall, ridhus och ridbanor. Den här sortens kostnader delar ridsporten med vissa andra så kallade anläggningstunga idrotter som exempelvis ishockey och golf. En kostnadspost som därutöver skiljer hästsporten från andra är kostnaderna för djuren. Ridskolorna har stora kostnader för såväl inköp av hästar och ponnyer som för kontinuerlig skötsel av djuren. Kostnaderna omfattar bland annat foder, försäkringar, veterinärvård, hovvård samt häst- och anläggningsskötarnas löner. Ridskolorna behöver av bland annat säkerhets- och djurskyddsskäl ha anställd personal. Ridskoleverksamheterna har således relativt höga kostnader för drift och investeringar jämfört med de flesta andra idrotter och fritidsaktiviteter. I dag täcks en stor del av ridskolornas kostnader av de jämförelsevis höga avgifter som tas ut av de aktiva.

Utredarens förslag ökar möjligheten för fler att delta i hästverksamheter. Ridskolornas anläggningar med sin särskilda stallmiljö och möjlighet till relationer med djur kan utvecklas till att vara en resurs för andra fritidsaktiviteter än bara ridning. Kommunernas engagemang för verksamhet vid ridskolor skiljer sig generellt åt mellan kommunerna och det har noterats ett behov av ökat stöd i

vissa kommuner. Utredarens förslag syftar till att sänka både trösklar och kostnader för barn och unga att delta i olika hästverksamheter.

De förslag som utredaren lägger bedöms också bidra till en bättre kompetensförsörjning inom hästnäringen. Ett särskilt fokus läggs på utbildningar inom yrkeshögskolan och utbildning för vuxna till hästskötare respektive anläggningsskötare för hästverksamhet. Det behövs långsiktiga förutsättningar för utbildningsanordnare eftersom utbildningar inom häst är investeringstunga.

Vidare bedöms utredarens förslag underlätta företagande, stärka konkurrenskraften i hästnäringen samt i högre grad likställa dess villkor med annat företagande i jämförbara branscher. Bland annat lämnar utredaren förslag för att förbättra möjligheterna till lönsamhet och finansiering av hästföretagande genom den gemensamma jordbrukspolitikens stöd och ersättningar. Ett grundläggande problem för hästnäringen är bristen på statistik och utredaren lämnar därför förslag som ska ge bättre underlag för överväganden och affärsmässiga beslut. Bedömningen är att utredarens förslag sammantaget bidrar till att fler ges möjlighet att gå från hobbyverksamhet till att bedriva näringsverksamhet. Det ökar sysselsättningen inom näringen och kringverksamheter, särskilt på landsbygden. En växande hästnäring bidrar även till ökade statliga intäkter, biologisk mångfald och ett öppet landskap. Dessutom finns ett viktigt jämställdhetsperspektiv då en betydande andel av de som är verksamma inom hästnäringen är kvinnor. Utredaren bedömer att en majoritet av de som gagnas av förslagen för att öka och underlätta företagande inom hästnäringen är kvinnliga företagare.

Utredarens förslag och bedömningar

Stärkt hästföretagande och ökad sysselsättning

En viktig utgångspunkt för utredarens förslag är att hästföretagare ska ges likartade villkor och möjligheter som andra företagare med djurhållning inom lantbruket. Det har också varit angeläget att minska det ekonomiska risktagandet för hästföretagarna.

Det finns områden där utredaren noterat påverkan på hästföretagandet men där inget, eller ett mer avgränsat, förslag lämnas. Anledningen är i de flesta fall att det finns andra pågående regeringsuppdrag och statliga utredningar som omfattar dessa områden. Det

handlar om den veterinära beredskapen, veterinärkostnader, kontroller, regelförenkling, jordförvärvslagen och en utredning om lantmäteriets arbete med fastighetsbildning.

Förslag – stärkt hästföretagande och ökad sysselsättning

Förbättrad statistik och digitala hästpass

Utredaren föreslår två regeringsuppdrag till Jordbruksverket som förväntas förbättra statistik och uppföljning samt underlätta administrationen inom hästnäringen:

- Ta fram nödvändiga system och lämpliga parametrar, bland annat antal hästar och anläggningar med häst samt produktions- och lönsamhetsmått, för att regelbundet kunna sammanställa data och följa utvecklingen av hästföretagandet och hästnäringen i Sverige.
- Utveckla system för och införa digitala hästpass som komplement till dagens fysiska hästpass.

Statistik över olika hästverksamheter saknas i många fall helt, bygger på olika former av skattningar, är bristfällig eller osäker. Grundläggande och säkra uppgifter om antalet hästar och anläggningar i Sverige saknas, men även statistik som beskriver exempelvis investeringsvilja och lönsamhetsutveckling. Det saknas såväl system för att ta fram statistik som kunskap om vilka parametrar som är möjliga, och mest effektiva, att föra statistik över. Bristen på tillförlitligt beslutsunderlag i form av statistik begränsar möjligheterna till affärsutveckling. Utan tillräcklig och säker statistik som grund är det svårt att vidta träffsäkra åtgärder som stärker hästverksamheterna och att fatta affärsmässiga beslut.

För att inte skapa ytterligare tung administration behöver digitala verktyg och möjligheter till digital uppgiftslämning till myndigheter utvecklas. Utredaren föreslår därför ett uppdrag till Jordbruksverket att utveckla system för digitala hästpass som en bas för detta arbete. Det skulle bland annat kunna utgöra en god grund för effektiviseringsarbete och skapa möjlighet till enklare och mer tillförlitlig registrering av hästar och anläggningar med häst. Digitala pass blir ett komplement till dagens fysiska hästpass som behöver finnas

kvar parallellt i enlighet med EU-lagstiftningen. Sverige behöver verka för att digitala hästpass på sikt kan ersätta de fysiska passen.

Ökade möjligheter till finansiering och lönsamhet

I syfte att underlätta investeringar och förbättra förutsättningarna för lönsamhet i hästföretagen lämnar utredaren förslag till regeringen om väsentligt ökad inkludering av hästverksamheter i den gemensamma jordbrukspolitiken inom EU (GJP) enligt följande:

- Underlätta tillgången till finansiering för hästföretagare på jordbruksfastighet genom att inkludera hästföretagare i investeringsstödet för ökad konkurrenskraft i GJP i nästa programperiod för GJP.
- Öronmärk delar av investeringsstödet för ökad konkurrenskraft i GJP till små företag och mindre investeringar.
- Inkludera häst i djurtäthetsberäkningen för kompensationsstödet i Sveriges strategiska plan för den EU-gemensamma jordbrukspolitiken i nästa programperiod för GJP.
- Ge Jordbruksverket i uppdrag att undersöka om finansieringsinstrument inom ramen för GJP även kan vara aktuellt för hästnäringen.

Ett grundläggande problem i hästnäringen är kapitalbrist och bristande lönsamhet vilket bromsar näringens utveckling. Animalieproduktion, inklusive verksamheter med häst, är den mest kapitalkrävande delen av svenskt lantbruk. Hästföretagen är i de allra flesta fall små och drivs utan anställda. Finansieringen är ofta en utmaning särskilt för mindre företag som många gånger har problem att få tillgång till kapital för att investera. Stöd och ersättningar genom GJP är en viktig del av många lantbrukares ekonomi och en möjlighet att uppnå lönsamhet. Hästföretagare har dock inte samma möjligheter som andra produktionsgrenar inom jordbruket att ta del av dessa, vilket påverkar ekonomi och lönsamhet negativt liksom möjligheten till finansiering. Utredaren föreslår därför ett väsentligt ökat införlivande av hästverksamheter i GJP. Det skulle förutom att öka hästföretagarnas möjligheter till finansiering och lönsamhet även

bidra till en jämlik behandling av olika produktionssektorer vad gäller de jordbrukspolitiska stöden och ersättningarna.

Bygglov och strandskydd – likställ förutsättningarna för hästverksamheter med andra areella näringar

När det gäller bygglov och strandskydd behöver förutsättningarna och villkoren för hästverksamheter vara motsvarande som i andra areella näringar. Utredaren föreslår därför att:

- Bestämmelserna om bygglov och strandskydd justeras så att även hästhållning räknas upp då areella näringar preciseras.

Bygglov krävs ofta för ekonomibyggnader inom verksamheter med häst till skillnad från andra areella näringar (näringar som använder biologiska eller naturgeografiska resurser på land och i vatten). Bygglovskravet ses som ett hinder och en extra administrativ börda för många hästföretagare när de vill utveckla sitt företag, till exempel genom att bygga ett stall eller ridhus. När regelverket är otydligt skapas också osäkerhet hos såväl hästägare som handläggare. För att få bygga för hästverksamhet har hästägaren i många fall varit tvungen att söka bygglov medan andra företag i de areella näringarna kunnat utnyttja bygglovsfrihet enligt undantaget i plan- och bygglagen för ekonomibyggnader i jordbruket. Undantaget från lovplikten för ekonomibyggnader syftar till att underlätta för vissa näringar. Den legaldefinition av ekonomibyggnad som föreslogs i regeringens lagrådsremiss 2025, är en byggnad som behövs för jordbruket, skogsbruket, vattenbruket, fisket eller renskötseln. Dessa byggnader föreslås vara undantagna lovplikt.

På samma sätt som när det gäller frågan om bygglov skiljer sig undantagsmöjligheterna från strandskydd mellan hästverksamheter och övriga verksamheter inom de areella näringarna. Regeringen har föreslagit att fler land- och vattenområden ska undantas från strandskydd och att möjligheterna att bygga eller vidta åtgärder i strandnära lägen ska öka. Tidigare har småskaliga verksamheter, som ofta drivs som bisysslor eller av nystartsföretag, haft svårt att omfattas av undantaget vilket missgynnat små landsbygdsföretagare, särskilt de som bedrivit sin verksamhet på deltid. I dessa mindre deltidsföretag finns även många hästföretagare. Regeringen föreslår att undan-

taget från strandskydd för areella näringar ska bli mer generöst genom att även vattenbruk omfattas.

Enligt utredaren behöver ovan beskrivna förhållanden åtgärdas så att samtliga areella näringar, det vill säga även hästhållning, ges samma förutsättningar och åtnjuter samma lättnader. Det gäller såväl frågan om bygglov som strandskydd. Därför föreslår utredaren att regeringen tar initiativ till att justera bestämmelserna om bygglov och strandskydd i enlighet med detta.

Stärk företagarnas ställning vid försäljning av hästar till privatpersoner

Utredaren bedömer att konsumentköplagen inte tar tillräcklig hänsyn till de särskilda förhållanden som råder vid köp av levande djur och lämnar därför följande förslag:

- Regeringen tar initiativ till en lagändring som medför att regleringen av näringsidkares försäljning till privatpersoner undantar köp av hästar från konsumentköplagens tillämpningsområde.

Många hästar säljs i dag av företag till privatpersoner, vilket omfattas av konsumentköplagens bestämmelser. Av dessa framgår att det är näringsidkaren som svarar för fel på ett levande djur som visar sig inom 6 månader. Ett antal hästar, liksom alla levande varelser, kommer vid fördjupad undersökning visa sig ha någon defekt eller en latent sjukdom som i domstol kan räknas som ett fel säljaren ska ansvara för enligt lagen. En häst påverkas också av sin omgivning och kan därför uppträda på ett annat sätt i en ny ägares vård. Företagarna som säljer hästar står i dag oproportionerligt hög risk med den långa ångertid som gäller och de rättsliga processer och skadestånd som kan uppstå i efterhand. Samtidigt riskerar hästarna att hamna i limbo mellan köpare och säljare och ges sämre omvårdnad på grund av oklarheter kring ansvar och kostnader under den tid en tvist pågår.

För levande djur där priset överstiger en tiondel av prisbasbeloppet ger konsumentköplagen dock möjlighet för näringsidkaren och köparen att avtala om undantag från konsumentköplagen så att fel på det levande djuret som visar sig inom 6 månader inte ska anses

vara ett fel som näringsidkaren svarar för. Säljaren kan dock förväntas vara i underläge när det gäller viljan att komma överens i ett avtal.

En konsument är oftast i underläge gentemot näringsidkaren, och ett syfte med konsumentköplagen är att jämna ut detta styrkeförhållande. När det gäller köp av hästar är dock säljaren ofta en mindre aktör som genomför enstaka försäljningar. I en sådan situation finns inte den obalans mellan köpare och säljare som lagstiftningen tar sikte på. Utredaren bedömer att konsumentköplagen inte tar tillräcklig hänsyn till de särskilda förhållanden som råder vid köp av levande djur och föreslår därför att regeringen tar initiativ till en lagändring.

Ökat stöd i det administrativa arbetet och minskad regelbörda

Utredaren har lämnat följande förslag om minskad regelbörda och ökat företagsstöd som berör Jordbruksverket och Tillväxtverket:

- Jordbruksverket får ett uppdrag att så långt möjligt minska det totala antalet bestämmelser inom Jordbruksverkets ansvarsområde som gäller hästverksamheter.
- Jordbruksverket får ett separat återrapporteringskrav om arbetet med att minska antalet bestämmelser som gäller hästverksamheter.
- Tillväxtverket får ett uppdrag att utveckla verksamt.se för hästverksamheter i samråd med branschen.

Inom hästnäringen behövs fler och växande företag. Det ska vara enkelt att starta, driva och utveckla hästföretag. För att åstadkomma det behöver regelbördan bli hanterbar och de administrativa kostnaderna begränsas. Utgångspunkten måste vara att företagarna ges utrymme att fokusera mer på sina verksamheter och mindre på administration. En ökande regelbörda och administration är en bidragande orsak till att hästägare inte övergår från hobby till näringsverksamhet, att befintligt företagande försvåras och att företagsutveckling fördröjs, eller till och med hindras. Det finns behov av att utvärdera och, där så är möjligt, minska det totala antalet bestämmelser som omfattar hästhållning. För att tydliggöra detta föreslås ett särskilt uppdrag och ett återrapporteringskrav till Jordbruksverket. Detta är utöver det uppdrag om regelförenklingar som regeringen redan

gett till flera myndigheter, inklusive Jordbruksverket. Det finns även bestämmelser som rör häst inom andra myndigheters ansvarsområden. Utredaren har dock valt att prioritera Jordbruksverkets ansvarsområden. Detta då bedömningen är att det är där en förhållandevis stor andel av de bestämmelser som rör häst återfinns.

Ett antal myndigheter samlar företagsinformation och företagstjänster för den som ska starta eller driver företag på sajten verksamt.se som är ett bra stöd för företagare. Utredaren ser att det finns goda skäl att utveckla tjänsten för hästverksamheter, bland annat genom de checklistor som finns för olika branscher, och föreslår därför ett sådant uppdrag till Tillväxtverket.

Veterinära frågor

På det veterinära området föreslår utredaren att regeringen tillsätter en utredning avseende möjligheten att:

- Ge andra yrkeskårer än veterinär, exempelvis seminassistenter och husdjurstekniker, möjlighet att efter utbildning utföra ultraljudsundersökningar inför seminering och dräktighetsundersökning av ston.
- Ta fram krav på utbildningar för exempelvis seminassistenter och husdjurstekniker för ultraljudsundersökningar inför insemination samt dräktighetskontroller av ston.
- Införa villkorad läkemedelsanvändning, ViLA, till näringsverksamheter med häst samt utreda hur denna bör vara utformad.
- Inkludera transport av hästar för avel och veterinärvård i undantaget från kravet på hälsointyg vid transporter inom Norden.

Tillgång till hälso- och sjukvård är central för friska och välmående hästar. Veterinärbrist kan öka djurlidandet vid sjukdom och skador men också öka risktagandet i företaget samt kostnaderna och oron för hästägaren. Det huvudsakliga problemet på det veterinära området kopplat till hästhållning är veterinärtillgången dygnet runt i hela landet, samt bristen på praktiserande seminveterinärer som arbetar på seminstationer och stuterier. Det finns behov av att hitta, och utreda möjligheter till kompensatoriska lösningar. Utredaren lämnar därför förslag om att utreda möjligheten att andra professioner

tillåts ersätta vissa av veterinärens uppgifter på motsvarande sätt som det fungerar i dag för andra djurslag i lantbruksnäringen. Beroende på vad en sådan utredning kommer fram till kan det bli aktuellt att säkra att det finns relevant utbildning för aktuella yrkesgrupper.

Utredaren lämnar även förslag om utökning av det befintliga arbetssättet Villkorad läkemedelsanvändning, ViLA, till näringsverksamheter med häst. ViLA innebär att djurägaren får ha vissa läkemedel hemma och själv behandla ett antal specificerade symptombilder efter utbildning och under veterinärt ansvar och uppföljning. Arbetet med djurhållningen förenklas och utvecklas genom att ViLA omfattar förebyggande hälsoarbete samt genom att vissa behandlingar kan utföras direkt då djuret insjuknar utan att föregås av veterinärundersökning. Genom snabbare åtgärder förbättras på detta sätt djurvälfärden och veterinärkostnaderna kan minska. Utredaren lämnar dessutom ett förslag om att utreda möjligheten att även inkludera transport av hästar för avel och veterinärvård i det redan befintliga undantaget från kravet på hälsointyg vid transporter inom Norden för tävling, utställning och liknande. Det kan minska belastningen på veterinärer samt ökar möjligheten att söka veterinärvård i annat nordiskt land och utbyta avelsmaterial. Det kan också begränsa transporttiderna om veterinär finns tillgänglig på kortare avstånd i ett annat land.

Utredaren bedömer att det finns flera fördelar med förslagen som kan stärka och underlätta hästföretagandet, förbättra djurvälfärden och påverka veterinärbristen i rätt riktning. Genom förslagen kan de befintliga veterinära resurserna användas på ett effektivt sätt och fler djur kan få tidig vård. Dessutom minskar risktagandet i företagen om tillgången till veterinär förbättras, vilket kan medföra att fler vågar ta steget från hobby till företagsverksamhet med häst. Det kan samtidigt finnas risker med att låta andra professioner ersätta vissa av veterinärens uppgifter. Bland annat av det skälet är det utredarens bedömning att de veterinära frågorna behöver utredas vidare och att specialistkompetens krävs för detta.

Bedömningar – stärkt hästföretagande och ökad sysselsättning

Utöver ovanstående förslag har utredaren lämnat följande bedömningar kopplat till hästföretagandet.

Ge digitalisering i hästsektorn hög prioritet i forskningsutlysningar

Det pågår i dag forskning och utvecklingsarbete kring digitalisering på många områden. Utredaren vill understryka att behovet är stort även inom hästnäringen och lämnar därför en bedömning på området. Det finns bland annat behov och intresse av digitala system som underlättar administration, förbättrar statistiken kring hästverksamheter och mäter djurvälfärd. Det finns även intresse av virtuella stängsel, men där saknas ännu forskning specifikt för häst. Utredaren har därför lämnat en bedömning om att digitalisering i hästsektorn bör ges hög prioritet i forskningsutlysningar.

Stimulera uppfödning av svenska hästar och ponnyer

Importen av hästar och ponnyer bedöms vara relativt omfattande och den svenska konkurrenskraften låg. Det är i dag brist på lämpliga, och ekonomiskt tillgängliga, hästar för den större marknaden som exempelvis ridskolor och hobbyutövare. Här finns en marknadsmöjlighet för svenska uppfödare och bedömt god efterfrågan. Det finns starka skäl att stimulera uppfödning av lugna, hållbara och hållbart svenskuppfödda ridhästar och ponnyer för dessa målgrupper. Den marknadsobalans som finns i uppfödningen bedöms vara svår att komma till rätta med utan aktiva åtgärder som exempelvis ekonomiskt stöd, någon form av optionsprogram eller uppfödarpremier. Detta då många uppfödare, både av intresseskäl och utifrån nu rådande avelsfokus i branschen, har inriktat sig på att föda upp tävlingshästar för elitnivå och inte att främst tillgodose behovet hos ridskolor och hobbyutövare. Det finns uppfödare som haft intresse av och försökt producera sådana hästar men det har visat sig svårt då lönsamheten varit för låg. Köparna har inte varit villiga att betala det svenska uppfödare behöver för att få verksamheten att gå runt ekonomiskt.

Ytterligare sätt att stimulera en uppfödning som svarar bättre mot behoven kan vara att initiera långsiktiga samarbeten, eventuellt

avtalsgrundade, mellan ridskolor och uppfödare. Här är hästnäringens organisationer viktiga när det gäller att erbjuda stöd och stimulera sådana samarbeten.

Utredaren har noterat behovet av att stärka uppfödningen och därför lämnat en bedömning om att stimulera uppfödning av svenska ridhästar och ponnyer som svarar upp mot de kvaliteter som efterfrågas av ridskolor och hobbyutövare. Denna typ av insatser kan även stimulera aveln och bevarandet av inhemska hästraser som Gotlandsruss, Nordsvensk brukshäst och Svensk ardenner, vilka Sverige har ett bevarandeansvar för.

Öka regional och lokal samverkan

Genom att utveckla olika lokala och regionala samverkansformer skulle hästföretagandet kunna effektiviseras. Förmågan till samverkan för utbyte och utveckling av kunskap är också en viktig del av den kunskapshöjning med avseende på företagsledning och entreprenörskap som behövs inom näringen. Det finns positiva effekter med företagssamverkan och såväl hästnäringens egna organisationer som regionerna är viktiga för att erbjuda stöd och stimulera samarbeten och samverkan på ett mer organiserat sätt. Regionerna har ett lagstadgat regionalt utvecklingsansvar (RUA). Det finns stora möjligheter för regionerna att bidra än mer till regional och lokal utveckling av hästföretagande inom ramen för RUA, exempelvis genom att uppmuntra och facilitera regional och lokal samverkan. Utredaren har därför lämnat en bedömning om att regionerna i högre grad bör bidra till regional och lokal samverkan för hästföretagande utifrån sitt regionala utvecklingsansvar.

Utbildningsbehov och kompetensförsörjning

Utredaren har kartlagt huruvida de utbildningar som finns täcker hästnäringens och arbetsmarknadens behov. Utredaren bedömer att det i huvudsak finns goda möjligheter till såväl grundläggande utbildning som kompetensutveckling för yrkesverksamma inom hästnäringen. Sammantaget framkommer dock i analysen vissa behov som inte är fullt ut tillgodosedda i dagsläget och utredaren återkommer nedan med ett antal förslag och bedömningar. Det fram-

går också i kartläggningen att det pågår vissa förändringar av utbildningar i det formella utbildningssystemet.

När det gäller kortare utbildningar och kurser som främst sker genom Hästsportens folkhögskola eller av branschorganisationerna själva bedömer utredningen att de i stort är anpassade till efterfrågan och behoven från hästnäringen.

Förslag - utbildningsbehov och kompetensförsörjning

Utredaren har lämnat följande förslag om effektiva och ändamålsenliga utbildningar för att bättre täcka hästnäringens och arbetsmarknadens behov.

Ökade möjligheter för yrkesverksamma vuxna

Utredaren bedömer att det behövs mer utbildningar för vuxna som redan är yrkesverksamma inom hästnäringen. Det behövs även yrkesutbildningar för vuxna som är intresserade av att arbeta i hästverksamheter. I utredningen har det uppmärksammats att det finns en brist på personer som har utbildning som hästskötare eller inom anläggnings- och fastighetsskötsel. Utredaren lämnar därför följande förslag:

- Skolverket ges ett uppdrag att ta fram yrkespaket för hästskötare respektive anläggningsskötare för gymnasial vuxenutbildning.

Yrkespaket inom komvux är en sammanhållen kombination av nationella kurser på gymnasial nivå som är relevanta för ett yrkesområde.

Utredaren bedömer också att folkhögskolan bör överväga möjligheten att i samverkan med hästnäringens organisationer erbjuda riktade utbildningar för anläggningsskötare inom hästverksamheter. Utredaren menar att även om målgruppen i de här fallen delvis kan vara densamma så kan den slutliga utformningen av en utbildning från de olika utbildningsformerna skilja sig åt och motivera ett visst överlapp, på samma sätt som är fallet med andra utbildningar på gymnasial nivå i dag. Dessa olika alternativ kompletterar därför varandra på ett bra sätt.

Återrapporteringskrav för Myndigheten för yrkeshögskolan

Modellen för yrkeshögskolan innebär att de som vill starta en utbildning inom yrkeshögskolan måste göra en lokal och regional analys av kompetensbehovet i sin ansökan. Utredaren konstaterar att Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) lägger stor vikt vid bedömningar från enskilda lokala företrädare utan att myndigheten har kontakt med hästnäringens organisationer på nationell nivå som bedöms ha en god bild av de långsiktiga behoven både nationellt och regionalt. Utredaren bedömer att MYH bör se över underlag och transparens för beslut om utbildningsstarter för yrkeshögskoleutbildningar inom häst. Förutom myndighetens egna områdesanalyser och regionala avstämningar bör avstämning även ske med relevanta organisationer på nationell nivå inom hästnäringen. Utredaren lämnar därför förslag att:

- Myndigheten för yrkeshögskolan får ett återrapporteringskrav avseende beslut om yrkeshögskoleutbildningar inom häst. I återrapporteringskravet ska framgå hur kontakt har skett med relevanta organisationer på nationell nivå inom hästnäringen.

Mer långsiktiga förutsättningar för yrkeshögskoleutbildning inom häst

- Yrkeshögskoleutbildning inom häst inkluderas i förslaget om stabila förutsättningar för investeringstunga utbildningsmiljöer, förutsatt att förslaget i betänkandet *Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar* (SOU 2023:31) tas vidare.

Yrkeshögskoleutbildningar inom häst är kostnadskrävande. Det krävs i många fall stora praktiska resurser som också tar tid att bygga upp. Till exempel kan det handla om att ha tillräckligt många hästar, inklusive viss reservkapacitet, eftersom det trots allt handlar om levande djur som kan bli sjuka eller skadade. Frågeställningen om investeringstunga utbildningar togs upp i betänkandet *Framtidens yrkeshögskola - stabil, effektiv och hållbar* som för närvarande bereds inom Regeringskansliet. Där lämnas förslag om att en ny utredning ska få i uppdrag att identifiera behovet av särskilda utbildningsmiljöer och utreda hur staten på ett samhällsekonomiskt sätt kan stimulera att sådana miljöer skapas. Av betänkandet framgår vidare att för att

utbildningsmiljöer som ger stabila förutsättningar för investeringstunga utbildningar ska komma till stånd behöver staten långsiktigt ta ansvar för finansiering, samtidigt som flera aktörer delar på kostnaderna. Dessutom bedöms att möjligheten att dela miljöer med andra utbildningsformer är nödvändigt. Av betänkandet framgår vidare att om staten tar ett ansvar för en långsiktig finansiering för gemensamma utbildningsmiljöer ökar förutsättningarna för kostnadseffektiva lösningar för flera aktörer, till exempel högskolan, yrkeshögskolan och eventuellt andra utbildningsformer såsom yrkesutbildning på gymnasial nivå. Därmed kan också flera aktörer vara med och bidra med finansiering och när flera utbildningsformer delar på kostnaderna skapar det också möjlighet att erbjuda utbildningar på fler orter.

Utredaren bedömer att det finns goda förutsättningar för sådana utbildningsmiljöer inom hästutbildning. Utredaren pekar också på att riksanläggningarna Flyinge, Ridskolan Strömsholm och Wången är exempel på redan befintliga nationella kunskapscentrum för utbildning och forskning inom hästnäringen. Genom att nyttja dessa kan också synergieffekter uppnås. Utredarens förslag är att regeringen tillser att yrkeshögskoleutbildning inom häst inkluderas i förslaget om stabila förutsättningar för investeringstunga utbildningsmiljöer i betänkandet från utredningen *Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar,* förutsatt att förslaget tas vidare.

Bedömningar – utbildningsbehov och kompetensförsörjning

Utredaren har baserat på kartläggning och analys gjort följande bedömningar gällande utbildning och kompetensförsörjning inom hästnäringen:

- Befintliga överlapp mellan utbildningar inom hästnäringen bedöms inte utgöra ett problem.
- Utbildningar på alla nivåer behöver ha ett tydligt fokus på hästvälfärdsfrågor.
- Det behövs ett utökat utbud av utbildning för de som redan är yrkesverksamma inom hästnäringen.
- Utbildningsanordnare bör ansöka om att starta utbildningar i den pilotverksamhet med Nationell yrkesutbildning som pågår.

- Folkhögskolan bör erbjuda riktade utbildningar för anläggningsskötare inom hästverksamheter.
- För ökad långsiktighet bör Myndigheten för yrkeshögskolan fatta beslut om fler utbildningsstarter åt gången avseende vissa yrkeshögskoleutbildningar inom häst.
- Det är viktigt att värna utbildning på högskolenivå inom häst.

Kunskaper om företagandets villkor är viktigt för alla som är eller ska bli yrkesverksamma inom näringen. Utbildning inom områden som affärsutveckling, arbetsmiljö och arbetsrätt kan enligt utredaren bidra till att stärka företagandet. Det behövs fortsatt ett starkt fokus på företagande och entreprenörskap inom utbildningarna i utbildningsväsendet.

Utbildningar inom häst kan och bör kunna bedrivas inom samma område på olika nivå inom gymnasieskola, yrkeshögskola och högskola. Folkhögskola och branschorganisationernas egna utbildningar är bra komplement till dessa utbildningar. De utbildningar som har visst överlapp riktar sig i huvudsak till olika målgrupper.

Hästars välfärd är en central fråga för hela hästnäringen. När det gäller utbildningsväsendet är hästvälfärd redan en naturlig del av innehållet i många ämnen och kurser inom utbildningar för häst. Samtidigt bedömer utredningen att det finns skäl att ytterligare förstärka detta inslag i utbildningarna. Vid alla kommande översyner av styrdokumenten inom utbildningsväsendet bör hästnäringens organisationer bistå berörda myndigheter med kunskap och synpunkter för att säkerställa den här aspekten i utbildningarnas utformning. Det gäller även för kurser och andra aktiviteter som anordnas av hästnäringens egna branschorganisationer.

Utbildningsanordnare behöver i än högre grad anpassa sina utbildningsformer för att ge dem som redan är yrkesverksamma bättre möjligheter att delta. Det gäller utbildningar på alla nivåer inom det formella utbildningssystemet såväl som inom folkhögskola och de utbildningar som på andra sätt erbjuds av branschen själv. En höjning av den generella kompetensnivån bland de yrkesverksamma är en viktig faktor för att skapa en bredare professionalisering inom hästnäringen. Utbildning inom områden som affärsutveckling, arbetsmiljö och arbetsrätt är viktigt och kan bidra till att stärka företagandet och öka professionaliseringen i branschen, och också bidra till att

fler vågar starta hästföretag. Utbildningar på gymnasial nivå och universitetsnivå borde i högre grad kunna erbjuda utbildning även för vuxna.

Utbildningsanordnare bör ansöka om att starta utbildningar i den pilotverksamhet med Nationell yrkesutbildning som pågår. Det är en ny form av yrkesutbildning på gymnasial nivå för vuxna med utgångspunkt i den modell som tillämpas för yrkeshögskolan. Myndigheten för yrkeshögskolan har beslutat att avgränsa vilka utbildningsområden som kan tilldelas statsbidrag och naturbruk är ett av dessa områden. Utredaren bedömer att utbildningen i hög grad lämpar sig för hästnäringen och kan fylla ett behov när det gäller kompetensförsörjningen eftersom det är en utbildning som riktar sig till vuxna.

I utredningen har uppmärksammats att det behövs fler som har utbildning för att ta hand om anläggningar och fastigheter. Utredaren bedömer att sådana utbildningar skulle kunna vara särskilt lämpliga för de som står långt från arbetsmarknaden. Utredaren bedömer att folkhögskolan bör överväga möjligheten att i samverkan med hästnäringens organisationer erbjuda riktade utbildningar för anläggningsskötare inom hästverksamheter.

Det behövs bättre långsiktighet för hästutbildningar inom yrkeshögskolan. Myndigheten för yrkeshögskolan använder inte fullt ut det bemyndigande som finns att bevilja upp till 5 utbildningsstarter. Utredaren är medveten om yrkeshögskolans grundläggande tanke att genom beslut av ett begränsat antal utbildningsstarter ska utbildningarna vara relevanta och kontinuerligt anpassas efter arbetsmarknadens behov. Samtidigt menar utredaren att utbildningar inom häst i många fall är investeringstunga och kostnadskrävande. Ett ytterligare skäl för mer långsiktighet i beslut om utbildningar är att det kan också handla om vissa utbildningar som de facto har funnits inom yrkeshögskolan under lång tid och som fyller ett behov som är samhällsviktigt och kommer att kvarstå även på lång sikt.

Utredaren bedömer generellt att utbildning på högskolenivå inom häst bör värnas. Det är väsentligt att det inom hästnäringen liksom andra branscher finns högskoleutbildningar med nära anknytning till forskning. Enligt uppgifter till hästutredningen pågår ett utvecklingsarbete gällande hippologprogrammet. Utredaren bedömer att i en översyn av hippologprogrammet bör särskilt beaktas och värnas utbildningens särart i utformningen, med en kombination

av teori och praktik samt genomförande i nära samverkan med branschorganisationer.

Möjlighet för fler barn och unga att delta i hästverksamheter

Utredaren har analyserat vilka hinder som begränsar deltagandet i hästsport och hur dessa kan lösas. Det framgår av kartläggningen att det finns flera hinder som begränsar deltagandet. Det handlar bland annat om ekonomiska, geografiska och kulturella hinder, men även om tillgänglighet utifrån funktionshinder.

Förslag – möjlighet för fler barn och unga att delta i hästverksamheter

Det är ett samhällsintresse att göra ridsporten tillgänglig för fler. Ett sätt är att verka för breddade hästverksamheter och ett annat är att stötta hästverksamheterna ekonomiskt, vilket därigenom förväntas påverka kostnaden för deltagande i aktiviteter på ett positivt sätt. Utredaren har lämnat följande förslag om åtgärder som tillgängliggör hästsporten för fler barn och unga i hela landet, med särskilt fokus på områden där utanförskapet är stort.

Fritidsaktiviteter och hästskolor

- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ges uppdrag att tillse att det finns ett riktat statligt stöd för föreningar med hästverksamhet för barn och unga utanför idrottsrörelsen.

Utredaren föreslår att regeringen ger ett uppdrag till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor att se till att det finns riktat statligt stöd till organisationers arbete för barn och ungdomar på lokal nivå inom hästverksamheter utanför idrottsrörelsen. Verksamheter för barn och unga vid ridskolor är oftast knutet till ridsportens föreningar. Här finns många goda exempel på verksamhet redan i dag. Utredaren bedömer dock att det för att bredda verksamheten och öka deltagandet är bra att det startas ungdomsföreningar som inte är en del av idrottsrörelsen. Utredningens breda definition av

hästsport inkluderar förutom ridning även trav och andra aktiviteter med hästar. Det inkluderar även avel och uppfödning samt uppställningsverksamhet.

Förbättrade anläggningar för ökad delaktighet

Utredaren lämnar tre förslag om mer stöd för investeringar i anläggningar inom hästverksamheter som möjliggör deltagande för fler:

- Staten förstärker det anläggningsstöd som fördelas av Riksidrottsförbundet.
- Jordbruksverket ges uppdrag att se över möjligheten att i nästa programperiod för den EU-gemensamma jordbrukspolitiken införa ett investeringsstöd för fritids- och idrottsanläggningar på liknande sätt som inom ramen för Landsbygdsprogrammet 2014–2020.
- Det ska inrättas en anläggningsfond enligt den modell som inrättades i Danmark år 1994 (Lokale og Anlægsfond).

Riksidrottsförbundet (RF) fördelade 2024 drygt 170 miljoner kronor till 743 projekt inom olika idrotter, medan ansökningarna om stöd omfattade cirka 380 miljoner kronor. RF bedömer att den reella översökningen är högre eftersom många ansökningar i dialog med föreningen inte skickats in då stödet för området var slut. Det visar att behovet är stort och regeringen bör därför i budgetproposition till riksdagen föreslå att anslaget förstärks. Sverige hade inom ramen för landsbygdsprogrammet ett investeringsstöd för fritids- och idrottsanläggningar 2014–2020 som hanterades av Jordbruksverket. Stödet var efterfrågat i ansökningar, fungerade praktiskt för myndigheten och fyllde avsedda behov. Det finns därför skäl att se över möjligheten att åter införa ett liknande stöd till kommande strategisk plan. I Danmark inrättades 1994 Lokale og Anlægsfonden (LOA-fonden) som utgör en självständig institution under Kulturministeriet. Den bistår med både kunskap och ekonomiskt stöd till byggprojekt och fysiska faciliteter på idrotts- och fritidsområdet. Det har tidigare framförts önskemål från bland andra RF och Sveriges kommuner och regioner om en motsvarande funktion i Sverige för att utveckla idrotts- och fritidsmiljöer.

Stöd för ridskolornas kostnader för drift

- Det ska införas ett särskilt statligt stöd för drift av anläggningar för ridskolor.

Utredaren föreslår att det införs ett särskilt statligt stöd för drift av anläggningar för ridskolor. Hästar och anläggningar för hästar kräver resurser för kontinuerlig skötsel, även under de tider som de inte används för idrott eller andra aktiviteter. Utredaren bedömer att det därför finns en betydande skillnad i förutsättningar för drift av anläggningar med hästhållning jämfört med andra anläggningar för idrotts- och fritidsaktiviteter för barn och unga. Ridskoleverksamheter har flera tunga kostnadsposter som tillsammans särskiljer dem från andra idrotts- och fritidsaktiviteter. Anläggningar för ridskoleverksamhet har kostnader för investeringar och underhåll av bland annat stall, ridhus och ridbanor. Den här sortens kostnader delar ridsporten med vissa andra anläggningstunga idrotter. En kostnadspost som därutöver skiljer hästsporten från andra är kostnaderna för djuren. Ridskolorna har stora kostnader för inköp av hästar och ponnyer och hästhållning kräver kontinuerlig skötsel av djuren. Kostnaderna omfattar bland annat foder, försäkringar, veterinärvård, hovvård och häst- och anläggningsskötarnas löner. Det finns inte motsvarande kostnadsbörda för övriga idrotts- och fritidsaktiviteter och kostnaderna täcks i nuvarande system av de jämförelsevis höga avgifter som tas ut av de aktiva.

De ekonomiska villkor som ridskolan har är helt avgörande för vilken nivå som ridavgiften är för deltagarna. Stödet bör vara direkt relaterat till verksamhetens omfattning för barn och unga.

Bedömningar – möjlighet för fler barn och unga att delta i hästverksamheter

Utredaren har baserat på kartläggning och analys gjort följande bedömningar gällande möjligheten för fler att delta i hästverksamheter:

- Deltagande i hästsport ger förbättrad folkhälsa och stora samhällsekonomiska vinster.

- Det är motiverat med ökad offentlig finansiering och lokal samverkan för att på bästa sätt använda hästen som en resurs för samhället för att förebygga ohälsa, utanförskap och kriminalitet.
- Verksamhet vid ridskolor och travskolor har stor betydelse för vägen in till deltagande i hästverksamheter och för användandet av hästen som resurs för samhället samt för hästnäringens utveckling.
- Med en mer inkluderande rekrytering kommer hästsporten att nå ut till fler grupper för att få ett bredare och ökat deltagande.
- Kommuner och regioner bör ta ett större ansvar för att förbättra möjligheterna för deltagare att kunna ta sig till anläggningar med hästverksamhet.
- Hästnäringen har ett viktigt uppdrag att skapa fler forum för ett gemensamt lärande och erfarenhetsutbyte inom näringen.

En försämrad folkhälsa är en stor samhällsutmaning och det blir alltmer angeläget att främja hälsa och förebygga ohälsa. Det är väl känt att risken för ohälsa skiljer sig mellan olika delar av befolkningen. Rörelse och fysisk aktivitet är en viktig grund för en god folkhälsa och är en naturlig del i umgänge och aktiviteter med hästar. Hästunderstödda insatser (HUI) fyller en viktig funktion inom terapi och rehabilitering. Utredaren bedömer att hästsporten kan bidra än mer till folkhälsan om det skapas möjlighet för fler att delta i hästverksamheter.

Utredaren bedömer att verksamheten vid ridskolorna och travskolorna har stor betydelse för en långsiktigt hållbar hästnäring på flera sätt. För det första är det främst här som nyfikna barn och unga får möjlighet att lära sig om hästar och vara med hästar. För det andra är en kontinuerlig nyrekrytering en förutsättning för hela hästnäringen. Antalet hästar i Sverige beror inte längre på behovet av arbetshästar i lantbruket eller i militären som det gjorde ända till mitten av 1900-talet. Trav- och galoppsporten bidrar med ett brett allmänintresse för hästar bland människor genom spel på tävlingar. För det tredje är det av betydelse att rid- och travskolor är just skolor. Det är inte formell utbildning, men det är ett organiserat lärande utifrån givna ramar och principer. Det vill säga den utbildning som bedrivs där får genomslag i vår syn på vad som är god hästhållning

och är viktig för hästarnas välfärd. Det lägger också en grund för hästsportens acceptans i samhället i övrigt.

Kommuner och regioner kan i högre utsträckning vara en partner och bidra med finansiering. Utredaren konstaterar att deltagande i hästsverksamheter är förknippat med stora kostnader för hästhållning. Utredaren bedömer att kommuner bör ta ansvar för att utjämna skillnader mellan olika idrotter, till exempel genom att tillämpa ett nolltaxesystem för anläggningar. Kommunernas intresse och engagemang för ridskolor skiljer sig dock generellt åt. I dagsläget är det också många kommuner som inte har samma ekonomiska villkor för olika driftsformer för anläggningar med ridskoleverksamhet. Det är dock viktigt att komma ihåg att det finns ett egenvärde i möjligheten till olika driftsformer för ridskoleverksamhet. Det finns stora samhällsekonomiska vinster att göra om samhället i högre grad väljer att investera i insatser i närtid för olika aktiviteter med häst som kan ge besparingar i utgifter inom andra områden i framtiden. Vidare finns det många studier som påvisar den nytta som HUI kan göra för individer och för samhället. Samtidigt är finansiering av HUI ett återkommande problem. Enligt organisationen för hästunderstödda insatser har avtal mellan hästanläggningar och kommuner eller regioner minskat i omfattning under senare år. Det är viktigt att påpeka att HUI är en företagsverksamhet inom hästnäringen. Personer med begränsad ekonomisk förmåga får svårt att delta i HUI när de själva får bära hela kostnaden.

Hästsporten har interna kulturella och traditionella inslag som ibland kan utgöra ett hinder för att få fler deltagande i hästsporten. Hästsporten präglas till stora delar av att det är flickor och kvinnor som deltar. Könsnormer påverkar hur en idrott uppfattas och mönster kan vara svåra att bryta. Om hästsporten ska breddas behövs mer än bara fler flickor och kvinnor. Utredaren bedömer att pojkar och unga män är en naturlig målgrupp att satsa på för att få fler barn och unga att delta inom hästsporten. Vidare bedömer utredaren att en annan rimlig målgrupp för en breddning och tillväxt inom hästsporten är personer med utländsk bakgrund. Stallet är en plats för gemenskap, utveckling och lärande för livet. Utredaren bedömer att det ibland finns skäl att tona ned tränings- och tävlingsmoment och i stället lyfta att umgänge med häst i stallmiljö inte nödvändigtvis måste knytas till ridning eller körning. Ett sådant breddat synsätt skulle kunna möjliggöra för fler att delta i hästverksamheter.

Ridskolor kan i högre grad gå mot att vara ”hästskolor” och i samarbete med kommunerna ha ungdoms- och fritidsverksamhet i stallmiljö. De förslag som utredaren lämnar syftar bland annat till att även staten ska bidra till detta. Utredaren bedömer att samhället har mycket att vinna på att umgänge med hästar och andra aktiviteter i stallmiljö underlättas och blir tillgängligt för alla. Det finns exempelvis en potential i att engagera fler unga i avelsverksamhet. Det är också en naturlig väg för rekrytering av fler till hästsporten.

Det har framgått av kartläggning och analys att de svårigheter som finns för deltagare att ta sig till anläggningarna kan hämma deltagandet i idrott eller andra fritidsaktiveter. Det gäller inte minst för deltagare med olika funktionsnedsättningar. Det faktum att de flesta anläggningarna för hästsport ligger antingen i utkanten av tätorter eller på landsbygden måste särskilt beaktas. Det behövs gång- och cykelbanor ut till anläggningarna och även tillgång till kollektivtrafik. Många barn och unga vill kunna vara i stallet flera dagar i veckan. Även för de ridskolor och travskolor som ligger i tätortsnära miljöer måste det säkerställas att transporter och resor inte i praktiken kräver tillgång till bil. För de som har funktionsnedsättning kan det till exempel handla om att de behöver ha med sig viss utrustning även om det inte är ett tillfälle för träning, utan bara för att umgås i stallet med hästar och kompisar. Utredaren konstaterar att ansvaret för dessa frågor om infrastruktur, transporter och resor främst ligger hos kommuner och regioner. Om fler individer lättare kan ta sig till hästanläggningarna ger det bättre förutsättningar för ett ökat deltagande i hästverksamheter.

RF gör ett viktigt arbete med hur man inom idrottsrörelsen kan lära av varandra för att skapa ökad delaktighet, hälsa och en meningsfull fritid. Idrottande inom häst kan dra nytta av detta när RF samordnar och ger möjligheter till kunskaps- och erfarenhetsutbyte, till exempel samordnar nätverk och mötesplatser. Utredaren bedömer att eftersom hästsporten är bredare än de delar som ingår i idrottsrörelsen behövs även andra forum. Hästnäringen har ett viktigt uppdrag att själv skapa fler forum för ett gemensamt lärande och erfarenhetsutbyte inom näringen. I det arbetet kan ridsporten och islandshäst, som är en del av idrottsrörelsen och RF, ta med sig sina erfarenheter därifrån till övriga delar av hästsporten.

1 Utredningens uppdrag och arbete

1.1 Utredningens direktiv

Regeringen beslutade i kommittédirektiv den 13 juni 2024 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över möjligheterna att underlätta företagande inom hästnäringen och deltagande i hästsporten. Utredaren har även att kartlägga behovet av kompetensförsörjning och kompetensutveckling inom hästnäringen. Detta i syfte att stärka konkurrenskraften i hela näringen och göra den tillgänglig för fler.

I uppdraget ingår att kartlägga hur hästnäringen ser ut och har utvecklats i Sverige samt identifiera hinder för affärsutveckling. Regelverk och vägledningar ska kartläggas i syfte att fler hästverksamheter på sikt kan bedrivas på ett sätt som gör att verksamheten kan klassas som näringsverksamhet och inte som hobby. Utredaren ska även föreslå åtgärder för att underlätta företagande, stärka lönsamheten och öka sysselsättningen inom hästnäringen, särskilt på landsbygden.

Det ingår i uppdraget att kartlägga vilka utbildningar som finns inom hästområdet och identifiera eventuella överlapp mellan existerande utbildningar. Vid behov ska utredaren även föreslå effektiva och ändamålsenliga utbildningar som täcker hästnäringens och arbetsmarknadens behov samt efterfrågan från de som vill studera hästinriktade utbildningar.

Utredaren ska också analysera vilka hinder som begränsar deltagandet i hästsport och hur dessa kan lösas samt vilka effekter en ökad delaktighet skulle kunna få för samhället. Vidare ska utredaren genomföra en analys av hur hästsporten och den övriga idrottsrörelsen kan lära av varandra för att skapa ökad delaktighet, hälsa och en meningsfull fritid. Utredaren ska föreslå åtgärder som tillgängliggör

hästsporten för fler barn och unga i hela landet, med särskilt fokus på områden där utanförskapet är stort.

Utredningens kommittédirektiv (dir. 2024:58) finns som bilaga till detta betänkande.

1.2 Avgränsningar och definitioner

1.2.1 Avgränsningar

Av tidsskäl har det varit nödvändigt att avgränsa uppdraget och fokusera på den del av hästnäringen som omfattar sport, avel, utbildningsverksamhet, uppfödning och annan hästnära verksamhet. Det innebär att företag och branscher som endast i mindre omfattning tillhandahåller varor och tjänster till hästnäringen inte specifikt ingår i utredningen.

Uppdraget att analysera och föreslå åtgärder som tillgängliggör hästsporten för fler barn och ungdomar omfattar enligt kommittédirektivet inte åtgärder eller bedömningar på skatteområdet.

När det gäller uppdraget att stärka företagandet och öka sysselsättningen inom hästnäringen ska utredaren enligt direktivet inte föreslå någon ändring gällande de medel som i enlighet med avtalet mellan staten, Svensk Travsport (ST) och Svensk Galopp (SG) avsätts till Hästnäringens Nationella Stiftelse (HNS) för övergripande insatser av riksintresse för hästsektorn med särskilt fokus på utbildning, avel och uppfödning. Utredaren ska inte heller föreslå åtgärder eller bedömningar på skatteområdet eller åtgärder som utökar det statliga åtagandet inom hästnäringen. I utformningen av förslagen ska kostnadseffektivitet och samhällsekonomisk lönsamhet beaktas.

Utredningen har inte något uppdrag att ta fram författningsförslag.

En begränsning i utredningsarbetet har varit att det i stor utsträckning saknas statistik över hästnäringen. Utredningen har inte haft den tid och de medel till förfogande som krävs för att utveckla nödvändiga system för att ta fram statistik, men har sammanställt och använt den data som varit tillgänglig.

1.2.2 Definitioner

Utredningen har genomgående använt den svenska förkortningen GJP för benämningen av den gemensamma jordbrukspolitiken inom EU i stället för det engelska begreppet CAP, Common Agricultural Policy.

Hästsport definieras som ridning, trav och andra aktiviteter med hästar. Det inkluderar även avel och uppfödning samt uppstallningsverksamhet. I betänkandet används uppstallning och inackordering synonymt.

Hästnäringen har i utredningen omfattat alla aktiviteter som baseras på användning och innehav av hästar, uttryckt som omsättning av hästrelaterade varor och tjänster. Det gäller i såväl hobby som professionella verksamheter.

Med hästföretagande avses produktion av varor och tjänster i syfte att generera ekonomiskt överskott.

Små företag används genomgående i betänkandet för företag som enligt kommissionens rekommendation 2003/361/EG kallas för mikroföretag, det vill säga företag med färre än 10 anställda och en årsomsättning (sammanlagda intäkter från sålda varor och utförda tjänster under ett år) eller balansomslutning (en deklaration över ett företags tillgångar och skulder) som understiger två miljoner euro. Enligt kommissionens rekommendation har ett småföretag upp till 50 anställda och en omsättning eller balansomslutning på upp till 10 miljoner euro.

I kommittédirektivet omnämns områden där utanförskapet kan vara stort. Utredningen har tolkat att utanförskap kan omfattas av och appliceras på flera områden som exempelvis otrygghet, kriminalitet, skolresultat, etablering på arbetsmarknaden, trångboddhet, demokratiskt deltagande, engagemang i föreningsliv och civilsamhälle, hälsa och bidragsberoende.

Med inkludering avses i utredningen att alla människor ska kunna delta fullt ut i samhället. Det innebär att alla, oberoende av till exempel ålder, kön, sexuell läggning, religion, etnicitet, funktionsnedsättning eller socioekonomisk status, har möjlighet att vara delaktiga.

Landsbygd definieras som ett område med lantlig bebyggelse där hästnäring finns. Det inkluderar även tätortsnära landsbygd.

De gröna näringarna omfattar jord, skog, trädgård och landsbygdens miljö, dess förädlingsindustri såsom livsmedelsindustri och

skogsindustri samt underleverantörer i alla led bakåt. Det inkluderar inte led framåt i kedjan som exempelvis detaljhandel med livsmedelsförsäljning.

Areella näringar omfattar de näringar som använder biologiska eller naturgeografiska resurser på land och i vatten.

Jordbruk definieras som nyttjandet av mark genom bearbetning av åkrar och betesmark i syfte att producera livsmedel, djurfoder samt råvaror för energi- eller industriändamål.

Lantbruk definieras som jordbruk, skogsbruk, trädgård och djurhållning.

1.3 Utgångspunkter för arbetet

Centrala utgångspunkter för utredningens arbete har varit att stärka företagandet och öka sysselsättningen i hästnäringen, särskilt i landsbygderna, tillse att det finns effektiva och ändamålsenliga utbildningar som svarar upp mot hästnäringens och arbetsmarknadens behov samt studenters efterfrågan. En ytterligare utgångspunkt har varit att göra hästsporten tillgänglig för fler barn och unga i hela landet, med särskilt fokus på områden där utanförskapet är stort.

Utredningen har inhämtat synpunkter och underlag från många företag, myndigheter och organisationer på olika nivåer samt från enskilda.

En viktig inriktning i utredningens arbete har varit att de förslag som lämnas ska bidra till en mångfald av verksamhetsformer och storlek på företag i hela landet. Vid bedömningar av konkurrensförutsättningarna inom hästnäringen har det beaktats att Sverige är del av EU och dess inre marknad. Utredaren har haft som utgångspunkt att förslagen ska vara utformade så att de ger så låga administrativa och andra kostnader som möjligt för företag. Förslagen ska också så långt möjligt vara kostnadseffektiva och samhällsekonomiskt lönsamma. De ska vara förenliga med EU:s och Sveriges bestämmelser på området samt inom ramarna för EU:s gemensamma jordbrukspolitik (GJP).

1.4 Utredningens arbete

Utredningens arbete inleddes den 1 september 2024 och har i stort bedrivits på sedvanligt sätt. Arbetet har skett i nära samarbete med de experter som förordnats. Fram till överlämnandet av detta betänkande har utredningen sammanträtt med experterna vid sammanlagt fem tillfällen. Vid dessa sammanträden har bland annat arbetspromemorior med utkast till texter, preliminära bedömningar och förslag diskuterats. Experterna har deltagit aktivt i arbetet och bistått med värdefulla underlag och synpunkter. Sekretariatet har haft omfattande och fortlöpande underhandskontakter med såväl de utsedda experterna som andra sakkunniga.

Utredaren har hållit två hearingar med branschorganisationer, företag, myndigheter, utbildningsanordnare samt andra berörda organisationer som bland annat verkar inom sport, avel och uppfödning av hästar. På utredarens initiativ har det vid ett ytterligare tillfälle genomförts en tredje hearing och workshop med organisationer som särskilt bedömts kunna bidra i utredningens arbete med att tillgängliggöra sporten för fler barn och unga.

Det är viktigt att fånga in inspel från en stor bredd av intressenter, exempelvis lokala företrädare för organisationer, företagare och andra enskilda inom hästnäringen. Utredningen har därför genom att tillhandahålla en digital funktionsbrevlåda gett möjlighet att inkomma med förslag och synpunkter till utredningsarbetet. Denna möjlighet har informerats om via olika organisationer inom hästnäringen samt via media. Totalt har utredningen på detta sätt fått inspel från 51 ingivare. Cirka en tredjedel av svaren som inkom var från organisationer eller företag och cirka två tredjedelar från privatpersoner. Det går dock att utläsa av svaren från privatpersonerna att de flesta av dem också var företagare eller verksamma med djurfrågor inom akademin.

Utredningen har upphandlat två externa uppdrag. Det ena var en kartläggning av regelverk och vägledningar i syfte att fler hästverksamheter på sikt kan bedrivas på ett sätt som gör att verksamheten kan klassas som näringsverksamhet och inte som hobby. Det andra uppdraget handlade om att kartlägga och redogöra för den statistik som finns kring hästföretagandet samt beskriva hur hästnäringen inklusive hästföretagandet ser ut i Sverige i dag samt hur utvecklingen sett ut över tid.

Utredaren har även haft flera enskilda möten och inhämtat information från olika företag, forskare, utbildningsväsendet, arbetsmarknadens parter, organisationer och enskilda experter med flera. Utredningen har inhämtat synpunkter och upplysningar från ett flertal myndigheter, vilket innefattar:

- Ekonomistyrningsverket (ESV)
- Jordbruksverket (SJV)
- Myndigheten för delaktighet (MFD)
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)
- Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH)
- Skatteverket (SKV)
- Skolverket
- Svenska ESF-rådet
- Tillväxtverket (TVV)

Utredningen har också inhämtat upplysningar från flera departement i Regeringskansliet.

Utredningen har vidare inhämtat synpunkter och upplysningar från organisationer vars huvudsakliga områden ligger utanför hästnäringen, men som ändå har kunskap i frågor som berörs i utredningen, till exempel Folkbildningsrådet, Parasportförbundet, Svenskt friluftsliv samt Sveriges kommuner och regioner (SKR).

1.4.1 Organisationer med koppling till utredningens arbete

Nedan listas med namn och kortare beskrivning organisationer med koppling till hästnäringen som utredningen i sitt arbete inhämtat information, synpunkter och upplysningar från. Utredningen har därutöver haft ett stort antal kontakter med olika aktörer som exempelvis kommuner, ridskolor, föreningar, etcetera.

- **Aktiebolaget Trav och Galopp (ATG):** ATG är hästsportens spelbolag. Intäkter från spel bidrar till svensk trav- och galoppsport och i förlängningen hela den svenska hästnäringen.

- **Almega:** Almega tjänsteföretagen är arbetsgivarorganisation inom tjänstesektorn som tecknar kollektivavtal för hästnäringen, exempelvis för personal i ridhusföretag, hästskötare, travtränare samt banarbetare vid travbanor.
- **Avelsföreningen för Svenska Varmblodiga Travhästen (ASVT):** ASVT arbetar för att främja aveln med varmblodiga travhästar. Föreningen ska bland annat stimulera intresset för avel och verka för landets uppfödare av varmblodiga travhästar.
- **Biologiska yrkeshögskolan (BYS):** BYS erbjuder bland annat utbildningar på gymnasial nivå och yrkeshögskoleutbildningar inom lantbruk, djur och skog. Utbildningar är förlagda i Skara, Svenljunga och på Axevalla.
- **Brukshästorganisationernas samarbetskommitté (Brunte):** Brunte är en intresseförening för sex medlemsföreningar som har ett gemensamt intresse av att bruka hästen på ett traditionellt och hållbart sätt.
- **Hushållningssällskapet:** Hushållningssällskapet arbetar för bättre lönsamhet för svenskt lantbruk och en levande landsbygd. De erbjuder rådgivningstjänster för bland annat lantbrukare och landsbygdens näringsliv.
- **Hästnäringens Nationella Stiftelse (HNS):** HNS är en paraplyorganisation inom hästnäringen med uppdrag att långsiktigt främja och bidra till utveckling av svensk hästnäring. HNS har ett övergripande ekonomiskt och organisatoriskt ansvar för hästnäringens riksanläggningar Flyinge, Ridskolan Strömsholm och Wången.
- **Hästnäringens riksanläggningar (HRA):** Riksanläggningarna är den svenska hästnäringens kunskapsnav med goda resurser för utbildning och forskning inom häst. De tre riksanläggningarna Flyinge, Ridskolan Strömsholm och Wången har lång historia och är spridda över landet.
- **Hästnäringens Yrkesnämnd (HYN):** HYN är en samarbetsorganisation som företräder arbetslivet inom svensk hästnäring. Arbetsmarknadens parter och hästorganisationerna arbetar tillsammans för att bland annat driva kvalitetsutveckling, fastställa yrkeskompetens och förbättra arbetsmarknaden.

- **Hästsportens folkhögskola:** Hästsportens folkhögskolas syfte är att öka det allmänna hästkunnandet inom rid-, trav- och galoppsporterna. Tillsammans med huvudmännen inom rid-, trav- och galoppsport utvecklas, planeras och genomförs utbildningar som svarar mot de behov som de studerande och medlemmarnas organisationer har.
- **Lantbrukarnas Riksförbund (LRF):** LRF är en politiskt obunden, medlemsstyrd intresse- och företagarorganisation för företagare inom jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäringen och andra företagare som har sin bas i landsbygden, till exempel landsbygdsturism, entreprenad och livsmedelsförädling.
- **LRF Häst:** LRF Häst är en branschavdelning inom Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) som samlar hästnäringen för att gemensamt arbeta för hästföretagarnas förutsättningar.
- **Naturbruksskolornas förening:** Naturbruksskolornas förening är en intresseförening för medlemsskolor som erbjuder utbildning inom Naturbruksprogrammet på gymnasial nivå.
- **Organisationen för hästunderstödda insatser (OHI):** OHI är en ideell organisation för ökad kunskap om och ökat användande av hästunderstödda insatser i Sverige. Bland OHI:s medlemmar finns bland annat fysioterapeuter, arbetsterapeuter, sjuksköterskor, socionomer, socialpedagoger, beteendevetare, läkare, psykologer, psykoterapeuter, specialpedagoger och lärare.
- **Ridskolornas Riksorganisation (RRO):** RRO är en intresseorganisation som har ändamålet att tillvarata Sveriges ridskolors gemensamma intressen.
- **Riksförbundet Sveriges 4H:** Riksförbundet Sveriges 4H är en riksorganisation för 4H-gårdarna som har syftet att utveckla barn och ungdomar till engagerade, välmående och ansvarstagande människor med respekt för omvärlden samt att främja ett sunt levnadssätt för barn och ungdomar genom friluftsliv, aktiv fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter.
- **Riksidrottsförbundet (RF):** RF:s uppgift är att stödja, företräda, leda och samordna idrottsrörelsen i gemensamma frågor, såväl nationellt som internationellt. Riksidrottsförbundet har 72 med-

lemsförbund (specialidrottsförbund, SF). De har tillsammans cirka 19 000 idrottsföreningar.

- **Svensk Galopp (SG):** SG är galoppsportens organisation som förvaltar och utvecklar galoppsporten i Sverige.
- **Svensk Travsport (ST):** ST är huvudorganisation för den svenska travsporten och leder, organiserar och utvecklar travsporten samt fungerar som ett serviceorgan för landets travsportintressenter.
- **Svenska Hästavelsförbundet (SH**): SH ska värna sina medlemsföreningars hästraser och underlätta för svenska hästuppfödare. SH har ett 30-tal medlemsorganisationer som representerar ungefär lika många hästraser.
- **Svenska Islandshästförbundet (SIF):** SIF är en medlemsorganisation som består av drygt 8000 medlemmar fördelade på cirka 70 lokalföreningar i hela landet.
- **Svenska Ridsportförbundet (SvRF**): SvRF är en medlemsorganisation som utgörs av omkring 800 föreningar med över 150 000 enskilda medlemmar spridda över 19 ridsportdistrikt.
- **Sveriges lantbruksuniversitet (SLU):** SLU är Sveriges enda lantbruksuniversitet. Huvudorter är Alnarp, Umeå och Uppsala, men verksamhet bedrivs också på forskningsstationer, försöksparker och utbildningsorter i hela landet. Hippologprogrammet inom SLU är Sveriges enda renodlade universitetsutbildning med fokus på häst.
- **Swedish Warmblood Association (SWB):** SWB är en rikstäckande avelsorganisation med syfte att stödja och utveckla avel, uppfödning, utbildning och marknadsföring av svenska varmblodiga ridhästar.
- **Travklubben Sleipner:** Travklubben Sleipner är en förening som har till ändamål att främja utvecklingen av den kallblodiga travhästen.

- **Travtränarnas Riksförbund (TR):** TR är en ideell förening för verksamma travtränare inom Sverige med professionell tränarlicens.
- **Westernryttarna i Sverige (WRAS):** Förbundet WRAS består av medlemsföreningar och ska främja westernridningen i Sverige där alla hästraser är välkomna att tävla på lika villkor.

2 Utvecklingen i hästnäringen

2.1 Utredningens uppdrag

Utredaren har ett uppdrag att kartlägga hur hästnäringen ser ut och har utvecklats i Sverige. Denna kartläggning utgör till del en grund för utredarens förslag som syftar till att underlätta företagande, stärka lönsamheten och öka sysselsättningen inom hästnäringen, särskilt på landsbygden. Kartläggningen utgör i viss mån även en bas för förslag och bedömningar rörande kompetensförsörjning samt uppdraget att tillgängliggöra hästsporten för fler barn och ungdomar.

Utredaren har anlitat Hushållningssällskapet i Halland[1] för att genomföra en genomgång av den statistik som finns på området samt bistå med underlag till beskrivningen av hur hästnäringen ser ut och har utvecklats. Notera att det i betänkandets kapitel 5 presenteras ytterligare statistik, bland annat för deltagande i hästsport.

2.2 Statistiken har betydande brister

Det är svårt att kartlägga nuläget i sektorn och hur den har utvecklats över tid då statistiken kring hästnäringens verksamheter är bristfällig. Det gäller bland annat statistik över antalet hästar, företag och anläggningar med häst samt olika produktions- och lönsamhetsmått. Det saknas också statistik som beskriver svenska hästföretags marknadsandelar, exportens omfattning i ekonomiska termer och företagens investeringsvilja. Det kan konstateras att statistik i många fall saknas helt, bygger på olika former av skattningar, är inaktuell, bristfällig eller osäker på annat sätt. Den statistik som presenteras i detta avsnitt har främst hämtats från Jordbruksverket och från sta-

[1] Hushållningssällskapet Halland. C. Dyrendahl. 2025. *Rapport till Hästutredningen LI 2024:05*.

tistikmodellen Hästnäringen i siffror[2]. Sammantaget är det viktigt att notera att även de data som presenteras kan innehålla osäkerheter.

Att sammanställa aktuell statistik över hästnäringen försvåras också av att näringen är uppdelad i flera olika branscher, vilket statistiken som regel inte är. Nedanstående tabell ger en översikt över vissa verksamheter kopplade till hästar[3]. Samtliga verksamheter bidrar till hästnäringens samhällsekonomiska effekter, men det finns inte färsk statistik eller nyckeltal över de samlade ekonomiska effekterna och inte heller något uppdrag till exempelvis myndigheter att inhämta eller föra denna statistik. Däremot finns inom flertalet undergrupper i tabellen nedan viss statistik hos olika intresseorganisationer i hästnäringen som kan ge indikationer om utvecklingen i branschen.

Tabell 2.1 Exempel på hästrelaterade verksamheter och dess undergrupper

Verksamhet	Undergrupper
Hästsport*	A-tränare, B-tränare, kuskar, ryttare, jockeys, trav- och galoppbanor
Ridskolor och utbildningsverksamhet	Ridskolor, utbildningsanläggningar, licensutbildningar
Hästturism	Hästturism, rid- och travläger
Avel och uppfödning	Uppfödning, stuterier, avel i samband med uppfödning
Spel och administration	ATG, tidningar och journalister, bransch- och intresseorganisationer
Varor och tjänster	Hovslagare, veterinär, försäkring, utrustning, sluthantering och slakt, transporter: trailers och transportföretag, export av hästartiklar
Lantbruk	Foder- och strömedelsproduktion, inackordering av hästar, skogshästverksamhet

Anm.: *Notera att begreppet hästsport i tabellen inte motsvarar utredningens definition av hästsport som omfattar ridning, trav och andra aktiviteter med hästar och även inkluderar avel och uppfödning samt uppstallningsverksamhet.
Källa: Hushållningssällskapet Halland 2025.

2.3 Statistikmodellen Hästnäringen i siffror

Hästnäringen i siffror är resultatet av ett samverkansprojekt, Samhällsekonomiska effekter av hästnäringen i Sverige, utfört av högskolan Dalarna på uppdrag av hästnäringen. Syftet var att ta fram

[2] Hästnäringen i siffror. 2019. https://hastnaringen-i-siffror.se/.
[3] Heldt, T, Macuchova, Z & Alnyme, O. 2018. *Samhällsekonomiska effekter av hästnäringen: Skattningar baserat på en B.I. – modell av hästnäringen för 2016. Working papers in transport, tourism, information technology and microdata analysis*, ISSN 1650-5581; 2018:4.

en samhällsekonomisk modell som skulle göra det möjligt att skatta hästnäringens samhällsekonomiska effekter på årsbasis och även följa detta över tid. Dessutom skulle projektet utveckla verktyg för att kunna analysera och presentera resultat från den samhällsekonomiska modellen på såväl nationell som regional nivå. Projektet initierades av Hästnäringens Nationella Stiftelse (HNS), LRF Häst, Svensk Travsport (ST) Aktiebolaget trav och galopp (ATG), Högskolan Dalarna och Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Ytterligare samarbetspartners i utvecklingsprojektet var Svenska Ridsportförbundet, Region Västra Götaland, Länsstyrelsen Stockholm samt Jordbruksverket.

Statistikmodellen Hästnäringen i siffror[4,5] skattar olika parametrar utifrån en modell för hästnäringens samhällsekonomi som bland annat tar sin grund i den statistik Jordbruksverket har från 2016 samt i faktiska data från årsredovisningar, debiteringssystem inom trav- och galoppsporten och konsumtionsundersökningar. Modellens första version lanserades 2018 och hade sin bas i olika data från år 2016 och i Jordbruksverkets statistik från samma år. Statistikmodellen har efter lanseringen 2018 uppdaterats med data för år 2019 från årsredovisningar, debiteringssystemet inom trav- och galoppsporten samt nya konsumtionsundersökningar. Uppdateringen i Hästnäringen i siffror redovisades år 2021. Antalet hästar som användes i modellen vid uppdateringen var fortsatt antalet från Jordbruksverkets hästskattning 2016. Detta på grund av att det inte fanns någon ny skattning genomförd. Ingen ny uppdatering har publicerats i Hästnäringen i siffror efter år 2021.

2.4 Hästnäringens samlade omsättning

Hästnäringen i siffror[6] är den informationskälla som finns som sammantaget beskriver hästnäringens samlade omsättning och dess ekonomiska konsekvenser för samhällsekonomin. Här redovisas siffror som fanns tillgängliga vid uppdateringen av Hästnäringen i siffror (år 2021) för år 2019:

[4] Hästnäringen i siffror. *Underlagsrapport*. 2016. https://2016.hastnaringen-i-siffror.se/pdfReports/rep2016.aspx.
[5] Hästnäringen i siffror. 2019. https://hastnaringen-i-siffror.se/.
[6] Hästnäringen i siffror. https://hastnaringen-i-siffror.se/home.aspx.

- Den totala direkta omsättningen inom hästnäringen uppskattas till 32 miljarder kronor.
- Hästnäringen genererar cirka 18 500 helårssysselsättningar.
- Hästnäringens bidrag till Sveriges bruttonationalprodukt, BNP, är cirka 0,48 procent (motsvarar cirka 22 miljarder kronor).
- Statliga skatteintäkter från hästnäringen uppgår till cirka 6 miljarder kronor.

Statistiken i Hästnäringen i siffror bygger på en Business Intelligence-modell (BI-modell) som integrerar data från bland annat Jordbruksverket och ekonomiska kalkylmodeller[7]. BNP beräknas enligt utgiftsmetoden, där privata konsumtionsutgifter, offentliga utgifter, investeringar samt export och import av hästrelaterade produkter summeras. Data för att uppskatta hästnäringens storlek har inhämtats från källor som beskriver hushållens konsumtionsutgifter, företagens investeringar samt offentliga utgifter på hästrelaterade varor och tjänster. Antalet hästar i Sverige och var dessa befinner sig geografiskt är centralt för modellen, likaså typ och användningsområde för hästarna. För uppskattning av antalet hästar i Sverige används den skattning som Jordbruksverket genomförde år 2016.

2.5 Antal hästar och anläggningar med häst

2.5.1 Jordbruksverkets skattning

Det kan konstateras att det inte finns någon aktuell och säker siffra på hur många hästar som finns i landet utan endast skattningar. Jordbruksverket har tidigare genomfört skattningar av hur många hästar som finns, vilket beskrivs nedan, men det har inte gått att få fram någon exakt och säker siffra. Den senaste hästskattningen genomfördes av Jordbruksverket 2016.

Antalet hästar, inklusive de som finns på annan plats än jordbruksfastigheter, skattades också år 2004. Då genomförde Statistiska Centralbyrån, SCB, på uppdrag av Jordbruksverket en undersökning av antalet hästar i Sverige utifrån ett regeringsuppdrag. En liknande

[7] Heldt, T, Macuchova, Z & Alnyme, O. 2018. *Samhällsekonomiska effekter av hästnäringen: Skattningar baserat på en B.I. – modell av hästnäringen för 2016. Working papers in transport, tourism, information technology and microdata analysis*, ISSN 1650-5581; 2018:4.

undersökning genomfördes sedan även år 2010 och 2016. Enligt den senaste skattningen 2016 fanns det cirka 355 500 hästar i Sverige. Antal hästar år 2016 var i nivå med år 2010 (362 700 hästar) och endast 2 procent färre. Förändringen var inte statistiskt säkerställd. År 2004 skattade Jordbruksverket antalet hästar till 283 100. Jordbruksverket anger i sin rapport år 2016 att mot bakgrund av 2010 års undersökning bedömer myndigheten att siffran för år 2004 var underskattad och redovisar i stället ett intervall på 303 100–328 100 som bedöms omfatta det verkliga antalet hästar i Sverige år 2004.[8]

Grunden för Jordbruksverkets skattning av hästantalet år 2016 var både uppsökande verksamhet och skattningar. Någon uppföljande hästräkning har inte genomförts efter år 2016 och säkra uppgifter över antalet hästar i Sverige i dag saknas. Hästundersökningen 2016 omfattade alla fastigheter i Sverige som fanns i fastighetstaxeringsregistret 2015 och referenstidpunkten (räkningsdatum) var den 2 juni 2016. Jordbruksverket drog ett urval av fastigheter ur detta register och gick ut med en enkät till ägarna och frågade om de höll häst och/eller hade stall/lösdriftsanläggning för häst på den specifika fastigheten. Jordbruksverket skickade också en enkät till ridskolor och turridningsföretag och frågade hur många hästar som fanns på deras anläggningar. Dessutom användes djurskyddskontrollregistret för att skatta antalet hästar i 17 av Sveriges kommuner som ligger i storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö.

De tre länen som hade störst befolkningsmängd hade också det största antalet hästar år 2016. Flest hästar fanns i Skåne (58 100) följt av Västra Götalands län (56 400) som tillsammans stod för en tredjedel av landets hästar. I genomsnitt fanns 36 hästar per 1 000 invånare i Sverige. Antalet hästar på ridskolor var 18 300. Stockholm var det län som hade flest hästar på ridskolor.[9]

Antalet platser med häst år 2016 skattades till 76 800, vilket var en procent färre än år 2010. Förändringen var inte statistiskt säkerställd. Det län i Jordbruksverkets studie som hade flest platser med häst var Västra Götaland med 12 100. Antalet hästar per plats var i genomsnitt 4,6 i riket. Undersökningen visade att 76 procent av alla hästar och 71 procent av alla platser med häst fanns inom större tät-

[8] Jordbruksverket. 2016. *Hästar och anläggningar med häst 2016*. Sveriges officiella statistik. Statistiska meddelanden JO 24 SM 1701.
[9] Ibid.

orter eller i tätortsnära områden, vilket var i stort sett samma förhållande som också rådde år 2004 och 2010.[10]

Även antalet anläggningar med häst skattades av Jordbruksverket. Räkningsdatum för denna undersökning var 2 juni 2016. Vid det tillfället fanns det enligt Jordbruksverket häst på 61 700 fastigheter som också uppgav att de hade stall eller lösdriftsanläggning för häst på samma fastighet. De återfanns på fastigheter med typkod för bebyggda fastigheter där respondenten angivit att det fanns ett stall eller en permanent lösdriftsanläggning för häst. I juni då undersökningen genomfördes kan hästar ha varit ute på sommarbete på annan fastighet än den där de hölls övriga delen av året. Det innebär att fastigheter som hade anläggning för häst men där alla hästar var ute på sommarbete inte inkluderades i Jordbruksverkets skattning.[11]

2.5.2 Hästdatabasen

Det finns krav på att alla hästar i Sverige ska ha pass och identitetsmärkas med mikrochip. Passen utfärdas av behörig myndighet eller av en avelsorganisation på delegation. Registren från avelsorganisationer aggregeras sedan år 2016 i en central hästdatabas som administreras av Jordbruksverket. I den centrala hästdatabasen fanns 428 089 hästar i februari 2025[12], det vill säga väsentligt fler än vad Jordbruksverkets hästskattning från 2016 indikerar. Sannolikt innehåller den centrala hästdatabasen även hästar som exporterats, avlidit eller av annan anledning borde ha avförts från registret.

2.5.3 Anläggningsregistret

År 2021 tillkom ett anläggningsregister för hästar, som en följd av att en ny djurhälsoförordning (AHL) trädde i kraft i EU[13]. Tidigare fanns inget krav på att hästar skulle vara platsregistrerade, men nu infördes att de skulle knytas till en anläggning i syfte att kunna spåra djur vid ett eventuellt utbrott av smittsam sjukdom. Det är den som

[10] Ibid.
[11] Ibid.
[12] Enligt e-postmeddelande från registerenheten Jordbruksverket 2025-02-06.
[13] Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) 2016/429 av den 9 mars 2016 om överförbara djursjukdomar och om ändring och upphävande av vissa akter med avseende på djurhälsa (”djurhälsolag”).

ansvarar för anläggningen (aktör) som är ansvarig för att de hästar som finns där är registrerade på anläggningen. Bestämmelserna kräver inte att alla förflyttningar av hästar registreras. Platsregistreringen synliggör var en häst normalt är hemmahörande, även om den tillfälligt uppehåller sig på annan ort. Det är hästens unika identitetsnummer som finns i hästens pass som registreras på anläggningen. Alla hästar över 6 månaders ålder räknas som en djurenhet, och föl räknas tillsammans med stoet som en djurenhet tills fölet uppnår 6 månaders ålder.

I anläggningsregistret fanns 31 694 anläggningar (så kallade SE-nummer) med hästar i december 2024[14], vilket var ungefär hälften så många som uppgavs i Jordbruksverkets hästskattning 2016. På anläggningarna fanns 119 610 hästar registrerade, vilket motsvarar 33 procent av antalet hästar enligt hästskattningen 2016 och 28 procent av antalet hästar i den centrala hästdatabasen.

Det länsvisa och ackumulerade antalet anläggningar med häst och antalet hästar registrerade per anläggning återfinns i nedanstående tabell. Siffrorna har bearbetats av Hushållningssällskapet Halland och baseras på information som inhämtats från Jordbruksverket.

[14] Enligt e-postmeddelande från registerenheten Jordbruksverket 2025-02-06.

Tabell 2.2 Jordbruksverkets anläggningsregister 2024 samt hästskattning 2016

Information om registrerat antal anläggningar och hästar år 2024 kommer från Jordbruksverkets anläggningsregister. Antalet skattade hästar och anläggningar per år 2016 har inhämtats från Jordbruksverkets hästskattning 2016[15]

	Registreringar i Jordbruksverkets anläggningsregister 2024		Jordbruksverkets skattning av anläggningar och hästar 2016	
Län	**Anläggningar**	**Hästar**	**Anläggningar**	**Hästar**
Blekinge	738	2 177	1 600	7 400
Dalarna	1 395	4 283	3 100	18 800
Gotland	627	2 570	1 300	5 900
Gävleborg	1 309	4 639	3 400	11 700
Halland	1 564	6 338	2 600	18 600
Jämtland	668	2 136	1 200	7 000
Jönköping	1 634	5 427	3 500	18 900
Kalmar	1 314	4 439	2 700	14 700
Kronoberg	994	3 135	2 500	13 800
Norrbotten	575	2 081	1 300	5 700
Skåne	4 568	18 200	9 000	58 100
Stockholm	1 602	10 389	2 300	27 400
Södermanland	1 137	4 934	1 700	8 400
Uppsala	1 425	6 016	2 800	16 600
Värmland	1 484	4 486	2 900	11 900
Västerbotten	812	2 328	1 900	9 700
Västernorrland	1 023	3 121	1 500	7 200
Västmanland	863	3 866	1 700	9 900
Västra Götaland	5 255	18 783	9 500	56 400
Örebro	1 146	4 080	2 500	11 900
Östergötland	1 532	6 182	2 800	15 500
Totalt	**31 665**	**119 610**	**61 800**	**355 000**

Källa: Jordbruksverket.

2.6 Antalet hästföretag i Sverige är okänt

Majoriteten av landets hästar hålls på jordbruksfastigheter. Hästverksamhet har också ett direkt samband med jordbruk i form av foderproduktion och bete på åker- eller naturbetesmark. Det finns

[15] Jordbruksverket. 2016. *Hästar och anläggningar med häst 2016*. Sveriges officiella statistik. Statistiska meddelanden JO 24 SM 1701.

ingen aktuell statistik över hur många av landets jordbruksfastigheter som hyser hästar, men ledning skulle ges om registret för anläggningar med hästar blir komplett. Enligt Lantbrukarnas Riksförbunds, LRF:s, skattningar omfattade hästnäringen totalt cirka 20 000 företag år 2020, men en mer exakt siffra saknas [16].

Hästnäringen är heterogen och hästföretag klassas olika beroende på inriktning och del i kedjan. I många led finns privata hobbyutövare parallellt med professionella näringsidkare. Verksamhetens vinstsyfte, varaktighet och självständighet har betydelse för om verksamheten kan klassas som företag ur skatterättsligt hänseende, samtidigt som omfattande och ekonomisk verksamhet med hästar är tillståndspliktig enligt djurskyddslagen (tidigare kallat § 16 tillstånd)[17] oavsett om vinstsyfte föreligger eller ej. En innehavare av en jordbruksfastighet kan vara näringsidkare utan att hästverksamheten på gården är en näringsverksamhet. Hästverksamheten kan dock ändå vara en ekonomisk verksamhet som är momspliktig, förutsatt att den som bedriver verksamheten är en beskattningsbar person och verksamheten löpande får intäkter för en produkt eller tjänst, exempelvis uthyrning av stallplatser. Ekonomisk verksamhet innebär också att verksamheten är tillståndspliktig enligt djurskyddslagen. Det belyser komplexiteten i de regelverk som ofta möter hästverksamheter, något som också gör det svårare att ta fram statistik på ett enkelt och rättvisande sätt.

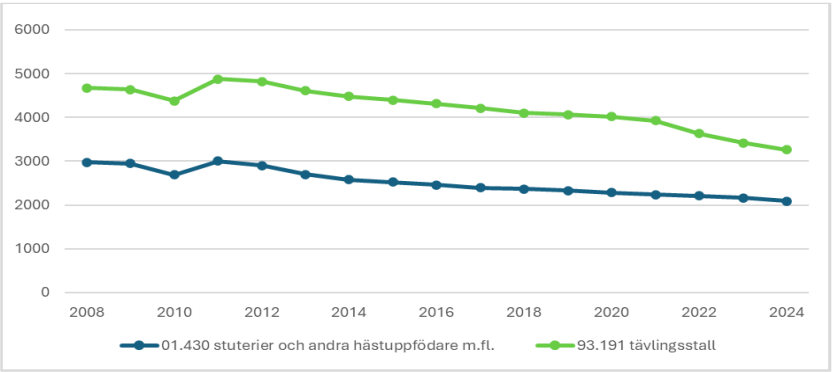
2.6.1 SNI, Standard för svensk näringsgrensindelning

Standarden för svensk näringsgrensindelning, SNI, är ett system för klassificering av näringsverksamheter utifrån bransch. I systemet finns enbart två SNI-koder som renodlat innehåller hästföretag: koden 01430 som gäller avel och uppfödning av hästar och hästdjur, samt kod 9319 som är kopplad till tävling med hästar. Båda klasserna uppvisar en nedåtgående trend i antalet företag, se figur nedan.

[16] Lantbrukarnas Riksförbund, LRF. 2020. PM M. Mörman 16 januari 2020.
[17] Svensk författningssamling. 2018. Djurskyddslag, SFS 2018:1192.

Figur 2.1 Företag i företagsdatabasen, antal efter näringsgren SNI 2007 och år

Uppgifterna i tabellen inkluderar samtliga juridiska och fysiska personer som är registrerade för moms, F-skatt eller som arbetsgivare

Anm.: Egen bearbetning, Hushållningssällskapet Halland.
Källa: SCB.

När det gäller SNI-koderna är hästföretagandet utöver avel, uppfödning och tävling en sammansättning av delar från andra branscher. Exempelvis innehåller SNI-koden 01620 service till husdjurssköts el, företag inom hovslageri, fysioterapi, hästmassage och hästträning men också avbytartjänst i nötkreatur- och mjölkföretag, fårklippning med mera. Nyckeltal för företag med den SNI-koden har därmed endast begränsat förklaringsvärde för hästföretagens nuläge och utveckling. Det finns också risk att företag är felaktigt registrerade om exempelvis företagets huvudsakliga verksamhetsinriktning ändrats eller är något annat än en hästverksamhet.

Under år 2025 genomförs en uppdatering av SNI-koderna där den nya SNI 2025 ersätter nuvarande SNI 2007. De nya koderna ska matcha dagens samhälle och näringsliv bättre och vara anpassade för att stämma överens med en ny gemensam näringsgrensindelning inom EU, Nomenclature statistique des activités économiques, NACE. Den används i alla EU-länder för att klassificera företag och arbetsplatser efter företagens ekonomiska aktiviteter. Standarden för svensk näringsgrensindelning, SNI, är den svenska versionen av den europeiska näringsgrensstandarden NACE. SNI-koder som är relevanta för hästnäringen påverkas i begränsad omfattning av omarbetningen, men alla näringsidkare uppmanas i samband med uppdateringen att se över att de är korrekt registrerade.

2.6.2 Tillstånd för hästverksamheter

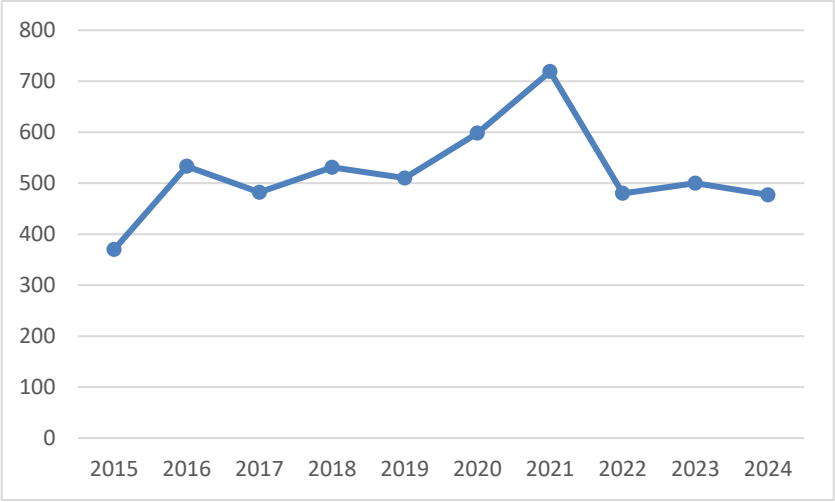
Det krävs tillstånd för att bedriva viss hästverksamhet enligt 6 kap. 4 § djurskyddslagen[18]. Tillstånd söks hos Länsstyrelsen och krävs för hästverksamhet som håller, upplåter eller säljer hästar eller tar emot hästar för förvaring eller utfodring eller använder hästar i ridskoleverksamhet. Tillstånd enligt 6 kap. 4 § djurskyddslagen ersätter tidigare tillstånd enligt 16 § i tidigare djurskyddslag. Tillstånd krävs för all ekonomisk verksamhet (i lagen tidigare benämnd yrkesmässig verksamhet) med hästar, sällskapsdjur eller pälsdjur. Om verksamheten inte är ekonomisk enligt Skatteverkets definition krävs ändå tillstånd om den bedrivs i större omfattning. Tillstånden diarieförs av länsstyrelserna och kan ha visst värde som förklarande statistik kring antalet hästverksamheter och dess återväxt nationellt och regionalt. Se figur nedan. Tillstånd krävs om verksamheten[19]:

- Håller tio eller fler hästar äldre än 24 månader, till exempel har hand om och ansvarar för egna och/eller hästar som hålls på foder.
- Föder upp fyra eller fler hästar per år.
- Upplåter fyra eller fler hästar per år, till exempel turridningsverksamhet.
- Säljer fyra eller fler hästar per år från egen uppfödning.
- Säljer fyra eller fler hästar per år från annans uppfödning, till exempel en hästhandlare.
- Hyr ut plats för fyra eller fler hästar, till exempel stallplatser eller bete.
- Använder hästar i ridskoleverksamhet.
- Bedriver ekonomisk verksamhet med hästar.

Tillstånden är i regel inte tidsbegränsade och behöver inte förnyas förutsatt att verksamheten inte ändras.

[18] Svensk författningssamling. 2018. Djurskyddslag, SFS 2018:1192.
[19] Jordbruksverket. 2025. *Tillstånd för verksamheter med hästar.* https://jordbruksverket.se/djur/lantbruksdjur-och-hastar/hastar/skotsel-och-stallmiljo#h-Tillstandforverksamhetermedhastarochhasthallningistorreomfattning.

Figur 2.2 Antal beviljade tillstånd för hästverksamhet per år enligt länsstyrelserna

Anm.: Egen bearbetning, Hushållningssällskapet Halland.
Källa: Länsstyrelserna.

Ackumulerat har det under den gångna tioårsperioden beviljats cirka 5 200 tillstånd för verksamhet med häst. Därtill finns ännu äldre tillstånd, som i varierande grad är digitalt diarieförda. Beviljat tillstånd behöver arkiveras och vid behov aktualiseras av den som är ansvarig för verksamheten. Antalet beviljade tillstånd uppdelat per län mellan åren 2015–2024 går att utläsa i tabellen nedan.

Tabell 2.3 Beviljade tillstånd för hästverksamheter per län och år 2015–2024

Information om beviljade tillstånd har inhämtats från respektive länsstyrelse och ackumulerats samt bearbetats av Hushållningssällskapet Halland[20]

Län	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Ackumulerat
Blekinge	10	4	11	3	11	6	8	12	10	7	82
Dalarna	10	12	5	14	7	7	7	8	13	17	100
Gotland	3	10	7	7	7	8	11	1	4	7	65
Gävleborg	2	12	12	23	20	15	17	8	28	15	152
Halland	27	23	20	16	19	54	57	34	37	39	326
Jämtland	16	13	3	6	12	16	10	9	6	4	95
Jönköping	12	15	9	31	14	7	19	18	12	20	157
Kalmar	10	20	13	12	11	10	29	34	30	16	185
Kronoberg	5	13	12	9	9	21	15	10	17	6	117
Norrbotten	4	10	10	5	6	2	2	0	4	4	47
Skåne	55	85	79	102	95	145	190	95	87	93	1 026
Stockholm	25	98	71	57	52	65	51	65	48	48	580
Södermanland	21	17	18	32	20	23	33	14	32	25	235
Uppsala	1	14	9	13	15	9	29	16	20	26	152
Värmland	13	13	12	14	14	18	16	13	16	11	140
Västerbotten	9	18	10	7	12	10	11	9	2	3	91
Västernorrland	11	23	26	28	22	18	31	15	18	8	200
Västmanland	39	28	23	22	19	29	30	25	16	11	242
Västra Götaland	64	79	102	86	92	84	101	68	75	81	832
Örebro	4	7	8	17	21	28	16	11	7	16	135
Östergötland	29	19	22	27	32	23	36	15	18	20	241
Totalt	**370**	**533**	**482**	**531**	**510**	**598**	**719**	**480**	**500**	**477**	**5 200**

Källa: Länsstyrelserna.

2.7 Förprövning av djurstallar – en indikation på investeringsvilja

Förprövning är ett förhandsgodkännande för byggnation. Antalet förprövningar kan ge en indikation om investeringsviljan och är en parameter som följs upp årligen av Jordbruksverket, även för hästhållningen.

[20] Hushållningssällskapet Halland. C. Dyrendahl. 2025. *Rapport till Hästutredningen LI 2024:05.*

För att få påbörja en byggnation av djurstallar krävs i många fall en godkänd förprövning. Det innebär att länsstyrelsen på förhand prövar om stallet, förvaringsutrymmet eller hägnet som planeras är godkänt från djurskydds- och djurhälsosynpunkt. Länsstyrelsen granskar inskickade handlingar, bland annat ritningar, och bedömer om gällande djurskyddsbestämmelser uppfylls. Det handlar om olika utrymmeskrav men även inredning och tekniska system för utfodring, utgödsling, ventilation och brandskydd granskas. Förprövningsplikten gäller vid ny-, till- eller ombyggnation och om utrymmet ändras på ett sätt som är av väsentlig betydelse från djurskydds- eller djurhälsosynpunkt eller tas i anspråk eller inreds för djurhållning eller uppfödning som det tidigare inte använts för. Förprövning krävs inte för all djurhållning. Det som omfattas är utrymmen avsedda för djur som föds upp eller hålls för produktion av livsmedel, ull, skinn eller pälsar, hästar och djur som används vid undervisning som inte är försöksdjur.

Förprövning av djurstallar återfinns inte i EU-lagstiftning utan är en svensk bestämmelse. Krav på förprövning ställs i 6 kapitlet i djurskyddsförordningen[21] medan mer detaljerade regler finns i Jordbruksverkets föreskrifter[22]. Av föreskrifterna framgår bland annat att kravet på förprövning inte gäller om antalet djur av det berörda djurslaget som ryms på anläggningen efter den planerade åtgärden understiger ett visst antal. För häst krävs förprövning om antalet hästar som ryms i anläggningen efter den planerade byggnadsåtgärden är fem eller fler. Med anläggning avses ett eller flera stallar eller andra djurutrymmen som är belägna på samma fastighet.

Det sista steget i förprövningsprocessen är en besiktning av den färdiga byggnationen. Besiktning ska ske innan byggnaden tas i bruk eller, om det är mer lämpligt, snarast möjligt därefter[23].

Om en förprövningspliktig åtgärd avser en mindre om- eller tillbyggnad av en befintlig stallavdelning finns i vissa fall ett förenklat förfaringssätt som innebär att man får genomföra åtgärden utan att förpröva den. Det räcker då med en förhandsanmälan till länsstyrelsen och att skalenliga plan- och sektionsritningar som visar på byggnationens omfattning skickas in. Därefter kan djurhållaren påbörja sin byggnation utan att behöva invänta ett förhandsgodkännande från

[21] Svensk Författningssamling. 2019. Djurskyddsförordning. SFS 2019:66.
[22] Jordbruksverket. 2021. Statens jordbruksverks föreskrifter om ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om förprövning SJVFS 2019:12. SJVFS 2021:29.
[23] Ibid.

länsstyrelsen. För att få göra det ställs ett antal kriterier, bland annat att den befintliga stallavdelningen ska ha varit förprövad tidigare.

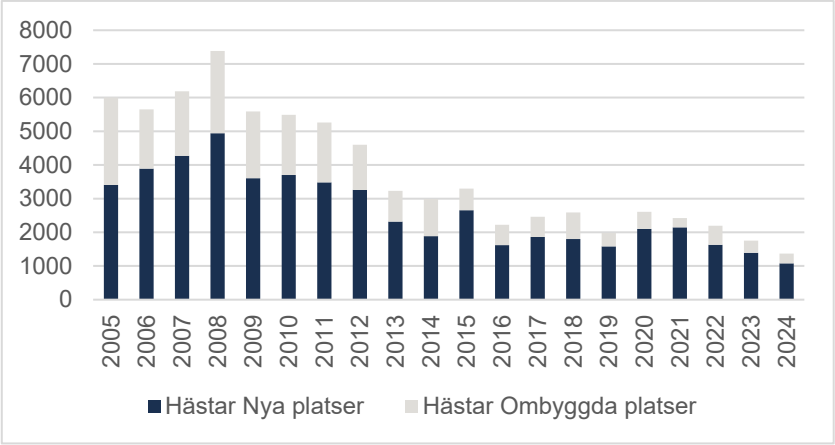
De förprövningar som genomförs leder i de flesta fall till byggnation. Byggnation av stallar (samtliga djurslag inklusive häst), och därmed även antalet förprövningar, har generellt minskat över tid. År 2010 var antalet förprövningsärenden, samtliga djurslag, 1 660. Tio år senare var motsvarande siffra 941, vilket är nära nog en halvering. Den kraftiga minskningen av antalet förprövningsärenden kan till viss del förklaras av de förenklingar som Jordbruksverket införde i förprövningen 2012 och som medfört att färre byggnationer behöver förprövas. Statistiken över antalet ärenden har även påverkats av lantbrukets strukturrationalisering. Med allt större och färre företag kan det också förväntas att antalet förprövningsärenden minskar över tid. Minskningen påverkas även av företagens ekonomi och möjligheterna att investera. Även antalet förprövade djurplatser har minskat över tid.

Antalet förprövningar kan ge en indikation på investeringsviljan. Viljan att investera i stallbyggnader inom lantbruket var låg under år 2022. Det framgår av Jordbruksverkets förprövningsstatistik som inkluderar häst[24]. Det ljumma intresset att investera gällde både nyinvesteringar och ombyggnationer. I Jordbruksverkets statistik över antalet förprövade stallplatser och avgjorda förprövningsärenden under 2023 (samtliga djurslag inklusive hästar) kunde skönjas en ökning totalt sett, om än i låg omfattning, dock inte för häst[25]. År 2024 fortsatte dock inte denna ökning. I stället hade det totala antalet avgjorda förprövningsärenden (samtliga djurslag) minskat ytterligare från 728 år 2023 till 680 år 2024.

Som framgår av nedanstående figur har antalet förprövade platser för hästar sjunkit över tid och var det lägsta någonsin år 2024 med endast 1 367 förprövade stallplatser, varav 1 078 gällde nybyggnation. Året innan var motsvarande siffra över det totala antalet förprövade platser för hästar 1 753 varav 1 392 var nya platser. Det högsta antalet förprövade stallplatser för hästar noterades år 2008 med 7 383 platser totalt, varav 4 943 platser för nybyggnation.[26]

[24] Jordbruksverket. 2023. *Förprövningsstatistik för år 2022*. Jordbruksverket dnr 5.2.17-01715/2023.
[25] Jordbruksverket. 2024. *Förprövningsstatistik för år 2023*. Jordbruksverket dnr 5.2.17-00226/2024.
[26] Jordbruksverket. 2025. *Förprövningsstatistik för år 2024*. Jordbruksverket dnr 5.2.17-01637/2025.

Figur 2.3 Antalet förprövade stallplatser för hästar mellan åren 2005–2024

Källa: Jordbruksverket[27].

2.8 Statistik från intresseorganisationer

Nedan visas exempel på statistik inom olika hästrelaterade verksamheter baserat på information från intresse- och branschorganisationer.

2.8.1 Avel och uppfödning av hästar

Sverige har goda förutsättningar för att bedriva avel och uppfödning genom rikligt med naturbetesmarker och stora arealer jordbruksmark som lämpar sig för odling av vall. Inom vissa delar av hästnäringen, främst ridsport och travsport, är Sverige en av de ledande uppfödarnationerna i världen när det gäller kvalitet och högkvalitativa hästar är också en viktig exportvara. I gengäld importeras hingstar och det införs genetiskt material i stor omfattning för insemination av ston, framför allt från Europa. Detta för att bredda och spetsa den svenska aveln.

Svensk hästavel och uppfödning har dock sammantaget gått tillbaka under en längre tid, vilket kan noteras i rapporten *Hästar och*

[27] Ibid.

Uppfödare i *Sverige* från HNS[28] och i figurerna nedan. Det totala antalet betäckta ston minskade betydligt under åren 2007 till 2013. Enligt HNS rapport var det troligen till följd av finanskrisen 2007–2008 och dess följder med en instabil internationell marknad. Därefter ses en positiv utveckling igen, men aveln är inte tillbaka i samma nivå som tidigare (se figurer nedan).

Enligt den senaste, och fjärde, avelsrapporten från HNS (rapportering har skett fyra gånger mellan åren 2007–2020) har det totala antalet betäckta ston per år legat relativt stabilt under åren 2016–2020, vilket är den senast undersökta perioden. Trots viss variation låg det totala antalet betäckta ston stadigt över 13 000, vilket enligt HNS visar på en stabil men inte växande svensk avel under den senast studerade perioden. År 2020 var året med toppnotering i perioden och antal betäckta ston var då något över 14 000 totalt. Enligt HNS pekar avelsorganisationernas betäckningssiffror nedåt efter år 2020.

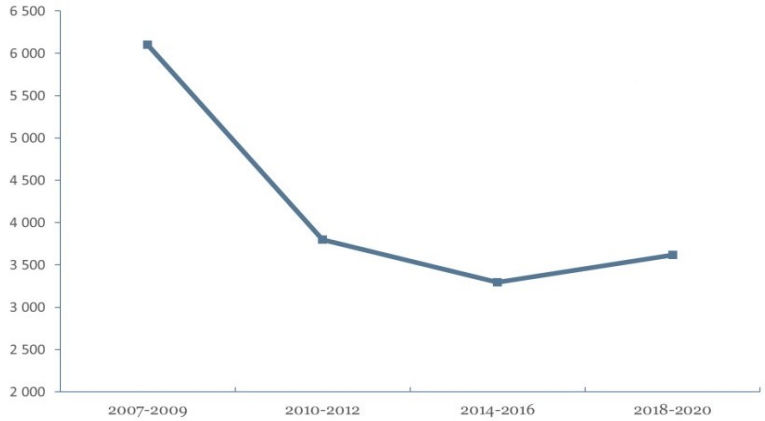
Det totala antalet uppfödare under perioden 2016–2020 var 3 619. Definitionen av uppfödare i HNS rapport var den person eller företag som fött upp minst en häst per år under två av tre av åren 2018–2020. I sammanställningen ingick bara uppfödare i Sverige. Uppfödare i andra länder som stambokfört sina hästar i en svensk stambok inkluderades inte. Uppfödare av varmblodig ridhäst och varmblodig travhäst är enligt HNS rapport flest. Det finns dock stora skillnader i antalet betäckta ston per uppfödare. SWB hade drygt 1 300 uppfödare under perioden, medan något fler än 900 uppfödare födde upp varmblodiga travhästar. Antalet betäckta ston låg dock på ungefär samma nivå i de två raserna.

Ett stort antal hästar föds upp av någon som bara föder upp enstaka föl, med flera års mellanrum. Uppfödning i större skala är vanligast inom raserna varmblodig travhäst, varmblodig ridhäst, Islandshäst och Shetlandsponny. Av fölen som föddes under den senaste studerade perioden 2016–2020 var 37 procent födda hos en person eller företag som bara fött upp ett eller flera föl under ett av åren. I jämförelse med den tidigare upplagan av *Hästar och uppfödare i Sverige* från 2016, noteras att ett stort antal raser fått fler uppfödare. Den största ökningen ses inom varmblodig ridhäst, som hade 992 uppfödare vid den förra mätningen och som i den senaste mätningen hade 1 314 uppfödare.

[28] Hästnäringens Nationella Stiftelse, HNS. 2021. Rapport. *Hästar och uppfödare i Sverige. Nyckeltal för svensk hästuppfödning under åren 2016–2020.*

All data i HNS rapport kommer från landets godkända avelsorganisationer.

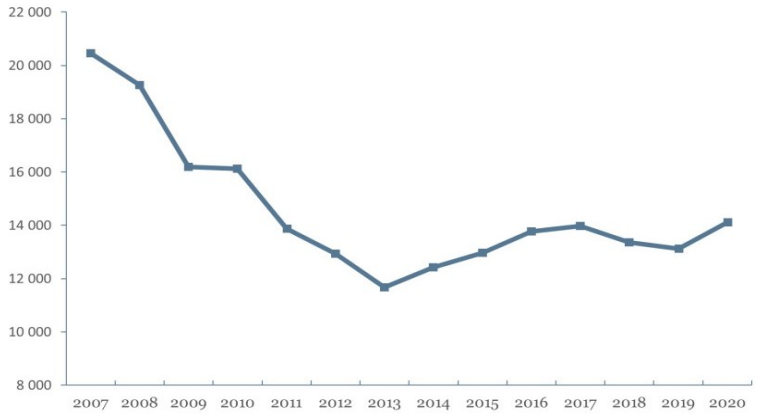
Figur 2.4 Antal uppfödare mellan åren 2007–2020[29]

Källa: Hästnäringens Nationella Stiftelse.

Figur 2.5 Antalet betäckta ston registrerade i Sverige[30]

Betäckningar som registreras i Sverige. Inkluderar inte raserna Welsh (alla sektioner), American-paint eller Quarter då data inte finns för samtliga redovisade år

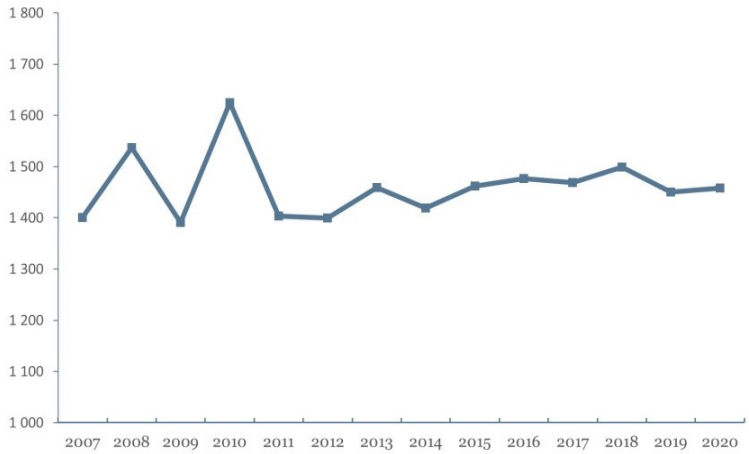

Källa: Hästnäringens Nationella Stiftelse.

[29] Hästnäringens Nationella Stiftelse, HNS. 2021. Rapport. *Hästar och uppfödare i Sverige. Nyckeltal för svensk hästuppfödning under åren 2016–2020.*
[30] Ibid.

Av graferna ovan över antalet uppfödare och antalet betäckta ston syns ingen strukturell utveckling, då de följs åt relativt väl. En lägre minskningstakt för antalet betäckta ston än antalet uppfödare hade indikerat en konsolidering och professionalisering i branschen, men stöd för en sådan trend finns inte i det undersökta materialet. Antalet hingstar i avel är mer konstant och innebär därmed färre ston per verksam hingst och år, och därmed högre konkurrens som kan leda till prispress och sämre lönsamhet för hingsthållarna. Hingsthållare och seminstationer är ofta näringsverksamhet. Bland uppfödarna finns däremot en mycket stor andel hobbyutövare med enstaka ston i avel men också en mindre andel professionella uppfödare med flera ston i avel.

Figur 2.6 Antal verksamma hingstar[31] – betäckningar som registreras i Sverige

Källa: Hästnäringens Nationella Stiftelse.

Tendenser till minskad avel återfinns även i nedanstående siffror från Swedish Warmblood Association, SWB, som är den svenska varmblodiga ridhästens avelsorganisation. Sett till avelns omfattning är den relativt jämnstor när det gäller den varmblodiga ridhästen och den varmblodiga travhästen. Tillsammans utgör dessa två ungefär två tredjedelar av den svenska hästaveln sett till antalet

[31] Ibid.

registrerade föl. Inom travsporten är det Svensk Travsport som är avelsorganisation.

Tabell 2.4 Avelssiffror från SWB år 2021–2024[32]

År	Antal betäckta ston	Antal uppfödare	Uppfödare med fler än 3 föl
2021	4 749	2 248	157
2022	4 528	2 486	167
2023	3 947	2 289	171
2024	3 371	uppgift saknas	uppgift saknas

Källa: SWB.

2.8.2 Lantbruk

Hur det går för lantbruksföretag generellt liksom animalieproducerande näringsgrenar publiceras det relativt omfattande statistik om, såväl produktionsparametrar och lönsamhetsindex som konjunkturbarometrar. Lantbruksföretag inom hästnäringen är det dock svårare att finna specifik statistik för. Majoriteten av de lantbruksföretag som producerar varor eller tjänster i hästnäringen gör det som en bisyssla till annat lantbruksföretagande. I konjunkturmätaren *Grönt Näringslivsindex*[33], som sammanställs kvartalsvis av Lantbrukarnas Riksförbund, LRF, noteras upplevd lönsamhet för företag inom växtodling, trädgård, animalier, förädling och tjänster samt skogsbruk. I *Grönt Näringslivsindex* ingår hästföretagen i posten förädling och tjänster. I barometern för fjärde kvartalet 2024 kommenteras följande:

> Hästföretagarna bedömer konjunkturläget som fortsatt dystert. Nyligen presenterad statistik från Svensk Travsport och Hästavelsförbundet visar på stora nedgångar av antalet betäckningar. Störst nedgång märks bland kallblodiga och varmblodiga travhästar där de minskade prispengarna orsakar en lägre efterfrågan som uppfödarna anpassar sig till. En nedgång märks även i flera andra hästavelsförbund, vilket beror på en försämrad ekonomi bland privatpersoner, som är en stor kundgrupp.

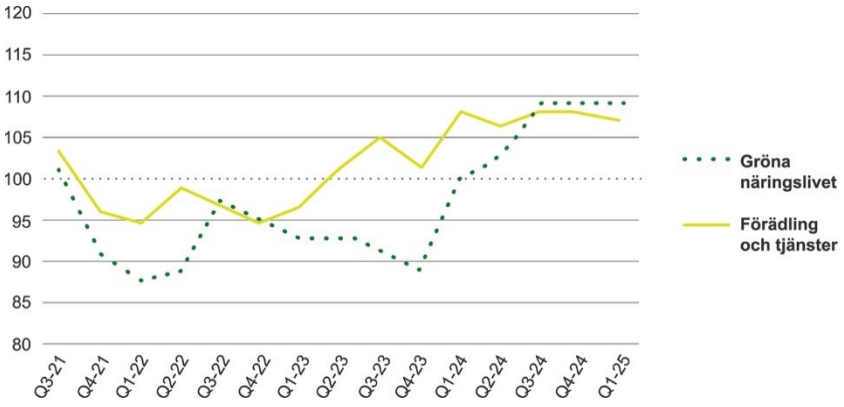
I *Grönt Näringslivsindex* första kvartalet 2025 anges bland annat att konjunkturläget bland hästföretagarna fortsatt bedöms vara dystert. Köpkraften bland allmänheten är fortsatt låg och det noteras ingen

[32] Swedish Warmblood Association, SWB. 2025-01-24. Pers. medd.
[33] Lantbrukarnas Riksförbund, LRF. 2024. *Grönt näringslivsindex kvartal 4–2024*; https://www.lrf.se/las-mer/gront-naringslivsindex/.

ökad efterfrågan på hästnäringens område. Det konstateras vidare att det är ett allvarligt läge för många av landets ridskolor. Betäckningsstatistiken från 2024 visar stora nedgångar på flera håll. Uppfödarna har anpassat sig till en förväntad lägre efterfrågan och det generellt höga kostnadsläget. *Grönt näringslivsindex* för första kvartalet 2025 återfinns i figuren nedan.[34]

Figur 2.7 Grönt näringslivsindex kvartal Q1 2025

Index anges på y-axeln och kvartal på x-axeln.
Hästföretagen ingår i posten förädling och tjänster

Källa: LRF.

Det finns också en årlig *Lantbruksbarometer* som tas fram av Swedbank/Sparbankerna samt företaget Ludvig & Co som mäter lantbruksföretagarnas upplevda situation. I barometern ställs frågor till cirka 1000 lantbruksföretagare via telefonintervjuer. Det finns två frågor som relaterar till häst[35]:

1. Vilken är er huvudsakliga verksamhet i lantbruket mätt i intäkter?
2. Planerar du inom de kommande 12 månaderna att utveckla\investera inom någon av de kompletterande verksamheter som jag nu läser upp?

[34] Lantbrukarnas Riksförbund, LRF. 2025. *Grönt näringslivsindex kvartal 1–2025*; https://www.lrf.se/las-mer/gront-naringslivsindex/.
[35] Ludvig & Co. 2025-01-10. Pers. medd.

På den första frågan svarade 3 procent av respondenterna hästar under samtliga tre år 2022, 2023 och 2024. Även på fråga 2 svarade 3 procent hästar 2022, medan 2 procent svarade hästar 2023. År 2024 svarade återigen 3 procent av respondenterna hästar på fråga 2.

Inom lantbruk finns genom SAM-ansökningar, det vill säga en samlad ansökan om flera olika jordbrukarstöd, årligen god statistik över hur mycket jordbruksmark som brukas som betesmark respektive för odling av vall till grovfoder och andra grödor. Baserat på hur många djur som finns av respektive grovfoderkonsumerande djurslag och schablonsiffror för respektive djurslags konsumtion är det möjligt att uppskatta hästnäringens nyttjande av jordbruksmark. En sådan uppskattning blir emellertid osäker då intensiteten och produktiviteten i såväl bete som vallodling varierar. Det har dock genomförts en studie[36] som kommit fram till att hästar konsumerar cirka en tredjedel av det vallfoder som produceras. Vid en jämförelse av djurens totala konsumtion av vallfoder visade studien att av drygt 1 miljon hektar vall på åkermark beräknades att mjölksektorn nyttjar cirka 40 procent medan häst- och nötköttssektorn står för cirka 30 procent respektive 25 procent av användningen.

2.8.3 Hästföretagare i sportförbund

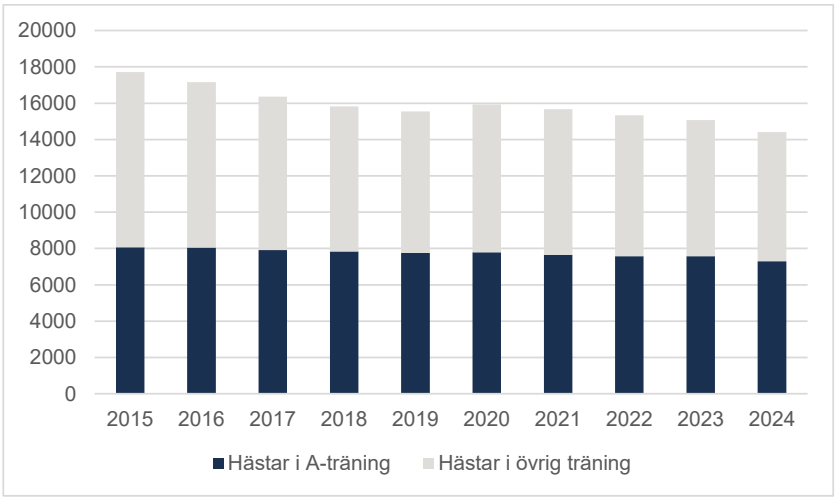
Inom hästsporten är Svensk Travsport och Svenska Ridsportförbundet framträdande aktörer med en stor andel hästföretagare bland sina medlemmar. Även exempelvis Islandshästförbundet har en betydande andel företagare bland medlemmarna. Statistiken som förs av sportförbunden är sällan direkt knuten till företagande, utan berör främst den sportsliga utvecklingen. Sportförbunden representerar endast en del av hästnäringen och de två största förbunden (trav- och ridsport) har tillsammans cirka 50 000 licensierade hästar i sporten. Dessutom finns bland annat tävlingshästar inom exempelvis galoppsport och islandshäst.

[36] Cederberg, C. & Henriksson, M. 2020. Chalmers tekniska högskola. Institutionen för rymd-, geo- och miljövetenskap, avdelningen för fysisk resursteori. *Gräsmarkernas användning i jordbruket*.

2.8.4 Travsport

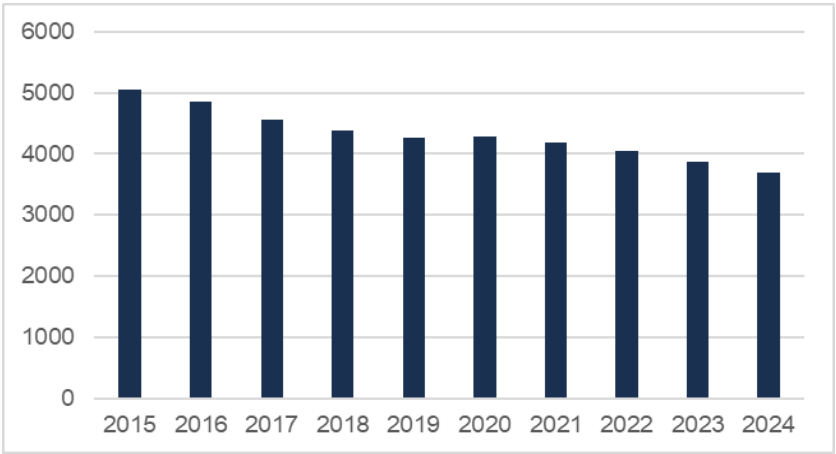
Inom travsporten är den absoluta majoriteten av A-tränare (proffstränare) och en stor andel B- eller amatörtränare företagare.

Figur 2.8 Utvecklingen av antalet travhästar i träning[37]

Källa: Svensk Travsport.

Figur 2.9 Utvecklingen av antalet licensierade travtränare[38]

Källa: Svensk Travsport.

[37] Svensk Travsport. 2024. https://www.travsport.se/arkiv/nyheter/2024/oktober/hastar-i-traning-och-licenser-15-oktober/.
[38] Ibid.

I början av 2000-talet fanns det över 8 000 licensierade travtränare och nästan 24 000 hästar i träning. Svensk Travsport konstaterar att det under år 2020 noterades en liten stabilisering av såväl antalet licensierade travtränare som antal travhästar i träning efter en nästan tjugoårig period av negativ trend. Nu, fem år senare, fortsätter dock 2000-talets minskning i ungefär samma takt som innan pandemin enligt Svensk Travsport. Inom travsporten är utvecklingen i branschen således generellt negativ, men antalet hästar i proffsträning har dock en betydligt lägre minskningstakt än antalet hästar i träning totalt. Antalet A-tränare har endast minskat från cirka 400 i början av 2000-talet till cirka 350 fram till 2024. Det indikerar en specialisering och professionalisering i branschen där tränare bedriver mer omfattande verksamhet, men underlaget för återväxt i branschen avtar.

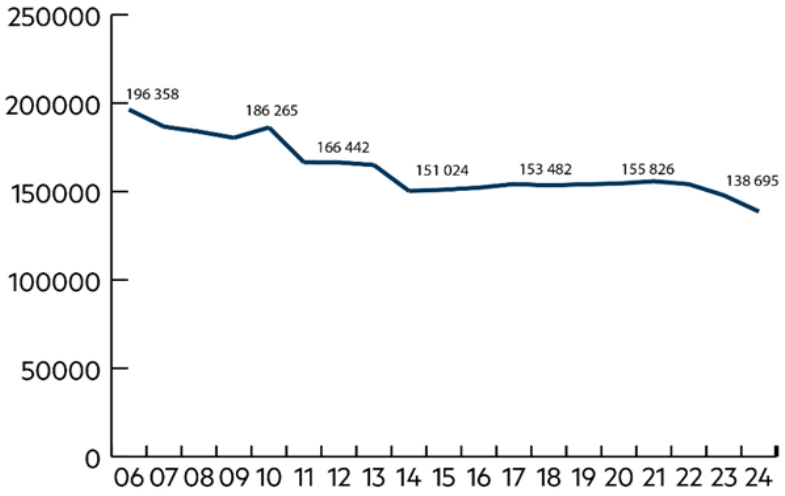
2.8.5 Ridsport

Inom ridsporten är andelen företagare bland de sportsligt aktiva lägre än inom travsporten. Deltagande i ridsport har haft en sjunkande trend över tid. Data nedan bygger på systemet IdrottOnline[39] och uppgifter om bland annat medlemsavgifter från Svenska Ridsportförbundet[40]. Som framgår av figuren nedan har antalet medlemmar visat en sjunkande trend de senaste knappa tjugo åren (2006–2024), även om det ser ut att ha planat ut de senaste tio åren. När det gäller antalet föreningar har det varit en mer konsekvent minskning under samma period från knappt 1000 föreningar till drygt 800. År 2024 utgjorde flickor och kvinnor 93 procent av medlemmarna i Svenska Ridsportförbundet.

[39] IdrottOnline är ett digitalt verksamhetssystem som utgör basen för kommunikation och administration mellan medlem, idrottsförening, specialidrottsförbund och RF-SISU-distrikten. Här samlas all information om idrottsrörelsens medlemmar och organisationer.
[40] Svenska Ridsportförbundet. 2025. Pers. medd.

Figur 2.10 Medlemsutveckling för Svenska Ridsportförbundet 2006–2024

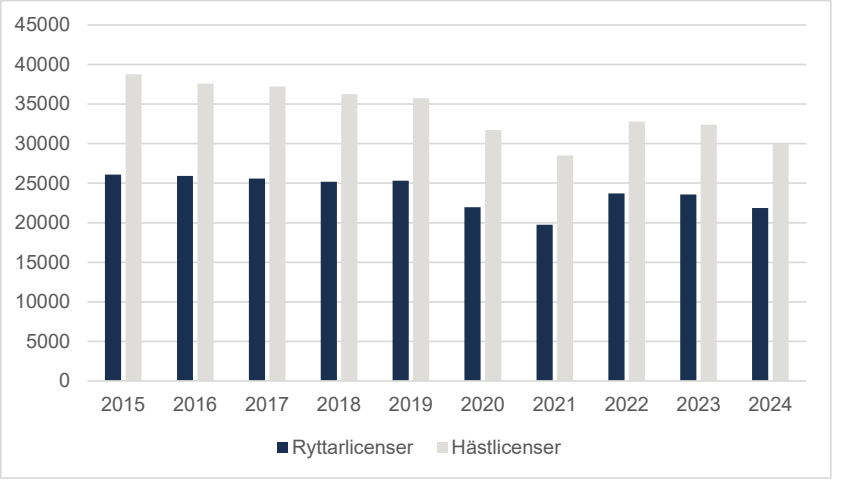
Antal medlemmar anges på y-axeln och årtal på x-axeln

Anm.: Antalet enskilda medlemmar minskade under 2024 till 138 695 (147 853). En minskning med sex procent.
Källa: Svenska Ridsportförbundet.

När det gäller tävlingsverksamhet inom ridsporten finns flera mått som kan indikera utvecklingen. Fördelningen mellan grenar inom ridsporten är relativt konstant över tid och 2024 utgjorde hoppning 77,5 procent, dressyr 19,0 procent, fälttävlan 2,0 procent och övriga grenar 1,5 procent. Till övriga räknas paradressyr, sportkörning, distansritt, voltige och working equitation. I figuren nedan framgår det totala antalet tävlingslicenser för hästar respektive ryttare. Som privatperson i ridsport tar man ut licens för att kunna starta i alla typer av ridtävlingar från lokala till större tävlingar. Licenserna inom rid- respektive travsporten fungerar olika. Inom travet är det en tränarlicens medan det i ridsporten krävs licens för att kunna anmäla sig till tävling.

Figur 2.11 Tävlingslicenser för ryttare respektive hästar 2015–2024

Källa: Svenska Ridsportförbundet.

I samband med pandemin rådde särskilda restriktioner för tävlande, vilket påverkade antalet licenser kraftigt. Det framgår också av figuren ovan att det fortfarande inte skett en återhämtning från pandemin (år 2020–2021) när det gäller antal licenser. För tiden före pandemin syns en trend att antalet hästlicenser minskade, från knappt 39 000 år 2015 till knappt 36 000 år 2019. Motsvarande data för antalet tävlingsstarter visar för övrigt samma mönster, från knappt 400 000 starter år 2015 till drygt 361 000 starter år 2019. Antalet ryttarlicenser låg dock relativt konstant under samma period. Det gäller även för antalet tävlingsdagar som med något undantag låg på drygt 5 300 dagar under 2015–2019. Efter en minskning under pandemin har antalet tävlingsdagar dock återhämtats bättre och år 2023 var det totalt 5 461 tävlingsdagar.

Svenska Ridsportförbundet har konstaterat att tävlandet fortsätter att minska under 2024 och kopplar det till att de svenska hushållens köpkraft generellt har blivit sämre. Förbundet gör därför förändringar i tävlingssystemet från och med år 2025 för att minska kostnader för att börja tävla och göra det enklare för föreningar att anordna tävlingar.

2.8.6 Verksamhet vid ridskolor och travskolor

Ridsporten är en av Sveriges mest omfattande fritidsaktiviteter sett till antalet engagerade enligt Svenska Ridsportförbundet. Ridning är fritidssyssla och friskvård för cirka en halv miljon svenskar. Från samma källa uppges att cirka 5 miljoner ridtimmar genomförs varje år på landets cirka 435 ridskolor av cirka 105 000 motions- och lektionsryttare. Ridsport är också en av de största sporterna för personer med funktionsnedsättning med cirka 4 000 ryttare.

På motsvarande sätt som ridskolorna inom ridsporten, finns det inom travsporten 31 travskolor. Därutöver finns många stallar med varierande inriktning där erbjudandet är kvalitetstid, stimulerande fritidsaktiviteter och en plats att utvecklas på för alla åldrar.

En stor andel av ungdomsverksamheterna bedrivs som näringsverksamhet. Även föreningsdrivna ridskoleverksamheter drivs ofta under företagslika former. Ansvar för djur och anläggningar tillsammans med hög andel kvalificerad och utbildad personal är utmärkande för hästsektorn. Det kan jämföras med andra sporter där många av aktiviteterna på nybörjarnivå organiseras och leds av ideella krafter.

Vidare finns utbildningsverksamhet via tränare som ambulerar eller håller lektioner på egen anläggning för ryttare med egen häst. Det sker inom alla discipliner och en mycket stor andel av tränarna har näringsverksamhet. Som tränare finns karriärtrappor inom flera discipliner, och många med gedigen sportslig erfarenhet utbildar andra elitsatsande med näringsverksamhet. Tränarverksamheten inriktar sig således både till konsumenter och till andra företagare.

2.9 Utredningens analys

Hästföretagandet i Sverige är en betydande del av den svenska landsbygdens ekonomi och sysselsättning. Under de senaste decennierna har hästnäringens utveckling speglat både den strukturella och ekonomiska förändringen i samhället. Den framtida utvecklingen av hästföretagandet i Sverige beror på flera faktorer som politiska beslut, efterfrågan på hästrelaterade tjänster samt möjligheten att attrahera kompetens och genomföra investeringar. För att hästföretagandet ska fortsätta utvecklas behövs korrekta analyser och välgrundade beslut och då krävs förbättrad statistik.

2.9.1 Statistik för hästnäringen behöver utvecklas

I förhållande till andra lantbruksdjur kan konstateras att grundläggande statistik över hästnäringens verksamheter är bristfällig. Det saknas bland annat en tillförlitlig och aktuell uppgift om antalet hästar i landet och var de finns, något som är helt grundläggande. Såväl Jordbruksverket som flera av hästnäringens organisationer gör bedömningen att det finns mörkertal när det gäller de befintliga registren. Det finns ingen uppföljning i dag av detta. Sannolikt saknas ett stort antal hästar och anläggningar i registren och det finns även exempelvis hästar som borde avförts från registren.

Det finns inte heller motsvarande data över produktionsutveckling, investeringsvilja och lönsamhet med mera som Jordbruksverket tar fram för verksamheter med andra djurslag i lantbruket. Det påverkar hästnäringens möjligheter till analys, att vidta rätt åtgärder och förutse konsekvenser. Det kan också medföra att åtgärder som vidtas utan tillräckligt faktabaserat underlag blir mindre träffsäkra och därför ineffektiva.

Det är också viktigt att kunna följa näringens utveckling och se effekterna av olika insatser som exempelvis regelförändringar. Bristen på statistik är ett betydande problem som behöver åtgärdas. Att inte ha tillgång till tillförlitligt beslutsunderlag för hästsektorn begränsar möjligheterna att utveckla hästföretagandet. Därmed är det även ett problem för samhället i stort, inte minst då hästverksamheterna bland annat skapar sysselsättning i hela landet, starkt bidrar till människors aktiva fritid och till den biologiska mångfalden. En förbättrad statistik kan medföra en ökad administration för hästägarna, men det måste ändå bedömas som en nödvändig och proportionerlig åtgärd som totalt sett kommer att ge en positiv effekt. Digitaliseringen är viktig i detta sammanhang, inte minst för att dämpa effekten av ökad administration.

Mot bakgrund av bristerna i statistik har hästnäringen initierat utveckling av en statistikmodell via Högskolan Dalarna för att kunna skatta olika parametrar genom modellering[41]. Denna modell är dock helt beroende av korrekta, aktuella och tillgängliga grunddata, som exempelvis antal hästar och antal anläggningar där hästar hålls. Med denna bas skulle modellen kunna utvecklas vidare, bli mer träffsäker och uppdateras mer frekvent.

[41] Hästnäringen i siffror. 2019. https://hastnaringen-i-siffror.se/.

Det är av stor vikt att de regler som finns och system som tagits fram för registerföring av hästar och anläggningar sköts och utvecklas på ett för branschen anpassat och användarvänligt sätt. Här är digitaliserade verktyg viktigt. Väsentligt i fortsatt arbete med anläggnings- och hästregister är också att information på aggregerad nivå kan tillgängliggöras forskning och branschutveckling. Så snart den absoluta majoriteten av landets hästar finns registrerade kan faktiska siffror ersätta skattade siffror. Då kan statistik för hästnäringens samhällsekonomiska påverkan med större säkerhet brytas ner regionalt, inte osannolikt på kommunnivå. Det är en hygienfaktor och incitament för såväl registerförande myndigheter och organisationer som registreringsansvariga hästägare och hästhållare.

En utvecklad användning av SNI-systemet skulle också möjliggöra bättre beskrivande statistik av hästföretagande. Upplåtelse av stallplatser och annan hästhållning på jordbruksfastigheter bör exempelvis i högre grad kunna klassas som *SNI-kod 01430, Avel och uppfödning av hästar och hästdjur*. Koden rymmer i dag uppfödning och skötsel av hästar, åsnor, mulor och mulåsnor, vilket indikerar att fler verksamheter än avel och unghästar på tillväxt bör vara lämpligt här. För SNI-koder som inbegriper till antalet många företag med varierad inriktning, såsom *kod* 01620 *Service till husdjursskötsel*, finns möjlighet till ökad tydlighet i statistiken genom att använda sista siffran till tydliga underkategorier som möjliggör insyn i branschers lönsamhet och utveckling.

2.9.2 Ändrade marknadsförhållanden och krav

Hästföretagandet har under 2000-talet förändrats genom en ökad kommersialisering och specialisering. Samhällsutveckling och samhällstrender påverkar i hög grad efterfrågan på hästknuten kvalitetstid. Hästnäringen och hästföretagen har i många delar fått anpassa sig till ändrade marknadsförhållanden där konsumenter ställer högre krav på bekvämlighet, tillgänglighet och digitalisering. De som lyckas med sitt erbjudande möts i många fall i gengäld av förhållandevis stor köpkraft. Stora sportsliga framgångar och därmed medialt utrymme har under det senare 2000-talet ökat det folkliga intresset för ridsport i synnerhet, men även för travsport.

2.9.3 Hästhållning och transparens för bibehållet förtroende

Allt färre konsumenter får under uppväxten direkt eller indirekt kontakt med och kunskap om lantliv, lantbruksföretagande och husdjursskötsel, något som kan vara ett resultat av lantbrukets yttre rationalisering (sammanslagning av mark till större brukningsenheter) och samhällets urbanisering. Avsaknaden av medfödd förståelse för samband och beroenden inom lantbruk och hästnäring ställer högre krav på å ena sidan ödmjukhet och aktivt kunskapsintag, å andra sidan av att bjuda in, förklara och sprida kunskap för att exempelvis allemansrätten ska fungera liksom samexistensen med andra intressen och verksamheter på landsbygden. En väl fungerande och transparent hästhållning med fungerande kontroll och uppföljning är avgörande för att behålla samhällets förtroende. Att invitera och inkludera är avgörande för framtida folklig acceptans och förankring och därmed efterfrågan.

2.9.4 Omvänd urbanisering

Hästnäringen har en speciell förmåga att bidra till omvänd urbanisering, där just längtan efter ett liv på landsbygden och möjligheter att hålla djur är en starkt bidragande faktor för människor som flyttar från stad till land. I takt med lantbrukets yttre rationalisering kan en mängd små gårdar eller hus på landsbygden bli övertaliga. De kan vara alltför små att bedriva jordbruk på, men kan vara lämpliga för hästverksamhet. På så sätt bidrar hästverksamheterna till en levande landsbygd och attraktivitet att leva och verka på landsbygden.

Hästhållning och vad det innebär med anskaffning av foder och bortskaffning av gödsel är en brygga mellan stad och land och mellan producent och konsument, som rätt använd kan skapa förståelse för lantbruksföretagandets förutsättningar och verksamhet. Service till hästhållning och grovfoderproduktion har på många håll tagit ytterligare steg från att vara en naturlig del i ett mångfacetterat familjejordbruk till att vara en nisch i mer specialiserade lantbruksföretag.

2.9.5 Konjunkturen påverkar konsumtionen

Konjunkturen styr hur stor del av konsumenternas hushållsekonomi som är möjlig att spendera på familjens intressen och fritidssysselsättningar. I närtid har pandemiåren 2020–2021 inneburit en mycket god efterfrågan på hästnäringens konsumenterbjudanden. Hushållsekonomin var då generellt god och konkurrensen med andra nöjen såsom resor lägre än normalt. Därefter har inflation, kostnadsökningar och räntehöjningar minskat hushållens möjlighet att konsumera fritidsaktiviteter och i hästnäringen har märkts en minskad efterfrågan hos exempelvis ridskolor.

2.9.6 Ökad inhemsk avel och uppfödning av hästar

Antalet hästar bedöms generellt vara på nedgång (statistik saknas) och detsamma gäller statistiken över antalet uppfödare och antalet betäckta ston. Import av hästar kommer sannolikt endast delvis täcka upp för en minskad tillgång på inhemska hästar. En stor del av hästaveln och uppfödningen i Sverige bedrivs som hobbyverksamhet, som därmed är starkt påverkad av hushållens ekonomi och intresse. Att föda upp hästar yrkesmässigt är komplex verksamhet med långa ledtider. En väl fungerande avelsverksamhet tar oftast lång tid att bygga upp och i de vanligaste affärsuppläggen tar det flera år innan intäkterna kommer. En mer omfattande inhemsk avel och uppfödning är önskvärt för rekreation och hobbyverksamhet, utöver de hästar som används i olika verksamheter. Det är också önskvärt ur miljösynpunkt. Ökad vallproduktion binder mer kol i marken än annan odling. Vall är också en värdefull avbrottsgröda i växtföljder. Hästar betar även naturbetesmarker som är värdefulla för bevarande av den biologiska mångfalden. En större hästpopulation ger också en större marknad och bättre förutsättningar för hästföretagande och kringtjänster.

2.10 Utredarens överväganden och förslag

Utredarens förslag:

- Regeringen ger Jordbruksverket i uppdrag att ta fram nödvändiga system och lämpliga parametrar, bland annat antal hästar och anläggningar med häst samt produktions- och lönsamhetsmått, för att regelbundet kunna sammanställa data och följa utvecklingen av hästföretagandet och hästnäringen i Sverige.

Skälen för utredarens förslag

2.10.1 Förbättra den grundläggande statistiken i hästnäringen

Under utredningsarbetet har konstaterats att bristen på tillförlitligt beslutsunderlag för hästsektorn i form av statistik begränsar möjligheterna att utveckla hästföretagandet. Inom andra produktionsgrenar med lantbruksdjur finns omfattande statistik som underlag för rådgivning, benchmarking och affärsutveckling. Statistik ger också goda, och nödvändiga, möjligheter att följa företagens och näringens utveckling. I dag saknas så grundläggande kunskap som antalet hästar och anläggningar med häst i Sverige men även nödvändiga produktionsparametrar och lönsamhetsmått. Det är ett eftersatt område när det gäller hästnäringen i stort som utredaren bedömer måste prioriteras.

Utredaren föreslår därför ett uppdrag till Jordbruksverket som omfattar flera delar. Det behöver bland annat analyseras felkällor och brister med nuvarande registers utformning samt användning gällande grunddata såsom antal hästar och anläggningar med häst. Det kan vägleda i utveckling och utformning av uppdaterade system samt metod för regelbunden insamling av underlag på ett effektivt, säkert och systematiskt sätt. Analys behöver även ske gällande vilka ytterligare parametrar utöver grunddata som är önskvärda och möjliga att få in uppgifter kring, men också utvecklas system för att inhämta data på ett enkelt, säkert och företrädesvis digitaliserat sätt. Med tillräcklig och tillförlitlig statistik som grund bör olika åtgärder i syfte att stimulera till exempel hästföretagandet bli mer träffsäkra,

rådgivningen får ett mer tillförlitligt underlag och enskilda företagares möjligheter till välgrundade beslut och affärsutveckling förbättras. Med tillfredsställande statistik bör det även gå att se effekterna av olika insatser som exempelvis regelförändringar.

Att förbättra statistiken kring hästhållningen är sannolikt förenat med en ökad administrativ börda för hästägarna som bland annat i högre grad än i dag kan förväntas få skicka in uppgifter till myndigheterna. Det är därför viktigt att Jordbruksverket i sitt utvecklingsarbete eftersträvar lösningar som gör det så enkelt som möjligt för hästägarna. Mot bakgrund av det omfattande behovet av korrekta uppgifter och statistik bedöms fördelarna med förslaget, trots en eventuellt ökad administrativ börda, överväga nackdelarna. Med digitaliseringens nya möjligheter förutsätts att den administrativa bördan kan hållas på en rimlig nivå. Administrationen kan även i vissa delar bli lättare än i dag med utvecklade digitala verktyg, vilket är eftersträvansvärt. I utformningen av exempelvis inrapporteringssystem bör därför digitala system prioriteras där så är möjligt.

3 Stärkt företagande och ökad sysselsättning

3.1 Utredningens uppdrag

Utredaren ska se över möjligheterna att underlätta företagande inom hästnäringen och identifiera hinder för affärsutveckling. Utredaren ska även föreslå åtgärder för att stärka företagandet och lönsamheten samt öka sysselsättningen inom hästnäringen, särskilt i landsbygderna. Regelverket och vägledningar ska kartläggas i syfte att fler hästverksamheter på sikt kan bedrivas på ett sätt som gör att verksamheten kan klassas som näringsverksamhet och inte som hobby. I utformningen av förslagen ska kostnadseffektivitet och samhällsekonomisk lönsamhet beaktas. Utredningen har definierat hästföretagande som produktion av varor och tjänster inom hästnäringen i syfte att generera ekonomiskt överskott.

Enligt kommittédirektivet rörande uppdraget om stärkt företagande och ökad sysselsättning ska utredaren inte föreslå någon ändring gällande de medel som avsätts till Hästnäringens Nationella Stiftelse (HNS) i enlighet med avtalet mellan staten, Svensk Travsport och Svensk Galopp om medel som ska avsättas av förbunden till HNS för övergripande insatser av riksintresse för hästsektorn. Utredaren ska inte heller föreslå åtgärder eller bedömningar på skatteområdet eller åtgärder som utökar det statliga åtagandet inom hästnäringen.

3.2 Hästföretagandet i Sverige

Hästnäringen har en relativt stor andel egenföretagare (samtliga bolagstyper), med en omsättning på allt från något tiotusentals kronor till cirka 80 miljoner kronor enligt hästnäringens organisationer. Omsättningen i de mindre företagen är som regel relativt

låg i förhållande till exempelvis ridskolor och andra större kommersiella verksamheter som stora travträningsverksamheter. Av en enkätundersökning som Jordbruksverket genomförde 2016 konstateras att ungefär 25 procent av Sveriges hästar återfinns inom någon form av näringsverksamhet. Enskild firma var den vanligaste företagsformen[1]. Enligt Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) uppskattades att det fanns cirka 20 000 hästföretag i Sverige år 2020[2]. En mer exakt och uppdaterad siffra saknas. Bland dessa företagare finns uppfödare, hästutbildare och förmedlare av hästar. Ytterligare inriktningar på verksamheterna är inackorderingsverksamhet, ridskolor, trav- och galoppverksamheter, turridning, entreprenad etcetera. De flesta hästföretag är små. Hästföretagen är ofta en del av ett lantbruksföretag eller i huvudsak soloföretag (utan anställda) där företagaren inte försörjer sig fullt ut på sin hästverksamhet, medan större hästföretag ofta är arbetsgivare. De lantbruksanknutna hästföretagen har som regel en diversifierad verksamhet, medan en ridskola eller travrörelse i huvudsak har en företagsinriktning.

3.3 Hästföretagens bidrag till lantbruket och samhället

3.3.1 Hästföretagen är en viktig del i svenskt lantbruk

Hästsektorn är en viktig del av och har stor betydelse för svenskt lantbruk (jordbruk, skogsbruk, trädgård och djurhållning), inte minst som intäktskälla. Enligt översiktliga beräkningar från Hushållningssällskapet[3] levererar lantbrukarna ett värde på nära nog 8 miljarder kronor per år till hästnäringen i form av foder och strömedel (baserat på 355 000 hästar). Utöver detta kommer tjänster i form av bland annat uppstallning, beteshållning och gödselhantering.

För att skapa tillväxt och lönsamhet för framtidens lantbruk är ett jämställt företagande en viktig motor. Här bidrar hästsektorns företagare i hög grad med många kvinnliga företagare. I jordbruksföretagen (jordbruk definieras som nyttjande av mark genom bearbetning av åkrar och betesmark) är knappt 80 procent av driftsledarna män medan cirka 90 procent av hästhållarna vid såväl ridskolor som

[1] Jordbruksverket. 2018. *Hästhållning i Sverige 2016*. Jordbruksverkets Rapport 2018:12.
[2] Lantbrukarnas Riksförbund, LRF. 2020. PM M. Mörman 16 januari 2020.
[3] Hushållningssällskapet. 2025. Pers. medd.

turridningsföretag är kvinnor[4]. Att utnyttja både kvinnors och mäns samlade potential gör att den entreprenöriella förmågan ökar i de gröna näringarna liksom innovation, tillväxt och konkurrenskraft.

Hästföretagare bidrar också till lantbrukssektorn genom att marker både brukas och skördas för vinterfoder och betas, landskapet hålls öppet och efterfrågan skapas på foder samt strömedel. Svenska hästföretagares foderbehov bidrar till en omfattande produktion av vall som är en värdefull gröda i växtföljden, men också viktig för kolinlagringen i marken. Vallfoder till hästar är en omfattande produktion som står för cirka en tredjedel av den totala vallproduktionen. Genom en variation av betesdjur skapas också en variation av växter i markerna som betas och därmed ökad biologisk mångfald.

En hästföretagare är en viktig del i ett omfattande landsbygdsföretagande, exempelvis genom efterfrågan på bland annat foder, strömedel, service och tjänster. Hästföretagande möjliggör också diversifiering av lantbruksföretagen, vilket minskar sårbarheten hos dessa företag.

3.3.2 Hästföretagen bidrar i hög grad till samhället

Då aktuell statistik i många fall saknas helt när det gäller häst, bygger på olika former av skattningar, är bristfällig eller osäker på annat sätt har de siffror som presenteras i detta avsnitt främst hämtats från Jordbruksverket[5] och från statistikmodellen Hästnäringen i siffror[6,7]. Statistikmodellen Hästnäringen i siffror skattar olika parametrar utifrån en modell för hästnäringens samhällsekonomi som bland annat tar sin grund i den statistik som Jordbruksverket har från 2016 samt i faktiska data från årsredovisningar, debiteringssystemet inom trav- och galoppsporten och konsumtionsundersökningar. Modellens första version lanserades 2018 och hade sin bas i data från år 2016 och i Jordbruksverkets statistik från 2016. Statistikmodellen har efter lanseringen 2018 uppdaterats med data för år 2019 från års-

[4] Regeringen. 2024. Kommittédirektiv13-06-24. *En översyn av hästnäringen – för företagande, kompetensförsörjning och inkludering.* Dir. 2024:58.
[5] Jordbruksverket. 2016. *Hästar och anläggningar med häst 2016. Sveriges officiella statistik. Statistiska meddelanden JO 24 SM 1701.*
[6] Hästnäringen i siffror. *Underlagsrapport*. 2016. https://2016.hastnaringen-i-siffror.se/pdfReports/rep2016.aspx.
[7] Hästnäringen i siffror. 2019. https://hastnaringen-i-siffror.se/.

redovisningar, debiteringssystemet inom trav- och galoppsporten samt nya konsumtionsundersökningar. Uppdateringen redovisades år 2021. Antal hästar som användes vid uppdateringen var fortsatt antalet från hästskattningen 2016. Detta på grund av att det inte fanns någon ny skattning genomförd. Sammantaget är det viktigt att notera att även de siffror som presenteras här kan innehålla vissa osäkerheter.

År 2004 skattade Jordbruksverket hästantalet i Sverige till cirka 280 000 och år 2010 till cirka 360 000. Vid Jordbruksverkets senaste hästskattning 2016 konstaterades att det fanns cirka 355 000 hästar, vilket var i princip oförändrat från skattningen 2010 men en ökning med cirka 20 procent från år 2004. Ungefär en fjärdedel av hästarna återfinns enligt Jordbruksverket inom någon form av näringsverksamhet.[8]

Företagande, sport, upplevelser, fritid och spel skapar efterfrågan på hästar, varor och tjänster. Det ger upphov till arbetstillfällen och företagande, särskilt på landsbygden, men även andra betydande samhällsekonomiska effekter. LRF uppskattade att det fanns cirka 20 000 företag år 2020, men en mer exakt siffra saknas[9]. Bland dessa finns uppfödare, hästutbildare och förmedlare av hästar. Ytterligare inriktningar på verksamheterna är inackorderingsverksamhet, ridskolor, tävlingsverksamhet, travträning, galoppträning, brukshästkörning, turridning, hästunderstödda insatser och entreprenad etcetera vilka alla är en del av, och bidrar till det svenska näringslivet. Hästföretagandet bidrar till sysselsättningen inte bara i sina egna verksamheter utan även till kringverksamheter som olika stödfunktioner som exempelvis utbildning, hantverkare, veterinärer och hovslagare, utöver att vara en viktig del i det svenska lantbruket. Genom hästföretagandet i en bygd ökar möjligheterna till en god infrastruktur samt skolor, dagis, sjukvård, bensinstationer och mataffärer. Hästsektorn uppskattades år 2019 skapa cirka 18 500 helårssysselsättningar. I praktiken arbetar omkring dubbelt så många människor, cirka 36 000, i branschen då deltidssysselsättning är vanligt[10]. De arbeten hästsektorn direkt bidrar med genererar årligen cirka 6 miljarder

[8] Jordbruksverket. 2016. *Hästar och anläggningar med häst 2016. Sveriges officiella statistik. Statistiska meddelanden JO 24 SM 1701.*
[9] Lantbrukarnas Riksförbund, LRF. 2020. *PM M. Mörman 16 januari 2020.*
[10] Hästnäringen i siffror. 2019. https://hastnaringen-i-siffror.se/.

kronor till statskassan i form av skatt. Av detta är cirka 1 miljard kronor skatt från spel på hästar. Siffrorna baseras på år 2019.[11]

Hästnäringen beräknades år 2019 omsätta 32 miljarder kronor per år, varav knappa 40 procent kom från spel på hästar. Effekterna av den svenska hästnäringen utgjorde 0,48 procent av Sveriges totala bruttonationalprodukt, BNP.[12] En viss andel av pengarna från spel på hästar går tillbaka till trav- och galoppsporten i form av premier och prispengar samt till hästnäringen i form av utbildnings- och forskningsfinansiering, avelsutveckling samt ungdomsverksamhet och rekrytering (kanaliseras via HNS enligt avtal mellan regeringen, Svensk Travsport och Svensk Galopp). Före utvecklingen av statistikmodellen Hästnäringen i siffror skedde den senaste samlade beräkningen av hästnäringens samhällsekonomiska effekter 2004. Omsättningen har däremellan ökat. Antalet hästar i beräkningen år 2004 var 250 000 med en omsättning på 20 miljarder kronor jämfört med skattningen cirka 32 miljarder kronor 2019. Att omsättningen ökat bedömdes inte endast bero på en större hästpopulation utan på att varje häst genererade en större konsumtion och omsättning.[13]

Hästnäringen med förhållandevis många kvinnliga företagare är också viktig, och bidrar till samhället, genom att främja ett jämställt företagande. Det är viktigt inte minst för att ta vara på hela befolkningens potential när det gäller företagande. Hästföretagarna bidrar därmed till ytterligare ökad tillväxt, sysselsättning, innovation och konkurrenskraft. Hästsport har också visat sig utgöra en arena för att utveckla ett gott ledarskap som kan dras nytta av även i andra sammanhang än i sporten. Här skapas framtida ledare för ett mer jämställt arbets- och näringsliv.

Hästen hålls i hela landet och är en tillgång när det gäller att stärka Sveriges krisberedskap. Hästar kan exempelvis användas som dragdjur, transportmedel och livsmedel. Gödseln kan användas till biobränsle för uppvärmning och gödning.

[11] Hästnäringen i siffror. 2019. https://hastnaringen-i-siffror.se/socialEcoAna.aspx?rid=1000.
[12] Hästnäringen i siffror. Rapport. 2019. https://hastnaringen-i-siffror.se/home.aspx.
[13] Hästnäringen i siffror. 2018. Rapport. *Hästnäringen i siffror – viktigare än du tror.* https://hastnaringen.se/app/uploads/2018/12/hastnaringen-i-siffror-viktigare-an-du-tror-2018.pdf.

En tiondel av Sveriges befolkning har kontakt med hästar

Hästhållning ökar attraktionskraften för landsbygderna, vilket ger positiva effekter på landsbygdsutvecklingen. Hästföretagen är också en viktig brygga mellan stad och land, där hästen och de varor, tjänster och aktiviteter som hästföretagarna erbjuder ofta är den enda kopplingen till landsbygden för många människor.

I Sverige finns till exempel ett stort antal uppfödare, cirka 435 ridskolor, 33 travbanor och 31 travskolor som alla bidrar till sport, rekreation, hälsa och gemenskap för ett stort antal människor. Hästen är en viktig källa till upplevelser och avkoppling för många människor. Fler än 500 000 personer rider regelbundet och det är ungefär en miljon människor som årligen besöker landets travbanor. Ytterligare cirka en halv miljon uppskattas ha regelbunden kontakt med hästar det vill säga över en miljon människor, cirka en tiondel av Sveriges befolkning, bedöms ha kontakt med hästar i någon form.

Ridsporten är en av de största ungdomsidrotterna i Sverige och en sport som domineras av flickor och kvinnor. Det är också en sport som går att utöva långt upp i åldrarna, vilket bidrar till många människors hälsa. Dessutom är ridning en av Sveriges största idrotter för personer med funktionsnedsättning. Cirka 4 000 ryttare med olika fysiska eller psykiska funktionsvariationer får genom ridning möjlighet till en meningsfull fritidssysselsättning.

Hästen och stallmiljön är en resurs inom terapeutiska, pedagogiska och aktiverande insatser i olika verksamhetsområden och professioner inom bland annat hälso- och sjukvård, psykosocialt arbete och specialpedagogik. Aktiviteter med häst erbjuder fysisk aktivitet, meningsfulla uppgifter och sociala sammanhang som inte kan uppnås i traditionella vårdmiljöer. Hästen är också ett hjälpmedel och kan användas för att bryta till exempel drogberoende, socialt utanförskap och för att förebygga kriminalitet.

Sverige är en av de tre ledande travsportnationerna i världen när det gäller kvalitet. Det finns en internationellt konkurrenskraftig elit men också en omfattande sportslig bredd. Travtävlingar anordnas i hela Sverige från norr till söder, varje dag året runt och engagerar ett stort antal människor. Amatörsporten är omfattande och har stor betydelse för många människor på motsvarande sätt som andra grenar inom hästsporten, inte minst på landsbygden.

Det finns också ett stort antal hästuppfödare i landet. I en rapport från HNS år 2021 konstaterades att det fanns 3 619 hästuppfödare (uppfödare i andra länder som stambokfört sina hästar i en svensk stambok inkluderas inte). En uppfödare definieras i rapporten som en person eller företag som fött upp minst en häst per år under två av tre år 2018–2020. Dessa hästuppfödare är fördelade över hela landet men allra flest återfinns i Skåne och Västra Götaland. Det finns även ett stort antal hästar i Sverige som föds upp av någon som bara föder upp enstaka föl med flera års mellanrum. Även dessa avelsverksamheter bidrar på olika sätt till samhället och landsbygdens utveckling.[14]

Hästen ingår som en naturlig del av kretsloppet och bidrar i stor utsträckning till att bevara odlingslandskapets biologiska mångfald samt kultur- och skönhetsvärden. Hästarna håller också en stor del av landets jordbrukslandskap öppet genom att markerna både brukas och skördas för vinterfoder och betas.

Sysselsättningen i hästföretagen – aktuell statistik saknas

Hästnäringen uppskattades år 2019 skapa drygt 18 500 helårssysselsättningar. Ungefär dubbelt så många människor uppskattas vara sysselsatta om deltidssysselsatta, som är mycket vanligt i branschen, inkluderas[15]. Sysselsättningsintensiteten beskriver antalet skapade helårssysselsättningar per omsatt miljon kronor i hästnäringen. Intensiteten skiljer mellan olika verksamhetsgrenar. En av de mest intensiva verksamheterna är tränings- och lektionstjänster som ger upphov till 1,5 helårssysselsättningar per omsatt miljon kronor.[16]

Jordbruksverket genomförde en enkätundersökning under våren och sommaren 2017 som mestadels avsåg förhållandena under 2016. Av undersökningen framgår bland annat att hästhållarnas näringsverksamhet med häst sysselsatte ungefär 27 900 personer som tillsammans utförde cirka 15 000 årsarbeten.[17]

I en rapport från HNS år 2015 uppges att flest arbeten finns inom travsporten med drygt 2 300 helårsarbeten, följt av lantbruket och

[14] Hästnäringens Nationella Stiftelse, HNS. 2021. Rapport: *Hästar och uppfödare i Sverige. Nyckeltal för svensk hästuppfödning under åren 2016–2020.*
[15] Hästnäringen i siffror. 2019. https://hastnaringen-i-siffror.se/.
[16] Hästnäringen i siffror. 2019. https://hastnaringen-i-siffror.se/socialEcoAna.aspx?rid=1000.
[17] Jordbruksverket. 2018. *Hästhållning i Sverige 2016.* Jordbruksverkets Rapport 2018:12.

ridsporten[18]. Enligt undersökningen *Arbetsmarknad och yrken inom svensk hästnäring* från 2010[19] kan sysselsättningen inom hästnäringen fördelas på följande sätt efter olika verksamhetsområden.

Tabell 3.1 Antal helårsarbeten år 2010

	Antal helårsarbeten
Travsport och travbanor	2 360
Lantbruk	2 100
Ridsport	1 885
Varor och tjänster	1 830
Avel och uppfödning	1 200
Spel och administration	1 075
Hästturism	500
Galoppsport och banor	230
Summa	**11 180**

Kort summering av hästnäringens bidrag till samhället

Sammanfattningsvis erbjuder hästsektorn samhället:

- Sysselsättning i hela landet.
- Levande landsbygd.
- Skatteintäkter.
- Företagande i hela landet.
- Viktig del av svenskt lantbruk.
- Jämställdhet i företagandet, arbetsliv och sport.
- Brygga mellan stad och land.
- Hållbar tillväxt.
- Biologisk mångfald.
- Öppna landskap.
- Rekreation, sport och gemenskap för alla åldrar.
- Ungdomsarena för aktivitet och ledarskapsutbildning.

[18] Hästnäringens Nationella Stiftelse. 2015. *Morgondagens hästjobb och utbildning.*
[19] Magnusson, C, 2010*: Arbetsmarknad och yrken inom svensk hästnäring 2010*. http://www.hyn.se/pdf/Arbetsmarknad_och_yrken_inom_svensk_hastnaring_2010.pdf.

– Hälsofrämjande insatser för god psykisk och fysisk hälsa.
– Aktiviteter som kan förebygga och minska utanförskap samt kriminalitet.
– Bidrag till Sveriges beredskap i händelse av kris.

3.4 Hinder för affärsutveckling och ökat hästföretagande – inspel från hearingar

Utredningen har genomfört två hearingar den 9 oktober 2024 med 18 inbjudna organisationer inom hästnäringen. Det lyftes såväl problem för hästföretagandet som ett stort antal åtgärdsförslag på dessa möten. Här redovisas endast vad som ansågs vara hinder för företagandet. Åtgärdsförslagen från hearingarna har tagits om hand inom ramen för utredningens arbete. Inledningsvis kan konstateras att det generellt rådde relativt stor samstämmighet mellan de deltagande organisationerna på hearingarna.

Det måste bli mer gynnsamt att bedriva hästverksamhet i lands- och glesbygd

På hearingarna lyftes ett stort antal hinder som ansågs begränsa hästföretagandet, särskilt på landsbygden där förutsättningarna ofta skiljer sig avsevärt från i tätorter. Vikten av att ta hänsyn till hästverksamheter i samhällsplaneringen underströks då värdefull mark för hästverksamheter, som exempelvis ridskolor, annars riskerar att byggas bort. Det betonades att det behöver bli både enklare och mer fördelaktigt att bedriva hästverksamhet även i gles- och landsbygdsområden. Det är mycket viktigt att infrastruktur och service såsom bredband, postgång, vägar och bussar som krävs för företagande upprätthålls på landsbygden.

Efterfrågan i gles- och landsbygdsområden är generellt lägre än i tätorter på grund av lägre befolkningsgrad. Det medför att verksamheterna ofta blir små och den ekonomiska bärkraften låg. Många gånger tenderar verksamheten att drivas till stor del ideellt, vilket kan öka sårbarheten över tid.

Dominerande hinder för ökat hästföretagande

Det som togs upp av många organisationer på hearingarna som mer avgörande hinder var finansieringssvårigheter och lönsamhetsproblem, svårigheten att få F-skattsedel och momsregistrera sin företagsverksamhet hos Skatteverket och bristande möjligheter till ersättningar från den EU-gemensamma jordbrukspolitiken (GJP). Dessa hinder bedömdes ha en avgörande betydelse för utvecklingen av hästföretagandet i Sverige.

Bristande lönsamhet och svår finansiering

Ett grundläggande problem som i princip samtliga organisationer tog upp var kapitalbrist och låg lönsamhet i sektorn, något som bromsar näringens utveckling och företagandet på många sätt. Bedömningen var att fler skulle våga satsa om den långsiktiga lönsamheten var bättre. Höga och ökande kostnader för mark, personal (lön och sociala avgifter), veterinär och utrustning samt för insatsvaror som foder, strömedel och energi bidrar enligt hästorganisationerna till hästsektorns lönsamhetsutmaningar. Klimatförändringarna ökar företagarnas risktagande och bedömdes kunna generera ännu högre priser i framtiden på insatsvaror och även risk för bristsituationer. Många hästverksamheter är säsongsbundna och beroende av turism eller evenemang under specifika perioder av året. Då kan det enligt organisationerna på hearingarna vara svårt att få en stabil inkomst året om. Men en säsongsbunden verksamhet bedömdes också vara en möjlighet till diversifiering då hästföretagaren kan bedriva annan verksamhet övriga delar av året och därmed sprida företagsriskerna.

Många förde fram att finansieringen är svår för hästföretagarna, särskilt för mindre företag som ofta har problem att få tillgång till kapital för att investera i anläggningar och utrustning.

Det underströks vid hearingen att hästföretagarnas kunder ofta har låg betalningsförmåga vilket påverkar företagens möjligheter att ta betalt och därmed lönsamheten. En konsekvens av bristande lönsamhet som lyftes var också att det kan medföra att svenska ridskolor har svårt att köpa de mer kostsamma, svenska hästarna. En konsekvens blir att hästar köps in från andra länder till lägre pris.

Svårt att registrera företag för F-skattsedel och moms

Gränsen mellan privat verksamhet och näringsverksamhet kan vara svårtolkad. Det blir särskilt tydligt för företag med hästverksamhet där det ibland kan uppfattas finnas inslag av privat nyttjande av företagets tillgångar. Synen hos många organisationer på hearingarna var att det medfört att Skatteverket ofta har en restriktiv syn och ställer extra, och många gånger orimligt höga krav på hästverksamheters möjligheter att driva företag och att detta på ett avgörande sätt hindrar nyföretagande.

Vid hearingarna framfördes att det i likhet med skogsbruk ibland är lång tid mellan uppstartskostnad och intäkt. År ett planteras ett träd, ungefär 20 år senare genomförs en röjning i skogen, vilket medför en ytterligare kostnad, och inte förrän efter cirka 35 år kommer en första intäkt som ett resultat av gallring. Uppfattningen var att det inte ifrågasätts om skogsbruk är en näringsverksamhet enligt inkomstskattelagen respektive ekonomisk verksamhet enligt mervärdesskattelagen. Däremot ifrågasätts att det på motsvarande sätt tar många år att träna och utveckla en häst som ska tävla i de högsta klasserna. Även i det fallet kommer intäkten många år efter företagsstarten.

Enligt vissa organisationer på hearingarna ifrågasätter Skatteverket ofta presumtiva hästföretagare med argumentet att hästar är ett personligt intresse och därmed hobbyverksamhet. Däremot ifrågasätts inte den som exempelvis vill starta en bilverkstad, trots att personen i fråga sannolikt har ett stort intresse för bilar. Företagaren med bilverkstad har också möjlighet att använda verkstaden för privat bruk, men ska då enligt lagstiftningen beskattas för det privata nyttjandet. Vid hearingarna framfördes att detsamma bör gälla för hästverksamheter.

Begränsade möjligheter till ersättningar inom den EU-gemensamma jordbrukspolitiken (GJP)

När det gäller GJP och möjligheterna att inom denna ta del av stöd och ersättningar för hästverksamheter konstaterades vid hearingarna att det är ett problem att hästen inte ses som ett lantbruksdjur. Detta då det ansågs kunna begränsa hästföretagares möjligheter att beviljas ersättningar där lantbruksdjur utgör grund för stöd, men även andra ersättningar inom GJP, på motsvarande sätt som animalieproduktion

inom lantbruket. Det ansågs missgynna svenska hästföretag och sänka lönsamheten. Konkurrensen snedvrids också gentemot de medlemsländer som i högre grad medger ersättningar inom GJP för hästföretag.

Konsumentköplagen ökar företagens risktagande

Ett annat hinder som många organisationer tog upp var konsumentköplagens bestämmelser som gör att en företagare som säljer en häst till en privatperson får stå en hög, och enligt hästorganisationerna en orimlig risk under lång tid. Detta då säljaren enligt lagen är ansvarig för fel som kan uppstå på hästen i 6 månader efter försäljningen (presumtionsregeln). Det medför bland annat att många drar sig för att sälja till privatpersoner. Detta ansågs också bidra till snedvriden konkurrens då svenska hästföretag tappar kunder till andra länder. För de som är köpare av hästar kan konsekvensen enligt vissa organisationer bli att de får gå in i mer komplicerade, och i vissa fall även mer riskfyllda affärer med säljare i andra länder. De hinder som finns i konsumentköplagens bestämmelser ansågs av hearingdeltagarna missgynna såväl säljande hästföretag som köpare.

Konsumentköplagen har omarbetats och då justerades vissa delar som gällde handel med levande djur. Bland annat infördes en möjlighet att avtala bort den så kallade presumtionsregeln förutsatt att köpeskillingen överstiger en tiondel av prisbasbeloppet. Den justerade konsumentköplagen trädde i kraft 2022. Det framfördes på hearingarna att förändringarna upplevdes som en förbättring av hästbranschen, men att problematiken kvarstår för de förhållandevis många fall där köpare och säljare inte har avtalat bort presumtionsregeln. Det ansågs bero på att parterna inte känner till lagstiftningen eller att säljaren känner sig pressad av köparen att inte avtala bort presumtionsregeln.

Höjd spelskatt

När det gäller höjningen av spelskatten från 18 procent till 22 procent konstaterades att det rör sig om relativt stora belopp varje år. Höjningen av spelskatten bedömdes få påverkan på hela hästnäringen då medel från spel på hästar går tillbaka till näringen och bi-

drar till såväl nya hästföretag som till att utveckla befintliga företag, främst på landsbygden. När dessa medel minskar kommer det enligt vissa organisationer att bli nödvändigt att dra ner på olika aktiviteter som bland annat stimulerar hästföretagandet. Höjningen av spelskatten lyftes av vissa organisationer på hearingarna som det enskilt största hindret för ökat företagande och något som kommer att påverka investeringsviljan och investeringsmöjligheterna i branschen.

Många och krångliga regler, administration och byråkrati

Stor och ökande regelbörda samt krångliga regler, omfattande administration och byråkrati med långa handläggningstider togs också upp av många på hearingarna liksom ökat antal kontroller, olika bedömningar och myndighetshantering vid kontroll. Det är flera olika myndigheter som har lagstiftning och kontroll över hästverksamheter som exempelvis Länsstyrelserna, Jordbruksverket och Livsmedelsverket. Många och krångliga regler, kontroller samt omfattande administration bidrar också enligt hästorganisationerna på hearingarna till ökade kostnader. Det handlar om kostnader för att leva upp till vissa krav men också kostnader för förlorad arbetstid och administration som är kopplat till lagstiftningen. Uppfattningen var att det finns komplicerade bestämmelser om bland annat djurskydd, arbetsmiljö och jordbruk som kan vara svåra att navigera i, särskilt för mindre verksamheter som vill växa.

Som ett exempel togs svårigheten att få en planerad byggnation av exempelvis ett ridhus att klassificeras som ekonomibyggnad. Om det inte klassas som ekonomibyggnad av myndigheterna krävs bygglov, vilket kan vara mycket kostsamt. Det ansågs vara både kostnadsdrivande för det drar med sig följdkrav och följdadministration, men också en osäkerhetsfaktor då det alltid finns en risk att få ett nej på sin ansökan. Då har man redan lagt ner kostnader för att ta fram alla handlingar, underlag samt bekostat själva lovavgiften utan att de resulterar i något. Det framfördes även att ett betydande problem med det så kallade jordbruksundantaget som finns i dag, är att de som omfattas av det i många fall inte på förhand kan fastställa om så är fallet. Vidare framfördes på hearingarna att ärenden kring bygglov som gäller byggnader till hästar bedöms och hanteras olika i kommunerna. Byggreglerna pekades återkommande ut som en bidragande

orsak till att företagandet försvåras och att företagsutvecklingen fördröjs eller helt hindras. Det bedömdes av flera av hearingdeltagarna som nödvändigt att hästverksamheter som inte finns på en jordbruksfastighet också undantas från bygglovskravet på motsvarande sätt som ekonomibyggnader inom lantbruk.

Fastighetsbildningslagen lyftes också som ett hinder då det finns begränsningar när det gäller arronderingen av en fastighet så att den passar hästverksamhet. Det kan exempelvis vara svårt att vid delat ägande tillåtas att stycka av exempelvis skogen från fastigheten för försäljning i syfte att lösa ut ena parten ur fastigheten och låta den andra få möjlighet att driva exempelvis hästverksamhet på den resterande delen. Motivet i fastighetsbildningslagen är att man vill behålla tillräckligt stora enheter i syfte att skapa ekonomiska möjligheter att driva lantbruk.

Även lantmäterifunktionen togs upp som ett betydande problem. Om man flyttar till en gård och ska stycka av den för att få det att passa in i verksamheten kan handläggningen på lantmäteriet ta flera år. Genom det kan den enskilda företagaren, och samhället, gå miste om stora pengar i uteblivna intäkter.

Intressestyrd sektor – den egna och omvärldens syn på hästföretagande är ett hinder för företagsutveckling

Ett betydande problem som flera organisationer lyfte var att synen på sig själv som företagare i många fall är svag i hästsektorn. De som driver hästföretag ser sig inte främst som företagare och prioriterar inte alltid affärerna först. Många är främst intressestyrda och inte företagsdrivna, vilket ansågs vara ett hinder för utveckling av hästföretagandet. Det lyftes också av många på hearingarna att det även finns kompetensbrister kring olika företagarfrågor som företagsekonomi, affärsplaner, marknadsföring (särskilt digital marknadsföring), juridik och arbetsgivarrollen med mera. Flera organisationer ansåg att hästföretagare behöver bli bättre på prissättningen till kund, det vill säga att ta rätt betalt, att många. Det finns också enligt hästnäringen en tradition i hela sektorn där praktiska färdigheter har högre status än teoretiska, vilket kan verka hämmande på utvecklingen. Hästnäringen ligger inte i framkant när det gäller digitalisering och innovation, något flera organisationer ansåg behöver förbättras och prioriteras för att man ska kunna utvecklas.

Det är inte bara synen på sig själv som företagare som hindrar företagsutvecklingen enligt organisationerna på hearingarna. Även omvärldens och politikers syn på hästnäringen samt bristande kunskap om, och förståelse för, vad hästnäringen bidrar med till samhället togs upp som ett betydande hinder för företagsutvecklingen. Som ett exempel nämndes, förutom möjligheten till ersättningar inom GJP, att sporten inte likställs med andra sporter vad gäller olika stöd och bidrag.

Svårigheter att hitta arbetskraft och brist på företagssamverkan

Ytterligare hinder som togs upp på hearingarna var svårigheten att hitta kompetent arbetskraft, vilket även bedömdes ha en koppling till bristande arbetsvillkor, lön, arbetsmiljö och arbetsgivaransvar. Att samverkan och samarbete med andra företagare är relativt ovanligt var något som underströks. Det finns enligt de deltagande organisationerna en tradition i att alla ska göra allt själva och man har haft svårt att hitta affärsmodeller för olika samarbeten. I stället borde näringen prioritera att gå samman, samverka och till exempel dela på kostsamma, men nödvändiga resurser eller specialistkompetens som alla behöver för att öka effektiviteten och hålla nere kostnaderna. Här ansågs till exempel hästgödseln, som i dag ansågs vara en utmaning för många att hantera, kunna bli en resurs och inkomstkälla om flera företagare skulle gå samman och hjälpas åt. Benchmarking mot andra företagare är ovanligt och något som bedömdes hindra en effektiv produktionsutveckling. Flera organisationer förde fram att orsaken till detta bland annat beror på att grundläggande statistik och olika parametrar som beskriver företagsutvecklingen och produktionen till stor del saknas i hästnäringen.

Veterinärbrist och höga veterinärkostnader

Den upplevda bristen på veterinärer, särskilt gällande jourveterinärer och praktiserande seminveterinärer, lyftes av många organisationer vid hearingarna som ett tydligt hinder för många verksamheter. Det bedömdes även minska viljan att starta nya företag på grund av osäkerheten om det kommer att gå att anlita en veterinär vid behov. Enligt deltagarna medför veterinärbristen ökade kostnader för vete-

rinärbesök, bland annat genom högre transportkostnader, och ökat risktagande i företagen då det kan vara svårt att få tag på veterinär vid akuta fall under jourtid. Det bedömdes även kunna påverka djurskyddet negativt. Det ansågs även medföra en psykisk belastning och oro hos djurägarna. För de som arbetar med uppfödning av hästar är det helt avgörande att ha tillgång till seminveterinär.

Oligopol på veterinärmarknaden bedömdes öka veterinärkostnaderna och även påverka försäkringsbolagen och därmed även hästägarnas kostnader för försäkringar. Uppfattningen var också att veterinärkostnaderna ökat kraftigt i Sverige, inte minst i jämförelse med andra länder.

Få slakterier tar emot hästar

Alltför få slakterier tar i dag emot hästar vilket är ett problem som lyftes av organisationer på hearingarna. Att det är långt till närmaste slakteri är en utmaning som anses försvåra. Förklaringen från slakterierna till att så få tar emot häst uppgavs av flera av hearingdeltagarna vara att det är en kostsam hantering av enstaka djur i kombination med oro för kontamination på anläggningen.

3.5 Hinder för att starta nya företag – inspel från hearingar

På hearingarna lyftes också vissa specifika hinder för att starta nya hästföretag. Dessa fanns i många delar med i de begränsningar som sågs för företagsutvecklingen i stort inom hästnäringen. Några frågor som dock särskilt underströks som hindrande för att starta nytt företag var:

- Svårigheten att bli godkänd för F-skattsedel och momsregistrera företagsverksamhet hos Skatteverket.
- Svårt att driva företag på deltid, vilket många vill. Att inte driva företag på heltid bedöms ofta som bevis för att det är en hobbyverksamhet.
- Stort kapitalbehov som vid all animalieproduktion och svårt att få finansiering.

- Dålig lönsamhet.
- Svårt att hitta kompetent arbetskraft och att finansiera den.
- Stor och ökande regelbörda.
- Krångliga regler, omfattande administration och byråkrati.
- Bristfälliga kunskaper om företagande, företagsekonomi, affärsplaner, marknadsföring, juridik och arbetsgivarrollen.
- Veterinärbristen skapar osäkerhet.
- Det är svårt att driva verksamhet ensam då hästar måste tas om hand varje dag året om.

3.6 Inspel via utredningens funktionsbrevlåda avseende hästföretagande

Som framgår av betänkandets kapitel 1, Utredningens uppdrag och arbete, har utredningen tillhandahållit en öppen digital funktionsbrevlåda som gett exempelvis lokala företrädare för organisationer, företagare och andra enskilda inom hästnäringen möjlighet att inkomma med förslag och synpunkter till utredningsarbetet. Totalt kom det in 51 inspel. Det var något olika omfattning och djup i de inspel som gjordes, allt från mer spontana korta inspel till längre genomarbetade underlag. I en del fall har synpunkterna uppenbart också avstämts inom en organisation eller någon form av grupp av enskilda innan inspelen skickades till utredningen. Cirka en tredjedel av svaren som inkom var från organisationer eller företag och resterande del från privatpersoner. Det går dock att utläsa av svaren från privatpersonerna att de flesta av dem också var företagare eller verksamma med djurfrågor inom akademin. Nedan återges vad som lyftes avseende företagande. Vissa citat lyfts också från funktionsbrevlådan för att spegla vad som framkommit i inspelen men det är inte en prioritering från utredningens sida vad gäller olika sakfrågor.

Affärsmässighet och bristande lönsamhet

I flera inspel till funktionsbrevlådan togs frågan om att förtydliga förutsättningarna för ett ekonomiskt hållbart företagande upp. Det ansågs behövas utbildning för de som driver hästföretag för att i högre grad professionalisera sin verksamhet, men också för att de som är kunder faktiskt ska förstå omkostnaderna. Det framfördes att hästägande och hästuppfödning kan vara osynliga i politiska diskussioner om ekonomiska förutsättningar, exempelvis att Sveriges självförsörjningsgrad vad avser hästbehov är relativt låg.

En ytterligare synpunkt var att hästbranschen skulle behöva se över och ta till sig frågor kring arbetsmiljö- och arbetstidslagstiftning samt räkna på vad saker kostar på ett konkret sätt för att kunna bygga friska och ekonomiskt bärkraftiga företag med syfte att gå med ekonomisk vinst.

> Kompetenser inom ekonomi, juridik, entreprenörskap, kommunikation, värdskap, organisation och drift, digitalisering, tillgänglighet, miljö, arbetsmiljö och arbetsgivarrollen är eftersatta.

Ett förslag som framfördes var också att samarbeten mellan stallar behöver öka, till exempel via ett erfarenhetsutbyte, för att kunna driva stall hållbart och professionellt och skapa nätverk i hela Sverige. I inspelen till funktionsbrevlådan framkommer också att det är svårt att prova på hästföretagande, eller att börja i mindre skala. Det är en naturlig väg att börja verksamheten som hobbyverksamhet för att senare starta eget företag. Det underlättas även av att kunna fortsätta sin vanliga anställning vid sidan av företagandet, då det är vanligt att fortfarande behöva en trygg inkomst i uppstartsfasen.

Samtidigt framfördes i andra inspel att så länge hästnäringen accepterar att arbete sker på ideell basis i stall kommer det inte finnas några incitament för att driva teknisk utveckling. Om det ska göras en investering i exempelvis utfodringsautomater behöver man kunna räkna hem den, men det ansågs vara svårt om den som normalt fodrar hästarna inte har någon lön.

Att risken för inslag av svartarbete leder till osund konkurrens togs också upp. Ett förslag var att kraftigt sänka arbetsgivaravgifterna för unga upp till 25 år. Det ansågs också kunna möjliggöra för fler att få praktik och fortsatt utbildning inom branschen.

> Sänkta arbetsgivaravgifter generellt, men framför allt för ungdomar, skulle underlätta väsentligt.

Vidare lyftes i funktionsbrevlådan att förutsättningarna för verksamhet med hästunderstödda insatser bör kunna ingå i det allmänna rehabiliterande, vårdande och hälsofrämjande utbudet i alla kommuner och regioner. Behov av en ökad samverkan mellan olika samhällsaktörer för att öka tillgången till hästunderstödda insatser understöks. Eftersom nästan alla timmar för hästunderstödda insatser i dag bekostas privat av kund eller via projektmedel skapas en ojämlik och kortsiktig situation där de som bäst kan dra nytta av insatsen ofta saknar ekonomisk möjlighet att delta. Vidare framfördes att det behövs kvalitetssäkring av såväl utförare som verksamheter. Det sker i dag på ideell grund men behöver på sikt professionaliseras. Att det är ökande kostnader för exempelvis foder, veterinär, resor och arbetskraft lyftes också. Kostnaden för veterinärvård är en stor del av kostnaderna för hästnäringen och det jämfördes i svaren med kostnader för andra djurslag.

> Travet och galoppen har det redan tufft, med ökande kostnader på allt från foder, veterinär, resor och arbetskraft.

I inspelen togs även upp att Sverige bör se över och arbeta för att hästverksamheten ska kunna ta del av EU:s stödformer inom den gemensamma jordbrukspolitiken och att man också måste se över möjligheten att ta vara på köttet från svenska hästar på ett bättre sätt.

Det konstaterades också att allmän hästhållning kan sägas delvis finansieras av totalisatorspel på travhästar. Utan travhästsektorn hade enligt vissa av de svarande också kringkostnaderna för att ha andra sporthästar varit mycket dyrare som exempelvis foder, utrustning och hästtransporter som då producerats och distribuerats i små och dyra kvantiteter. Det framfördes även att många tjänster hade varit väsentligt dyrare utan travhästarna, bland annat på grund av längre resor och att veterinärkliniker med kompetens på häst och apotek med djurläkemedel hade varit få och legat kring storstäderna. Det fanns också andra svarande som å andra sidan ansåg att hästnäringen har ett osunt ekonomiskt beroende från spel på hästar.

Skatt och moms

Via funktionsbrevlådan framfördes att effekten av den nyligen höjda spelskatten från 18 till 22 procent är förödande för hästnäringen. Det handlar enligt de svarande om många miljoner kronor som

hästnäringen går miste om varje år och att det är det enskilt största hindret för att utveckla befintliga företag och underlätta hästföretagande. Vissa respondenter föreslog därför att spelskatten sänks till den procentsats som gällde innan höjningen genomfördes, det vill säga 18 procent.

Ett annat förslag som framfördes var att momssatsen för varor och tjänster inom hästnäringen bör ses över.

> Momssatsen på alla tjänster inom hästnäringen bör vara 6 procent och 25 procent på varor och material. Att ha 6 procent på alla tjänster skulle få bort allt svart arbete.

Vissa ansåg att det finns behov av regler och anvisningar till Skatteverket om att företagarna ska få göra moms- samt förlustavdrag för travhästar. Vidare lyftes att Skatteverket fortsätter att driva sina frågor om beskattningsbar person som driver viss ekonomisk verksamhet inom hästnäring. Detta trots att Högsta Förvaltningsdomstolen enligt de svarande underkänt Skatteverkets tolkning av lagen. Det underströks också att det behöver råda klarhet kring den bedömningsmetodik och de krav Skatteverket tillämpar. Framför allt ansågs att avelsverksamhet bedriven även i mindre skala bör kunna klassas som näringsverksamhet.

Regelverk och krav från myndigheter

Av svaren i funktionsbrevlådan noterades också synen att många företagare inom hästnäringen är små och att det då är särskilt viktigt att regelverk ses över så de blir lättare att förstå och följa. Uppfattningen var att många kontroller är dyra.

> I dag är många kontroller så dyra att proportionerna inte är berättigade. Regelverk är så svåra att förstå och följa så det är inte rimligt att man på ett fåtal hästar ska behöva vara ”professor” för att följa dem.

Samtidigt framfördes av andra att hästsport förmodligen är en av de farligaste arbets- och rekreationsplatserna. Mycket av det arbete som sker i stallar innebär ensamarbete och många av de moment som utförs är bristfälliga utifrån ergonomi och genomförs med undermålig utrustning. Det ansågs därför att mer moderna och mer detaljerade regler med regelbundna säkerhetsinspektioner behövs för att driva fram nödvändiga förändringar i branschen.

> De flesta anläggningar använder föråldrad och osäker utrustning. Det finns brister i regelbundna säkerhetsinspektioner och underhåll av utrustning.

Ett annat förslag var att tillstånd bör villkoras med krav på adekvata kunskaper i etologi och djurskydd för de som bedriver yrkesmässig hästverksamhet. Vissa ansåg också att det behöver ställas krav på fortbildning inom djuretik och hästvälfärd för yrkesverksamma.

Markfrågor

Via funktionsbrevlådan lyftes att hästföretag kan ha svårt att expandera genom köp av mark, även om mark till hästar ofta är magra sandmarker som lämpar sig för beten eller produktion av hästfoder medan annan användning ger väldigt låg avkastning.

Det lyftes att i en tillväxtkommun är fokus ofta att bygga boenden. Vissa ansåg att samma utrymme inte ges till idrott, inklusive hästsport. Det underströks också att det för hästsport och ridskolor även krävs hagmark och ridvägar. Inom en kommun kan de olika förvaltningarnas uppdrag, och även kontakt med markägare, ibland gå direkt på tvärs med varandra. Det framfördes i inspelen till funktionsbrevlådan att brist på samordning inom kommunerna och med andra intressenter är ett direkt hinder för uppstart och utveckling av hästföretagande.

Djurvälfärd

I flera inspel konstateras att en god hästvälfärd är en grund för en god hästnäring och för sportens så kallade Social License to Operate (SLO) och att detta är något som måste tas på största allvar. I vissa av inspelen lyfts att det återkommande har avslöjats att hästar tränas och tävlas på ett sätt, och under sådana förhållanden, att hästarna riskerar att skadas både fysiskt och psykiskt, vilket inte är förenligt med god djurvälfärd och i strid med både lagstiftning och tävlingsregler. Hästsporten kritiseras i allt högre grad, vilket enligt flera inspel leder till att samhällets acceptans för både sporten i sig och hästnäringen i stort sviktar.

Det noterades också i inspel att hästvälfärdsperspektivet saknas helt i utredningens direktiv, trots att en god hästvälfärd även är en

grundförutsättning för att främja en hållbar och utvecklingsbar hästsport och hästnäring. Det var flera som påtalade att man måste synliggöra hästen som biologisk varelse och integrera välfärdsperspektivet samt skilja på hästnäring och hästsport.

> Inom forskningen om djurs välfärd har man vidareutvecklat en modell för djurvälfärd, de fem domänerna, där man i senaste versionen har tydliga exempel även för häst.

I funktionsbrevlådan framfördes av några att hästsportens organisationer gärna vill framhålla och berätta allt de gör, men att det samtidigt kan vara känsligt att ta upp dessa frågor eftersom det skulle kunna utgöra ett hot mot hästnäringen. I några inspel lyftes frågan om att återuppta diskussionen att införa någon form av hästkörkort för hästägare.

Det framfördes även att det är viktigt med forskning om ridkonst, veterinärmedicin, etologi etcetera. Att kunskaperna kring djurvälfärd inte är så utbredda och att kompetensen behöver stärkas bland utbildningsanordnare, riksanläggningar, ridinstruktörer, ridlärare och tränare med flera underströks av vissa av respondenterna.

Ridskoleverksamhet

Via funktionsbrevlådan fördes fram att ridskoleverksamhet bedrivs i många olika driftsformer och att den mest förekommande är förenings- och entreprenörsdriven verksamhet med kommunen som fastighetsägare eller hyresvärd. En ridskola kan även vara privat, till exempel en företagare som driver ridskola på den egna gården, med eller utan ett samarbete med en lokal förening. Oavsett driftsform bedriver en ridskola en ekonomisk verksamhet som säljer utbildning i hästkunskap och ridning, hyr ut stallplatser etcetera och det framförs av vissa svarande att ridskolorna måste våga ta betalt för vad deras tjänster kostar att producera. Det framfördes vidare att lönekostnaden är den absolut största kostnaden för verksamheten.

> Sysselsättningen kommer att öka om vi har anställd personal för det arbete som utförs. Ridskoleverksamhet är resurskrävande. Hästarna behöver få sin omvårdnad hela dagarna, långt innan och efter lektionsverksamheten, året runt förutom sommarbetesperioden. Lönekostnaden är den absolut största kostnaden för verksamheten.

Vissa lyfte att en del ridskolor försöker hålla nere sina lönekostnader genom att arbetsuppgifter utförs av oavlönad arbetskraft, exempelvis genom praktikplatser eller ideella insatser. Det noterades flera nackdelar med detta och att ridskolorna måste öka sina intäkter, så att verksamheten har råd att anställa personal. Något som ansågs kunna underlätta var sänkta arbetsgivaravgifter generellt, men framför allt för ungdomar.

Att kommunernas intresse och engagemang för ridskolor skiljer sig markant från kommun till kommun, till exempel avseende anläggningarna, togs också upp i funktionsbrevlådan. Det framfördes att ett antal kommuner i Sverige, till exempel Malmö, har genomfört interna utredningar för att se hur fördelningen av bidrag och hyresavtal ser ut mellan olika idrotter och då funnit en ojämlikhet mellan sporterna. Ett förslag var att det borde ställas krav på alla kommuner, framför allt stora stadsnära kommuner, att liknande översyn och utredning genomförs för att se om skattemedel fördelas jämlikt. I vissa inspel till funktionsbrevlådan föreslogs att bidrag och hyresavtal bör vara formade på ett sätt så att det inte missgynnar företagande, det vill säga hyresavtalen bör vara lika oavsett driftsform för ridskolan. Vidare ansågs att systemet för aktivitetsstöd bör ses över och justeras till en modell som innebär att föreningar kan ansöka utan att en ridskoleföretagare behöver lämna över sina huvudsakliga intäkter till en annan mottagare.

Det underströks vidare att människor mår bra av att vara nära hästar och att det finns många exempel på hur umgänget med hästar skapat ansvarstagande personer med goda ledaregenskaper. Ridskolorna ansågs kunna lägga grunden hos barn och ungdomar till ett livslångt förhållande till hästar, och även visa att ett fritidsintresse kan bli ett framtida yrke. Flera bedömde att ridskolorna är en viktig social mötesplats för alla barn och ungdomar som bor i städer. Det är på dessa som många möter hästar för första gången, lär sig rida och utvecklas till modiga, ansvarsfulla ledare. Mot denna bakgrund konstaterades att ett mer organiserat samarbete mellan skola och sociala myndigheter skulle kunna öppna upp för att fler barn och unga, bland annat från områden där utanförskapet är stort, kan delta i hästverksamhet. I vissa inspel till funktionsbrevlådan lyftes att det finns samhällsekonomisk vinning för kommunerna att ge förutsättningar för en väl fungerande ridskoleverksamhet. För att ridskolan ska bli tillgänglig för fler konstaterades att den geogra-

fiska tillgängligheten spelar stor roll och att det är viktigt att ridskoleverksamhet finns med i samhällsplaneringen.

> Stadsnära ridskolor är den uteslutande viktigaste faktorn för ökad tillgänglighet till sporten, ridskolorna måste vara en del av stadsplaneringen och inte byggas bort eller prioriteras ned för satsningar på fotboll och hockey eller kontor.

Det togs också upp att det finns goda resurser i form av kunnig personal och lämpliga, välutbildade hästar som skulle kunna komma många fler till nytta och glädje om kommunen så vill.

I vissa inspel till funktionsbrevlådan framfördes att aveln under lång tid haft fokus på att producera varmblodiga hästar för sport och att det, i viss omfattning, varit värdefullt ur ett ekonomiskt och sportsligt perspektiv. Det konstaterades dock att det även lett till brist på fysiskt och mentalt lämpliga hästar för exempelvis ridskolor och andra verksamheter. Ett förslag som framkom var att skapa bättre förutsättningar för de uppfödare som vill satsa på hästar och ponnyer som fungerar för ridskoleverksamhet. Vidare föreslogs att utbildning av hästarna skulle kunna utföras av ridskolorna själva eller på riksanläggningarna.

Seminverksamhet och ultraljudsundersökningar på ston

De inkomna synpunkterna via utredningens funktionsbrevlåda visar tydligt på att det finns olika syn och bedömning vad avser lämpligheten i att annan personal än veterinär ska kunna genomföra rektalisering på ston vid ultraljudsundersökning inför seminering och vid dräktighetsundersökning. I en del inspel framfördes att om utbildade seminassistenter kunde gå en tilläggsutbildning för rektalisering och därefter få utföra detta moment själva skulle kostnaderna för hästavel kunna minskas betydligt. Det ansågs också kunna frigöra mycket veterinär kapacitet under sommarhalvåret. En syn från ingivare i funktionsbrevlådan var följande:

> För en utbildad seminassistent skulle en teoretisk och praktisk utbildning i rektalisering (därför) inte behöva vara särskilt avancerad. Naturligtvis måste ändå en ansvarig veterinär vara kopplad till verksamheten.

Via funktionsbrevlådan framfördes det däremot av andra att rektalisering av ston är en kvalificerad veterinärmedicinsk uppgift som kräver utbildning och praktisk erfarenhet.

> Den här frågan har varit uppe flera gånger genom åren och vi som arbetar som seminveterinärer är mycket kritiska.

De lyfte att användning av ultraljud för gynekologisk undersökning förutsätter omfattande träning och erfarenhet av rektalundersökning. Att en veterinär ska stå som ansvarig för att en person med, enligt dessa ingivare till funktionsbrevlådan, otillräcklig utbildning och praktisk träning tillåts utföra avancerade veterinärmedicinska åtgärder vore inte acceptabelt. Det framfördes också att i många europeiska länder som Irland, Storbritannien, Danmark, Tyskland och Frankrike tillåts seminpersonal i likhet med Sverige att seminera ston, men inte att rektalisera ston.

3.7 Jämställt företagande

Regeringen konstaterar att andelen kvinnliga företagare i Sverige är knappt 30 procent[20]. Hästnäringen uppskattas ha en relativt stor andel kvinnliga företagare, även om säkra uppgifter och statistik till stor del saknas. Av Jordbruksverkets officiella statistik som baseras på uppgifter från 2016 framgår att för riket som helhet är cirka två tredjedelar av hästhållarna kvinnor. I gruppen A-tränare inom trav och galopp är fyra av fem män. När det gäller ridskolor och turridningsföretag är nästan 90 procent av hästhållarna kvinnor. Jämfört med år 2010 noterades inga signifikanta skillnader.[21] I jordbruksföretagen var nästan 80 procent av driftsledarna män enligt statistik från Jordbruksverket år 2020[22].

För att stärka Sveriges ekonomi och konkurrenskraft har regeringen som uttalat mål att främja kvinnors företagande. Statistiken visar enligt regeringen på en outnyttjad potential i svensk ekonomi. Den visar också på brister i företagsklimatet i vidare mening, vilket gör att kvinnor i mindre utsträckning än män väljer att förverkliga

[20] Regeringen. 2024. https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/03/nytt-uppdrag-ska-starka-kvinnors-foretagande/
[21] Jordbruksverket. 2018. *Hästhållning i Sverige 2016.* Jordbruksverkets Rapport 2018:12.
[22] Jordbruksverket. 2020. *Jordbruksverkets officiella statistik. Jordbruksstatistik sammanställning 2020*. https://jordbruksverket.se/om-jordbruksverket/jordbruksverkets-officiella-statistik.

sina idéer inom ramen för företagande. Att kvinnor är underrepresenterade som företagare behöver förändras enligt regeringen som bedömer att det är viktigt både för att öka den ekonomiska jämställdheten och för Sveriges tillväxtmöjligheter. Tillväxtverket fick därför i mars 2024 ett regeringsuppdrag att genomföra ytterligare insatser som syftar till att förbättra förutsättningarna för kvinnors företagande, ägande och entreprenörskap. Uppdraget ska delredovisas 17 april 2026 och slutredovisas den 15 februari 2027.[23]

3.7.1 Rapport från Tillväxtverket 2023

I en rapport från Tillväxtverket år 2023[24] konstateras att kvinnors företagande är viktigt för ekonomisk tillväxt, sysselsättning och konkurrenskraft och bidrar till att utveckla samhället. Detta till trots har det enligt rapporten inte noterats någon betydande ökning av kvinnors företagande under flera års tid. Andelen kvinnor som operativa företagsledare har endast ökat från 26 procent till 29 procent mellan åren 2004 och 2020. Dessutom är underrepresentationen av kvinnors företagande i vissa branscher påtaglig, som exempelvis inom byggindustri och transport.

I Tillväxtverkets publikation *25 år med kvinnors företagande – Från osynligt till drivkraft för tillväxt*[25] som bland annat handlar om vilka förändringar som har skett i arbetet med att främja kvinnligt företagande mellan 1990-talet och 2015, beskrivs bland annat olika myter om kvinnors företagande och vad som behöver ske för att kvinnor och män på sikt ska kunna starta, leda, driva och utveckla företag på lika villkor. Åtta år efter att den rapporten togs fram konstaterar Tillväxtverket i sin rapport 2023[26] att kvinnors företagande inte utvecklats nämnvärt sedan 2015 utan utvecklingen har snarare stagnerat på den nivå som gällde för åtta år sedan.

Kvinnors företagande är enligt Tillväxtverket en tillväxtfråga som, med rätt förutsättningar, i högre utsträckning kan stärka den svenska konkurrenskraften och skapa sysselsättning i fler och växande företag. I rapporten understryks att det också handlar om att utmana

[23] Regeringen. 2024. https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/03/nytt-uppdrag-ska-starka-kvinnors-foretagande/.
[24] Tillväxtverket. 2023. *Uppdrag om kvinnors företagande*. KN2023/02624.
[25] Tillväxtverket. 2015. *25 år med kvinnors företagande – från osynligt till drivkraft för tillväxt.* Publikationsnummer: Info 0586.
[26] Tillväxtverket. 2023. *Uppdrag om kvinnors företagande*. KN2023/02624.

stereotypa normer och attityder kring kvinnors företagande som påverkar hur vi agerar och hanterar kvinnors företagande.[27]

Soloföretagare möter i högre grad hinder i företagandet än andra företagare

Ett problem som lyfts i Tillväxtverkets rapport 2023 är att i Sverige betraktas företagande ofta som ett sekundärt alternativ till att vara anställd. För att företagande ska vara ett likvärdigt alternativ till anställning efter avslutad skolgång, en naturlig och självklar sysselsättningsmöjlighet, behöver entreprenörskap integreras som en del av utbildning redan från grundskolan. Även om vissa yrken har blivit mer jämlika sett till antalet kvinnor är det fortfarande uppenbart enligt Tillväxtverkets rapport att tydliga könsmönster dominerar utbildning, arbetsliv, och näringsliv. Förebilder är viktiga för att inspirera till företagande. Den högpresterande entreprenören är ofta porträtterad i en startup-miljö med snabb tillväxt. Det narrativet för enligt Tillväxtverket med sig höjda trösklar för företagande som sysselsättning.[28]

Soloföretagare möter i högre grad hinder än företag i andra företagsstorlekar. Ett hinder som Tillväxtverket lyfter fram i sin rapport är att trygghetssystemet är utformat utifrån att vara anställd. Problemet är särskilt framträdande inom sektorer som domineras av kvinnor. Som soloföretagare är det svårt att nyttja dagens trygghetssystem. Det gäller framför allt a-kassa, sjuklön/sjukpenning och föräldraledighet. Arbetsgivaravgifter kan vara särskilt betungande för soloföretagare, och utgör en administrativ börda och ekonomisk utmaning.[29]

Kvinnliga företagare har sämre tillgång till kapital

Tillväxtverket konstaterar att kvinnor som företagare har sämre tillgång till kapital än män som är företagare. Det finns studier av hur kvinnor bemöts och upplevs bemötas av banker och de visar enligt myndigheten blandade resultat. Detta och andra studier visar dock

[27] Tillväxtverket. 2023. Uppdrag om kvinnors företagande. KN2023/02624.
[28] Ibid.
[29] Ibid.

att det finns uppfattningar om att kvinnor bemöts annorlunda. Tillväxtverket föreslår bland annat att kompetenshöjande insatser till banker och andra finansiärer genomförs i syfte att stärka kompetensen kring företagande och dess villkor ur ett hållbarhets- och jämställdhetsperspektiv.[30]

Könsuppdelad statistik och statliga främjandeinsatser behövs

I Tillväxtverkets rapport 2023 understryks också att det saknas säker, heltäckande och könsuppdelad statistik kring företagande och ägande, något som enligt myndigheten är ett stort hinder för att främja kvinnors företagande. Det noteras vidare att näringspolitiken i allt väsentligt är inriktad på att samma policy, verktyg, och erbjudanden ska gälla för allt företagande, oavsett bransch, storlek på företag, kön eller bakgrund. De åtgärder som explicit har syftat till att främja kvinnors företagande har enligt Tillväxtverket lett till stor uppmärksamhet, men kortsiktigheten i många uppdrag och insatser har skapat en ryckighet i främjandet. Det har gett tillfälliga resultat, men försvårat möjligheten att bygga upp, etablera och institutionalisera kunskap och metoder som bidrar till likvärdiga villkor för att driva och utveckla företag. De statliga åtgärder som genomförts har enligt Tillväxtverket framför allt varit kompensatoriska och inte långsiktigt främjande. Denna nödvändiga främjandeutveckling behöver prioriteras och är enligt myndigheten en väl värd investering som bidrar till samhällets utveckling, stärkt konkurrenskraft och sysselsättning. Statliga åtgärder som främjar kvinnors företagande behöver enligt Tillväxtverket finnas med i större politiska satsningar och större företagsfrämjande insatser.[31]

Inkomst av näringsverksamhet är ett område där inkomstgapet mellan kvinnor och män är särskilt framträdande. Jämställdhetsmyndigheten har i en studie av hur offentliga stödinsatser fördelas mellan bland annat företagande kvinnor och män visat att mansdominerade branscher är de huvudsakliga mottagarna av offentlig finansiering i absoluta tal under åren 2015–2020. Därnäst stöds branscher med jämn könsfördelning. Kvinnodominerade branscher erhåller den lägsta andelen stöd. Kvinnors ansökningar blir inte heller beviljade

[30] Tillväxtverket. 2023. *Tre decennier av framsteg och utmaningar.* Rapport 0460.
[31] Ibid.

lika ofta som mäns. Där skillnaden är som störst är beviljandegraden nära dubbelt så hög för män jämfört med beviljandegraden för kvinnor enligt Jämställdhetsmyndigheten[32].

Tillväxtverket föreslår i sin rapport[33] att det görs en översyn av hur användningen av offentliga ekonomiska stöd kan utvecklas och bli jämställt fördelad.

Vad säger företagarna?

Tillväxtverket har genomfört flera dialogmöten med intressentorganisationer. Där lyftes bland annat att:

- Syftet med företagande är att, oavsett kön, bidra till samhället.
- Kvinnors företagande är inte en jämställdhetsfråga primärt.
- Kvinnors företagande är en viktig samhällsekonomisk fråga, en demokratisk fråga och en fråga om makt.
- Företagande betraktas ofta som en sekundär sysselsättningsmöjlighet. För entreprenörskap är det viktigt att fler perspektiv på sysselsättning lyfts fram, så att företagande är ett likvärdigt alternativ till att vara anställd.
- De regler som gäller för föräldraledighet, sjukledighet, och arbetslöshet är utformade främst med tanke på anställda och inte för företagare. Bättre villkor vad gäller föräldraförsäkring och andra skyddsnät för företagare är nödvändiga.[34]

3.7.2 Rapport från LRF:s Jämställdhetsakademi 2025

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) har inom ramen för sin Jämställdhetsakademi samlat kunskap och resultat från 15 års arbete med, och studier kring, jämställt lantbruksföretagande. Under våren 2024 genomfördes workshops med fyra aktörer i branschen; Landshypotek, Mellanskog, Växa Sverige och LRF Väst. Denna

[32] Jämställdhetsmyndigheten. 2022. *Offentlig finansiering av företagande ur ett jämställdhetsperspektiv*. Bilaga 2 till Jämställdhetsmyndighetens rapport 2022:2.
[33] Tillväxtverket. 2023. *Tre decennier av framsteg och utmaningar.* Rapport 0460.
[34] Ibid.

sammantagna kunskap har publicerats i en rapport i januari 2025[35]. Av rapporten framgår bland annat att det fortfarande är mer självklart att män tar över vid ägarskiften och att män äger större enheter än kvinnor. Traditionella könsnormer som att kvinnor tar det största ansvaret för det obetalda hemarbetet begränsar enligt LRF:s rapport möjligheten att själv vara företagare. Detta bland annat då kvinnors helt fria tid är kortare än männens, mer fragmenterad och oftare avbryts av hemarbete.

Svårare för kvinnor att få tillgång till kapital

Det framgår av LRF-rapporten[36] att det är svårare för kvinnor att få tillgång till kapital och de får oftare avslag på sina ansökningar om kapital i högre utsträckning än män. Kvinnor får som regel också en lägre andel av önskat kapital än män. Det faktum att män oftare står som registrerad ägare till företaget och fastigheten, trots att det är ett familjeföretag, begränsar enligt LRF-rapporten kvinnors möjlighet till finansiering. Det gör också att kvinnor som företagare blir osynliga i statistiken. Traditionellt manliga verksamheter benämns som huvudverksamheter medan verksamheter där kvinnor i högre utsträckning bedriver företag benämns som hobbyföretag i olika sammanhang.

I LRF-rapporten konstateras vidare att kvinnor i Sverige ofta har lägre löner och därmed också kan ha svårare att bygga upp kapital, vilket försvårar möjligheten att till exempel ta över familjegården. Ägande inom lantbruk kräver stora investeringar och ofta lån vilket enligt rapporten kan vara avskräckande, särskilt för kvinnor som enligt studier generellt är mindre riskbenägna än män.[37]

Av LRF:s rapport framgår vidare att kvinnor inom de gröna näringarna (jord, skog, trädgård och landsbygdens miljö) skattar sin möjlighet till finansiering betydligt lägre än män. Statistiken visar också att kvinnor har sämre tillgång till kapital. Många företag inom de gröna näringarna drivs som enskilda firmor. 80 procent av dessa ägs av män och 20 procent av kvinnor, en fördelning som även gäller unga jordbrukare. Denna snedfördelning försvårar enligt

[35] Lantbrukarnas Riksförbund LRF:s Jämställdhetsakademi. 2025. *Rapport Gröna glastak & stövlar som skaver – Vad vi vet och vart vi ska för jämställda gröna näringar.*
[36] Ibid.
[37] Ibid.

LRF för kvinnor att få lån för egen verksamhet, eftersom ägande kan vara avgörande för säkerhet och tillgång till stöd.[38]

Enligt en studie från Luleå universitet[39] får kvinnor oftare avslag och beviljas lägre kapital än män. I studien konstateras att kvinnor som entreprenörer i snitt fick en fjärdedel av sitt önskade kapital medan män fick över hälften. Finansiärer hade enligt studien stereotypa föreställningar om kvinnors företagande, exempelvis att män vill satsa på tillväxt och att kvinnors företag underpresterar, trots att forskningen inte fann några sådana statiska skillnader. Forskarna konstaterade också att de som beslutade om finansieringen refererade olika till män respektive kvinnor. Medan männen beskrevs som unga och lovande bedömdes unga kvinnor i stället som oerfarna.

Fördelningen av makt är inte jämställd

LRF konstaterar vidare i sin rapport att en stor andel kvinnor utbildar sig inom lantbruk, cirka två tredjedelar av studenterna på naturbruksgymnasierna är kvinnor. Trots detta är det män som tar över lantbruksföretagen. Pojkar och män förs enligt LRF-rapporten in i företagen på ett naturligt sätt medan kvinnor ofta inte ges samma möjligheter. Kvinnor är ofta hårt arbetande medhjälpare men mindre involverade i företagets beslutsfattande. Det förs också fram i rapporten att fördelningen av makt inte är jämställd då kvinnor är dåligt representerade i medlemsägda ekonomiska föreningar. 80 procent av LRF:s huvudmedlemmar är män och endast 20 procent är kvinnor. I rapporten konstateras att det finns tre huvudsakliga områden med utmaningar för jämställt företagande; ägande, finansiering och rådgivning. Enligt LRF-rapporten kan kvinnors och mäns behov av rådgivning skilja sig åt men trots det är det vanligt att rådgivning utgår från mannens behov och inom produktionsgrenar där män är verksamma.[40]

[38] Lantbrukarnas Riksförbund, LRF:s Jämställdhetsakademi. 2025. Rapport *Gröna glastak & stövlar som skaver – Vad vi vet och vart vi ska för jämställda gröna näringar.*
[39] Luleå universitet. 2018. *VC stereotypes about men and women aren't supported by performance.* Malin Malmström, Aija Voitkane, Jeaneth Johansson och Joakim Wincent. Harvard Business Review 15 mars 2018.
[40] Lantbrukarnas Riksförbund, LRF:s Jämställdhetsakademi. 2025. Rapport *Gröna glastak & stövlar som skaver – Vad vi vet och vart vi ska för jämställda gröna näringar.*

Kvinnor äger mindre fastigheter och lägre andel av jordbruksmarken

När det gäller ägandet konstateras i rapporten från LRF att 27 procent av jordbruksmarken ägs av kvinnor medan män äger 73 procent. Män äger dessutom större fastigheter, vilket positivt påverkar deras möjligheter till finansiering och investeringar. I skogssektorn är det fler kvinnor som äger skog, 37 procent. Det finns skillnader bland unga kvinnor och unga män som vill ta över. Pojkar skattar sin kunskap om ägarskiften och att driva lantbruksföretag högre än flickor. Var åttonde pojke och var fjärde flicka vet inte hur de ska starta processen, och var femtonde pojke och var femte flicka anser att de har för lite kunskap för att driva ett lantbruksföretag. Detta trots att kvinnor generellt har en högre utbildningsnivå än män. På naturbruksgymnasier är till exempel två tredjedelar av eleverna kvinnor och på utbildningar inom djur dominerar kvinnor.[41]

Män äger större enheter jordbruksmark

Det redovisas en förhållandevis jämställd fördelning över andel unga markägare i rapporten från LRF. Närmare 17 000 personer mellan 20 år och 35 år äger jordbruksmark i Sverige och av dessa är 44 procent kvinnor. Den stora skillnaden är att män äger mycket större enheter. Ju större enheter, desto större andel män som ägare. Upp till 5 hektar är ägarfördelningen mellan män och kvinnor ungefär jämlik enligt LRF, men vid en areal på 5,1–10 hektar sker en förändring med endast 30 procent kvinnligt ägande. Mellan 20,1–30 hektar är andelen kvinnor som ägare 24 procent och vid arealer över 30 hektar domineras ägandet helt av män, 98 procent.[42]

[41] Lantbrukarnas Riksförbund, LRF:s Jämställdhetsakademi. 2025. Rapport *Gröna glastak & stövlar som skaver – Vad vi vet och vart vi ska för jämställda gröna näringar.*
[42] Ibid.

3.7.3 Studie från Sveriges lantbruksuniversitet

I en regional enkätstudie från Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) 2018[43] noterades en signifikant skillnad mellan männens och kvinnornas svar, där män i högre utsträckning identifierade sig som entreprenörer, företagare, lantbrukare, skogsägare, trädgårdsodlare och producenter. Kvinnor identifierade sig i högre grad som löntagare. Kvinnorna som besvarat enkäten hade också i högre utsträckning en annan anställning vid sidan om sitt företag, jämfört med männen, 47 procent respektive 37 procent. I studien konstaterades också att fyra av tio heltidsföretagare upplevde att brottslighet var ett problem för deras företagande. Kvinnliga företagare skattade problemen högre än männen. Det uppgavs också att brottsligheten innebar att man lade ner mycket tid och pengar på brottsförebyggande åtgärder.

3.7.4 Rapporter från Svenskt Näringsliv och Entreprenörskapsforum

Fler män startar företag – större skillnad i Sverige jämfört med andra EU-länder

Svenskt Näringsliv och Entreprenörskapsforum mäter varje år kvinnors och mäns företagande. I rapporten år 2024[44] konstateras bland annat att jämställdhet på arbetsmarknaden har varit en viktig fråga för Sverige under lång tid och att det svenska samhället präglas av hög sysselsättning bland både kvinnor och män. Under 2000-talet har skillnaderna i arbetsmarknadsutfall, såsom löner och olika typer av ledarpositioner, också minskat kraftigt. Entreprenörskapsgapet har däremot förblivit i stort sett oförändrat under samma period. Trots att ungefär lika stor andel kvinnor som män ser affärsmöjligheter i Sverige i dag konstateras i rapporten att det är betydligt fler män än kvinnor som startar och driver företag. Skillnaderna är större än i de flesta andra länder i EU. Inom EU är en av tre företagare kvinna medan det bara är drygt en av fyra i Sverige. Inom EU är det bara Slovakien, Malta och Rumänien som har större könsskillnader

[43] Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU. 2015. Göransson, E. & Lundqvist, P. *Företagare inom de gröna näringarna i Nordvästra Skåne – framtidstro och tillväxt?* https://res.slu.se/id/publ/102515.
[44] Svenskt Näringsliv och Entreprenörskapsforum. 2024. Rapport – *Indikatorer över kvinnors företagande.*

i företagandet. Sett till andel kvinnor bland företagare med anställda placerar sig Sverige näst sist bland medlemsländerna.[45]

Enligt rapporten från Svenskt Näringsliv och Entreprenörskapsforum år 2024 är 7,3 procent av vuxna kvinnor (18–64 år) i Sverige aktiva i någon form av nyföretagande. Det är en uppgång med 0,2 procentenheter från rapporten ett år tidigare (2023) och en del av en långsiktigt positiv trend. För tio år sedan var det omkring 5 procent av kvinnorna som var aktiva i nyföretagande. Ytterligare 9,1 procent planerar att starta ett företag under de kommande åren. Siffran är 0,3 procentenheter lägre än rapporteringen år 2023.

Färre än 3 procent av kvinnorna äger och leder etablerade företag

I Svenskt Näringslivs och Entreprenörskapsforums rapport 2024[46] konstateras att endast 2,8 procent av vuxna kvinnor i befolkningen äger och leder ett etablerat företag. Det är en nedgång med 0,6 procentenheter från rapporteringen året innan (2023). Gapet mellan kvinnor och män ökar tydligt jämfört med föregående mätning. Den långsiktigt positiva tendensen i nyföretagande bland kvinnor ger inte något genomslag i mer uthålligt företagande. Noteringen på 2,8 procent kan jämföras med en nivå omkring 4 procent för tio år sedan. Utvecklingen på kort sikt är framför allt driven av en nedgång i ensamföretagande (soloföretagande) bland kvinnor, men den långsiktigt negativa trenden drivs av att färre kvinnor driver mikroföretag med 1–4 anställda. Omkring varannan kvinna som driver företag har en inriktning mot konsumenttjänster.[47]

I en annan rapport från Entreprenörskapsforum från år 2023[48], baserad på data från Global Entrepreneurship Monitor, konstateras att omkring 50 procent fler män än kvinnor är entreprenörer i Sverige. Gruppen etablerade företagare domineras i ännu högre grad av män. Det är ett mönster som förändras mycket långsamt enligt författarna, trots Sveriges relativa jämställdhet. I rapporten noteras att två attitydfaktorer skiljer svenska kvinnor från svenska män där kvinnor har lägre tilltro till den egna förmågan som företagare, och större

[45] Ibid.
[46] Ibid.
[47] Ibid.
[48] Entreprenörskapsforum. 2023. Rapport – *Kvinnors entreprenörskap i Sverige.*

rädsla att misslyckas som företagare. Förutsättningar för kvinnors entreprenörskap stärks enligt rapporten förmodligen effektivast av att undanröja generella barriärer såsom regelkrångel. Vidare pekas på omregleringar i kvinnodominerade branscher samt reformer av utbildnings- och trygghetssystemen som relevanta vägar mot att stärka förutsättningarna för kvinnors entreprenörskap i Sverige.

3.8 Kartläggning av regelverket och vägledningar i syfte att öka antalet hästföretag

Utredaren har i uppdrag att kartlägga regelverk och vägledningar i syfte att fler hästverksamheter på sikt kan bedrivas som näringsverksamhet och inte som hobby. Enligt kommittédirektivet till utredningen ska utredaren inte föreslå åtgärder eller bedömningar på skatteområdet. Av detta skäl lämnar utredaren inga åtgärdsförslag eller bedömningar på området, men frågan belyses ändå nedan då den är av central betydelse för hästföretagandets utveckling i Sverige.

Det finns många regelverk och vägledningar som påverkar hästföretagandet i olika grad och på olika sätt som exempelvis plan- och bygglagen, konsumentköplagen, djurskyddslagstiftningen, jordförvärvslagen och fastighetsbildningslagen. Det som dock har en primär betydelse när det gäller övergången från hobby till näringsverksamhet är regelverk och vägledningar samt tolkningar på det skatterättsliga området. Dessa har avgörande påverkan på möjligheten att övergå från hobby till näringsverksamhet, något som många organisationer också understrukit vid utredningens hearingar, expertgruppsmöten och övriga kontakter med olika organisationer och företag. För att en hästverksamhet i dag ska klassas som näringsverksamhet ska den utgöra förvärvsverksamhet som bedrivs yrkesmässigt och självständigt. Många hästverksamheter bedöms dock ofta som hobbyverksamhet, bland annat med motiveringen att verksamheten inte är yrkesmässig och självständig förvärvsverksamhet. Det gäller till exempel tävlings- och avelsverksamheter.

Hästnäringens organisationer har understrukit att den skatterättsliga tolkningen och bedömningen är ett betydande hinder för att kunna övergå från hobby till näringsverksamhet. I september 2024 fastslogs det i en prejudicerande dom i Högsta Förvaltningsdomstolen (Mål 7844-23) att

> En verksamhet som består i att mot startpengar delta i travtävlingar har ansetts utgöra ekonomisk verksamhet i mervärdesskatterättslig mening.

Denna dom har dock enligt hästnäringen inte fått önskvärd effekt. Enligt Travtränarnas Riksförbund (TR) har det sedan 1990-talet funnits en praxis som innebar att då en häst befinner sig i träning hos en professionellt licensierad travtränare har det ansetts vara i syfte att tävla med hästen. Denna praxis anser TR inte gäller i dag. Enligt TR har ingen hästägare en häst i professionell träning i Sverige med något annat syfte än att hästen ska tävla. Det finns enligt TR många exempel, även efter att HFD:s dom 7844-23 vunnit laga kraft, där träningsverksamheter inte godkänts som näringsverksamhet. Det finns även flera pågående rättsprocesser i frågan.

Utredningen har haft möte med Skatteverket och tagit del av olika dokument i frågan. Skatteverket har även ombetts av utredningen att inkomma med bland annat skriftlig information om gränsdragningsproblematik som Skatteverket anser kan uppstå samt vilka områden kopplat till skattelagstiftningen där myndigheten ser att det kan finnas svårigheter för hästnäringen. Detta redovisas nedan i sin helhet.

Utredningen har också gett ett externt uppdrag till en skatterättslig expert[49]. Uppdraget omfattade skatteområdet kopplat till utredningens uppdrag att kartlägga regelverket och vägledningar i syfte att fler hästverksamheter på sikt kan bedrivas på ett sätt som gör att verksamheten kan klassas som näringsverksamhet och inte som hobby. Även detta redovisas nedan i sin helhet.

3.8.1 Skatteverkets inspel till utredningen

Skatteverket har inkommit med skriftlig information till utredningen som redovisas här i sin helhet.

Inledning

Hästbranschen är bred och innehåller flera olika sektorer. Nedan har Skatteverket identifierat exempel på svårigheter som kan förekomma inom hästbranschen i stort. Då branschen är så varierad,

[49] Tjernberg Skattekonsult AB. M. Tjernberg, professor i offentlig rätt, skatterätt. 2025. *Rapport till Hästutredningen, LI 2024:05.*

varierar även svårigheterna inom de olika sektorerna. Det finns ingen särskild lagstiftning för hästbranschen och den gränsdragningsproblematik som kan uppstå återfinns i andra sammanhang och branscher.

Det är inte alltid lätt att avgöra när en verksamhet övergår från att vara av privat karaktär till att bli ett företagande. Bedömningen av när en verksamhet inkomstskattemässigt ska beskattas som näringsverksamhet och när den övergår till att vara en ekonomisk verksamhet, där moms ska tas ut på försäljningen, görs enligt olika regelverk inom skattelagstiftningen.

Gränsdragning mellan hobby och näringsverksamhet

Beroende på hur en hästverksamhet bedrivs så kan den antingen bedrivas som en hobbyverksamhet eller näringsverksamhet (ett företag). En hobbyverksamhet är ofta något som görs på fritiden samtidigt som det finns en anställning. En hobby är inte något man försörjer sig på utan det är något som görs för att det finns ett privat intresse. Det som också är typiskt för en hobbyverksamhet är att det inte finns något vinstsyfte. Att det saknas vinstsyfte innebär att kostnaderna ofta är större än intäkterna, vilket medför att verksamheten inte genererar någon vinst. Om det uppstår överskott i en hobbyverksamhet, det vill säga att verksamheten genererar vinst, så ska skatt betalas på vinsten. Nästan alla inkomster inom hobbyverksamhet är skattepliktiga.[50]

Verksamhet som bedrivs av en juridisk person, till exempel aktiebolag eller handelsbolag, beskattas i princip alltid som näringsverksamhet. När det gäller verksamhet som bedrivs av en fysisk person ska tre villkor vara uppfyllda för att det ska vara näringsverksamhet. Villkoren är självständighet, vinstsyfte och varaktighet. Om något av dessa villkor inte är uppfyllt är det i stället vanligen fråga om inkomst av tjänst i form av uppdragsinkomster eller hobby. När Skatteverket bedömer om verksamheten som bedrivs är näringsverksamhet prövas alla villkoren tillsammans.[51]

[50] Skatteverket. 2025. Verksamheter av hobbybetonad karaktär | Rättslig vägledning | Skatteverket.
[51] Skatteverket. 2025. Vad är näringsverksamhet? | Skatteverket.

Moms- och momsregistrering

Om en ekonomisk verksamhet bedrivs där det säljs momspliktiga varor eller tjänster som överstiger gränsen för låg årsomsättning[52] måste en registrering för moms finnas. En ekonomisk verksamhet bedrivs av en beskattningsbar person som bedriver en verksamhet självständigt och med avsikt att fortlöpande tillhandahålla varor eller tjänster mot ersättning. Att en verksamhet är ekonomisk innebär att den återkommande säljer varor eller tjänster mot ersättning, varor eller tjänster säljs alltså inte bara tillfälligt. En skillnad vid bedömningen av ekonomisk verksamhet och näringsverksamhet är att vinstsyftet inte ingår som ett kriterium vid bedömningen av ekonomisk verksamhet. Det ska kunna styrkas att avsikten är att driva ekonomisk verksamhet med så kallade objektiva omständigheter. Det kan till exempel vara att inköp av något som bara ska användas i den ekonomiska verksamheten eller att det finns lokaler som är särskilt anpassade för den ekonomiska verksamheten. En objektiv omständighet kan styrkas med hjälp av exempelvis ett avtal, fakturor eller ritningar på en lokal.[53]

Att vara momsregistrerad innebär att avdrag för ingående moms får göras på inköp för verksamheten. Då det ofta är stora kostnader inom hästbranschen får en momsregistrering och möjligheten till att göra avdrag för ingående moms ekonomiska effekter för verksamheterna.

Bevis- och bedömningsfrågor

Frågor kring gränsdragningen mellan hobby och näringsverksamhet och ekonomisk verksamhet eller privat verksamhet är alltid bevis- och bedömningsfrågor. Det innebär att en helhetsbedömning av omständigheterna i det enskilda fallet alltid behöver göras. Det är den som bedriver verksamheten som har bevisbördan för att visa att lönsamhet/vinstsyfte finns.

Verksamheter med hästar medför i normalfallet stora kostnader, vilket i sin tur kräver en viss omfattning på intäkterna för att kunna påvisa att det finns ett vinstsyfte. Intäkterna behöver även finnas fort-

[52] Skatteverket. 2025. Beskattningsbara personer med liten årsomsättning | Rättslig vägledning | Skatteverket.
[53] Skatteverket. 2025. Beskattningsbar person – gränsdragning mellan ekonomisk verksamhet och privat verksamhet, mervärdesskatt | Rättslig vägledning | Skatteverket.

löpande och inte vid enstaka tillfällen. En förlustbringande hästverksamhet betraktas enligt nuvarande praxis sällan som näringsverksamhet och avdragsförbudet för privata levnadskostnader innebär att det generellt ställs höga beviskrav för att hästverksamhet ska anses uppfylla näringskriterierna.

Näringsfastigheter

Hästar är i många fall uppstallade på näringsfastigheter. Inkomster och utgifter från en jord- och skogsbruksfastighet (näringsfastighet) beskattas alltid som näringsverksamhet. När det gäller näringsfastigheter och hästar så ingår inte hästarna per automatik i näringsverksamheten för att de finns på en näringsfastighet. En bedömning behöver göras om hästarna ingår i en hästverksamhet som i sig uppfyller kriterierna för näringsverksamhet, det vill säga om verksamheten drivs självständigt, varaktigt och med vinstsyfte. På en jord- eller skogsbruksfastighet ingår hästarna i näringsverksamheten om kostnaderna för hästarna är kopplade till näringsfastighetens inkomster och utgifter.

Arbetsgivare

Ges en ersättning för arbete med 1 000 kronor eller mer under ett år till en person som har A-skatt ska den som ger ersättningen redovisa och betala arbetsgivaravgifter och skatt. Ersättning för arbete kan vara lön, förmåner eller kostnadsersättningar, till exempel traktamente och bilersättning.

Om någon får hjälp med sin hästverksamhet och i stället för att betala ersättning i form av pengar ger personen som hjälpt till en vara eller tjänst kallas det för förmån. Den person som får en förmån räknas då som anställd och personen som ger varan eller tjänsten ska då vara registrad som arbetsgivare och redovisa denna förmån. En förmån värderas till marknadsvärdet, alltså till det pris som den anställda skulle fått betala på samma ort om den anställda hade köpt varan eller tjänsten för egna pengar. Om det inte går att avgöra marknadsvärdet på orten beräknas i stället värdet efter alla kostnader som är kopplade till förmånen.[54]

[54] Skatteverket. 2025. Förmåner – Företag och organisationer | Skatteverket.

3.8.2 Utredningens kartläggning av regelverk och vägledningar på skatteområdet

Utredningens kartläggning av regelverk och vägledningar på skatteområdet redovisas här genom ett externt uppdrag till en skatterättslig expert. Rapporten från det externa uppdraget redovisas i sin helhet nedan[55].

Sammanfattning och analys

Det finns inga särskilda regler gällande hästverksamheter, varken avseende inkomstbeskattning eller mervärdesbeskattning. Det innebär för det första att det i fråga om inkomstbeskattning är den generella regleringen för gränsdragning mellan näringsverksamhet och hobby som kommer i fråga. Det kan antas att en skattskyldig vill visa att verksamheten uppfyller rekvisiten självständighet och vinstsyfte för att klassificera verksamheten som näringsverksamhet. Detta för att dels i större utsträckning kunna göra avdrag för kostnader, dels för att ha möjligheten att kvitta eventuella över- och underskott mot varandra i inkomstslaget näringsverksamhet. Detta ska prövas mot bakgrund av samtliga omständigheter i varje enskilt fall. Därvid gäller bevisgraden ”göra sannolikt” och fri bevisföring. Visst stöd för bedömningarna kan finnas i avgöranden från Högsta förvaltningsdomstolen där gränsdragningen har prövats. Härvid kan alla avgöranden om olika typer av verksamheter ha betydelse, inte bara de som gäller hästverksamheter.

Liknande gränsdragningar gäller i fråga om möjligheten att bli registrerad för mervärdesskatt, där den skattskyldige ska göra sannolikt att den bedriver ekonomisk verksamhet för att kunna komma i åtnjutande av avdrag för ingående moms från utgående moms. De svenska mervärdeskattereglerna bygger i mycket stor utsträckning på EU:s mervärdesskattedirektiv. Det gör att inte bara praxis från Högsta förvaltningsdomstolen utan även praxis från EU-domstolen har betydelse för att tolka om ekonomisk verksamhet bedrivs. Även här gäller att samtliga omständigheter ska beaktas vid bedömning i det enskilda fallet. Resultatet av denna gränsdragning stämmer inte med automatik överens med den inkomstskatterättsliga bedömningen

[55] Tjernberg Skattekonsult AB. M. Tjernberg, professor i offentlig rätt, skatterätt. 2025. *Rapport till Hästutredningen, LI 2024:05.*

av näringsverksamhet. Ofta föreligger både ekonomisk verksamhet och näringsverksamhet, men det är fullt möjligt att det ena föreligger men inte det andra för en person och dennes verksamhet.

Skatteverket har publicerat omfattande texter när det gäller bedömningarna på respektive skatteområden. Trots att det är generella regler finns det inslag i myndighetens dokument som riktar sig mot verksamheter som myndigheten anser gränsar till privata intressen, bland annat just olika hästverksamheter. Skatteverkets rättsliga ställningstaganden och vägledningar riktar sig, genom dess öppna publicering, inte bara till tjänstepersoner på myndigheten och skattskyldiga. Detta gagnar den likabehandling som regeringsformen föreskriver. Det finns vidare också en positiv aspekt i det att skattskyldiga kan uppleva ett mått av förutsebarhet och rättssäkerhet, så länge de följer Skatteverkets uppfattning om gällande rätt. Det finns ju möjlighet att anpassa förutsättningarna i verksamheten så att de bedömningskriterier som myndigheten lyfter fram uppfylls. Samtidigt finns det negativa aspekter. Genom att lyfta fram särskilda verksamheter (till exempel olika slag av hästverksamheter) som särskilt känsliga för privata intressen, ger det signaler inåt i myndigheten om behov av granskning och ifrågasättande. Det kan inte uteslutas att myndighetens skrivningar även påverkar underinstansers dömande, och det är relativt vanligt att Skatteverket i sin tur bygger ställningstaganden på, samt hänvisar till praxis från, kammarrätterna. För de skattskyldiga som inte delar myndighetens uppfattning om gällande rätt kan utdragna och kostsamma processer bli följden.

Inkomst- och mervärdesskatterättslig reglering av hästverksamhet

Det finns inga särskilda lagregler för hästverksamhet när det inkomst- eller mervärdesbeskattning. Därför måste utgångspunkten för att bedöma de frågor som utreds här vara tillämpning och tolkning av generella regler. När det gäller de aktuella gränsdragningarna finns det, såväl för inkomst- som mervärdesbeskattning, en omfattande praxis avseende dessa generella regler. Det finns visserligen också avgöranden från högsta instans som har gällt olika varianter av hästverksamheter, men eftersom reglerna är just generella är det inte

bara de rättsfallen som kan tjäna som vägledning vid bedömning av gränsdragningarna.

Inkomstskatterättslig reglering och praxis för gränsdragning mellan näringsverksamhet och hobby

Av 13 kap. 1 § 1 stycket inkomstskattelagen (IL) framgår att med näringsverksamhet avses ”förvärvsverksamhet som bedrivs yrkesmässigt och självständigt”. För fysiska personer är begreppet ”förvärvsverksamhet” centralt för att avgränsa näringsverksamhet från hobby. För att verksamhet ska anses bedrivas med förvärvssyfte måste den bedrivas med ”vinstsyfte”. Avsaknad av vinstsyfte medför att verksamheten betraktas som hobbyverksamhet. Överskott från hobbyverksamhet beskattas i inkomstslaget tjänst, vilket innebär att underskott av hobbyverksamhet inte kan kvittas mot andra inkomster av näringsverksamhet. Även om det inte är helt tydligt förmedlar lagtextens lydelse att vinstsyftet ska bedömas för varje ”verksamhet”. Det är alltså fullt möjligt att en fysisk person samtidigt kan bedriva både verksamhet(er) med vinstsyfte, som då bedöms hänföras till näringsverksamhet, och verksamhet(er) som bedöms sakna vinstsyfte och anses vara hobby.

För juridiska personer gäller att avsaknaden av vinstsyfte alls inte hindrar att verksamheten betraktas som näringsverksamhet. Detta eftersom skattskyldiga juridiska personer endast har ett inkomstslag, näringsverksamhet.

Eftersom de avgöranden från högsta instans som rör gränsdragning mellan näringsverksamhet (rörelse)[56] och hobby sammantaget visar att bedömning alltid ska ske med beaktande av omständigheterna i varje enskilt fall, bör försiktighet råda när det gäller att dra konkreta och definitiva slutsatser av tidigare avgöranden från Högsta förvaltningsdomstolen (HFD). För illustrationens skull kan det dock konstateras att det finns ett antal äldre rättsfall från högsta instans

[56] Före 1990 års skattereform fanns sex olika inkomstslag, däribland rörelse och inkomst av jordbruksfastighet. Så äldre praxis rör därför gränsdragning mellan rörelse och hobby. Frågan motsvaras i dag av gränsdragning mellan näringsverksamhet och hobby. Det är dock viktigt att tänka på att för tiden före skattereformen, 1991, så var inkomst av hobby skattefri, vilket innebar att den skattskyldige vid överskott önskade visa att det var hobby.

som berör gränsdragningsfrågan vid några olika hästverksamheter:[57] I Regeringsrättens årsbok (RÅ) 1960 Fi 903 ansågs uppfödning av kapplöpningshästar inte utgöra rörelse, i RÅ 1964 Fi 286 ansågs avel och kapplöpningsverksamhet utgöra rörelse, i RÅ 1964 ref. 9 ansågs tävlingsverksamhet med en travhäst inte utgöra rörelse, i RÅ 1968 Fi 1953 ansågs inte travrörelse med som mest två travhästar utgöra rörelse (RÅ 1968 Fi 1953), i RÅ 1973 ref. 52 hade travverksamhet bedrivits varaktigt över en längre period med en till två hästar, utgjort mannens enda förvärvskälla samt inte ansetts obetydlig och ansågs därför utgöra rörelse, i RÅ 1973 Fi 633 ansågs uppfödning av ett antal ridhästar inte utgöra rörelse, i RÅ 1974 ref. 85 ansågs innehav av travhäst där annan hade haft hand om skötsel och träning inte utgöra rörelse och i RÅ 2010 ref. 111 ansågs uppfödning av ridhästar avsedda för fälttävlan inte som rörelse. Verksamheten hade genererat underskott under en följd av år. Domstolen konstaterade först principiellt att inkomster och utgifter på grund av innehavet av en näringsfastighet räknas till näringsverksamhet även om det inte följer av första stycket i paragrafen. Regeln ansågs dock ta sikte på inkomster och utgifter som föranleds av själva innehavet av fastigheten och inte på användningen eller nyttiggörandet av tillgångar som finns på fastigheten utan att ha en omedelbar koppling till denna.

Som också framhållits av bland annat Pelin och Augustsson bör, eftersom reglerna för klassificering som näringsverksamhet är generella, bedömningen av vinstsyfte ske på objektiva grunder,

> dvs. att det inte ska ha någon betydelse om det är fråga om hästverksamhet eller annan verksamhet.[58]

Dessa författare utläser dock att det för åtminstone vissa hästsportverksamheter (trav och galopp) har tillämpats schabloner i domstolarna. Som framgår ovan ansågs i RÅ 1964 ref. 9 en häst inte utgöra rörelse, men i RÅ 1964 Fi 286 ansågs en galoppverksamhet (omfattande 16 hästar) som gått med förlust i 12 år i rad vara rörelse. Det schablonmässiga tänkandet verkar enligt författarna dock, med

[57] Målen är de som Skatteverket återger under rubriken ”Hästverksamhet” i Rättslig vägledning om ”Verksamheter av hobbybetonad karaktär”, https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2024.6/331130.html#h-Gransdragningen-mellan-hobby-och-naringsverksamhet.

[58] Pelin, Lars och Augustsson, Martin. 2009. *Beskattning av hästgårdar och hästverksamhet*. Svensk Skattetidning, 2009, nr 4, s. 366–381.

RÅ 1973 ref. 52 som exempel (en-två travhästar), frångås om andra faktorer talar för vinstsyfte (till exempel om det gjorts inte obetydliga vinster och den skattskyldige inte haft några andra inkomster).

Rosén och Nevander har gjort en aktuell och åskådliggörande genomgång av hur bedömning av hästverksamheter har skett i ett stort antal kammarrättsdomar[59]. Den informella svenska rättskällelära tillerkänner inte underrättsavgöranden något prejudikatvärde, men genomgången ger fingervisningar om hur bedömningar hos myndigheten och domstolar kan ske i praktiken. Författarnas sammantagna slutsats är att bedömning av hästverksamheter sker på ett särskilt sätt på underrättsnivå, och att anledningen är att Skatteverket anser att hästar är en tillgång som kan användas privat. Avgörandena visar att omständigheter som generellt anses tala emot att en hästverksamhet har ett vinstsyfte är att

> verksamheten går med förlust och inte längre anses vara i ett uppstartsskede, att försäljning av varor eller tjänster inte förekommer eller endast är sporadiskt förekommande och att det i en avelsverksamhet inte betäcks ston eller inte produceras föl med tillräcklig frekvens.

Författarna konstaterar också att frånvaron av skriftlig affärsplan har varit ett tungt vägande skäl för Skatteverket och kammarrätter att anse att verksamheten bedrivs utan förvärvssyfte. Författarna konstaterar vidare att deras genomgång visar

> att familjeföretag inom hästnäringen, där barnen i familjen (ej nödvändigtvis underåriga) deltar i verksamheten, inte förefaller ha någon större chans i underrätter att bli betraktade som näringsverksamhet om verksamheten visar underskott.

Mervärdesskatterättslig reglering avseende ekonomisk verksamhet

Mervärdesskatten är reglerad genom EU-direktiv och den svenska implementeringen gäller genom lagen om mervärdesskatt (ML)[60]. Skattskyldig till mervärdesskatt är den som bedriver ”ekonomisk verksamhet”, med vilket avses varje verksamhet som bedrivs av en producent, en handlare eller en tjänsteleverantör, inbegripen gruvdrift

[59] Rosén, Fredrik och Nevander, Louise. 2019. *Hästföretagare bedöms i särskild fålla, Skattenytt*, 2019, s. 577–594.
[60] Prop. 2022/23:46. Rådets genomförandeförordning (EU) nr 282/2011 av den 15 mars 2011 om fastställande av tillämpningsföreskrifter för direktiv 2006/112/EG om ett gemensamt system för mervärdesskatt.

och jordbruksverksamhet samt verksamhet inom fria och därmed jämställda yrken, 4 kap. 2 § andra stycket ML. Begreppet ekonomisk verksamhet kan sägas omfatta försäljning av varor eller tjänster som inte bara görs tillfälligt. Bedömningen ska göras mot bakgrund av samtliga omständigheter i det enskilda fallet. EU-domstolen har uttalat att begreppet ekonomisk verksamhet har en objektiv karaktär och att verksamheten ska bedömas i sig, oberoende av syfte eller resultat.[61] Det finns således inte något krav på att verksamheten ska gå med vinst för att kunna anses som ekonomisk. Även en verksamhet som går med förlust kan alltså utgöra en ekonomisk verksamhet.

Det finns ett mål som HFD hänvisat till flera gånger. I det så kallade Baštová-målet[62] bedömde EU-domstolen om det kan anses föreligga ett direkt samband mellan en tjänst som hästägaren tillhandahåller en tävlingsarrangör, bestående i att ställa sin häst till förfogande för deltagande i en kapplöpningstävling, och den ersättning som hästägaren erhåller för detta, i form av prispengar. De inkomster som Baštová erhöll genom sin verksamhet bestod av bland annat av prispengar. Frågan var om Baštová kunde få fullt avdrag för ingående moms hänförlig till bland annat avgifter i samband med kapplöpningstävlingar, foder och förbrukningsartiklar för hästar, med anledning av att deltagande i kapplöpningarna kan utgöra en beskattningsbar transaktion som medför rätt till avdrag. För det fall en häst ställs till en kapplöpningsarrangörs förfogande utan att det medför någon utbetalning av startpengar för deltagande, och endast de ägarna till de hästar som placerar sig i tävlingen erhåller prispengar, ansåg domstolen att det inte kan anses att tjänsten ger upphov till en faktisk ersättning som innebär en beskattningsbar transaktion. Slumpmässigheten, ansåg domstolen, utesluter att det finns ett direkt samband mellan tjänsten, i form av att hästen ställs till förfogande, och erhållandet av prispengarna. Dock slog domstolen fast att ersättning i form av startpengar, oberoende av hästens placering i tävlingen, skulle kunna kvalificeras som ett tillhandahållande av tjänster mot ersättning och därmed vara beskattningsbar transaktion. Kristofferson är av uppfattningen att det vore förenligt med EU-rätten att även

[61] C-263/11 Rēdlihs, p. 28.
[62] C-432/15 Baštová. Se för en analys av domen och dess betydelse för svensk del, Nordström, Sofia, Slumpmässighet och direkt samband inom hästverksamhet – en analys av begreppet ekonomisk verksamhet i artikel 9.1 i mervärdesskattedirektivet, Examensarbete i skatterätt, höstterminen 2023, Uppsala universitet, https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1827228/FULLTEXT01.pdf.

prispengar skulle kunna anses som tillhandahållande mot ersättning om alla deltagare får prispengar oavsett prestation i en tävling[63].

Momsfrågor gällande hästverksamhet har varit föremål för HFD:s prövning tre gånger. I HFD 2019 ref. 68 slog domstolen fast att om det finns garanterade prispengar till samtliga som deltar i ett travlopp ska den delen av prispengarna utgöra en momsgrundande händelse. I HFD 2022 ref. 3 slog HFD fast att de ersättningar som betalas ut vid så kallade premielopp är momsgrundande. Fallet gällde en hästägare vars häst genomför ett premielopp enligt de på förhand fastställda villkoren garanterad en ersättning om 20 000 kronor, oberoende av andra hästars placeringar i loppet. Det är den egna hästens prestation som är avgörande. Att det utgår premier endast för de hästar som uppfyller ett visst kvalitetskrav innebär enligt HFD inte att ersättningen utgår slumpmässigt. I HFD 2024 ref. 44 slog domstolen fast att hästföretag som fortlöpande bedriver travtävlingsverksamhet mot garanterad startpeng bedriver ekonomisk verksamhet. Personen hade under lång tid bedrivit en verksamhet som består i att tävla med 3–4 hästar i travtävlingar mot en startpeng. Personen hade varit licensierad tränare godkänd av Svensk Travsport, och hade tränats kontinuerligt och årligen tävlat vid 50–60 tillfällen. Startpengar utgör enligt HFD ersättning för tillhandahållande av tjänster i mervärdesskatterättslig mening. HFD betonade att tävlingsverksamheten hade bedrivits under lång tid och i stor omfattning, och att hästarna använts enbart i den verksamheten. Enligt Svensk Travsport hävdar Skatteverket att det endast är en verksamhet som liknar den som prövades av HFD, det vill säga en verksamhet med 3–4 hästar som tävlat under lång tid, som kan vara momspliktig verksamhet. Vid tolkningen av ett avgörande från HFD måste ställning tas om den leder till ett generellt prejudikatvärde eller om den kan anses vara ett in casu-avgörande. I p. 19 i domen skriver HFD att ”om en tillgång på grund av sin karaktär kan utnyttjas för både ekonomiska och privata ändamål ska det utifrån samtliga omständigheter avgöras om tillgången verkligen utnyttjas för att fortlöpande vinna intäkter. Omständigheter som då kan beaktas är till exempel den faktiska tid under vilken tillgången används för verksamheten, antalet kunder och intäkternas belopp (Enkler, C-230/94, EU:C:1996:352, punkterna 27–29 och Rēdlihs, C-263/11, EU:C:2012:497, punkterna 33, 34 och 38).”

[63] Kristoffersson, Eleonor. 2017. *Mervärdesskatt vid idrottstävlingar och andra tävlingar*. Svensk Skattetidning, 2017, s. 661 ff.

Det som domstolen sedan pekar på (p. 20) är att tävlingsverksamheten har bedrivits under lång tid och i stor omfattning och att hästarna används enbart i den verksamheten, vilket talar för att personen ska anses bedriva ekonomisk verksamhet. Det framgår alltså inte av domskälen att antalet travhästar har vägts in i bedömningen.

Eftersom ekonomisk verksamhet med hästar kan bedrivas i många olika former, kan inte bara en utan flera av de olika momssatserna (6, 12 och 25 procent) aktualiseras, liksom att det också ibland kan vara frågan om en ej momspliktig verksamhet. Beroende på vilken typ av verksamhet till exempel trav, galopp, turridning, hästuthyrning, uthyrning av ridhus och manege, ridskola, inackordering, handel, uppfödning samt hingsthållning, samt huruvida ersättningen utgår för momspliktiga varor eller tjänster, kan en ekonomisk verksamhet ha en eller flera av de olika momssatserna eller vara helt eller delvis momsbefriad. Det senare kan i så fall påverka avdragsrätten för ingående moms. Avdragsrätten är dock inte beroende av vilken momssats som tillämpas på den ingående momsen.

Något om bevisfrågor

Det som ska bevisas är att det är sannolikt att förutsättningarna för att näringsverksamhet anses bedrivas, respektive vara en beskattningsbar person (ekonomisk verksamhet), är uppfyllda. Om en person vill bli beskattad i näringsverksamhet, respektive betraktad som en beskattningsbar person, är det personen som ska kunna visa att det är sannolikt att förutsättningarna är uppfyllda och som därmed har bevisbördan. Om Skatteverket tar initiativ till att en person ska beskattas i näringsverksamhet, respektive ska registreras för mervärdesskatt, är det Skatteverket som har bevisbördan för att visa att det är sannolikt att förutsättningarna är uppfyllda. Eftersom bevisgraden är ”göra det sannolikt”, krävs inte att det ska vara helt klarlagt att förutsättningarna är uppfyllda. Bedömningen av om bevisningen når upp till nivån sannolikt måste alltid göras i det enskilda fallet och utifrån samtliga objektiva omständigheter som kommit fram i ärendet.

Skatteverkets särskilda ställningstaganden och rättsliga vägledningar för hästverksamhet

Skatteverket har på sin hemsida allmänna råd, bland annat just vad det gäller verksamheter där häst används. Ambitionen med myndighetens texter är att skapa en så likartad bedömning som möjligt i landet av likartade frågor. Ibland utformar myndigheten också så kallade ställningstaganden. Oavsett hur myndighetens texter benämns, har de inte formell karaktär av föreskrift och är därför inte bindande.[64] Texterna återger när det gäller inkomstbeskattningen generella regler och förarbetsuttalanden för gränsdragningen mellan hobby och näringsverksamhet, rättsfall (specifikt avseende hästverksamhet) från högsta instans samt myndighetens tolkning av dessa rättskällor. Motsvarande redogörelser för mervärdesbeskattning finns också i form av rättslig vägledning och ställningstaganden.

Det faktum att Skatteverket väljer att besluta om ställningstaganden och särskilda skrivningar i den rättsliga vägledningen avseende just användning av hästar i verksamheter, trots att någon särskild lagstiftning inte finns på området, väcker flera frågor. Rent generellt kan rättsliga ställningstaganden ge upphov till tydligare uppfattning hos skattskyldiga om hur Skatteverket väljer att granska och besluta i de berörda frågorna. I så fall förbättras förutsebarhet och rättssäkerhet. Skatteverket har dock inte behörighet att skapa nya rättsregler, det vill säga i form av lagstiftning och föreskrifter (annat än i vissa särskilt reglerade fall), vilket innebär att de rättsliga ställningstagandena måste inrymmas i hur synen på gällande rätt analyseras fram i traditionell mening (det vill säga inom lagtext, praxis från Högsta förvaltningsdomstolen samt i viss utsträckning förarbeten).[65] Rosén och Nevander har konstaterat att den företagare som väljer att med hästen som utgångspunkt sälja varor och tjänster inte sällan ifrågasätts av Skatteverket[66]. Detta anses enligt författarna bero på

[64] Texterna brukar inordnas under Rättslig vägledning eller som särskilda ställningstaganden. Som Påhlsson konstaterat bör den juridiskt relevanta benämningen vara ”allmänna råd”. Se för en analys som bland annat diskuterar eventuella formkrav och tolkningsmöjligheter, Påhlsson, Robert, Skatteverkets styrsignaler – en ny blomma i regelrabatten, Skattenytt, 2006, s. 401–418.
[65] Tjernberg, Mats. 2018. *Skatterättslig tolkning*, Iustus förlag.
[66] Rosén, Fredrik och Nevander, Louise. 2019. *Hästföretagare bedöms i särskild fålla*. Skattenytt, 2019, s. 577–594.

> att en häst – till skillnad från de flesta andra tillgångar – av Skatteverket generellt anses vara en tillgång av sådan karaktär att den kan användas även för privat bruk. Av denna anledning kommer den som vill registrera en hästverksamhet som näringsverksamhet eller ekonomisk verksamhet att granskas av Skatteverket i särskild ordning.

Förekomsten av den rättsliga vägledningen för just hästverksamhet kan riskera leda till att myndighet och domstolar i stor utsträckning hemfaller åt generella bedömningar utan att i tillräcklig omfattning göra enskilda bedömningar av konkreta omständigheter i varje fall.[67,68]

Skatteverkets rättsliga vägledning avseende inkomstskatterättslig gränsdragning mellan näringsverksamhet och hobby

Skatteverkets anger i sin text i den rättsliga vägledningen[69] att frågor kring gränsdragningen mellan hobby och näringsverksamhet alltid är bevis- och bedömningsfrågor, eftersom den uppfattningen bekräftas av praxis från HFD (se ovan under rubriken Inkomstskatterättslig reglering och praxis för gränsdragning mellan näringsverksamhet och hobby):

> Det innebär att en helhetsbedömning ska göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Exempel på generella omständigheter är till exempel att man kan uppvisa en affärsplan eller ekonomisk kalkyl som visar på en avsikt att varaktigt bedriva verksamhet. Andra omständigheter kan vara att det sker marknadsföring för att nå kunder, att särskilt verksamhetsspecifikt tillstånd finns, att det finns lokaler för ändamålet, att specifika investeringar och inköp har gjorts. Har verksamheten påbörjats kan bedömningen även påverkas av storleken på inkomster i verksamheten och förekomst av kunder utanför den egna närståendekretsen.

När myndigheten sedan konkret applicerar resonemangen på hästverksamhet inleder verket med att skriva om ”brukshästar för drift av jordbruksfastighet som används för bearbetande av jord i jordbruk och nyttjande i skogsbruk” att de ”kan ha” sådan anknytning till

[67] Ibid.
[68] Pelin, Lars och Augustsson, Martin. 2009. *Beskattning av hästgårdar och hästverksamhet*. Svensk Skattetidning, 2009, nr 4, s. 366–381.
[69] Skatteverket. 2024. *Rättslig vägledning.* https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2024.6/331130.html#h-Hastverksamheter.

fastigheten att de ska anses ingå i näringsverksamhet enligt 13 kap. 1 § tredje stycket IL.

När det sedan gäller övrig hästhållning på jordbruksfastighet, där innehavaren av fastigheten är en fysisk person, anser myndigheten att inte hästhållningen med automatik anses ingå i en näringsverksamhet enligt 13 kap. 1 § tredje stycket IL. Själva innehavet av en jordbruksfastighet ska då inte påverka bedömningen av om hästhållningen ska anses ingå i näringsverksamhet enligt huvudregeln i 13 kap. 1 § första stycket IL. Båda dessa synsätt kritiserades av Rydin och Antonsson redan 2008[70]. Författarna uttryckte uppfattningen att ”brukshästar” inte bara kan utan ”ska” ingå i jordbrukets näringsverksamhet. De menade att hästar utgör tillgångar i verksamheten precis som till exempel traktorer och nötkreatur. När det sedan gäller andra hästar än brukshästar menade de att Skatteverkets inställning var kategorisk och saknade motivering.

Som framgått ovan anser Skatteverket att brukshästar för drift av jordbruksfastighet vilka används för bearbetande av jord (ej bete) respektive nyttjande i skogsbruk kan ha sådan anknytning till fastigheten att de ska anses ingå i näringsverksamhet enligt 13 kap. 1 § andra stycket IL. Exempel kan vara hästar vilka nyttjas för dragande av redskap för plöjning, gödsling, harvning och skörd.

Skatteverket anser inte att ett grundläggande inkomststöd för hållbarhet inom ramen för den EU-gemensamma jordbrukspolitiken eller ett sponsorbidrag till en tävlingsverksamhet, bedriven av bidragsmottagaren, med automatik innebär att verksamheten ska anses utgöra näringsverksamhet. Skatteverket anser vidare att uthyrning av stallplats ska beskattas i inkomstslaget kapital eller i inkomstslaget näringsverksamhet beroende på om fastigheten är en privatbostadsfastighet eller en näringsfastighet.

I ett ställningstagande från 2009[71] har Skatteverket väldigt omfattande och konkret redogjort för sin syn på gränsdragningen mellan hobby och näringsverksamhet när det bland annat gäller en rad olika slag av hästverksamheter. Ställningstagandet tar bland annat upp problematiken kring trav, avel och olika slag av ridverksamheter. Till exempel berörs tävlingsverksamhet med egna hästar, ridskole-

[70] Rydin, Urban och Antonsson, Jan. 2008. *Beskattning av hästverksamhet.* Svensk Skattetidning, 2008, nr 4, s. 254–269.
[71] Skatteverket. 2009. *Hästverksamhet – gränsdragningen mellan hobby- och näringsverksamhet.* https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/327478.html?date=2009-04-08, och Rättslig vägledning, Verksamheter av hobbybetonad karaktär.

verksamhet, turridning och ridlägerverksamhet. Ställningstagandet berör även bland annat handel med hästar, betäckningstjänster, hästträning och utbildning. Det detaljerade innehållet är alldeles för omfattande för att återges, men sammanfattningsvis menar myndigheten att en förlustbringande hästverksamhet sällan betraktas som näringsverksamhet och att avdragsförbudet för privata levnadskostnader innebär att det generellt ställs höga beviskrav för att hästverksamhet ska anses uppfylla näringskriterierna. Skatteverket menar i sin rättsliga vägledning gällande Verksamheter av hobbybetonad karaktär att det för verksamheter som gränsar till det privata, så kan bevisvärdet på de objektiva omständigheterna vara svagare än för motsvarande objektiva omständigheter när det gäller verksamheter som inte gränsar till det privata.

Rättslig vägledning för om hästverksamhet kan vara ekonomisk verksamhet i mervärdesskattehänseende

Skatteverket uttrycker att frågan om hästverksamhet är en ekonomisk verksamhet måste avgöras i varje enskilt fall utifrån de allmänna bestämmelserna om vad som är en ekonomisk verksamhet. Myndigheten fortsätter med att konstatera att ekonomisk verksamhet i normalfallet föreligger vid

> kommersiell handel med hästar som bedrivs varaktigt och som kan jämställas med en kommersiell aktörs verksamhet. Även försäljningar som sker varaktigt i verksamheten och som avser betäckningstjänster vid hingsthållning, uppfödning av hästar för försäljning, inackordering av hästar och ridutbildning är ytterligare exempel på när det i normalfallet föreligger en ekonomisk verksamhet.

Däremot menar Skatteverket att ekonomisk verksamhet inte kan anses föreligga när

> någon föder upp hästar för eget bruk eller innehar hästar för fritidsridning.

Med anledning av ett stort antal inkomna frågor rörande just verksamheter som gränsar till det privata har Skatteverket utformat ett särskilt ställningstagande. Däri anges vilka förutsättningar som enligt myndigheten ska vara uppfyllda för att en person ska betraktas som en beskattningsbar person, samt vilken bevisning som behövs

för att visa att dessa förutsättningar är uppfyllda när det är fråga om verksamheter som gränsar till det privata. Med verksamhet som gränsar till det privata menas då verksamheter som även kan bedrivas privat som fritidssyssla och/eller där verksamheten baseras på tillgångar som även kan användas privat. Skatteverket anser att bedömningen av om kravet på fortlöpande försäljningar är uppfyllt ska göras utifrån vad som är normalt för den typ av verksamhet som bedrivs och vad det är för varor eller tjänster som tillhandahålls. Även försäljningar som är begränsade till viss säsong eller som sker med långa mellanrum kan vara fortlöpande. Om en tillgång uteslutande är ägnad åt att användas ekonomiskt är detta i allmänhet tillräckligt för att visa att ägaren använder tillgången för att fortlöpande vinna intäkter. Om en tillgång däremot kan användas både för ekonomiska och privata ändamål måste enligt Skatteverket en bedömning göras utifrån samtliga omständigheter som rör användandet. Detta leder myndigheten in till att konstatera att en person som säljer, hyr ut eller på annat sätt använder sina privata tillgångar, till exempel häst, normalt inte är en beskattningsbar person. Det krävs att personen vidtar aktiva åtgärder för att få intäkter av tillgången på ett sätt som skiljer sig från hur en privatperson agerar. Verksamheten ska bedrivas på ett sätt som är jämförbart med en motsvarande ekonomisk verksamhet som vanligtvis bedrivs på ett affärsmässigt sätt. Exempelvis vid uthyrning av en sådan tillgång kan det krävas en hög grad av kontinuitet och frekvens för att denna uthyrning ska anses vara bedriven på ett sätt som är jämförbart med en uthyrningsverksamhet som bedrivs affärsmässigt.

En bedömning av om en verksamhet som gränsar till det privata är en ekonomisk verksamhet ska då göras utifrån samtliga objektiva omständigheter i det enskilda fallet. Skatteverket anser därför att även priset för de varor eller tjänster som är till försäljning i förhållande till den frekvens med vilken det är möjligt att genomföra försäljningarna har betydelse vid bedömningen av att det finns en avsikt att fortlöpande ha sådana försäljningar. Viktigt är enligt myndigheten att det räcker att den som ska bedriva verksamheten har en avsikt att fortlöpande sälja varor eller tjänster, det vill säga det finns inget krav på att försäljningar faktiskt kommer till stånd. Förutsättningarna för att vara en ekonomisk verksamhet kan därför vara uppfyllda redan när en verksamhet är i ett uppbyggnadsskede och det ännu inte har skett någon försäljning. Det gäller även om verksam-

heten avslutas utan att någon försäljning har skett. Skatteverket uttrycker att HFD 2024 ref. 44 (omnämnd ovan) avviker från Skatteverkets tidigare uppfattning, och klargör att det kan vara fråga om en ekonomisk verksamhet även när en hästägares verksamhet endast består i att ställa upp i tävlingar mot en startpeng. Skatteverket har meddelat att myndigheten kommer att se över ställningstagandet och analysera vilken betydelse som domen har, framför allt på avsnitt 4.4. i sin rättsliga vägledning. Domen meddelades 9 september 2024, men myndigheten har ännu inte kommenterat avgörandet. Vid kontakt med Skatteverket har det uppgetts att myndigheten avvaktar ett antal kammarrättsdomar.

3.9 Finansiering och lönsamhet

Kapitalbehovet är som regel större i verksamheter med någon form av animalieproduktion jämfört med andra sektorer inom lantbruket. För nya företagare är det höga inträdesbarriärer då det krävs stora investeringar i anläggningar, mark, djur, maskiner och utrustning samtidigt som lönsamheten generellt är svag. Kapitalförsörjningen är ett betydande problem i hästsektorn, något som delas med många animalieproducenter inom lantbruket. Särskilt små företag, vilket är vanligt förekommande i hästsektorn, har ofta problem att få tillgång till kapital för att investera. Ökad reglering av bankerna och deras risktagande begränsar möjligheterna för företagen att låna till större investeringar. Många banker saknar också specifik kompetens kring lantbruk och hästföretagande, vilket också kan bidra till att det är svårt att få låna de belopp som krävs. Hästföretagare omfattas inte heller av investeringsstödet för ökad konkurrenskraft inom ramen för den EU-gemensamma jordbrukspolitiken (GJP).

Då det till stor del saknas statistik över lönsamhetsutvecklingen och andra ekonomiska parametrar i hästsektorns olika verksamheter är det svårt att få en korrekt och faktabaserad bild av såväl näringens ekonomiska situation som tillväxten. Klart är att lönsamheten generellt bedöms som låg, något hästnäringens organisationer också konstaterar. Det är ofta svårt att få kostnadstäckning och företagandet börjar hellre som en stark vilja att leva på sitt intresse snarare än som en god affärsidé. Med svag lönsamhet följer som regel en låg tillväxt och investeringsvilja.

Den upplevt låga lönsamheten har en hämmande effekt på utvecklingen av befintliga hästföretag, men medför också att attraktiviteten och möjligheten att starta nya företag minskar. Detta bland annat då låg lönsamhet är begränsande både när det gäller att få den finansiering som krävs och att bära lånekostnaderna. Till det kommer höga, och på senare tid ökande, kostnader för bland annat finansiering (räntor), arbetskraft och insatsvaror som foder, strömedel och energi. Om nettolönsamheten, marginalen, är låg kan även till synes marginella kostnadsökningar slå mycket hårt mot lönsamheten. I lantbrukets övriga produktionsgrenar med animalier är nettolönsamheten låg, cirka 10–15 procent[72]. En låg lönsamhet påverkar den långsiktiga konkurrenskraften och möjligheten att investera. Med låg lönsamhet blir det också svårare att hantera risker i företagandet. Det kan handla om klimatförändringarnas påverkan på skörd och foder- samt strötillgång, kvalitet och pris men även frågor som veterinärbristen i Sverige tvingar företagen till ökat risktagande.

3.9.1 Kartläggning över travtränarbranschens ekonomiska situation

Det finns få undersökningar kring lönsamhet och konkurrenskraft i hästföretagen. Ludvig & Co har dock genomfört en kartläggning över travtränarbranschens ekonomiska situation under 2017–2022 på uppdrag av Travtränarnas Riksförbund[73]. Speciellt fokus har riktats på att fånga upp 2022 års extrema kostnadsutveckling på råvarusidan och travtränarföretagens förutsättningar att hantera detta. I studien konstateras att travtränarnas marginaler har krympt avsevärt sedan 2017 och att tränarna som regel valt att kompensera för ökade kostnader genom minskade löneuttag till sig själva. Även på skötarsidan har det skett en reallönesänkning under perioden. Speciellt under 2022 har egenuttagen minskat och cirka 80 procent av alla tränare uppger i studien att de är oroliga för att tappa kunder om träningsavgiften höjs. Samtidigt visar studien att travträningen har relativt låg priskänslighet och att en prishöjning med cirka 10 procent endast kan förväntas resultera i ett bortfall om cirka 5,7 procent hästar i träning. Träningsavgiften uppgick i undersökningen i snitt till

[72] Statens offentliga utredningar. 2024. *Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd.* SOU 2024:56.
[73] Ludvig & Co. 2023. Rapport. *Travtränarnas Ekonomiprofil 2023.*

389 kronor per dag år 2022, men priset trycks ner av att den genomsnittliga verksamheten inte uppbär marknadsmässiga personalkostnader. Författarna konstaterade att en marknadsmässig affär kräver en träningsavgift på minst 585 kronor per dag år 2023.

3.9.2 Ridskolors ekonomi

Enligt Svenska Ridsportförbundet (SvRF) finns det 435 ridskolor i landet varav 312 drivs av föreningar. Övriga drivs av föreningar i samverkan med privat aktör eller som företag. Omsättningen på ridskolorna (oavsett ägarform) varierar. Det finns ridskolor med en omsättning över 12 miljoner kronor, men en klar majoritet ligger under 4 miljoner kronor.[74] Även ridskolorna har som regel en ansträngd ekonomi och enligt SvRF:s statistik går cirka 40 procent med underskott. Jämfört med många andra sporter har hästsporten levande djur som redskap vilket kräver utbildad personal, inte minst av säkerhetsskäl. Hästarna kräver också skötsel alla dagar året runt vilket medför att lokaler inte kan hyras per timma, något som många andra idrotter kan. Det fördyrar verksamheten på ridskolorna där många har en ansträngd ekonomi. När det gäller andra idrotter som bedrivs i olika idrottshallar står kommunen ofta för all drift, underhåll, vaktmästare och lokalvård med mera vilket påverkar ekonomin positivt. I vissa fall äger kommunen också ridanläggningen och står för driften (el, vatten, sophämtning, avlopp etcetera). I dessa fall blir ridskolans ekonomi mer långsiktigt hållbar. När ridskolan själv, förutom hästar och utrustning, även äger anläggningen kan konstateras att ekonomin ofta blir ansträngd. Till detta kommer personalkostnader. SvRF genomförde en Novus undersökning 2024 där man tillfrågade 100 kommuner om hur de bidrar med medel till olika idrotter. SvRF konstaterar i rapporten att samtliga kommuner ansåg att ridsporten har stor betydelse för att skapa meningsfulla fritidsaktiviteter för barn och ungdomar. Cirka 90 procent av kommunerna angav att de har personal som arbetar med skötsel av kommunens idrottsanläggningar. Endast 18 procent av de tillfrågade kommunerna hade det för ridanläggningarna.[75]

[74] Svenska Ridsportförbundet. 2025. Pers. medd.
[75] Ibid.

3.9.3 Regeringsuppdrag om finansieringsinstrument

Regeringen konstaterar att bristen på kapital hämmar investeringar och försvårar ägarskiften. Regeringen vill förbättra tillgången till kapital inom jordbruket i syfte att upprätthålla och öka produktionen. I den strategiska planen finns redan ett investeringsstöd för ökad konkurrenskraft. Finansieringsinstrument skulle enligt regeringen kunna vara ett komplement för att främja ytterligare investeringar.

Regeringen har mot denna bakgrund gett Jordbruksverket i uppdrag att upphandla en förhandsbedömning av om finansieringsinstrument bör införas inom ramen för den svenska strategiska planen i den gemensamma jordbrukspolitiken[76]. Förhandsbedömningen ska analysera lämpligheten och ändamålsenligheten för att förbättra jordbrukets lönsamhet, öka livsmedelsproduktionen och stärka jordbrukets konkurrenskraft. Bedömningen ska omfatta en marknadsanalys, uppskattat finansieringsgap samt bedömning av lämpligt finansieringsinstrument, inklusive dess form och storlek vid ett eventuellt genomförande. Eventuella statsstödsrättsliga frågor ska också analyseras. Uppdraget ska redovisas senast den 27 juni 2025.

3.9.4 Regionalfonden

Med hjälp av Regionalfonden (Europeiska regionala utvecklingsfonden) kan olika aktörer driva projekt för miljö, klimat, företagande, kompetens, spjutspetsforskning eller tillgång till bredband. Projekten kan vara mycket olika men målet är hållbar utveckling och sysselsättning i alla Europas regioner. Det är Tillväxtverket som fördelar 8 miljarder kronor till projekt som ska leda till investeringar i hållbar utveckling och sysselsättning i hela Sverige. EU-projekten behöver också ha 60 procents medfinansiering från andra offentliga aktörer. Även privata aktörer kan bidra med medfinansiering.

Juridiska personer, privat- eller offentligrättsliga kan söka stöd för projektidéer. Exempel på privaträttsliga juridiska personer är aktiebolag och ideella och ekonomiska föreningar. Exempel på offentligrättsliga juridiska personer är universitet och högskolor, regionförbund, kommuner, regioner och statliga myndigheter. Enskilda

[76] Regeringsbeslut. 2024-11-07. *Uppdrag till Statens jordbruksverk att ta fram en förhandsbedömning om finansieringsinstrument i den gemensamma jordbrukspolitiken.* LI2024/02074.

näringsidkare och privatpersoner kan inte söka stöd. Exempel på organisationer som ofta söker stöd är regioner, kommuner, myndigheter, högskolor och universitet samt branschorganisationer och forskningsinstitut.[77]

3.10 Regler, administration och kontroll

3.10.1 Regler och administration ökar

I en studie från SLU år 2020[78] analyserades utvecklingen av antalet regler som gäller för lantbruksföretag under 1996–2016. Studien syftade till att identifiera och kvantifiera tid och kostnader för olika regelverk som belastar de svenska lantbruks- och landsbygdsföretagarna samt analysera effekterna av dessa. Studien omfattade även en analys av utvecklingen av antalet regler som gäller för lantbruksföretag under 1996–2016. För att kvantifiera tid och kostnad för lantbruksföretagens administration användes en digital dagbok där cirka 50 lantbruksföretagare registrerade den tid som de årligen lade ner för insamling, dokumentation och rapportering av uppgifter och kostnader för administration, kontroll, inspektioner och tillstånd. Vidare intervjuades 30 lantbruks- och landsbygdsföretagare, statliga tjänstepersoner och rådgivare om erfarenheter kring lagstiftning och byråkrati i svensk livsmedelsproduktion. Under 20-årsperioden 1996–2016 noterades en ökning av antalet lagkrav som berör lantbruket med 120 procent. Den största procentuella ökningen hade företag med hästverksamhet. Det största antalet lagkrav att följa hade gårdar med nötkreatur i kombination med växtodling (cirka 450 lagkrav).

Flera företag framförde i intervjuerna att det inte var antalet lagkrav utan tillämpningen av lagkraven som var ett problem. Exempelvis revideras eller omtolkas ibland den befintliga lagstiftningen. Antalet lagkrav är då detsamma, men tolkningen och tillämpningen har ändrats och kan medföra nya krav på exempelvis stallbyggnader, något som kan få stora ekonomiska konsekvenser. Med detta reso-

[77] Tillväxtverket. 2025. https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/omtillvaxtverket/eufonder/regionalfonden/malochinriktningforregionalfonden.1729.html.
[78] Sveriges lantbruksuniversitet, SLU. 2020. *Byråkratin i lantbruket belastar och kostar.* Rapport 2020:7.

nemang är antalet lagkrav enligt författarna ett otillräckligt nyckeltal för att bedöma lagstiftningsbördan.

Under samma period (1996–2016) ökade även kravet på journalföring (antalet journaler) med 340 procent (från 5 till 22) och antal tillfällen då det krävs en anmälan eller tillstånd med 450 procent (från 6 till 33). Den ökande byråkratin tar enligt forskarna tid att hantera och medför en kostnad och mental belastning för företagen. Den administrativa aktivitet som tog mest tid var journalföring, märkning och rapportering av djur. Kostnaden för rapportering av djur (per djurenhet) var fem gånger högre för får jämfört med nötkreatur. Förberedelser, genomförande och efterarbete av kontroller var den administrativa aktivitet som tog näst mest tid för företagen. Framför allt de mindre företagen upplevde att de hade många administrativa uppgifter i förhållande till hur många timmar de arbetade i produktionen samt i relation till lönsamheten.

Projektet *Metodutveckling för regelförenkling* var ett projekt i samverkan mellan SLU, HIR Skåne, Växa Sverige, LRF och Hushållningssällskapet Halland. Projektet finansierades av Jordbruksverket inom ramen för Landsbygdsprogrammet. I ett faktablad från projektet[79] konstateras bland annat att antalet lagkrav för lantbruksföretag ökade med 134 procent mellan år 1996 och 2021. Det ger enligt författarna en tydlig indikation om att regelbördan för lantbruksföretagen har fortsatt att öka. Även antalet tillstånd och anmälningar som skulle göras av lantbruksföretag fortsatte att öka, liksom antalet besiktningar som krävdes. Studien omfattade både lag- och branschkrav som är specifika för lantbrukssektorn men inte lagkrav som är generella och rör alla företag såsom bokföring, skatter arbetsgivaravgifter med mera. Grunden för arbetet var LRF:s Miljöhusesyn som är en sammanställning av lagstiftning som berör lantbruksföretag och ett digitalt egenkontrollverktyg. I studien konstaterades bland annat att mjölk- och nötköttsproduktion i kombination med växtodling berördes av flest lagkrav. Störst procentuell ökning av antalet regler mellan år 1996 och 2021 hade hästföretag (+175 procent) följt av växtodling i kombination med fjäderfä (+159 procent) och ren växtodling (+157 procent).

[79] Sveriges lantbruksuniversitet, HIR Skåne, Växa Sverige, Lantbrukarnas riksförbund och Hushållningssällskapet Halland. 2021. *Metodutveckling för regelförenkling*. Faktablad Fortsatt ökning av antalet lagkrav för lantbruket.

Även Tillväxtverkets uppföljningar har visat att företagens regelbörda ökat över tid. Det gällde olika former av företag och inte specifikt lantbruksföretag. Enligt en rapport från Tillväxtverket uppskattas företagens årliga kostnader till följd av nya och ändrade regler ha ökat med sammanlagt cirka 1 miljard kronor under år 2022 varav cirka 620 miljoner kronor avsåg företagens administrativa kostnader (ekonomisk påverkan till följd av krav om att upprätta, lagra eller överföra information) och 420 miljoner kronor avsåg ökade produktionskostnader.[80] För att vända trenden med ökande regelkostnader för företagen och nå ökad måluppfyllelse gentemot regeringens förenklingsmål, gör Tillväxtverket bedömningen att det krävs satsningar på en moderniserad regelgivningsprocess med ökad förmåga att utforma mer ändamålsenliga regler som är kostnadseffektiva att tillämpa. För att uppnå detta krävs insatser för att definiera och avgränsa behov för att därigenom kunna genomföra nödvändiga förändringar av befintliga regelverk. Regelverken behöver dessutom enligt Tillväxtverket utformas för att ta tillvara digitaliseringens möjligheter för att säkra en effektiv implementering och tillämpning i myndigheter och företag.[81]

Regeringen har gjort bedömningen att Sverige kraftigt behöver minska företagens regelbörda. Lagar och myndighetsregler är enligt regeringen ett av de främsta tillväxthindren för små och medelstora företag. Förenklingsarbetet ska därför vara en integrerad del av myndigheternas arbete med målet att stärka och påskynda regelförenklingsarbetet. Det ska bland annat ske genom en kontinuerlig och systematisk översyn av regelverk som berör företag. Mot bakgrund av detta gav därför regeringen den 18 juli 2024 elva myndigheter i uppdrag att arbeta för enklare regelverk med stöd av Tillväxtverket.[82] Syftet var att minska företagens regelbörda och administrativa kostnader. I uppdraget ingick att kartlägga och analysera möjligheter till regelförenklingar inom de elva myndigheternas verksamhetsområden. Arbetet ska utgå från företagens perspektiv, förutsättningar och behov. Kartläggningen ska identifiera de regelverk som är mest betungande för företag och där behovet av förenklingsåtgärder är störst. Med utgångspunkt i kartläggning och analys ska myndigheterna se

[80] Tillväxtverket 2023. Rapport. *Regler som påverkar företagens kostnader och konkurrenskraft 2022*. Dnr Ä 2023-2451.
[81] Tillväxtverket 2024. *Regler som påverkar företagens kostnader och konkurrenskraft 2023*. Dnr Ä 2024-877.
[82] Regeringen. 2024. Regeringsuppdrag, KN 2024:01546.

över och förenkla egna föreskrifter och allmänna råd. Om verkningsfulla förenklingsåtgärder kräver ändringar av lagar och förordningar ska myndigheterna lämna förslag på sådana ändringar.

Flera myndigheter som hanterar hästföretagens frågor har fått regeringsuppdraget, bland annat Jordbruksverket, Skatteverket, Arbetsmiljöverket, Statistiska Centralbyrån och Livsmedelsverket. Regeringsuppdraget delredovisas den 15 mars 2025. I delredovisningen ska myndigheterna redogöra för resultatet av kartläggning och analys samt redovisa en handlingsplan för uppdragets genomförande. Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 mars 2026. I regeringsuppdraget anges att Tillväxtverket ska vara ett stöd till myndigheterna i arbetet. Dessutom ska Tillväxtverket ta fram en sammanfattande analys av de redovisningar som berörda myndigheter lämnar samt ta fram en delredovisning av detta senast den 30 april 2025 och en slutredovisning senast den 30 april 2026. Slutredovisningen ska innehålla rekommendationer om vidare åtgärder.

3.10.2 Tillämpning av lagstiftningen och kontroller

I den studie från SLU år 2020[83] som analyserat utvecklingen av antalet regler under åren 1996–2016 och som refererades ovan, intervjuades också 30 lantbruks- och landsbygdsföretagare, statliga tjänstepersoner och rådgivare om sina erfarenheter kring lagstiftning och byråkrati i svensk livsmedelsproduktion. I intervjuerna framkom bland annat att tillämpningen av lagstiftningen upplevdes problematisk då det uppfattades att det förekom att tjänstepersoner tolkade lagstiftningen på varierande sätt i landet. Det kunde enligt de intervjuade resultera i olika ekonomiska konsekvenser för företagen. Företagarna upplevde att de inte var lika inför lagen och att det var ett problem som skapade ojämlik konkurrens.

I intervjustudien framkom också att myndighetens inställning till företagande påverkar hur företagarna ser på sig själva. Företagarna ville gärna uppfattas som ett positivt inslag i samhället. Däremot upplevde de att myndigheterna främst betraktade dem som ett problem och letade fel hos dem vid kontroll. Flera hade en känsla av att vara misstrodda. Företagarna hade exempel på kontrollanter eller

[83] Sveriges lantbruksuniversitet, SLU. 2020. *Byråkratin i lantbruket belastar och kostar.* Rapport 2020:7.

handläggare de kände förtroende för, men det var många som de ansåg inte föll inom den kategorin.

En myndighet som enligt forskarna lyckats vända sitt anseende från att ha uppfattats vara en strängt kontrollerande myndighet till en myndighet som företagarna kan fråga och känna förtroende för, är Skatteverket. Myndigheten menar att utvecklingen mot en kundanpassning har varit viktig för att uppfylla Skatteverkets mål om lagefterlevnad och korrekt inbetalad skatt. Det har framkommit i Skatteverkets arbete att strikt kontroll inte alltid leder till mindre fel och fusk utan det kan också ha motsatt effekt. Om kontrollen i stället bygger på tillit ger den enligt Skatteverket en lika bra, eller bättre, måluppfyllelse. Genom att aktivt verka och sätta mål för ett gott bemötande, anser Skatteverket att de nått längre i både förtroende och måluppfyllnad. När en myndighet aktivt arbetar med attityd och kommunikation kan det enligt Skatteverket leda till att viljan hos företagen att göra rätt stärks.

Det pågår en statlig utredning där en särskild utredare ska se över hur offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet i livsmedelskedjan organiseras och finansieras inom livsmedel, foder och animaliska biprodukter[84]. Syftet med utredningen är att stärka konkurrenskraften i livsmedelskedjan och skapa en mer effektiv kontrollstruktur som säkerställer likvärdiga konkurrensvillkor och förenklar för de företag som är verksamma inom områdena livsmedel, foder och animaliska biprodukter. Utredningen ska bland annat analysera ansvarsfördelningen mellan de myndigheter som utför offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet, inklusive revision, och föreslå lämpliga ändringar för att kontrollen ska bli så verkningsfull, effektiv, enhetlig och likvärdig som möjligt samtidigt som det ska bli enklare för företagen. Utredaren har även att föreslå åtgärder som skapar goda förutsättningar för kontrollmyndigheternas rådgivning och stöd till företag och som minskar risken för omotiverade skillnader i rådgivningen och stödet. Utredningen ska redovisas den 31 maj 2025.

[84] Statens offentliga utredningar. 2023. *En översyn av kontrollorganisationen och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företag*. LI 2023:09, dir. 2023:170 och dir. 2024:117.

3.10.3 Verksamt.se – myndighetsstöd för företagare

På företagssajten verksamt.se samlar myndigheter som till exempel Bolagsverket, Försäkringskassan, Skatteverket, Tillväxtverket och Arbetsförmedlingen företagsinformation och företagstjänster för den som ska starta eller driver företag. Här kan företagaren ansöka om F-skatt, moms och arbetsgivarregistrering hos Skatteverket. På verksamt.se går det också att registrera SNI-koder. Det finns checklistor och information om att starta företag, ta fram en budget, välja företagsform, anställa personal samt om handel med andra länder. Information finns även kring frågor om skatter och avgifter, hur man redovisar och betalar skatt, avgifter och moms för olika företagsformer samt information om ekonomisk trygghet för företagare. Det finns också checklistor för olika branscher över tillstånd och information, dock inte för hästföretagande.

3.11 Den gemensamma jordbrukspolitiken i EU

Stöd och ersättningar för ökad och hållbar livsmedelsproduktion finansieras i huvudsak genom den EU-gemensamma jordbrukspolitiken (GJP), Common Agricultural Policy (CAP). Utöver stöd som är helt eller delvis finansierade av EU finns stöd som är helt finansierade av nationella budgetmedel. De sistnämnda utgör dock endast en mycket begränsad andel av de totala stöden och ersättningarna.

Från EU:s tillkomst och under de årtionden som följde därefter var det viktigaste målet för GJP att stärka EU:s livsmedelsproduktion, vilket följer av Rom-fördraget (fördraget om upprättandet av europeiska ekonomiska gemenskapen, även kallat EEG-fördraget som upprättades 1957). För att uppnå målet garanterades jordbrukarna en tillräckligt hög inkomstnivå för att ge incitament att öka produktionen. Det skedde främst genom att ge jordbrukarna garanterade priser. Det viktigaste styrmedlet som användes var att belägga importkonkurrerande varor med tullar som skyddade EU:s jordbruk från konkurrens. Efter en tid hade produktionen ökat så mycket att det rådde överskott på EU:s inre marknad. För att hålla uppe jordbrukarnas priser började EU att bland annat subventionera olönsam export, betala för varor som lades i lager samt att införa kvoterad produktion för bland annat mjölk och socker.

Från mitten av 1990-talet påbörjades en avreglering av jordbrukspolitiken och de garanterade priserna sänktes successivt och jordbrukarna gavs i stället stöd i förhållande till innehav av mark och djur. Från början av 2000-talet frikopplades stödet till jordbrukarna i syfte att politiken inte skulle styra jordbrukarnas val av produktionsinriktning. Samtidigt blev målen för miljö-, klimatmässig och social hållbarhet allt viktigare.

EU:s gemensamma jordbrukspolitik utgörs i dag av två så kallade pelare, där pelare 1 innehåller direktstöden till lantbrukarna, bland annat det grundläggande inkomststödet för hållbarhet och ettåriga miljöersättningar. Pelare 2 omfattar bland annat miljö- och klimatersättningar, kompensationsstöd samt projekt- och investeringsstöd.[85]

3.11.1 Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken år 2023–2027

Varje medlemsland i EU ska ta fram en så kallad strategisk plan som beskriver landets genomförande av den EU-gemensamma jordbrukspolitiken. I den strategiska planen anges till exempel vad man kan få stöd och ersättningar för och vilka målvärden som ska uppnås för varje intervention. Den strategiska planen är inte årlig utan gäller en viss programperiod. Den nuvarande perioden sträcker sig från år 2023 fram till och med 2027. EU:s nu gällande gemensamma jordbrukspolitik har inför innevarande budgetperiod strukturerats utifrån nio olika mål fördelat på samtliga tre hållbarhetsdimensioner. Därutöver finns ett horisontellt mål om att främja kunskapsöverföring och innovation. De nio målen kan kategoriseras i tre huvudgrupper:

- Ekonomisk hållbarhet.
- Miljö- och klimatmässig hållbarhet.
- Social hållbarhet.

De olika stöden och ersättningarna kopplar till de olika målen i den strategiska planen, där flera av dem ska bidra till mål om ökad konkurrenskraft och/eller stärkt djurskydd.

[85] Fakta har inhämtats till hela avsnitt 3.11 om den gemensamma jordbrukspolitikens olika stöd och ersättningar från Jordbruksverket, Landsbygds- och infrastrukturdepartementet samt från EU-kommissionen.

I nuvarande GJP fördelas cirka hälften av den gemensamma budgeten till stöd som är kopplade till ekonomisk hållbarhet. Det grundläggande inkomststödet för hållbarhet, som utgör majoriteten av denna allokering, är helt finansierat av den gemensamma budgeten och reglerna är i princip lika för alla medlemsländer. Syftet med stödet är att ge jordbrukarna en grundtrygghet för att långsiktigt kunna bedriva en ekonomiskt hållbar produktion. Valet av inriktning, omfattning och intensitet av produktionen ska dock ske på marknadens villkor. För att jordbrukarna ska bli berättigade till stödet ska sedan år 2023 vissa grundvillkor vara uppfyllda som anger hur marken ska skötas på ett miljömässigt hållbart sätt samt att viss grundläggande lagstiftning följs. Även före 2023 fanns krav för att få stödet. Syftet är att skapa en legitimitet för stödet, öka den miljömässiga hållbarheten i europeiskt jordbruk samt att det grundläggande inkomststödet bidrar till en bas för EU:s försörjningstrygghet. Stödet bidrar även till att jordbruksmark inte överförs till annan användning. Nackdelar som ofta lyfts fram med det grundläggande inkomststödet är att det kan leda till högre markpriser och att det därmed gör det svårare för yngre jordbrukare att etablera sig samt att det gynnar passivt jordbruk utan produktion. Ytterligare en nackdel med det grundläggande inkomststödet som påtalas är att det leder till mycket administration och kontroll eftersom det ner på enskilda skiften måste kontrolleras att grundvillkor och andra regler efterlevs. Det är dessutom svårt att hitta lämpliga grundvillkor som är ändamålsenliga i samtliga medlemsländer.

Stöden till miljö- och klimatmässig hållbarhet samt social hållbarhet med medel från pelare 2 finansieras delvis av nationella budgetmedel. Utöver dessa stödåtgärder finns även ettåriga miljö- och klimatersättningar som finansieras via medel från pelare 1. De ersätter delvis för kostnader och intäktsförluster som uppstår för de samhällstjänster som jordbrukarna bidrar med. Stöd får inte ges för åtgärder som är lagstiftade eller som är praxis.

I samband med framtagandet av Sveriges strategiska plan gjordes en grundlig genomgång av vilka stöd som behövdes och en inventering av behoven. Det föregicks av en gedigen analys av styrkor, svagheter, möjligheter och hot (SWOT-analys). Det fördes en dialog med näringen och i de stöd som utformades togs hänsyn till acceptansen från jordbrukarna och stödens attraktivitet. De stöd som finns inom den strategiska planen är ett resultat av detta men även

de nationella mål som finns för livsmedelsstrategin och för miljön har styrt utformningen av den strategiska planen.

3.11.2 Beskrivning av stöd och ersättningar inom den gemensamma jordbrukspolitiken med högst relevans för hästutredningen

Nedan beskrivs de befintliga stöd och ersättningar som bedöms ha högst relevans för hästutredningen. Vissa av dem bidrar till den enskilde producentens konkurrenskraft och ökad hållbarhet såsom det grundläggande inkomststödet för hållbarhet, ersättningen för ekologisk produktion, djurvälfärdsersättningarna, kompensationsstödet, betesmarksersättningarna och investeringsstödet för stärkt konkurrenskraft. Projektstöden i form av stöd till kompetensutveckling, samarbete och innovation kan nyttjas för att främja branschens utveckling som helhet.

Grundläggande inkomststöd för hållbarhet

Det grundläggande inkomststödet för hållbarhet (ofta refererat till som gårdsstödet) har som syfte att bidra till att säkra att jordbrukarna får skäliga inkomster samt att mildra variationer i inkomsterna. Stödet kan sökas av fysiska och juridiska personer. Det grundläggande inkomststödet för hållbarhet (grundläggande inkomststöd) bidrar till att upprätthålla jordbrukarnas inkomster, öka hållbarheten, stärka företagens likviditet och motverka låg lönsamhet. Det grundläggande inkomststödet har fortsatt stor betydelse för att Sverige ska få ett livskraftigt och hållbart jordbruk.

För att sökanden och marken ska vara berättigad till stöd gäller att den som söker ska vara aktiv jordbrukare och ha tillgång till marken samt att marken är jordbruksmark och uppfyller kraven på stödberättigande areal. Den som söker måste ha minst 4 hektar jordbruksmark i sin ansökan om stöd. Hästföretagare som uppfyller kraven kan ta del av stödet.

Stöd betalas ut i form av ett årligt belopp per stödberättigande hektar jordbruksmark, som kan variera mellan år beroende på växelkurs och anslutning. Stödnivån är samma i hela Sverige. Intervallet

som stödbeloppet kan hamna inom är 134–152 euro per hektar. År 2024 var det grundläggande inkomststödet 140,80 euro per hektar.

Det finns även ett kompletterande omfördelningsinkomststöd för hållbarhet (omfördelningsstöd). Det ersätter det omfördelningsstöd som gällde 2014–2022. Det nya omfördelningsstödet är ett av den gemensamma jordbrukspolitikens verktyg för att skapa rättvisa genom att omfördela stöd från stora till små eller medelstora jordbruksföretag. Alla som får grundläggande inkomststöd får 14,60–16,40 euro extra per hektar för upp till och med 150 hektar jordbruksmark som jordbrukaren får grundläggande inkomstomstöd för. Det här är en omfördelning av stöd som ska öka inkomsterna hos de företag som har störst behov av stöd för att uppnå en skälig inkomst. Därför är gränsen satt till 150 hektar.

Djurvälfärdsersättningar

I den strategiska planen finns djurvälfärdsersättningar för får, mjölkkor och suggor. Det finns ingen djurvälfärdsersättning för häst. Det övergripande syftet med ersättningarna är att förbättra djurvälfärden hos djur som primärt hålls för livsmedelsproduktion. Ersättningen för suggor infördes 2012, medan ersättningarna för mjölkkor och får infördes i samband med starten av programperioden 2014–2020. Ersättningarna baseras på ettåriga åtaganden.

Djurvälfärdsersättningen Extra djurvälfärd för suggor och gyltor infördes i det svenska landsbygdsprogrammet 2012. Införandet av djurvälfärdsersättningar i programmet hade diskuterats redan vid starten 2007, men då bedömts som mindre angeläget. Några år senare stod dock svensk grisproduktion inför stora utmaningar och diskussioner inleddes för att hitta åtgärder som kunde underlätta en återhämtning och stärka näringens konkurrens- och attraktionskraft. En sådan åtgärd var införandet av en djurvälfärdsersättning för suggor och gyltor. Kännedom om att en djurvälfärdsersättning för suggor blivit införd i programmet väckte intresse i andra branscher. I det förberedande arbetet med programmet för perioden 2014–2020 gjordes därför en bred inventering av idéer och önskemål om liknande ersättningar för andra djurslag. Arbete inleddes med att utforma en ersättning för fårnäringen, nötköttsproduktionen och för klövvård av mjölkkor. Omfattande diskussioner fördes mellan när-

ingen och Jordbruksverket och utredningsarbete genomfördes. Resultatet av arbetet blev de ersättningar som nu finns för får och mjölkkor.

De åtgärder som krävs för att få ersättning skiljer sig mellan djurslagen, men gemensamt för ersättningarnas utformning är att samtliga åtgärder ska dokumenteras. Kontroll av efterlevnaden av de villkor som lantbrukaren har att uppfylla sker genom att studera dokumentationen. Ingen uppföljning av djurens välfärd görs i samband med kontroll av ersättningarna då det inte finns villkor kring detta i ersättningen.

Samtliga ersättningar bidrar till den strategiska planens särskilda mål 9 – Förbättra unionsjordbrukets förmåga att reagera på nya samhällskrav på livsmedel och hälsa, inbegripet säkra livsmedel av hög kvalitet med högt näringsintag som producerats på ett hållbart sätt, minskning av livsmedelsavfall samt främjande av djurskydd och bekämpande av antimikrobiell resistens.

Motiveringen för koppling till mål 9 är att konsumenter har ett växande intresse för låg antibiotikaförbrukning och god djurvälfärd. Ersättningen syftar till att bidra till en god djurvälfärd, som svarar upp mot samhällets förväntningar. De insatser som ersättningarna omfattar bidrar till friskare djur och således en lägre antibiotikaförbrukning och högre djurvälfärd för det enskilda djuret.

Ersättningarna för djurvälfärd baseras på inkomstbortfall och merkostnader för genomförda åtgärder. Det är inte möjligt att ersätta för sådant som är lagstiftning eller som anses vara praxis. Det medför att det inte går att ersätta jordbrukare för åtgärder som går utöver EU:s lagstadgade nivå, men som utgör krav enligt svensk lagstiftning. Sverige har i tidigare förhandlingar i samband med reformarbete för den gemensamma jordbrukspolitiken drivit på för att införa en möjlighet att ersätta för åtgärder för bättre djurvälfärd som går utöver EU:s lagstiftning även om åtgärderna ingår i nationell lagstiftning och praxis. Det är en fråga som den nuvarande regeringen fortsatt driver. Även övriga medlemsländer skulle då få motsvarande möjlighet att ersätta nationella särkrav, vilket innebär att medlemsländer med samma kravnivå som Sverige på ett visst område också skulle kunna öka ersättningarna.

Det faktum att ersättningarna grundas på kostnader för köpta tjänster och eget arbete i form av bland annat dokumentation av genomförda åtgärder har medfört att en stor del av ersättningen baseras på tid för dokumentation. I en enkät som gjordes inom

Jordbruksverkets utvärdering av djurvälfärdsersättningarna lyfte många respondenter att de upplevde administrationen som betungande, i synnerhet kraven på dokumentation.

Kompensationsstöd

Häst räknas inte som ett djurslag som ingår i kompensationsstödets beräkningar för stödnivåer. I alla stödområden kan hästföretagare dock få kompensationsstöd för växtodlingsgrödor och i de nordligaste områdena även för grovfoder.

Jordbrukare som har jordbruksmark i ett område där det är sämre naturgivna förutsättningar för att odla kan få kompensationsstöd. Stödet ska kompensera jordbruket i sådana områden för alla eller delar av de merkostnader och inkomstbortfall som relaterar till att bedriva jordbruksproduktion i dessa områden.

Syftet med kompensationsstödet är att främja fortsatt brukande av jordbruksmark och att bevara och främja hållbara jordbrukssystem. Det svenska jordbrukets konkurrenskraft och lönsamhet har utvecklats svagt under de senaste tio åren, jämfört med näringslivet som helhet. Lönsamheten är sämre i områden med sämre naturgivna förutsättningar och stora delar av Sverige utgörs av skogs- och mellanbygder med sämre naturliga förutsättningar för jordbruk. Om lönsamheten i jordbruket försämras ytterligare kommer produktionen fortsätta minska, och även minska på fler områden än i dag. Särskilt utsatta är områden med svaga förutsättningar för jordbruksproduktion liksom produktionsgrenar som i utgångsläget har svag lönsamhet. För att säkra ett konkurrenskraftigt jordbruk i alla delar av Sverige behöver det ske en kompensation för sådana inkomstskillnader som orsakas av sämre produktionsförutsättningar och högre kostnader.

Den dominerande typen av jordbruk inom kompensationsområdena är företag med betesdjur, främst med nötkreatur men även med får och get. Ersättning lämnas för arealen grovfoder i förhållande till antalet nötkreatur, får eller getter som hålls på företaget. I några stödområden i norra Sverige lämnas ersättning för grovfoder utan krav på djurinnehav. Gårdar med endast hästverksamhet räknas som djurlösa jordbruk i detta stöd. I hela stödområdet lämnas också ersättning för växtodlingsgrödor utan krav på djurinnehav.

Genom att delvis kompensera jordbrukare för de merkostnader och inkomstbortfall som är relaterade till begränsningarna för jordbruksproduktionen i det berörda området, bidrar åtgärden till att uppnå detta. För att undvika överkompensation styrs ersättningen per hektar av de typer av jordbruk som företaget bedriver.

Kompensationsstödet är utformat genom att jordbruksmarken delas in i fem typer av jordbruk:

1. Jordbruk med betesdjur och grovfodergrödor på åkermark.
2. Jordbruk med betesdjur och naturbetesmarker.
3. Jordbruk med betesdjur och mycket extensiva naturbetesmarker.
4. Jordbruk med växtodling.
5. Extensivt jordbruk med grovfodergrödor.

De olika jordbrukstyperna har olika krav på djurtäthet. Att krav på djurenheter per hektar skiljer sig mellan jordbrukstyperna speglar att foderarealerna är av olika karaktär. Därutöver är Sverige indelat i olika stödområden, som ska spegla de olika odlingsförhållanden som finns. Ersättningsnivån baseras på inom vilket stödområde jordbrukaren har sin mark och på vilken typ av jordbruk som bedrivs. För att ta del av stödet måste jordbrukaren utföra aktiv jordbruksverksamhet på marken. De allra flesta jordbrukare som ansöker om grundläggande inkomststöd i berörda områden tar del av kompensationsstödet.

Miljöersättning för skötsel av betesmarker och slåtterängar

För att kunna erhålla miljöersättningen ska den sökande förfoga över marken, det vill säga det är den som brukar marken som kan ha rätt till miljöersättning. Endera kan den sökande äga eller arrendera marken eller ha ett nyttjanderättsavtal med ägaren till marken. Hästföretagare kan beviljas ersättningen om kraven för stödberättigande uppfylls.

Syftet med åtgärden är att bevara och förstärka hävdgynnad biologisk mångfald och synliggöra kulturmiljöer och därmed öka variationen i odlingslandskapet. Ett variationsrikt odlingslandskap med inslag av hävdade betesmarker, slåtterängar och olika typer av land-

skapselement ger bättre förutsättningar för vilda växter och djur, vars livsmiljöer har skapats vid långvarig skötsel av markerna. Det är viktigt att fortsatt bevara betesmarker och slåtterängar, både utifrån dess värden för natur- och kulturvärden och dess produktionsvärde. I vissa gräsmarker behövs även andra och delvis manuella insatser, till exempel röjning av igenväxning. Betesmarker och slåtterängar bidrar till att bibehålla och utveckla grön infrastruktur i odlingslandskapet.

Olika typer av betesmarker och slåtterängar delas in i olika markklasser utifrån markens natur- och kulturvärden och markernas karaktär. Företaget ansöker om ett femårigt åtagande för de marker som ska skötas. Det finns två åtagandenivåer i miljöersättningen, allmän skötsel och särskild skötsel. På betesmarker och slåtterängar som ger rätt till grundläggande inkomststöd kan lantbrukaren söka allmän skötsel. På marker som har höga natur- och kulturvärden, så kallade särskilda värden, kan lantbrukaren välja att söka särskild skötsel. Om lantbrukaren söker särskild skötsel ska fler villkor följas och ersättningen är högre.

Det finns viss dödvikt i ersättningen, det vill säga vissa marker hade skötts även utan ersättning. För andra marker har dock ersättningen stor betydelse för att jordbrukare ska fortsätta sköta marken. Även marker som betas av hästar är stödberättigade i de olika betesmarksstöden.

Miljöersättning för vallodling

I tidigare programperioder har det funnits en miljöersättning för vallodling. Det går inte att söka nya åtaganden från 2024, men det finns jordbrukare som nyttjar ersättningen genom befintliga åtaganden som ännu inte löpt ut. Det fanns inget krav på djurinnehav för att beviljas vallersättningen, vilket innebar att den kunde sökas av såväl företag med vallodling för hästverksamhet som av företag med andra djurslag. Vallersättningen kunde även sökas av växtodlingsgårdar utan djur. Denna typ av ersättning finns inte kvar i den nuvarande strategiska planen. Ett av skälen till att ersättningen tagits bort är att vallersättningen till stora delar bedömdes gå till gårdar och marker där vall hade odlats även utan ersättningen och att motsvarande medel i stället mer effektivt kunde användas till andra stöd.

Djurgårdarnas odling av vall styrs av behovet av foder och animalieproduktionens ekonomiska förutsättningar. En ersättning på 500 kronor per hektar har liten påverkan på arealen vall. Utväxlingen av medlen som skulle gå till miljöersättningen blev enligt Jordbruksverket därmed begränsad eftersom det inte bedömdes leda till någon betydande ökning av arealen vall. Möjligheten att öka arealen vall i slättbygd på växtodlingsföretag genom en vallersättning bedömdes också som liten på grund av den högre lönsamheten i spannmålsodlingen.

Den 24 juni 2024 gav dock regeringen Jordbruksverket i uppdrag att ta fram förslag till en ny miljöersättning för vallodling[86], utanför kompensationsstödsområdet, som senast från år 2026 ska kunna sökas inom ramen för den befintliga strategiska planen 2023–2027. Myndigheten skulle dessutom göra en översyn av möjliga utvecklingsvägar för befintliga stöd inom miljö- och klimatområdet i den strategiska planen och där det bedömdes lämpligt, lämna förslag till förändringar för att öka efterfrågan. Jordbruksverket kunde inom ramen för uppdraget även föreslå andra nya stöd. Samtliga förslag skulle kunna finansieras genom omfördelning av medel inom stöden för miljö- och klimat som redan finns i den strategiska planen. Uppdraget slutredovisades den 5 december 2024[87]. I sin rapport till regeringen föreslog Jordbruksverket ett nytt vallstöd inom GJP. Enligt förslaget är stödet begränsat till de geografiska områden som inte täcks av kompensationsstödet, vilket innebär att vissa lantbrukare ställs utanför vallersättningen. Jordbruksverket anger i sitt förslag att ersättningen skulle kunna uppgå till cirka 100 euro per hektar, men budgeten medger inte en högre ersättning än 47 euro per hektar. Det är regeringen som avgör ersättningsnivån, och hur mycket den kan variera mellan åren. Regeringens förslag ska godkännas av EU-kommissionen.

[86] Regeringsbeslut. 2024-06-20. *Uppdrag att ta fram förslag till ändring av miljöersättningar i Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken*. LI 2024/01363.
[87] Jordbruksverket. 24-12-05. Redovisning av regeringsuppdrag. *Förslag till ändring av miljöersättningar i Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken.* Dnr 3.1.17-10 959/2024.

Investeringsstöd

Inom Sveriges strategiska plan finns flera olika former av investeringsstöd, däribland investeringsstöd för ökad konkurrenskraft och investeringsstöd för diversifiering till annat än jordbruk. Hästföretag kan inte beviljas dessa investeringsstöd.

Investeringsstöd för ökad konkurrenskraft

Syftet med stödet är att förbättra konkurrenskraften genom att stödja investeringar som ökar produktiviteten och lönsamheten i jordbruksverksamheten.

Behovet av att stödja investeringar grundar sig i att lönsamheten generellt sett är låg inom jordbruket i förhållande till andra branscher. Konkurrenskraften, lönsamheten och produktiviteten har utvecklats svagt under de senaste tio åren jämfört med näringslivet som helhet och avkastningen på eget kapital har minskat successivt. Åldersstrukturen i näringen och de problem som är vanliga i samband med generationsskiften ger ytterligare svaga incitament till modernisering och utveckling. Utan lönsamhet genererar företagen inte tillräckligt med eget kapital för att kunna återinvestera och därigenom växa och utvecklas.

Investeringsstödet för ökad konkurrenskraft ska bidra till att uppfylla den svenska livsmedelsstrategins mål och prioriteringar och till en produktion som är långsiktigt hållbar. Med hjälp av stödet och de investeringar som genomförs kan företaget exempelvis modernisera, förbättra, effektivisera, diversifiera, automatisera och digitalisera sin verksamhet. Detta kan i sin tur frigöra resurser för att ytterligare utveckla och stärka verksamheten. Stödet kan också bidra till att företag testar ny teknik, nya produktionsmetoder och prövar nya affärsmöjligheter. Med hjälp av stödet och de investeringar som genomförs kan företagen exempelvis investera i modernare stallar som bidrar till en ökad djurvälfärd.

Företag inom jordbruk, trädgård (inklusive akvaponik) eller rennäring som genomför investeringar i mark och byggnader som används i jordbruksverksamhet kan söka stödet.

Investeringsstöd till ökad konkurrenskraft har både stödgolv och stödtak. Stödgolvet är detsamma för alla län och medför att det inte är möjligt att ge stöd för mindre investeringar. Stödtaket är 2,4 mil-

joner kronor i södra Sverige och 3,5 miljoner kronor i norra Sverige. Stödnivån är i regel 30 procent, men unga jordbrukare som är 40 år eller yngre samt rennäringen kan få upp till 40 procent i stöd.

Investeringsstöden har en hög acceptans hos lantbrukarna och är allmänt populära vilket avspeglas i ett högt söktryck. Det höga söktrycket medför att en stor del av de sökande inte blir beviljade investeringsstöd. Urvalskriterier används för att välja ut vilka som ska få ta del av stödet. Det är hård konkurrens om stödet och i många fall räcker inte den tilldelade budgeten.

Länsstyrelsen är den myndighet som tar emot ansökningar och fattar beslut om investeringsstöd. Vid ansökan om stöd görs en bedömning baserat på urvalskriterier. Ansökan ska nå upp till en viss miniminivå och därefter jämförs ansökningar mot varandra i så kallade beslutsomgångar. Eftersom varje län har en egen budget för investeringsstöd varierar möjligheten att få stöd mellan län. Det kan medföra att en ansökan som når över miniminivån och erhåller en viss poängnivå i ett län inte blir beviljad på grund av hög konkurrens. Samma ansökan hade dock kunnat bli beviljad i ett annat län, där söktrycket är lägre.

Intresset för att investera i nya stallbyggnader styrs av många faktorer. Förväntningar om den framtida marknadsutvecklingen är en viktig faktor men även möjligheten att få investeringsstöd spelar stor roll. Det avspeglas i hur många stallplatser som förprövas varje år. I början på en ny budgetperiod brukar antalet förprövade platser öka medan intresset minskar i slutet av budgetperioden då det är mer osäkert om investeringsstöd beviljas. Även förväntningar om förändrade villkor för investeringsstöd brukar påverka intresset för att investera. Ett högt söktryck i början på perioden kan även bero på att det finns ett uppdämt behov från tidigare år.

Tidigare utvärdering av investeringsstöden pekar på en relativt hög dödvikt, det vill säga att man skulle ha genomfört investeringen även utan stöd. Samtidigt leder ett beviljat investeringsstöd till en lägre belåningsgrad vilket minskar den finansiella risken och en potentiellt stärkt konkurrenskraft för det enskilda företaget.

Ytterligare en effekt som investeringsstödet har på möjligheten för investeringar är att banker i vissa fall inte beviljar lån till en investering om det inte finns en beviljad investeringsstödsansökan. I dessa fall kan investeringsstödet ha en avgörande betydelse för möjligheten att bli beviljad lån, vilket även motverkar dödvikt.

Fördelningen av investeringsstöd, det vill säga hur stor budget respektive länsstyrelse får till sitt förfogande, är inte helt okomplicerad. Vid fördelningen av stöd har en av faktorerna varit mängden djur. Denna fördelning har fått kritik, då vissa menar att det är bättre att öka stöden där det finns potential att öka produktionen, men där djurantalet är lägre, exempelvis i norra Sverige. Kritikerna menar att det vore bättre än att satsa på de områden där det redan finns konkurrenskraftiga jordbruk. En anledning till att fördelningsnyckeln är uppbyggd på det sätt den är i dag är att fördelningen grundas på faktiska siffror. En fördelning som skulle baseras på potential skulle få större inslag av spekulation i framtida utveckling och därmed bli mer osäker. I befintlig fördelningsnyckel finns dock en faktor för gleshet, för att främja fördelning till län med mycket glesbygd vilket ger en nackdel i form av bland annat sämre konkurrens mellan olika säljare av investeringsvaror och långa transportavstånd.

Investeringsstöd för diversifiering till annat än jordbruk

Stödet syftar till att utveckla och diversifiera näringslivet i landsbygderna och därigenom skapa tillväxt och sysselsättning. Många jordbruksföretag bedriver i dag annan verksamhet utöver jordbruksverksamhet, exempelvis inom entreprenad, gårdsbutik, omvårdnad, utbildning, hästturism eller annan besöksnäring. Det bidrar, förutom till att stärka och diversifiera näringslivet på landsbygderna, till att ge jordbruksföretagen möjlighet att sprida sina risker, öka intäktsbasen och minska den ekonomiska sårbarheten. Det kan också vara ett sätt att bättre utnyttja och förädla gårdens resurser. Kombinationsverksamheter i jordbruksföretag bidrar till ökad sysselsättning och lokal utveckling i närområdena.

Den som driver ett jordbruksföretag, trädgårdsföretag eller rennäringsföretag och diversifierar, det vill säga breddar, sin verksamhet kan söka stödet. Jordbruksföretag kan få stöd för att diversifiera mot sådan hästverksamhet som inte är jordbruk, till exempel hästturism.

För att kunna söka stöd ska utgifterna uppgå till minst 100 000 kronor. Stödmottagaren kan maximalt få stöd för 40 procent av de utgifter som ger rätt till stöd. Inom en treårsperiod kan sökande få maxi-

malt 800 000 kronor. Länsstyrelserna ansvarar för handläggning av stödet i den del som rör jordbruk och Sametinget för rennäringen.

Stöd till unga nystartade lantbrukare

Startstöd kan inte beviljas för hästverksamheter. Startstöd kan beviljas till personer som är 40 år eller yngre och som för första gången etablerar en jordbruksverksamhet. För att ta del av stödet krävs att sökanden etablerat sitt företag eller börjat bedriva affärsmässig verksamhet. Det kan också handla om att skala upp en marginell jordbruksverksamhet, som sökande tidigare etablerat, till att bli affärsmässig. Syftet med stödet är att göra det lättare för unga att starta eller ta över en jordbruksverksamhet. I förlängningen kan landsbygdens utveckling och konkurrenskraft på så sätt stärkas.

Ett av villkoren för att få ta del av startstöd är att sökanden ska ha tillräcklig utbildningsnivå. Grundkravet är minst gymnasiekompetens eller motsvarande för alla unga företagare. För rennäringsföretagare är ett ytterligare grundkrav att en mentor ska vara utsedd som har åtagit sig att vara mentor i minst tre år. Den sökande ska också kunna visa att denne inte bedrivit affärsmässig jordbruksverksamhet tidigare. Sökanden ska bifoga en affärsplan, som ska visa att företaget har möjligheter att bli långsiktigt lönsamt och bidra till ökad livsmedelsproduktion och ökad konkurrenskraft för jordbrukssektorn. Stödet ges i form av klumpsummor på 150 000 kronor för halvtidsarbete och 300 000 kronor för heltidsarbete.

Startstödet handläggs av länsstyrelserna, som gör bedömningar av ansökningar baserat på urvalskriterier. Startstödet är populärt, med ett högt söktryck på tillgänglig budget. Det medför att inte alla de som söker stöd, och som uppfyller kraven, får ta del av det. Det är främst sökande som söker det lägre beloppet utifrån en halvtidstjänst som får avslag eftersom urvalskriterierna prioriterar heltidsjordbruk. Det finns dock variationer mellan länsstyrelserna.

För att ta del av stödet krävs att sökanden etablerat sitt företag eller börjat bedriva affärsmässig verksamhet. Det innebär att startstödet i sig troligtvis inte bidrar till att sänka tröskeln för unga som vill bedriva verksamhet inom näringen. Däremot utgör det en stöttning för de som redan bestämt sig.

Förutom startstödet finns även ett särskilt inkomststöd till nystartade unga lantbrukare. Det är ett extra stöd som utgår baserat på den jordbruksareal lantbrukaren förfogar över. Det utgör ett förstärkt inkomststöd och kompletterar på så vis det grundläggande inkomststödet, vilket ger unga jordbrukare ett extra likviditetstillskott under fem år. Detta stöd lämnas till alla lantbrukare inklusive företag med hästverksamhet som uppfyller villkoren för det grundläggande inkomststödet för hållbarhet.

Projektstöd för att främja näringens utveckling

Projektstöden i form av stöd till kompetensutveckling, samarbete och innovationsprojekt inom EIP kan nyttjas för att främja jordbrukets utveckling som helhet vad gäller ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet.

Stöd till kompetensutveckling

Stödet till kompetensutveckling kan inte sökas av enskilda företagare för egen fortbildning utan av de aktörer som arrangerar någon form av kompetensutveckling. Det övergripande syftet med stöd till kompetensutveckling är att öka kompetensen hos verksamma på landsbygden och därmed även öka effektiviteten och förbättra måluppfyllelsen för övriga åtgärder i strategiska planen samt bidra till uppfyllande av nationella mål och EU-gemensamma mål, direktiv och förordningar. I sin helhet ska åtgärden verka för en hållbar ekonomisk, miljömässig och social utveckling av landsbygden. Stödet ska riktas till verksamma inom besöks-, jordbruks-, livsmedels-, ren-, skogsbruks-, trädgårds- (inklusive akvaponi) och hästnäringen. Aktiviteterna ska bidra till ökad kompetens hos målgruppen, vilket främjar innovation, samarbete och utveckling av kunskap. Aktiviteterna kan även inspirera till och underlätta att använda och utveckla ny teknik och nya metoder utifrån ny kunskap från forskning och försök samt återföra kunskapsbehov till forskningen.

Stödet till kompetensutveckling delas in i tre övergripande områden, med tillhörande budgetposter: Stärkt konkurrenskraft och förbättrad djurvälfärd, Miljö och klimat samt Livsmedel och besöksnäring.

Målgruppen för aktiviteterna är rådgivare och verksamma inom jordbruks-, trädgårds- (inklusive akvaponi) och rennäringsföretag. I viss mån ingår även företagare eller ideella föreningar med hästverksamhet, men då avgränsat till projekt som syftar till ökad djurvälfärd och miljö.

Stöd till samarbete

Syftet med stöd till samarbete är att stödja samarbeten inom områden där den gemensamma nyttan av ett samarbete är stor för samhället, men där incitamentet för en enskild aktör är för litet för att kunna finansiera ett utvecklingsarbete. Samarbete är en viktig del i att stärka en hållbar utveckling över längre tid i näringar och landsbygder som påverkas och präglas av glesa strukturer. Stödet till samarbete kan användas för att stödja praktiknära försök, tester och utvärderingar samt stimulera till ökad samverkan om utvecklingsfrågor inom jordbruksnäringen. Här kan samarbetsåtgärden fylla en lucka mellan det kunskapsframtagande som finansieras via forskningspengar och det kunskapsframtagande som de enskilda företagen finansierar själva. Åtgärden ska uppmuntra nya idéer och nya samarbeten som kan presentera nya resultat.

Stödet till samarbete delas in i tre övergripande områden, med tillhörande budgetposter: stärkt konkurrenskraft och förbättrad djurvälfärd, samt livsmedel och besöksnäring. För att ta ett exempel så ska samarbetsinsatser för Stärkt konkurrenskraft och förbättrad djurvälfärd bidra till att inom jordbruks- och rennäring utveckla och utvärdera processer, metoder, produkter, tekniker och liknande genom samverkan mellan olika kompetenser. Därigenom stärks konkurrenskraften i näringen som helhet.

Innovationsstöd inom EIP-Agri

Syftet med innovationsstödet är att få fram nya innovativa lösningar på gemensamma utmaningar inom olika områden genom att skapa bättre kopplingar mellan forskningsresultat, ny teknik och praktiskt arbete inom jordbruk, trädgårds- (inklusive akvaponi) och rennäring.

Stöden för EIP kan användas inom två områden; konkurrenskraft respektive miljö och klimat. Inom området konkurrenskraft

kan även projekt genomföras som syftar till att stärka djurvälfärden, och därigenom konkurrenskraften. Det finns två typer av stöd inom EIP:

- Stöd för att bilda innovationsgrupper.
- Stöd för innovationsprojekt.

Vem som beviljas stöd avgörs av de prioriteringar och urvalskriterier som kommuniceras av stödmyndigheten. Genom att bilda innovationsgrupper runt en potentiell innovation kan innovationer på ett systematiskt sätt identifieras, utvecklas och spridas. Inom både gruppbildningsstöd och projektstöd är sammansättningen av olika kompetenser viktig. Det kan vara kompetenser från företag, rådgivningsorganisationer och forskning, både inom och utom lantbruksektorn. Syftet är att föra samman olika kompetenser till en grupp som sedan ska arbeta tillsammans för att utveckla jordbruk, trädgård (inklusive akvaponi) och rennäring.

Myndigheter, kommuner, regioner, föreningar, andra organisationer och företag kan söka stödet. För att bilda en innovationsgrupp eller innovationsprojekt krävs att minst två av följande aktörer ingår: forskare, rådgivare eller företagare. Stöd beviljas inte till forskning, men kan ges till viss försöksverksamhet och utvärdering där det är nödvändigt för projektet.

Stöd till lantrasföreningar

Lantrasföreningar kan få stöd för sitt arbete med att bevara lantraser. Lantrasföreningar kan söka stödet om de bedriver bevarandearbete med hotade raser av djurslagen nötkreatur, får, get, gris, häst, bi, kanin och fjäderfä. Ett villkor är att Sverige har ett bevarandeansvar för den eller de hotade raser som föreningen bevarar. Sverige har ett bevarandeansvar för:

- Gotlandsruss
- Svensk ardenner
- Nordsvensk brukshäst.

Avelsföreningen för svenska ardennerhästen, föreningen nordsvenska hästen och svenska russavelsföreningen får i den nuvarande strategiska planen stöd för sin bevarandeverksamhet.

3.11.3 Vilka stöd kan hästnäringen ta del av?

Som ovan beskrivits finns ett antal stöd och ersättningar som företag med jordbruksverksamhet kan få. Här kan företag med hästar och andra i hästnäringen i vissa fall också inkluderas förutsatt att de uppfyller kraven för dessa stöd. Exempel på stöd där företag inom hästnäringen i dag kan söka stöd är det grundläggande inkomststödet för hållbarhet och alla miljöersättningar. I alla stödområden kan hästföretagare få kompensationsstöd för växtodlingsgrödor och i de nordligaste områdena även för grovfoder. För att kunna få det grundläggande inkomststödet krävs att sökande klassas som aktiv jordbrukare, har tillgång till marken och har minst 4 hektar jordbruksmark som uppfyller kraven på stödberättigande areal. Även grundvillkoren behöver vara uppfyllda.

Hästföretagare kan även få del av det kompletterande omfördelningsinkomststödet för hållbarhet (omfördelningsstöd), förutsatt att man fått grundläggande inkomststöd. Detsamma gäller det arealbaserade inkomststödet för unga nystartade lantbrukare. Hästföretagare med växtodling kan också ta del av miljöersättningar.

Summering av stöd och ersättningar som hästverksamheter kan beviljas helt eller delvis:

- Grundläggande inkomstöd.
- Omfördelningsstöd.
- Stöd till unga.
- Miljöersättningar, bland annat miljöersättning för skötsel av betesmarker och slåtterängar.
- Kompensationsstöd (delvis).
- Stöd till kompetensutveckling inom områdena djurvälfärd samt miljö och klimat.

- Stöd till samarbete inom områdena djurvälfärd samt miljö och klimat.
- EIP inom områdena djurvälfärd samt miljö och klimat.
- Stöd till lantrasföreningar.

3.11.4 Exempel på stöd där det finns begränsningar för hästverksamheter

Nedan följer exempel på befintliga stöd där företagare och verksamheter inom hästnäringen i dag begränsas eller inte beviljas stöd, men där näringen påpekat att det finns intresse av att kunna beviljas stöd.

I dag är det inte möjligt att söka vallstöd oavsett verksamhet då stödet inte längre finns. Hästnäringens olika organisationer har uttryckt ett starkt intresse för ett nytt återinfört vallstöd, i enlighet med Jordbruksverkets förslag som lämnats till regeringen[88].

Investeringsstöd för ökad konkurrenskraft

Hästföretag beviljas inte investeringsstöd för ökad konkurrenskraft trots att syftet med stödet är att förbättra konkurrenskraften genom att stödja investeringar som ökar produktiviteten och lönsamheten i jordbruksverksamheten. Inte heller företag med avel och uppfödning av häst, som enligt EU:s definition betraktas som jordbruksverksamhet, har möjlighet att söka investeringsstöd för ökad konkurrenskraft. Företag med produktion av hö eller annat grovfoder räknas som jordbruksverksamhet och kan ta del av stödet.

Investeringsstöd för diversifiering till annat än jordbruk

Hästföretag beviljas inte investeringsstöd för diversifiering trots att hästföretag likt andra företag i primärproduktionen ofta behöver flera områden att stå på i sitt företagande. Däremot kan jordbruksföretag som diversifierar till sådan hästverksamhet som inte samtidigt definieras som jordbruk, till exempel hästturism, beviljas stöd.

[88] Jordbruksverket. 24-12-05. Redovisning av regeringsuppdrag. *Förslag till ändring av miljöersättningar i Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken.* Dnr 3.1.17-10 959/2024.

Företag med avel och uppfödning av häst som enligt EU:s definition betraktas som jordbruksverksamhet, omfattas inte av stödet. Företag med produktion av hö eller annat grovfoder räknas som jordbruksverksamhet och kan söka stödet. För att inte exkludera jordbruksföretag som till en mindre del bedriver till exempel hästuppfödning där familjen har ett mindre antal hästar som ingår i företaget finns skrivningen om ”huvudsakligen” i förordningen om EU:s gemensamma jordbrukspolitik (9 kap. 14 §)[89]. De kan alltså söka diversifieringsstöd så länge som angiven hästverksamhet inte dominerar över annan jordbruksverksamhet.

Kompensationsstöd

Om företagaren har jordbruksmark i ett utpekat område där det är sämre förutsättningar för att odla kan man få kompensationsstöd. Stödet ska kompensera jordbruket för alla eller delar av de merkostnader och inkomstbortfall som relaterar till att bedriva jordbruksproduktion i dessa områden. Kompensationsstödet ska riktas till jordbruksproduktion. Verksamhet som handlar om rekreation eller sport bedöms inte som jordbruksproduktion. Produktion av jordbruksprodukter är till exempel produktion av spannmål, kött eller levande djur som säljs vidare. Hästar hålls enligt Jordbruksverkets definition oftast inte för att producera jordbruksprodukter och kan därför inte beviljas kompensationsstöd.

Företag som har nötkreatur, tackor och getter i kombination med grovfodergrödor kategoriseras som jordbruk typ 1–3, medan de som inte har djur kategoriseras som jordbruk med växtodlingsgrödor, typ 4. I några stödområden i norra Sverige lämnas också ersättning för grovfoder utan krav på djurinnehav, typ 5. Den som har jordbruksmark och enbart hästar kan således bara erhålla det kompensationsstöd som ges för typ 4 och 5. För hästföretag som inte brukar jordbruksmark utgår inget kompensationsstöd, i analogi med andra landsbygdsanknutna verksamheter som inte brukar mark, till exempel turist- eller entreprenadföretag.

[89] Svensk författningssamling. 2022. Förordning om EU:s gemensamma jordbrukspolitik, SFS 2022:1826.

3.11.5 Stöd och ersättningar som omfattar hästverksamheter i andra EU-länder

De förfrågningar utredningen gjort har inte resulterat i någon samlad statistik från exempelvis EU-kommissionen över vilka medlemsländer som inkluderar hästen i olika stöd och ersättningar inom GJP.

När det gäller enskilda medlemsländer kan konstateras att Irland medger att hästverksamheter kan ingå i kompensationsstödet (Areas of natural or other specific constraints, ANC)[90].

I Finland har häst funnits med i kompensationsstödet fram till och med år 2022[91]. Från år 2023 har Finland helt tagit bort kravet på djurinnehav i kompensationsstödet.[92] I Finland är det också möjligt att ge företagsstöd till mikro- och små företag som erbjuder ridaktiviteter då dessa bedöms vara en ekonomisk och vinstdrivande företagsverksamhet. Det gäller oavsett om hästverksamheten sker på ett lantbruk eller inte. Detta styrs i Statsrådets förordning om företagsstöd för landsbygden under finansieringsperioden 2023–2027 (646/2023)[93]. Enligt Statsrådets förordning om styrning av investeringsstöd för gårdsbruk i Finland (266/2023) kan byggnadsinvesteringar till hästuppfödning få stöd[94]. Under år 2024 beviljades endast en hästverksamhet stöd. Denna nivå har varit densamma under de senaste åren. Hästsektorn i Finland kan även få medel genom projektstöden (EIP), till exempel för samarbets- och utbildningsprojekt som syftar till att utveckla hästsektorn.[95]

Hästuppfödning betraktas som en jordbruksverksamhet i den franska nationella strategiska planen för GJP, liksom olika aktiviteter för att förbereda och träna hästar för att nyttja hästarna i olika verksamheter, exklusive utställningsverksamhet. Enligt det franska jordbruksdepartementet säkrar detta att definitionen av en jordbrukare är i överensstämmelse med både den gemensamma jordbrukspolitiken och fransk nationell lagstiftning. Det förenklar också ruti-

[90] Irish Government. 2024. *Areas of Natural or other specific Constraints, ANC*. www.gov.ie.
[91] Livsmedelsverket Ruokavirasto. 2022. *Kompensationsersättning i Finland 2022.* www.ruokavirasto.fi.
[92] Livsmedelsverket Ruokavirasto. 2023. *Kompensationsersättning i Finland 2023.* www.ruokavirasto.fi.
[93] Statsrådets förordning om företagsstöd för landsbygden under finansieringsperioden 2023–2027 (646/2023) https://finlex.fi/sv/laki/alkup/2023/20230646.
[94] Statsrådets förordning om styrning av investeringsstöd för gårdsbruk (266/2023) https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2023/20230266.
[95] Ministry of Agriculture and Forestry of Finland. Food department, Rural Development Unit. 2025. Pers. medd.

nerna. Under den föregående programperioden för GJP ansågs en person som ägde hästar men som inte själv var uppfödare (till exempel en tränare eller ett ridcenter med hästar), inte direkt vara engagerad i en jordbruksverksamhet. Bedömningen var att kopplingen endast var indirekt genom underhåll av betesmark. Enligt det franska jordbruksdepartementet skapade denna situation tidigare svårigheter att få tillgång till vissa stödsystem för hästnäringen. Detta erkännande av jordbruksverksamheten hos hästgårdar och ridskolor i Frankrikes nationella strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken gör det möjligt för hästägare att dra nytta av direktstöd och ersättningar för naturliga begränsningar (kompensationsstöd, Areas of natural constraints, ANC, artikel 71) samt vissa miljö- och klimatåtgärder inom jordbruket (Agri-environment-climate measures, AECM, artikel 70).[96]

I Polen ges GJP-stöd inom följande områden:

- Bevarande av utrotningshotade djurgenetiska resurser. Uppfödare av inhemska hästraser, såsom polsk Konik, Hucul, Małopolski, Schlesisk, Wielkopolski och kallblodiga hästar av typerna Sokólski och Sztumski, kan få bidrag för hingstar och ston av dessa raser.
- Djurskydd. Hästuppfödare kan ansöka om ekonomiskt stöd för att förbättra hästars välfärd genom att ge dem större utrymme i byggnader, på betesmarker och i hagar än vad som krävs enligt gällande normer.
- Åtgärder för jordbruk, miljö och klimat. Jordbrukare som bedriver hästuppfödning kan få stöd för att genomföra åtgärder relaterade till miljöskydd, såsom att bevara permanenta gräsmarker där hästar betar.
- LEADER-programmet. Lokala aktionsgrupper kan genomföra projekt kopplade till utveckling av hästturism, marknadsföring av regioner genom ridning samt organisering av hästtävlingar och evenemang.[97]

[96] Ministère de l'agriculture de la souveraineté alimentaire et de la forét. 2024. Pers. medd. www.agriculture.gouv.fr.
[97] Lantbrukarnas Riksförbund. 2025. Pers. medd.

På liknande sätt som Polen använder Ungern GJP-medel för att bevara inhemska hästraser och säkra deras roll inom turism och jordbruk.[98]

I Österrike omfattas hästar av GJP-stödet för betesmarker. Dessutom har Österrike inkluderat hästar inom djurassisterad pedagogik genom Green Care, vilket också stöds via GJP-åtgärden Samarbete (77–02). Vidare stöder Österrike bevarandet av Norikerhästen genom ÖPUL-åtgärden Bevarande av hotade husdjursraser. Investeringar i häststallar stöds också via GJP, inklusive investeringsbidrag för stall (Åtgärd 73–01) och finansiering för ridhallar, ryttarlounger med mera genom diversifieringsstöd (Åtgärd 73–08).[99]

3.11.6 Regionalfonden

Regionalfonden syftar till att främja hållbar utveckling och sysselsättning genom att finansiera projekt inom områden som miljö, klimat, företagande, kompetens, forskning och bredbandsinfrastruktur. Enskilda näringsidkare kan inte direkt ansöka om stöd från Regionalfonden. Däremot kan de få indirekt stöd genom projekt som finansieras av fonden. Det finns inom regionalfonden inget företagsstöd som är direkt lämpligt för hästföretag. Detta då Regionalfonden inte är öppen för enskilda näringsidkare.

3.12 Konsumentköplagen och Köplagen

Det har blivit allt vanligare att privatpersoner köper varor på internet och över nationsgränser. En stor andel av dessa köp sker från företag eller andra näringsidkare som kan vara baserade i Sverige, i ett annat EES-land eller i ett tredje land. Den digitala marknaden utvecklas också hela tiden och näringsidkare tillhandahåller digitalt innehåll och digitala tjänster till konsumenter. Vid sidan av detta säljs alltjämt många varor i butik och utan digitalt inslag. Mot denna bakgrund genomförde EU-kommissionen en översyn av konsumentlagstiftningen under åren 2015 - 2016. Den 20 maj 2019 beslutades om en ny EU-lagstiftning på området genom två direktiv om konsument-

[98] Lantbrukarnas Riksförbund. 2025. Pers. medd.
[99] Ibid.

rätt[100,101]. Dels ett direktiv om tillhandahållande av digitalt innehåll och digitala tjänster, dels ett direktiv om försäljning av varor. Genom den nya EU-lagstiftningen blev det bland annat frivilligt för medlemsstaterna att välja hur levande djur ska hanteras i förhållande till konsumentlagstiftningen.

Under åren 2019 och 2020 pågick en svensk statlig utredning[102] där det ingick i uppdraget att utreda hur Sverige framåt ska förhålla sig till den nya EU-lagstiftningen på konsumentområdet. I januari 2022 publicerades ett förslag till ny lagstiftning från regeringen avseende en korrigerad konsumentköplag där svenska regler anpassats till EU-regler på området. Riksdagen beslutade om den nya lagen 30 mars 2022. I samband med beslutet om den nya konsumentköplagen lämnade riksdagen ett tillkännagivande till regeringen[103] med en uppmaning att regeringen ska återkomma med ett lagförslag som undantar köp av dyrare djur från konsumentköplagens tillämpningsområde. Den nya konsumentköplagen trädde i kraft den 1 maj 2022.

3.12.1 Konsumentköplagen

Konsumentköplagen[104] innehåller bestämmelser om skydd för konsumenter vid köp av varor där köparen är konsument och säljaren är näringsidkare, något som är vanligt förekommande vid försäljning av hästar. Många försäljningar av hästar omfattas därför av konsumentköplagens bestämmelser.

Den tidigare konsumentköplagen[105] som gällde i Sverige fram till 1 maj 2022 angav i 20a § att:

> Ett fel som visar sig inom sex månader efter det att varan avlämnades skall anses ha funnits vid avlämnandet, om inte annat visas eller detta är oförenligt med varans eller felets art.

[100] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/770 av den 20 maj 2019 om vissa aspekter på avtal om tillhandahållande av digitalt innehåll och digitala tjänster. (Text av betydelse för EES.)
[101] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/771 av den 20 maj 2019 om vissa aspekter på avtal om försäljning av varor, om ändring av förordning (EU) 2017/2394 och direktiv 2009/22/EG samt om upphävande av direktiv 1999/44/EG.
[102] Statens offentliga utredningar. 2020. *En ny lag om konsumentskydd vid köp och vissa andra avtal.* SOU 2020:51.
[103] Riksdagen tillkännagivande bet. 2021/22:CU3, rskr. 2021/22:212.
[104] Svensk författningssamling. 2022. Konsumentköplag. SFS 2022:260.
[105] Svensk författningssamling. 1990. Konsumentköplag. SFS 1990:932.

I den omarbetade konsumentköplagen som trädde i kraft 1 maj 2022 justerades bland annat presumtionsregeln i den gamla lagens 20a §, det vill säga den tid under vilken ett fel som utgångspunkt ska anses vara ett sådant fel som näringsidkaren ansvarar för. Skrivningen om att fel som visar sig inom sex månader efter varans avlämnande ska anses ha funnits vid avlämnandet, togs bort. I den nya lagen anges dock fortsatt att det är näringsidkaren som svarar för fel som visar sig inom 6 månader efter avlämnande av varan, men det infördes vissa särregler för levande djur vid köp där priset överstiger en tiondel av prisbasbeloppet. För sådana köp gavs en helt ny möjlighet för näringsidkaren och konsumenten att avtala om undantag från konsumentköplagen så att fel på det levande djuret som visar sig inom 6 månader inte ska anses vara ett fel som näringsidkaren svarar för. Genom den nya lagen fick konsumenterna också ett utökat undersökningsansvar.

Företagare, vanligtvis uppfödare eller tränare som säljer hästar till privatpersoner, har dock även efter omarbetningen av konsumentköplagen ett omfattande ansvar och bevisbörda under en relativt lång tid efter försäljningen om det inte avtalats bort. Av 4 kap. 17 och 18 §§ i konsumentköplagen framgår som nämnts ovan att ett fel som visar sig inom sex månader efter det att det levande djuret avlämnades ska anses vara ett fel som näringsidkaren svarar för (två år gäller andra typer av varor än levande djur), om inte näringsidkaren visar något annat eller detta är oförenligt med varans eller felets art. Vid köp av levande djur till ett pris som överstiger en tiondel av prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken[106] får dock näringsidkaren och konsumenten avtala om undantag från första stycket i 4 kap. 18 § i konsumentköplagen, det vill säga vad gäller tiden för säljarens ansvar. Regeringen har fastställt prisbasbeloppet för år 2024 till 57 300 kronor.

I lagstiftningsärendet om den nya konsumentköplagen beslutade riksdagen även, på utskottets förslag, om ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag som undantar köp av dyrare djur från konsumentköplagens tillämpningsområde (bet. 2021/22:CU3, rskr. 2021/22:212). Civilutskottets ställningstagande lyder enligt följande:

[106] Svensk författningssamling. 2010. Socialförsäkringsbalk. SFS 2010:110.

> En konsument är oftast i underläge gentemot näringsidkaren, och syftet med konsumentköplagen är bl.a. att jämna ut detta styrkeförhållande mellan säljare och köpare. När det gäller köp av levande djur är dock säljaren ofta en mindre aktör som genomför enstaka försäljningar, och i en sådan situation finns inte samma behov av konsumentskydd. Med den nya konsumentköplagen införs vissa särregler som ska gälla främst vid köp av dyrare levande djur. Detta är ett steg i rätt riktning. Enligt utskottet tar den nya regleringen dock inte tillräcklig hänsyn till de särskilda förhållanden som ofta råder vid köp av dyrare levande djur. I betänkandet En ny lag om konsumentskydd vid köp och vissa andra avtal finns en så kallad skiss med alternativa lagtextlösningar. Utredningen har bl.a. tagit fram ett alternativ där man undantar köp av dyrare levande djur från konsumentköplagens tillämpningsområde (se SOU 2020:51 s. 374 f.). Med dyrare djur avses djur där priset överstiger en tiondel av prisbasbeloppet. Enligt utskottet framstår detta alternativ som mer ändamålsenligt när det gäller köp av dyrare djur än vad som nu införs i den nya konsumentköplagen. Utskottet anser därför att regeringen bör gå vidare med skissen till en alternativ lagtext i SOU 2020:51 där köp av dyrare levande djur undantas från konsumentköplagens tillämpningsområde och sedan återkomma till riksdagen med ett lagförslag. En sådan lösning torde enligt utskottet leda till färre rättsprocesser där det finns en risk för att djuren blir lidande. Vad som anförts bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen. Detta innebär bifall eller delvis bifall till motionerna 2021/22:4384 (SD), 2021/22:4386 (C) yrkande 1, 2021/22:4387 (KD) yrkande 4, 2021/22:3100 (M) yrkande 4, och 2021/22:847 (M).

Ovanstående tillkännagivande har ännu inte hanterats av regeringen.

Tolkningen av felbegreppet är fortsatt relevant trots ny lagstiftning för de som inte avtalar bort presumtionsregeln. Det finns ett antal tidigare rättsfall när det gäller felbegreppet kopplat till levande djur i konsumentköplagen som är av intresse även om de tillkom innan den nya konsumentköplagen. Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 1989 s. 156, med hänvisning till äldre praxis, uttalat att ett djur ansetts behäftat med fel om en defekt som utvecklats efter leveransen berott på ärvda anlag. Ett djur som utvecklar en sjukdom långt efter köpet bedöms alltså av Högsta domstolen ha haft felet redan vid köptillfället om det beror på ärvda anlag.

Det finns också en hovrättsdom (FT 2749-12) där domstolen konstaterar att en fyra år gammal hund, som enligt domstolens utredning inte visar några kliniska symptom, bär på ett arvsanlag som gör att det enligt domstolen finns en beaktansvärd risk att hunden i framtiden ska utveckla kliniska besvär. Därför bedöms varan (hunden) som felaktig och säljaren som ansvarig för felet i enlighet med kon-

sumentköplagen. En köpare av ett levande djur kan alltså låta göra en veterinärundersökning och en DNA-analys av djuret i fråga och med stor sannolikhet finna något som är felaktigt med djuret och sedan begära exempelvis återbetalning, prisavdrag eller skadestånd trots att djuret i sig inte uppvisar några kliniska symptom vid tillfället.

Det finns även fall med så kallade lynnesfel, det vill säga att djurets beteende i sig anses utgöra ett fel på varan. Högsta domstolen har i NJA 1938 s. 273 till exempel fastställt att en häst som visade ovilja att dra var behäftad med ett fel.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har avlämnat dom i ett mål (nr. FT 1651-09) som rörde en hund. Vid köptillfället hade en veterinärbesiktning genomförts utan anmärkning. Ett par veckor efter köpet insjuknade hunden och diagnosticerades med en hormonsjukdom som gjorde att köparen tvingades avliva hunden. Sjukdomen konstaterades ungefär två månader efter köpet. Frågan i målet var därför om sjukdomen förelegat även vid köptillfället, trots att hunden då inte visade några symptom. Eftersom felet visat sig inom sex månader antogs felet vara ursprungligt. Enligt veterinären som hördes vore det osannolikt att valpen hade sjukdomen vid avlämnandet eftersom inget onormalt upptäcktes vid besiktningen, men veterinären kunde inte uttala sig om hur lång tid det tar för sjukdomen att utvecklas och vilka symptom som visar sig först. Det faktum att hunden hade genomgått veterinärbesiktning utan anmärkning ansågs av rätten inte vara tillräcklig bevisning för att bryta presumtionen och därför bedömdes att säljaren hade ett fel-ansvar.

Svea hovrätt har avlämnat dom i mål T 10067-09 som gällde ett konsumentköp av en häst. Hästen besiktigades av en veterinär utan anmärkning. Hästen avlivades till följd av sjukdom en tid senare och vid den obduktion som genomfördes visade det sig att en förändring i lillhjärnan orsakat hästens hälsoproblem. Hovrätten konstaterade att det inte kunde uteslutas att felen hade förelegat redan vid försäljningen. Det första veterinärintyget som utfärdats ansågs alltså inte vara tillräckligt för att säljaren skulle ha motbevisat presumtionen och felet ansågs därför ha förelegat vid avlämnandet.

3.12.2 Köplagen

Till skillnad från konsumentköplagen tillämpas köplagen[107] om bägge parter antingen är näringsidkare eller privatpersoner. Lagen gäller dock inte i sådana fall där konsumentköplagen är tillämplig. Det avgörande i frågan huruvida någon är att anse som konsument eller inte är i vilket ändamål varan huvudsakligen kommer att användas.

Köplagen ställer högre krav än konsumentköplagen på att säljare och köpare har ett väl utformat och anpassat avtal och även avseende ansvaret för information om och undersökning av varan. I köplagen anges inte, till skillnad från konsumentköplagen, att fel som visar sig inom viss tid efter varans avlämnande ska anses vara ett fel som näringsidkaren svarar för.

3.13 Anläggningar och marktillgång

3.13.1 Fastighetsbildning

Fastighetsbildningslagen[108] är en svensk lag som reglerar hur indelningen av marken i fastigheter får förändras och under vilka omständigheter, hur marken får byta ägare med mera. Lagen antogs 1970 och uppdaterades senast 1 maj 2009. Genom lagen kan mark överföras från en fastighet eller samfällighet till en annan sådan enhet, andelar i samfälligheter överföras från en fastighet till en annan, samfälligheter bildas, servitut bildas, ändras eller upphävas, byggnader eller andra anläggningar som hör till en fastighet överföras till en annan fastighet och avstyckning genomföras. Lagen innehåller även regler om fastighetsregistret samt jordbruk, skogsbruk och fiske.

Det finns restriktioner i fastighetsbildningslagen som gör att det inte går att fritt styra areal vid en fastighetsbildning. Dessa restriktioner kan innebära en begränsning för den hästföretagare som vill äga sin mark och inte hyra eller arrendera den då det kan vara svårt att få stycka av mindre gårdar. Ett syfte med fastighetsbildningslagen är att undvika fragmentisering av mark.

[107] Svensk författningssamling. 1990. Köplag. SFS 1990:931.
[108] Svensk författningssamling. 1970. Fastighetsbildningslag. SFS 1970:988.

Lantmäteriets handläggning

Lantmäteriet fattar bland annat beslut om hur fastighetsgränser ska dras och hur avstyckningar ska göras. Hästnäringen har framfört till utredningen att den kompetens, tillgänglighet och prisstruktur som Lantmäteriet har är ett hinder för såväl hästföretagarna som andra hästägare. Lantmäteriets reglering av den extra marken en hästägare avser förvärva kan enligt näringen kosta mer än marken i sig. Det framförs också att handläggningstiderna är långa och inte sällan kan uppgå till mer än ett år.

Den 28 mars 2024 tillsatte regeringen en utredning som ska se över lantmäterimyndigheternas organisering[109]. Syftet är att förbättra både den statliga myndigheten Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheternas förutsättningar att bedriva en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildning i hela landet. Fastighetsbildning är myndighetsutövning där nya fastigheter bildas, fastighetsgränser ändras och rättigheter som till exempel servitut skapas. För en effektiv samhällsbyggnadsprocess är det enligt regeringen viktigt att det finns en välfungerande fastighetsbildningsverksamhet. Utredaren ska bland annat föreslå en tydlig och mer ändamålsenlig ansvarsfördelning mellan Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna, vilka krav som ska gälla för att få bilda en kommunal lantmäterimyndighet och överväga om kommuner ska tillåtas inrätta kommunala lantmäterimyndigheter i samverkan. Även avgifterna ska ses över. Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2025.

Då de frågor som lyfts av hästnäringen kopplat till fastighetsbildning redan tas om hand inom ramen för en pågående statlig utredning hanterar inte Hästutredningen frågan vidare.

3.13.2 Mark och arrendepriser

Sedan EU-inträdet 1995 har priset för jordbruksmark och arrenden ökat kontinuerligt. Mellan åren 1995 och 2011 fördubblades det genomsnittliga arrendepriset för att sedan stiga något även de efterkommande åren. Vad gäller markpriserna skedde den stora prisökningen mellan år 2000 och 2022. År 2023 var det genomsnittliga priset på åkermark 130 500 kronor per hektar, vilket är dubbelt så

[109] Landsbygds- och infrastrukturdepartementet. 2024. Kommittédirektiv. *En bättre organisering av fastighetsbildningsverksamheten.* Dir. 2024:34.

högt som år 2012. Förklaringen till detta är svår att med säkerhet säga, men klart är att det påverkas av en mängd olika faktorer. Jordbrukspolitiken och räntenivån har pekats ut som bidragande orsaker. En viss anpassning till markpriser i andra länder kan inte heller bortses från. Omläggning av stöden från prisstöd till arealkopplade stöd har spelat stor roll liksom räntenivån samt begränsat utbud. Klart är att de ökade priserna är en utmaning både för de som vill utöka eller starta en verksamhet. När befintlig verksamhet utökas ger dock ett ökat markpris bättre underlag för säkerhet vid lånefinansiering. De ökade priserna på mark har dock begränsad effekt som en faktor för att få säkerhet vid större investeringar i animalieproduktion.[110]

3.13.3 Jordförvärv

Jordförvärvslagen[111] styr förvärv av lantbruksegendom och syftar till att gynna sysselsättningen och boende på landsbygden. Avsikten är också att bevara balansen mellan fysiskt och juridiskt ägande. Förvärvstillstånd är ett medgivande som lämnas av Länsstyrelsen att få förvärva en fastighet som klassas som lantbruksfastighet. Tillståndet behövs för att få lagfart. Olika regler gäller för fysiska och juridiska personer. Tillståndet söks hos länsstyrelsen i det län där fastigheten ligger. Om fastigheten är belägen i ett glesbygdsområde och köparen varken har tänkt bo på den inköpta fastigheten eller verka på orten, kan ansökan om förvärvstillstånd komma att avslås.

Jordförvärvslagens bestämmelser innebär att lantbruksfastigheter normalt inte får överlåtas från enskild person till bolag. En nackdel med det är att lagen i vissa fall kan uppfattas försvåra ägarskiften och finansieringsmöjligheter för kapitalkrävande jordbruk som exempelvis animalieproduktion. Regeringen vill underlätta för ägarskiften och förbättra tillgången till kapital för investeringstunga delar av jordbruket. Därför ansåg regeringen att det var angeläget att undersöka möjligheter och risker med att vissa jordbrukare som står inför stora kapitalinvesteringar, i framför allt animalieproduktion eller ägarskiften i sådana företag, ska få möjlighet att flytta över viss jordbruksmark till aktiebolag för att få bättre finansieringsmöjligheter. Detta i syfte att främja en ökad livsmedels-

[110] Statens offentliga utredningar. 2024. *Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd*. SOU 2024:56.
[111] Svensk författningssamling. 1979. Jordförvärvslag. SFS 1979:230.

produktion och skapa ett investeringsklimat som gör jordbruket fortsatt livskraftigt. Av ovan nämnda skäl tillsatte regeringen en utredning den 16 november 2023 som ska se över vissa bestämmelser i jordförvärvslagen[112]. Syftet med översynen är att underlätta för företagsutveckling, kapitalförsörjning för investeringar och ägarskiften inom jordbruket samt förbättra förutsättningarna för aktivt brukande av jordbruksmarken och därigenom för sysselsättning och bosättning på landsbygden.

För att säkra att det inte medför risker för en generell upplockring av jordförvärvslagen omfattas endast bolag som ägs av fysiska personer. Utöver det ska utredaren även säkerställa att vidare förvärv av aktier i dessa bolag eller jordbruksmark från dessa bolag ska förvärvsprövas. Utredaren ska även analysera och ta ställning till hur bestämmelserna om tillstånd för förvärv av lantbruksegendom i glesbygd kan anpassas till dagens förhållanden. Uppdraget ska redovisas senast den 27 juni 2025.

Utredaren har i delbetänkandet SOU 2024:73, Juridiska personers förvärv av lantbruksegendom genom testamente[113], föreslagit att även detta ska omfattas av prövning enligt jordförvärvslagen. Detta för att även i fortsättningen bevara en god balans i markägandet av lantbruksegendom mellan fysiska och juridiska personer.

För en hästföretagare som avser att förvärva betydande arealer för sin verksamhet kan en öppning för viss bolagisering av jordbruksmark leda till ökade markkostnader. Detta då aktiebolagets lägre skattesats bedöms kapitaliseras i högre markpriser. Då dessa frågor redan tas om hand inom ramen för den pågående statliga utredningen kring jordförvärvslagen hanterar inte Hästutredningen frågan vidare.

3.13.4 Bygglov

Enligt Plan- och bygglagen (PBL)[114] 9 kap. 2 § krävs bygglov för nybyggnation samt tillbyggnad och vissa andra ändringar av en byggnad. Av lagens 9 kap. 3 § anges dock att det inte krävs bygglov för en ekonomibyggnad för jordbruk, skogsbruk eller annan liknande näring,

[112] Statens offentliga utredningar. 2024. *Översyn av jordförvärvslagen*. LI 2023:07, dir. 2023:157.
[113] Statens offentliga utredningar. 2024. Delbetänkandet SOU 2024:73. *Juridiska personers förvärv av lantbruksegendom genom testamente.*
[114] Svensk författningssamling. 2010. Plan- och bygglag. SFS 2010:900.

om åtgärden vidtas i ett område som inte omfattas av en detaljplan[115]. Kommuner har dock möjlighet att utöka kravet på bygglov genom områdesbestämmelser i 4 kap. 42 § PBL. Tekniska lagkrav ska vara uppfyllda även om man undantas bygglov.

Enligt uppgift från hästnäringens organisationer krävs bygglov relativt ofta för hästverksamheter, där motsvarande bedömning för övriga areella näringar (näringar som använder biologiska eller naturgeografiska resurser på land och i vatten) är att åtgärden inte är bygglovspliktig. Hästhållning har dock i vissa fall vid prövning ansetts kunna omfattas av samma undantag som annan jordbruksverksamhet.

Flera rättsliga prövningar på området

Frågan om byggnader och andra anläggningar för hästverksamhet har varit avsedda för jordbrukets behov på ett sådant sätt att de varit bygglovsfria har bedömts i flera rättsfall. En bedömning får göras i det enskilda fallet, men hästverksamhet som bedrivs i stor skala med ringa anknytning till övrig verksamhet på en fastighet, har i rättspraxis inte bedömts som jordbruksverksamhet utan som ett självständigt företag i förhållande till jordbruket (se bland annat RÅ 1995 ref. 93, RÅ 2000 not. 116, RÅ 1999 ref. 57, RÅ 2005 ref. 53 och Mark- och miljööverdomstolens dom den 30 april 2019 i mål nr P 8249-18).

Regeringsrätten prövade en fråga om huruvida en ridhusbyggnad varit att anse som ekonomibyggnad för jordbruket eller jämförlig näring och därmed inte bygglovspliktig[116]. Det anfördes att det enligt 8 kap. 1 § första stycket i PBL[117] gäller som huvudregel att bygglov krävs för att uppföra byggnader. I paragrafens tredje stycke fanns ett undantag från huvudregeln. Det föreskrevs där i fråga om ekonomibyggnader för jordbruk, skogsbruk eller därmed jämförlig näring inom områden som inte omfattas av detaljplan, att bygglov endast ska krävas för att ta i anspråk eller inreda byggnaderna för visst närmare angivet ändamål. Att uppföra sådana byggnader kräver alltså inte bygglov enligt Regeringsrätten. Avgörande för frågan om bygglov skulle krävas i förevarande rättsfall var därför enligt Regeringsrätten om den ifrågavarande ridhusbyggnaden kunde anses vara en

[115] Svensk författningssamling. 2011. Lag om ändring i Plan- och bygglagen. SFS 2011:335.
[116] Regeringsrättens årsbok. 1995. RÅ 1995:93.
[117] Svensk författningssamling. 1987. Plan- och bygglag. SFS 1987:10.

sådan ekonomibyggnad som avsågs i undantagsbestämmelsen. Regeringsrätten kom fram till att ridhuset var att anse som en ekonomibyggnad för jordbruket på fastigheten och att det inte skulle krävas bygglov för uppförandet av ridhuset.

År 2017 kom en dom i Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt (MÖD) som betecknas som vägledande då den jämställer hästen med lantbrukets andra produktionsdjur. Domstolen klargjorde att jordbruksundantaget även gäller hästar när det handlar om uppförande av stängsel för betesdrift med hästar inom strandskyddsområde (MÖD 2017:57 mål M 10623-16). Av domen framgick att Mark- och miljööverdomstolen funnit att utnyttjandet av mark till bete för hästar utgör jordbruksverksamhet och att hagar som har en koppling till beteshållningen omfattas av undantagsregeln för jordbruket enligt 7 kap. 16 § 1 Miljöbalken[118]. Strandskyddsdispens har därför inte krävts.

I april 2019 konstaterade Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt (MÖD Mål P 8249-18) att det så kallade jordbruksundantaget borde vara tillämpligt i Plan-och bygglagen även då jordbruksverksamhet bedrivs med häst och hänvisar till målet från 2017 (MÖD 2017:57 mål M 10623-16). Mark och Miljööverdomstolen anför i målet 2019 (MÖD Mål P 8249-18) att i praxis har hästverksamhet som bedrivits i stor skala men med ringa anknytning till övrig verksamhet på en fastighet inte bedömts som jordbruksverksamhet utan som ett självständigt företag i förhållande till jordbruket. Mark- och miljööverdomstolen konstaterar vidare att i rättsfallet Mark- och miljööverdomstolen RÅ 1999 ref. 57 fann Högsta förvaltningsdomstolen att det stall som uppförts på fastigheten inte kunde anses som bygglovsbefriad ekonomibyggnad på grund av verksamhetens karaktär, omfattning och ringa anknytning till övrig verksamhet på fastigheten. Stallet skulle användas av en arrendator i travhästverksamhet omfattande 12 hästar och tre heltidsanställda. Fastigheten i fråga omfattade 23 hektar mark, varav 12 hektar åkermark, 1 hektar hag- och åkermark, 8 hektar skogsmark och resten tomtmark. Foder åt hästarna odlades inte på åkermarken. Mark- och miljööverdomstolen anför vidare att i rättsfallet RÅ 1995 ref. 93 ansåg Högsta förvaltningsdomstolen däremot att en ridhusbyggnad var att anse som en bygglovsbefriad ekonomibyggnad eftersom i stort sett allt foder (spannmålsodling på 38 hektar, vallodling

[118] Svensk författningssamling. 1998. Miljöbalk. SFS 1998:808.

av hö på 12,5 hektar och betesmark på 18 hektar) till de inhyrda hästarna producerades på gården i form av havre och hö, gårdens maskinpark även användes i stallverksamheten, ägarna skötte all utfodring av hästarna och ridhuset var anlagt i anslutning till övrig gårdsbebyggelse. Det konstateras vidare i domen från 2019 (MÖD Mål P 8249-18) att Mark- och miljööverdomstolen har bedömt liknande frågor i flera avgöranden. I avgörandet den 13 november 2017 i mål nr M 10623-16 bedömde Mark- och miljööverdomstolen att en fastighet om 60 hektar åkermark som hade införskaffats bland annat för goda betesmöjligheter för hästar, och som tidigare använts för beteshållning av nötkreatur, varit avsedd att användas i jordbruksverksamhet. Målet 2017 gällde strandskyddsdispens för hästhagar men slutsatserna var enligt domstolens uppfattning tillämpliga även i det aktuella målet (MÖD Mål P 8249-18). I domen anger Mark- och miljööverdomstolen att hästar på bete eller foderproduktion till häst också är jordbruk och att bygglov då inte ska krävas. För att stall och ridhus ska vara bygglovsbefriade behöver djurhållaren ha bete eller foderproduktion till hästarna enligt Mark- och miljööverdomstolen. Därför kan det enligt domstolen krävas bygglov i vissa fall, till exempel om hästverksamheten i en ekonomibyggnad anses självständig från själva jordbruket eller har en utformning eller standard som gör att den inte kan anses som en bygglovsbefriad ekonomibyggnad.

Kravet på bygglov utreds

Enligt det så kallade januariavtalet från 2019, en sakpolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet och Liberalerna, skulle ett borttaget krav på bygglov för den som vill bygga ett kafé, ridhus eller liknande i anslutning till sin gård utredas liksom enklare regler för byggnation utanför detaljplanelagt område.

I januari 2020 presenterade Finansdepartementet ett utredningsdirektiv kring bygglovsfrågan[119]. Som skäl angavs att reglerna för bygglov upplevdes som krångligt. Utredningen syftade till att skapa förutsättningar för ett system som är tydligt, rättssäkert och bidrar

[119] Finansdepartementet. 2020. *Ett förenklat och effektivt regelverk för bland annat bygglov.* Dir. 2020:4.

till ett ökat byggande. Uppdraget var att göra en systematisk översyn av regelverket (lag och förordning) och göra det enklare, effektivare och mer ändamålsenligt, säkra angelägna allmänna och enskilda intressen och bidra till ett långsiktigt hållbart byggande.

Det betänkande Bygglovsutredningen presenterade hösten 2021[120] innehöll dock inga direkta förslag om förändringar eller förenklingar avseende bygglov för ekonomibyggnader i hästverksamhet. I betänkandet behandlades bland annat frågor om legaldefinitionen för ekonomibyggnader, lovbefrielse för vissa åtgärder och bygglov för ekonomibyggnader för hästhållning.

Utredningen föreslog att en ekonomibyggnad bör definieras som en byggnad som behövs för jordbruket, skogsbruket, fisket eller renskötseln. Det konstaterades att ett stort antal byggnader som används för hästhållning inte utgör ekonomibyggnad i enlighet med denna legaldefinition. Det beror enligt utredningen på att många sådana byggnader inte kan anses behövas för jordbruket, skogsbruket, fisket eller renskötseln. Hästarna är helt enkelt inte en del av, eller en förutsättning för, näringen i fråga.

Bygglovsutredningen konstaterade vidare att det inte vore lämpligt att koppla lovplikten till en viss typ av verksamhet och ansåg i stället att detaljplaneringen skulle vara styrande. Av detta följde bland annat att många platser med tät bebyggelse, men utan detaljplan, ansågs olämpliga att omfattas av olika typer av bygglovsbefrielse. Det gällande undantaget från krav på lov vad gäller ekonomibyggnader i ett område som inte omfattas av en detaljplan föreslogs bibehållas.

Vidare föreslog utredningen att det skulle införas en utökad lovplikt för nybyggnad, tillbyggnad och ändrad användning av ekonomibyggnad för hästhållning inom eller i anslutning till områden av riksintresse för totalförsvaret och därtill ett krav på medgivande från Försvarsmakten eller Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Av utredningens konsekvensutredning framgick att:

> För de som vill etablera en ny hästverksamhet eller utveckla en befintlig hästverksamhet i en ekonomibyggnad i ett område som inte omfattas av en detaljplan, kommer denna möjlighet att begränsas med vårt förslag om lovplikt för sådana byggnader med hänsyn till total försvarsintresset.

[120] Statens offentliga utredningar. 2021. *Ett nytt regelverk för bygglov.* SOU 2021:47.

Försvarsmakten hade framfört till utredningen att hästar påverkas negativt av flygbuller, att Försvarsmakten därför i förekommande fall fått ändra och begränsa vissa flygvägar och att det finns fall där Försvarsmakten har blivit ersättningsskyldig. Om byggnader för hästhållning kan uppföras utan krav på lov, ansåg Försvarsmakten att de inte hade möjlighet att i förväg bedöma risken för skada på riksintresset. Mot bakgrund av vad Försvarsmakten framfört i utredningsarbetet bedömde Bygglovsutredningen sammantaget att det fanns tillräckliga skäl för en lovplikt för sådan nybyggnad, tillbyggnad och ändrad användning av ekonomibyggnad som annars inte omfattas av krav på lov i ett område som inte omfattas av en detaljplan. Detta dock endast under förutsättning att åtgärden vidtas för hästhållning. Den närmare innebörden av rekvisitet hästhållning ansåg utredningen bör preciseras i rättstillämpningen.

Utredningen föreslog dock att det inte ska krävas lov för att i en byggnad i ett område som inte omfattas av en detaljplan eller ingår i en sammanhållen bebyggelse inreda en eller flera lokaler med en bruttoarea som sammanlagt inte är större än 50 kvadratmeter. Förslaget bedömdes kunna underlätta för denna typ av småskalig hästverksamhet. Att inreda en byggnad till ett litet stall, exempelvis för en familjs eget bruk, borde enligt utredningen normalt kunna rymmas inom 50 kvadratmeter.

Med betänkandet från Bygglovsutredningen som grund lade regeringen fram en proposition den 14 februari 2023. I propositionen föreslog regeringen endast att giltighetstiden för den tidsbegränsade regleringen om tidsbegränsade bygglov för nybyggnad för bostadsändamål och tillhörande åtgärder i plan- och bygglagen (2010:900) förlängs med fem år till den 1 maj 2028. Detta då behovet av bostäder fortsatt är stort.

Lagrådsremiss om bygglov 2025

Enligt regeringen finns ett stort behov av att förenkla, förtydliga och renodla reglerna kring bygglov. Det har gått nästan femton år sedan den nu gällande plan- och bygglagen började gälla. Genom åren har det gjorts många ändringar. Sammantaget har regelverket enligt regeringen blivit svårt att överblicka, förstå och tillämpa. Regeringen före-

slog därför den 20 februari 2025 i en lagrådsremiss[121] att det införs ett nytt kapitel om bygglov som ersätter det nuvarande. Kapitlet får en ny struktur i syfte att förenkla och förtydliga regelverket. Det blir enligt regeringen enklare att navigera bland bestämmelserna och tydligare för den enskilde att förstå vilka åtgärder som kräver lov. Som huvudregel samlas alla bestämmelser om lovplikt i plan- och bygglagen.

De nya reglerna som föreslås i lagrådsremissen innebär enligt regeringen förenklingar i kravet på bygglov och en utökning av åtgärder som får strida mot detaljplan eller områdesbestämmelser. Detta för att fastighetsägare ska få större frihet att själva bestämma över hur deras fastigheter ska utvecklas.

Ett exempel på förändringsförslag är att en befintlig byggnad utanför detaljplanelagt område får inredas med en eller flera lokaler (max 50 kvadratmeter) utan krav på lov. Det kan enligt regeringen underlätta för företagande på landsbygden.

När fler åtgärder blir lovbefriade minskar den administrativa bördan för den som ska bygga. Enskilda behöver inte lämna in handlingar till byggnadsnämnden och invänta lov och startbesked innan bygget kan påbörjas. Enligt regeringen blir det dessutom billigare eftersom man slipper betala avgift till byggnadsnämnden. För byggnadsnämnderna förväntas färre enkla lovärenden frigöra tid och resurser för att hantera de mer komplicerade ärendena. Regeringen menar därför att förslagen i lagrådsremissen bör medföra att tiden för lovprocesserna i allmänhet bör kunna kortas. De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 oktober 2025.

Undantag för nybyggnad av ekonomibyggnad i lagrådsremissen

Av lagrådsremissen framgår bland annat att det enligt nuvarande 9 kap. 3 § plan- och bygglagen inte krävs bygglov för nybyggnad av en ekonomibyggnad för jordbruk, skogsbruk eller annan liknande näring, om åtgärden vidtas i ett område som inte omfattas av en detaljplan. Bygglovsutredningen[122] föreslog att undantaget från krav på

[121] Regeringen. Lagrådsremiss 25-02-20. *Ett nytt regelverk för bygglov.* https://www.regeringen.se/contentassets/2e45bc91aff8411d869e2cbe105a6381/ett-nytt-regelverk-for-bygglov.pdf.
[122] Statens offentliga utredningar. 2021. *Ett nytt regelverk för bygglov.* SOU 2021:47.

bygglov för nybyggnad av ekonomibyggnad ska behållas. Regeringen instämmer i utredningens förslag med motiveringen att ekonomibyggnader visserligen kan ha förhållandevis stor omgivningspåverkan, inte minst i områden med sammanhållen bebyggelse och där ekonomibyggnaden uppförs långt ifrån själva gårdsmiljön eller vid en gräns. Samtidigt är det fråga om ett undantag från lovplikten som syftar till att underlätta för vissa näringar. Genom Bygglovsutredningens föreslagna definition av ekonomibyggnad begränsas enligt regeringen undantagets räckvidd eftersom det ska vara fråga om en byggnad som behövs för jordbruket, skogsbruket, fisket eller renskötseln. I lagrådsremissen omnämns inte hästverksamhet i undantaget men däremot tas även vattenbruk upp.

Bygglov för ekonomibyggnader till hästhållning i områden med riksintresse

Enligt Bygglovsutredningen skulle en generell lovplikt för alla byggåtgärder inom riksintresseområden innebära en mycket omfattande ändring av rättsläget och skulle inte heller anses vara vare sig enkel, effektiv eller ändamålsenlig. Eftersom de utpekade riksintresseområden är så omfattande geografiskt, skulle också närmast oöverskådliga konsekvenser kunna följa av en lovplikt för till exempel alla ekonomibyggnader, friggebodar eller mindre tillbyggnader inom dessa områden enligt Bygglovsutredningen. Av lagrådsremissen framgår att regeringen delar utredningens bedömning i denna del och föreslår att lovplikten bör omfatta sådana åtgärder (som annars inte omfattas av krav på lov) som är störningskänsliga och där ett tillsynsingripande i efterhand inte är adekvat.

Regeringen föreslår att det ska krävas bygglov för nybyggnad och tillbyggnad av ekonomibyggnad för hästhållning och ändrad användning av ekonomibyggnad till hästhållning, om det är fråga om ett område för flygplatser eller övnings- eller skjutfält. Mot bakgrund av att en lovplikt främst behövs för att undvika bullerstörningar för hästar bedömer regeringen att lovplikten kan begränsas på detta sätt. Det avviker något från Bygglovsutredningens förslag som var än mer omfattande. Utredningen föreslog att kravet på bygglov för ekonomibyggnad till hästhållning skulle gälla inom eller i anslutning till samtliga områden som är av riksintresse på grund av att de behövs för totalförsvarets anläggningar.

Regeringen konstaterar att med den definition av ekonomibyggnader som föreslås i lagrådsremissen omfattas inte alla byggnader som används för hästhållning av termen ekonomibyggnad. Regeringen anför vidare att den närmare innebörden av vad som avses med hästhållning får preciseras i rättstillämpningen, bland annat utifrån den praxis som har utvecklats i anslutning till miljöbalkens bestämmelser om miljöfarlig verksamhet, men avsikten är att det ska handla om mer omfattande hästhållning och inte till exempel ett sådant litet enskilt stall på 50 kvadratmeter som kan inrättas i en lovfri komplementbyggnad utanför detaljplanelagt område.

Regeringen föreslår att bygglov för mindre idrottsanläggningar utgår

Regeringen föreslår vidare i lagrådsremissen att kravet på bygglov för idrottsanläggningar utgår för mindre anläggningar än 1 500 kvadratmeter. Det framgår av lagrådsremissen att det ska krävas bygglov för att utomhus anordna, uppföra, flytta eller väsentligt ändra en idrottsanläggning som tillsammans med övriga idrottsanläggningar på en fastighet upptar en markyta som är större än 1 500 kvadratmeter. Enligt nuvarande 6 kap. 1 § 1 plan- och byggförordningen krävs det bygglov för att anordna, inrätta, uppföra, flytta eller väsentligt ändra idrottsplatser. Det finns i dag inte någon legaldefinition av idrottsplats.

3.13.5 Strandskydd

På motsvarande sätt som när det gäller undantag från krav på bygglov enligt plan- och bygglagen vittnar flera av hästnäringens organisationer om att även undantagsmöjligheterna från strandskydd skiljer sig från andra verksamheter inom de areella näringarna när det gäller verksamheter med häst.

Inom ett strandskyddat område är det förbjudet att uppföra byggnader och i vissa fall vidta vissa andra åtgärder inom strandskyddsområdet. Förbuden anges i fyra punkter i 7 kap. 15 § miljöbalken[123]. Enligt bestämmelsen är det förbjudet att:

[123] Svensk författningssamling. 1998. Miljöbalk. SFS 1998:808.

1. uppföra nya byggnader,
2. ändra byggnader eller byggnaders användning eller utföra andra anläggningar eller anordningar, om det hindrar eller avhåller allmänheten från att beträda ett område där den annars skulle ha fått färdas fritt,
3. utföra grävningsarbeten eller andra förberedelsearbeten för byggnader, anläggningar eller anordningar, eller
4. vidta åtgärder som väsentligt förändrar livsvillkoren för djur- eller växtarter.

Upphävande av strandskyddet

Bestämmelser om upphävande av strandskydd har funnit sedan det generella strandskyddet infördes 1975. De flesta länsstyrelser har sedan dess beslutat om upphävande av strandskydd i större eller mindre omfattning. Enligt 7 kap. 18 § första stycket miljöbalken får länsstyrelsen i det enskilda fallet besluta att upphäva strandskyddet i ett visst område om

– det är uppenbart att området saknar betydelse för att tillgodose strandskyddets syften,
– strandskyddet gäller vid en liten sjö eller ett litet vattendrag och områdets betydelse för att tillgodose strandskyddets syften är liten, eller
– området enligt plan- och bygglagen (2010:900) avses att omfattas av en detaljplan och
  a) behövs för byggande av en försvarsanläggning, allmän väg eller järnväg, eller
  b) skyddas enligt andra bestämmelser i detta kapitel än bestämmelserna om miljöskyddsområde eller vattenskyddsområde och skyddet har beslutats av någon annan än en kommun.

Ett upphävande enligt första stycket får göras endast om sjöns vattenyta har en storlek som uppgår till omkring ett hektar eller mindre eller om vattendragets bredd är omkring två meter eller bredare. Ett upphävande enligt första stycket tredje strecksatsen ovan får

göras endast om det finns särskilda skäl och intresset av att ta området i anspråk på det sätt som avses med planen väger tyngre än strandskyddsintresset.

Upphävande av strandskydd regleras också i plan- och bygglagens 4 kap. 17 §[124]. Här anges att en kommun i en detaljplan får upphäva strandskyddet enligt 7 kap. miljöbalken för ett område, om det finns särskilda skäl, och om intresset av att använda området enligt planen väger tyngre än strandskyddsintresset. Ett upphävande får dock inte avse ett sådant område som omfattas av länsstyrelsens beslutanderätt enligt 7 kap. 18 § första stycket 3 miljöbalken.

Undantag från strandskyddet

Redan när bestämmelser om strandskydd infördes i lagstiftningen 1950 beslutade man om en undantagsbestämmelse från strandskyddsförbuden för jordbrukets, fiskets och skogsskötselns behov. Undantagsbestämmelsen i 7 kap. 16 § miljöbalken innebär ett undantag för jordbruket, fisket, skogsbruket och renskötseln från de generella förbuden inom strandskyddat område. Bestämmelsen innebär att det under vissa förutsättningar inte krävs dispens för byggnader, anläggningar, anordningar eller åtgärder som behövs för jordbruk, fiske, skogsbruk eller renskötsel. För att undantagsbestämmelsen ska vara tillämplig ska följande förutsättningar vara uppfyllda:

- Näringen ska vara inriktad på en viss varaktighet och ska, vad gäller bisysslor, medföra ett tillskott av betydelse till näringsidkarens försörjning.
- Byggnaden, anläggningen, anordningen eller åtgärden ska behövas för näringen.
- Byggnaden, anläggningen, anordningen eller åtgärden får inte vara avsedd att tillgodose bostadsändamål.
- Åtgärden måste för sin funktion finnas eller utföras inom strandskyddat område.

För att undantagsbestämmelsen ska var tillämplig ska anläggningen eller åtgärden vidare vara omedelbart avsedd för och behövlig för

[124] Svensk författningssamling. 1987. Plan- och bygglag. SFS 1987:10.

näringen. Som exempel kan nämnas hägna in betesmarker, röja sly på betesmark eller bygga ligghall till nötkreatur. Om åtgärden inte är avsedd för näringens behov utan till exempel är av privat karaktär, såsom uppförande av en bastu eller röjning av träd för fri sikt vid bostadshus, omfattas den inte av undantaget. Enligt förarbetena till undantagsbestämmelsen i 7 kap. 16 § miljöbalken[125] är vidare även trädgårdsskötsel bedriven i näringsverksamhet att anse som jordbruk. Däremot anses inte förädlingsverksamheter som mejerier eller slakterier vara jordbruk som omfattas av undantagsbestämmelsen. Stall och ridhus har ansetts ingå i jordbruksverksamhet och kan därför i vissa fall omfattas av undantaget[126].

Utredningen om ändamålsenliga undantag från strandskyddet för de areella näringarna

Regeringen tillsatte en utredning om ändamålsenliga undantag från strandskyddet för de areella näringarna[127]. Areella näringar är ett samlingsbegrepp för näringar som använder biologiska eller naturgeografiska resurser på land och i vatten. Utredningsuppdraget var att föreslå lagändringar och andra åtgärder som moderniserar och förtydligar undantagsbestämmelsen från strandskyddet i 7 kap. 16 § miljöbalken[128]. Det skulle ske i syfte att säkra att det i undantagen tas tillräcklig hänsyn till de varierande förutsättningar som råder för olika näringsidkare inom de areella näringarna och att bestämmelsen ser till behoven av att förbättra förutsättningarna för näringarnas utveckling, särskilt för småskaliga lantbrukare.

I betänkandet från utredningen finns bland annat ett förslag om att införa ett nytt särskilt skäl för dispens från strandskyddet för byggnader, anläggningar, anordningar och åtgärder som inte avser att tillgodose bostadsändamål, om de behövs för småskaliga förvärvsverksamheter som bedrivs varaktigt på landsbygden. För att det ska föreligga ett särskilt skäl enligt bestämmelsen krävs vidare att det strandnära läget innebär en fördel för byggnadens, anläggningens, anordningens eller åtgärdens funktion och att samma funk-

[125] Prop. 1997/98:45 del 2 s. 87. Förarbeten till miljöbalken.
[126] Se bland annat Regeringsrättens rättsfall RÅ 1995 ref. 93, som hänvisas till i förarbetena till undantagsbestämmelsen, och Mark- och miljööverdomstolens dom 2016-05-02, mål nr M 7238-15.
[127] Statens offentliga utredningar. 2023. *Areella näringar vid vatten.* SOU 2023:103.
[128] Svensk författningssamling. 1998. Miljöbalk. SFS 1998:808.

tionella fördel inte kan uppnås utanför området. Rekvisiten i den föreslagna bestämmelsen är kumulativa det vill säga samtliga rekvisit ska vara uppfyllda för att det ska anses finnas ett särskilt skäl för dispens. Vid bedömningen ska även enskilda intressen beaktas. Vidare föreslogs att vattenbruk läggs till i uppräkningen i undantagsbestämmelsen i 7 kap. 16 § miljöbalken men inga ytterligare verksamheter.

Dom från Mark- och miljööverdomstolen

År 2017 kom en dom från Mark- och miljööverdomstolen som handlade om uppförande av stängsel för betesdrift inom strandskyddsområde (MÖD 2017:57 mål M10623-16). Av domen framgick att Mark- och miljööverdomstolen funnit att utnyttjandet av mark till bete för hästar utgör jordbruksverksamhet och att hagar som har en koppling till beteshållningen omfattas av undantagsregeln för jordbruket enligt 7 kap. 16 § miljöbalken[129]. Strandskyddsdispens har därför inte krävts.

Regeringen föreslår lättnader i strandskyddet

Den 16 januari 2025 föreslog regeringen i en lagrådsremiss att fler land- och vattenområden ska undantas från strandskydd och att möjligheterna att bygga eller vidta åtgärder i strandnära lägen ska öka[130]. Småföretagandet och landsbygdsutvecklingen har enligt regeringen hämmats av ett alltför strikt och långtgående strandskydd. I lagrådsremissen lämnas förslag som syftar till att skapa ett tydligare och mer ändamålsenligt strandskydd med bättre förutsättningar för att bygga bostäder och utveckla och driva företag i strandnära lägen. Med förslagen ökar enligt regeringen friheten och utvecklingen av landsbygden stärks. Av lagrådsremissen framgår bland annat att undantaget för areella näringar blir mer generöst och kompletteras på så sätt att även vattenbruk omfattas. Strandskyddet ska enligt regeringens förslag tas bort från vattensamlingar mindre än ett hektar samt små vattendrag som är smalare än två meter samt från anlagda vatten som skapats efter 1975. Förslaget innehåller

[129] Svensk författningssamling. 1998. Miljöbalk. SFS 1998:808.
[130] Regeringen. Lagrådsremiss 2024-01-16. *Lättnader i strandskyddet – ett första steg.*

också förenklingar för jord- och skogsbrukets undantag från strandskyddet. Bestämmelserna beräknas träda i kraft den 1 juli 2025.

3.14 Hästpass, centrala hästdatabasen och anläggningsregistret

3.14.1 Utvecklingen av krav på identifiering av hästar

Krav på identifiering av hästar och hästpassens utformning har sedan införandet förändrats över tid. Identitetshandlingar för vissa hästar omnämns i direktiven 90/427/EEG avseende handel med renrasiga hästar, och 90/426/EEG avseende förflyttning av hästar. Krav på identitetshandling för hästdjur kom för medlemsstaterna i EU redan 1991. Kravet på ett fastställt identitetsdokument gällde dock bara registrerade hästar, det vill säga hästar som var införda i en stambok eller som var registrerade hos en tävlingsorganisation. Genom beslut 93/623/EEG fastställdes utformningen av identitetshandlingarna för registrerade hästdjur och identitetshandlingar enligt den förlagan skulle åtfölja registrerade hästdjur som var födda efter den 31 december 1997. I dessa första pass fanns inte avsnittet om medicinsk behandling.

Genom beslut 2000/68/EEG utökades kravet på hästpass till att omfatta alla hästar, det vill säga även andra hästar än registrerade hästar. Alla hästar skulle i enlighet med artikel 4 i beslutet åtföljas av ett hästpass senast den 1 juli 2000. Från den 1 juli 2000 tillkom också avsnitt IX ”medicinsk behandling” och krav på livslångt identitetsnummer. Det infördes krav på sidor i hästpasset med möjlighet att ta en häst ur livsmedelskedjan eller ange att en häst behandlats med läkemedel som medför sex månaders karenstid innan slakt.

Genom förordning (EG) nr 504/2008 fastställdes tydligare och mer harmoniserade regler avseende hästpassen och krav på märkning av hästarna infördes i samband med att de får hästpass. Förordningen skulle tillämpas från den 1 juli 2009.

Från den 21 april 2021 krävs att hästen ska märkas med ett av Jordbruksverket godkänt mikrochip med landskod. Hästar märkta före detta datum eller som har hästpass utfärdat i enlighet med tidigare gällande regler behöver inte märkas om eller uppdatera passet. När hästen får sitt hästpass får den också ett identitetsnummer, ofta kallat UELN (Universal Equine Life Number).

3.14.2 Ansvaret för identifiering av hästar och hästpass

I samband med tillämpningen av djurhälsoförordningen, AHL[131], flyttades ansvaret för identifiering av hästar från avelsorganisationerna till den veterinära behöriga myndigheten i en medlemsstat. Avelsorganisationer har dock fortfarande ansvar för att tillverka hästpass till hästar som omfattas av deras avelsprogram. Medlemsstaterna har möjlighet att delegera utfärdandet av hästpass till andra organisationer. I Sverige och i en majoritet av medlemsstaterna har myndigheterna delegerat uppgiften så att många avelsorganisationer också är ett sådant organ med delegerade uppgifter som får hantera hela kedjan av identifieringen av hästar. Om en avelsorganisation inte är ett organ med delegerade uppgifter ska avelsorganisationen lämna över hästpasset till ett organ med delegerade uppgifter som i sin tur registrerar uppgifter om hästen i den centrala databasen och skickar passet vidare till den uppfödare eller hästhållare som beställt hästpasset. Detta förfarande gäller även för hästar som förs in i en stambok med säte i en annan medlemsstat, det vill säga avelsorganisationen i exempelvis Tyskland ska skicka passet till ett organ med delegerade uppgifter i Sverige som registrerar uppgifterna i databasen innan de skickar hästpasset till uppfödaren.

När hästen dör ska den som ansvarar för hästen skicka in hästpasset till den organisation som har hästen registrerad eller som utfärdade hästpasset. Det finns sannolikt brister i avrapporteringen, och således felkällor i registren, då detta enligt hästnäringens organisationer inte alltid efterlevs.

3.14.3 Hästpassen är fysiska

Dagens hästpass utfärdas i pappersform. Det går dock att komplettera, men inte ersätta, dagens fysiska hästpass med annan handling enligt EU-förordningen 2021/963[132]. Nationell lagstiftning krävs

[131] Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) 2016/429 av den 9 mars 2016 om överförbara djursjukdomar och om ändring och upphävande av vissa akter med avseende på djurhälsa (”djurhälsolag”).
[132] Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2021/963 av den 10 juni 2021 om fastställande av tillämpningsföreskrifter för Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) 2016/429, (EU) 2016/1012 och (EU) 2019/6 vad gäller identifiering och registrering av hästdjur och om fastställande av förlagor till identitetshandlingar för dessa djur. (Text av betydelse för EES.)

om det är en digital applikation som ska komplettera de fysiska passen:

> Artikel 20 Användning av plastkort, smartkort eller digitala applikationer i bärbara elektroniska enheter tillsammans med livslånga identitetshandlingar
>
> 1. Om den livslånga identitetshandlingen utfärdas tillsammans med ett plastkort eller ett smartkort ska dessa kort uppfylla kraven i bilaga III.
>
> 2. Medlemsstaterna får godkänna användning av digitala applikationer i bärbara elektroniska enheter som åtminstone visar de identifieringsuppgifter som lagras i databasen för identifiering av hästdjur vid förflyttningar
>
> a) inom deras nationella territorium,
>
> b) till medlemsstater enligt undantaget i artikel 69 i delegerad förordning (EU) 2020/688,
>
> c) till tredjeländer som har godkänt sådan identifiering.
>
> 3. Medlemsstaterna får dock inte godkänna användning av plastkort, smartkort eller digitala applikationer i bärbara elektroniska enheter som den enda identitetshandlingen vid förflyttning till ett slakteri.

3.14.4 Den centrala hästdatabasen

I förordning (EU) 2015/262 infördes ett krav på att alla medlemsstater från och med den 1 juli 2016 skulle ha en databas där hästar som hålls i den medlemsstaten skulle registreras. Det innebar att de som flyttar hästar från en medlemsstat till en annan var tvungna att registrera hästen även i den nya MS, vilket i Sverige har kallats tilläggsregistrering. I den centrala hästdatabasen, som Jordbruksverket ansvarar för, registreras hästen automatiskt när den får ett hästpass eller tilläggsregistreras.

3.14.5 Anläggningsregistret

Den 21 april 2021 trädde EU:s djurhälsoförordning (AHL) i kraft[133]. Den innebar bland annat att alla som är ansvariga för en plats med hästar (inklusive beten), oavsett om det är hobby eller företag eller hur många hästar som hålls på anläggningen, ska registrera platsen i

[133] Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) 2016/429 av den 9 mars 2016 om överförbara djursjukdomar och om ändring och upphävande av vissa akter med avseende på djurhälsa (”djurhälsolag”).

Jordbruksverkets anläggningsregister[134]. Hästar som planeras hållas på platsen i 30 dagar eller mer ska registreras på anläggningen. Den som är ansvarig för anläggningen (aktör) är även ansvarig för att registrera vilka hästar som hålls där.

Registreringen av en häst på anläggningen görs genom att det i Jordbruksverkets system går att göra en koppling mellan anläggningsregistret och hästdatabasen som gör att det i hästdatabasen går att se vilka hästar som hålls på anläggningen. Huvudsyftet är att det ska gå att spåra djuren om det blir ett utbrott av en allvarlig djursjukdom. Det finns vissa undantag från kravet på att registrera hästen på anläggningen för hästar som befinner sig i landet under en kortare tid än 90 dagar för träning och tävling, betäckning samt för avelshingst som är i Sverige under en avelssäsong. Dessa hästar behöver inte heller registreras i den svenska databasen. Såväl Jordbruksverket som flera av hästnäringens organisationer gör dock bedömningen att samtliga anläggningar i Sverige med hästar inte är registrerade och att anläggningsregistret därför inte är komplett. Detta då många anläggningsansvariga (aktörer) inte har rapporterat in sina uppgifter. Aktören ska rapportera vilka hästar som finns på anläggningen och när hästar dör ska aktören avregistrera dessa från anläggningen. Hästhållaren ska skicka in passet till avelsorganisationen (till organ med delegerade uppgifter) för makulering. Även där är bedömningen att det finns relativt stora mörkertal.

3.15 Veterinära frågor

3.15.1 Brist på veterinärer och höga kostnader

Veterinärbrist

Tillgång till en fungerande beredskap för djursjukvård under jourtid (all tid utom vardagar kl. 08-17), liksom under dagtid, är viktigt för företag med lantbruksdjur inklusive hästar. Att inte kunna få veterinärvård för sjuka djur kan påverka såväl djurvälfärden som företagens risktagande och ekonomi negativt. Det kan även medföra en psykisk belastning och oro hos djurhållarna. Hästnäringens organi-

[134] Jordbruksverket. 2024. Statens jordbruksverks föreskrifter om ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2021:13) om registrering, godkännande, spårbarhet, förflyttning, införsel samt export med avseende på djurhälsa. SJVFS 2024:22.

sationer har framfört uppfattningen att det råder brist på veterinärer, särskilt praktiserande veterinärer för arbete med seminering och under jourtid.

I en digital enkät vid årsskiftet 2023/2024 frågade LRF djurhållare med hästar, mjölk-, får- och nötköttsproduktion om veterinärtillgången. Totalt 1116 djurhållare besvarade enkäten. Drygt 85 procent av hästägarna ansåg att de hade bra veterinär kompetens att tillgå under dagtid, men endast 30 procent under jourtid. Av samtliga tillfrågade djurhållare var hästägarna de som uttryckte det största problemet med veterinärtillgången under jourtid.

Utredningen om en hållbar och långsiktigt välfungerande hälso- och sjukvård konstaterar i sitt betänkande[135] att frågan om brist på veterinärer är omdiskuterad. Utredningen kom dock fram till slutsatsen att det råder brist inte bara på veterinärer utan även på djursjukskötare och att bristen kan förväntas bli bestående om inga åtgärder vidtas.

Jordbruksverket har i uppdrag att vidta åtgärder för att säkra tillgången till veterinärer vid utbrott av smittsamma sjukdomar samt att djur i människans vård ska kunna få hälso- och sjukvård i hela landet dygnet runt om det finns djurskyddsskäl. Under år 2024 utfärdade Jordbruksverket 208 veterinärlegitimationer, vilket är en minskning från 225 legitimationer år 2023 och 222 år 2022. Av dessa har 80 av veterinärerna utbildats vid Sveriges lantbruksuniversitet. Det var dessutom 86 veterinärer utbildade inom EU som meddelat att de ville arbeta tillfälligt i Sverige, så kallad tillfällig yrkesutövning. Det är en minskning jämfört med år 2023 då 102 veterinärer meddelade Jordbruksverket om tillfällig yrkesutövning och det avser både de som förlängde sitt tillstånd och de nya som tillkommit[136].

Jordbruksverket arbetar för att säkra tillgången till veterinärer då situationen varit densamma under flera år. Det är en utmaning att ha veterinär beredskap dygnet runt. Jordbruksverket har också lyft den problematik som finns gällande veterinärtillgången i flera skrivelser, senast i mars 2024 till regeringen gällande bristen på veterinär beredskap[137].

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet arbetar sedan ett regeringsbeslut 28 juni 2024 med ett att utreda utformningen av en

[135] Statens offentliga utredningar. 2022. *Bättre förutsättningar inom djurens hälso-och sjukvård.* SOU 2022:58.
[136] Jordbruksverket. 2025. *Statistik över antalet veterinärer.* Dnr 1.5.4-15308/2024.
[137] Jordbruksverket. 2024. Skrivelse. Dnr 5.7.17-02097/2024.

tillgänglig, hållbar och effektiv veterinär beredskap för djursjukvård under jourtid[138]. Utredningens arbete ska redovisas den 31 augusti 2025. Då de frågor som lyfts av hästnäringen kopplat till veterinärbristen under jourtid tas om hand inom ramen för en pågående utredning hanterar inte Hästutredningen den specifika frågan vidare.

Höga veterinärkostnader

Hästnäringen har lyft problem med höga veterinärkostnader och en marknad som inte fungerar tillfredsställande. De höga kostnaderna anges också få följdverkningar på priserna för djurförsäkringar. Då regeringen den 6 mars 2025 har uppdragit till Konkurrensverket att utreda frågan lämnar utredaren inte några förslag på området[139]. Konkurrensverket ska kartlägga pristransparensen inom veterinärmarknaden samt utreda hur denna påverkar prisbildningen och kostnadsutvecklingen inom sällskapsdjurens hälso- och sjukvård. Konkurrensverket ska vidare analysera hur bristande pristransparens genom påverkan på prisbildning och marknadsvillkor i sin tur påverkar konkurrensen på marknaden. Konkurrensverket ska fokusera på att analysera de delar inom sektorn där bristande pristransparens bedöms ha en betydande påverkan på prisbildningen, vara ett hinder för effektiv konkurrens eller bidra till stigande kostnader för djurägaren. Utredningen ska redovisas 1 mars 2026.

3.15.2 Seminering och dräktighetsundersökning av ston

I Sverige bedrivs hästavel antingen med naturlig betäckning, artificiell insemination eller embryotransfer. Den artificiella inseminationen dominerar både för de varmblodiga travhästarna och inom ridhästaveln. För att bedriva avel med artificiell insemination krävs att företagaren har en veterinär som ansvarar för den veterinärmedicinska verksamheten. Utöver den generella bristen på veterinärer uppfattar hästnäringens organisationer en särskild brist på praktiserande veterinärer med seminkompetens. Av en digital enkät som LRF genomförde vid årsskiftet 2023/2024 framgick att 36 procent

[138] Regeringen. 2024. *Uppdrag att utreda utformningen av en tillgänglig, hållbar och effektiv veterinär beredskap*. LI2024/01428.
[139] Regeringen. 2025. *Uppdrag till Konkurrensverket om kartläggning av pristransperens inom djursjukvården.* LI 2025/00548.

av respondenterna som drev stuteri ännu inte hade tillgång till en seminveterinär inför kommande betäckningssäsong. Enligt Stuteriveterinärföreningen är bristen dock inte lika stor längre[140].

Hästföretagare försöker i vissa fall lösa problemet de upplever genom att anställa veterinärer med seminkompetens från andra länder. Enligt vissa av hästnäringens organisationer kan det dock finnas svårigheter kopplat till denna lösning. Det är till exempel även brist på veterinärer i stora delar av EU och därför finns inte ett överskott av veterinärer med rätt kompetens att anlita för svenska avelsföretag. Bristen på praktiserande seminveterinärer kan enligt flera av hästnäringens organisationer leda till att seminstationer avvecklar och hästföretagare får allt längre att åka med sina ston för insemination.[141]

I Sverige och flera andra länder är det tillåtet för seminpersonal att seminera ston, men inte att rektalisera dem. Möjligheter för seminassistenter och husdjurstekniker att, efter relevant utbildning, rektalundersöka ston med ultraljud inför semineringar och dräktighetsundersökning har framförts av hästnäringen som ett sätt att avlasta seminveterinären avseende vissa uppgifter. Delar av veterinärkåren har delgett utredningen avvikande bedömning. Tekniken är enligt veterinärerna komplicerad samt förenad med risker för både hästarna och den som utför åtgärden och därför bedömer veterinärerna att veterinärlegitimation krävs.

Mjölkföretagen har i dag regelbundna och förbokade besök av husdjurstekniker för att kontrollera djurens fruktsamhetsstatus. Vid besöken undersöks kor avseende dräktigheter och fruktsamhetsstörningar, det vill säga kor som inte visat brunst som förväntat. Vid besöken diagnostiseras även, med eller utan ultraljud, fruktsamhetsstörningar. Veterinärer har framfört att det är stor skillnad i anatomi, och därmed också gällande riskerna, kopplat till rektalundersökning på kor jämfört med hästar.

[140] Stuteriveterinärföreningen. 2025. Pers. medd.
[141] LRF Häst. 2024. Pers. medd.

3.15.3 Villkorad läkemedelsbehandling ViLA

Villkorad läkemedelsanvändning, ViLA, har varit en möjlighet i många år inom flera inriktningar av animalieproduktionen som nötköttsoch mjölkproduktion, grisproduktion, samt i får- och getbesättningar för både mjölk och köttproduktion. I grisbesättningar har ViLA sedan länge blivit det helt dominerade arbetssättet för veterinärvård. För häst ges dock inte någon möjlighet till ViLA i dagens lagstiftning. Vid en villkorad läkemedelsanvändning, ViLA, får djurhållaren ha vissa läkemedel hemma och själv, på delegation av veterinären, behandla vissa specificerade symptombilder. Vilka krav som ställs för att arbeta med ViLA samt vilka symtombilder och läkemedel som får ingå regleras av föreskrifter från Jordbruksverket[142]. Veterinären gör inledningsvis en besättningsutredning och handlingsplan tillsammans med djurägaren. Handlingsplanen följs upp och uppdateras regelbundet. Djurskyddet kontrolleras och behandlingsinstruktioner tas fram anpassade för den specifika besättningen. Utbildning krävs både för att som veterinär få arbeta med ViLA och för att som djurägare få ansluta sig. Djurägaren har också ett antal krav på dokumentation att följa. Uppföljningar av arbetet med ViLA på gården sker genom veterinärbesök, vissa tillåts vara digitala. Olika besöksintervaller gäller beroende på djurslag och varierar från varje vecka för mjölkkobesättningar med ett medelkoantal över 250 till var åttonde vecka när det gäller besättningar med nötkreatur som inte hålls för mjölkproduktion samt gris, får och get. Det ska dock alltid vara totalt minst åtta besök per år.

Grunden för ViLA är det förebyggande arbetet, där ett nära och regelbundet samarbete mellan veterinär och gårdens personal ger förutsättningar för ett kontinuerligt förbättringsarbete inom djurhälsa och djurvälfärd. Ett syfte med ViLA är att minska djurlidande vid sjukdom eftersom djurhållaren inte behöver invänta veterinär utan direkt kan sätta in behandling i vissa situationer. Denna modernisering av de veterinära arbetssätten har också visat sig förbättra djurvälfärden och djurhälsan vilket tillsammans med bland annat sänkta veterinärkostnader kan bidra till att stärka företagens ekonomi.

[142] Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2023:21) om veterinärs ordination av läkemedel, djurhållares registrering av uppgifter samt operativa ingrepp som djurhållare får utföra, sak nummer D 35/L 41.

I ett betänkande från år 2022, Bättre förutsättningar inom djurens hälso- och sjukvård[143], konstateras bland annat att en utökning av möjligheten till läkemedelsanvändning som inte direkt föregås av en veterinärundersökning av det sjuka djuret skulle kunna kompensera för den begränsade tillgången till veterinärvård under delar av dygnet. Utredningen bedömde att för att på bästa sätt utnyttja de veterinära resurserna i samhället och därigenom bereda så många djur som möjligt vård, finns anledning att anpassa den veterinära servicen efter rådande resurser och behov. Utredningen gjorde vidare bedömningen att Jordbruksverket bör undersöka möjligheten att fler behandlingar kan omfattas av ViLA. Detta skulle framför allt gälla åtgärder som är av akut art och som lantbrukaren själv skulle kunna behandla. Även i betänkandet från utredningen om en konkurrenskraftig animalieproduktion[144] konstaterades att det finns skäl att utveckla ViLA reglerna ytterligare. Detta då ViLA bedömdes vara ett väl fungerande arbetssätt och viktigt verktyg som kan skapa flexibilitet, stärka konkurrenskraften i animalieproduktionen samt ytterligare förbättra djurskyddet och djurhälsan. ViLA bedömdes också vara ett effektivt sätt att utnyttja de veterinära resurserna.

3.15.4 Hästtransporter inom Norden

I dag är det krav på hälsointyg utfärdat i TRACES NT, Trade Control and Expert System New Technology[145], som är EU:s gemensamma digitala plattform för att spåra och övervaka bland annat sändningar av levande djur vid förflyttningar mellan medlemsstater. TRACES NT används både i handel på den inre marknaden mellan EU-länderna (djur och animaliska produkter) samt vid import och export från länder utanför EU. Att använda TRACES NT och ha hälsointyg vid transporter av häst för avel, till exempel för betäckning av ston, krävs i dag inom Norden (Sverige, Norge, Finland och Danmark). Transporter för andra syften såsom tävling, utställning och liknande är under vissa förutsättningar undantagna kravet på hälsointyg.

[143] Statens offentliga utredningar. 2022. *Bättre förutsättningar inom djurens hälso- och sjukvård.* SOU 2022:58.
[144] Statens offentliga utredningar. 2024. *Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd.* SOU 2024:56.
[145] European Commission. TRACES NT. https://webgate.ec.europa.eu/IMSOC/tracesnt-help/Content/en/index.html.

Förflyttning av hästdjur mellan Sverige, Norge, Finland och Danmark reglerades tidigare via ett undantag från kravet på hälsointyg vid förflyttningar av djur, som EU-kommissionen har haft synpunkter på. Därför förhandlades det fram och föreskrevs ett nytt undantag. Reglerna trädde i kraft samtidigt i alla berörda länder den 1 september 2024. Undantaget gäller bland annat under förutsättning att hästen ska delta i utställningar, idrotts- eller kulturevenemang eller liknande evenemang. Undantaget gäller inte för förflyttningar med anledning av besök på veterinärklinik eller i avelssyfte.[146]

3.16 Digital innovation

Innovationer har använts under lång tid i djurhållningen och mycket är i dag känd och uppskattad teknik. Som exempel kan nämnas stalldator, produktionsuppföljning, utgödslingssystem och elstängsel. Nyare innovationer som digitala verktyg i olika form har stor potential och är på stark frammarsch. Det kan handla om aktivitetsmätare, hälsoövervakning och lokalisering av djur men också digitala lösningar för enkel eller automatisk rapportering av uppgifter till myndigheterna. Potentialen med ökad digitalisering är betydande, inte minst för att stärka lönsamheten och konkurrenskraften i företagen, förbättra djurvälfärden och minska den administrativa bördan. En utmaning är att hålla kostnaderna nere så att fler företagare kan köpa in och använda den nya tekniken men också att förändra befintliga arbetssätt.

3.16.1 Virtuella stängsel

Ett virtuellt eller osynligt stängsel är en struktur som fungerar som inhägnad, hinder eller gräns men utan någon fysisk barriär. I stället för fysiska stängsel får djuren ett halsband som är uppkopplat mot både GPS- och telenätet och styrs via en app. Det finns i dag relativt få kommersiellt tillgängliga virtuella stängsel. När djuret närmar sig en virtuell gräns ges en varningssignal (oftast ett ljud) som successivt ökar i frekvens när djuret närmar sig den virtuella gränsen, vilket

[146] Jordbruksverket. 2021. Föreskrifter om ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om registrering, godkännande, spårbarhet, förflyttning, införsel samt export med avseende på djurhälsa, SJVFS 2021:13.

signalerar till djuret att den närmar sig gränsen för det tillåtna betesområdet. Om djuret ändå fortsätter att gå mot gränsen ger halsbandet en ofarlig men obehaglig elektrisk stöt för att få djuret att vända tillbaka. Hur kraftig elen är varierar något mellan olika system. Ett virtuellt stängsel ger som regel elektrisk stimuli som har en kraft på 2–5 procent av det som ges i ett fysiskt elstängsel. Att få en elstöt kan förutom den fysiska påverkan också vara stressande för djuren.

Historiskt har det funnits utrustning i stallar som styrt djur med hjälp av ström men eftersom elstötar är stressande för djur har det införts ett allmänt förbud mot detta i den svenska djurskyddsförordningen (2019:66). Förbudet anger att utrustning eller anordningar som ger djur en elektrisk stöt i avsikt att styra deras beteende får inte användas eller finnas monterade i stall, andra förvaringsutrymmen för djur eller hägn. I djurskyddsförordningen anges också att förbudet inte gäller användning av elstängsel till inhägnader utomhus och att Jordbruksverket får meddela föreskrifter om 1. villkor för användning av elstängsel, 2. ytterligare undantag från förbudet i 16 §, 3. villkor för sådan användning som är tillåten enligt föreskrifter som är meddelade med stöd av 2. Grunden för förbudet finns i djurskyddslagen (2018:1192) som anger att utrustning inte får användas på ett sätt som kan orsaka djuret lidande eller skada.

För systemet Nofence, som är godkänt för får, getter och nötkreatur, är elstöten 0,1 joule för får och get och 0,2 joule för nötkreatur vid 1 500 volt (V) i 0,5 sekund (Nofence, 2019). Det kan jämföras med riktlinjerna för fysiska elstängsel där det är tillåtet med maximalt 5 joule och 7 000 volt (V).

I dag finns som regel någon form av avstängningsmekanism så att systemet inaktiveras efter ett visst antal elstötar (3 elstötar, Nofence 2019), men reaktiveras åter när djuret är tillbaka på rätt sida om den virtuella gränsen. Några av systemen inaktiveras automatiskt om djuren springer mot gränsen, med motivet att stressade djur inte är så mottagliga för inlärning. Det saknas i dag kännedom om hur många stötar ett djur får från ett vanligt elstängsel. Virtuella stängsel larmar djurägaren om djuret får fler än 10 elstötar per dag. Djurägaren varnas även om djuret har fått 3 stötar efter varandra. Om djuret går tillbaka in i den virtuella hagen igen får den ingen stöt. Som användare av systemet är det möjligt att följa hur många ljudsignaler och elstötar varje enskilt djur har utsatts för.

Möjligheter och utmaningar med virtuella stängsel

Virtuella stängsel kan minska djurskötarens arbetsbörda och ger ett mer flexibelt stängslingssystem. Virtuella stängsel ger stor flexibilitet och det går snabbt att skapa nya eller ändra betesområden. Det är även lätt att styra betestrycket och förbättra nyttjandet av olika typer av mark, till exempel naturbeten som finns i terräng där det är svårt, eller omöjligt, att stängsla med fysiska stängsel. Genom att öka betesarealen kan den biologiska mångfalden öka. Virtuella stängsel gör det enklare att sköta och restaurera naturbetesmarker. Risken att djur, vilda eller tama, fastnar i stängslet och skadar sig elimineras också med virtuellt stängsel och kontrollen över djur på bete förbättras. Genom halsbanden kan man även se om något djur inte följer med flocken och därför kräver tillsyn. Virtuella stängsel minskar också arbetsinsatsen bland annat genom att man slipper stängsla på gängse sätt.

Det finns krav i EU-lagstiftningen om att djur ska skyddas från rovdjur när det är nödvändigt och möjligt. För att hålla rovdjur borta kan det i vissa fall krävas rovdjursavvisande stängsel (RAS) runt ett större område och att det i stället arbetas med virtuella stängselfållor innanför.

Kostnaden för virtuella stängsel är i dag relativt hög men bör ställas i relation till arbetsinsatsen. Priset kan förväntas gå ner allt eftersom användningen ökar och nya leverantörer kommer in på marknaden eller om samarbete mellan företag initieras. Ytterligare utmaningar kan vara batterikapaciteten, att hela tiden ha rätt storlek på halsbandet på växande djur, cybersäkerhet, allmänhetens attityder och acceptans samt lämpligheten för alla områden i hela Sverige. Till skillnad från användning av virtuell stängselteknik till nötkreatur och får är kunskapen begränsad när det gäller häst och det saknas publicerade studier.

Användning av virtuella stängsel i andra länder

Virtuella stängsel används i flera andra länder inom EU, framför allt till nötkreatur i köttproduktionen inklusive ungdjur samt till får och getter. Rapporter om användning till hästar har inte noterats.

Enligt en tillverkare av virtuella stängsel[147] är dessa godkända för användning i Nederländerna, Flandern (Belgien), Frankrike, Spanien, Portugal och Italien men inte i Tyskland, Österrike, Danmark och Vallonien (Belgien). Det är dock oklart vilka djurslag dessa godkännanden gäller. Norge har genomfört studier med virtuella stängsel som resulterade i att stängslen inte är förbjudna att använda. Det togs bland annat hänsyn till att virtuella stängsel förväntades medföra att fler djur kommer ut på bete och att färre skulle skadas på fysiska stängsel. I en litteratursammanställning av Waterhouse år 2023[148] konstateras att virtuella stängsel används, och är tillåtna, till nötkreatur i både mjölk- och köttproduktionen samt till får och getter i Storbritannien, Norge, Nya Zealand, USA och delar av Australien. I ett studentarbete från SLU 2024 anges också att flera länder som Australien, Storbritannien och Spanien har godkänt användning av virtuella stängsel[149].

Virtuella stängsel i Sverige

Virtuella stängsel är inte godkända för användning i Sverige. Grunden återfinns i djurskyddsförordningen som anger att man inte får styra djurs beteende med hjälp av elektricitet. Vanliga fysiska elstängsel till inhägnader utomhus är undantagna. Av 2 kap. 17 § i djurskyddsförordningen[150] framgår att Jordbruksverket får meddela föreskrifter om villkor för användning av elstängsel men också att Jordbruksverket har bemyndigande att medge ytterligare undantag från förbudet att styra djuren med el och även att ange villkor för dessa undantag. En huvudsaklig anledning till att virtuella stängsel inte är godkända i Sverige är att Jordbruksverket har bedömt att djurvälfärden inte är tillräckligt beforskad.

I utredningen om en konkurrenskraftig animalieproduktion[151] konstaterades att det finns stora möjligheter med virtuella stängsel och att dessa skulle förenkla för företagarna och bidra till en ökad konkurrenskraft i animalieproduktionen med bibehållet djurskydd. Bedömningen var att användning av virtuella stängsel skulle göra att

[147] Collie. eu. 2024. Pers. medd.
[148] Waterhouse, T. 2023. Livestock. September/October 2023, Vol. 28 No. 5.
[149] Maximez, D. 2024. Degree project/Independent project. SLU Uppsala Sweden.
[150] Svensk författningssamling. 2019. Djurskyddsförordning, SFS 2019:66.
[151] Statens offentliga utredningar. 2024. *Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd.* SOU 2024:56.

fler djur kommer ut på bete, att färre djur skadas av fysiska stängsel och att den biologiska mångfalden ökar då fler svårtillgängliga naturbetesmarker kan betas eftersom manuell stängsling inte krävs. Utredaren ansåg att virtuella stängsel bör kunna användas på den svenska marknaden på motsvarande sätt som fysiska elstängsel och föreslog att undantaget för fysiska elstängsel i djurskyddsförordningens 2 kap. 17 § även ska omfatta virtuella stängsel.

Vad säger forskningen?

Sveriges lantbruksuniversitets vetenskapliga råd för djurskydd konstaterade i ett yttrande från år 2019 att djuren enligt forskningen i de flesta fall lär sig associera en ljudsignal med en elstöt och att de efter en inlärningsperiod oftast håller sig på rätt sida av en virtuell gräns. De flesta studier visade dock enligt det vetenskapliga rådet på individuella skillnader i inlärningskapacitet och beteende, vilket enligt rådet är ett potentiellt välfärdsproblem för de individer som lär sig långsamt och som därmed utsätt för många elstötar. Enligt det vetenskapliga rådet vid SLU saknades år 2019 vetenskapliga studier av inlärningsförmåga, stressnivå och välfärd hos de individer som utsätts för många elstötar samt studier av långsiktiga effekter av virtuella stängsel i jämförelse med vanliga elstängsel[152]. Det finns ingen forskning som har undersökt hur ett vanligt, icke virtuellt, elstängsel påverkar djurens välfärd och som visar hur många elstötar det enskilda djuret får under och efter inlärningsfasen.

Ny forskning i Europa efter 2019[153] visar enligt utredningen om en konkurrenskraftig animalieproduktion[154] en neutral eller positiv effekt avseende djurens välfärd vid användning av virtuella elstängsel.

---

[152] Sveriges lantbruksuniversitet, SLU:s vetenskapliga råd för djurskydd. 2019. Yttrande PM. *Digital tillsynsteknik vid djurhållning utomhus 2019-04-29*.

[153] Hamid, D., et al. 2022. Animal 16 (9); Fjord Aaser, M., et al. 2022. Animals 22, 12, 842. *Is virtual fencing an effective way of enclosing cattle? Personality, herd behaviour and welfare.;* Sonne, C., Animals 2022, 12, 3017. *Cortisol in manure from cattle enclosed with Nofence virtual fencing.;* Fuchs, P., et al. 2024. Journal of Animal Science, Volume 102, skae024. *Stress indicators in dairy cows adapting to virtual fencing.;* Fuchs, P., et al. 2024. Journal of Animal Science, Volume 102, skae024. *Stress indicators in dairy cows adapting to virtual fencing.;* Eftang, S., et al. 2023. Applied Animal Behaviour Science 269 (2023) 106112. *Sheep's learning ability and behavioural response to a fully automated virtual fencing system.;* Wahlund, L. & Hiron, M. *Virtuella stängsel: ett flexibelt verktyg för skötsel av naturbetesmarker.* SustAinimal Reports #2, 2023.

[154] Statens offentliga utredningar. 2024. *Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd.* SOU 2024:56.

Enligt svenska forskare på området saknas dock studier kring användning av virtuella stängsel till hästar.

I ett svenskt försök 2023 med virtuella stängsel på nötkreatur visades på stor potential för naturvård[155]. Försöket testade flera virtuella stängselgränser inom en hage med vanligt elstängsel och nötkreaturen (kvigor) lärde sig enligt forskarna snabbt att associera ljudsignalen med gränserna och anpassade sin vistelseyta utifrån dessa. Djuren följde med när nya gränser drogs, vilket gör det möjligt att precisionsstyra betestrycket på ett helt nytt sätt. Även att enbart använda virtuella stängsel (fyra sidor) som en yttre gräns fungerade enligt författarna bra och djuren höll sig inom den virtuella hagen under hela försöket. Författarnas slutsats var bland annat att virtuell stängselteknik är ett snabbt, flexibelt och effektivt verktyg med stora möjligheter att underlätta och förenkla svensk betesdrift. Om tekniken skulle bli godkänd i Sverige bedömde forskarna att det finns stor potential att göra riktade naturvårdsskötselåtgärder mer attraktiva.

3.17 Avel- och uppfödningsverksamhet

Enligt en rapport från Hästnäringens Nationella Stiftelse, HNS, 2021[156] konstaterades bland annat att antalet betäckta ston i Sverige minskade kraftigt mellan åren 2009–2013. Åren därefter skedde viss återhämtning och det totala antalet betäckta ston per år har enligt rapporten legat relativt stabilt under åren 2016–2020. Trots viss variation låg det totala antalet betäckta ston stadigt över 13 000 under perioden, vilket enligt HNS, visar på en stabil men inte växande svensk avel under perioden. År 2020 var året med toppnotering i den studerade perioden och antal betäckta ston var då något över 14 000 totalt.[157] Efter år 2020 ses enligt HNS en nedåtgående trend i avelsorganisationernas betäckningssiffror.

För de antalsmässigt större raserna inom främst hästsporterna är avelns kvalitet till stor del beroende av att det finns ekonomiska förutsättningar att importera avelshingstar eller sperma, och avelsston, från de internationellt sett mest framgångsrika länderna inom varje

[155] Wahlund, L. & Hiron, M. 2023. *Virtuella stängsel: ett flexibelt verktyg för skötsel av naturbetesmarker.* SustAinimal Reports #2, 2023.
[156] Hästnäringens Nationella Stiftelse, HNS. 2021. *Rapport. Hästar och uppfödare i Sverige. Nyckeltal för svensk hästuppfödning under åren 2016–2020.*
[157] Ibid.

sport. Dessa förutsättningar är i allt väsentligt beroende av uppfödarnas möjlighet att föda upp hästar med lönsamhet.

Det har framförts till utredningen att det finns behov av att underlätta för export av svenska hästar. Kostnaderna anses höga och uppfödarna upplever att det är en utmaning att exportera och klara att hantera de bestämmelser som finns. Under paraplyet Horses made in Sweden arbetar HNS tillsammans med avelsorganisationerna i HNS avelskommitté (Svenska Hästavelsförbundet, Svensk Galopp, Svensk Travsport, Swedish Warmblood Association och LRF Häst) för goda villkor för landets uppfödare och att marknadsföra och informera om den svenska hästen.

Lönsamheten att föda upp hästar är enligt hästnäringens organisationer generellt låg inom de flesta raserna och många av uppfödarna bedriver en mindre hobbyverksamhet och föder upp någon enstaka eller ett fåtal hästar per år. Hästaveln i Sverige har under lång tid främst haft fokus på uppfödning av sporthästar på relativt hög nivå för olika verksamheter.

Beridna Högvakten har ett optionsprogram som uppfödare som vill medverka till att stärka uppfödningen av svenskfödda fuxar, lämpliga för användning inom Beridna Högvakten, kan ansöka om[158]. I dag finansierar föreningen för Beridna Högvakten inköp och utbildning av de 80 hästar som ingår i verksamheten. Det är alltså inte längre staten som bekostar hästarna, utan föreningen och dess medlemmar. Årligen erbjuds tio uppfödare en plats i optionsprogrammet. Den fuxfärgade avelshingsten väljs i samråd med Beridna högvaktens hästrekryteringsgrupp och därefter ingås optionsavtal med ägaren till fuxstoet, där Beridna Högvakten erbjuds att köpa fölet vid fyra års ålder om fölet möter de önskade kriterierna. Hästen kontrolleras för sin lämplighet av Beridna Högvaktens hästrekryteringsgrupp när den går in på sitt 4:e levnadsår. Optionsprogrammets uppfödare erbjuds:

- Totalt fyra premier om 15 000 kronor från tidpunkten för konstaterad 90 dagars dräktighet. Premien betalas därefter ut till och med 3 års ålder om ett fuxfärgat hingstföl föds och anses lämpligt.
- Fördelaktig försäkring för foster och föl.

[158] Beridna högvakten. 2025. *Beridna högvaktens optionsprogram för svenskt varmblod.* https://www.beridnahogvakten.se/wp-content/uploads/2025/01/bhv_optionsprogram_A4_250131.pdf.

- Att hästen säljs till den Beridna Högvakten om den anses lämplig.

I de fall optionsavtalet upphör att gälla får stoägaren behålla utbetalda premier om:

- Ett stoföl föds.
- Hästen som 2,5-åring har kliniska avvikelser eller röntgenförändringar som bedöms ha negativ påverkan på framtida hållbarhet.
- Hästen ej godkänns i ridprov i samband med Swedish Warmblood Associations unghästtest för 3-åriga hästar.
- Hästen inte anses ha rätt egenskaper för framtida tjänstgöring som högvaktshäst när den bedöms av Beridna Högvaktens hästrekryteringsgrupp på våren som fyraåring.

3.18 Utredningens analys

3.18.1 Goda möjligheter att stärka hästföretagandet och öka sysselsättningen

Det finns en stor potential i hästföretagandet och i näringen som helhet. Det är viktigt att den tas tillvara så att hästnäringen blir, och ses som, en professionell och naturlig del av det svenska näringslivet, svenskt lantbruk och de areella näringarna. I dag är hästföretagen i förhållandevis många sammanhang ett undantag från gällande regelverk, praxis och syn. Det behöver ändras om hästföretagandet ska kunna utvecklas. Utgångspunkten behöver vara att hästen ses som ett lantbruksdjur och hästverksamheter som en naturlig produktionsgren i svenskt lantbruk. Fortfarande finns mycket att göra för att främja hästföretagandet och likställa dess villkor med annat företagande i jämförbara branscher. Klart är att hästnäringen vill utvecklas och skapa hållbar tillväxt. Avel och uppfödning är en nödvändig och viktig grund för utvecklingen av svensk hästnäring liksom att det skapas förutsättningar för att åstadkomma lönsamhet i hela branschen. Det finns goda möjligheter att öka sysselsättningen, särskilt på landsbygden, genom fler och större hästföretag. Med rätt förutsättningar kan fler hästaktiva att gå från hobbyverksamhet till att bedriva näringsverksamhet. Detsamma gäller att få fler befintliga företag att utveckla sin näringsverksamhet.

Många av dagens hästföretagare är till stor del intressestyrda livsstilsföretagare och synen på sig själva som företagare uppges av hästnäringen generellt vara relativt svag. Samtidigt drivs ett riktigt bra företagande av lika delar passion och affärsmässighet. Båda delarna behövs. Det går att kompetensmässigt höja sin nivå när det gäller företagarfrågor, men det går inte att lära passion och drivkraft. Därför finns det ett mycket gott utgångsläge för hästnäringen att, med rätt förutsättningar, utvecklas till att bli en stark näring på framväxt som i än högre grad kan ge tillskott till Sveriges sysselsättning och ekonomi.

Hästen bidrar i dag till såväl lantbruket som till samhället och har också en nära koppling, och kan bidra än mer, till hållbarhetsarbetet. Hästföretagande finns i hela landet och är en viktig arena för kvinnligt företagande, entreprenörskap, landsbygdsutveckling och brygga mellan stad och land liksom mellan generationer. Hästsektorn producerar också möjligheter till rörelse, aktiviteter och idrott för många barn och unga men även till andra åldersgrupper. Dessutom ger hästverksamheterna andra hälsofrämjande tjänster och upplevelser samt bidrar till personlig utveckling. Näringen är en arena för utveckling av goda ledare, inte bara till hästverksamheterna utan också till andra arbetsplatser och sektorer. Hästsporten och näringen i stort är en ekonomisk motor som bidrar till lokal och regional utveckling och till sysselsättningen. Hästnäringen stärker den lokala ekonomin, utvecklar och bygger ett mer hälsosamt, jämlikt och jämställt samhälle. De olika hästverksamheterna är en viktig plattform för samhällsutveckling.

Sammanfattningsvis finns det för branschen som helhet goda möjligheter och utvecklingspotential inom flera områden, bland annat:

- Statistik över hästföretagandet.
- Gott företagsklimat och stabila företagsvillkor.
- Förändrat regelverk i vissa frågor.
- Färre regler, regelförenkling och minskad administration.
- Lönsamhetsutveckling.
- Kapitalförsörjning.
- Produktionskostnader.

- Motsvarande möjligheter som andra företag att bli godkänd för F-skattsedel och att vara momsregistrerad.
- Kompetent arbetskraft.
- Den EU-gemensamma jordbrukspolitiken.
- Hållbarhetsfrågor (ekonomi, djurvälfärd, sociala frågor, miljö).
- Omvärldsbevakning.
- Innovation, forskning och kunskapsöverföring.
- Teknikutveckling, såväl ny teknik som ökad användning av befintlig teknik samt digitalisering.
- Utvecklade företagssamarbeten och företagssamverkan i hästnäringen och mellan hästnäringen och andra aktörer på landsbygden.
- Utvecklad rådgivning för hästföretagare (modeller, strukturer och vana att upphandla dessa tjänster).
- Stödstrukturer för nya företagare.
- Företagsutbildning (affärsplaner, ledarskap, arbetsgivarrollen, företagsekonomi, entreprenörskap, juridik).
- Affärsutveckling för såväl nya som befintliga företag.
- God samhällsservice och infrastruktur, särskilt i glesbygd och landsbygd (skola, vård, omsorg med mera samt bra vägar, bussar, post- och pakettjänster, stabil internetuppkoppling).
- Insatser som underlättar den tjänsteinfrastruktur som krävs för företagandet.
- Marknadsanpassad uppfödning av svenska hästar.

3.18.2 Hållbarhetsarbete och samhällets förtroende för hästnäringen är viktigt för företagandet

Hållbarhetsarbete och samhällets förtroende för verksamheten har över tid fått allt större betydelse. Verksamheter med häst är inget undantag. Här verkar de allra flesta dessutom inom särskilt känsliga områden med många barn och unga samt nyttjandet av djuren för bland annat nöje, tävling och spel. Det ställer extra höga krav på etik.

572

Alla branscher, inklusive hästnäringen, måste arbeta aktivt med goda arbetsförhållanden och nolltolerans mot ojämlikhet, trakasserier och övergrepp. Det är viktigt att stärka förtroendet och attraktiviteten för branschen. Även klimat- och miljöfrågor står högt på agendan. Hästnäringen behöver bli bättre på att hantera sin miljöpåverkan och samtidigt ta vara på den resurs som hästgödseln utgör. Hästnäringen kan också på många sätt bidra på ett positivt sätt till klimat- och miljöarbetet, inte minst vad gäller biologisk mångfald.

Samhällets förtroende för hästnäringen är mycket viktigt och det påverkar företagandet. Generellt är förtroendet högt, men synen på hästnäringen är inte bara positiv. Kritik återkommer gällande olönsamma verksamheter, låga löner, bristande arbetsvillkor och olika former av trakasserier. Hästvälfärden debatteras också. Olika typer av tränings- och tävlingsverksamheter med häst har på senare tid kritiserats vad gäller såväl utrustning, träning som hantering av hästarna men även frågor kring otillåten läkemedelsanvändning och dopning har uppmärksammats. I grunden handlar det sannolikt om en uppfattning att hästens välfärd fått stå tillbaka, i många fall på grund av bristande kunskap, för att nå ekonomisk vinning eller personliga ambitioner.

Djurskyddsfrågor behöver i ännu högre grad komma in som en naturlig del i de hästutbildningar som ges. God hästvälfärd är en grundförutsättning för att främja en hållbar och utvecklingsbar hästsport och hästnäring i stort.

Förtroendet för hästnäringen är i hög grad beroende av de kulturer som odlas och kommuniceras. Hästnäringen gör många goda insatser och har fokus på dessa frågor, vilket är nödvändigt då både hästsektorns egen och omvärldens syn på näringen är viktig för att upprätthålla samhällets förtroende för verksamheten och en så kallad Social License to Operate (SLO) för att driva olika hästverksamheter.

Det är viktigt att anställda i företag och organisationer samt praktikanter från utbildningar har avtalsenliga villkor och en trygg arbetsmiljö där diskriminering och trakasserier inte accepteras. Det sistnämnda gäller även de som på annat sätt är verksamma eller tar del av de tjänster hästföretagen producerar.

3.18.3 Potential för ännu fler kvinnliga hästföretagare

Det kan konstateras att det är betydligt färre kvinnor än män som startar och driver företag. Det är förvånande att Sverige placerar sig så lågt jämfört med andra europeiska länder, särskilt då Sverige anses vara ett relativt jämställt land med toppnoteringar avseende jämställdhetsindex både i EU och FN. Dessutom har Sverige en högre sysselsättningsgrad bland kvinnor än i de flesta andra länder. Brister i företagsklimatet, normer och värderingar spelar sannolikt stor roll. Det är problematiskt att en så låg andel kvinnor driver företag i Sverige och att ökningstakten är så låg. Det påverkar produktivitetsutvecklingen och den samhällsekonomiska utvecklingen. Med nuvarande situation används inte all den entreprenöriella förmåga som finns i Sverige och landet går miste om innovation, tillväxt och konkurrenskraft. Här finns en outnyttjad potential.

Även om det inte finns någon exakt siffra kan konstateras att det är en förhållandevis hög andel kvinnliga företagare i hästnäringen. Genom att stärka hästföretagandet kan det förväntas att även andelen kvinnliga företagare ökar totalt sett i Sverige och därmed jämställdheten. I anslutning till hästnäringen finns många potentiella företagare som ännu inte tagit steget, inte minst kvinnliga. Med olika insatser och åtgärder för att få fler att bli hästföretagare kan jämställdheten inom det svenska näringslivet öka. Det är viktigt att kvinnors företagande finns med i större politiska satsningar och företagsfrämjande insatser. Kvinnliga hästföretagare kan också vara förebilder och stöd för andra intresserade, blivande företagare.

Det finns fortfarande områden att diskutera och genomlysa rörande förhållningssätt och attityder till kvinnligt företagande och kvinnors möjligheter och behov för att kunna starta upp nya verksamheter eller utveckla befintliga företag. Förutom konkreta åtgärder behöver synen på kvinnligt företagande och värderingar kring detta förändras. I flera sammanhang ses och hanteras hästföretagande som ett undantag, eller som en näring där utövarna ifrågasätts som företagare. Det noteras i skatterättsliga frågor men också i andra sammanhang såsom möjligheterna till stöd och ersättningar i den EU-gemensamma jordbrukspolitiken och till annan finansiering. Det behöver ändras för att hästföretagandet ska kunna öka. Det är även viktigt ur ett samhällsperspektiv att tydligt visa att kvinnligt företagande, vilket dominerar inom hästföretagen, ges motsvarande

krav och lättnader som andra branscher och ses på samt behandlas som en professionell verksamhet.

I dag är det många osäkra faktorer vid nystartande som hindrar. Att kvinnliga företagare är mindre riskbenägna än män har visats i undersökningar. Orsaken är inte klarlagd men både föräldrars och samhällets bemötande av flickor respektive pojkar kan spela in. Det kan komma att ändras i framtiden då samhället blir mer jämställt, men i dag är situationen inte sådan. Det gör det än viktigare att genom olika insatser skapa så stabila förutsättningar som möjligt för att fler kvinnor ska ta steget och övergå till näringsverksamhet.

3.18.4 Ekonomi, lönsamhet och finansiering

Ett grundläggande problem enligt hästnäringens organisationer är kapitalbrist och låg lönsamhet i sektorn, något som bromsar affärsutveckling och företagandet på många sätt. Statistik över lönsamhetsutvecklingen och andra ekonomiska parametrar saknas i hög grad eller är bristfälliga, vilket gör det svårt att analysera den ekonomiska situationen mer i detalj. Förprövningsstatistiken ger dock en indikation om att investeringsviljan är låg i hästnäringen, liksom i den övriga animalieproduktionen inom lantbrukssektorn. När det gäller hästverksamheterna är det sannolikt till största delen beroende på bristande ekonomiska möjligheter att investera i verksamheten.

Höga produktionskostnader och svår prissättning

Hästnäringens organisationer vittnar också, liksom annan animalieproduktion inom lantbruket, om höga och ökande produktionskostnader. Det kan ha sin grund i flera saker som exempelvis bristande kostnadskontroll eller brister i marknaden såsom svag konkurrens inom exempelvis veterinär eller fodermarknaden.

Förmågan att prissätta korrekt och ta tillräckligt betalt för sina produkter och tjänster är nödvändigt för möjlighet till lönsamhet. Det har noterats att det är ett område som behöver förbättras hos många företag. Det kan bottna i bristande kalkyler över verksamheten men i stor utsträckning handlar det sannolikt också om osäkerhet kring vad kunden faktiskt klarar att betala. Hästföretagarnas kunder har ofta, i motsats till den gängse bilden, låg betalningsför-

måga vilket kan göra det svårare att ta tillräckligt betalt för de tjänster företagen erbjuder.

Finansiering av hästföretag är en utmaning

Det kan konstateras att animalieproduktion är den mest kapitalkrävande delen av svenskt lantbruk. Det krävs som regel en betydande kapitalinsats för byggnader, inredning, mark, djur och utrustning. Finansieringen är ofta en utmaning, särskilt för mindre företag som ofta har problem att få tillgång till kapital för att investera. Finansiering genom eget kapital kan vara svårt om ekonomin i verksamheten inte genererar ett överskott som kan täcka investeringar. Finansiering via bank eller annan kreditinrättning ställer krav på dokumenterad intjänings- och återbetalningsförmåga samt fullgod säkerhet i företags- eller fastighetsinteckning. I banksystemet gäller för hästverksamheter liksom för alla företag att kunna visa på bland annat affärsplan, kassaflödesanalys, inkomster, återbetalningsförmåga och rimlig belåningsgrad. Det är viktigt att hästföretagarna har rätt kunskap och förväntningar när man söker finansiering. Här finns ett behov av både utbildning och rådgivning. Det är bland annat viktigt att kunna beskriva verksamheten, affärsidé och affärsmodell samt ha kunskaper om hur man gör det för finansiärer som banker. Att beskriva verksamheten i ekonomiska termer som budget och kassaflöde behövs för att uppfylla bankernas krav.

Fastighetspriserna på så kallade hästgårdar kan variera mer än andra lantbruksfastigheter och de påverkas som regel mer av konjunktur och ränteutveckling. Det kan i sin tur också påverka finansiärernas syn på värdet av panten och belåningsgraden riskerar därmed att bli lägre. Det finns som regel inget riskkapital i hästsektorn vilket medför att intjäning, återbetalningsförmåga och säkerheter helt avgör framgången hos banken. Många banker har dessutom relativt begränsad kompetens när det gäller lantbruk och animalieproduktion, vilket ytterligare kan försämra lånemöjligheterna.

Företagsstöd genom Regionalfonden är inte tillgänglig för enskilda näringsidkare

När finansiering av hästföretag diskuteras brukar vissa anse att hästverksamhet inte är en del av jordbruket och således inte bör finansieras via GJP. Som konstaterats tidigare utgörs hästnäringen i huvudsak av små företag med begränsade resurser. Regionalfonden är inte öppen för enskilda näringsidkare och innehåller därmed inte stöd som är lämpliga för hästföretag. Detta motiverar också att hästverksamheter behöver ges utökade möjligheter till stöd och ersättningar i GJP.

De ekonomiska förutsättningarna skiljer mellan olika företagsinriktningar

Det finns stora skillnader i företagandet i hästsektorn med en mångfald av företagsinriktningar som travcamper, hästuppfödning, ridskolor, beridarverksamhet, proffsryttare med mera. De ekonomiska förutsättningarna för trav- och galoppsporterna ser till exempel annorlunda ut jämfört med andra delar av hästsektorn. Trav- och galoppsporterna finansierar en inte oväsentlig del av sin verksamhet på spelmarknaden. Spel på hästar har kontinuerligt ökat alltsedan ATG:s tillkomst 1974. Det har skapat ekonomiska förutsättningar för att utveckla trav- och galoppsporterna. Trots detta konstaterar hästnäringen att lönsamheten för de aktiva inom travet (hästägare, tränare och uppfödare) är svag.

Det finns olika driftsformer för ridskolor. De flesta är förenings- eller företagsdrivna. Det har noterats att många ridskolors ekonomi är svag och att ekonomiska resurser ofta saknas för att köpa in hästar med de kvaliteter som behövs. Som regel är ridskolorna hänvisade till mindre kostsamma hästar från andra länder. Det kan vara ett risktagande i sig då det ofta är svårt att kvalitetssäkra hästarna. Tillgång till välutbildade och säkra hästar anpassade till elevernas förutsättningar är mycket viktigt för att upprätthålla ett högt förtroende från föräldrar till barn och ungdomar som rider vid landets ridskolor och från samhället. Såväl ridskolorna som travskolorna har stor betydelse för hästsektorns utveckling då de utgör en viktig grund för utbildning i praktisk hästskötsel och sport. Ridskolorna är i många fall beroende av statliga och kommunala medel för sin verk-

samhet som exempelvis kommunalt aktivitetsstöd eller i form av subventionerade hyror för ridanläggningar. Det är inte ovanligt att viss personal som arbetar vid ridskolorna gör det inom ramen för olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Alla driftsformer för ridskolor behövs och samtliga bör kunna ansöka om stöd från kommunerna. Möjligheten att driva ridskoleverksamhet i den form man önskar, föreningsdrivet eller privat, kan bidra till ökat engagemang, fler arbetstillfällen och fler ridskolor. Även föreningsdriven ridskoleverksamhet drivs ofta under företagslika former. Ansvar för djur och anläggningar tillsammans med hög andel kvalificerad och utbildad personal är utmärkande för hästnäringen, att jämföra med andra sporter där mycket av aktiviteterna på nybörjarnivå organiseras med ideella krafter. Förutsättningarna för en långsiktigt hållbar verksamhet, oavsett förening eller företag, är tillräckliga intäkter för att klara löpande kostnader inklusive ersättning för arbete och ett överskott som kan återinvesteras i verksamhetens utveckling. Företagsdrivna verksamheter ska naturligt ha ett vinstkrav därutöver, som ska täcka företagarnas riskpremie och kapitalavkastning.

Svårigheter att hitta och finansiera kompetent personal

Hästnäringens organisationer har framfört att det är brist på kompetent arbetskraft men också att det är svårt att klara att betala rimliga löner för den arbetskraft man behöver. Sänkta arbetsgivaravgifter generellt, men särskilt för ungdomar, skulle underlätta möjligheten för arbetsgivare inom hästnäringen att anställa fler. Det har varit en aktuell fråga under många år. Senast under pandemin infördes tillfälligt som en stimulansåtgärd en nedsättning av arbetsgivaravgifter för unga i åldern 18–23 år. Argumentationen var att en nedsättning av arbetsgivaravgifterna för unga skulle förbättra för unga på arbetsmarknaden och samtidigt förbättra möjligheterna för företag att behålla och nyanställa personal. Det framgår dock av direktivet att utredaren inte ska föreslå åtgärder eller bedömningar på skatteområdet.

3.18.5 Minska risktagandet i företagandet

Det är viktigt att minska det ekonomiska, och annat, risktagandet i hästföretagen. Stabila och goda politiska villkor för hästverksamheter är nödvändigt för att minska risktagandet och få fler att våga starta hästföretag. Entreprenörskap är riskfyllt och kräver mer av företagandet än att leverera produkter till marknaden. Val av affärsmodell kräver ofta en noggrann analys för att undvika misslyckanden och minska risktagandet. Det finns utrymme för kompetensutveckling av såväl blivande som befintliga hästföretagare för att minska riskerna och öka möjligheterna att lyckas nå sina mål. Med god utbildning i företagarfrågor kan också tryggheten öka, liksom modet att starta hästföretag. För att lyckas är det också viktigt att hästföretagare och deras organisationer tar ansvar för att värna och utveckla företagandet. Det behövs strategisk och analytisk kunskap och kompetens kring företagarfrågor för att kunna lägga, och förverkliga, realistiska och långsiktiga mål och planer för affärsutvecklingen i stort inom näringen såväl som på företagsnivå. En betydande svårighet i det arbetet är bristen på statistiskt och annat underlag för sådana nödvändiga analyser och strategier.

3.18.6 Behov av ökad kompetens om företagande

Det kan konstateras att kompetensbrister är relativt vanligt förekommande när det gäller företagarfrågor och affärsutveckling inom hästsektorn. Detta tillsammans med avsaknad av, eller svaga, stödstrukturer, särskilt för nystartade företagare, hämmar tillväxten i hästsektorn. För att fler hästföretag ska kunna växa och bli lönsamma behövs ökad kunskap om företagande, affärsutveckling och ekonomi.

Det finns behov av utbildning inom företagande för både befintliga hästföretagare och de som vill starta nytt. För att möta behovet av flexibilitet behövs även kurser för vuxna, på kvällstid och digitalt. Kunskaper om eget företagande behöver också i ännu högre grad komma in som ett moment i hästutbildningar för yngre. Viktiga frågor i dessa utbildningar är framtagning av affärsplaner, företagsekonomi, finansiering, marknadsföring, arbetsgivarrollen med mera. Kurser i digital marknadsföring, digitala medier och e-handel är också viktigt då det skulle göra att hästföretagen i högre grad kan nå ut till en bredare konsumentkrets och öka sin intäktspotential.

Förmågan till samverkan för utbyte och utveckling av kunskap är också en viktig del av den kunskapshöjning med avseende på företagsledning och entreprenörskap som behövs.

Eftersom kunskaper om företagandets villkor är viktiga för alla som är yrkesverksamma inom näringen ingår det i alla utbildningar inom häst i utbildningsväsendet. I såväl hippologprogrammet som yrkeshögskoleutbildningar inom häst ingår kurser i företagande. Inom gymnasieskolan är det mycket vanligt att använda konceptet Ung företagsamhet (UF). UF innebär att gymnasieelever startar, driver och avvecklar ett företag under ett läsår. Ungefär var tredje elev som nu går ut gymnasiet har drivit ett UF-företag.

Produktionsrådgivning är vanligt förekommande inom övriga produktionsgrenar inom lantbruket men används inte lika frekvent i hästverksamheter, även om det erbjuds rådgivning även där. Sannolikt är det framför allt kostnaden för rådgivning som hämmar men även viss ovana att använda sådana tjänster kan påverka. Bedömningen är att det finns ett relativt stort behov av stöd och rådgivning och att det vore positivt om förutsättningarna för detta förbättras.

3.18.7 Prioritera affärerna

Förhållandevis många med hästverksamhet är livsstilsföretagare, det vill säga det är inte önskan om att vara entreprenör och företagare som gör att verksamheten startats utan viljan att arbeta med hästar. Hästföretagarnas självbild varierar, med ett brett spektrum av målbilder och förmågor. Synen på sig själv som företagare bedöms i många fall vara svag. En relativt stor andel av de som driver hästföretag är mer intresse- än företagsdrivna och ser sig inte främst som företagare. Det kan göra att affärerna inte alltid prioriteras då viljan att få arbeta professionellt med häst är större. Även om ett gott företagande bygger på intresse både för frågorna och affärerna, kan övervikten mot hästintresset vara ett hinder för utveckling av hästföretagandet. Kompetensutveckling, erfarenhetsutbyte samt samarbete och samverkan med andra företagare inom och utanför sektorn torde kunna bidra till en bättre balans mellan hästintresset och affärerna. Det är en viktig fråga som inte minst hästnäringens organisationer bör ha fokus på framåt. Parallellt med utredningens föreslagna

åtgärder behöver många hästföretagare driva sina företag med ett ännu högre fokus på affärsmässighet.

Samtidigt är det viktigt att samhället visar respekt för företagarnas val av ambitionsnivå. Det kommer fortsatt finnas de som vill vara livsstilsföretagare och kanske inte räknar på lönsamhet för varje insatt timma i företaget, eller som väljer omfattning på sin verksamhet i förhållande till sitt eget försörjningsbehov snarare än till vinstmaximering av företaget. Ett bejakande även av dessa livsstilsföretagares verksamheter är viktigt, inte minst då de också bidrar till hästnäringens utveckling. Ett respektfullt bemötande från samhällets sida kan leda till ökat självförtroende och i sin tur bidra till att fler skalar upp sin verksamhet till gagn för samhället. Med åtgärder som underlättar hästföretagande kan det också förväntas att en del av dessa livsstilsföretagare väljer att i ökad grad fokusera på att driva sitt företag på mer affärsmässig grund.

3.18.8 Samverka och samarbeta mer

Enligt hästnäringens organisationer finns en tradition i hästsektorn att göra i princip allt själv i sitt företag. En anledning är höga kostnader för att ta in hjälp, men det är även en väl befäst tradition och arbetssätt. Förutom att det kan ge en sämre kvalitet på arbetet då det är svårt att vara kunnig i alla delar, tar det också mycket tid i anspråk. Genom att utveckla olika lokala och regionala samverkansformer skulle hästföretagandet kunna effektiviseras. Det kan handla om gemensam omvärldsbevakning, utbyte av information, kunskap och erfarenhet kring företagarfrågor, byggfrågor, gemensamma upphandlingar, administration, inköp och användning av gemensamma resurser som maskiner, teknik och logistik för exempelvis gödselhantering och foderinköp. De allra flesta skulle sannolikt tjäna ekonomiskt på sådan samverkan. Det hade också varit fördelaktigt att samarbeta och samverka mer med övriga delar av lantbruket med djurhållning liksom att göra jämförelser mellan den egna verksamheten och andras i syfte att lära och inspireras och därmed förbättra den egna verksamheten. I utredningens dialog med Tillväxtverket lyftes också den positiva effekt som finns i företagssamverkan. Här är hästnäringens organisationer liksom regionerna viktiga för att

erbjuda stöd och stimulera sådana samarbeten och samverkan på ett mer organiserat sätt i olika samverkansformer och företagshubbar.

Sedan den 1 januari 2019 har alla regioner ett lagstadgat regionalt utvecklingsansvar (RUA)[159]. En region ska utarbeta och fastställa en strategi för länets utveckling och samordna insatser för genomförandet av strategin, fastställa mål och prioriteringar för det regionala kompetensförsörjningsarbetet och tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov inom offentlig och privat sektor på kort och lång sikt. Regionen ska vidare besluta om användningen av vissa statliga medel för regionalt utvecklingsarbete samt följa upp, låta utvärdera och årligen till regeringen redovisa resultaten av det regionala utvecklingsarbetet. Regionerna har också i egenskap av direktvalt självstyrande organ möjlighet att ta egna initiativ, utöver de lagstadgade kraven, som anses angelägna ur ett regionalt perspektiv. Den regionala utvecklingsstrategin ska utarbetas i samverkan med berörda kommuner, regioner samt länsstyrelser och andra berörda statliga myndigheter och bland annat innehålla en analys av de särskilda utvecklingsförutsättningarna för hållbar regional tillväxt och utveckling i länet. Insatser inom det regionala utvecklingsarbetet finansieras av ett stort antal aktörer och via flera utgiftsområden i statsbudgeten. Det finns stora möjligheter för regionerna att bidra till regional och lokal utveckling av hästföretagande inom ramen för RUA, exempelvis genom att uppmuntra och facilitera regional och lokal samverkan.

Ett område där det också finns möjligheter med ökad samverkan och samarbete är uppfödningen av svenska skolhästar. I syfte att möta efterfrågan från såväl ridskolor som privata köpare skulle den svenska hästaveln och uppfödningen behöva anpassas i högre grad till marknaden. Ett sätt är att initiera långsiktiga samarbeten, eventuellt avtalsgrundade, mellan ridskolor och uppfödare där uppfödaren tar på sig att föda upp hästar och ponnyer med de kvaliteter, och i den omfattning som ridskolorna efterfrågar. Uppfödaren skulle i detta fall gagnas av både en säker grundinkomst för sin verksamhet, och möjlighet till affärsutveckling. För ridskolorna möjliggör detta att på sikt köpa svenska hästar och ponnyer med den kvalitet som behövs till förutbestämt pris.

Även utökad samverkan mellan rådgivningens organisationer och länsstyrelserna vore betydelsefullt.

[159] Svensk författningssamling. 2010. Lag (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar.

3.18.9 Ge hästföretag samma förutsättningar som likartade branscher

Det kan konstateras att flera av hästföretagarnas utmaningar, inte minst de ekonomiska, är generella och delas med många företagare inom andra verksamhetsområden. Åtgärder som stärker företagsamheten generellt kan därför förväntas gagna även hästföretagarna. Trots detta kan konstateras att det finns flera områden där hästverksamheter ses, och hanteras, som undantag till nackdel för hästföretagarna. Det handlar bland annat om möjligheterna att erhålla stöd och ersättningar inom den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP) samt möjligheten till registrering av företag för F-skattsedel och moms. Det handlar även om bestämmelser kring bygglov, strandskydd, företagsförsäljning av hästar till privatpersoner (konsumentköplagen) samt möjligheter till villkorad läkemedelsanvändning av hästar för näringsverksamheter (ViLA).

Hästnäringen vill likställas med, och erhålla samma förutsättningar som andra näringar och sporter. Företagare i hästnäringen vill också vara, och uppfattas som, seriösa företag som tas på allvar och får åtnjuta de fördelar och ekonomiska förutsättningar som finns för likartade företag när det gäller exempelvis olika stöd, ersättningar och lagstiftning. Även om hästföretagarna exempelvis blir undantagna från vissa bestämmelser eller blir stödberättigade på motsvarande sätt som inom andra likartade branscher blir ofta priset att det tillkommer åtaganden som exempelvis fler bestämmelser eller en ökad administrativ börda. Trots att hästsektorn å ena sidan vill likställas med andra näringar, efterfrågas i vissa fall samtidigt specifika lösningar för hästnäringen, ofta mot bakgrund av den ekonomiskt svåra situation många hästföretag befinner sig i. Bedömningen är att det är viktigt att hästföretagare behandlas på motsvarande sätt som andra företagare i Sverige, även om det medför ytterligare åtaganden. Hästutredningen har visat på flera områden där det inte är så i dag och som därför behöver åtgärdas.

3.18.10 Registrering av företag för F-skattsedel och moms

Att registrera företag för F-skattsedel och moms är en grundläggande förutsättning för att kunna gå från hobby till näringsverksamhet. Det har understrukits från många organisationer inom hästnäringen

att Skatteverkets tolkning och hantering är besvärande, ojämlik och i många fall helt hindrande för att starta ett hästföretag. De anser också att det ofta ställs högre krav på hästverksamheter än andra verksamheter. Branschen upplever att det är svårare att få F-skattsedel, att anses bedriva näringsverksamhet samt att bli momsregistrerad för ett företag med hästverksamhet än för företag i andra branscher. Skatteverket bekräftar att det generellt ställs höga beviskrav för att hästverksamhet ska anses uppfylla näringskriterierna. Det är uppenbart att det finns olika sätt att tolka lagstiftningen och se på frågan. Hästnäringen har framfört att det inte är själva lagstiftningen som är ett problem i sig utan att det är tolkningen av densamma samt att det ställs extra, och ofta orimliga krav på just hästverksamheter. Det kan vara särskilt svårt för de som bedriver tävlingsverksamhet eller uppfödning av hästar att få registrera företag och bli momsregistrerade.

Från ett demokratiskt och från ett rättssäkerhetsperspektiv bör alla företag, oavsett bransch, behandlas på ett likartat sätt. Det är därför problematiskt om det generellt ställs högre krav på hästföretag. Som exempel kan nämnas kravet på fortlöpande intäkter det vill säga inte bara intäkt vid enstaka tillfällen. Uppfödning och utbildning av hästar tar lång tid och genererar intäkt sent i processen. Samtidigt finns det andra näringar som har liknande affärslogik som dessa hästföretag. Ett exempel är skogsföretag där skog inte avverkas fortlöpande utan intäkterna kommer med långa intervaller. En häst kan ibland användas privat, men så torde det vara med många tillgångar i ett företag som exempelvis en dator, maskiner och verktyg i en verkstad.

Hästutredningen ska enligt kommittédirektivet inte lämna några bedömningar eller förslag på skatteområdet. Då frågan är av så avgörande karaktär för utredningens uppdrag att stärka hästföretagandet och få fler att övergå från hobby till näringsverksamhet, kan utredningen dock konstatera att möjligheterna för hästverksamheter att registrera företag för F-skattsedel och moms behöver ses över. Frågan behöver få en skyndsam och rimlig lösning. Blivande hästföretagare, de flesta kvinnor, kan inte fortsätta vara föremål för ifrågasättande och utökad granskning om målet är stärkt företagande och ökad sysselsättning i branschen. Det är viktigt med fortsatt dialog mellan hästnäringen och myndigheten, en ökad samsyn samt åtgärder om hästföretagandet i Sverige ska ha möjlighet att öka.

I enlighet med kommittédirektivet lämnar utredaren inga bedömningar eller förslag på området, trots att frågan på ett helt avgörande sätt har betydelse när det gäller att öka antalet hästföretag.

3.18.11 Den gemensamma jordbrukspolitiken i EU

Hästhållning är en platsbunden areell näring och hästen är också ett livsmedelsproducerande djur, även om det oftast inte är det primära syftet med hästhållningen. Hästverksamheter bidrar med många av de kollektiva nyttor som den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP), stödjer, bland annat biologisk mångfald och öppna landskap. Hästföretagarna omfattas dock inte av stöd och ersättningar på motsvarande sätt som övriga verksamheter i animalieproduktionen, vilket påverkar konkurrenskraft och lönsamhet negativt. I grunden är det ett politiskt beslut. Att häst inte har samma möjligheter till stöd och ersättningar inom GJP är särskilt problematiskt när målet är att hästföretagandet ska öka i hela landet och bidra till sysselsättningen.

Utredningens bedömning är att hästverksamheter på jordbruksfastigheter i väsentligt större omfattning ska vara stödberättigade i GJP. Att ge hästverksamheter motsvarande tillgång till GJP som verksamheter med andra lantbruksdjur skulle vara en viktig markering, inte minst av den betydelse som hästar och hästhållning har för svenskt jordbruk. Det är också logiskt och rimligt att hästverksamheter på jordbruksfastighet ges samma möjligheter och villkor att ansöka om stöd och ersättningar i GJP som övrig primärproduktion. I exempelvis Finland, Frankrike och på Irland inkluderas hästverksamheter i större omfattning i GJP än i Sverige. Genom att se på hästverksamhet på jordbruksfastighet som en del av Sveriges strategiska plan för den EU-gemensamma jordbrukspolitiken kan en likartad behandling av olika produktionssektorer vad gäller de jordbrukspolitiska stöden och ersättningarna åstadkommas. Det skulle även ta vara på, och ge ersättning för, hästarnas positiva betydelse för miljö och öppna landskap. Signalvärdet till hästföretagarna skulle vara högt och tydligt peka på att de ses som en professionell verksamhet. Det skulle även påverka hästföretagens ekonomi positivt och sannolikt bidra till fler hästföretag och ökad sysselsättning.

Jordbruksverkets förslag om ett återinfört vallstöd[160] är positivt liksom att förslaget utgår från arealen i stället för djurslaget. Dock är, enligt förslaget, vallstöd inte tillgängligt i de områden som erhåller kompensationsstöd, ett stöd som inte är tillgängligt för hästföretagare. Det missgynnar hästföretagare med vallproduktion i dessa områden.

Utredningen noterar att hästverksamhet inte beviljas investeringsstöd för diversifiering. Om hästverksamhet skulle inkluderas i stödet skulle det enligt EU-regelverket medföra att jordbruksföretag inte skulle ha möjlighet att diversifiera sig mot hästverksamhet. Utredningen har bedömt att för hästnäringen i stort ger det ett större mervärde att jordbruksföretag kan diversifiera sig mot häst, än att hästföretag skulle få möjlighet att diversifiera sig mot annan verksamhet. För att öka samverkan mellan jordbruk och hästverksamhet är denna möjlighet viktig att bevara.

Investeringar i ny- eller ombyggnation av stallar är viktiga för att stärka konkurrenskraft och lönsamhet samt förbättra arbetsmiljö och djurvälfärd. Mot bakgrund av det höga söktrycket när det gäller investeringsstöd för ökad konkurrenskraft och att många inte beviljas stöd, kan ett sätt att öka antalet investeringar vara att öka den totala budgeten för investeringsstödet. Det kan antingen ske genom att omfördela mellan stöd inom den strategiska planen eller genom att tillskjuta mer pengar. Utredningen om en konkurrenskraftig animalieproduktion[161] föreslog att regeringen ger Jordbruksverket i uppdrag att undersöka möjligheterna och utforma förslag för att höja budgeten för investeringsstöd samt se över startstöden till unga jordbruksföretagare. Hästutredningen har noterat den ökning som aviserades i budgetpropositionen och ser fram emot den aviserade ändringen av den strategiska planen.

Om dessa förslag realiseras skulle det även vara positivt för hästföretagen, förutsatt att de tillåts ta del av stöd. Det finns också ett stort behov av stöd specifikt riktat till mindre företag då det i dag är mycket svårt för dessa, oavsett djurslag, att få stöd. Detta då medlen i investeringsstöden ofta förbrukas av de stora aktörerna.

---

[160] Jordbruksverket. 24-12-05. Redovisning av regeringsuppdrag. *Förslag till ändring av miljöersättningar i Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken.* Dnr 3.1.17-10 959/2024.

[161] Statens offentliga utredningar. 2024. *Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd.* SOU 2024:56.

En aspekt som är problematisk kopplat till budgeten för investeringsstödet för ökad konkurrenskraft är att det kan ske en viss kapitalisering på investeringsstöden, då tillverkare av exempelvis stallbyggnader kan öka priserna till följd av att investeringsstödet finns.

3.18.12 Regelförenkling, minskad administration och ändamålsenliga kontroller

Inom hästnäringen behövs fler och växande företag. Det ska vara enkelt att starta, driva och utveckla hästföretag. För att åstadkomma det behöver regelbördan bli överblickbar och de administrativa kostnaderna begränsas. Utgångspunkten måste vara att företagarna ska ges utrymme att fokusera på sina verksamheter och inte på administration. Omfattande regelbörda, administration, rapportering till myndigheter, olika tillstånd och kontroller är ett inte obetydligt hinder både för de som vill starta nytt och för befintliga hästföretagare. För mindre verksamheter, som många hästföretag är, blir detta än mer kännbart då administration tar en proportionerligt större andel av arbetstiden i anspråk jämfört med i större företag. Regelförenkling och administration är ett område där åtgärder kan förväntas ge god effekt när det gäller att öka och stärka hästföretagandet i hela landet.

Vid de hearingar som Hästutredningen genomfört har också den betydande, och ökande, omfattningen och komplexiteten i regelverken som hästföretagarna uppfattar lyfts som ett hinder för hästföretagandet, liksom den administrativa bördan. Det är i paritet med vad som också framförs av andra animalieproducenter[162]. Hästnäringens organisationer tar även upp en problematik med ökat antal kontroller, olika bedömningar och myndighetshantering vid kontroll. Många och krångliga regler, kontroller samt omfattande administration bidrar enligt hästorganisationerna till ökade kostnader. Det handlar om kostnader för att leva upp till vissa krav men också kostnader för förlorad arbetstid och administration som är kopplat till lagstiftningen. Uppfattningen var också att det finns komplicerade bestämmelser om bland annat djurskydd, arbetsmiljö och jordbruk som kan vara svåra att navigera i, särskilt för mindre verksamheter.

Projektet *Metodutveckling för regelförenkling* som finansierades av Jordbruksverket inom ramen för Landsbygdsprogrammet kon-

[162] Statens offentliga utredningar. 2024. *Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd.* SOU 2024:56.

staterar bland annat att antalet lagkrav för lantbruksföretag ökade med 134 procent mellan år 1996 och 2021. Störst procentuell ökning av antalet regler mellan år 1996 och 2021 hade hästföretag (+175 procent). Även antalet tillstånd och anmälningar som skulle göras av lantbruksföretag fortsatte att öka.[163]

Tillväxtverkets uppföljningar har också visat att företagens (ej endast lantbruk) regelbörda ökat över tid och regeringen har gjort bedömningen att Sverige kraftigt behöver minska företagens regelbörda, en bedömning utredaren delar. Hästnäringen har ett stort antal lagområden att följa. Lagar och myndighetsregler är enligt regeringen ett av de främsta tillväxthindren för små och medelstora företag. Regeringen arbetar därför med regelförenkling på olika sätt med hög prioritet. Bland annat pågår ett uppdrag till 11 myndigheter att arbeta för enklare regelverk med stöd av Tillväxtverket[164]. Syftet är att minska företagens regelbörda och administrativa kostnader. Regeringsuppdraget är angeläget och resultatet av detta arbete kan förväntas få positiv effekt även för hästnäringens företag.

Enligt Tillväxtverket[165] krävs satsningar på en moderniserad regelgivningsprocess med ökad förmåga att utforma mer ändamålsenliga regler som är kostnadseffektiva att tillämpa. För att uppnå det krävs insatser för att definiera och avgränsa behov för att därigenom kunna genomföra nödvändiga förändringar av befintliga regelverk. Regelverken behöver dessutom enligt Tillväxtverket utformas för att ta tillvara digitaliseringens möjligheter för att säkra en effektiv implementering och tillämpning i myndigheter och företag. Tillväxtverkets konklusioner delas av utredaren. Det är bland annat angeläget med utveckling av olika digitala möjligheter för att underlätta administrationen för hästföretagen. Det kan exempelvis handla om olika former av uppgiftslämning till myndigheter.

Tjänsten verksamt.se där olika myndigheter gemensamt samlar företagsinformation och företagstjänster för den som ska starta eller som redan driver företag är intressant även för hästföretag. Här finns goda möjligheter att på ett enkelt sätt få hjälp med inte minst administration, registrering och uppgiftslämning. Att ta del

[163] Sveriges lantbruksuniversitet, HIR Skåne, Växa Sverige, Lantbrukarnas riksförbund och Hushållningssällskapet Halland. 2021. *Metodutveckling för regelförenkling. Faktablad Fortsatt ökning av antalet lagkrav för lantbruket.*
[164] Regeringen. 2024. Regeringsuppdrag, KN 2024:01546.
[165] Tillväxtverket 2024. *Regler som påverkar företagens kostnader och konkurrenskraft 2023.* Dnr Ä 2024-877.

av informationen och tjänsterna i verksamt.se kan påverka de som vill starta eller utveckla företag på ett positivt sätt då det blir enklare att ta del av vad som krävs och därmed tryggare. Verksamt.se har också checklistor som är specifika för olika branscher. Det är av intresse att utveckla dessa även för hästverksamheter. Det skulle sannolikt underlätta övergången från hobby till näringsverksamhet för många.

Resultat från den statliga utredningen om kontroller i livsmedelskedjan[166] kan förväntas ge effekt även på hästföretagarnas verksamheter, åtminstone i vissa delar. Utredningen ska föreslå lämpliga ändringar för att kontrollen ska bli så verkningsfull, effektiv, enhetlig och likvärdig som möjligt samtidigt som det ska bli enklare för företagen. Utredningen har även att föreslå åtgärder som skapar goda förutsättningar för kontrollmyndigheternas rådgivning och stöd till företag och som minskar risken för omotiverade skillnader i rådgivningen och stödet. Den problematik som utredningen kring kontroll av livsmedelskedjan har i uppdrag att arbeta med är till stor del densamma för hästföretagen vilket gör att resultatet av detta arbete kan förväntas få positiv effekt även på hästnäringens företag.

3.18.13 Konsumentköplagen

Många hästar säljs i dag av företag till privatpersoner, vilket omfattas av konsumentköplagens bestämmelser. Företagare, vanligtvis uppfödare eller tränare som säljer hästar till privatpersoner, har dock även efter omarbetningen av konsumentköplagen 2022 ett omfattande ansvar och bevisbörda under en längre tid efter försäljningen om det inte undantagits i avtal. Bestämmelserna skapar problem för företagarna, men också för köparna och djuren. Företagarna som säljer hästar får bära en hög risk med den långa ångertid som gäller och de rättsliga processer som kan uppstå i efterhand.

Att likställa levande djur med materiella ting i ett konsumenträttsperspektiv kan vara problematiskt. Företagare som säljer hästar till privatpersoner får stå en orimligt hög risk med nuvarande konsumentköplag. En tillverkare av materiella varor såsom exempelvis mobiltelefoner vet att en viss mindre, och relativt förutsägbar andel

[166] Statens offentliga utredningar. 2023. *En översyn av kontrollorganisationen och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företag*. LI 2023:09, dir. 2023:170.

av mobilerna kommer att vara defekta. Tillverkaren kan utan större ekonomiska risker laga eller byta ut det som är defekt alternativt ersätta köparen med en ny telefon. Säljarens risk uppgår då som mest till varans pris. Ett företag som producerar materiella varor och inte levande djur kan också med relativt god säkerhet kalkylera de ekonomiska riskerna. Den som i stället säljer levande djur har det svårare. De som producerar levande djur kan i princip inte påverka varans, hästens, kvalitet. Det är det naturliga urvalet som avgör vilka defekter ett djur har. Det finns ingenting som säljaren kan göra för att helt förhindra de naturliga brister alla levande varelser har.

När det gäller levande djur är det normalt svårt med omleverans eftersom det inte finns en identisk kopia av aktuell individ, i bästa fall finns ett liknande djur. I rättsfall med levande djur uppgår inte sällan skadeståndet till belopp som överstiger djurets inköpspris. Detta eftersom skadeståndet ofta även inkluderar veterinärkostnader, uppstallningskostnader, foder med mera. Den som säljer levande djur står därför ofta för en oproportionerligt hög ekonomisk risk. Då många djuruppfödare bedriver sin verksamhet som enskilda näringsidkare eller som hobbyverksamhet riskerar de i värsta fall personlig konkurs.

Ett levande djur som byter miljö och handhavande kan också uppträda annorlunda baserat på de nya förutsättningarna. En materiell vara som exempelvis en mobil eller en spis kan förväntas fungera likadant oavsett ägare så länge ägaren använder den som säljaren rekommenderat.

När det gäller levande djur kan dessutom latenta defekter och sjukdomar, som inte kunde ses vid försäljningen, komma till uttryck. Köpare kan efter köpet låta göra en fullständig kontroll hos en veterinär och ett antal hästar kommer att visa sig ha någon defekt, fel eller en latent sjukdom som i domstol kan räknas som ett fel som köparen ska ansvara för. Den som säljer levande djur kan alltså inte räkna med att hästarna man säljer är fria från dolda defekter och kan inte heller enkelt byta ut defekta delar eller vidta åtgärder som en säljare av materiella ting ofta kan. Hästföretagaren får därmed stå en hög risk vid försäljning av hästar till privatpersoner. Det kan bland annat få till följd att man drar sig för att sälja till privatpersoner. Majoriteten av köparna påpekar dock aldrig något fel, men ur säljarens perspektiv finns det alltid en risk att alla köpare kommer att påtala fel.

Både köpare och säljare riskerar att lida skada vid en tvist, och även djuret kan lida av att vara föremål för tvist. Djur som omfattas av en tvist kanske inte tas omhand på optimalt sätt om tvisten drar ut på tiden. Köparen som blir föremål för tvist vill kanske, av förklarliga skäl, inte stå för uppstallningskostnader eller investera i djuret. Detsamma kan gälla säljaren. Det kan också vara så att köparen av rättsliga orsaker inte får, eller vågar motionera hästen då det kan påverka en pågående tvist.

I samband med omarbetningen av konsumentköplagen 2022 infördes vissa särregler för levande djur vid köp där priset överstiger en tiondel av prisbasbeloppet. För sådana köp medges att avtal tecknas mellan näringsidkaren och konsumenten om undantag från konsumentköplagen så att fel på det levande djuret som visar sig inom 6 månader inte ska anses vara ett fel som näringsidkaren svarar för. Det är positivt men det kan vara så att det finns en viss ovana att skriva sådana avtal, särskilt som konsument, vilket kan medföra att det i praktiken är relativt få som utnyttjar den möjligheten. Det kan också vara så att säljaren är i underläge vad gäller viljan att komma överens i ett avtal. Om säljaren utnyttjar möjligheten att avtala bort den omvända bevisbördan kan det även vara prispåverkande.

En konsument är oftast i underläge gentemot näringsidkaren, och syftet med konsumentköplagen är bland annat att jämna ut detta styrkeförhållande mellan säljare och köpare. När det gäller köp av levande djur är dock säljaren ofta en mindre aktör som genomför enstaka försäljningar, och i en sådan situation är styrkeförhållandet mer jämbördigt mellan säljare och köpare.

Trots de förändringar som införts tar inte konsumentköplagen tillräcklig hänsyn till de särskilda förhållanden som ofta råder vid köp av dyrare levande djur. Den skiss med alternativa lagtextlösningar i frågan som tas upp i betänkandet från utredningen om nya konsumentköpregler (SOU 2020:51 s. 374 f.)[167] och Civilutskottets bedömning i tillkännagivande till regeringen[168] är rimlig, det vill säga att regeringen går vidare med ett förslag där köp av dyrare levande djur undantas från konsumentköplagens tillämpningsområde. Med dyrare djur avses djur där priset överstiger en tiondel av prisbasbe-

[167] Statens offentliga utredningar. 2020. *En ny lag om konsumentskydd vid köp och vissa andra avtal*. SOU 2020:51.
[168] Riksdagen. 2022. Tillkännagivande bet. 2021/22:CU3, rskr. 2021/22:212.

loppet. Ett sådant alternativ är mer ändamålsenligt när det gäller köp av hästar.

Det är viktigt att köpande part skyddas av konsumenträtten, men det är också viktigt att såväl säljaren som djuret i fråga skyddas på ett rimligt sätt. Möjligheten att uppfylla detta och lämpligheten att hantera levande djur som materiella ting i konsumentköplagen ifrågasätts mot ovanstående bakgrund.

3.18.14 Bygglov

Bygglovskravet har orsakat problem för många hästföretagare som vill utveckla sitt företag, till exempel genom att bygga ett stall eller ridhus. För att få bygga för hästverksamhet har hästägaren i många fall varit tvungen att söka bygglov. Detta till skillnad mot andra företag i de areella näringarna som har kunnat utnyttja bygglovsfrihet enligt undantaget i plan- och bygglagen när det gäller ekonomibyggnader i jordbruket. Den allt tyngre regelbördan och den varierande tillämpningen av olika bestämmelser, bland annat byggreglerna, pekas återkommande ut av hästnäringen som en bidragande orsak till att företagandet försvåras och att företagsutvecklingen fördröjs, eller till och med hindras.

Det kan konstateras att bygglov ofta krävs för byggnader inom verksamheter med häst till skillnad från andra areella näringar. Ett bygglov är kostsamt och det tar tid att ansöka om och att få. Följdkrav och följdadministration genererar kostnader, men det är också en osäkerhetsfaktor då det alltid finns en risk att få avslag på sin ansökan. I det läget har verksamhetsutövaren redan lagt ner kostnader för att ta fram alla handlingar, underlag samt bekostat själva lovavgiften utan att det resulterar i något. Kommunerna tar också en ansökningsavgift som tas ut oavsett om sökanden beviljas eller får avslag. De kommunala avgifternas konstruktion gör dessutom att stall, maskinhallar och liknande kan få en mycket hög bygglovsavgift som inte står i proportion till den tid som läggs ner på granskningen av dessa relativt enkla, men till ytan ofta stora byggnader. Ärenden kring bygglov som gäller byggnader till hästar kan också bedömas och hanteras olika i kommunerna.

Potentialen i Bygglovsutredningens förslag[169] vad gäller att förenkla och effektivisera för de företag vars verksamhet i dag kräver flera olika tillstånd och som omfattas av anmälningsplikter, registreringsskyldigheter, dispensförfaranden etcetera, bedöms vara begränsad. Bygglovsutredningens förslag innehåller inga förbättringar eller förenklingar avseende bygglov för ekonomibyggnader till hästverksamhet utan snarare det motsatta med utökad lovplikt.

Bygglovsutredningen konstaterade bland annat att det inte är lämpligt att koppla lovplikten till en viss typ av verksamhet och valde att låta detaljplaneringen styra bygglovsplikten. Många platser med tät bebyggelse, men utan detaljplan, ansågs då olämpliga att omfattas av olika typer av bygglovsbefrielse. Bygglovsutredningen gör bland annat klart att till exempel ridhus inte skulle kunna vara en byggnad som omfattas av en lovbefrielse. Motiveringen var att den i vissa områden utan detaljplan ansågs kunna framstå som en byggnad med en hög omgivningspåverkan. Denna motivering är svag då ett ridhus storleksmässigt är i paritet med en maskinhall, som undantas bygglov. Återigen särbehandlas hästverksamheter trots att Bygglovsutredningen konstaterade att det är olämpligt att koppla lovplikten till viss verksamhet.

Vidare föreslog Bygglovsutredningen en ny legaldefinition av ekonomibyggnad och anger att en ekonomibyggnad bör definieras som en byggnad som behövs för jordbruket, skogsbruket, fisket eller renskötseln. Det kan konstateras att ett stort antal byggnader som används för hästhållning inte utgör ekonomibyggnad i enlighet med denna legaldefinition, även om de utseendemässigt skulle vara svåra att skilja från andra ekonomibyggnader i exempelvis jordbruket. Motiveringen till detta var enligt Bygglovsutredningen att många sådana byggnader för hästhållning inte kan anses behövas för jordbruket, skogsbruket, fisket eller renskötseln.

Försvarsmakten framförde till Bygglovsutredningen att hästar påverkas negativt av flygbuller, att Försvarsmakten därför i förekommande fall fått ändra och begränsa vissa flygvägar och att det finns fall där Försvarsmakten har blivit ersättningsskyldig. Om byggnader för hästhållning skulle kunna uppföras utan krav på lov, ansåg Försvarsmakten att de inte skulle ha möjlighet att i förväg bedöma risken för skada på riksintresset. Mot bakgrund av vad Försvarsmakten framfört under utredningsarbetet föreslog Bygglovsutredningen att

[169] Statens offentliga utredningar. 2021. *Ett nytt regelverk för bygglov*. SOU 2021:47.

det skulle införas en utökad lovplikt för hästhållning inom, eller i anslutning till områden av riksintresse för totalförsvaret och därtill ett krav på medgivande från Försvarsmakten eller MSB. Det finns dock brister i utredningens underlag och motivering till förslaget. Det framgår exempelvis inte i vilka fall det skulle vara aktuellt, vad ett sådant ingripande skulle kunna innebära och hur vanligt förekommande det kan tänkas vara. Det framgår inte heller i hur stora delar av Sverige det aktuella förslaget skulle tillämpas eller hur många verksamheter som skulle träffas av den nya bygglovsplikten och det tillkommande kravet på medgivande. Det går inte heller att utläsa hur stort problemet med hästhållning i närheten av försvarets riksintresseområden är. Några vetenskapliga eller andra belägg för att hästar påverkas negativt av flygbuller redovisas inte.

Bygglovsutredningen föreslog vidare att det inte ska krävas bygglov för att, i en byggnad i ett område som inte omfattas av en detaljplan eller ingår i en sammanhållen bebyggelse, inreda en eller flera lokaler med en bruttoarea som sammanlagt inte är större än 50 kvadratmeter. Bygglovsutredningen bedömde att förslaget skulle kunna underlätta för den småskaliga hästnäringen. Bedömningen i Hästutredningen är att om man tvingas bygga så litet finns en risk att man bygger fast sig, och att det blir kostsamt när verksamheten växer och får behov av att bygga ut. Utöver ytan som varje djur enligt regelverket ska ha krävs även ytor som behövs för att djuren ska kunna hanteras på ett säkert sätt samt förvaringsutrymmen med mera. En bestämd yta på till exempel 50 kvadratmeter skulle bli väldigt begränsande.

Bygglovsutredningen är tydlig med att hästverksamhet inte bör omfattas av undantag från bygglov. Senare års vägledande praxis har dock visat på motsatsen, varför utredningsförslagen och de skrivningar som Bygglovsutredningen innehåller är ett steg i fel riktning om de realiseras. Det kan konstateras att nyare praxis med avseende på både bestämmelsen i miljöbalken kopplat till strandskydd och plan- och bygglagens regler i högre utsträckning än tidigare bedömts omfatta hästhållning. Det är en utveckling som är önskvärd med tanke på det stora antalet verksamheter som uteslutande, eller till stor del, omfattar hästhållning. Det är svårt att se att det skulle finnas några rationella skäl till att valet av djurslag skulle påverka bedömningen av om ett undantag är tillämpligt. Snarare än att göra tillämpningen mer restriktiv finns ett stort behov av att förslag som läggs fram är tydliga med att även verksamhet baserad på häst ska omfattas.

Regeringens lagrådsremiss om bygglov som beslutades i februari 2025 baseras på Bygglovsutredningens förslag. Regeringens ambition att förenkla, förtydliga och renodla reglerna kring bygglov är lovvärd, men för hästnäringens vidkommande är det svårt att se att det tagits tillräckligt stora steg i lagrådsremissen. Förvisso begränsar regeringen kravet på bygglov i områden med riksintresse i jämförelse med Bygglovsutredningens förslag, vilket är ett steg i rätt riktning. I områden med riksintresse föreslår regeringen krav på bygglov bland annat för nybyggnad och tillbyggnad av ekonomibyggnad för hästhållning och ändrad användning av ekonomibyggnad till hästhållning, om det är fråga om ett område för flygplatser eller övnings- eller skjutfält. Bygglovsutredningens krav på bygglov var än mer omfattande i denna del. Regeringen delar i Lagrådsremissen Bygglovsutredningens syn att eftersom de utpekade riksintresseområdena är så omfattande geografiskt, skulle närmast oöverskådliga konsekvenser kunna följa av en lovplikt för till exempel alla ekonomibyggnader, friggebodar eller mindre tillbyggnader inom dessa områden.

Undantag från lovplikten för ekonomibyggnader syftar till att underlätta för vissa näringar, vilket är positivt. Bygglovsutredningens föreslagna, nya definition av ekonomibyggnad är en byggnad som behövs för jordbruket, skogsbruket, fisket eller renskötseln. Dessa byggnader föreslås av Bygglovsutredningen vara undantagna lovplikt. Här saknas hästverksamheter helt i definitionen av ekonomibyggnad. Inte heller i regeringens lagrådsremiss omnämns hästverksamhet i denna uppräkning, vilket vore motiverat. Regeringen föreslår i lagrådsremissen att vattenbruk ska omfattas.

3.18.15 Strandskydd

Regeringens förslag att fler land- och vattenområden ska undantas från strandskydd och att möjligheterna att bygga eller vidta åtgärder i strandnära lägen ska öka är positivt. Tidigare har småskaliga verksamheter, som ofta drivs som bisysslor eller av nystartsföretag, haft svårt att omfattas av undantaget. Det har missgynnat små landsbygdsföretagare, särskilt de som bedrivit sin verksamhet på deltid. Med de nya reglerna kommer även bisysslor inom jord- och skogsbruk att undantas från strandskyddet, vilket skapar bättre förutsättningar

för små företag och generationsskiften. Det är en viktig förbättring som stärker företagarnas förutsättningar.

Av lagrådsremissen framgår också att undantaget för areella näringar blir mer generöst genom att det kompletteras på så sätt att även vattenbruk omfattas. Det finns anledning att på motsvarande sätt tydliggöra att även hästverksamheter ska ingå i undantaget. Liksom när det gäller bygglov vittnar hästnäringens organisationer om att undantagsmöjligheterna från strandskydd skiljer sig från andra verksamheter inom lantbruket när det gäller verksamheter med häst. Det behöver åtgärdas och hästnäringen ses som en självklar del av de areella näringarna. Häri ligger en stor del av problematiken kring hästföretagandet generellt, att det inte betraktas som annat företagande utan mer som en hobbyverksamhet. Det påverkar hästföretagandets konkurrenskraft, lönsamhet och attraktionskraft. Det är även viktigt ur ett samhällsperspektiv att tydligt visa att kvinnligt företagande, vilket dominerar inom hästföretagen, ges motsvarande krav och lättnader som andra branscher och ses på, samt behandlas som, en professionell verksamhet.

3.18.16 Veterinära frågor

Brist på veterinärer och höga veterinärkostnader

Tillgång till hälso- och sjukvård är helt central för att få och bibehålla friska och välmående hästar. Det är också viktigt både för ett hållbart företagande och konsumtion i hästnäringen. Det måste finnas en väl fungerande veterinärvård såväl vid utbrott av smittsamma djursjukdomar som för förebyggande djursjukvård och akutvård dygnet runt, i hela landet. I annat fall riskeras djurvälfärden och företagens risktagande ökar. Det påverkar också viljan att starta ett nytt företag och att driva vidare ett befintligt hästföretag, särskilt på landsbygden där avstånden är större och veterinärbristen kan vara än mer påtaglig. Ytterligare konsekvenser finns, inte minst när det gäller djurskyddet. Brist på veterinär under jourtid kan till exempel resultera i långa transporter av svårt sjuka hästar till veterinär, förvärrade skador och sjukdomar vilket kan försämra möjligheten till läkning och rehabilitering. Utöver ökat djurlidande ökar också kostnaderna och oron för hästägaren. Det är också viktigt med tillfredsställande omfattning på veterinära resurser för Sveriges krisberedskap.

Särskilt bristen på veterinär vid jour och seminveterinärer har understrukits av hästnäringens organisationer. Även om det finns utbildade seminveterinärer är det enligt flera av hästnäringens organisationer ändå brist på praktiserande seminveterinärer, vilket kan bero på låg vilja att arbeta kliniskt under hela dygnet på våren och sommaren. Bristen är enligt hästnäringen tydlig såväl på stuterier som på seminstationer, inte minst i norra Sverige. Då det finns ett pågående regeringsuppdrag[170] att utreda utformningen av en tillgänglig, hållbar och effektiv veterinärberedskap lägger inte utredaren några förslag när det gäller den veterinära beredskapen. Däremot gör bristen på veterinärer att det finns behov av att hitta, och utreda möjligheten till nya kompensatoriska lösningar, exempelvis att andra professioner tillåts ersätta vissa av veterinärens uppgifter, att digitala veterinärbesök utvecklas och används än mer samt utökning av det redan befintliga arbetssättet villkorad läkemedelsbehandling, ViLA.

Hästnäringen har lyft problem med höga veterinärkostnader och en marknad som inte fungerar tillfredsställande. Det är viktigt både för företagens ekonomi och för djurvälfärden att prisbildningen på det veterinära området fungerar tillfredsställande. Då regeringen har uppdragit till Konkurrensverket att utreda frågan[171] lämnar utredaren inte några förslag på området. Det är angeläget att även häst omfattas av Konkurrensverkets utredning.

Seminering och dräktighetsundersökning av ston

Vissa av hästnäringens organisationer har framfört att det vore positivt om det skapas ytterligare kompensatoriska åtgärder genom möjlighet för seminassistenter och husdjurstekniker att genomföra ultraljud inför semineringar och dräktighetsundersökning av ston. Delar av veterinärkåren har delgett utredningen avvikande bedömning då tekniken enligt veterinärerna är komplicerad, förenad med risker och därför bedöms kräva veterinärlegitimation.

Klart är att stuterier och seminstationer under många år upplevt allt större svårigheter att hitta svenska veterinärer med rätt kompetens som är villiga att arbeta i deras verksamheter. Det är något som är

[170] Regeringen. 2024. *Uppdrag att utreda utformningen av en tillgänglig, hållbar och effektiv veterinär beredskap*. LI2024/01428.
[171] Regeringen. 2025. Uppdrag till Konkurrensverket om kartläggning av pristransparens inom djursjukvården. LI 2025/00548.

hindrande i dessa företags verksamheter. Arbetet på stuterierna är intensivt under seminsäsongen och inkluderar oundvikligen tjänstgöring dagtid, kvällar, helger, helgdagar och ibland nätter. Många stuterier har haft veterinärer ur den äldre generationen men när de äldre successivt slutat, har många upplevt det svårt att hitta veterinärer som kan och vill åta sig arbetet. Det har medfört att en ökande andel av stuterierna och seminstationerna anlitar utländska veterinärer i sina verksamheter under seminsäsongen.

Om det skulle medges möjlighet för seminassistenter eller husdjurstekniker, att efter adekvat vidareutbildning få utföra rektalundersökningar med ultraljud på ston, skulle det sannolikt avlasta veterinärerna. Det mesta av arbetet med seminverksamhet på stuterier och seminstationer som kräver veterinär medverkan utförs på ett planerat sätt under dagtid och yrkeskårerna seminassistent och husdjurstekniker kan då komplettera verksamheten genom att ta hand om det arbete som behöver utföras under övrig tid.

ViLA Häst

Vid villkorad läkemedelsanvändning, ViLA, får djurhållaren ha vissa läkemedel hemma och själv behandla ett antal specificerade symptombilder, efter utbildning och på delegation av en veterinär. ViLA, har varit en möjlighet i många år inom flera inriktningar av animalieproduktionen, dock inte häst. Det har visat sig vara ett väl fungerande arbetssätt och viktigt verktyg som kan skapa flexibilitet, stärka konkurrenskraften i animalieproduktionen samt ytterligare förbättra djurskydd och djurhälsa. Med ViLA kan djurlidandet minska då djurhållaren inte behöver invänta veterinär utan direkt kan sätta in behandling. Det är också ett sätt att kompensera för de begränsade veterinära resurserna. Genom ViLA skapas ett nära och regelbundet samarbete mellan veterinär och djurägare, vilket bidrar till det förebyggande djurhälsoarbetet. Planerade besök gör att veterinära resurser används mer effektivt och att en större del av tiden kan ägnas åt mer kvalificerat veterinärt arbete, i stället för diagnos och åtgärder av mer rutinmässig karaktär. Med ViLA kan också veterinärkostnaderna begränsas för djurhållaren.

Det är minst lika viktigt att hästarna omfattas av ett organiserat förebyggande djurhälsoarbete som det är för övriga lantbruksdjur.

Många hästföretagare har redan i dag stor erfarenhet av förebyggande djurhälsoarbete och omhändertagande av mindre åkommor. ViLA kan begränsa kostnader och frigöra tid för både hästföretagare och veterinärer och dessutom förbättra djurvälfärden. Om ViLA införs för häst bör det vara lämpligt att initialt öppna för arbetssättet i vissa grupper av hästföretagare innan det, efter utvärdering, eventuellt utvidgas till flera. Det kan konstateras att vissa av hästnäringens organisationer uttryckt tydligt behov av ViLA för häst. Samtidigt har delar av veterinärkåren delgett utredningen avvikande bedömning och anser att det krävs veterinärmedicinsk utredning av frågan då de ser tydliga risker med ViLA för häst. Med utgångspunkt i de delade meningar och bedömningar som råder finns behov att utreda frågan närmare.

Transport av hästar inom Norden

Att följa TRACES NT (Trade Control and Expert System, EU:s gemensamma digitala plattform för att spåra och övervaka bland annat sändningar av levande djur) och ha veterinärintyg vid transporter av häst för avel, till exempel för betäckning av ston, krävs i dag vid transporter inom Norden (Danmark, Finland, Norge och Sverige). Transporter mellan dessa länder för andra syften såsom utställningar, idrotts- eller kulturevenemang är undantagna från kravet på veterinärintyg. Gällande undantag enligt artikel 69 förordning (EU) 2020/688 är bra, men det är även efterfrågat av hästnäringens organisationer att pröva möjligheten till undantag för transporter i avelssyfte. Då förordningen enbart gäller registrerade hästdjur kan föl som inte har fått pass ännu inte omfattas av undantaget. Jordbruksverket har bedömt att det därmed finns många ston där det inte skulle gå att använda ett sådant undantag för att betäcka stoet innan fölet är avvant eller har fått hästpass.

Av hästnäringens organisationer efterfrågas också möjligheter att köra hästar till ett annat land inom Norden för veterinärbesök. Det vore rimligt att även sådana transporter undantogs från kravet. Nuvarande situation utgör ett reellt hinder och ökade kostnader och kan också påverka djurvälfärden negativt. Beroende på var hästen finns kan det vara en kortare sträcka och enklare att åka till en veterinär eller med ett sto för betäckning på andra sidan landsgränsen.

Att utbyta avelsmaterial med andra länder är också eftersträvansvärt i syfte att nå så hög kvalitet på hästarna som möjligt. I stället för att som i dag hindras, bör avelsutbyte mellan länder stimuleras.

3.18.17 Digital innovation

Det är viktigt att vara öppen för nya tekniska lösningar, inte minst digitala. Det är ett område som i dag går snabbt fram inom forskning och innovation och som kan förväntas få stor betydelse, inte minst när det gäller djurhållningen. Det pågår mycket arbete på området och för svenska djurhållare kan den nya tekniken bli betydelsefull för att stärka företagandet. Det finns ett stort behov av att underlätta användning av ny teknik, inklusive digital teknik, i hästnäringen. Det finns även ett behov av att hästverksamheter i ökad grad nyttjar redan befintlig teknisk utrustning och system som exempelvis mekaniska utgödslingssystem.

Med digitalisering finns goda förutsättningar för att komma till rätta med de brister i statistik som föreligger inom hästnäringens verksamheter. Genom digitalisering av grunddata, förbättrad användarvänlighet till exempel när det gäller att lämna uppgifter till myndigheter, justering i register med mera kan en god grund läggas för statistik.

Det finns en stor potential i användning av digital teknik för att effektivisera företagandet, stärka lönsamheten och minska den administrativa bördan. Det finns redan tekniker som är klara för användning och många under utveckling. Kostnaden för inköp av tekniska innovationer kan dock, åtminstone till en början, vara relativt höga vilket kan begränsa spridningen. Moment som tillsyn av djur, samordning av kontroller i olika former, övervakning av hälsostatus och djurvälfärd, spårbarhet, samt överföring av data på enkelt sätt från sensorer på djuren till exempelvis en gårdsdator men även från gården till exempelvis myndigheter är intressanta områden för digitalisering. Med teknikens hjälp kan hästarna få grovfoder flera gånger per dag, med förbättrad djurvälfärd som följd. Hälsoövervakning och aktivitetsmätare för tidig upptäckt av sjukdomar och avvikande beteende hos hästarna är av stort intresse liksom teknik för lokalisering av djuren.

I dag finns krav på att alla hästar ska ha mikrochip. Det är ett exempel på system som har utvecklingspotential för att bland annat registrera hästarnas hälsostatus. Dokumentation om vaccinationer med mera skulle också kunna lagras i mikrochipen. Andra intressanta utvecklingsområden är digitala hästpass, digital administration, virtuella stängsel samt att utveckla och godkänna att vissa myndighetskontroller kan göras på distans genom digital teknik. Information, utveckling och förfining samt stöd när det gäller användningen av ny teknik behöver intensifieras i hästsektorn för att fler ska ha möjlighet att ta del av den tekniska utvecklingen.

Digitala hästpass och digitala möjligheter att registrera eller lämna information till myndigheter

Digitala möjligheter att registrera eller lämna information till myndigheter är viktigt, bland annat för att sänka den administrativa bördan hos företagen, förenkla och förbättra regelefterlevnaden samt utgöra underlag för tillförlitliga data och statistik. En central fråga är behovet av att bygga ett system för digitala hästdata på individnivå. Utveckling av digitala hästpass som är kopplade till ägarregistrering och till hästens mikrochip kan vara en viktig grund för ett effektivt verktyg som kan komma till nytta på flera områden. Det går enligt EU-förordningen (EU) 2021/963[172] att komplettera, men inte ersätta, dagens fysiska hästpass med ett digitalt. Det är viktigt att verka för att digitala hästpass på sikt tillåts ersätta de fysiska. Digitala hästpass skulle bland annat kunna kopplas direkt till Jordbruksverkets centrala hästdatabas och till anläggningsregistret. När lantbruksdjur flyttas eller byter ägare påminns djurhållaren om att de måste registrera detta. Det hade sannolikt varit fördelaktigt om ett liknande system kunde införas för hästhållare. Det skulle även kunna förenkla för företagen och utgöra grund för statistik och uppföljning. Sammantaget kan konstateras att det inte är enkelt att registrera sin häst. För importerade hästar ska hästägaren först ta reda på vilken avelsförening som hästen ska registreras hos och dess kontaktuppgifter.

[172] Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2021/963 av den 10 juni 2021 om fastställande av tillämpningsföreskrifter för Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) 2016/429, (EU) 2016/1012 och (EU) 2019/6 vad gäller identifiering och registrering av hästdjur och om fastställande av förlagor till identitetshandlingar för dessa djur. (Text av betydelse för EES.)

Därefter skickas passet in i original före registrering. Steg tre är sedan att registrera hästen på anläggningen hos Jordbruksverket.

När det finns digitala hästpass framme på individnivå kan systemet utvecklas ytterligare med målet att koppla exempelvis djurhälsofrågor (som exempelvis vaccinationer med mera), smittskydd och livsmedelsfrågor till passet. För det stora flertalet av Sveriges hästägare skulle digitala hästpass kunna spara mycket administration. I dag behöver hästägaren till exempel själv gå in och skriva in hästens vaccinationer i tävlingsdatabasen. Det kontrolleras endast genom stickprov vid tävling. Om det fanns digitalt registrerat av veterinären vid vaccination vore det både enklare för hästägaren och dessutom kvalitetssäkrat. Eftersom hästar flyttar mellan olika länder relativt mycket behöver målet vara ett system som fungerar i hela EU.

Virtuella stängsel

Det finns flera fördelar med virtuella stängsel som kan påverka även hästhållningen på ett positivt sätt och det finns ett intresse från flera av hästnäringens organisationer att använda tekniken. Aktuell forskning på området, bland annat med fokus på djurvälfärden, är också tillgänglig men inte på djurslaget häst. Det är viktigt att sådan forskning kommer till stånd så att systemet kan bli godkänt att använda i Sverige.

Många nya tekniker på frammarsch har fokus på förbättrat djurskydd och djurhälsa genom olika digitala mätmetoder. Dessa kan även kopplas till användningen av virtuella stängsel där flera parametrar skulle kunna mätas via hästens transponder. Det är möjligt redan i dag men det kan förväntas att det kommer att utvecklas ytterligare.

En intressant möjlighet att studera skulle också kunna vara att kombinera ett fysiskt stängsel till hästar med ett virtuellt system. Detta genom att inte ha ström i det fysiska stängslet utan ha elektriska stimuli via en transponder på varje häst i ett virtuellt system. Genom att behålla det fysiska stängslet minskar risken för att andra djur kommer in i den virtuella hagen. Med ett sådant system skulle det också gå att kontinuerligt, och enkelt, kontrollera att inhägnaden är intakt. Risken för olyckor i samband med fysiska stängselbrott skulle också kunna minska. Genom att använda virtuella stängsel kan djurägaren också larmas om djuren beter sig avvikande via de digitala

verktyg som tillhör systemet. En nackdel med ett fysiskt stängsel är att i de fall rovdjur ändå tar sig in i den fysiska inhägnaden har djuren svårare att fly än om det bara funnits ett virtuellt stängsel. För att så långt möjligt försäkra sig om att rovdjur hålls utanför hagen krävs rovdjursavvisande stängsel.

3.18.18 Behov av ökad marknadsanpassning av hästuppfödningen

Enligt hästnäringens organisationer är lönsamheten att föda upp hästar generellt låg inom de flesta raserna. Liksom för mycket annat finns det inte tillgång till någon samlad statistik som visar lönsamhetsutvecklingen inom hästuppfödning. Generellt kan konstateras att det utifrån ett företagsekonomiskt perspektiv ofta är svårt att få lönsamhet i uppfödning. Den uppfödningsverksamhet som i dag drivs företagsmässigt sker som regel i kombination med inackordering-, hingsthållning- och seminstationsverksamhet eller i kombination med andra verksamheter inom lantbruket. De flesta av landets uppfödare bedriver dock mindre verksamheter av hobbykaraktär och föder upp någon enstaka eller ett fåtal hästar per år.

Svensk hästavel och uppfödning utgör en viktig grund för hästnäringen i Sverige. En stark inhemsk avel är viktig för att kontinuerligt försörja hästnäringen med sunda, hållbara hästar utan att bli beroende av import. Förutsättningarna måste bli bättre för att bedriva uppfödning i stor skala och som företagsverksamhet, i stället för att näringen som i dag i stor utsträckning får förlita sig på att det finns intresserade privatpersoner som föder upp hästar som hobbyverksamhet. Det gäller inte minst för uppfödning på affärsmässig grund av hästar och ponnyer med annan inriktning än elitsportnivå.

I dag är importen av hästar relativt omfattande, inte minst till ridskolorna. Efterfrågan på hästar i Sverige bedöms överstiga tillgången och det bör således finnas plats för en större inhemsk uppfödning av hästar och ponnyer. Här finns en marknadsmöjlighet för intresserade uppfödare. Det svenska avelsarbetet behöver bedrivas målmedvetet och vara anpassat till de krav som marknaden, det vill säga användarna och hästsporterna ställer. För barn och ungdomar är ofta ponnyhästar den första kontakten med hästar och hästsport. Det är därför viktigt att ponnyaveln har förutsättningar att bedriva en effektiv avel anpassad till användarnas krav och behov.

Inte minst från säkerhetssynpunkt för barn och ungdomar är det väsentligt att ponnyhästar som föds upp i Sverige är säkra och har ett gott temperament.

Som ett led i att stärka företagandet och möta efterfrågan på exempelvis svenska skolhästar för såväl ridskolor som privata köpare skulle den svenska hästaveln behöva anpassas i högre grad till efterfrågan. Konkurrenskraften gentemot inköp av exempelvis hästar från andra länder i Europa till ridskolor är i dag för låg. Det handlar inte bara om höga kostnader för de svenska hästarna, utan också om att tillgången till svenska hästar med de kvaliteter som behövs är för låg. Det saknas en uppfödning med fokus på att producera lämpliga hästar till ridskolornas och de privata hobbyryttarnas behov av specifik kvalitet (lugna, hållbara och välutbildade ponnyer och hästar med gott lynne) och pris. Orsaken ligger sannolikt inte endast i bristande lönsamhet i en sådan uppfödningsverksamhet. När intresset och viljan hos många uppfödare att producera hästar för elitnivå i sporten verkar vara själva drivkraften för att bedriva uppfödningsverksamhet, och inte företagandet i sig, blir marknadsanpassning underordnat det egna intresset. Fokuseringen på uppfödning av hästar för elitnivå bedöms ha varit framgångsrik och värdefull för det antal uppfödare som lyckats producera dessa hästar, liksom för sporten. Samtidigt har det sannolikt bidragit till en brist på lämpliga, och ekonomiskt tillgängliga, hästar för den större marknaden som exempelvis ridskolor och hobbyutövare . Det finns dock även uppfödare som velat producera sådana hästar men det har visat sig vara svårt då lönsamheten varit för låg. Köparna har inte varit villiga att betala det svenska uppfödare behöver för att få verksamheten att gå runt ekonomiskt. Det har medfört att många tvingats sluta med verksamheten.

För att i högre grad kunna köpa in svenska hästar kan ridskolor, och även privata ryttare, behöva bredda sin syn på vad som är en bra skolhäst för ryttare på olika nivåer. Genom att överväga att köpa in exempelvis andra raser eller korsningar än man i normalfallet gör samt prioritera andra kvaliteter som hästens viktbärighet till exempel, kan möjligheten att köpa svenska hästar öka.

3.19 Utredarens överväganden och förslag

Utredarens förslag:

- Regeringen tillser att tillgången till finansiering för hästföretagare på jordbruksfastighet underlättas genom att inkludera hästföretagare i investeringsstödet för ökad konkurrenskraft i GJP i nästa programperiod för GJP.
- Regeringen tillser att öronmärka delar av investeringsstödet för ökad konkurrenskraft i GJP till små företag och mindre investeringar.
- Regeringen tillser att Sveriges strategiska plan för den EU-gemensamma jordbrukspolitiken, GJP, i nästa programperiod inkluderar häst i djurtäthetsberäkningen för kompensationsstödet.
- Regeringen ger Jordbruksverket i uppdrag att undersöka om finansieringsinstrument inom ramen för GJP även kan vara aktuellt för hästnäringen.
- Regeringen tar initiativ till att justera bestämmelserna om bygglov och strandskydd så att även hästhållning räknas upp då areella näringar preciseras.
- Regeringen tar initiativ till en lagändring som medför att regleringen av näringsidkares försäljning till privatpersoner undantar köp av hästar från konsumentköplagens tillämpningsområde.
- Regeringen ger Jordbruksverket i uppdrag att så långt möjligt minska det totala antalet bestämmelser inom Jordbruksverkets ansvarsområde som gäller hästverksamheter.
- Regeringen ger Jordbruksverket ett separat återrapporteringskrav om arbetet med att minska antalet bestämmelser som gäller hästverksamheter.
- Regeringen ger Tillväxtverket ett uppdrag att utveckla verksamt.se för hästverksamheter i samråd med branschen.
- Regeringen tillsätter en utredning avseende möjligheten att:

  - Ge andra yrkeskårer än veterinär, exempelvis seminassistenter och husdjurstekniker, möjlighet att efter utbildning utföra ultraljudsundersökningar inför seminering och dräktighetsundersökning av ston.
  - Införa villkorad läkemedelsanvändning, ViLA, till näringsverksamheter med häst samt utreda hur denna bör vara utformad.
  - Inkludera transport av hästar för avel och veterinärvård i undantaget från kravet på hälsointyg vid transporter inom Norden.
- Regeringen ger Jordbruksverket i uppdrag att utveckla system för och införa digitala hästpass som komplement till fysiska hästpass.

Utredarens bedömning:

- Digitalisering i hästsektorn bör ges hög prioritet i forskningsutlysningar.
- Stimulera uppfödning av svenska ridhästar och ponnyer som svarar upp mot de kvaliteter som efterfrågas av ridskolor och hobbyutövare.
- Regionerna bör i högre grad bidra till regional och lokal samverkan för hästföretagande inom ramen för sitt regionala utvecklingsansvar (RUA).

Skälen för utredarens förslag

3.19.1 Inkludera hästföretagare i investeringsstödet för ökad konkurrenskraft och öronmärk delar av stödet till små företag och mindre investeringar

Stöd och ersättningar genom GJP är en viktig del av många lantbrukares ekonomi. Hästföretagare har dock inte samma möjligheter som andra produktionsgrenar inom lantbruket att beviljas stöd, vilket påverkar hästföretagens ekonomi och lönsamhet negativt liksom möjligheten till finansiering.

För att kunna öka hästföretagandet är det viktigt att hästsektorn i högre grad professionaliseras och ges förutsättningar att vara en självklar del av svenskt lantbruk och näringsliv. I dag är hästföretagen i flera sammanhang ett undantag från gällande regelverk, praxis och syn och GJP är ett sådant område. Signalvärdet till såväl befintliga som aspirerande hästföretagare skulle vara högt om de i väsentligt större omfattning inkluderades i GJP då det tydligt skulle peka på att de ses som en professionell verksamhet. Det skulle också påverka de befintliga företagens ekonomi positivt och sannolikt bidra till att fler vågar ta steget från hobby till näringsverksamhet med häst om möjligheterna till finansiering och lönsamhet ökar. Med fler hästföretag kan också sysselsättningen, särskilt på landsbygden, förväntas öka.

Hästföretag måste också ses, och behandlas, som en primär produktionssektor inom lantbruket. Det skulle vara en viktig markering av den betydelse som hästar och hästhållning har för svenskt lantbruk. En ansenlig del av landets jordbruksareal används direkt eller indirekt för foder- eller betesproduktion till hästar. I många lantbruksföretag utgör försäljning av foder till hästar, eller omsättning av foder och bete i någon form till hästhållning, en viktig del av inkomsterna. Hästverksamhet bör därför ses som en naturlig del av svenskt lantbruk och möta samma stödsystem, regler och villkor som annan jordbruksverksamhet och verksamheter med andra lantbruksdjur.

Det är även viktigt ur ett samhällsperspektiv att kvinnligt företagande, vilket dominerar inom hästföretagen till skillnad från inom andra lantbruksföretag, ges motsvarande krav och lättnader som andra branscher och ses på, samt behandlas som, professionell näringsverksamhet. Det är bland annat viktigt att kvinnors företagande finns med i större politiska satsningar och företagsfrämjande insatser. En klar majoritet av de lantbruksföretagare som i dag får del av stöden inom GJP är män.

Regeringen bör därför mot bakgrund av ovanstående tillse att Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken i nästa programperiod ger hästföretagare på jordbruksfastighet samma möjligheter att beviljas stöd och ersättningar som andra företagare inom övriga produktionsgrenar i jordbruket.

Investeringsstödet för ökad konkurrenskraft inom GJP är för de allra flesta jordbrukare nödvändigt för att klara att finansiera en investering i animalieproduktion, som är den mest kapitalkrävande

verksamheten inom lantbruket. Utredaren föreslår därför att hästföretagare på jordbruksfastighet ska ges samma möjlighet att beviljas investeringsstöd för ökad konkurrenskraft i nästa programperiod av GJP som jordbruk, trädgård och rennäringsföretag.

Det är hög konkurrens om investeringsstödet för ökad konkurrenskraft i dag och det är särskilt svårt för mindre företag att få. Utredaren har konstaterat att det finns ett stort behov av stöd till finansiering av såväl mindre investeringar som till små företag, inte minst inom hästsektorn. För att möta upp behovet föreslår utredaren, förutom att hästverksamheter ska kunna ansöka om investeringsstöd för ökad konkurrenskraft, att delar av stödet öronmärks till små företag och mindre investeringar.

Många hästföretag är förhållandevis små varför storleken på hästföretag som omfattas av stöd och ersättningar inom ramen för GJP därför även bör inkludera mindre företag med färre än fem anställda och färre än 10 hästar.

Regionalfonden tillhandahåller ingen finansiering till enskilda näringsidkare och är därmed ingen lösning för att underlätta finansieringen för hästföretag.

3.19.2 Inkludera hästen i beräkningen av djurtätheten i kompensationsstödet

Det finns flera skäl till att häst bör ingå i djurtäthetsberäkningen för kompensationsstödet, vilket utredaren föreslår. Hästen bidrar på motsvarande sätt som andra betande djurslag med många av de kollektiva nyttor som kompensationsstödet syftar till. Häst bidrar precis som övriga lantbruksdjur till biologisk mångfald, ett fortsatt brukande av jordbruksmark och därmed även till öppna landskap. Trots detta hanteras hästen i dag inte på motsvarande sätt som andra djurslag i lantbruket. Möjlighet för hästföretagare att ansöka om kompensationsstöd skulle ta vara på, och ge ekonomisk ersättning för, hästarnas positiva betydelse för miljö, foderproduktion, betesmarker och öppna landskap.

3.19.3 Underlätta finansiering av hästföretag

Regeringen har gett ett uppdrag till Jordbruksverket att ta fram en förhandsbedömning om finansieringsinstrument i den gemensamma jordbrukspolitiken[173]. Utredaren föreslår att Jordbruksverket även får i uppdrag att undersöka om finansieringsinstrument inom ramen för GJP även kan vara aktuellt för hästnäringen. Här är bland annat statlig lånegaranti intressant. Hästföretagen har likt annan animalieproduktion i lantbruket svårt att få finansiering för sina verksamheter, vilket hämmar möjligheterna att starta nya hästföretag och utveckla befintliga företag. Det är mycket viktigt att möjligheterna till finansiering i hästföretag förbättras för att nödvändiga investeringar ska kunna genomföras och antalet nya företag ska kunna öka. Investeringar i ny- eller ombyggnation är viktigt för att stärka konkurrenskraft och lönsamhet, men även för att förbättra miljö, arbetsmiljö och djurvälfärd. Med fler hästföretag kan också sysselsättningen, särskilt på landsbygden, förväntas öka.

3.19.4 Bygglov och strandskydd – likställ förutsättningarna för hästverksamheter med andra areella näringar

Bygglov och strandskydd är ytterligare exempel på områden där hästverksamheter inte likställs med annat företagande inom de areella näringarna, det vill säga näringar som använder biologiska eller naturgeografiska resurser på land och i vatten. Det är ett förhållande utredaren bedömer måste ändras om hästföretagandet förväntas utvecklas. Ett bygglov är kostsamt, det tar tid att ansöka om, prövningstiden kan vara förhållandevis lång och det erfordras en större kontrolladministration under byggnationen. Därutöver finns alltid en risk att få avslag på sin ansökan, vilket skapar osäkerhet för företaget. Utredaren gör bland annat bedömningen att undantaget från krav på bygglov som gäller för jordbrukets ekonomibyggnader behöver utvidgas till att även gälla hästverksamhet. Detta ger också en flexibilitet för verksamhetsutövaren att variera mellan olika typer av jordbruks- och hästverksamheter över tid. Det är också helt rimligt att byggnationer, liksom bestämmelser om strandskydd, på en jordbruks-

[173] Regeringsbeslut. 2024-11-07. Uppdrag till Statens jordbruksverk att ta fram en förhandsbedömning om finansieringsinstrument i den gemensamma jordbrukspolitiken. Dnr LI2024/02074.

fastighet hanteras och gäller lika oavsett om det är hästverksamhet eller andra delar av de areella näringarna som omfattas. Hästföretagande är en självklar del av de areella näringarna där jordbruksmarkens produktion i form av bete, grovfoder och kraftfoder förädlas genom djurhållningen. Regeringen föreslog i en lagrådsremiss att en ekonomibyggnad bör definieras som en byggnad som behövs för jordbruket, skogsbruket, vattenbruket, fisket eller renskötseln. Även hästverksamhet ska enligt utredarens mening ingå i denna uppräkning.

Liksom när det gäller bygglov vittnar hästnäringens organisationer om att undantagsmöjligheterna från strandskydd skiljer sig från andra verksamheter inom lantbruket när det gäller verksamheter med häst, en bedömning utredaren delar. Regeringens förslag att fler land- och vattenområden ska undantas från strandskydd och att möjligheterna att bygga eller vidta åtgärder i strandnära lägen ska öka är positivt. Av regeringens lagrådsremiss om strandskydd framgår bland annat att undantaget från strandskydd för areella näringar blir mer generöst genom att det kompletteras på så sätt att även vattenbruk omfattas. Det finns enligt utredarens mening anledning att på motsvarande sätt tydliggöra att även hästverksamheter ska ingå i undantaget.

Utredaren föreslår därför mot ovanstående bakgrund att bestämmelserna om bygglov och strandskydd justeras så att även hästhållning räknas upp då areella näringar preciseras.

3.19.5 Stärk företagarnas ställning vid försäljning av hästar till privatpersoner

Utredaren kan konstatera att hästföretagare som säljer hästar till privatpersoner även efter omarbetningen av konsumentköplagen har ett oproportionerligt stort ansvar och bevisbörda under en lång tid efter försäljningen om detta inte undantagits i avtal, något som är möjligt vid köp där priset överstiger en tiondel av prisbasbeloppet.

Utredaren noterar att företagarna som säljer hästar får bära en oproportionerligt stor risk med den långa ångertid som gäller och de rättsliga processer och skadeståndskrav som kan uppstå i efterhand. Bestämmelserna skapar inte bara problem för företagarna utan också för köparna och djuren. Hästarna riskerar att hamna i limbo mellan köpare och säljare och ges sämre omvårdnad på grund av oklarheter kring ansvar och kostnader under tiden tvisten pågår.

Den skiss med alternativ lagtextlösning som togs fram i frågan av utredningen om nya konsumentköpregler är intressant (SOU 2020:51 s. 374 f.). Där framförs som ett alternativ att köp av dyrare levande djur undantas från konsumentköplagens tillämpningsområde. Med dyrare djur avsågs djur där priset överstiger en tiondel av prisbasbeloppet. Ett sådant alternativ är enligt utredarens mening mer ändamålsenligt när det gäller köp av hästar och något som bör utredas vidare.

En konsument är oftast i underläge gentemot näringsidkaren, och syftet med konsumentköplagen är bland annat att jämna ut detta styrkeförhållande mellan säljare och köpare. När det gäller köp av hästar är styrkeförhållandet dock som regel det omvända. Säljaren är ofta en mindre aktör som genomför enstaka försäljningar, och i en sådan situation finns inte samma behov av ett så omfattande konsumentskydd som i den nuvarande konsumentköplagen.

Mot denna bakgrund föreslår utredaren att regeringen tar initiativ till en lagändring i syfte att regleringen av näringsidkares försäljning av hästar till privatpersoner undantas från konsumentköplagen. Möjligheten att flytta frågan till exempelvis köplagen bör undersökas. Syftet med förslaget är att minska företagarnas risktagande vid försäljning som i dag är omotiverat högt.

3.19.6 Minska regelbördan och ge stöd i det administrativa arbetet

Regeringen har gett elva myndigheter i uppdrag att se över och förenkla egna föreskrifter och allmänna råd samt att lämna förslag beträffande lagar och förordningar inom sina verksamhetsområden. Det är ett välkommet och viktigt uppdrag som behövs för att öka hästföretagandet. Hästnäringens organisationer har också understrukit att den totala regelbördan uppfattas tung liksom administrationen. Det har även framförts att det bidrar till att presumtiva hästföretagare tvekar att ta steget och starta företag. Utredaren bedömer att det finns behov av att se över och, där så är möjligt, minska det totala antalet bestämmelser som rör häst. För att tydliggöra detta föreslås ett särskilt uppdrag till Jordbruksverket att så långt möjligt minska antalet bestämmelser som rör hästverksamheter inom Jordbruksverkets ansvarsområde. Detta är utöver det uppdrag om regelförenklingar som regeringen redan gett till flera myndigheter, inklu-

sive Jordbruksverket. Utredaren är medveten om att det även finns bestämmelser som rör häst inom andra myndigheters ansvarsområden såsom frågor kring exempelvis arbetsmiljö, miljöfrågor, bygglov, strandskydd, konsumentlagstiftning med mera. Vissa av dessa områden lämnar utredaren också förslag kring. När det gäller att minska regelbördan har utredaren valt att prioritera Jordbruksverkets ansvarsområden. Detta då bedömningen är att det är där en förhållandevis stor andel av de bestämmelser som rör häst återfinns.

Med utredarens förslag att Jordbruksverket ska få ett återrapporteringskrav blir regelförenklingsarbetet tydligt, inte minst för hästföretagarna vilket är en viktig signal som kan bidra till ökad investeringsvilja. En sådan rapportering medger också att omfattningen av bestämmelser på hästområdet lättare kan följas över tid.

Flera myndigheter samlar företagsinformation och företagstjänster för den som ska starta eller driver företag på sajten verksamt.se som är ett bra stöd för företagare. Genom att ta del av verktyget kan administrativt arbete underlättas och minska. Det kan även sänka tröskeln för de som överväger att gå från hobby till näringsverksamhet med häst. Utredaren ser att det finns goda skäl att utveckla tjänsten verksamt.se för hästverksamheter, bland annat genom de checklistor som finns för olika branscher, och föreslår därför ett sådant uppdrag till Tillväxtverket. Uppdraget ska genomföras i samråd med branschen.

3.19.7 Veterinära frågor

De huvudsakliga problemen när det gäller det veterinära området kopplat till hästhållning handlar om veterinärtillgången dygnet runt. Det gäller både jour och beredskap samt praktiserande seminveterinärer. Utredaren konstaterar att det finns veterinära frågor som flera av hästnäringens organisationer bedömer skulle underlätta företagandet. Utredaren delar denna bedömning och lämnar förslag inom området, bland annat att utreda möjligheten för andra yrkeskårer att efter utbildning utföra vissa av veterinärernas uppgifter. Det handlar om huruvida andra yrkeskårer, exempelvis seminassistenter och husdjurstekniker, kan få möjlighet att efter utbildning utföra ultraljudsundersökningar inför seminering och dräktighetsundersökning av

ston samt införande av villkorad läkemedelsanvändning, ViLA, för hästar på motsvarande sätt som för andra djurslag inom lantbruket.

Även hästverksamheter skulle gagnas av det förebyggande djurhälsoarbetet som är en viktig bas i ViLA, där ett nära och regelbundet samarbete mellan veterinär och gårdens personal ger förutsättningar för ett kontinuerligt förbättringsarbete inom djurhälsa och djurvälfärd. Såväl veterinären som gårdens personal kan utvecklas och använda sin kompetens effektivt. Planerade besök gör att veterinära resurser används mer effektivt och en större del av tiden kan ägnas åt kvalificerat veterinärt arbete. Det skapar också förutsättningar för bättre arbetsmiljö för såväl veterinärer som djurägare genom färre jourbesök på obekväm arbetstid för veterinär, och djurägare, liksom minskad oro över tillgängligheten till jourhavande veterinär. Ett syfte med ViLA är att minska djurlidande vid sjukdom eftersom djurhållaren inte behöver invänta veterinär utan direkt kan sätta in behandling i vissa situationer. En ytterligare effekt av ViLA är att arbetet med djurhållningen förenklas och utvecklas, bland annat genom att vissa behandlingar kan utföras snabbare samt att veterinärens kunskaper utnyttjas till att instruera och följa upp de behandlingar som utförs. Denna modernisering av de veterinära arbetssätten kan också förbättra djurvälfärden och djurhälsan, vilket tillsammans med bland annat sänkta veterinärkostnader kan bidra till att stärka företagens ekonomi.

Vaccinering, sedering, olika typer av smärtlindring samt intravenösa injektioner för behandling av vissa symptombilder är några av de exempel på områden hästnäringen lyft där det i vissa delar finns intresse från näringens sida av ViLA. Utredaren är medveten om att det finns delar av dessa områden där det redan kan vara tillåtet i dag för en djurägare att behandla djuret själv liksom delar av dessa områden som kan vara otillåtna enligt EU-lagstiftningen eller veterinärmedicinskt olämpliga. Utredaren ser ett behov av att med ett brett anslag, i samråd med branschen och övrig expertis, analysera närmare vilka möjligheter som finns i de veterinära frågorna.

Med förslagen bedömer utredaren att bristen på veterinärer, åtminstone till del kan avhjälpas. Risken för att seminstationer och stuterier tvingas lägga ner sin verksamhet minskar också om seminassistenter eller husdjurstekniker tillåts utföra vissa av veterinärens uppgifter. Utredarens förslag bedöms även bidra till att transporter till stuteri eller seminstation inte riskerar att bli längre än i nuläget,

vilket annars är en risk om stuterier och seminverksamheter tvingas avveckla sin verksamhet på grund av brist på nödvändig veterinär kompetens. Även vid transport av hästar till veterinär kan transporttiden begränsas med utredarens förslag i de fall veterinär finns närmare tillgänglig på andra sidan gränsen till ett nordiskt land.

Risktagandet i företagen minskar också om tillgången till veterinär ökar, vilket kan medföra att fler vågar ta steget från hobby till företagsverksamhet med häst. Med utredarens förslag att införa ViLA till häst kan också djurvälfärden förbättras genom förebyggande hälsovård och snabbare åtgärder vid vissa symptombilder som omfattas av ViLA.

Ett ytterligare förslag på det veterinära området är att utreda möjligheten att inkludera transport av hästar för avel och veterinärvård i det redan befintliga undantaget från kravet på hälsointyg vid transporter inom Norden som medges vid utställningar, idrotts- eller kulturevenemang. Att transporter av hästar för avel och veterinärvård inte omfattas av undantaget i dag utgör ett reellt hinder för hästhållarna och ökade kostnader. Det kan också påverka djurvälfärden negativt, bland annat genom längre transporter. Beroende på var hästen finns kan det vara en kortare sträcka och enklare att åka till en veterinär eller med ett sto för betäckning på andra sidan landsgränsen. Det är även konkurrenshämmande om man inte kan söka veterinärvård på andra sidan gränsen. Att utbyta avelsmaterial med andra länder är också eftersträvansvärt i syfte att nå så hög kvalitet på hästarna som möjligt. I stället för att som i dag hindras, bör avelsutbyte mellan länder stimuleras.

Sammantaget är bedömningen att det finns flera fördelar som kan stärka och underlätta hästföretagandet på olika sätt och även påverka veterinärbristen i rätt riktning om de veterinära frågor som tas upp i utredarens förslag skulle åtgärdas. Utredaren har noterat att delar av veterinärkåren fört fram att det också finns risker när det gäller att överlåta vissa veterinära uppgifter till andra yrkeskårer. Utredarens bedömning är att dessa frågor behöver utredas vidare med ett brett perspektiv och att specialistkompetens krävs för detta och lämnar därför ett sådant förslag. Även frågan om möjlighet att inkludera transport av hästar för avel och veterinärvård i undantaget från kravet på hälsointyg vid transporter inom Norden behöver utredas.

3.19.8 Utveckla digitala hästpass

Det finns ett stort behov av att utveckla digital teknik och underlätta användning av denna i hästnäringen. Det behöver bland annat utformas system för att med minsta möjliga administrativa börda förbättra statistiken i hästnäringen, något utredaren lämnar förslag kring (kapitel 2). För att det ska fungera och inte skapa ytterligare tung administration behöver digitala verktyg och möjligheter till digital uppgiftslämning till myndigheter utvecklas. Utredaren bedömer att digitaliserad, automatiserad administration och hantering av data behöver vara ett högprioriterat område, inte minst i hästsektorn för att öka effektiviteten, minska den administrativa bördan och genomföra nödvändiga förbättringar av statistiken.

Utredaren föreslår därför ett uppdrag till Jordbruksverket att utveckla system för och införa digitala hästpass som en möjlig bas för detta arbete och som ett komplement till de fysiska pass som krävs enligt EU-lagstiftningen. Det skulle kunna utgöra en god grund för vidare effektiviseringsarbete och bland annat underlätta samt skapa möjligheter till enklare och mer tillförlitlig registrering av hästar och anläggningar med häst. I uppdraget bör ingå att analysera om det redan i dag går att ersätta någon del av funktionerna som är kopplade till det fysiska hästpasset med ett digitalt pass. Utredaren bedömer att det är viktigt att Sverige verkar för digitala system och digitala hästpass inom EU.

Skälen för utredarens bedömning

3.19.9 Ge digitalisering i hästsektorn hög prioritet i forskningsutlysningar

Utredaren bedömer, bland annat mot bakgrund av det hästnäringen framfört, att det finns behov av att digitalisering i hästsektorn ges hög prioritet i forskningsutlysningarna. Det pågår mycket arbete och även forskning kring digitalisering, men utredaren vill understryka att behovet är stort även inom hästnäringen. Det gäller inte bara frågor som är generella för många olika företagsinriktningar utan även digitalisering specifikt inriktad på hästverksamheter. Hästnäringen har till exempel uttryckt behov och intresse av system som underlättar administration, förbättrar statistiken kring hästverksam-

heter, system för att mäta djurvälfärd samt möjligheten att använda former av virtuella stängsel till hästar. Det finns forskning på andra djurslag när det gäller virtuella stängsel, men inte på häst. Utredaren bedömer mot bakgrund av detta att det finns behov av sådan forskning för att ta reda på mer om hur virtuella stängsel påverkar hästar och att sådan forskning bör prioriteras i forskningsutlysningar.

3.19.10 Stimulera uppfödning av svenska hästar i företagsverksamhet

Importen av hästar och ponnyer bedöms vara relativt omfattande i dag och den svenska konkurrenskraften låg. Motivet till att importera är ofta att hästar från andra länder är mindre kostsamma att köpa in. Särskilt ridskolor med en ansträngd ekonomi kan ha svårt att köpa svenska hästar och ponnyer som motsvarar behovet. Utredaren kan också konstatera att hästuppfödarna i Sverige i alltför låg grad har som mål att ta fram det en betydande del av marknaden efterfrågar, det vill säga lugna, stabila, hållbara hästar med gott lynne som passar väl på ridskolor och till hobbyutövare. Här finns en klar marknadsmöjlighet med bedömt god efterfrågan. Många uppfödare har i stället, ofta av intresseskäl men också utifrån nu rådande avelsfokus, inriktat sig på att föda upp hästar för sport på elitnivå. Även de hästar som inte visar sig aktuella för de högsta tävlingsklasserna är oftast mycket kostsamma och har som regel också egenskaper som inte är lämpliga för ryttare på ridskolor eller för de privatryttare som tävlar i lättare klasser. En svårighet för uppfödarna är att produktionskostnaden (foder, strö, stall, försäkring etcetera) är ungefär densamma för en skolhäst som för en häst för tävling på hög nivå, vilket påverkar möjligheterna att klara konkurrenskraftiga priser.

Bedömningen är att det finns plats för en större inhemsk uppfödning av hästar och ponnyer som företagsverksamhet. Utredaren menar att det finns starka skäl att undersöka möjligheter att stimulera uppfödning avlugna, hållbara och hållbart svenskuppfödda ridhästar och ponnyer för dessa målgrupper och lämnar därför en sådan bedömning.

Utredaren har noterat att den marknadsobalans som finns i uppfödningen av ridhästar och ponnyer kan vara svår att komma till rätta med utan aktiva åtgärder som exempelvis ekonomiskt stöd, någon form av optionsprogram eller uppfödarpremier. Detta då många

uppfödare inte har som främsta mål att tillgodose marknadens behov, utan syftet med uppfödningen är i många fall främst intressedrivet och på hobbynivå. Det finns behov av bättre förutsättningar, inte minst ekonomiska, för att bedriva hästuppfödning i en företagsverksamhet i stället för att näringen som i dag i stor utsträckning får förlita sig på att det finns intresserade privatpersoner som föder upp hästar, med de kvaliteter som efterfrågas, som ideell verksamhet. Utredaren lämnar flera förslag som syftar till att stärka hästföretagandet i Sverige. När det gäller avel och uppfödning är dock bedömningen att ytterligare riktade ekonomiska stöd och andra åtgärder är nödvändigt för att råda bot på den marknadsobalans som finns. Åtgärderna bör främst riktas till uppfödare som vill bedriva företag och satsa på hästar och ponnyer som särskilt lämpar sig för det marknaden efterfrågar, det vill säga skolhästar för ridning.

Ett ytterligare eller kompletterande sätt är att initiera långsiktiga samarbeten, eventuellt avtalsgrundade, mellan ridskolor och uppfödare där uppfödaren tar på sig att föda upp hästar och ponnyer med de kvaliteter, och i den omfattning som ridskolorna efterfrågar. Uppfödaren skulle bland annat kunna gagnas av en säker grundinkomst för sin verksamhet, och få möjlighet att utöka verksamheten. Här är hästnäringens organisationer viktiga när det gäller att erbjuda stöd och stimulera sådana samarbeten.

En utmaning är att finna former för utbildning av skolhästar, det vill säga glappet mellan uppfödare och ridskolor samt privata hobbyryttare. Generellt vill uppfödare av ekonomiska skäl sälja sina hästar tidigt innan de är utbildade, medan ridskolor och andra köpare som regel vill köpa en utbildad häst. Det tar tid och är kostsamt att hålla och utbilda dessa hästar, något som behöver finna en lösning.

En ökad uppfödning av hästar i Sverige skulle vara gynnsamt ur flera synvinklar. Det skulle bidra till ökad sysselsättning, bland annat för fler lantbruksföretag. Uppfödning av fler svenska hästar bidrar också till att skapa öppna landskap, biologisk mångfald och arbetstillfällen på den svenska landsbygden. Svensk uppfödning ger även goda förutsättningar för hållbara hästar som är spårbara för framtida köpare.

Genom ekonomiska stöd och andra åtgärder kan uppfödningen av svenska hästar öka och importen av hästar och ponnyer minska. Import av djur medför alltid en smittrisk och det förekommer att utbrott av infektionssjukdomar som kvarka och hästinfluensa har

sitt ursprung i en nyligen införd häst. Att köpa en häst från ett annat land kan öka risktagandet i företaget då det ofta är svårare att bedöma hästens kvalitet. Går det att välja en svenskfödd häst är det som regel lättare att ta del av hästens historia när det gäller miljö, hälsostatus och hantering. En minskad import skulle sannolikt även gynna inhemska hästraser som Gotlandsruss, Nordsvensk brukshäst och Svensk ardenner, vilka Sverige har ett bevarandeansvar för.

3.19.11 Öka samverkan regionalt och lokalt

Det finns en tradition i hästsektorn att företagarna gör i princip allt själva i sina företag. Genom att utveckla olika lokala och regionala samverkansformer skulle hästföretagandet kunna effektiviseras. Samarbete är också viktigt inom områden där den gemensamma nyttan av ett samarbete är stor för samhället, men där incitamentet för en enskild aktör är för litet för att kunna finansiera ett utvecklingsarbete. Förmågan till samverkan för utbyte och utveckling av kunskap är också en viktig del av den kunskapshöjning med avseende på företagsledning och entreprenörskap som behövs inom näringen

Tillväxtverket pekar på positiva effekter som finns med företagssamverkan och såväl hästnäringens egna organisationer som regionerna är viktiga för att erbjuda stöd och stimulera sådana samarbeten och samverkan på ett mer organiserat sätt. Det kan exempelvis handla om olika samverkansformer och företagshubbar.

Regionerna har ett lagstadgat regionalt utvecklingsansvar (RUA). Det finns stora möjligheter för regionerna att bidra till regional och lokal utveckling av hästföretagande inom ramen för RUA, exempelvis genom att uppmuntra och facilitera regional och lokal samverkan. Samarbete och samverkan är en viktig del i att stärka en hållbar utveckling. Hästföretagande bidrar också på olika sätt till samhället och landsbygdens utveckling. Utredaren lämnar därför mot bakgrund av ovan stående en bedömning om att regionerna i än högre grad bör bidra till regional och lokal samverkan för hästföretagande inom ramen för RUA.

4 Utbildningsbehov inom hästnäringen

4.1 Utredningens uppdrag

Utredaren har i uppdrag att kartlägga utbildningsbehovet inom hästnäringen. Behovet av kompetensförsörjning och kompetensutveckling på olika nivåer ska kartläggas. Utredaren har även i uppdrag att kartlägga existerande utbildningar på olika nivåer inom hästområdet och identifiera eventuella överlapp som finns mellan utbildningar. Vid behov ska utredaren föreslå effektiva och ändamålsenliga utbildningar som täcker hästnäringens och arbetsmarknadens behov samt efterfrågan från de som vill studera på hästinriktade utbildningar.

4.2 Yrken inom hästnäringen

Det förekommer liksom för de flesta branscher en stor flora av yrken inom hästnäringen. En del är mer tydligt rena hästyrken såsom exempelvis travtränare, ridlärare, hästskötare etcetera. Andra som är yrkesverksamma inom hästnäringen har en mer generisk titel eller utbildning, till exempel veterinär, anläggningspersonal, lärare och tjänsteperson. Ofta har de senare dock likväl en specialisering mot hästverksamhet. Några exempel på yrken listas nedan:

- **Agronom:** Agronomer kan arbeta inom flera olika områden såsom företagande, odling eller djurhållning. De kan vara verksamma inom myndigheter, hästnäringens organisationer eller kommersiella företag, exempelvis med rådgivning eller utbildning.
- **Anläggningspersonal:** Anläggningspersonal sköter anläggningar, maskiner, fordon och redskap i hästverksamheter. De kan vara verksamma vid travbanor, ridskolor eller andra större anlägg-

ningar och kan exempelvis arbeta med foderhantering, fastigheter, underlag och hagar. Det finns ett stort antal yrkestitlar bland anläggningspersonal och de har olika utbildningsbakgrund.

- **Banbyggare:** Banbyggare bygger banor för hoppning, fälttävlan eller körning. Deras uppdrag är att banorna ska skapas och anpassas för olika nivåer av tävlande. Banbyggare arbetar främst som fristående konsulter som engageras av tävlingsarrangörer. Det finns utbildningar och krav för olika nivåer.
- **Beridare/Unghästutbildare:** Beridare och unghästutbildare utbildar hästar. De arbetar i verksamheter med fokus på utbildning, skötsel och försäljning av hästar eller arbetar som egenföretagare på uppdrag av hästägare. Det kan handla om såväl sporthästar som skolhästar.
- **Djursjukskötare:** Djursjukskötare är ett legitimationsyrke som arbetar med att förebygga och behandla sjukdomar hos djur. Djursjukskötare arbetar främst på djursjukhus och djurkliniker med bland annat häst.
- **Djurvårdare:** Djurvårdare arbetar inom djurens hälso- och sjukvård utan att tillhöra djurhälsopersonalen och får bara utföra behandlingar som har ordinerats av en veterinär. I övrigt kan arbetsuppgifterna innehålla skötsel av anläggningar och djur samt administrativa uppgifter. Djurvårdare kan exempelvis vara anställd på en djurklinik eller hos en privatpraktiserande veterinär.
- **Equiterapeut:** Equiterapeut och hästmassör arbetar med friskvård och rehabilitering av hästar. De är ofta egenföretagare men kan också arbeta på exempelvis en hästklinik.
- **Hippolog:** Hippologer kan arbeta som till exempel ridlärare, stallchefer och tränare. De kan arbeta på ridskola, travskola eller inom avel och uppfödning. De kan också vara verksamma inom myndigheter, hästnäringens organisationer, kommersiella företag eller som egenföretagare.
- **Hovslagare:** Hovslagare arbetar med hovvård, verkning och skoning av hästar. De arbetar ofta i samarbete med veterinär vid behandling av hovsjukdomar och konvalescens. Godkänd hovslagare tillhör formellt gruppen djurhälsopersonal vilket en hovslagare

utan godkännande inte gör. Hovslagare har oftast eget företag, men kan ibland ha anställning på till exempel en hästklinik.

- **Hästskötare:** Hästskötare arbetar i olika stall inom ridsport, travsport, galoppsport, ridskolor, handels- och utbildningsstall, i avel- och uppfödningsverksamhet eller på djursjukhus.
- **Jockey:** Jockey eller arbetsryttare träningsrider och tävlar hästar inom galoppsporten. De flesta är egenföretagare och rider på uppdrag av tränare eller hästägare.
- **Kusk:** Kuskar inom travsporten kör hästar i träning och tävling. De kan arbeta på uppdrag för travtränare eller hästägare. Kuskar inom brukskörning kan exempelvis köra timmer i skog eller köra i turist- och evenemangsverksamheter.
- **Lärare:** Yrkeslärare inom hästhållning arbetar hos utbildningsanordnare. Det kan vara på gymnasieskola, yrkeshögskola, högskola eller folkhögskola. Lärarna har en egen yrkesutbildning eller högskoleutbildning och har ofta varit verksamma i hästnäringen. De har då en specialisering som följer av detta, exempelvis hästkunskap, företagande, ridning och körning.
- **Ridlärare:** Ridlärare utbildar ryttare och hästar i dressyr, hoppning och terräng och har även kompetens inom hästhållning. Ridlärare är ofta verksamhetschefer med ett helhetsansvar för utbildningen vid en ridskola eller annan ridanläggning. Det finns tre nivåer av diplomerade ridlärare.
- **Travskoleinstruktör:** Travskoleinstruktör kan undervisa på travskolor. Travsportens ledarutbildningar utgörs av kortare kurser som finns på flera nivåer och anordnas av Hästsportens folkhögskola.
- **Rådgivare:** Rådgivare kan erbjuda olika stöd till hästverksamheter. Rådgivare har ofta egen erfarenhet av att driva hästverksamhet och kan arbeta för organisationer eller företag inom hästnäringen eller som fristående konsulter. De kan ha olika specialisering, exempelvis foder, hästhållning, byggnation eller företagande.
- **Sadelmakare:** Sadelmakare har en hantverksmässig kunnighet i att arbeta med läder och skinn. De kan tillverka egna produkter eller tillpassa för olika typer av hästar och användningsområden.

- **Stallchef:** Stallchef ansvarar för hästars och stalls dagliga skötsel och drift vid större anläggningar och har ofta ett arbetsledaransvar för övrig stallpersonal, till exempel hästskötare.
- **Tjänsteperson:** Tjänsteperson kan arbeta med varierade hästrelaterade frågor inom administration, med utredande arbetsuppgifter eller som chefer. De kan vara verksamma inom hästnäringens organisationer eller kommersiella företag, exempelvis försäkringsbolag. Det finns därmed ett stort antal yrkestitlar bland tjänstepersoner och de har olika utbildningsbakgrund.
- **Tränare (ridning):** Tränare inom ridsporten utbildar ekipage för tränings- och tävlingsverksamhet. De har kunskaper inom häst, ledarskap, pedagogik och har praktisk erfarenhet i respektive gren. Tränare arbetar ofta i eget företag med ryttare som kund. Tränarlicens kan erhållas på tre nivåer.
- **Tränare (trav och galopp):** Licensierade tränare inom trav- och galoppsporten har som huvuduppgift att träna egna eller andras hästar för tävling. Inom travsporten kör ibland tränaren även hästen i tävling. De har ofta ansvar för skötsel av hästar, drift av stall och arbetsledning, beroende på anläggningens storlek. De flesta tränare är egenföretagare.
- **Uppfödare:** Uppfödare arbetar med avel och uppfödning av hästar. De väljer ut lämpliga individer för att få fram avkommor som på olika sätt förbättrar rasen. Syftet är att få fram sunda, hållbara och friska hästar med för rasen rätt egenskaper. Uppfödare är ofta egna företagare, som i senare skede strävar efter att kunna sälja hästarna vidare.
- **Veterinär:** Veterinär är ett legitimationsyrke som arbetar med att förebygga och behandla sjukdomar hos djur. De kan även ha en inriktning mot exempelvis seminverksamhet eller hästtandläkare. Veterinärer kan arbeta för till exempel myndigheter och hästkliniker eller som egenföretagare.

För många av de yrken som listas ovan finns tydliga yrkesutgångar inom ramen för det formella utbildningsväsendet. Exempelvis hästskötare och anläggningsarbetare på gymnasial nivå respektive agronom, hippolog och veterinär på högskolenivå. Ett annat exempel är

ridlärare genom utbildning på folkhögskola. När det gäller andra yrken är den formella utbildningsbakgrunden inte lika tydlig.

Förutom ovanstående finns många andra yrken för personer som är verksamma inom eller bidrar till hästnäringen. Det kan exempelvis handla om lantbrukare, foderproducent, inackordering, djurförsäkring, djurtransport, utrustning för hästar och stall, 4H-gårdar, arrangör inom turism och turridning med mera.

4.3 Behov av kompetensförsörjning och kompetensutveckling

Kompetensförsörjning handlar om att företag och offentlig verksamhet på kort och lång sikt kan rekrytera personal med rätt kompetens på en viss geografisk plats. För en bransch eller näring som helhet kan kompetensförsörjning också handla om möjligheter för enskilda att starta företag som kan erbjuda relevanta varor eller tjänster. I all näringsverksamhet skapas behov av kompetensutveckling för yrkesverksamma. Det kan handla om att en individ får nya arbetsuppgifter, att introducera ny teknik eller arbetsmetoder, om nya forskningsrön eller förändrade marknadsvillkor. Många arbetsgivare uppger att det är svårt att hitta rätt kompetens. Kompetensförsörjningen är viktig för hästnäringens utveckling.

4.3.1 Hearingar om kompetensförsörjning

Utredningen har genomfört två hearingar den 9 oktober 2024 med 18 inbjudna organisationer i hästnäringen. Vid dessa frågade utredningen bland annat om vilka utbildningar och vilken möjlighet till kompetensutveckling på olika nivåer som behövs för att tillgodose behoven för kompetensförsörjning inom hästnäringen på ett mer effektivt och ändamålsenligt sätt. Det handlade både om utbildning inom utbildningsväsendet och de olika kurser och annan fortbildning som erbjuds av hästnäringens förbund och organisationer.

Utbildningar som speglar hästnäringens behov

Vid hearingarna framkom att alla utbildningsnivåer behövs för att möta behoven inom näringen, från gymnasieutbildning till högskola. Det är viktigt med både teori och praktik, med stöd i forskning och en nära koppling till praktiska verksamheter i branschen. Utbildningarna ska spegla behoven hos näringen som därför bör vara med när utbildningar utformas och förändras.

> Utbildningarna ska spegla behoven hos näringen. Näringen bör vara med när utbildningar utformas.

Det framfördes att det behövs en analys av det system av utbildningar som vi har, finns det överlapp eller glapp, kanske till och med behov att ta fram en nationell strategi? Bland annat för det ändamålet kan det behövas bättre statistik om utbildningar.

Det framfördes vidare att det är olika förutsättningar och finns olika kompetenser sett över hela landet när det gäller utbildningar, men det behövs både gemensamma och likriktande basutbildningar samt spetsutbildningar. Det måste gå att förflytta sig inom näringen oavsett inriktning på grundutbildningen.

> Det vore bra med gemensam grund på många utbildningar och sen möjlighet att specialisera sig.

Det framfördes av deltagare att målen med de olika utbildningarna måste bli tydligare och att det är problem om eleverna har olika kompetens efter formellt samma utbildning mot ett yrke som exempelvis hästskötare, det vill säga det är viktigt med tydliga yrkesutgångar och vad det innebär. Det innebär bland annat att utbildningsanordnare måste bli bättre på att samverka sinsemellan. Hästnäringens Yrkesnämnd och hästnäringens riksanläggningar har centrala roller.

Trygga och stabila villkor över tid för utbildningsanordnare

Det framfördes också vid hearingarna att det måste finnas ett långsiktigt och ekonomiskt tryggt system för utbildningsanordnare. Utbildningarna är kostnadskrävande och exempelvis inom yrkeshögskolan är det svårt eftersom Myndigheten för yrkeshögskolan bara beslutar om ett fåtal utbildningsstarter åt gången.

> Vi måste ha ett långsiktigt och tryggt system för utbildningsanordnare.

Enligt deltagare vid hearingarna minskar för närvarande de statliga medlen inom folkbildningen vilket påverkar folkhögskolornas möjligheter att erbjuda utbildning. Inom gymnasieskolan är generella förändringar på gång, exempelvis en ny ämnesreform. Skolverket arbetar också med regional dimensionering av utbildningsplatser och det framfördes oro att det anses vara för många platser på gymnasiets Naturbruksprogram när det gäller hästhållning i vissa regioner. Deltagare framförde att det finns en pilot med en ny nationell yrkesutbildning på gymnasial nivå enligt modellen för yrkeshögskolan. Vid hearingarna framkom även att hippologprogrammet vid Sveriges lantbruksuniversitet är inne i en utvecklingsfas och deltagare ansåg att det vore bra att kunna läsa fristående hästkurser på högskolenivå. Det framfördes vidare att det behövs ett kvalitetssäkrat valideringssystem för utbildningar generellt.

Behov av nya utbildningar

Vid hearingarna lyftes flera förslag på nya utbildningar eller behov som inte tillgodoses inom ramen för den reglering som finns i dag. Arbete med häst är väldigt mycket erfarenhetsbaserat, att förstå hästens behov och beteende, och lärlingssystem bör därför utvecklas. Det framfördes även att det stora problemet med bristen på veterinärer gör att det uppstår vissa flaskhalsar. En del skulle kunna lösas genom att exempelvis utbilda husdjurstekniker för häst för ultraljudskontroller inför insemination samt dräktighetskontroller på motsvarande sätt som för kor.

> Starta utbildningar så andra än veterinärer kan utföra ultraljudsundersökningar.

Ett annat exempel som framfördes är att införa villkorad läkemedelsbehandling för häst (ViLA) och den utbildning som krävs för att kunna bedriva det. Det finns behov av att komplettera med fler yrkeshögskoleutbildningar till exempel inom djursjukvård där det är svårt att få personal.

Utbildning för vuxna i yrkesverksamhet

Flera organisationer lyfte att många som startar företag är vuxna medan utbildningar oftast riktar sig till unga eller unga vuxna.

> Många som startar är vuxna, men utbildningar riktar sig till unga. Man måste kunna utbilda sig parallellt med arbete. Vi måste underlätta att kombinera nuvarande jobb med hästföretag med utbildning.

Utbildningsanordnare behöver ha undervisningsmetoder som passar målgruppen, anpassa material och studieteknik till studieovana och ha mer digitala lösningar på flexibla tider. Det framfördes att det behövs såväl campusförlagd utbildning som semidistansutbildningar och rena distansutbildningar. Ibland är rådgivning mest effektivt för den enskilda företagaren. Äldre personer fortbildar sig inte på grund av ekonomin och för att det är svårt att lämna verksamheten. Det lyftes att näringsidkare skulle kunna lära av lantbruket, som den tidigare avbytartjänsten till exempel, för vem ska ta hand om hästarna när anställda och företagare behöver åka till utbildningar?

Flera organisationer framförde att det bland näringsidkare finns en del som visar brist på förståelse för behovet av livslångt lärande. Näringen behöver mer personal med kompetens för att analysera och planera driften av en hästverksamhet. Det kan vara kunskaper inom företagsekonomi, verksamhetsutveckling och ledarskap.

> Det behövs mer utbildning kring affärsutveckling och företagande samt innovation.

Vid hearingarna framfördes också att det behövs mer utbildning om arbetsmiljö och arbetsrätt. Vidare framfördes behov av en kortare utbildning till hästskötare för vuxna. Sådana utbildningar kan vara särskilt lämpligt för de som står långt från arbetsmarknaden. Det behövs också fler som har utbildning för att ta hand om anläggningarna och fastigheterna.

Utbildningar för framtiden

Vid hearingarna lyftes också en del mer långsiktiga frågor. Exempelvis att hästnäringen står inför ett paradigmskifte när det gäller djurskydd, djurvälfärd, hållbarhet etcetera. Det kräver därmed ett ökat fokus på hästvälfärd även i utbildningarna. Vidare kommer det

att bli allt större konkurrens om arbetskraften framöver. Unga ställer högre krav i dag på arbetsmiljö och goda arbetsvillkor.

> Vi måste ifrågasätta befintliga strukturer och rutiner. Det finns ett behov av att upprätthålla acceptans i samhället för hästverksamhet.

Bättre marknadsföring av utbildningarna behövs för att visa hästnäringens möjligheter tidigt. Det krävs då bland annat ökade kunskaper hos studie- och yrkesvägledare. Deltagare framförde att hästen kan användas som motivering i dagens skola, redan i grundskolan, för elever som inte mår så bra. Vissa gymnasieutbildningar kanske ska ha fokus på att sköta hästen, medan andra fokuserar på en utbildning för att förbättra sin idrottsliga färdighet och inte för att arbeta i branschen. Det framfördes att enkäter som hästnäringen själv har gjort har visat att hälften av gymnasieeleverna på Naturbruksprogrammet med inriktning hästhållning inte vill arbeta i hästnäringen. Hur lockas de idrottsintresserade till att arbeta i näringen?

Hästnäringens organisationer och förbund bidrar

Vid hearingarna framkom att hästnäringens organisationer och förbund erbjuder olika kurser och fortbildning som är ett viktigt komplement till det formella utbildningssystemet. Det erbjuds bland annat ledarutbildning, funktionärsutbildning, tränarutbildningar, företagande, arbetsmiljö, mm. Förbunden och organisationer kan även erbjuda kompletterande spetsutbildningar för yrkesverksamma. Det här är en viktig komplettering till grundkurserna, att utbilda inom sin del av sektorn. Det kan handla om till exempel nya krav som kommer, förnyelse av licenser eller annat som det behövs utbildning för. Deltagare framförde att Hästsportens folkhögskola också är en viktig anordnare för många utbildningar som snabbt kan ställa om och utbilda inom ridsport, travsport och galoppsport. Det lyftes att hästnäringen kan samarbeta mer med de gröna näringarnas utbildningar. Det kan exempelvis handla om foder.

4.3.2 Förslag via funktionsbrevlåda avseende utbildningsbehov

Som tidigare framgått har utredningen tillhandahållit en öppen digital funktionsbrevlåda som gett exempelvis lokala företrädare för organisationer, företagare och andra enskilda inom hästnäringen möjlighet att inkomma med förslag och synpunkter till utredningsarbetet. Totalt kom det in 51 inspel. Det var lite olika omfattning och djup i de inspel som gjordes, allt från mer spontana korta inspel till längre genomarbetade underlag. I en del fall har svaren uppenbart också avstämts inom en organisation eller någon form av grupp av enskilda innan svaren skickades in till utredningen. Cirka en tredjedel av svaren som inkom var från organisationer eller företag och cirka två tredjedelar från privatpersoner. Det går dock att utläsa av svaren från privatpersonerna att de flesta av dem också var företagare eller var verksamma med djurfrågor inom akademi. Nedan återges vad som lyftes avseende kompetensförsörjning och utbildningsbehov.

Brist på utbildad personal och utbildningsplatser

I inspelen lyftes att den svenska hästnäringen är bred och omfattar olika professioner. Det behövs praktiska utbildningar för olika yrkesroller i hästsverige och det behövs fysisk mängdträning i systematiskt yrkesarbete, till exempel när det gäller hästutbildare, ridlärare, hästskötare, hovslagare med flera. Det framfördes vidare att det är viktigt att säkerställa att utbildningarna speglar branschens behov, med fokus på praktisk och teoretisk kompetens samt företagande. Ett ökat samarbete mellan utbildningsorgan och branschen är nödvändigt för att skapa relevanta utbildningar och möjligheter till kompetensutveckling.

Flera svarande uppgav att det är svårt att rekrytera utbildad personal till ridskolor. Eftersom det är väldigt svårt att hitta utbildade ridlärare att anställa för ridskolor tvingas många därför anställa personal utan utbildning. Det föreslogs därför att det borde finnas fler möjligheter till utbildning. Ett förslag som framfördes i denna riktning är att etablera ett lärlingssystem. Ett annat förslag som lyfts för att fler skulle våga att utbilda sig är att ändra kraven på ridlärarnas egen ridning, det vill säga en utbildning där hoppningen är på lägre höjder och mer inriktad på sits, balans, följsamhet, etcetera.

Det föreslogs vidare att utbildningar till ridlärare behöver än mer fokus på allt som ska skötas kring ridlektioner, driva ridskola och så vidare. Det är mycket svårt att behålla personal om de som utbildas har fel förväntningar på arbetet kopplat till den utbildning som de genomfört.

Det lyftes vidare att för att säkerställa att branschen har rätt antal utbildade hovslagare behövs en tydligare kartläggning av behovet. I dagsläget saknas statistik som kan vägleda utbildningsorganen i att antalet utbildningsplatser för hovslagare motsvarar det faktiska behovet i branschen.

Det lyftes i flera inspel att det behövs fler vuxenutbildningar för att vuxna människor ska kunna karriärväxla. Det föreslogs även att det ska finnas fler enstaka högskolekurser inom häst. Det framfördes av flera svarande att det är en stor veterinärbrist i landet, samt mer generellt om behov att säkerställa utbildning inom högskola och forskning när det gäller häst.

När det gäller utbildning inom yrkeshögskolan framfördes att utbildningar beslutas för en begränsad tid. Det ansågs kunna vara en fördel genom att man ständigt arbetar med utbildningens aktualitet och uppdatering, men det kan också vara en stor nackdel. Det krävs tid och resurser att bygga upp en kvalitativ utbildning och i viss mån finns risk för slöseri med statliga medel och med branschens medfinansiering.

Utbildning för hästföretagande

I flera inspel framfördes att det behövs utbildning för de som driver hästföretag för att i högre grad professionalisera sin verksamhet, men också för att de som är kunder att faktiskt ska förstå omkostnaderna. Det ansågs vara avgörande att utbildningarna håller en hög standard och speglar de krav som ställs i ett modernt yrkesutövande. Det efterlyses, även om befintliga utbildningar i stort uppfyller dessa krav, ett större fokus på hur man driver ett ekonomiskt hållbart företag och vad som krävs för att kunna försörja sig på heltid.

Vidare framfördes att frågor om arbetsmiljö, utrustning och säkerhet är viktiga eftersom det kan vara farligt om saker inte görs på rätt sätt. Det kan handla om exempelvis användning av säker utrustning, regelbundet underhåll, regelbundna inspektioner för

hälsa och säkerhet för både människor och hästar, samt regelbunden utbildning i hälsa och säkerhet med ansvariga på varje anläggning och arbetsplats.

Förutsättningar för hästunderstödda insatser

Det framfördes att inom området hästunderstödda insatser finns erfarenhet och utbildning för arbete inom vård och skola. I inspel framförs att hästunderstödda insatser förändrats så att fler yrkeskategorier som erbjuder detta ofta är egenföretagare, både i stadsmiljö, men främst på landsbygden. Det framfördes också att verksamhetsledare som helt satsar på kundgrupper med funktionsnedsättningar, utöver kunskap om funktionshinder relaterat till hästvälfärd och säkerhet, behöver utbildning i affärsmässiga möjligheter att delta i upphandlingar och skapa långsiktiga avtal med kommunala och statliga institutioner som socialvård, kriminalvård och skola. Det framfördes vidare att hästverksamheter inom välfärdssektorn har låg lönsamhet och kort livslängd. Verksamheterna drivs företrädesvis av kvinnor med bakgrund i vård- och omsorgsyrken och många saknar företagarutbildning.

Utbildning för bättre hästvälfärd

I flera inspel framfördes att det behövs en kompetenshöjning i hästnäringen för förbättrad hästvälfärd och att ett gott djurskydd kräver utbildning och kunskap. I inspelen framfördes bland annat att det är viktigt att det finns en tydlig koppling mellan vetenskaplig forskning och praktik, det vill säga att den kunskap som finns om hur hästar ska hållas, utbildas och tränas via forskningen lärs ut och omsätts i praktiken. Med anledning av detta behövs en gedigen utbildning om hästars beteendebehov, fysiska och psykiska förutsättningar, inlärning etcetera i all form av hästutbildning, från ridskolor, till gymnasier och universitet samt annan hästutbildning som syftar till professionellt arbete med hästar.

Bland inspelen framfördes behovet att integrera kunskap från flera vetenskapliga discipliner för att stärka hela näringen, med hästens välfärd som en grundläggande komponent. Svarande menar att branschen inte på egen hand kan identifiera och prioritera områden

och riktlinjer för den kunskapsutveckling som behövs. Det framfördes vidare i inspel att hästnäringen har stora behov inom veterinärmedicinsk och husdjursvetenskaplig forskning, vilka är kopplade till kompetensutveckling, tillväxt och förbättrad djurvälfärd. Det föreslogs därför ökade statliga medel för att möjliggöra fler direkt tillämpbara forskningsprojekt som kan bidra till hästnäringens utveckling.

Det ansågs finnas behov av att säkerställa att läroplanerna för landets yrkesutbildningar inom häst på gymnasienivå innehåller tillräcklig mängd etologi och hästvälfärd. Det framfördes vidare att det behöver ställas krav på fortbildning inom djuretik och hästvälfärd för exempelvis veterinärer och hippologer, både under och efter utbildningstiden, genom uppdaterade utbildningsplaner och fortbildningskurser för yrkesverksamma.

Det finns bland svaren några enstaka som framför kritik mot hästnäringen i stort och dagens användning av hästar. Exempelvis framfördes att flera studier har visat att en stor andel av rid- och körhästar uppvisar munskador i varierande omfattning liksom att en stor andel hästar drabbas av ortopediska skador, vilket resulterar i en nedsatt hästvälfärd och utslagning av hästar redan i ung ålder. För att vända trenden, både för hållbara hästar med god välfärd och för en hållbar näring, framfördes att då behövs kunskap och utbildning om hästens grundläggande beteenden, inlärning och fysionomi. Det framfördes vidare det är svårt att förena sportens krav som den ser ut nu med hästarnas välfärd. Det är också svårt i hästnäringen i stort att förena näringens ekonomiska krav med hästarnas välfärd. Det framfördes att detta har åtminstone delvis med kunskapsbrist att göra. Såväl företagare som kunder behöver kompetensutvecklas med aktuell forskning om hästars naturliga beteendebehov, hästen som biologisk varelse och att arbeta med vetenskapligt välgrundade begrepp för hästvälfärd.

4.3.3 Andra inspel från hästnäringen om rekrytering av personal

Svårt att rekrytera personal

Många arbetsgivare uppger att det är svårt att hitta personal med rätt kompetens. Exempelvis Almega menar generellt att tillväxt inom tjänstesektorn förutsätter en bättre tillgång på arbetskraft med rätt kompetens och att den omfattande kompetensbrist som råder inom näringslivet är det största tillväxthindret för tjänsteföretag[1]. Vid hearingarna som utredningen genomförde den 9 oktober 2024 framfördes också att ett hinder för affärsutveckling eller för att starta nya företag är svårigheten att hitta kompetent arbetskraft.

Hästnäringens representationsråd (HRR) är ett råd för samverkan som samlar tolv av de nationella aktörerna inom den svenska hästnäringen för dialog kring gemensamma frågor. Rådet består av Hästnäringens Nationella Stiftelse (HNS), Aktiebolaget trav och galopp (ATG), Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Svenska Ridsportförbundet (SvRF), Svensk Travsport (ST), Svensk Galopp (SG), Svenska Hästavelsförbundet (SH), Svenska Islandshästförbundet (SIF), Swedish Warmblood Association (SWB), Western Riders Association of Sweden (WRAS), Brukshästorganisationernas Samarbetskommitté (Brunte), Ridskolornas Riksorganisation (RRO) och Hästnäringens Yrkesnämnd (HYN). Vid möte den 10 september 2024 diskuterades frågor som relaterar till Hästutredningens uppdrag. Bland annat framfördes att det är svårt att rekrytera och behålla arbetskraft i hästnäringen, trots att det finns utbildningar. Deltagare framförde att det är viktigt att lyfta fram att det inom hästnäringen finns stora arbetsplatser men också att det finns ett stort spann ned till små företag. Professionalisering och att vara arbetsgivare kan vara en utmaning. Det kan vara ett hinder om man inte uppfattas som en bra arbetsgivare. Samhället ändras och ungas krav på sin arbetsgivare ser annorlunda ut i dag än tidigare. Det framfördes dock vid HRR-mötet att mycket bra har hänt över tid. Hästnäringen har professionaliserats och arbetsrättsliga frågor har uppmärksammats.

[1] Almega. 2024. Rapport *Reformpaket för ett växande Sverige*.

Arbetsvillkoren är viktiga för rekrytering

Det framfördes även vid hearingarna den 9 oktober 2024 att unga ställer högre krav på sin arbetssituation i dag. Det kommer att bli större konkurrens om arbetskraften framöver. Det framfördes att förbättringar behövs därför generellt när det gäller arbetsmiljö och arbetsvillkor. En kompetenshöjning i hästnäringen om bland annat arbetsmiljö och arbetsrätt ansågs vara nödvändig för att kunna rekrytera personal i framtiden och behålla dem långsiktigt, men det ställer också högre krav på lönsamhet.

HNS och HYN har i samarbete låtit genomföra flera undersökningar om arbetsmarknad och rekrytering inom hästnäringen. 2014 och 2018 gjordes exempelvis attitydundersökningar om hur hästnäringen uppfattas som arbetsgivare. Det övergripande resultatet var att hästnäringen urskiljer sig varken som genomgående attraktiv eller genomgående oattraktiv, jämfört med andra branscher. Det som lyftes som relativt positivt av respondenter var möjlighet att få ta eget ansvar, intressanta och meningsfulla arbeten samt trevligt arbetsklimat med avseende på laganda och samarbete. Det som lyftes som relativt negativt var frågor om lön, arbetstider, anställningstrygghet, personalpolicys, yrkenas status och möjlighet till balans mellan yrkes- och privatliv.[2]

Röster från studerande, arbetstagare och arbetsgivare

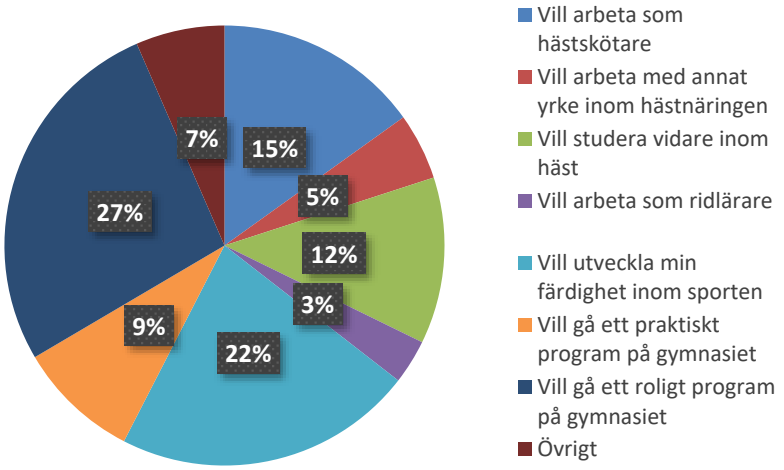
År 2023 genomförde HNS och HYN en enkätundersökning bland gymnasieelever vid gymnasieskolor med inriktning hästhållning, bland elever som läser Nationell Idrottsutbildning (NiU) med hästinriktning, samt bland yrkesverksamma inom hästnäringen. Av resultatet framgår bland annat att den främsta anledningen till att eleverna har valt hästinriktning är att de vill gå ett roligt program på gymnasiet och endast cirka 15 procent uppgav att de efter gymnasiet planerar att arbeta som hästskötare. Drygt 12 procent uppgav att de planerade att studera vidare för arbete inom hästnäringen. Cirka en tredjedel av eleverna såg uttalat framför sig ett arbete inom hästnäringen. Se figur 4.1. Ungefär åtta av tio elever tycker efter genomförd praktik

[2] Hästnäringens Nationella Stiftelse, HNS. 2018. Rapport Scandinavian Research AB. *Tracking, utvecklingen av Arbetsgivarvarumärket, Hästnäringen*.

att utbildningen ger dem rätt förutsättningar för att jobba med sin valda yrkesutgång.

Figur 4.1 Elever i gymnasieutbildning med hästinriktning om varför de valt utbildningen

Ange den främsta anledningen till att du valde hästinriktningen?

Källa: Hästnäringens Nationella Stiftelse och Hästnäringens Yrkesnämnd.

Knappt hälften av de yrkesverksamma som svarade på enkäten arbetade som hästskötare medan övriga var exempelvis ridlärare, travskoleinstruktörer, tränare, beridare och olika chefer. Av respondenterna hade mer än hälften inte gått ett gymnasieprogram med hästhållning i utbildningen och de flesta respondenter arbetade i ett tränings- och tävlingsstall eller på en ridskola. De uppgav vidare att den främsta anledningen till att arbeta i hästnäringen är att de gillar att arbeta med hästar, att arbeta utomhus och att de har intresse för tävlingsmoment. De saker som de gillar minst med arbetet är att vädret ibland är dåligt, arbetstider, tung arbetsbelastning och stress samt i vissa fall att arbeta för ideell styrelse.

Inom ramen för denna undersökning genomfördes också djupintervjuer med arbetsgivare. För att vara anställningsbar ansåg arbetsgivarna att inställning många gånger är viktigare än utbildning och att arbetstagarna måste kunna göra alla arbetsuppgifter i en mindre verksamhet, även till exempel mocka. Arbetsgivarna ansåg också att

arbetstagare behöver visa ansvarsförmåga, ha god hästkänsla samt kunna prioritera vad som är viktigast att göra på arbetsplatsen. I svaren från arbetsgivarna exemplifieras med att hippologer och elever från gymnasieutbildning inom hästhållning ofta inte är tillräckligt förberedda för praktiskt arbete. Arbetsgivarna uppgav att när de som gått utbildningarna kommer ut i arbete har de bristande förståelse för verkligheten och att arbetet med hästar ofta är jobbigare än vad de trodde.

Av svaren i enkäten till arbetsgivarna framgår att den rekrytering som görs oftast sker genom kontakter eller via att studerande gjort praktik på arbetsplatsen. Ungefär en fjärdedel använder annonser på egen hemsida. Endast cirka en sjättedel uppger att tjänsterna tillsätts med stöd av Arbetsförmedlingen eller annan jobbförmedlare. En klar majoritet av arbetsgivarna i enkäten uppger att det inte är lätt att rekrytera. Vidare uppgav ungefär hälften av arbetsgivarna att de egentligen har behov av mer personal. Samtidigt framgår att ungefär två tredjedelar av de som skulle vilja rekrytera bedömer att de inte har ekonomiska resurser för det.

Synen på hästnäringen påverkar rekryteringen

Bland annat vid hearingarna har även framförts att synen på användning av hästar berör fler än de som själva är verksamma inom hästnäringen. Missförhållanden uppmärksammas ofta i media. Hästars välfärd och hästsportens acceptans i samhället, Social License to Operate (SLO), påverkar därmed rekryteringen. Flera deltagare vid hearingarna lyfte att det är en fråga som har betydelse för både nyrekrytering till hästsporten som sådan och för rekrytering av personal till hästnäringen.

4.4 Gymnasieutbildning

Gymnasieskolan

När det gäller gymnasial utbildning för hästnäringen handlar det främst om utbildning inom Naturbruksprogrammets inriktning *Hästhållning*, även om andra nationella program ibland kan erbjuda hästrelaterade ämnen. Därutöver finns även gymnasieutbildningar som

inte är direkt hästrelaterade, men ändå kan erbjuda en väg till arbete inom hästnäringen eller ge behörighet till högskoleutbildningar inom hästnäringen. Det kan handla om högskoleförberedande program eller yrkesprogram som exempelvis behövs för att sköta anläggningar, till exempel Bygg- och anläggningsprogrammet. I utredningens uppdrag ingår dock endast att kartlägga vilka utbildningar som finns inom hästområdet.

Utbildningar inom gymnasieskolan är en del av skolväsendet och regleras därmed av bland annat skollagen och gymnasieförordningen. På så sätt styrs utbildningarnas omfattning och innehåll nationellt. Det handlar till exempel om ämnen, nivåer och examensmål. Samtidigt framgår i Yrkesprogramsutredningens delbetänkande[3] att innehållet i utbildningarna inom Naturbruksprogrammet varierade mycket kraftigt mellan olika skolor. På vissa skolor fanns en klar yrkesprofil medan utbildningen på andra skolor gav en mycket svag koppling till ett yrke direkt efter examen. Det innebär att programmet uppfattades som otydligt av såväl elever som arbetsgivare. Bland annat utifrån detta genomfördes förändringar rörande inriktningarna inom Naturbruksprogrammet. Exempelvis delades inriktningen *Djur* upp i två nya inriktningar; *Djurvård* respektive *Hästhållning*. Hösten 2021 började de första eleverna på Naturbruksprogrammet med de nya inriktningarna, se tabell 4.1.

Tabell 4.1 Utbildningar inom Naturbruksprogrammet (häst)

Antal examinerade per läsår

	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2023/2024
Djur/Djurvård, skolår 1	1 869	2 069	1 618	1 505	1 444
Hästhållning, skolår 1	–	–	819	899	960
Gymnasieexamen (Djur/Djurvård och Hästhållning)	**1 300**	**1 429**	**1 420**	**1 550***	**1 754****
Andel med examen	93 %	91 %	91 %	92 %	92 %

Anm.: *Varav Hästhållning 3 elever. **Varav Hästhållning 722 elever. Andelen av dessa med examen var 94 %.
Källa: SCB.

[3] Statens offentliga utredningar. 2015. *En yrkesinriktning inom teknikprogrammet. Delbetänkande av Yrkesprogramutredningen*. SOU 2015:29.

Uppgifterna samlas in årligen av SCB. För gymnasieexamen, studieintyg och studiebevis sker mätning kring den 18 juni varje år. För elever som återfinns i årskurs 3 aktuellt år, men som inte tar ut gymnasieexamen och som inte återfinns i årskurs 3 efterföljande läsår, samlar SCB in studiebevis. Det är inte helt enkelt att i den nationella statistiken utröna hur stor andel av eleverna inom den gamla inriktningen *Djur* som studerade utbildning inom hästhållning. Ett sätt att få en bild är att undersöka antal elever med betyg i kursen Hästkunskap 3. För läsåren 2019/2020 och 2020/2021 var det enligt Skolverket 541 respektive 517 avgångselever som hade det. Tillsammans med data för antal elever som påbörjat skolår 1 och antal avgångna elever läsåret 2023/2024 med inriktning *Hästhållning* visar detta på ett ökande intresse för gymnasial utbildning inom hästhållning.

Av examensmålen för Naturbruksprogrammet framgår att inriktningen *Hästhållning* ska ge fördjupade kunskaper om hästar, hästars beteende och behov samt samspelet mellan häst och människa. I inriktningen ska eleverna lära sig att arbeta yrkesmässigt på ett säkert sätt med hästar och att sköta hästanläggningar. Inriktningen betonar sambandet mellan tekniska och biologiska kunskaper för en god hästhållning. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som hästskötare inom hästnäringens olika grenar.[4] Alla yrkesprogram ska innehålla arbetsplatsförlagt lärande (apl). Apl innebär att hela eller delar av kurser i gymnasieskolan genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan i minst 15 veckor.[5]

Regionala planeringsunderlag

I en ambition att stärka kompetensförsörjningen för välfärd och näringsliv har staten sjösatt en reform för att få en bättre matchning mellan utbildningsutbudet och arbetsmarknadens behov. Skolverket har med anledning av det fått i uppdrag att ta fram regionala planeringsunderlag för gymnasial utbildning. Underlagen bygger bland annat på SCB:s långsiktiga prognos över tillgång och efterfrågan på arbetsmarknaden.[6] De regionala planeringsunderlagen är ett stöd

[4] Skolverkets författningssamling. 2010. Förordning om examensmål för gymnasieskolans nationella program. SKOLFS 2010:14.
[5] Skolverkets författningssamling. 2010. Gymnasieförordning. SKOLFS 2010:2039.
[6] Statistiska centralbyrån, SCB. 2021. *Trender och Prognoser 2020 Befolkning, utbildning, arbetsmarknad – med sikte på år 2035*.

för huvudmän när de planerar och dimensionerar utbildning inom gymnasieskolans samtliga nationella program, introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever och i yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar på gymnasial nivå inom komvux. Skolverket levererade på uppdraget för första gången 2023.[7] När det gäller Naturbruksprogrammet som helhet bedömer Skolverket att andelen platser på programmet bör öka i fyra län, behållas på samma nivå i elva län och minska i sex län. I flera län bedömer Skolverket att platser bör omdisponeras inom programmet till inriktningarna skogsbruk och lantbruk. I flera fall nämns att det finns överskott för inriktningen *Hästhållning*. Det framgår i rapporten att Hästnäringens Yrkesnämnd ser ett fortsatt behov av arbetskraft inom hästnäringen. Regionerna ges också möjlighet i rapporten att ha synpunkter på Skolverkets förslag och i en del fall avviker deras bedömning från Skolverkets. Exempelvis Västra Götalandsregionen delar inte Skolverkets bedömning att andelen erbjudna platser på naturbruksprogrammet i regionen bör behållas på nuvarande nivå, utan menar att det finns behov av fler naturbruksutbildade än vad Skolverket bedömer och det gäller även för inriktningen *Hästhållning*.

Nationell yrkesutbildning

För närvarande pågår en pilotverksamhet med Nationell yrkesutbildning (NY). Det är en ny form av yrkesutbildning på gymnasial nivå för vuxna med utgångspunkt i den modell som tillämpas för yrkeshögskolan.[8] Myndigheten för yrkeshögskolan har i uppdrag att förbereda och genomföra pilotverksamheten. Myndigheten har beslutat att avgränsa vilka utbildningsområden som kan tilldelas statsbidrag, men naturbruk är ett av dessa områden.

[7] Skolverket. 2023. *Utbud och efterfrågan på gymnasial utbildning*. Skolverket rapport 2023:12.
[8] Svensk författningssamling. 2024. Förordning (2024:107) om stöd för en nationell yrkesutbildning.

4.5 Yrkeshögskoleutbildning

Utbildningar inom yrkeshögskola genomförs genom ett mycket nära samarbete med den berörda näringen och ska svara mot arbetslivets behov av yrkeskompetens. För alla utbildningar ska det finnas en ledningsgrupp där majoriteten är företrädare för arbetslivet.

Utbildningarna drivs av olika utbildningsanordnare som måste ansöka om att få ingå i yrkeshögskolan. Till skillnad från många andra utbildningar beslutar Myndigheten för yrkeshögskolan bara om start för upp till fem utbildningsstarter i taget inom yrkeshögskolan. Utbildningsutbudet och innehållet i utbildningarna styrs av arbetslivets behov och varierar därför över tid. Omfattningen av medel för utbildningsplatser styrs av det utrymme som förhandlas i politiska processer inför beslut om den årliga budgetpropositionen.

Konkurrensen om att få starta nya yrkeshögskoleutbildningar är stor. Utbildningarna är kortare än traditionell högskola, ofta ett till tre år långa. Med några få undantag beslutar utbildningarna själva om innehåll i kursplaner. Utbildningar varvar normalt teori med praktik ute på en eller flera olika arbetsplatser, så kallat lärande i arbete (LIA). Utbildningarna ska normalt vara avgiftsfria för de studerande. Enstaka inslag som de studerande får betala ett obetydligt belopp för får dock förekomma. De flesta som studerar på yrkeshögskolan har arbetat några år eller studerat på högskola tidigare. Inom yrkeshögskolan finns för hästnäringen exempelvis utbildningar till hovslagare, beridare/unghästutbildare och ridlärare, se tabell 4.2.

Tabell 4.2 Utbildningar inom yrkeshögskolan

Antal examinerade per år

	2019	2020	2021	2022	2023
Beridare/Unghästutbildare	21	20	12	0	9
Ridlärare	5	9	18	6	13
Kusk inom brukshästkörning	0	9	6	9	9
Hovslagare	88	12	58	90	60
Företagsledarutbildningar (inom hästbranschen)	11	8	15	0	16
Summa	**125**	**58**	**109**	**105**	**107**
Examensgrad	75 %	75 %	65 %	68 %	60 %

Källa: SCB.

Förutom utbildningarna i tabellen ovan tillkommer också några få studerande i utbildning till equiterapeut inom yrkeshögskolan för 2022 och 2023. Examensgrad i yrkeshögskolan beräknas som andel examinerade i procent av antagna som bedrivit studier vid utbildningar som ger examen. I tabellen ovan anges en viktad genomsnittlig examensgrad för de uppräknade utbildningarna. Det finns dock stor variation mellan utbildningarna och mellan åren, ett spann på cirka 45–85 procent. För yrkeshögskolan som helhet har examensgraden legat strax över 70 procent under många år, men de allra senaste åren har visat en sjunkande trend och för 2023 var examensgraden i genomsnitt 67,6 procent. En förklaring till den sjunkande nivån kan vara effekter av pandemin.

Konkurrensen om att få erbjuda utbildning inom yrkeshögskolan är som nämnts hård. Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) tvingas avslå mer än varannan ansökan beroende på den gällande ramen för statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning. I ansökan 2023 om att starta yrkeshögskoleutbildningar beviljade MYH sex av åtta ansökningar inom området häst[9]. För ansökningarna 2024 beviljades dock endast tre av tolv ansökningar med start 2025[10]. En jämförelse som kan göras är att totala antalet studerande inom de hästrelaterade utbildningar som nämns i tabell 4.2 totalt utgör cirka en halv procent av alla studerande inom yrkeshögskolan. Det relaterar nära till omsättningen av hästrelaterade varor och tjänster som helhet, som också brukar anges till cirka en halv procent av Sveriges bruttonationalprodukt (BNP). Det tyder på att hästrelaterade utbildningar inte är missgynnade relativt andra utbildningsområden.

4.6 Högskoleutbildning

Hippologprogrammet är den enda högskoleutbildningen helt med inriktning mot hästkunskap i Sverige och den ges av Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Det startade 1994 som ett tvåårigt yrkesprogram men blev sedan 2010 ett treårigt kandidatprogram och är från och med 2021 ett treårigt yrkesprogram. Hippologprogrammet med inriktningarna ridhäst, travhäst och islandshäst genomförs på Hästnäringens tre riksanläggningar Flyinge, Strömsholm och Wången.

[9] Myndigheten för yrkeshögskolan. 2024. *Områdesanalys 2024 Häst*.
[10] Myndigheten för yrkeshögskolan. 2024. *Resultat ansökningsomgång 2024*.

Det är en relativt liten högskoleutbildning. Efter antagningsprov antas årligen drygt trettio studenter, se tabell 4.3. Utbildningen innehåller teoretiska och praktiska moment i ungefär lika stor omfattning. I utbildningen ingår bland annat kunskaper om hästens byggnad och funktion, dess skötsel och utfodring samt företagande, pedagogik och ledarskap. Det ingår ridning, körning, unghäst, träning av travhäst och häst- och anläggningsvård, beroende på vilken inriktning studenten valt. Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) genomförs i samarbete med professionell verksamhet inom hästnäringen vid exempelvis ridskolor eller träningsstall. Efter examensarbete inom hippologi kan studenten erhålla hippologexamen och kandidatexamen med inriktning hippologi. Utbildningen förbereder för ett professionellt arbete inom hästnäringen, exempelvis som ridlärare eller tränare.

Tabell 4.3 Hippologprogrammet

Antal examinerade per år

	2020	2021	2022	2023	2024
Registrerade på utbildningen (2017–2021)	32	30	31	38	31
Påbörjat utbildning	28	25	31	38	29
Genomgången utbildning	24	22	26	27	22
Kandidatexamen	8	7	0	1	0
Hippologexamen	3	5	14	17	12
Både kandidat-och hippologexamen	10	4	2	0	0
Totalt antal examinerade	**21**	**16**	**16**	**18**	**12**
Examensfrekvens för de som påbörjade utbildningen	75 %	64 %	52 %	47 %	41 %
Examensfrekvens för de med genomgången utbildning	88 %	73 %	62 %	67 %	55 %
Andel avklarade poäng för de med genomgången utbildning	98 %	85 %	97 %	98 %	96%

Källa: Hippologenheten, SLU.

SCB redovisar normalt examensfrekvens för programnybörjare på yrkesexamensprogram och generella program inom högskolan, det vill säga andelen examinerade inom viss tid från start. Redovisningen av examensfrekvens görs utifrån utbildningarnas nominella studie-

tid plus tre år. Data för tabell 4.3 har utredningen dock fått direkt av SLU. Utbildningen till hippolog har som framgår av tabellen ovan haft en låg examensgrad under senare år. En förklaring till den sjunkande nivån kan vara effekter av pandemin. Enligt Hippologenheten vid SLU har dock de som genomgått utbildningen klarat många högskolepoäng även om de inte har examen från utbildningen.

SLU har i samarbete med HNS genomfört en utredning om hippologprogrammets framtida utveckling.[11] Bakgrunden var bland annat frågeställningar om utbildningens målgrupp, innehåll, ekonomi, studiemiljö, genomströmning och de tre riksanläggningarnas roll. Utredningsrapporten presenterades 2023 och innehåller en nulägesbeskrivning och ett antal alternativa förslag på utbildningarnas framtida innehåll, organisation och placering för campus. Enligt uppgifter till Hästutredningen pågår ett utvecklingsarbete men några beslut är ännu inte tagna om eventuella ändringar för hippologprogrammet.

Av Hästutredningens direktiv framgår att hippologprogrammet ska ingå i kartläggningen. Det finns även flera andra högskoleutbildningar som kan leda till yrkesverksamhet inom hästnäringen, till exempel veterinärer, agronomer, etologer och gymnasielärare. En masterutbildning kan även ge möjlighet till en karriär som forskare inom hästrelaterade områden. Dessa utbildningar har dock ett stort verksamhetsfält utanför hästnäringen. Det är också värt att notera i sammanhanget att det pågår en särskild så kallad bokstavsutredning om tillgång till veterinärer[12]. Sammanfattningsvis har utredningen därför valt att inte inkludera dessa övriga högskoleutbildningar i kartläggningen.

4.7 Folkhögskoleutbildning

Utbildningar inom folkhögskola omfattar utbildning för vuxna på olika nivåer. Folkhögskolor utgör ett alternativ till formella utbildningar och har ofta fokus på gemenskap och personlig utveckling. En folkhögskola är generellt inte bunden av nationellt fastställda kurs- och läroplaner. Alla folkhögskolor ska erbjuda allmän kurs, det vill säga möjlighet att komplettera och slutföra exempelvis gymnasieutbildningar. De flesta folkhögskolor har en koppling till ideella

[11] Sveriges lantbruksuniversitet, SLU. 2023. *Hippologprogrammets framtida utveckling*.
[12] Regeringen. 2024. *Uppdrag att utreda utformningen av en tillgänglig, hållbar och effektiv veterinär beredskap*. LI2024/01428.

organisationer eller liknande medan ungefär en tredjedel har offentlig huvudman. Det är Folkbildningsrådets uppgift att fördela statsbidrag till folkhögskolor och studieförbund.[13] Stöd fördelas bland annat som organisationsbidrag för administrativa kostnader respektive verksamhetsbidrag för så kallade deltagarveckor. En deltagare som studerar heltid i fem dagar motsvarar en deltagarvecka och en helårsplats på folkhögskola motsvarar cirka 35 deltagarveckor. Folkhögskolor kan ta ut avgift av deltagare för att få gå en kurs. Undervisning som finansieras av statsbidrag ska dock vara avgiftsfri, även om deltagare fortfarande kan få betala för kost, logi, studiematerial med mera.

Hästsportens folkhögskola är den folkhögskola som främst erbjuder utbildningar för hästnäringen. Skolan är en ideell förening som bildats av huvudmännen Svensk Travsport, Svenska Ridsportförbundet och Svensk Galopp och skolan har sitt säte på Strömsholm. Hästsportens Folkhögskola uppger att det särskilda syftet med deras profil är att öka det allmänna hästkunnandet inom rid-, trav- och galoppsporterna. Utbildningar inom ridning sker främst på Strömsholm, ofta i samverkan med Ridskolan Strömsholm. Svensk Travsports utbildningsverksamhet är fördelad mellan Wångens, travsällskapen och Svensk Travsport. Svensk Galopps verksamhet är fördelad mellan galoppbanorna och Svensk Galopp. Hästsportens folkhögskola har utbildningar till tränare, ridlärare och hästskötare men det finns också utbildningar inom exempelvis hästkunskap, arbetsmiljö, pedagogik, hästunderstödda insatser och parasport. Folkhögskolan har även allmän kurs som kan ge behörighet till vidare studier. Se tabell 4.4.

[13] Förordning (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen.

Tabell 4.4 Deltagare i hästkurser på Hästsportens folkhögskola

Antal deltagare, deltagarveckor och helårsplatser per år

	2020	2021	2022	2023	2024
Allmän kurs, häst	33	46	58	52	50
Särskild kurs, ridsport	200	272	235	222	197
Särskild kurs, travsport, galoppsport och islandshäst	268	198	204	211	275
Summa deltagare	501	516	497	485	522
Summa, deltagarveckor	3 450	4 144	4 159	3 837	3 635
Summa, helårsplatser	99	118	119	110	104
Korta kurser, deltagare	1 603	1 677	2 508	1 376	1 885
Korta kurser, deltagarveckor	696	875	1 169	705	676
Korta kurser, helårsplatser	20	25	33	20	19
Summa helårsplatser	**119**	**143**	**152**	**130**	**123**

Källa: Hästsportens folkhögskola.

Under 2023 genomfördes ett stort antal utbildningar och korta kurser vid Hästsportens folkhögskola. Exempelvis genomfördes flera kurser i arbetsmiljö och arbetsrätt med totalt närmare 50 deltagare. Det genomfördes ridlärarutbildningar på de tre nivåerna SRL I-III med totalt över sextio deltagare. Det finns två kursnivåer i Hästkunskap, också med över 60 deltagare under 2023. För ridsporten genomfördes också kurser i pedagogik och ridskoleverksamhet. Inom trav- och galoppsport genomfördes exempelvis tränarkurser för steg 1–4. För steg 1 var det 25 deltagare och för steg 2–4 var det totalt över 60 deltagare. Dessutom genomfördes kurser i träningsfysiologi och hovvård på Wångens med totalt över 50 deltagare. Det är också särskilt värt att notera utbildningarna i hästunderstödda insatser (HUI) som vänder sig till yrkesverksamma inom hälso- och sjukvård, socialt arbete och skola med intresse av att använda hästen och dess miljö som en terapeutisk, pedagogisk eller hälsofrämjande resurs i behandlings-, rehabiliterings- och aktivitetssyfte.

4.8 Utbildning som erbjuds av hästnäringens organisationer

Hästnäringens organisationer erbjuder ett stort och varierat utbud av kurser och möjligheter till kompetensutveckling. Det kan handla om allt från enstaka träffar till längre och mer omfattande utbildningar för ett yrke. Detta är ett viktigt komplement till de formella utbildningarna inom gymnasieskola, yrkeshögskola, högskola respektive utbildning inom folkhögskola för att säkerställa kompetensförsörjningen inom hästnäringen. Generellt är målgrupperna för dessa utbildningsinsatser redan engagerade eller yrkesverksamma inom hästområdet. Nedan följer en kortare sammanställning som bygger på underlag som utredningen inhämtat från respektive organisation.

4.8.1 Avelsföreningen för svenska varmblodiga travhästen (ASVT)

ASVT[14] erbjuder årligen i samarbete med SWB en seminassistentkurs. Det är den enda utbildningen för ändamålet i landet och den är öppen för föreningarnas medlemmar. Kursen har plats för 32 elever. Det erbjuds vartannat år även en vidareutbildning för seminassistenter. År 2024 var det 46 deltagare i den. Vartannat år genomförs också en kurs som heter How to Breed a Champion. Kursen är öppen för alla och vid senaste tillfället var det 51 deltagare. Oftast genomförs kurser hos ASVT till självkostnadspris. Vidare producerar ASVT digitala informationsfilmer som kombineras med webinarier. ASVT erbjuder också föreläsningar på gymnasieskolor om exteriörbedömning av unghästar, att förbereda unghäst inför auktion, med mera.

4.8.2 Svensk Galopp (SG)

Svensk Galopp[15] erbjuder bland annat introduktionskurser, amatörtränarkurser, proffstränarkurser, tappskokurser, ponnylicenskurser och amatörryttarkurser. De organiserar även utbildningsdagar och föreläsningar på olika teman. Under 2023 deltog 312 deltagare i kurser och föreläsningar hos Svensk Galopp och under 2024 deltog

[14] Avelsföreningen för svenska varmblodiga travhästen. 2025. www.asvt.se/utbildning.
[15] Svensk Galopp. 2025. www.svenskgalopp.se/utbildning.

366 deltagare. Kursutbudet innehöll allt från introduktionskurser för de som vill veta mer om galoppsporten till olika typer av licenskurser, inklusive ponnykurser, och hur man slår på en tappsko. Föreläsningarna berörde ämnen som hästvälfärd, etologi och hållbar galoppsport. Många av deltagarna var barn och ungdomar. Kurserna är öppna för alla, men en del kräver förkunskaper. Svensk Galopp är en av huvudmännen för Hästsportens folkhögskola.

4.8.3 Svensk Travsport (ST)

ST[16] erbjuder digitala kurser för en mängd olika ämnen, exempelvis om att träna häst, att sköta banor och avel. Sedan 2016 har drygt 4 600 personer gått digitala kurser, vilket att innebär cirka 500 personer årligen gått en eller flera kurser. De digitala kurserna finansieras av ST och är öppna för alla. ST erbjuder också travskolor som oftast drivs av travsällskapen och är belägna intill en travbana. På travskolan finns allt från knattekurser för de allra yngsta till licenskurser för de som vill börja tävla eller träningskurser för de som vill veta mer om att träna travhästar. År 2024 deltog nästan 5 000 unika elever vid minst tre tillfällen. Travskolans kurser finansieras via deltagaravgifter, bidrag från ST och via travsällskapen. ST är en av huvudmännen för Hästsportens folkhögskola.

4.8.4 Svenska Hovslagarföreningen

Svenska Hovslagarföreningen[17] erbjuder fortbildning för yrkesverksamma hovslagare i sju block och kan avslutas med en fortbildningsexamen. Blocken innehåller utbildning i anatomi och fysiologi, smide och svets, regelverk, allmän djursjukvård, smittskydd, fysiologisk verkning, arbete med föl, hovreparationer och sjukdomar relaterad till en hovslagares arbetsområden. Varje block genomförs under 1–3 dagar. Det är obligatoriskt att starta med block 1, men det finns inga krav på att alla block måste genomföras. Efter ett avslutat block får deltagarna ett diplom som bevis på genomförd utbildning. En serie med alla block samt fortbildningsexamen brukar ta cirka två år

[16] Svensk Travsport. 2025. www.travsport.se/utbildning/travsportens-utbildningar/var-utbildningsverksamhet.
[17] Svenska hovslagareföreningen. 2025. www.hovslagareforeningen.se.

att genomföra. Efter genomförd fortbildningsexamen erhåller deltagarna ett examensbevis. Fortbildningen skapades 1999 och sedan dess har uppemot 600 hovslagare genomgått ett eller flera block i fortbildningen och mer än 150 hovslagare har avlagt fortbildningsexamen. Fortbildningen är öppen för alla yrkesverksamma hovslagare och finansieras helt av kursdeltagarna där Svenska Hovslagareföreningens medlemmar erhåller ett reducerat pris. Vid vissa block kan även veterinärer delta.

4.8.5 Svenska Islandshästförbundet (SIF)

Svenska Islandshästförbundet[18] erbjuder kurser på både central och lokal nivå. På central nivå kan det exempelvis vara kurser för unga ledare, ridledare, ridlärare och domarutbildningar. Baskurser som till exempel hippologi, ridteori, tävlingsteori, takt och gångart samt så kallat grönt kort erbjuds via lokala föreningar. Under 2024 deltog totalt 1297 personer i den organiserade verksamheten för SIF. Av dem deltog 410 personer på evenemang och konferenser som hade med verksamhetsutvecklingen att göra. Ytterligare 887 personer deltog på föreläsningar, läger och andra sammankomster. Utöver den verksamheten deltog totalt 553 personer i SIF:s ordinarie kurser och utbildningar under 2023–2024, till exempel ridlärarutbildningarna och baskurserna. Totalt har SIF under dessa två år organiserat verksamhet för över 2 400 deltagare på olika sätt. För att delta på förbundets utbildningar och kurser ska man vara medlem i en lokalförening som är ansluten till Svenska Islandshästförbundet. Utbildningarna finansieras genom deltagaravgifter.

4.8.6 Svenska Ridsportförbundet (SvRF)

SvRF[19] har en mycket omfattande utbildningsverksamhet med kurser, föreläsningar och konferenser. Målgrupper är ryttare, ledare, funktionärer, föreningar och yrkesverksamma. För ryttare erbjuds bland annat kurser för så kallade Grönt kort som är krav för att tävla inom sporten. SvRF utbildar många ungdomsledare, ridledare och paraledare. Det finns utbildningar för funktionärer på olika nivåer,

[18] Svenska Islandshästförbundet. 2025. www.icelandichorse.se/utbildning.
[19] Svenska Ridsportförbundet. 2025. www.ridsport.se/utbildning.

exempelvis domare och banbyggare. För föreningar erbjuds bland annat kurser för att driva ridskolor som innehåller delar om hästhållning, anläggningsskötsel, arbetsgivaransvar, säkerhet, ekonomi, mm. SvRF erbjuder också flera yrkesutbildningar, diplomering för ridlärare och licensiering av tränare. Totalt hade SvRF på central nivå över 4 000 deltagare i kurser, föreläsningar och konferenser 2023. Till detta kommer motsvarande verksamhet i distrikten som totalt omfattade över 13 000 deltagare. Kurserna är öppna för medlemmar i förbundet och finansieras av deltagaravgifter, projektmedel och SISU Idrottsutbildarna. Ridsporten är med cirka 150 000 medlemmar en av de största idrotterna i Sverige. SvRF är djupt involverade i de allra flesta ridskolorna i Sverige. Det finns cirka 435 ridskolor och varje år genomförs cirka 5 miljoner ridtimmar. SvRF är en av huvudmännen för Hästsportens folkhögskola.

4.8.7 Swedish Warmblood Association (SWB)

SWB[20] erbjuder kortare kurser och föreläsningar varje år. Det kan handla om domarkurser, visningskurser, träningstillfällen och informationsträffar om föl. Avelsträffar organiseras för uppfödare som där kan få kompetensutveckling inom bland annat avel och företagande. Träffarna genomförs både digitalt och via fysiska möten och bedöms nå cirka 1 000–1 500 unika uppfödare årligen. Kurserna är riktade till och öppna för SWB:s medlemmar och finansieras oftast genom HNS eller SWB centralt. I många fall går det att betala en avgift för att vara med som icke medlem. SWB erbjuder och genomför träningsdagar på naturbruksgymnasier (Ung SWB cup). Träningsdagarna genomförs på respektive naturbruksskola och innehåller löshoppning, exteriörbedömning och häst vid hand tillsammans med SWB-domare. Cirka 500 elever deltar årligen.

4.9 Kommersiella utbildningar kartläggs inte

Det finns flera exempel på fristående kommersiella utbildningar inom hästområdet. Med detta avses utbildningar som inte ingår i formell utbildning eller arbetsmarknadsutbildningar eller som är

[20] Swedish Warmblood Association, SWB. 2025. www.swb.org.

knutna till hästnäringens organisationer. De fristående utbildningarna finansieras helt av deltagaravgifter. Sådana utbildningar har en viss efterfrågan och det finns en marknad att verka på, exempelvis inom hästmassage. Bland fristående utbildningar finns sådana vars vetenskapliga evidens är bristfällig eller till och med obefintlig. Detta leder i sin tur till frågor om hästvälfärd och konsumenternas kunskap.

Det är svårt att göra en samlad bedömning av fristående utbildningars nytta och kvalitet, samt de tjänster som efterfrågas på marknaden utifrån dessa. Exempelvis gjordes 2001 en kartläggning av alternativmedicinsk behandling av djur som även omfattade hästar.[21] Det kan finnas skäl att djupare analysera frågan igen, men det kräver ett ganska omfattande arbete. Av utredningens direktiv framgår att hippologprogrammet, naturbruksgymnasium, folkhögskola samt yrkesutbildningar är viktiga för kompetensförsörjningen och hästnäringens utveckling och därför ska kartläggas. Utredningens tolkning är att det som avses är utbildningar inom det formella utbildningsväsendet. Därtill ska olika kurser och fortbildning som hästnäringens förbund och organisationer erbjuder kartläggas. Sammanfattningsvis har utredningen därför valt att inte inkludera fristående kommersiella utbildningar i kartläggningen.

4.10 Yrkesprov inom hästnäringen

Det förekommer yrkesprov inom hästnäringen liksom inom flera andra branscher. Med ett yrkesprov ska personen som genomför provet visa att den har uppnått ett yrkeskunnande som förväntas av arbetsgivare efter genomförd utbildning. Syftet med yrkesprov är att främja anställningsbarhet eller möjlighet till försörjning som egen företagare. Yrkesprov ses ofta som ett komplement till exempelvis en examen från en utbildning eller som en del i en valideringsprocess och bör därför vara utvecklade i nära samarbete mellan berörd bransch och utbildningsanordnare. Det kan även förekomma formella förkunskapskrav eller krav på styrkta erfarenheter. Yrkesproven kan läggas upp på olika sätt, men genomförs under en eller flera dagar och med en eller flera granskningspersoner som bedömer utförandet. Generellt är det också en avgift för att få genomföra yrkesprov. Den som genomför yrkesprovet erhåller sedan ett diplom eller annat intyg.

[21] Statens offentliga utredningar. 2001. *Alternativmedicinsk behandling av djur*. SOU 2001:16.

650

Den statliga utredningen *Fler vägar till arbetslivet* (SOU 2024:74) föreslår bland annat att yrkesprov ska införas på yrkesprogram i gymnasieskolan generellt.[22] I den utredningen bedöms att yrkesprov kan bidra till att höja kvaliteten och likvärdigheten i utbildningen, samt ge ökad motivation hos enskilda individer. En utgångspunkt är att ett tydligt syfte med utbildningen och en uttalad förväntan om vad eleven ska prestera är viktigt för elevens engagemang och för att nå ett lyckat resultat. Utredningens betänkande bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

HNS och HYN anser att funktionen med yrkesprov är viktig då en diplomering av näringen kan visa att personen har de yrkeskunskaper som efterfrågas. De menar vidare att det är av vikt att krav i yrkesprov regelbundet utvärderas och matchas mot aktuell kunskapsbas samt behov på arbetsmarknaden inom hästnäringen. Utredningen har kunnat finna följande yrkesprov som utfärdas av organisationer inom hästnäringen:

- **Beridare/Unghästutbildare:** Yrkesprov anordnas av SvRF och innehåller prov i personlig färdighet i dressyr, hoppning och ridning/hoppning i terräng i enlighet med en särskild kompetensbeskrivning. Provet genomförs under två till tre dagar. Efter genomfört godkänt yrkesprov erhålls diplom.
- **Hovslagare:** Yrkesprov i form av Sveriges Hantverksråds Gesällprov anordnas av Svenska Hovslagareföreningen. Provet syftar till att visa att den nyutbildade hovslagaren har de grundläggande praktiska färdigheter som krävs för att kunna verka som yrkesverksam hovslagare. Ett godkänt Gesällprov ger behörighet att ansöka om Gesällbrev. Hovslagare som uppfyller förkunskapskraven i provbestämmelser kan ansöka om att avlägga Sveriges Hantverksråds Mästarprov. Mästarprovet syftar till att visa att hovslagaren har utökade praktiska färdigheter att kunna arbeta med alla i hovslagaryrket förekommande arbetsuppgifter. Ett godkänt mästarprov ger behörighet att ansöka om Mästarbrev. Gesäll- och mästarbrev utfärdas av Sveriges Hantverksråd.
- **Hästskötare (ridsport):** Yrkesprov anordnas av SvRF och innehåller teoretiska och praktiska prov i hästskötsel, ridning, longering, visning av häst vid hand, foderlära och hästkunskap. Provet

[22] Statens offentliga utredningar. 2024. *Fler vägar till arbetslivet*. SOU 2024:74.

genomförs under en dag. Efter genomfört godkänt yrkesprov erhålls diplom.

- **Hästskötare (travsport):** Yrkesprov anordnas av Svensk Travsport och innehåller praktiska prov i stalltjänst, foderlära, visning av häst vid hand, körning och omvårdnad/travarhälsan, samt teoretiskt prov i hästens anatomi, hälsa och friskvård, foderkunskap, miljö, träningslära och dopningsregler samt reglemente och lagar. Provet genomförs under en dag. Efter genomfört godkänt yrkesprov erhålls diplom.
- **Hästskötare (islandshäst):** Yrkesprov anordnas av Svenska Islandshästförbundet och innehåller praktiska prov i stalltjänst, hästskötsel, anläggningsskötsel, munderingar, hälso- och sjukvård, hovbeslag och skärpningsmedel, visning av häst vid hand, longering och ridning, samt teoretiskt prov i hästkunskap, foderlära, anläggning, ridlära, hästhållningens organisationer och aktuell lagstiftning runt hästhållning. Provet genomförs under en dag. Efter genomfört godkänt yrkesprov erhålls diplom.
- **Ridlärare:** Yrkesprov anordnas av SvRF och innehåller bland annat prov i personlig färdighet i dressyr, hoppning och terräng, praktiska undervisande prov, ridskolekunskap, foderlära och hästkunskap. Provet genomförs under två till tre dagar. Efter genomfört godkänt yrkesprov erhålls diplom. Diplomerad Svensk Ridlärare finns på tre nivåer I, II och III, där III är den högsta nivån.

4.11 Utbildning och arbete inom EU och andra länder

Möjligheter för svenska medborgare att gå utbildning i andra länder

Det finns generellt goda möjligheter att kunna få studiehjälp för gymnasiestudier eller studiemedel för eftergymnasiala studier för att studera utanför Sverige. Det är olika krav för studier inom eller utanför EU/EES och Schweiz eller för en distansutbildning. Exempelvis studerar drygt 25 000 studenter från Sverige vid universitet och högskolor utomlands varje år enligt Universitets- och högskolorådet. De flesta ordnar utlandsstudierna själva, men många åker också som utbytesstudenter. Många högskoleutbildningar i Sverige erbju-

der möjlighet att inom ramen för sin svenska utbildning studera viss tid utomlands. Erasmus+ är EU:s program för internationellt samarbete och utbyte inom bland annat utbildning. Genom finansiering från Erasmus+ kan utbildningsorganisationer erbjuda sina elever och studerande fördjupade kunskaper och breddat lärarande genom att studera eller praktisera i ett annat land. Det finns exempel på praktik genom detta inom hästutbildning både på gymnasial nivå och på hippologprogrammet.

Fri rörlighet inom EU

Fri rörlighet för personer är en av de fyra friheterna inom Europeiska unionen och en grundläggande rättighet som ger unionsmedborgare rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom unionens territorium. Till exempel kan en unionsmedborgare resa till en annan medlemsstat än den där han eller hon är medborgare för att arbeta eller studera, utan några krav på visum, uppehålls- eller arbetstillstånd. Genom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) omfattas även Island, Liechtenstein och Norge. Även Schweiz omfattas av avtalet om fri rörlighet. Däremot kan det ställas särskilda krav för att arbeta inom vissa yrken. Enligt det så kallade yrkeskvalifikationsdirektivet ska egenföretagare och anställda i EU kunna såväl etablera sig, tillfälligt erbjuda sina tjänster eller söka anställning i ett annat medlemsland, utan att behöva mötas av nationella yrkesregleringar som förbiser sådan erfarenhet och kompetens som förvärvats i annat land. Yrkesverksamma som är lagligen etablerade inom ett reglerat yrke i sitt ursprungsland och som tillfälligt vill förflytta sig till ett annat land har rätt att göra det, till exempel för att göra yrkespraktik eller arbeta som vikarie. Det finns särskild lag[23] och förordning[24] i Sverige som innehåller bestämmelser om tillfällig yrkesutövning och om erkännande av yrkeskvalifikationer för den som vill utöva ett reglerat yrke i Sverige, som anställd eller som egenföretagare, och som har förvärvat yrkeskvalifikationer eller fått dem erkända i en annan stat inom EES eller i Schweiz. Exempelvis måste den som har examen som veterinär från en godkänd utbildning i ett annat EU/EES-land eller i Schweiz ansöka om legitimation i Sverige. Under 2024 utfärd-

[23] Svensk författningssamling. 2016. Lag (2016:145) om erkännande av yrkeskvalifikationer.
[24] Svensk författningssamling. 2016. Förordning (2016:157) om erkännande av yrkeskvalifikationer.

ade Jordbruksverket 208 veterinärlegitimationer.[25] Det är en minskning med knappt 10 procent jämfört med de två föregående åren. Av dessa hade 80 veterinärer gått sin utbildning vid SLU. Utöver dessa var det 86 veterinärer som utbildat sig inom EU och som meddelat att de vill arbeta tillfälligt i Sverige, så kallad tillfällig tjänsteutövning.

Något om praktik i internationella sammanhang

Som tidigare framgått är det mycket vanligt med praktik inom utbildningar, det vill säga att delar av utbildningen förläggs till en arbetsplats. Inom gymnasieutbildning benämns det arbetsplatsförlagt lärande (apl), inom yrkeshögskoleutbildning lärande i arbete (LiA) respektive inom högskoleutbildning verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Gemensamt för dem är att det handlar om ett lärande på en arbetsplats som kopplas till mål inom utbildningen. En sådan praktik är obetald för den studerande som under praktiken i stället fortsatt har rätt till studiemedel. Det kan också finnas möjlighet till andra sorters praktik, exempelvis som en del av en arbetsmarknadsåtgärd eller inom vården. Syftet med praktiken är då mer knutet till erfarenheten för individen att vara på en viss arbetsplats av andra skäl, exempelvis att prova på ett yrke eller som arbetsträning. Även i dessa fall berättigar praktiken till någon form av ekonomiskt stöd för individen.

Det förekommer i arbetslivet även obetald praktik som är helt fristående från de offentliga systemen, det vill säga att en individ helt enkelt arbetar på en arbetsplats utan att uppbära lön för detta. Ibland kan det vid sådan praktik erbjudas en kompensation genom fritt boende eller liknande. Detta förekommer även inom hästverksamheter runt om i Europa. Inom EU har oavlönat arbete identifierats som ett generellt problem. Den 20 mars 2024 presenterade kommissionen, som följd av en resolution från Europaparlamentet, en reviderad rådsrekommendation om förstärkta kvalitetskriterier för praktikprogram samt ett direktiv om stärkta arbetsvillkor för praktikanter.[26] Syftet med förslaget till direktiv är att förbättra och stärka efterlevnaden av arbetsvillkor för praktikanter samt att motverka att praktik används när det egentligen är fråga om ett anställ-

[25] Jordbruksverket. 2025. Årsredovisning 2024.
[26] EU-kommissionen. 2024. Proposal for a Council Recommendation on a reinforced Quality Framework for Traineeships (COM(2024) 133).

ningsförhållande. Förslaget processas för närvarande inför beslut i ministerrådet och ska därefter tas upp med Europaparlamentet.

4.12 Hästnäringens riksanläggningar

Hästnäringens tre riksanläggningar är Flyinge, Ridskolan Strömsholm och Wångens. Det finns en stor samsyn mellan staten och hästnäringens organisationer om vikten av riksanläggningarnas roll som nationella kunskapscentrum för utbildning och forskning inom hästsektorn. För att bättre förstå riksanläggningarnas tillkomst, nuvarande organisation och funktion samt bärande av kulturarv behövs dock en liten historik.

Under 1970-talet genomgick hästbranschen en stark utvecklingsfas med ett ökat antal hästar, framför allt för fritidsändamål. Detta följde efter en utveckling där behovet av hästar inom Försvarsmakten och skogs- och jordbruket kraftigt hade minskat. År 1974 bildades Aktiebolaget Trav och Galopp (ATG) som under lång tid hade monopol på legalt spel på trav och galopp. Staten använde från början även ATG för att driva frågor inom trav- och galoppsporten, men senare drev staten på för att ATG också skulle engagera sig brett för utvecklingen av svensk hästnäring i stort. Det kom främst att beröra riksanläggningarna, som genom åren haft olika utmaningar, men senare också hästsjukvården. Staten kompenserade trav- och galoppsporten för de insatser som gjordes i det bredare hästperspektivet genom det särskilda avtalet om totalisatorspelet.

Behovet av nationell struktur för att hantera växande uppgifter inom svensk hästnäring intensifierades under 1990-talet. Efter förslag i en statlig utredning[27] av dåvarande Lantbruksstyrelsen (numera Jordbruksverket) bildades 1992, på initiativ av LRF och ATG efter en överenskommelse med Svenska Ridsportförbundet (SvRF), Nationella Stiftelsen för hästhållningens främjande (NS) som därefter bytte namn till Hästnäringens Nationella Stiftelse (HNS). Huvuduppgiften var att ATG genom spelet på hästar och LRF genom jordbrukspolitiken skulle ta ett ekonomiskt ansvar för Riksanläggningarna samt för åtgärder som främjade utbildning och avel inom hästnäringen. Den verksamheten var huvudsakligen tänkt att bedrivas på riksanläggningarna. LRF:s åtagande har senare förändrats. Ett av

[27] Lantbruksstyrelsen. 1991. *Hästutredning*. LBS 1991:4.

HNS första strategiskt viktiga arbete var att medverka vid tillkomsten av hippologprogrammet och delfinansiera kostnaderna för denna utbildning som startade vid SLU 1994.

Stiftelsen Hästforskning (SHF) bildades 2004 av HNS i samverkan med ATG, Agria Djurförsäkring och Stiftelsen Lantbruksforskning. ATG, Agria och Stiftelsen Lantbruksforskning sammanförde då sina forskningsmedel för häst. SHF:s ska enligt sitt uppdrag ”Finansiera och stödja vetenskapligt kvalitativa forskningsprojekt av hög relevans för hästsektorn, rörande hästar och hästnäringens utveckling”.

Det framgår vidare av regleringsbrevet för SLU[28] att SLU ska bidra särskilt till finansiering av högskoleutbildning anordnad i samverkan med HNS vid riksanläggningarna. Genom SLU:s huvudmannaskap för hippologprogrammet säkras också högskolemässighet och tillgång till de senaste rönen från svensk och internationell hästforskning. För rid- och islandshästinriktningarna har programmet tillförts viktig akademisk kompetens via tre adjungerade professorer: två inom ämnet ridkonst ridhäst och en för ridkonst islandshäst.

Yrkeshögskolans praktiska utbildningar i nära samverkan med arbetslivet passar väl för hästnäringen. Yrkeshögskoleutbildning bedrivs på samtliga tre riksanläggningar. Myndigheten för Yrkeshögskolan (MYH) beviljar utbildningar och står för kvalitetsgranskning samt grundfinansiering. Yrkeshögskolan ställer krav på medfinansiering av branscherna. HNS har därför ett antal ekonomiska åtaganden för utbildningar som bedöms viktiga för näringens kompetensförsörjning och är medfinansiär till flera utbildningar.

I dag bedriver samtliga riksanläggningar även gymnasieutbildning. Dessa finansieras inte av HNS utan via offentliga ersättningar för utbildningsplatser. Gymnasieprogrammen är viktiga för anläggningarnas attraktivitet, hästbestånd, löpande verksamhet och för att få tillräcklig volym i verksamheten.

Sammanfattningsvis har statens roll varit viktig och direkt avgörande som pådrivande för HNS uppdrag och utveckling, och därmed i förlängningen bland annat för riksanläggningarnas verksamhet. På riksanläggningarna finns goda resurser att bedriva högklassig utbildning på olika nivåer, såväl teoretisk som praktisk, med stöd i forskning. De tre riksanläggningarna är spridda över landet och har lång

[28] Ekonomistyrningsverket. 2025. *Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Sveriges lantbruksuniversitet*.

historia av att vara kunskaps- och utbildningsnav inom den svenska hästnäringen med en bred samlad kompetens och tydliga varumärken. Se mer om respektive riksanläggning i nedanstående avsnitt.

4.12.1 Flyinge

Flyinge har mycket gamla anor. År 1661 blev Flyinge statsstuteri, vilket dock upplöstes 1871 då Flyinge i stället blev hingststation. Från 1817 bedrevs under en period utbildning av kavalleriofficerare på Flyinge men den verksamheten upphörde 1837. Hingstdepån blev dock kvar på Flyinge under statligt ägande till 1982 då Flyingestiftelsen bildades. Ekonomin var dock fortfarande ansträngd när Flyinge AB bildades 1992 och det var särskilt kopplat till driften och underhållet av de kulturminnesmärkta fastigheterna.

I början av 2000-talet blev HNS i ökad omfattning engagerad i Flyinges utveckling och det togs fram ett särskilt utvecklingsprogram. Första halvan av 2010-talet var fortsatt utmanande för Flyinge. Avelsverksamheten gjorde underskott och avvecklades. Den kom dock att leva vidare via externa privata aktörer som hyrde in sig på Flyinge för att bedriva kommersiell avelsverksamhet. Nästa viktiga steg togs under våren 2015 då en överenskommelse träffades mellan SvRF, SWB, och ATG om att stärka samverkan mellan Flyinge och Strömsholm. I denna överenskommelse slogs också fast att SvRF har ett övergripande ansvar för riksanläggningarna Flyinge och Strömsholm med SWB som stödjande organisation.

Flyinge har i dag fyra fokusområden: utbildning, avel, hästförädling och evenemang. Det finns gymnasieutbildning genom Flyinge hästsportgymnasium, yrkeshögskoleutbildning till beridare och hovslagare och högskoleutbildning inom ramen för hippologprogrammet. Via bland annat hippologprogrammet och samarbetet med SLU drivs forsknings- och utvecklingsverksamhet på Flyinge. Flyinge utbildar hästar som kan användas i såväl toppsport som till ridskolor, som polishästar och till privatryttare. Hästarna tränas och hanteras av Flyinges studenter inom hippologprogrammet och beridarprogrammet med support från professionella yrkesmänniskor. Flyinge har också omfattande evenemangsverksamhet på anläggningen, exempelvis inom hoppning, dressyr, fälttävlan och körning.

4.12.2 Ridskolan Strömsholm

Strömsholm är en anläggning med en lång historia med rötter i tidigt 1600-tal. Arméns rid- och körskola verkade på Strömsholm i 100 år, mellan 1868 och 1968 när dåvarande Ridfrämjandet tog över ridskoleverksamheten och Ridskolan Strömsholm (RS) etablerades. Det direkta statliga engagemanget i Strömsholm hade då varat i ganska precis 350 år. Staten är fortfarande ägare till majoriteten av fastigheterna på Strömsholm via Statens Fastighetsverk. RS äger bland annat elevbostäder, ridhus och vissa markområden.

RS hade från starten återkommande ekonomiska utmaningar där staten på olika sätt fick ingripa. I och med bildandet av Hästsportens folkhögskola 1988, genom ett avtal mellan Svenska Ridsportförbundet, Svensk Travsport, Svensk Galopp och ATG, fick verksamheten en stabilare grund och ett större utbud av både längre och kortare kurser. Strömsholm kom att omfattas av HNS engagemang från 1995. Redan innan dess hade Strömsholms Utvecklings AB (STUTAB) bildats 1992 av ATG, LRF och Hallstahammars kommun. STUTAB kom att bli en viktig aktör i det omfattande förändringsarbete som genomfördes på Strömsholm från mitten av 1990-talet. Under en tioårsperiod genomfördes stora investeringar och många aktörer bidrog till finansieringen; regionala EU medel, länsstyrelsen i Västmanland, Sparbanksstiftelsen (Gävle), Hallstahammars kommun och HNS. Strävan var att göra Strömsholm till ridsportens spetsanläggning genom att så långt möjligt utveckla en verksamhet som byggde på ungdom och fortsatte med elit och att ta tillvara synergieffekter mellan SvRF:s egen utbildningsverksamhet, Hästsportens folkhögskola och RS.

Ett viktigt nästa steg i Strömsholms utveckling togs under våren 2015 då en överenskommelse träffades mellan SvRF, SWB och ATG om att stärka samverkan mellan Strömsholm och Flyinge. I denna överenskommelse slogs också fast att SvRF har ett övergripande ansvar för riksanläggningarna Flyinge och Strömsholm med SWB som stödjande organisation.

RS är i dag en av Sveriges främsta utbildningsanläggningar inom hästnäringen. RS Strömholm har bland annat gymnasieutbildning genom Ridsportgymnasiet Strömsholm, yrkeshögskoleutbildning till hovslagare och högskoleutbildning inom ramen för hippologprogrammet. RS har nära samarbete med Hästsportens folkhögskola.

RS har även ett nära samarbete med SLU genom hippologprogrammet. Forsknings- och utvecklingsverksamheten på RS drivs i form av forsknings- och utvecklingsprojekt samt genom hippologstudenternas examensarbeten. En viktig del handlar också om att göra forskningsresultat tillgängligt för näringen. Det finns även samarbete med andra lärosäten såsom Karlstad Universitet, GIH, Göteborgs universitet, Chalmers Tekniska Högskola och Malmö Högskola.

4.12.3 Wången

Wången etablerades 1903 som en nationell anläggning för uppfödning av nordsvenska hingstar. Den verksamheten påverkades starkt av det minskande antalet hästar inom jord- och skogsbruk under 1900-talet. 1985 bildades Wångenstiftelsen av ATG, Svenska Travsportens Centralförbund, LRF, Föreningen Nordsvenska Hästen, Hushållningssällskapet, Avelsföreningen för den svenska varmblodiga travhästen, Travklubben Sleipner, Jämtlands travsällskap, Krokoms kommun och Jämtlands läns landsting. Efter att Wångenstiftelsen kom till gjordes betydande investeringar i anläggningen. Verksamheten fortsatte med utbildning av brukshästar, kuskar och instruktörer.

1994 konstaterade Wångenstiftelsen att verksamheten hade en för liten volym för att skapa en långsiktigt hållbar ekonomisk bas. För att Wången skulle överleva blev slutsatsen att en viktig förutsättning för att utvecklas var att framför allt Trav- och galoppskolan förlade delar av sin utbildningsverksamhet dit, men även hästgymnasium och en del andra kortare utbildningar. När trav- och galoppskolan lokaliserades till Wången blev det trångt och verksamheten med brukshästar och brukshästutbildningen flyttades under en period till Kvinnersta utanför Örebro. Senare återvände dock kallblodshästarna till Wången när kuskutbildningen förlades där och arbetet med att utveckla ett brukshästcentrum inleddes. Från 1996 kom de första studenterna från hippologprogrammet till Wången när hippologutbildningens inriktning för trav- och galopp successivt flyttades från Kvinnersta till Wången. Några år senare, 2010, ersattes galoppinriktningen av islandshäst.

Wången är travsportens riksanläggning, nationellt kompetenscenter för islandshästsport samt nationellt brukshästcentrum. De har i dag bland annat gymnasieutbildning inom Naturbruksprogram-

met, yrkeshögskoleutbildning till hovslagare och brukshästkusk samt högskoleutbildning inom ramen för hippologprogrammet med inriktning islandshäst och travhäst. Via bland annat hippologprogrammet och samarbetet med SLU drivs forsknings- och utvecklingsverksamhet på Wångens, samt genom hippologstudenternas examensarbeten. Wångens har nära samarbete med Hästsportens folkhögskola för utbildningar inom travhäst.

4.13 Utredningens analys

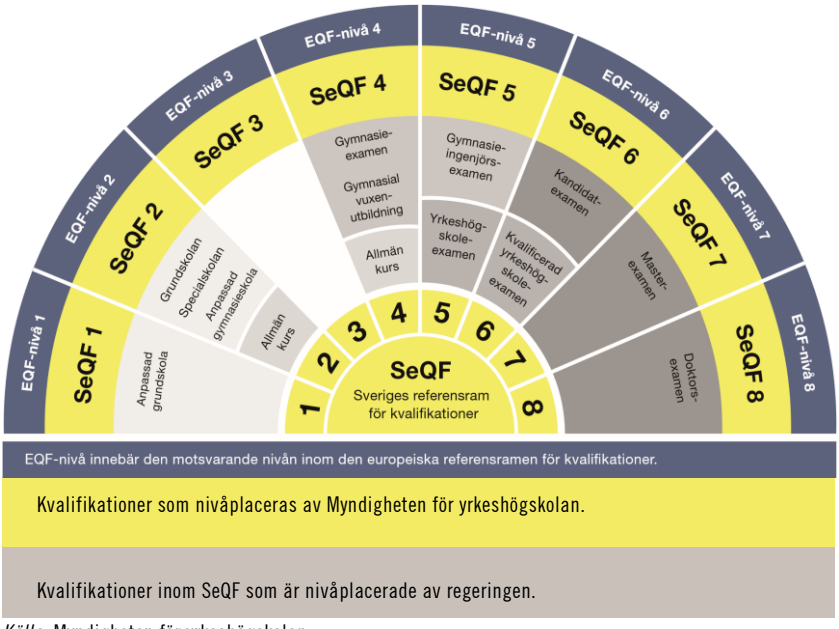
4.13.1 Utbildningar som överlappar varandra

Av direktivet framgår att utredaren ska kartlägga vilka utbildningar som finns inom hästområdet och identifiera eventuella överlapp som finns mellan existerande utbildningar. Det är viktigt att hålla isär begreppet överlapp från det faktum att utbildningar kan bedrivas inom samma område på olika nivå. Liksom exempelvis ämnet matematik kan läsas på olika nivå inom grundskola, gymnasieskola och högskola, kan hästutbildning också bedrivas inom gymnasieskola, yrkeshögskola och högskola utan att dessa nivåer överlappar.

Den svenska referensramen för kvalifikationer

Den svenska referensramen för kvalifikationer (SeQF) bygger på den europeiska referensramen för kvalifikationer (EQF). Syftet med referensramarna är att göra det lättare att jämföra kvalifikationer från studier och arbetsliv både nationellt och internationellt. För varje nivå formuleras krav på kunskaper, färdigheter samt ansvar och självständighet. Nivåerna täcker in kvalifikationer från hela det formella utbildningssystemet som regeringen fattar beslut om nivå för, till exempel examina från gymnasieskola, yrkeshögskola och högskola. SeQF är även öppet för kvalifikationer utanför det formella utbildningssystemet som till exempel branschutbildningar och folkhögskoleutbildningar. Myndigheten för yrkeshögskolan prövar ansökan om att få ett beslut om vilken nivå en icke-formell kvalifikation motsvarar i referensramen. Se figur 4:2.

Figur 4.2 Sveriges referensram för kvalifikationer för livslångt lärande (SeQF)

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan.

Potentiella överlapp mellan utbildningar

Som framgår av bilden ovan finns exempelvis ett generellt överlapp för kvalifikationer som bygger på utbildningar inom folkhögskola jämfört med utbildningar inom skolväsendet. Det handlar framför allt om slutbetyg från grundskolan (SeQF nivå 2) och gymnasieexamen (SeQF nivå 4). Det senare innebär bland annat att deltagare med godkänt resultat från allmän kurs på gymnasial nivå från folkhögskola kan bli behöriga att söka till högskoleutbildningar. Överlappet mellan folkhögskolor och utbildning inom skolväsendet har lång historia och brukar motiveras med att utbildning inom folkhögskolan genomförs med särskild pedagogik i en miljö med stort fokus på individens behov och förutsättningar samt lärande i grupp. Det är också delvis olika målgrupper, även om utbildning för vuxna också finns inom ramen för kommunal vuxenutbildning (komvux). När det gäller hästrelaterade utbildningar och kurser finns ett överlapp mellan framför allt utbildning på gymnasieskolans Naturbruks-

program, inriktningen *Hästhållning*, och vissa kurser inom folkhögskolan. Dessa utbildningar har dock helt olika målgrupper.

Det finns även ett generellt överlapp i det formella utbildningssystemet för SeQF nivå 6, som omfattar både kvalifikationerna kandidatexamen och kvalificerad yrkeshögskoleexamen. Utbildning inom yrkeshögskolan ska ha sin grund i kunskap som genererats dels i produktionen av varor och tjänster, dels i vetenskap, samt utvecklas och bedrivas i nära samverkan med arbetslivet. Utbildning inom högskolan ska vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet, och inom högskolan finns också ett särskilt ansvar att bedriva forskning. Inom högskolan finns utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. Det är framför allt utbildning på grundnivå inom högskolan som kan ha visst överlapp med utbildning som leder till kvalificerad yrkeshögskoleexamen. Regleringen av utbildningsnivå och examina för de båda utbildningsformerna framgår i högskoleförordningen[29] respektive förordningen om yrkeshögskoleutbildning[30]. Överlappet brukar inte uppfattas som ett problem eftersom utbildningsformerna i grunden båda är eftergymnasiala men samtidigt har olika karaktär och olika behörighetskrav för antagning. Därtill bedrivs ingen kvalificerad yrkeshögskoleutbildning inom hästnäringen för närvarande.

Högskoleutbildning inom hippologprogrammet är till sin karaktär en utbildning med relativt stort inslag av praktiska kurser, till exempel inom ridkonst. De praktiska inslagen kan jämföras med de inom konstnärliga utbildningar, till exempel inom Musikhögskolan. Samtidigt finns hästrelaterade utbildningar inom yrkeshögskolan som också innehåller kurser med ridning, exempelvis utbildning till beridare. Eftersom båda utbildningarna ska bedrivas på eftergymnasial nivå finns här ett potentiellt överlapp. De befintliga yrkeshögskoleutbildningarna inom hästnäringen leder dock till yrkeshögskoleexamen, dvs. en kvalifikation på SeQF nivå 5. Den tidigare beridarutbildning inom yrkeshögskolan som har lett till en kvalificerad yrkeshögskoleexamen på SeQF nivå 6 har utgått. Samtidigt är potentiella överlapp naturliga när man sätter samman en utbildning till en helhet inom högskola respektive yrkeshögskola. Det är då viktigt att tänka på att målen med utbildningarna som helhet och behörighets-

[29] Svensk författningssamling. 1993. Högskoleförordning (1993:100).
[30] Svensk författningssamling. 2009. Förordning (2009:130) om yrkeshögskolan.

kraven skiljer sig åt. Det är inte unikt för hästrelaterade utbildningar utan finns även exempelvis i utbildningar inom teknik.

Befintliga överlapp mellan utbildningar

Det tydligaste exemplet på befintligt överlapp mellan utbildningar är när det gäller utbildning till ridlärare. Som tidigare framgått är ridlärare en yrkestitel inom hästnäringen och SvRF anordnar yrkesprov för diplomering. Det finns utbildning till ridlärare inom yrkeshögskolan som leder till en yrkeshögskoleexamen på SeQF nivå 5. Utbildning till ridlärare finns dock även inom folkhögskola och högskola. En förklaring är att utbildningarna delvis vänder sig till olika målgrupper, till exempel huruvida de studerande är relativt unga, redan är yrkesverksamma eller studerar en bredare utbildning än bara ridlärare. De parallella systemen med överlapp för att bli ridlärare kan alltså motiveras med skilda målgrupper, utbildningsformer och utbildningsmetoder.

Ett annat potentiellt överlapp är hovslagare. Inom ramen för formell utbildning finns numera endast utbildning till hovslagare inom yrkeshögskolan, tidigare fanns det även på gymnasial nivå. Samtidigt erbjuds som tidigare framgått utbildning för hovslagare av bland annat Svenska hovlagarföreningen genom så kallade blockutbildningar för yrkesverksamma hovslagare. Inom hovslageri finns också ett mer traditionellt lärlingssystem. Detta ger dock inte möjlighet att bli godkänd hovslagare. På liknande sätt som när det gäller ridlärare kan de parallella systemen med överlapp för hovslagare motiveras med skilda målgrupper, utbildningsformer och utbildningsmetoder.

4.13.2 Utbildningar som främjar hästvälfärd

Synen på användning av hästar för bland annat tävling och rekreation berör fler än de som själva är verksamma inom hästnäringen och hästsporten. Begreppet hästvälfärd brukar omfatta hästars mentala och fysiska mående. Hästvälfärd omfattar då bland annat frågor om utfodring, fysisk miljö, hälsa, social kontakt och mänskliga relationer. Missförhållanden uppmärksammas ofta i media. Hästars välfärd samt hästsportens acceptans i samhället, Social License to Operate (SLO) påverkar därmed förutsättningarna för hela hästnäringen.

Både vid hearingarna och andra möten som utredningen har haft med olika organisationer lyfts vikten av att hästnäringen själv adresserar frågan.

När det gäller utbildning är hästvälfärd redan en naturlig del av innehållet i många ämnen och kurser i alla formella utbildningsformer. Hästens beteende och behov är givetvis centrala. Samtidigt finns det skäl att ytterligare förstärka detta inslag i utbildningarna. En tydligare koppling behöver även göras till övriga samhällets syn på hästhållning och användning av häst i människans tjänst. På så sätt kan alla som genomgått utbildningarna inte bara agera på ett korrekt sätt i sin dagliga verksamhet med hästar utan även fungera som ambassadörer för god hästvälfärd utåt till övriga samhället.

4.13.3 Företagande i utbildningarna

Hästnäringen präglas i hög grad av att den främst består av små företag. Det betyder att kunskaper om företagandets villkor är viktiga för alla som är yrkesverksamma inom näringen. Utbildningar på alla nivåer innehåller därför kurser med sådan inriktning. I såväl hippologprogrammet som yrkeshögskoleutbildningar inom häst ingår kurser i företagande. I läroplanen för gymnasieskolan står att skolan ska bidra till att alla elever utvecklar kunskaper och förhållningssätt som främjar entreprenörskap, företagande och innovationstänkande vilka ökar elevernas möjligheter till framtida sysselsättning, genom företagande eller anställning. För Naturbruksprogrammet ingår *Entreprenörskap* som en kurs i ett så kallat programgemensamt ämne.

Inom gymnasieskolan är det mycket vanligt att använda konceptet Ung företagsamhet (UF).[31] UF är en politiskt obunden, ideell utbildningsorganisation som funnits i Sverige i över 40 år. Enligt UF har ungefär var tredje elev som nu går ut gymnasiet drivit ett UF-företag. UF innebär att gymnasieelever startar, driver och avvecklar ett företag under ett läsår. Det handlar om att utveckla en affärsidé och pröva den i verkligheten. Eleverna handleds av lärare och UF-företag är oftast en del av undervisningen i ett eller flera ämnen. Enligt UF visar forskning att elever som drivit UF-företag har bättre möjligheter efter skoltiden genom att de oftare får jobb, har färre arbetslöshetsdagar och startar oftare eget företag som anställer fler.

[31] Ung Företagsamhet. 2025. https://ungforetagsamhet.se/.

Det behövs fortsatt ett starkt fokus på företagande och entreprenörskap inom utbildningarna i utbildningsväsendet. Hästnäringens organisationer bör bidra till och underlätta för fler elever att starta UF-företag med koppling till näringen.

4.13.4 Utbildningar för yrkesverksamma

Det behövs en kulturändring i synen på livslångt lärande

Det har framförts till utredningen att kompetensbrister är relativt vanligt förekommande för yrkesverksamma när det gäller exempelvis affärsutveckling, arbetsmiljö och arbetsrätt. Det gäller även i en del fall i frågor om djurvälfärd. Det finns även behov av kortare hästskötarutbildning för vuxna, vilket kan vara särskilt lämpligt för de som står långt från arbetsmarknaden. Det behövs också fler som har utbildning inom anläggnings- och fastighetsskötsel.

Som tidigare nämnts är förhållandevis många med hästverksamhet i första hand intressedrivna, det vill säga det är inte önskan om att vara entreprenör och företagare som gör att verksamheten startats utan viljan att arbeta med hästar. Det finns också fortfarande bland många yrkesverksamma en bild av att företagande inom hästverksamhet inte kräver någon utbildning och att lärande sker lika bra genom det egna arbetet, det vill säga formell utbildning värdesätts inte som det bör. Då ska det också noteras att det ofta kan handla om ett hårt ensamarbete med stora djur och dålig ergonomi med relativt stora säkerhetsrisker. Dessutom finns ett ökande regelverk att följa som genererar en administrativ börda. Ett sådant generellt ifrågasättande av nytta med utbildning är helt främmande för många andra branscher och detta är också något som hästnäringens egna organisationer uppmärksammat. Vid hearingarna var det också flera organisationer som framförde att det finns brist på förståelse för behovet av livslångt lärande. En viktig faktor för att skapa en bredare professionalisering inom hästnäringen är därför en höjning av den generella kompetensnivån bland de yrkesverksamma. För att kunna få en förändring över tid krävs också ett konsumenttryck, det vill säga att de som köper varor och tjänster behöver ha en ökad medvetenhet eller ställa krav på relevant utbildning hos leverantörerna.

Det är ett delat ansvar att lyfta vikten av kompetensutveckling

En svårighet är att nå ut till de yrkesverksamma med frågan om kompetensutveckling och livslångt lärande. Det handlar både om påverkansinsatser för att uppmärksamma behov och nytta samt marknadsföring från utbildningsanordnare om kommande utbildningsstarter. Detta är ett delat ansvar mellan flera aktörer. Hästnäringens organisationer behöver ta varje chans att trumma ut ett enat budskap och visa på behovet av kompetensutveckling av yrkesverksamma, såväl bland företagare som bland arbetstagare. Utbildningsanordnare behöver bli ännu bättre på att nå de yrkesverksamma i forum där dessa finns, i ett aktivt uppsökande arbetssätt så som de ofta gör när det gäller att nå ungdomar. De behöver också vara tydligare med utbildningarnas innehåll och hur detta kan vara till nytta i en hästverksamhet.

Staten och hästnäringens organisationer kan ställa högre krav på utbildning i olika sammanhang, till exempel för tillstånd, licenser eller yrkestitlar för viss verksamhet där så är befogat. Med högre krav och ökad byråkrati finns dock en risk att fördjupa en klyfta mellan de som förstår och accepterar det som en nödvändig utveckling och de som bara vill fortsätta som innan.

Det måste finnas bra förutsättningar för att kunna delta i utbildning

Många som startar företag eller börjar arbeta inom hästnäringen är vuxna som inte har utbildning med inriktning häst sedan tidigare. Samtidigt är det inte alltid så enkelt att utbilda sig inom häst som hästföretagande med utbildning. Utbildningar på gymnasial nivå och högskolenivå riktar sig till unga respektive unga vuxna och bedrivs på heltid. Utbildningar inom yrkeshögskolan och folkhögskolan är dock mer inriktade mot vuxna och har mer varierade utbildningsformer, även om det också för dem finns en utvecklingspotential. Det krävs att utbildning på alla nivåer har undervisningsmetoder som passar målgruppen. För de verksamheter som har egen hästhållning är det särskilt svårt att överhuvudtaget kunna komma lämna verksamheten för studier, även deltidsstudier. Dessutom finns som nämnts ovan ibland en viss tröskel att komma över för att påbörja studier. Utbildningsanordnare behöver därför anpassa material och studieteknik till studieovana och ha mer digitala lösningar och flexibla

tider. Det behövs såväl campusförlagd utbildning som semidistansutbildningar och rena distansutbildningar.

Det är skillnad på att studera längre sammanhållna utbildningar som kan pågå upp till flera år och att studera enskilda korta kurser. Det handlar inte bara om att kunna lämna verksamheten med hästar som behöver hanteras varje dag, utan också att kunna försörja sig för den del som avser studier. Detta blir mer relevant ju mer omfattande studierna är. Vuxna som studerar har dessutom ofta ett större åtagande än att bara försörja sig själva och många fortbildar sig inte på grund av ekonomin. För att underlätta för vuxna att fortbilda sig mitt i arbetslivet har staten nyligen infört ett särskilt omställningsstudiestöd för vuxna mitt i arbetslivet. Med omställningsstudiestödet kan den som studerar få tillgång till betydligt högre nivåer än det vanliga studiestödet. Förutsättningen är ett behov av arbetskraft eller viss kompetens på arbetsmarknaden och stärka den sökandes egen ställning på arbetsmarknaden för att komma i fråga för omställningsstudiestödet.

4.13.5 Utbildningarnas efterfrågan och söktryck

Gymnasieutbildning

Gymnasieutbildning inom hästhållning är populärt

Gymnasieutbildning inom häst har varit relativt populärt bland ungdomar under lång tid. Det finns sådana utbildningar i nästan hela landet. Trots detta förekommer att elever inte kan dagspendla på grund av stora avstånd eller bristande kollektivtrafik och därför behöver flytta eller ha tillfälligt boende för att komma närmare utbildningen. Den fysiska tillgängligheten kan i sig ha en begränsande effekt på intresset eftersom inte alla elever i sextonårsåldern känner sig mogna att ta steget att flytta hemifrån.

Som tidigare framgått har gymnasieskolans Naturbruksprogram förändrats nyligen genom tillkomsten av en ny inriktning *Hästhållning*. Tidigare kunde gymnasieskolor ha utbildning inom hästhållning inom ramen för inriktningen *Djur* på Naturbruksprogrammet. Det finns dock även exempel på gymnasieutbildning där elever kan läsa hästrelaterade kurser när de går på andra nationella program. Många

elever vill också kombinera sitt hästintresse med att få en gymnasieexamen som ger behörighet att läsa vidare på exempelvis högskola.

Staten har sett behov av att stärka kompetensförsörjningen för välfärd och näringsliv genom en bättre matchning mellan utbildningsutbudet och arbetsmarknadens behov. Det innebär att staten ser behov av att minska antalet utbildningsplatser inom områden där eleverna inte kommer i arbete eller vidare studier till förmån för utbildningsplatser där eleverna kommer i arbete eller vidare studier. Skolverket har med anledning av det fått i uppdrag att ta fram regionala planeringsunderlag för gymnasial utbildning och gör för många län bedömningen att det finns överskott för inriktningen *Hästhållning*. Detta trots att intresset från elever och antalet utbildningsplatser för inriktningen har ökat kraftigt under senare år.

Behovet av utbildningsplatser kvarstår och kan öka

Som tidigare framgått är en av de främsta anledningarna till att eleverna har valt hästinriktningen att de vill gå ett roligt program på gymnasiet och endast cirka 15 procent uppgav att de efter gymnasiet planerar att arbeta som hästskötare, vilket är yrkesutgången för inriktningen. Det går därför att se argument för att minska antalet utbildningsplatser. Å andra sidan finns det goda argument att bibehålla, och säkert på vissa håll utöka, möjligheten att studera Naturbruksprogrammets inriktning *Hästhållning* eller andra program med hästrelaterade kurser på gymnasiet. Det första argumentet är att det finns fler yrken än hästskötare inom hästnäringen och att utbildning inom häst på gymnasiet kan vara värdefullt för vidare studier som i senare skede kan leda till arbete inom hästnäringen, till exempel ridlärare eller veterinär. I det sammanhanget kan även det argumenteras för att utbildning inom Naturbruksprogrammet skulle kunna premieras vid antagning till exempelvis SLU genom meritpoäng för vissa kurser inom programgemensamma ämnen eller kurser inom inriktningarna för att öka övergången till högre studier.

Ett annat argument är det de facto finns ett stort behov av hästskötare. Det pågår en ökande professionalisering inom hästnäringen och som utredningen konstaterat därmed ökade behov av utbildningsinsatser. Detta kan också underlätta för en ökad etablering av utbildade hästskötare inom hästnäringen. Om antalet utbildnings-

platser skulle minska kraftigt och konkurrensen genom meritvärde ökar är det troligen den andelen elever som ser framför sig att gå till vidare studier som skulle öka och konkurrera ut potentiella elever som avser att gå direkt till arbete som hästskötare efter examen. En sådan utveckling riskerar alltså att bli direkt kontraproduktiv.

Ytterligare ett argument är att det är väl känt att den stora vattendelaren för unga att kunna få arbete är att ha en genomförd gymnasieexamen respektive att inte ha det, oavsett vilket gymnasieprogram det är. Problematisk skolfrånvaro är i dag ett känt bekymmer och för många elever som kämpar för att få en gymnasieexamen kan möjligheten att få kombinera gymnasiestudier med sitt hästintresse vara avgörande. För samhället finns det stora kostnader förknippade med en misslyckad skolgång. I betänkandet *Fler vägar till arbetslivet* (SOU 2024:74)[32] finns förslag att inrätta en kortare yrkesutbildning omfattande 1 900 gymnasiepoäng. Hästutredningen anser att Naturbruksprogrammet är ett av de gymnasieprogram som bör ingå.

Ny inriktning Hästhållning

Som tidigare framgått har Naturbruksprogrammet inriktning *Hästhållning* införts relativt nyligen. Samtidigt har framförts bland annat framförts av deltagare vid hearingar att målen med utbildningar till exempelvis hästskötare måste bli tydligare och att det är problem om eleverna har olika kompetens efter formellt samma utbildning. Frågan handlar alltså även om genomförandet av utbildningen utifrån tillgängliga resurser och personalkompetens. Det innebär bland annat att utbildningsanordnare måste bli bättre på att samverka sinsemellan. Initiativ till sådan samverkan finns, till exempel mellan hästgymnasium som är kvalitetsmärkta av näringen. Utredningen anser att detta behöver förstärkas och systematiseras. Det har också framförts i flera sammanhang att ”en häst är en häst” och utbildningar till hästskötare bör ha en bredare gemensam grund och en tydligare yrkesutgång till hästskötare för alla hästsporter. I detta finns ett dilemma, med delvis motstående önskemål från branschen om en tydligare generell yrkesutgång till hästskötare, och elevers önskan att kombinera gymnasieutbildning med sitt eget specifika hästintresse. I samband med reformen Gy25 görs förändringar som går i

[32] Statens offentliga utredningar. 2024. *Fler vägar till arbetslivet*. SOU 2024:74.

riktningen att bredda. Exempelvis delas det tidigare ämnet Rid- och körkunskap upp och ämnet Ridning nivå 1 och ämnet Körning med häst blir båda obligatoriska ämnen på inriktningen *Hästhållning*.

Yrkeshögskoleutbildning

Yrkeshögskoleutbildning inom häst är som tidigare framgått betydligt mindre i omfattning när det gäller antal utbildningsplatser än utbildningar inom gymnasieskolan och antalet har legat relativt stabilt på senare år. Det har generellt varit ett mycket högt söktryck till utbildningarna de senaste fem åren, med ungefär två eller flera sökande per plats. Det framgår av Sveriges officiella statistik att exempelvis har utbildningar till hovslagare haft mellan 1,3–2,0 sökande per plats medan beridare haft mellan 2,7–5,0 sökande per plats.

Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) gör så kallade områdesanalyser inom olika områden som underlag inför beslut om tilldelning av medel för utbildningar. 2024 publicerade de en områdesanalys för häst.[33] Av rapporten framgår bland annat MYH:s bedömning av utflödet (det vill säga studerande om de tilldelade platserna nyttjas) och MYH skriver att utflödet under de närmaste åren bör bibehållas för de flesta befintliga yrken när det gäller häst inom yrkeshögskolan och kanske öka för någon. MYH är tydliga med att det är en bedömning, inte ett facit över hur det kommer att bli.

Det har framkommit vid hearingar och genom inspel till funktionsbrevlådan att det är ett problem att utbildningar beslutas för en begränsad tid. Utbildningar inom häst kräver i många fall stora praktiska resurser som är mycket kostnadskrävande att bygga upp och upplevelsen är att myndigheten inte har full förståelse för kostnaderna. Till exempel kan det handla om att ha tillräckligt många hästar, inklusive viss reservkapacitet, eftersom det trots allt handlar om levande djur som kan bli sjuka eller skadade. Utredningen konstaterar att det troligen är ett problem som delas med andra investeringstunga utbildningar. Myndigheten är medveten om att höga kostnader för vissa utbildningar är problematiska. Frågeställningen togs även upp i utredningen *Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar* (SOU 2023:31) som för närvarande bereds inom

[33] Myndigheten för yrkeshögskolan. 2024. *Områdesanalys 2024 Häst*.

Regeringskansliet[34]. MYH har numera mandat att fatta beslut om fler utbildningsstarter än de tidigare kunnat göra. Sedan 2017 har myndigheten mandat att bevilja 5 starter inom en 7-årsperiod inom samma beslut. Det bör därför kunna tillämpas för flera yrkeshögskoleutbildningar inom häst.

MYH förväntas genom sin områdesanalys ha kunskap om behov av viss yrkeskompetens nationellt. I modellen för yrkeshögskolan ingår också att de som vill starta en utbildning inom yrkeshögskolan även måste göra en lokal och regional analys av kompetensbehovet i sin ansökan. Den analysen görs lokalt i samverkan med arbetslivet. Utredningen har noterat att det finns en förvåning inom hästnäringen över att MYH lägger så stor vikt vid bedömningar från enskilda lokala företrädare utan att myndigheten har kontakt med hästnäringens organisationer på nationell nivå som kan antas ha en god bild av de långsiktiga behoven både nationellt och regionalt. Detta är en fråga som kan beröra fler branscher som har yrkeshögskoleutbildning.

Högskoleutbildning

Det råder en stor samsyn mellan staten och hästnäringens organisationer om vikten av en hippologisk högskoleutbildning. Det finns därför ömsesidiga åtaganden för att kunna genomföra en utbildning med hög kvalitet. Av utredningens direktiv framgår att det finns ett avtal mellan staten och Svensk Travsport och Svensk Galopp som innehåller bland annat bestämmelser om medel som ska avsättas av förbunden till HNS för övergripande insatser av riksintresse för hästsektorn i Sverige med särskilt fokus på utbildning, avel och uppfödning. I det avtalet ingår skrivningar om hästnäringens medfinansiering av hippologprogrammet. Utredaren ska enligt direktivet inte föreslå någon ändring gällande de medel som avsätts till HNS i enlighet med avtalet och diskussionen om de ekonomiska förutsättningarna för hippologprogrammet faller därmed utanför utredningens uppdrag.

Av direktivet framgår att utredningen ska ta hänsyn till efterfrågan från de som vill studera hästinriktade utbildningar. Utredningen har tolkat att det gäller även relativt smala utbildningar, vilket hippo-

[34] Statens offentliga utredningar. 2023. *Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar*. SOU 2023:31.

logprogrammet trots allt är med cirka 30 nya studenter varje år, fördelat på ridhäst, travhäst och islandshäst. Under många år har söktrycket till utbildningen varit relativt högt, med undantag för inriktningen travhäst. Under de allra senaste åren har dock söktrycket minskat en del och eventuellt kan det kopplas till pandemin. Inriktning travhäst har inte öppnat för ansökan de senaste åren.

Som tidigare framgått har en utredning genomförts av SLU i samarbete med HNS om hippologprogrammets framtida utveckling.[35] Bakgrunden var bland annat frågeställningar om utbildningens målgrupp, innehåll, ekonomi, studiemiljö, genomströmning och de tre riksanläggningarnas roll. Utredningsrapporten presenterades 2023. Enligt uppgifter pågår ett utvecklingsarbete men hästutredningen känner inte till några beslut om eventuella ändringar för hippologprogrammet. I rapporten från SLU framgår att hippologutbildningens innehåll och upplägg har många styrkor men också brister. En styrka är integrationen mellan teori, praktik och färdighetsträning samt integrationen och kopplingen mellan vetenskap och ridkonst, vilket ger en god grund för kommande yrken. Balansen mellan teori och egen färdighet skulle dock inom vissa delar behöva ses över. Det är värt att notera att SLU:s utredning tydligt pekar på att högskolemässigheten inom den hippologiska universitetsutbildningen till stora delar är beroende av närhet till forskning och lärarnas forskningserfarenhet. Genom ett nära samspel mellan SLU och utbildningsanläggningarna synliggörs att förutsättningarna är goda för att studenterna också ska få en nära inblick i tillämpad forskning. Ett av motiven till SLU:s utredning var att utbildningens innehåll, upplägg och former behöver belysas och diskuteras som till exempel avvägningen mellan teori, praktik och färdighetsträning och alternativa utbildningsformer. HNS och riksanläggningarna framför i rapporten att den hästnära miljön på de tre riksanläggningarna är en viktig förutsättning för programmet genom riksanläggningarnas koppling till branschen och de inriktningsspecifika resurserna som byggts upp under lång tid.

Det är tydligt i det som framkommit i hearingar och andra möten som den här utredningen har haft att det fortsatt finns ett stort intresse inom hästnäringen av att det erbjuds högskoleutbildning inom häst. Hippologprogrammets existens främjar både högskolemässighet och forskning i en näring som generellt har ett stort behov av

[35] Sveriges lantbruksuniversitet, SLU. 2023. *Hippologprogrammets framtida utveckling*.

kompetenshöjning. Det finns naturligtvis möjlighet att fördjupa sig inom häst i exempelvis utbildningar till veterinär och agronom, men hippologprogrammet så som det ser ut i dag erbjuder en helt egen profil. Utredningen anser att det är väsentligt att hippologprogrammet fortsatt har en kombination av teori och praktik och en styrka är genomförandet i nära samverkan med branschorganisationer.

Som framgått bland annat vid hearingar och inspel i funktionsbrevlådan finns en påtaglig brist på veterinärer på många håll i landet. Det är i många fall en tydlig flaskhals för hästnäringen och kan generellt medföra risker för hästvälfärden. Jordbruksverket (SJV) skriver i sin årsredovisning för 2024 om tillgången på veterinärer.[36] Det framgår att SJV under året arbetat med att säkerställa tillgången på veterinärer. Myndigheten har vidare i flera skrivelser till Regeringskansliet beskrivit de utmaningar som finns med dagens system för veterinär beredskap, men att de arbetar för att hitta en lösning i enlighet med myndighetens uppdrag. Utredningen finner det värt att notera veterinärbristen, även om utredningen inte kommer att lämna förslag för att bemöta denna eftersom det pågår särskild så kallad bokstavsutredning om tillgång till veterinärer[37].

Folkhögskoleutbildning

Utbildning inom folkhögskola för behov inom hästnäringen sker nästan uteslutande vid Hästsportens folkhögskola, även om det finns några mindre undantag. Huvudmännen för Hästsportens folkhögskola, det vill säga Svensk Travsport, Svenska Ridsportförbundet och Svensk Galopp, står som garanter för att utbildningen ska erbjuda ett relevant urval av kurser och utbildningar. Samtidigt konstaterar Hästsportens folkhögskola själv i verksamhetsberättelsen för 2023 att söktrycket har varierat under året och menar att det ekonomiska läget i landet speglar söktrycket på vissa utbildningar. Kostnader för resor och boende kan vara en orsak till detta. Vidare konstaterar de också att 2023 har varit ett omvälvande år med stora besparingar inom folkbildningen vilket har medfört att även de har fått se över verksamheten än mer, vad kan genomföras eller inte, samtidigt som de egentligen vill utöka verksamheten inom flera områden.

[36] Jordbruksverket. 2025. Årsredovisning 2024.
[37] Regeringen. 2024. *Uppdrag att utreda utformningen av en tillgänglig, hållbar och effektiv veterinär beredskap*. LI2024/01428.

Även utredningen finner det oroväckande om antal utbildningsplatser och söktrycket för hästutbildning inom folkhögskolan minskar. Det är ingen tvekan om att folkhögskolan är en nyckelaktör för en behövlig kompetenshöjning inom hästnäringen i stort. Diskussioner om kostnader för deltagare och tillgänglighet till utbildningarna är central. Folkhögskolan behöver också få stor draghjälp från hästnäringens alla organisationer för att nå de redan yrkesverksamma samt för att påvisa det faktiska utbudet och nyttan för dem med att studera.

Övriga utbildningar

Det har tidigare framgått att hästnäringens organisationer erbjuder ett stort och varierat utbud av kurser och möjligheter till kompetensutveckling. Det kan handla om allt från enstaka träffar till längre och mer omfattande utbildningar för ett yrke. Utgångspunkten är generellt att respektive organisation strävar efter att erbjuda ett utbud för sina egna medlemmars behov, även om några organisationer inte har krav på medlemskap för att delta. Kurserna erbjuds ofta till självkostnadspris eller i en del fall genom finansiering inom ramen för en organisations ordinarie verksamhet.

Som utredningen konstaterat finns det ett stort kompetensutvecklingsbehov för näringens yrkesverksamma. Utredningen har tagit del av flera synpunkter, exempelvis genom möten som utredningen haft och genom den funktionsbrevlåda som hållits öppen, att det är olyckligt att vissa utbildningsinsatser förbehålls en organisations egna medlemmar. Detta kan bygga på historiska traditioner och vara naturligt att som förening verka främst för sina egna medlemmar. Samtidigt kan hästnäringen som helhet vara betjänt av ökad öppenhet och utökad samverkan mellan organisationerna. Exempelvis skulle relevanta kurser kunna hållas öppna även för medlemmar i andra branschorganisationer via närmare samverkan om resurser och genomförande.

Det finns ett grundläggande problem med lönsamhet i hästnäringen och samtidigt kan det som också nämnts tidigare vara svårt som företagare inom hästnäringen att lämna den egna verksamheten för att fortbilda sig eller sina medarbetare. Det innebär att en företagare mycket noga måste väga nyttan med en viss kurs eller utbildning mot kostnaden för att delta. Det finns alltså goda skäl att anta

att om det vore möjligt att sänka kostnaden skulle tröskeln vara lägre att delta och då kan alternativ till självkostnadspris behöva övervägas. Det kan exempelvis vara genom subventionering av avgiften för deltagande för vissa kurser som näringen anser vara särskilt viktiga.

Avslutande kommentar om efterfrågan på utbildning

Möjlighet att anställa i näringen påverkar efterfrågan på utbildning

Efterfrågan på utbildningar påverkas starkt av möjligheten att få ett arbete efter utbildningen. Det förutsätter att arbetsgivare efterfrågar utbildad arbetskraft och har möjlighet att betala för det, det vill säga det är också direkt kopplat till lönsamheten i branschen. Som tidigare nämnts uppger ungefär hälften av arbetsgivarna att de egentligen har behov av mer personal. Det har framförts att sänkta arbetsgivaravgifter generellt, men särskilt för ungdomar, skulle underlätta möjligheten för arbetsgivare inom hästnäringen att anställa fler. Detta har varit en aktuell fråga under många år. Senast under pandemin infördes tillfälligt som en stimulansåtgärd en nedsättning av arbetsgivaravgifter för unga i åldern 18–23 år. Argumentationen var att en nedsättning av arbetsgivaravgifterna för unga skulle förbättra för unga på arbetsmarknaden och samtidigt förbättra möjligheterna för företag att behålla och nyanställa personal. Det framgår dock av direktivet att den här utredningen inte ska föreslå åtgärder eller bedömningar på skatteområdet.

Kvinnor är kraftigt överrepresenterade inom utbildningarna

Av nationell statistik framgår vidare att det är en kraftig överrepresentation av kvinnor inom utbildningar på olika nivå för arbete i hästnäringen. Exempelvis Skolverket konstaterar generellt att om könsfördelningen är mycket ojämn på en utbildning eller i ett yrke tyder det på att det finns könsstereotypa föreställningar som gör att inte alla ser det som ett reellt alternativ.[38] Det betyder att det finns potential att arbeta för att synliggöra utbildningar och relevanta yrken för fler, för att öka antalet som utbildas. Skolverket noterar att flera av utbildningarna inom gymnasieskolan som har de största

[38] Skolverket. 2023. *Utbud och efterfrågan på gymnasial utbildning*. Rapport 2023:12.

könsskillnaderna bland elever och sökande är samma utbildningar som SCB bedömer att det är risk för brist på utbildade i från. För att få en jämnare könsfördelning och bättre kompetensförsörjning i hästnäringen krävs alltså att fler män väljer att gå de utbildningar inom häst som för närvarande är kvinnodominerade.

Vidare ger SCB vartannat år ut ”På tal om kvinnor och män”, numera i digitalt format.[39] Där pekas på att jämställdhet i Sverige skapas där beslut fattas, resurser fördelas och normer skapas. I hög grad påverkas detta av könsfördelningen inom olika sektorer på arbetsmarknaden. I statistiken är det vanligt att en jämn könsfördelning betyder att minst 40 procent är kvinnor och minst 40 procent är män. Generellt är den ekonomiska jämställdheten sämre inom kvinnodominerade yrken. I direktivet till utredningen pekas som exempel på att 90 procent av hästhållarna vid såväl ridskolor som turridningsföretag är kvinnor. Frågor om jämställdhet är därmed synnerligen relevanta för rekrytering till hästnäringen.

Jordbruksverket godkänner vissa utbildningar

Vissa utbildningar har krav på sig att godkännas av Jordbruksverket. Detta rör utbildningar inom gruppen djurhälsopersonal, exempelvis utbildningar för seminverksamhet och utbildningar för hovslagare. Det kan handla om att myndigheten ska godkänna vissa kursplaner och att utbildningsanordnare kan visa att man har tillräcklig kompetens och andra förutsättningar för att genomföra utbildningarna. Det kan noteras att Jordbruksverket alltså inte har ansvar för dimensionering eller placering av dessa utbildningar, det vill säga myndigheten tar inte ställning till över- eller underdimensionering av antal utbildningsplatser nationellt eller regionalt.

Personal med yrkesspecifik utbildning ger bättre produktivitet

I en nyligen publicerad studie undersöks yrkeskompetensens betydelse för företagens produktivitet inom hästnäringen.[40] Studien baseras på nationella registerdata där företag inom hästnäringen följs över

[39] Statistiska centralbyrån, SCB. 2024. *På tal om kvinnor och män*. 1654–1707 (Online).
[40] Institutet för näringslivsforskning. 2025. *The Role of Specialized Knowledge and 'Know-How' for Firm Productivity: Evidence from the Equine Industry*.

perioden 2010–2022 utifrån deras SNI-kod[41]. Detta kopplas sedan till de anställdas utbildning enligt utbildningarnas SUN-kod[42]. I studien skiljs på arbetskraftens formella utbildningsbakgrund och deras samlade arbetslivserfarenhet inom näringen. Enligt studiens resultat finns en korrelation av yrkesspecifik utbildning och en ökning av den genomsnittliga produktiviteten på omkring 11 procent. Det finns dock stora skillnader mellan företagen och korrelation finns endast för företag som är specialiserade inom hästsport och tävling. Det är emellertid inom dessa områden som företag är mer benägna att ha personal med yrkesspecifik kompetens. Författarna skriver även i sin analys att de inte tagit hänsyn till eventuella skillnader i utbildningars kvalitet, vilket talar för att betydelsen av en relevant utbildning kan vara underskattad i studien.

Det finns goda möjligheter till utbildning och kompetensutveckling

Av direktivet framgår att utredaren vid behov ska föreslå effektiva och ändamålsenliga utbildningar som täcker hästnäringens och arbetsmarknadens behov samt efterfrågan från de som vill studera hästinriktade utbildningar. Utredningen kan konstatera att i huvudsak finns goda möjligheter till såväl grundläggande utbildning som kompetensutveckling för yrkesverksamma inom hästnäringen. Det framgår också att det pågår vissa förändringar av utbildningar i det formella utbildningssystemet. Det är svårt för utredningen att fullt ut bedöma hur dessa förändringar kommer genomföras och konsekvenserna av dem, exempelvis när det gäller gymnasieutbildning och högskoleutbildning inom hästhållning. När det gäller kortare utbildningar och kurser som främst sker genom Hästsportens folkhögskola eller av branschorganisationerna själva bedömer utredningen att de i stort är anpassade till efterfrågan och behoven från hästnäringen.

Sammantaget framkommer dock i analysen vissa behov som inte är fullt ut tillgodosedda i dagsläget, exempelvis att möjligheten att delta i utbildningar behöver underlättas. Utredningen återkommer nedan med några förslag och bedömningar.

[41] Standarden för svensk näringsgrensindelning, SNI, är främst en statistisk standard som används för att klassificera enheter som företag och arbetsställen efter deras ekonomiska aktiviteter (Källa SCB).
[42] Svensk utbildningsklassifikation (SUN) används för klassificering av utbildning. SUN ger förutsättningar för att framställa jämförbar statistik och analys av befolkningens utbildning och det svenska utbildningssystemet såväl nationellt som internationellt (Källa SCB).

4.14 Utredarens överväganden och förslag

Detta avsnitt innehåller utredarens bedömningar och förslag gällande utbildningsbehov inom hästnäringen. Dessa baseras på utredningens kartläggning och analys av hästnäringens behov av kompetensförsörjning och kompetensutveckling.

Utredarens bedömningar:

- Befintliga överlapp mellan utbildningar inom hästnäringen bedöms inte utgöra ett problem. Utbildningar inom häst kan och bör kunna bedrivas inom samma område på olika nivå inom gymnasieskola, yrkeshögskola och högskola. Folkhögskola och branschorganisationernas egna utbildningar är bra komplement till dessa utbildningar. De utbildningar som har visst överlapp riktar sig i huvudsak till olika målgrupper.
- Utbildningar på alla nivåer behöver ha ett tydligt fokus på hästvälfärdsfrågor. Hästars välfärd är en central fråga för hela hästnäringen.
- Det behövs ett ökat utbud av utbildning för de som redan är yrkesverksamma inom hästnäringen.
  - Utbildningar på gymnasial nivå och universitetsnivå bör i högre grad erbjuda utbildning även för vuxna.
  - Utbildning inom områden som affärsutveckling, arbetsmiljö och arbetsrätt bidrar till stärkt företagande.
  - Utbildningsanordnare behöver i än högre grad anpassa sina utbildningsformer på alla nivåer för att ge dem som redan är yrkesverksamma bättre möjligheter att delta.
- Utbildningsanordnare bör ansöka om att starta utbildningar i den pilotverksamhet med Nationell yrkesutbildning som pågår eftersom den lämpar sig väl för utbildning inom hästnäringen. Myndigheten för yrkeshögskolan har beslutat att avgränsa vilka utbildningsområden som kan tilldelas statsbidrag och naturbruk är ett av dessa områden.
- Folkhögskolan bör erbjuda riktade utbildningar för anläggningsskötare inom hästverksamheter.

678

- För ökad långsiktighet bör Myndigheten för yrkeshögskolan fatta beslut om fler utbildningsstarter åt gången avseende vissa yrkeshögskoleutbildningar inom häst. Myndigheten använder inte fullt ut det bemyndigande som finns att bevilja upp till 5 utbildningsstarter.
- Det är viktigt att värna utbildning på högskolenivå inom häst. I en översyn av hippologprogrammet bör särskilt beaktas utbildningens särart i utformningen, med en kombination av teori och praktik.

Utredarens förslag:

- Regeringen ger Skolverket ett uppdrag att ta fram yrkespaket för hästskötare respektive anläggningsskötare för gymnasial vuxenutbildning.
- Regeringen ger Myndigheten för yrkeshögskolan ett återrapporteringskrav avseende beslut om yrkeshögskoleutbildningar inom häst. I återrapporteringskravet ska framgå hur kontakt har skett med relevanta organisationer på nationell nivå inom hästnäringen.
- Regeringen tillser att yrkeshögskoleutbildning inom häst inkluderas i förslaget om stabila förutsättningar för investeringstunga utbildningsmiljöer, förutsatt att förslaget från utredningen *Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar* (SOU 2023:31) tas vidare.
- Regeringen tar initiativ till att utreda krav på utbildningar för exempelvis seminassistenter och husdjurstekniker för ultraljudsundersökningar inför insemination samt dräktighetskontroller av ston. Detta förutsätter att regeringen tar initiativ till att utreda att ge andra yrkeskårer än veterinär sådan möjlighet.

Skälen för utredarens bedömningar

4.14.1 Befintliga överlapp mellan utbildningar bedöms inte utgöra ett problem

Utredaren påminner om att det är viktigt att hålla isär begreppet överlapp från det faktum att utbildningar kan bedrivas inom samma område men på olika nivå, till exempel gymnasial nivå eller högskolenivå. Utredningen har gjort en grundlig genomgång utifrån den svenska referensramen för kvalifikationer (SeQF), bland annat när det gäller examina från gymnasieskola, yrkeshögskola och högskola. Som framgår av utredningens kartläggning och analys finns det några områden där det finns ett potentiellt överlapp.

Ett område med potentiellt överlapp är utbildning inom folkhögskola jämfört med utbildningar inom skolväsendet. När det gäller hästrelaterade utbildningar och kurser finns ett överlapp mellan framför allt utbildning på gymnasieskolans Naturbruksprogram, inriktningen *Hästhållning*, och vissa kurser inom folkhögskolan. Dessa utbildningar har dock helt olika målgrupper. Utredaren bedömer därför att det inte är ett problem med överlapp.

Utredaren bedömer utifrån kartläggning och analys att det tydligaste exemplet på överlapp mellan utbildningar är när det gäller utbildning till ridlärare. Det är viktigt att påminna om att ridlärare är en yrkestitel inom hästnäringen som kan erhållas av SvRF genom yrkesprov för diplomering. Det är inte en egen examen för genomgången utbildning. Det finns dock flera sätt att utbilda sig inför ett sådant yrkesprov; inom folkhögskola, yrkeshögskola respektive högskola. En förklaring är att utbildningarna delvis vänder sig till olika målgrupper, till exempel huruvida de studerande är relativt unga, redan är yrkesverksamma eller studerar en bredare utbildning än bara ridlärare. De parallella systemen med överlapp av utbildningar för att bli ridlärare kan alltså på så sätt motiveras. Detta är också ett förhållande som varat över lång tid.

Ett annat potentiellt överlapp gäller generellt utbildningar på högskolenivå respektive yrkeshögskola eftersom utbildningarna bedrivs på eftergymnasial nivå. Det är framför allt utbildning på grundnivå inom högskolan som kan ha visst överlapp med utbildning som leder till kvalificerad yrkeshögskoleexamen. Utredaren bedömer att överlappet inte är ett problem eftersom utbildningsformerna har olika mål, karaktär och olika behörighetskrav för antagning. Detta är inte

unikt för hästrelaterade utbildningar utan finns även exempelvis i utbildningar inom teknik. Det bedrivs heller ingen kvalificerad yrkeshögskoleutbildning inom hästnäringen för närvarande.

Utredaren bedömer sammanfattningsvis att omotiverade överlapp mellan utbildningar inte utgör ett problem.

4.14.2 Utbildningar på alla nivåer behöver ha ett tydligt fokus på hästvälfärdsfrågor

Hästars välfärd är en central fråga för hela hästnäringen. Hästvälfärd är ett begrepp som omfattar hästars mentala och fysiska mående. Bland annat vid hearingar och via funktionsbrevlådan har det framförts att hästnäringen står inför utmaningar när det gäller djurskydd och djurvälfärd. Utredaren delar uppfattningen att hästnäringen i vissa delar måste våga ifrågasätta befintliga strukturer och rutiner för att säkerställa moderna och goda förutsättningar för hästhållning i enlighet med gällande lagar. Missförhållanden som upptäcks inom hästsport eller hästnäringen i stort uppmärksammas också ofta i media.

När det gäller utbildningsväsendet är hästvälfärd redan en naturlig del av innehållet i många ämnen och kurser inom utbildningar för häst. Hästens beteende och behov är givetvis centrala. Samtidigt finns det skäl att ytterligare förstärka detta inslag i utbildningarna. Detta gäller även för kurser och andra aktiviteter som anordnas av hästnäringens egna branschorganisationer.

Utredaren bedömer att hästvälfärd är en viktig fråga som inte bara är en intern fråga för hästnäringen. Det behövs därmed ett ökat fokus på hästvälfärd och en tydligare koppling till övriga samhällets syn på hästhållning och användning av häst i människans tjänst. Vid alla kommande översyner av styrdokumenten inom utbildningsväsendet bör hästnäringens organisationer bistå berörda myndigheter med kunskap och synpunkter för att säkerställa den här aspekten i utbildningarnas utformning. Det krävs inte ändringar i statliga regleringar för att möjliggöra detta.

4.14.3 Det behövs ett ökat utbud av utbildning för de som redan är yrkesverksamma

Utredaren konstaterar att det är relativt vanligt förekommande att det finns behov för redan yrkesverksamma att kunna få kompetensutveckling. Som framkommit finns det flera aspekter av detta. För det första kan kompetensutveckling ske på olika sätt. Det kan exempelvis handla om lärande på arbetsplatsen genom handledning, kortare kurser som erbjuds av branschorganisationer eller utbildning inom det formella utbildningsväsendet. Utredaren menar att det är viktigt att det finns en bredd i utbudet av möjligheter för kompetensutveckling som speglar branschens behov och förutsättningar.

Det första steget är att arbetstagare, arbetsgivare eller egenföretagare inser och förstår behovet av kompetensutveckling. Det kan kräva ett ändrat förhållningssätt till livslångt lärande. Som framkommit är det en svårighet att nå ut till de yrkesverksamma med detta budskap. Utredaren bedömer att det är ett delat ansvar som berör hästnäringens organisationer, utbildningsanordnare och även ytterst staten. Utredaren bedömer att staten och hästnäringens organisationer skulle kunna ställa högre krav på utbildning i olika sammanhang, till exempel för tillstånd, licenser eller yrkestitlar för viss verksamhet där så är befogat.

En annan aspekt som tidigare nämnts är att hästföretagare till största delen är intressedrivna. Utbildning inom områden som affärsutveckling, arbetsmiljö och arbetsrätt kan enligt utredaren bidra till att stärka företagandet och tydliggöra skillnaden mellan företagande och hobbyverksamhet. Utredaren bedömer att på så sätt kan också fler personer våga starta företag och bli bra på att driva företag på affärsmässig grund inom hästnäringen. Det kommer också öka attraktiviteten och därmed rekryteringen av kompetens till hästnäringen. För att kunna få en förändring över tid krävs också ett konsumenttryck, det vill säga att de som köper varor och tjänster behöver ha en ökad medvetenhet eller ställa krav på relevant utbildning hos leverantörerna av varor och tjänster.

Utredaren konstaterar vidare att det i praktiken inte alltid är så enkelt att utbilda sig inom häst som vuxen. För de verksamheter som har egen hästhållning är det förstås särskilt svårt att överhuvudtaget lämna verksamheten för att kunna fortbilda sig. Det måste bli lättare att kombinera nuvarande arbete eller hästföretagande med

olika former av utbildning och kompetensutveckling och därför behöver utbildningar ha undervisningsmetoder som passar den här målgruppen. Det handlar exempelvis om att erbjuda korta kurser med flexibla undervisningsmetoder inom alla former av utbildningar. Utbildningar på gymnasial nivå och universitetsnivå borde i högre grad kunna erbjuda utbildning även för vuxna. Det finns inga formella hinder för detta. I stället handlar det om att öka efterfrågan från näringen och om bättre matchning av utbildningsanordnarnas utbud. Som framgår nedan har utredaren förslag om vissa utbildningar som bör erbjudas inom komvux.

Utredaren bedömer sammanfattningsvis att det behövs ett ökat utbud av utbildning för de som redan är yrkesverksamma inom hästnäringen. En höjning av den generella kompetensnivån bland de yrkesverksamma är en viktig faktor för att skapa en bredare professionalisering och ökad produktivitet inom hästnäringen. Utredaren bedömer att det huvudsakligen är en fråga som kan och bör hanteras av branschens egna organisationer och av respektive utbildningsanordnare. Det krävs inte ändringar i statliga regleringar för att möjliggöra detta.

4.14.4 Starta utbildningar i pilotverksamheten med Nationell yrkesutbildning

Det pågår som tidigare nämnts en pilotverksamhet med Nationell yrkesutbildning (NY). Det är en ny form av yrkesutbildning på gymnasial nivå för vuxna med utgångspunkt i den modell som tillämpas för yrkeshögskolan. Det framgår av förordning (2024:107) om stöd för en nationell yrkesutbildning[43] att utbildningen bland annat ska svara mot arbetslivets behov av kompetens, utformas så att en hög kvalitet och yrkesrelevans nås och ha sin grund i kunskap som genererats dels i produktionen av varor och tjänster, dels i vetenskap. Den ska vidare ge sådana teoretiska, praktiska och erfarenhetsbaserade kunskaper och färdigheter som krävs för att självständigt och i arbetslag kunna utföra uppgifter i arbetslivet samt teoretisk förankring inom yrkesområdet och väsentligen utvecklas och bedrivas i samarbete med de delar av arbetslivet som berörs av utbildningen. Utre-

[43] Svensk författningssamling. 2024. Förordning (2024:107) om stöd för en nationell yrkesutbildning.

daren bedömer att detta i hög grad lämpar sig för utbildning inom hästnäringen.

Det framgår vidare av förordningen att en person är behörig att antas till utbildningen från och med andra kalenderhalvåret det år han eller hon fyller 20 år samt har godkända betyg från grundskolan eller motsvarande utbildning. Det är också möjligt att bli antagen för den som genom utländsk utbildning, praktisk erfarenhet eller på grund av någon annan omständighet har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utredaren bedömer att detta är en utbildning som kan fylla ett behov när det gäller kompetensförsörjning till hästnäringen eftersom det är en utbildning som riktar sig till vuxna.

Myndigheten för yrkeshögskolan har i uppdrag att förbereda och genomföra pilotverksamheten. Myndigheten har beslutat att avgränsa vilka utbildningsområden som kan tilldelas statsbidrag, men naturbruk är ett av dessa områden. Intresset har inledningsvis varit stort från olika branscher och konkurrensen kan förväntas vara fortsatt hög. Utredaren bedömer dock ändå att det är särskilt lämpligt att branschen i samarbete med utbildningsanordnare ser över möjligheter att ansöka om att starta utbildning inom den pilotverksamhet som pågår eftersom den lämpar sig väl för utbildning inom hästnäringen. Det krävs inte ändringar i statliga regleringar för att möjliggöra detta.

4.14.5 Folkhögskolan bör erbjuda riktade utbildningar för anläggningsskötare

Utbildningar inom folkhögskola omfattar utbildning för vuxna på olika nivåer. Folkhögskolor utgör ett alternativ till formella utbildningar. Eftersom Hästsportens folkhögskola har det särskilda syftet att öka det allmänna hästkunnandet inom rid-, trav- och galoppsporterna finns stora möjligheter för dem att anpassa utbildningsutbudet efter hästnäringens behov. Utredaren bedömer därför att folkhögskolans utbud har en stor betydelse både för kompetensutveckling för de som redan är yrkesverksamma i hästnäringen och för mer grundläggande utbildning för vuxna som behöver det för att kunna arbeta i hästnäringen i framtiden.

I utredningen har uppmärksammats att det behövs fler som har utbildning avseende anläggnings- och fastighetsskötsel. En kortare

utbildning för vuxna för det ändamålet skulle därmed fylla ett syfte. Utredaren bedömer att en sådan skulle kunna vara särskilt lämplig för de som står långt från arbetsmarknaden. Som framgår nedan anser utredaren vidare att regeringen ska ge Skolverket ett uppdrag att ta fram så kallade yrkespaket för hästskötare respektive anläggningsskötare inom komvux. Utredaren bedömer att även folkhögskolan bör överväga möjligheten att i samverkan med hästnäringens organisationer erbjuda riktade utbildningar för anläggningsskötare inom hästverksamheter.

4.14.6 Det behövs bättre långsiktighet för hästutbildningar inom yrkeshögskolan

I utredningen har det framkommit att det är ett problem för hästutbildningar inom yrkeshögskolan att de beslutas för relativt få utbildningsstarter. Utredaren är medveten om yrkeshögskolans grundläggande tanke att genom beslut av ett begränsat antal utbildningsstarter ska utbildningarna hålla hög relevans och kontinuerligt anpassas efter arbetsmarknadens behov. Samtidigt menar utredaren att utbildningar inom häst i många fall är investeringstunga och kostnadskrävande. Utredaren menar att problemet troligen delas med andra investeringstunga utbildningar.

Frågeställningen togs även upp i utredningen *Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar* (SOU 2023:31)[44] som för närvarande bereds inom Regeringskansliet. Den utredningen bedömer att Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) bör fortsätta att ta initiativ för att skapa förutsättningar för långsiktig planering för utbildningsanordnare genom att förenkla ansökningsprocessen för anordnarna samt lämnar förslag om att en ny utredning ska få i uppdrag att identifiera behovet av särskilda utbildningsmiljöer och utreda hur staten på ett samhällsekonomiskt sätt kan stimulera att sådana miljöer skapas.

Utredaren bedömer att det behövs bättre långsiktighet för hästutbildningar inom yrkeshögskolan. MYH har redan nu mandat att fatta beslut om fler utbildningsstarter än de tidigare kunnat göra. Sedan 2017 har myndigheten mandat att bevilja 5 starter inom en 7-årsperiod inom samma beslut.

[44] Statens offentliga utredningar. 2023. *Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar*. SOU 2023:31.

Utredaren bedömer att beslut om fler utbildningsstarter bör kunna tillämpas för flera yrkeshögskoleutbildningar inom häst redan nu. Ett ytterligare skäl är att det kan också handla om beslut för utbildningar som de facto har funnits inom yrkeshögskolan under lång tid och som fyller ett behov som är samhällsviktigt och kommer att kvarstå även på lång sikt. Det krävs inte ändringar i statliga regleringar för att möjliggöra detta och det är inte nödvändigt att invänta utfallet av beredningen av utredningen Framtidens yrkeshögskola.

4.14.7 Utbildning på högskolenivå inom häst bör värnas

Det har tidigare framgått att det finns en stor samsyn mellan staten och hästnäringens organisationer om vikten av en hippologisk högskoleutbildning. Det framgår även i utredningens direktiv där det i uppdraget att kartlägga utbildningsbehovet inom hästnäringen resoneras mycket om hippologprogrammet och dess bakgrund.

Som tidigare framgått har en särskild utredning genomförts av SLU i samarbete med HNS om hippologprogrammets framtida utveckling. I rapporten från SLU framgår att hippologutbildningens innehåll och upplägg har många styrkor men också brister. En styrka är integrationen mellan teori, praktik och färdighetsträning samt integrationen och kopplingen mellan vetenskap och ridkonst, vilket ger en god grund för kommande yrken. SLU:s utredning menar att högskolemässigheten inom den hippologiska universitetsutbildningen till stora delar är beroende av närhet till forskning och lärarnas forskningserfarenhet.

Som tidigare har nämnts finns andra högskoleutbildningar som kan leda till yrkesverksamhet inom hästnäringen, till exempel veterinärer, agronomer, etologer och gymnasielärare. Samtidigt erbjuder hippologprogrammet så som det ser ut i dag en helt egen profil. Utredaren bedömer att hippologprogrammet är en angelägenhet för hela hästnäringen och att det är viktigt med en god dialog mellan hästnäringens organisationer, utbildningsanordnarna och SLU. På så sätt kan hippologprogrammets relevans och utveckling säkerställas för framtida behov.

Utredaren ska enligt direktivet inte föreslå någon ändring gällande de medel som avsätts till HNS och diskussionen om de ekonomiska förutsättningarna för hippologprogrammet faller därmed

utanför utredningens uppdrag. Utredaren bedömer dock generellt att utbildning på högskolenivå inom häst bör värnas. Det är väsentligt att det inom hästnäringen liksom andra branscher finns högskoleutbildningar med nära anknytning till forskning. Enligt uppgifter till hästutredningen pågår ett utvecklingsarbete gällande hippologprogrammet. Utredaren bedömer att i en översyn av hippologprogrammet bör särskilt beaktas utbildningens särart i utformningen, med en kombination av teori och praktik samt genomförande i nära samverkan med branschorganisationer.

Skälen för utredarens förslag

4.14.8 Skolverket ska fram yrkespaket för hästskötare respektive anläggningsskötare

Yrkespaket inom komvux är en sammanhållen kombination av nationella kurser på gymnasial nivå som är relevanta för ett yrkesområde. Skolverket tar fram exempel på sådana yrkespaket i samråd med branschkunniga och de nationella programråden för att säkerställa att yrkespaketens kursinnehåll motsvarar kompetenskraven på nationell nivå inom olika yrkesområden. Exempel på befintliga yrkespaket är *Djurskötare i mjölkproduktion* respektive *Skötsel av utemiljöer*. Skolverkets exempel på yrkespaket utgör ett stöd för skolhuvudmän och är frivilliga att använda. Skolhuvudmän kan också ta fram egna yrkespaket efter ett lokalt eller regionalt behov på arbetsmarknaden. Det finns flera sådana exempel.

Utredaren bedömer att det behövs mer utbildning för vuxna som redan är yrkesverksamma inom hästnäringen. Det behövs även yrkesutbildningar för vuxna som är intresserade av att arbeta i hästverksamheter. I utredningen har uppmärksammats att det finns en brist på personer som har utbildning som hästskötare eller inom anläggnings- och fastighetsskötsel.

Som tidigare framgått bedömer utredaren även att folkhögskolan bör överväga möjligheten att i samverkan med hästnäringens organisationer erbjuda riktade utbildningar för anläggningsskötare inom hästverksamheter. Utredaren bedömer att även om målgruppen i de här fallen delvis kan vara densamma så kan den slutliga utformningen av en utbildning från de olika utbildningsformerna skilja sig åt och

motivera visst överlapp, på samma sätt som är fallet med andra utbildningar på gymnasial nivå i dag.

Utredarens förslag är att regeringen ska ge Skolverket ett uppdrag att ta fram så kallade yrkespaket för hästskötare respektive anläggningsskötare för hästverksamhet för att underlätta för vuxna att kunna få en sådan gymnasieutbildning inom komvux. Utredaren bedömer att sådana utbildningar kan vara lämpliga även för personer som står långt från arbetsmarknaden.

4.14.9 Myndigheten för yrkeshögskolan ges ett återrapporteringskrav

Utredaren konstaterar att Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) förväntas genom sin områdesanalys ha kunskap om behov av viss yrkeskompetens nationellt. Som tidigare framgått innebär modellen för yrkeshögskolan att de som vill starta en utbildning inom yrkeshögskolan måste göra en lokal och regional analys av kompetensbehovet i sin ansökan. Den analysen görs lokalt i samverkan med arbetslivet. Utredaren konstaterar att MYH lägger stor vikt vid bedömningar från enskilda lokala företrädare utan att myndigheten har kontakt med hästnäringens organisationer på nationell nivå som får antas ha en god bild av de långsiktiga behoven både nationellt och regionalt.

Utredaren bedömer att MYH bör se över underlag och transparens för beslut om utbildningsstarter för yrkeshögskoleutbildningar inom häst. I detta ingår att förutom myndighetens egna områdesanalyser och regionala avstämningar bör avstämning även ske med relevanta organisationer på nationell nivå inom hästnäringen. Detta är en fråga som kan beröra fler branscher som har yrkeshögskoleutbildning.

Utredarens förslag är att MYH bör få återrapporteringskrav för beslut om yrkeshögskoleutbildningar inom häst.

4.14.10 Hästutbildningar inkluderas i förslaget om stabila förutsättningar för investeringstunga utbildningsmiljöer

Utredaren bedömer att yrkeshögskoleutbildningar inom häst är kostnadskrävande. Det krävs i många fall stora praktiska resurser som också tar tid att bygga upp. Till exempel kan det handla om att ha tillräckligt många hästar, inklusive viss reservkapacitet, eftersom det trots allt handlar om levande djur som kan bli sjuka eller skadade.

Som tidigare framgått togs frågeställningen upp i utredningen *Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar* (SOU 2023:31) som för närvarande bereds inom Regeringskansliet. Den utredningen har lämnat förslag om att en ny utredning ska få i uppdrag att identifiera behovet av särskilda utbildningsmiljöer och utreda hur staten på ett samhällsekonomiskt sätt kan stimulera att sådana miljöer skapas. Av betänkandet *Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar* framgår vidare att för att utbildningsmiljöer som ger stabila förutsättningar för investeringstunga utbildningar ska komma till stånd behöver staten långsiktigt ta ansvar för finansieringen, samtidigt som flera aktörer delar på kostnaderna. Dessutom bedöms att möjligheten att dela miljöer med andra utbildningsformer är nödvändig. Av betänkandet framgår vidare att om staten tar ett ansvar för en långsiktig finansiering för gemensamma utbildningsmiljöer ökar förutsättningar för kostnadseffektiva lösningar för flera aktörer, till exempel för högskolan, yrkeshögskolan och eventuellt andra utbildningsformer såsom yrkesutbildning på gymnasial nivå. Därmed kan också flera aktörer vara med och bidra med finansiering och när flera utbildningsformer delar på kostnaderna skapar det också möjlighet att erbjuda utbildningar på fler orter.

Utredaren bedömer att det finns goda förutsättningar för sådana utbildningsmiljöer inom hästutbildning. Utredaren pekar på att riksanläggningarna Flyinge, Ridskolan Strömsholm och Wången redan är exempel på nationella kunskapscentrum för utbildning och forskning inom hästnäringen. Genom att nyttja dessa kan också synergieffekter uppnås. Utredarens förslag är att regeringen tillser att yrkeshögskoleutbildning inom häst inkluderas i förslaget om stabila förutsättningar för investeringstunga utbildningsmiljöer, förutsatt att förslaget från utredningen Framtidens yrkeshögskola tas vidare.

4.14.11 Utred krav på utbildningar för ultraljudsundersökningar

Det har tidigare framgått att utredaren föreslår att regeringen tar initiativ till en utredning om att ge andra yrkeskårer än veterinär, exempelvis seminassistenter och husdjurstekniker, möjlighet att efter utbildning utföra ultraljudsundersökningar inför seminering och dräktighetsundersökning av ston. Med förslaget bedömer utredaren att bristen på veterinärer i allmänhet, och seminveterinärer i synnerhet, åtminstone till del kan kompenseras.

Beroende på vad en sådan utredning kommer fram till kan det bli aktuellt att säkerställa att det finns relevant utbildning för dessa yrken om de får möjlighet till ett utökat ansvar när det gäller ultraljudsundersökningar. Utbildningen kan vara grundad på motsvarande tid och kvalitet som veterinärstudenter får inom sin utbildning när det gäller praktisk träning inom rektalisering och gynekologisk undersökning av ston samt teoretiska kunskaper som är nödvändiga för att tolka rektal- och ultraljudsundersökningsfynd.

5 Möjligheter för fler att delta i hästverksamheter

5.1 Utredningens uppdrag

Utredaren har i uppdrag att analysera och föreslå åtgärder som tillgängliggör hästsporten för fler barn och ungdomar. Utredaren ska analysera vilka hinder som begränsar deltagandet i hästsport och hur dessa kan lösas samt vilka effekter en ökad delaktighet skulle kunna få för samhället. Vidare ska utredaren analysera hur hästsporten och den övriga idrottsrörelsen kan lära av varandra för att skapa ökad delaktighet, hälsa och en meningsfull fritid. Utredaren ska föreslå åtgärder som tillgängliggör hästsporten för fler barn och unga i hela landet, med särskilt fokus på områden där utanförskapet är stort.

Enligt direktivet ska utredaren inte föreslå åtgärder eller göra bedömningar på skatteområdet.

5.2 Inspel om ökat deltagande i hästverksamhet

I utredningens direktiv lyfts att barn och ungdomar har behov av en trygg, aktiv och meningsfull fritid. För att förebygga utanförskap krävs tidiga insatser och möjligheter för barn och unga att ha en meningsfull fritid. En strukturerad fritid med aktiviteter som är organiserade, ledarledda och regelbundna har positiva effekter på barns fysiska och psykiska hälsa. Det kan också skapa förutsättningar för att förebygga beroendesjukdom, kriminalitet och psykisk ohälsa. Vidare pekar direktivet på att intresset för hästar är stort hos barn och unga. Ridsporten beskrivs som Sveriges näst största ungdomsidrott och Sveriges största parasport. Inom hästsporten, som består av ridning, trav och andra aktiviteter med hästar bedrivs en omfattande verksamhet för ryttare och kuskar med funktionsnedsättning.

Samtidigt visar utredningens kartläggning på flera olika hinder som står i vägen för en potentiell utökning och breddning av hästsporten. Det gäller särskilt för barn och unga som växer upp i bostadsområden där utanförskapet är stort och andra socioekonomiskt utsatta grupper.

5.2.1 Hearingar om möjligheter för fler att delta i hästverksamhet

Utredningen har genomfört två allmänna hearingar den 9 oktober 2024 med 18 inbjudna organisationer inom hästnäringen. Vid dessa frågade utredningen bland annat om vilka åtgärder skulle behövas för att göra hästsporten tillgänglig för fler barn och unga i hela landet, till exempel med fokus på jämställt deltagande samt områden där utanförskapet är stort. Därtill genomfördes den 6 december en särskild hearing med fokus på att tillgängliggöra hästsporten för fler barn och unga. Vid det tillfället deltog förutom organisationer inom hästnäringen även några övriga organisationer som övergripande arbetar med barns och ungas fritidsaktiviteter, exempelvis Riksidrottsförbundet, Svenskt friluftsliv och Sveriges kommuner och regioner (SKR).

Kostnader och stöd från samhället

Vid hearingarna framfördes att kostnaden för att delta i hästsport är ett stort hinder. Ridning är bland de dyraste idrottsaktiviteterna, där utrustning och deltagande kostar många tusen kronor per år. Om du har egen häst eller ponny är kostnaderna förstås ännu högre.

> Kostnaden för ridsport är ett stort hinder.

Det framfördes att kostnader är en stor fråga inom idrottsrörelsen i stort och att Riksidrottsförbundet har två forskningsrapporter som snart är klara som bland annat handlar om kostnader för deltagande i olika idrotter. Ridning är en av de idrotter som ingår.

> Den höga kostnaden är en ekonomisk verklighet.

Det framfördes även att man måste sänka tröskeln för unga i utsatta områden, exempelvis genom bidrag, stipendier, utrustning att låna,

aktivt inkluderingsarbete och digitala lösningar som underlättar administration. Det framfördes att riktade stöd eller subventioner skulle göra stor skillnad, exempelvis bidrag kopplat till utanförskapsområden. Genom statliga eller kommunala subventioner kan kostnaden för ridlektioner och andra hästsportaktiviteter sänkas vilket skulle öka tillgängligheten. Flera deltagare lyfter vid hearingarna det nya fritidskortet som ett steg i den riktningen. Det nya särskilda fritidskortet med högre nivå än det allmänna fritidskortet är kopplat till om familjen får bostadsbidrag. Om man även skulle kunna koppla ett särskilt fritidskort till de med funktionsnedsättning enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) skulle det träffa rätt målgrupper.

Det framfördes vidare att ekonomiska resurser ofta saknas för de som driver hästverksamheten, eftersom det behövs personal som kan ta emot. Det är gratis att vara i stallet, men det borde kanske inte vara det med tanke på att personalen kostar. Det framfördes därför att det borde finnas bidrag från samhället för de ungdomar som är i en social miljö i stallet och inte fastnar framför en skärm hemma. Det vill säga stöd att det behövs för verksamhet som går utöver idrottande i sig. Det framfördes även att alla ridskolor som har verksamhet för kommunens invånare bör kunna få stöd från kommunen, inte bara föreningsdrivna.

Riktade stöd från samhället för det som går utöver idrottandet behövs.

Ett förslag som framfördes var att staten kan stötta kommunerna genom att inrätta en särskild funktion och fond för att stötta med kompetens och medel som kommunerna kan söka, exempelvis för att se till att det finns möjlighet att anpassa anläggningarna. Det framfördes att det finns ett anläggningsstöd inom det så kallade Idrottsklivet, men det är viktigt med fler sådana stöd och satsningar.

Det framfördes å andra sidan att SKR generellt vill ha så lite riktade stöd eller statsbidrag som möjligt. SKR anser att de är ofta förenade med administrativa pålagor och ger en kortsiktig planering med tillfälliga satsningar och SKR förordar därför mer generella statsbidrag.

Fysisk tillgänglighet

Det framfördes vid hearingarna att tillgängligheten är ett hinder. En deltagare sammanfattande det som att tillgänglighet handlar om alla aspekter av att barn och unga ska ”kunna ta sig in i stallet och upp på hästen”. Det framfördes att hästverksamhet kräver tillgång till mark för stall, hagar och uteverksamhet vilket gör att anläggningar ofta ligger i utkanten av städer eller på landsbygden. Det behöver därför finnas goda möjligheter att ta sig dit, exempelvis genom kollektivtrafik. Om man inte har tillgång till bil kan det vara svårt komma till ridskolan. Det framfördes att forskning finns när det gäller hur transport till och från aktiviteter påverkar deltagandet.

> Vi måste underlätta transporter till stallet. Forskning finns även när det gäller hur transport till och från aktiviteter påverkar deltagandet.

Det framfördes även att tillgänglighet också handlar om att kunna anpassa anläggning och aktiviteter till personer med fysiska och andra funktionsnedsättningar.

> Tillgänglighet handlar om att kunna ta sig in i stallet och upp på hästen.

Många hästverksamheter skulle kunna expandera när det gäller aktiviteter för personer med funktionsnedsättning, men det framfördes av deltagare att exempelvis verksamheterna inom islandshäst och trav ofta inte har den möjligheten. Det kostar mycket att investera i anläggningarna som inte är anpassade för deltagare med funktionsnedsättningar. Kompetens för att klara av individanpassning saknas också till del och det måste finnas rätt personella resurser.

Kultur inom hästsporten

Det framfördes vid hearingarna att kulturella normer påverkar vilka som deltar. Det kan vara en socialt krävande och ibland exkluderande miljö i stallet, där det finns mycket som är outtalat. Det är också en kunskapsberoende sport som kanske kräver mer än andra, till exempel i frågor om säkerhet och djurvälfärd.

Vid hearingarna lyftes vidare att hästsport kan vara den näst största barn- och ungdomsidrotten om man ser till antal deltagartillfällen. Samtidigt går dock att se en långsiktigt nedgående trend för ridning, där det finns kö till ridskolor i stora städer medan det

i stället kan vara det motsatta på landet. Det framfördes att nu är det nästan bara tjejer som rider, trots att manliga förebilder finns. Det finns stor potential att få fler killar att rida, men social acceptans och en attitydförändring behövs.

> Vi själva kallar det för ”tjejidrott” – det är en kulturfråga.

Könsnormer påverkar starkt hur svårt det är att ta sig in i en sport. Vid hearingar lyftes frågan om det är det bra eller mindre bra att det betraktas som tjejsport. Stallet är ett ställe där tjejer verkligen kan ta plats och dessutom krävs mod och ledarskap för att hantera en häst. Å andra sidan framfördes att hästsporten ska vara jämställd och att det finns många fördelar med det.

Andra framförde att det kan vara exkluderande att prata om hästsport som idrott. Många söker sig till friluftslivet för att man inte vill tävla. Det framfördes därför att det är bra att utredningen använder ett breddat begrepp för hästsporten. Allmänheten tror att man rider och kör hästar, men det behöver påvisas hur flerdimensionell hästsporten är. Hästsporten är mer än en idrott, det är ett sätt att spendera sin fritid på. Det är mer sällsynt inom andra idrotter att barn och unga stannar kvar efter träningen, vilket man ofta gör i stallet. Det framfördes att det är viktigt att skapa kännedom om andra delar av näringen, annat än ridning. Det ger bättre framtida möjligheter för annat än idrott som till exempel avel och uppfödning samt 4H-verksamhet. Det framfördes att hästnäringen måste jobba hårt inifrån för att ändra bilden av hästsport och hästnäringen, inspirera genom förebilder och komma ut och informera om vilka resurser och möjligheter hästsporten kan erbjuda.

> Det här är mer än en idrott. Ett sätt att spendera sin fritid på. Jämför med exempelvis ishockey där man sällan hänger kvar efter träningen, vilket man gör i stallet. Bredda synen på hästsporten.

Det framfördes att i grunden är idrott en demokratifråga. Det handlar om rätten till hälsa och fritid. Idrottsrörelsen prioriterar och vill vara till för alla och spegla samhällets sammansättning. Det framfördes vidare att det då behövs en bredare representation i hästsporten. Även om det finns en bredd av olika människor i stallet så behöver man arbeta på att alla ska känna sig välkomna och det behövs mer mångfald. Bland annat framfördes att gruppen personer med utländsk bakgrund inte har lätt att komma till verksamheter inom häst. Det

kan kanske till och med behövas en fysisk guidning om man inte har med sig svensk natur- och idrottskultur, eller om man ser på hästen på annat sätt. Det lyftes vidare att en breddning kan förändra hästsporten. Som jämförelse pekades på basket som är en attraktiv sport i områden med utanförskap och socioekonomiskt utsatta områden. Om sporten får fler deltagare skulle det inte förändra basketsporten. Om ridsporten fick en mer jämn könsfördelning och ökat deltagande från utsatta områden, skulle det då finnas en risk att det skapas parallella system, ”den riktiga ridsporten” och en för andra?

Det framfördes att ett sätt att öppna hästsporten för fler är att använda unga som resurs, exempelvis att ta hjälp av de unga för att skapa trygga, välkomnande miljöer. Vid hearingen framfördes att ridsporten är bra på att lyssna på de barn som står längst ifrån och att låta unga ta ledarroller i stallet och få vara med och påverka.

Det framfördes även att hästsport kräver hög vuxennärvaro. Det behövs fler vuxna i stallarna som hjälper till när man ska rida, till exempel sadla, leda häst etcetera. Alla barn och unga har inte någon vuxen att ta med sig. Det behövs också fler vuxna förebilder.

> Unga kan ta ledarroller i stallet. De kan få vara med och påverka. För att stötta dem behövs vuxna förebilder. Vi behöver fler mentorer och vuxna förebilder.

Det framfördes att det generellt saknas kompetens kring parasport inom hästnäringen. Attitydfrågor kan vara ett hinder, till exempel hur du bemöter målgruppen och strukturerar upp utbildning. Det lyftes att de som har olika funktionsnedsättningar klumpas ofta ihop i en och samma grupp vilket ofta inte är bra.

Det framfördes att det finns problem med kompetensförsörjning, och att hästyrken ofta är genomgångsyrken. Professionalisering sker inom kommuner, fritidsverksamheter och idrotten. Det lyftes även att hästsporten måste ändra bilden när det gäller arbetsmiljö och arbetsvillkor för att få acceptans i samhället, det vill säga bilden av att det är tjejer som arbetar gratis i stall måste hästsporten komma till rätta med.

Effekter och nytta för samhället med hästverksamheter

Många deltagare vid hearingarna lyfte hästverksamhet ur ett hälsoperspektiv. Hästverksamhet bidrar till förbättrad folkhälsa. Det framfördes att det finns mycket forskning på att idrotter skapar bra effekter i samhället när det gäller människors mående. Idrott stärker både fysisk och psykisk hälsa. Kommuner satsar mycket på idrott eftersom det är ett bra sätt att nå barnen.

> Värdet av bra fritid och gärna idrott är uppenbart bra för hälsan.

Verksamheter med häst är en tillgång för att minska sjukskrivningar och en tillgång för personer med funktionsnedsättning inklusive personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Det framfördes att behovet av vård och socialt stöd minskar om du är aktiv, vilket framgår av en rapport från sommaren 2024 baserat på de 31 000 personerna som är mest aktiva inom parasport[1]. Stödet som de får är mindre än de besparingar på sjukvård samhället gör. Det framfördes att man räknar med att friluftslivet gör att samhället sparar många miljoner på sjukvård och folkhälsan får stor positiv effekt från friluftslivet[2].

> Varje satsad krona för att främja friluftsliv i befolkningen ger nästan fyra kronor tillbaka i ekonomiska och sociala värden.

Det framfördes att inte bara fysisk utan även psykisk hälsa kan minska samhällets kostnader. Hästnäringen har möjlighet att lösa en del av samhällsutmaningarna. Det framfördes av deltagare att forskning visar att vistelse i naturen minskar stress. Att öka delaktigheten i en främjande miljö med djur och natur gör att man mår bra. Det framfördes vidare att engagemang i hästverksamheter ger som regel en naturlig erfarenhet av ledarskap och ansvarstagande. Stallet och idrotten kan vara en god ledarskola, där ledarskap byggs på respekt och trygghet, ansvar och kunskap om hästens välmående och behov i ett socialt sammanhang där individen kan vara en del av något som är viktigt. Det lyftes att det man lär sig om struktur och ansvar i stallet kan vara bra för barn och unga att ha med sig även i skolan. Det framfördes även att få fler barn och unga med i fritidsaktivite-

[1] Parasportförbundet. 2024. *Idrott som förändrar liv – Parasportens värde för individ och samhälle*.
[2] Svenskt friluftsliv. 2023. *Friluftslivets och naturens mervärden och samhällsnytta – En kunskapssammanställning om friluftslivets betydelse för folkhälsa och ett hållbart samhälle*. Rapport 2023.

ter är eftersträvansvärt och att öppna för fler att delta är därför en investering i det framtida samhället.

Det framfördes även att hästverksamheter bidrar till biologisk mångfald, bidrar till bevarande av kulturarv samt bidrar till att driva svensk ekonomi. Intresse för avel borde minska importen av hästar. Det framfördes också att genom hästsporten kan man få ett intresse som senare blir ett yrke, eftersom man kommer i kontakt med framtida yrken i stallet som veterinär, ridlärare, hästskötare, hovslagare. Intresset för framtida yrkesliv eller hästföretagare skapas i tidig ålder. Det lyftes att hästsporten är också en ekonomisk motor som bidrar till lokal och regional utveckling och till sysselsättningen. Ridsporten stärker den lokala ekonomin, utvecklar och bygger ett mer hälsosamt, jämlikt och jämställt samhälle. Det är inte bara en idrott utan en plattform för samhällsutveckling.

Det framfördes att hästverksamhet kan bidra till social inkludering och minska risken för utanförskap. Hästsport är en bra bro, med lokal och geografisk närhet till utanförskapsområden.

> Hästverksamheterna bidrar till social inkludering. Hästsport är en bra bro. Lokal och geografisk närhet till utanförskapsområden.

I en miljö som speglar ridsportens värderingar kan man mötas i stallet med hästen i centrum och bygga broar mellan olika grupper i samhället. Det framfördes att det finns personer med funktionsnedsättning som utnyttjas i dag för olika brott. Stallet kan vara en trygg punkt i livet. Det framfördes att ökad delaktighet för fler som riskerar att hamna i kriminalitet skulle få goda effekter för samhället, inklusive ekonomiska vinster.

Lokal samverkan

Vid hearingarna framfördes som nämnts ovan flera exempel på aktiviteter och insatser där hästsporten och hästnäringen på olika sätt kan bidra till lokalsamhället. Exempelvis har många föreningar inte råd att anställa fritidsledare, men stallet skulle kunna fungera som en fritidsgård i högre grad än i dag om man kunde göra det. Det har även funnits olika projekt inom travsporten. Socialtjänst och skola nämns av flera som områden där verksamhet med häst skulle kunna bidra. Det framfördes vid hearingarna att det behövs goda kontakter

mellan hästverksamheter, kommuner, regioner och lokala aktörer som exempelvis inom föreningslivet.

> Långsiktighet är viktigt och avgörande för framgång är att kommunernas engagemang för samverkan.

Deltagare framförde att samverkan kan vara resurskrävande, eftersom någon i personalen ofta måste vara mycket aktiv i kontakter med kommuner vilket tar tid och kräver uthållighet och resurser. Frågan är ofta ytterst vem som ska finansiera en verksamhet.

Det framfördes att verksamheter inom hästunderstödda insatser när det gäller vård, skola och omsorg, som kan bidra in till samhället med kunskap till exempel om psykisk ohälsa, har svårt att hitta samverkansformer med kommuner och regioner.

Det framfördes vidare att många verksamheter upplever att de kan bidra och vill samarbeta med fritidsverksamhet och skola, det vill säga egentligen är lokal samverkan ett nationellt intresse. Ett förslag är då att inrätta ett nationellt tillgänglighetsprogram för inkludering.

Om kunskapsläget och att lära av varandra

Det framfördes vid hearingarna att det redan finns mycket kunskap på området. Exempelvis har Centrum för idrottsforskning rapporter som bör studeras, till exempel en rapport om jämställdhet. Det är viktigt att sätta sig in i kunskapsläget liksom att skaffa sig rätt lägesbild. Det framfördes att även om mycket arbete har gjorts måste hästsporten fråga sig vad den kan göra själv och vad kan andra göra för hästsporten? Vilka grupper nås inte? Det framfördes att hästsporten delar samma hinder som andra sporter när det gäller personer med funktionsnedsättningar och Parasportförbundet har skrivit rapport om detta. I exempelvis Stockholm är det förhållandevis lite pararidning på ridskolorna.

Det lyftes av deltagare att det saknas kunskap om andra inriktningar än ridning, såsom avel, uppfödning etcetera. De som är uppfödare i liten skala känner sig inte alltid som uppfödare och det är inte självklart för dem att exempelvis ta emot personer med funktionsnedsättning. Ett hinder i dag är att det inte finns så många stora uppfödare som kan engagera sig när det gäller att öka delaktigheten.

Det framfördes att Riksidrottsförbundets uppdrag är just att hjälpa idrottsförbunden att lära av varandra för att utbyta erfarenheter.

700

> Mycket handlar om att skapa mötesplatser för att lära mellan olika idrotter. Det mesta av Riksidrottsförbundets material med kunskaper och erfarenheter är fritt att använda.

Det framfördes att andra idrottsorganisationer är hjälpsamma bara man frågar. Det finns en generositet i systemet.

Vidare framfördes att Svensk Travsport (ST) inte är med i Riksidrottsförbundet (RF). Det hade kunnat vara en fördel att vara med, då man inte har något riktigt nätverk utanför travet för att sprida saker mellan varandra. Det viktigaste är att ha kunskap, kännedom och fora för att dela erfarenheter med respekt för varandras olika verksamheter.

Det framfördes vid hearingarna att forskning är viktig för att skapa effektiva metoder. Hästsporten kan bidra till forskningen och delar gärna med sig, till exempel initiativ mot mobbning. Inom Svenska ridsportförbundet (SvRF) har man arbetat förebyggande med jämställdhet och trygghetsarbete. Det har varit viktigt att ha kontakt med Friends[3] och med andra idrottsföreningar. Som en del i metoden pratar man mycket med de unga och lyssnar.

Det framfördes att det går att ha gemensamma utbildningar med olika idrotter. Exempelvis arbetar parasporten inte bara inom idrottsrörelsen utan även med andra delar av samhället.

Det framfördes vidare att medlemmar i Organisationen för hästunderstödda insatser (OHI) erbjuder aktiviteter för sina målgrupper i nästan hela landet. De samarbetar gärna och förmedlar kunskap om hur man möter personer som har olika neuropsykiatriska och andra funktionsnedsättningar. De har alla legitimationsyrken inom vård- och omsorg inom organisationen.

Det framfördes att utanförskapsområden är vår tids stora fråga. Det finns en utveckling inom arbetet med detta, men det är en skör situation och det är därför viktigt att gå in med en professionell inställning. Att det händer mycket gör också att det finns många aktörer med kunskaper att lära av, såsom kommuner, RF och SISU Idrottsutbildarna. En del regioner har lagt ut sitt engagemang via avtal med idrottsrörelsen (RF/distrikten). Det ser väldigt olika ut mellan kommuner, och kommuner som har utsatta områden är mer aktiva i dessa frågor.

[3] Stiftelsen Friends arbetar med frågor om främjande, förebyggande och åtgärdande insatser kring mobbning och trakasserier.

5.2.2 Förslag via funktionsbrevlåda avseende ökad delaktighet

Som tidigare framgått har utredningen tillhandahållit en öppen digital funktionsbrevlåda som gett exempelvis lokala företrädare för organisationer, företagare och andra enskilda inom hästnäringen möjlighet att inkomma med förslag och synpunkter till utredningsarbetet. Totalt kom det in 51 inspel. Det var lite olika omfattning och djup i de inspel som gjordes, allt ifrån mer spontana korta inspel till längre genomarbetade underlag. I en del fall har svaren uppenbart också avstämts inom en organisation eller någon form av grupp av enskilda innan svaren skickades in till utredningen. Cirka en tredjedel av svaren som inkom var från organisationer eller företag och cirka två tredjedelar från privatpersoner. Det går dock att utläsa av svaren från privatpersonerna att de flesta av dem också var företagare eller var verksamma med djurfrågor inom akademi. Nedan återges vad som lyftes avseende ökad delaktighet.

Hästsporten erbjuder goda möjligheter för samhället

I inspel lyftes att hästsporten engagerar och involverar människor i alla åldrar. Det börjar ofta i tidig ålder där barn fascineras av hästarna och kan sedan bli det ett intresse som varar livet ut och där människor i många fall kan vara aktiva även under pensionsåldern. Det framfördes i inspel att det är fantastiskt att se att alla åldrar kan umgås, att vuxna kan finnas där för barnen när de är i stallet, att barnen kan bistå vuxna och det finns en gemenskap som omfattar alla med omtanken om hästen i centrum. Människor mår bra av att vara nära hästen. Det pekades i inspel på att hästsporten i grunden är en breddsport som ger glädje, socialt sammanhang och fysisk aktivitet. Det framfördes i inspel att många som är aktiva i hästsporten vet dess betydelse för att hålla ihop gemenskaper och utveckla individer, familjer, föreningar och samhällen. En del ungdomar vill satsa på tävlande och det ska stöttas, men i inspel framfördes även att kanske kommer tävling och uppvisningar att betyda mindre i framtiden. Det framfördes i inspel att föreningslivet förändras och att de ideella krafterna sinar samt att fokuset på sport och elit har bidragit till att den breda massan inte riktigt känner sig delaktig eftersom fokus inte ligger där för det stora flertalet. I inspel lyftes behov av

fler ”hästskolor”. Det kanske inte alltid är nödvändigt att rida utan det kan vara samvaron med hästen som är det viktiga.

Ridskolornas betydelse

Det framfördes i flera inspel att hästsporten i Sverige är unik. Systemet med ridskolor som är öppna för alla och ger tillgänglighet till ridning och samvaro med hästar gör att i Sverige är inte ridsporten enbart för dem som har stora ekonomiska resurser. Det lyftes att Sverige borde skydda och värna sina ridskolor, eftersom de är en viktig social mötesplats för barn och ungdomar. Det framfördes att ridskolorna bidrar till tillgängliggörandet av hästen för allmänheten på många olika sätt. Ridskolan är öppen för dig som elev även de dagar du inte rider, även för dig som inte rider alls. I inspel framfördes att det är i många fall på ridskolorna som ligger i städerna som barn och unga möter hästen för första gången, lär sig rida och utvecklas till modiga ansvarsfulla ledare. I områden där utanförskapet är starkt skulle ett mer organiserat samarbete med skola och sociala myndigheter öppna upp för ännu fler att delta. Det framfördes i inspel att det finns en samhällsekonomisk vinning för kommunerna i att ge förutsättningar för en väl fungerande ridskoleverksamhet.

Det framfördes i inspel att de ekonomiska villkor som ridskolan har är helt avgörande för vilken nivå ridavgiften ligger på. För att ridskolan ska bli tillgänglig för fler så spelar den geografiska tillgängligheten stor roll, men även att anläggningen som sådan är tillgänglig för alla. Det framfördes i inspel att bidrag eller subventioner till ridskolor kan bidra till ökad inkludering av personer som kanske har det ekonomiskt tuffare eller har funktionsnedsättning. Ett annat förslag som lyftes var att låta människor genom ideellt arbete få kompensation genom ridlektioner eller läger. Självklart behöver regler finnas för att ingen ska bli utnyttjad. Ett förslag som framfördes i inspel för att öka tillgängligheten till ridsporten för barn och ungdomar är att man uppdrar till kommuner att se till att det finns möjlighet till uppstallning för egen häst och träning till självkostnadspris i storstadsregionerna.

Det framfördes vidare förslag att det i varje landsbygdskommun borde finnas en möjlighet att söka ett bidrag för att kunna starta en

travskola som skapar kontakt och samarbetar med grundskolan för att aktivera ungdomar.

Det framfördes att ridskolorna kan lägga grunden hos barn och ungdomar till ett livslångt förhållande till hästar och även visa att ett fritidsintresse kan bli ett framtida yrke. Det är i stadnära ridskolor som människor får sitt hästintresse och sedan flyttar ut på landsbygden och köper gårdar, startar företag och bidrar till hästnäringen och ytterst Sveriges BNP. Det pekades på att inte se hästnäringen enbart som en fråga för landsbygden. Stadsnära ridskolor är en viktig faktor för ökad tillgänglighet till hästsporten. I inspel framfördes därför att ridskolorna måste vara en del av stadsplaneringen och inte byggas bort eller prioriteras ned. Det krävs hagmark och ridvägar. Det kan vara en konkurrensfördel för de kommuner som satsar på ridanläggningar.

5.3 Exempel på projekt och aktiviteter för ökad delaktighet i hästverksamheter

Utredningen bedömer att det är av intresse att ge några konkreta goda exempel på projekt och aktiviteter för ökad delaktighet i hästverksamheter. Syftet är att inspirera och att visa på den mångfacetterade bilden av vad hästverksamheter kan erbjuda och dessa exempel bedöms vara av särskild betydelse för utredningen. Det första handlar om hur Malmö stad tagit in ridskolornas anläggningar i sitt nolltaxesystem för att ge ridsporten mer jämlika villkor i förhållande till andra idrotter. Sedan följer ett exempel från Uppsala om att erbjuda fritidsaktivitet på ridskolor i samarbete med kommunen. Från Kramfors ges en bild av en verksamhet där inkludering av personer med funktionsnedsättning i alla åldrar länge har varit en naturlig del. Borås har projekt för bland annat barn och unga med psykisk ohälsa. Från Travskolan i Årjäng beskrivs hur en satsning på helt nya tillgänglighetsanpassade lokaler kan finansieras och vad det betyder för verksamheten. Satsningen *Upplev häst* var en bred uppsökande verksamhet som riktade sig till elever i åk 2–6. Slutligen ges en bild av vad verksamhet vid 4H-gårdar kan innehålla.

5.3.1 Malmö stads satsning på anläggningar för ridskoleverksamhet

Ridskoleutredning 2011

Malmö stad genomförde 2011 en särskild ridskoleutredning.[4] En utgångpunkt var fritidsnämndens jämställdhetsarbete och diskussioner kring ridsportens förutsättningar jämfört med förutsättningarna för andra idrotter i Malmö Stad. Dessutom var en bakgrund de svårigheter som fanns med underhåll av ridanläggningarna. Syftet var att utreda möjligheterna för att det ska finnas fem fungerande ridskoleanläggningar i Malmö som bedriver ridskoleverksamhet samt uppfyller krav på hästhållning och säkerhet. Utredningen avgränsades till att gälla de fyra ridklubbar som bedriver ridskoleverksamhet. Exempelvis undantogs ryttarföreningar som endast bedrev tävlings- och träningsverksamhet för de med egen häst, samt trav- och galoppskolan på Jägersro. Vidare skulle denna ridskoleutredning särskilt titta på ny lokalisering för två av ridklubbarna, möjlighet för en ny femte anläggning samt vad det innebär om Malmö stad tar ett större ansvar för mark och byggnader. Inspiration hämtades bland annat från Stockholm stad som utifrån en uttalad jämställdhetssatsning hade ambition att lika mycket resurser ska fördelas till tjejidrott som till killidrott. Ridskoleutredningen konstaterar med stöd av Riksidrottsförbundets undersökning om kostnaderna för barns idrottande i Sverige 2009 att ridning och ishockey har de högsta totalkostnaderna även i Malmö. Det görs i ridskoleutredningen bland annat en sammanställning av aktivitetsbidrag och anläggningsstöd för 2010.

Malmö stad har sedan 1972 nolltaxa på en stor del av de anläggningar som ägs av kommunen. Nolltaxa innebär att registrerade föreningars barn- och ungdomsverksamhet är kostnadsfri i fritidsförvaltningens bokningsbara anläggningar. Det framgår vidare att 1972 fastställde kommunfullmäktige att Malmö stad ska äga eller hyra ridföreningarnas lokaler och att Malmö stad sedan via fritidsnämnden upplåter dessa till ridklubbarna. Det fastslogs att den som äger ska underhålla om annat inte överenskommit och uppföljningen ansvarar ägaren för. Ridföreningarna får så kallat verksamhetsbidrag till hyror och arrende och lokalkostnadsbidrag som baseras på dels hur

[4] Malmö stad, Fritidsförvaltningen. 2011. *Ridskoleutredning Malmö 2011*.

många bidragsberättigade medlemmar föreningen har, dels på hur många aktiviteter föreningen genomfört i egen lokal. Det förs ett särskilt resonemang om privathästar och att det borde tillåtas att en medlem i ridklubben får ha egen häst i klubbens stall.

Ridskoleutredningen föreslog lokalisering för två helt nya ridanläggningar samt att mark reserveras för en framtida ridanläggning. Dessutom föreslogs att kommunen övertar de byggnader som föreningarna då ägde, det vill säga för de ridklubbar som kommunen inte redan ägde själv. Malmö stad bedömde att uppstallning av privathästarna till viss del är naturligt i ridskoleverksamheten och en aspekt för att få ett fungerande föreningsliv på ridskolan men vissa begränsningar införs, exempelvis avseende antal platser.

Extern utvärdering 2016

Under år 2016 fick Malmö högskola i uppdrag att genomföra en utvärdering av Malmö stads ridsportsatsning.[5] En viktig aspekt i utvärderingen var huruvida satsningen gjort ridsporten tillgänglig för fler. Av utvärderingen framgår att ryttarföreningarna där satsningar gjorts över lag är mycket nöjda med Malmö stads ridsportsatsning. Gemensamt för satsningen på ridskolorna har varit en förbättring av anläggningarna, men i utvärderingen konstateras också att utvecklingen i övrigt sett olika ut för de fyra ridskolorna. Enligt utvärderingen har kostnaderna för de som vill rida inte ökat sedan Malmö stad gjorde sin satsning. Antalet medlemmar i ryttarföreningarna har minskat något från 2011 till 2016, men medlemsantalet i åldersgruppen fyra till 25 år är relativt konstant. I utvärderingen framförs att generellt sett har antalet medlemmar i Svenska Ridsportförbundet sjunkit något och antalet deltagartillfällen har minskat kraftigt i landet. Med utgångpunkt i dessa förändringar verkar det som att Malmös ridskolor visar på en annan trend. Ridskolans särskilda verksamhet gör dock att det enligt utvärderingen inte riktigt är rättvisande att bara mäta verksamheten i antal deltagartillfällen.

I utvärderingen framförs även att när det gäller tillgänglighet kan ridskolornas verksamhet även relateras till vilka grupper som nås eller inte. Ridsporten är generellt sett en idrott där majoriteten av utövarna är flickor och det gäller även i Malmö. Inom ridsporten

[5] Malmö stad. 2017. *Ridsport i Malmö – En utvärdering av Malmö stads satsning på ridsporten*.

har verksamhet som omfattar personer med funktionsnedsättning dessutom sedan länge integrerats. Det kan handla om fysisk och psykisk funktionsnedsättning. Ridskolorna når även andra grupper, exempelvis i samarbete med ett behandlingshem. När det gäller andra grupper noteras i utvärderingen att ridsporten i lägre grad än exempelvis fotbollen når personer med utländsk bakgrund, även om det finns undantag där en ridskola har haft flera sådana projekt. En grupp som inom idrottsforskning lyfts fram som svår att integrera är just flickor med utländsk bakgrund och i utvärderingen framförs att ridskolornas verksamhet skulle kunna spela en viktig roll. När det gäller Malmö stads fortsatta satsning på ridskolorna konstateras avslutningsvis av utvärderingen att ridskolornas verksamhet kan utvecklas och förbättras ytterligare.

5.3.2 Upplands ridsportförbund – samarbete mellan ridskolor och Uppsala kommun

Upplands ridsportförbund startade hösten 2020 ett fritidsledarprojekt i samarbete med Uppsala kommun.[6] Utgångspunkten var att ridskolan är en naturlig fritidsgård för barn och unga. Genom att erbjuda tillgängliga och engagerande aktiviteter skapas en positiv miljö där alla, oavsett bakgrund, kan delta och utvecklas.

Upplands ridsportförbund erbjuder kostnadsfria aktiviteter för barn och unga i åldrarna 7–18 år fem dagar i veckan på fem föreningsanslutna ridskolor i Uppsala kommun under läsåren samt under första och sista veckan på sommarlovet. För att nå ut till så många deltagare som möjligt har varje ridskola två dagar med fritidsverksamhet, verksamheten är förlagd från eftermiddag till tidig kväll. Aktiviteterna är kostnadsfria för deltagarna, men deltagarna står själva för eventuella resekostnader till och från ridskolan. Genom att kommunen finansierar verksamheten kan kostnadsfria aktiviteter erbjudas där ekonomiska hinder inte står i vägen för deltagandet. Ridskolornas geografiska placering gör att de når ut till tre socioekonomiskt utsatta områden i Uppsala: Gottsunda, Stenhagen och Gränby.

De aktiviteter som fritidsverksamheten erbjuder grundar sig i delaktighet, trygghetsarbete och allas lika värde. Exempel på aktivi-

[6] Underlag från Upplands Ridsportförbund.

teter som erbjuds är skapande så som pyssel, rollspel, spela spel, bakning, stallhäng, käpphästbyggen och käpphästaktiviteter exempelvis hinderhoppning och uteritter. Ett par gånger per år samlas samtliga ridskolor på en gemensam plats för en heldagsaktivitet med lekar och tävling eller för studiebesök. Under dessa dagar så hämtas barnen upp med buss och skjutsas till den gemensamma samlingsplatsen.

Inom fritidsgårdsverksamheten arbetar de utifrån ridskoleanläggningarnas förutsättningar gällande lokaler och gemensamma utrymmen samt utifrån deltagarnas behov och intressen. Ungdomarnas engagemang och delaktighet är en central roll för verksamheten. De unga är med och sätter agendan för dagen, veckan och terminen inom tydliga gränser för verksamheten. Strävan är att de unga använder sitt inflytande och känner sig tillmötesgångna. En svårighet som kan finnas i verksamheten är anpassningar för personer som är rullstolsburna, då många av anläggningarna inte är anpassade efter deras behov. Deltagare med funktionsvariation måste således välja de anläggningar som är rullstolsanpassade och det kan tyvärr vara på andra sidan av staden.

I verksamheten finns regelbundet personer med mildare funktionsvariationer, oftast i form av NPF-diagnoser. I förekommande fall görs anpassningarna utifrån individen och gruppen genom gemensamma spelregler och tydliga ramar. Verksamheterna arbetar med att skapa en välkomnande och trygg miljö. De arbetar för ett normmedvetande och dess effekt på den kultur som sätts på respektive anläggning. I verksamheten arbetas kontinuerligt med att lyfta ridsportens värdegrund, barns rättigheter och allas lika värde. Det arbetas aktivt emot diskriminering, mobbing och våld. Alla blir sedda och accepterade för den de är.

Upplands ridsportförbund ser att verksamheten har haft flera positiva effekter:

- Ökad delaktighet genom att antalet enskilda deltagare i verksamheten ökat i antal. Deltagare med olika socioekonomisk bakgrund bidrar till en mer inkluderande gemenskap.
- En förbättrad hälsa genom vardagsmotion i stallet och med käpphästarna vilket motverkar ungas stillasittande. Genom kostutbildning förbättras deltagarnas fysiska hälsa. Den psykiska hälsan

förbättras genom regelbunden aktivitet, social interaktion och känslan av gemenskap.

- Verksamheten bidrar till minskade känslor av utanförskap genom meningsfulla aktiviteter och ett socialt sammanhang.

5.3.3 Deltagare med funktionsnedsättning hos Kramfors Ridklubb

Kramfors ridklubb har sedan 1980-talet haft verksamhet för personer med funktionsnedsättning.[7] Genom samarbeten med skolor, särskilda boenden och Kramfors kommun tar Kramfors ridklubb numera emot cirka 50 barn, unga och vuxna med fysiska och intellektuella funktionsnedsättningar varje vecka. Paraverksamheten är en viktig del i klubben. Vissa elever skrittar en stund på dagen, andra rider ut med ledare och flera har testat trav och kliver över bommar. Det finns även möjlighet att åka häst och vagn. För att göra ridning möjligt för många är klubben noga med att hålla nere priset per lektion. Ridklubben menar en nyckel till framgång är att all personal är involverad i paraverksamheten och att alla ridskolehästar är ”parahästar”. Det gör att verksamheten blir hållbar och inte vilar på enstaka eldsjälar.

> Vi ser bara möjligheter och försöker hitta lösningar för att ge så många som möjligt en meningsfull fritid.

Kommunen har satsat på en upprustning av anläggningen, inklusive tillgänglighetsanpassning. Ridklubben har de hjälpmedel som behövs i form av ramper, lift och har anpassat utrustningen efter olika typer av ryttare. Det finns till exempel tyglar med färgkoder för olika grepp och med hjälp av lokala hantverkare får westernsadlar specialhandtag och annan utrustning som gör det säkert och bekvämt att rida för ryttare med funktionsnedsättning. För denna verksamhet utsågs Kramfors Ridklubb år 2023 till Årets kämpe på Ryttargalan och året därpå fick de Radiosportens parasportpris.

Ridklubben har också viss verksamhet för ungdomar som har en problematisk livssituation. Det kan till exempel handla om sociala problem eller hög frånvaro i skolan. För dem kan aktiviteter med hästar och skötsel i stall vara positivt.

[7] Underlag från Svenska Ridsportförbundet och Kramfors ridklubb.

5.3.4 Sociala projekt hos Borås Fältrittklubb

Borås Fältrittklubb (BFK) erbjuder i projekt hälsofrämjande fritidsaktiviteter för barn och unga med upplevd psykisk ohälsa.[8] Målet är att nå ökad inkludering i klubben. Förhoppningen är att några deltagare från varje termin och de olika projekten vågar ta steget till att gå in i vanliga verksamheten. Arbetet avser att främja jämställdhet, tillgänglighet och mångfald. Syftet med verksamheten är även att skapa en meningsfull fritid för barn och unga med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning och upplevd psykisk ohälsa. Klubben vill hjälpa till i fler ungas vardag för att de ska kunna hitta sin plats i sociala sammanhang. Målgruppen som arbetet riktar sig till är barn och unga 10–18 år. Det finns inget krav om att de barn och unga som inkluderas i projektet ska ha en diagnos, utan endast någon form av identifierad funktionsnedsättning eller upplevd psykisk ohälsa som skapar svårigheter att delta i ordinarie föreningsverksamhet.

BFK är projektledare och sammanhållande förening i ett projekt som heter *Tillgänglig fritid.* Det är ett samarbete med flera föreningar för att deltagare ska kunna välja olika aktiviteter. Syftet är att skapa meningsfull fritidsaktivitet med regelbundenhet för målgruppen. Deltagarna kan komma till verksamheten genom olika kanaler, men oftast är det från skolor. BFK rekommenderar en del av dessa vidare till någon av de andra föreningarna i projektet, men att vara i stallet är attraktivt och det är ett förstaval för många. Aktiviteterna är gratis för deltagarna. Borås Stad är med och finansierar verksamheten, men föreningarna står själva för den del som eventuellt överskrider finansieringen från kommunen.

BFK har också ett eget projekt med samma inriktning. Även här är aktiviteten är gratis för deltagaren, men det krävs då att klubben har sponsorer. Detta avgör hur många tillfällen som klubben kan erbjuda. Verksamheten i båda projekten pågår under en timme och inkluderar hästpyssel och hästkunskap samt oftast ridning. Nytt under 2025 är att klubben erbjuder läxhjälp under en kväll i veckan. Det är en medlemsledd aktivitet tills vidare där en medlem ställer upp ideellt.

[8] Underlag från Svenska Ridsportförbundet och Borås Fältrittklubb.

> Det absolut allra bästa med mitt jobb (som ridlärare) är att se vad hästarna kan göra för andra människor. Och hur trygg och avslappnad man kan bli i en miljö där man får prata med någon som bara lyssnar.

BFK utsågs 2024 till Årets ridskola i samband med ryttargalan i Stockholm, bland annat för sitt arbete med barn och unga med särskilda behov i en trygg och inkluderande miljö.

5.3.5 Travskolan i Årjäng tillgänglig för alla

I september 2024 invigdes Årjängstravets nya tillgänglighetsanpassade utbildningsstall för travskolan av landsbygdsministern.[9] Under många år var travskolan i Årjäng inrymd i flera olika stall på travbanan som inte var anpassade för att hålla utbildning. Travskolans vision är att de ska vara tillgängliga för alla, men det kunde de inte vara i de gamla lokalerna. 2018 påbörjades därför arbetet med planer för att bygga ett helt nytt stall. Under 2021 beviljades ansökan till Allmänna arvsfonden om cirka 4 miljoner kronor och i deras motivering framgår bland annat inriktningen med att starta verksamhet för personer med funktionsvariationer genom att bygga ett tillgänglighetsanpassat utbildningsstall. Dessutom gick flera andra aktörer in och stöttade med medel för byggnationen, bland andra Årjängs kommun, länsstyrelsen, lokala företag och privatpersoner. I utvecklingsarbetet har de gjort studiebesök och haft hjälp av bland annat Hushållningssällskapet, Riksförbundet FUB[10], Svensk travsport och Årjängs kommun.

Den nya travskolan kunde alltså sedan vara klar under hösten 2024. I och med detta har arbetsmiljön förbättrats kraftigt och nu kan travskolan även välkomna barn och ungdomar med funktionsvariationer eftersom stallet är helt tillgänglighetsanpassat. Alla rum och utrymmen är anpassade för rullstol. Exempelvis finns det inga trösklar och handtagen till boxdörrarna sitter på en meters höjd i stället för en och fyrtio som innan. Det byggdes förutom stall även parkering, entré, teorirum, omklädningsrum, med mera. Det finns exempelvis nu en samlingslokal där man kan vara när man inte har kurs, en möjlighet som inte fanns tidigare.

[9] Underlag från Travskolan i Årjäng.
[10] Riksförbundet FUB arbetar för att personer med intellektuell funktionsnedsättning och deras anhöriga ska kunna leva ett gott liv.

Travskolan är ett utbildningscenter som erbjuder kurser och aktiviteter för barn, ungdomar och vuxna i en kvalitetssäkrad travskola med utbildade ledare och hästar som är väl anpassade till verksamheten. Efter invigningen av det nya stallet har travskolan märkt en stor skillnad när det gäller inflöde av nya elever.

> Vi kan nu utveckla och bredda verksamheten i våra nya och tillgänglighetsanpassade lokaler och vi ser nu fram emot att välkomna fler till oss. Verksamhetsutveckling kommer bli ett fokus för oss under 2025. Nu kommer vår verksamhet att kunna växa och ge ännu fler barn, unga och vuxna möjlighet till en aktiv meningsfull fritid tillsammans med hästen.

5.3.6 Upplev häst – verksamhet för elever i åk 2–6

Satsningen *Upplev häst*[11] uppkom efter ett pilotprojekt *Upplev trav och galopp* som Svensk Travsport och Svensk Galopp drev under 2011 inom ramen för Hästnäringens Ungdomssatsning (HUS)[12]. HUS stödjer och bidrar till utveckling av verksamhet och projekt riktade till barn och unga upp till 26 år. Finansiering och samordning sker av Hästnäringens Nationella Stiftelse (HNS). *Upplev trav och galopp* syftade till att erbjuda barn upplevelsen av trav- och galoppsport och i förlängningen erbjuda dem detta som ett alternativ i skolornas fria val inom ramen för grundskolans timplan. Det var också ett sätt att rekrytera nya barn och ungdomar till travet och galoppen. Projektet tog utgångspunkt i att bjuda in skolklasser (åk 2–6) i Solvallas närområde till studiebesök på Solvalla travskola. Där fick de prova på att köra och rida mekanisk galopphäst, samt möjlighet att komma nära hästarna. Genom pilotprojektet besökte totalt 20 skolklasser och 490 elever travskolan och upplevde häst.

Pilotprojektets positiva erfarenheter ledde till en fortsättning under 2012, det drevs då av Svensk Galopp inom ramen för HUS och fick namnet *Upplev häst*. Det togs på så sätt vidare ut i landet med nedslag på tre olika travskolor: Halmstad, Eskilstuna och Jägersro. Inbjudna skolklasser fick uppleva häst genom att rida på den mekaniska galopphästen, köra ponny på travskolan och lära sig mer om hästen och dess vardag. Totalt deltog 24 skolklasser och över 600 elever.

[11] Underlag från Hästnäringens Nationella Stiftelse.
[12] Hästsportens ungdomssatsning (HUS) stödjer och bidrar till utveckling av verksamhet och projekt riktade till barn och unga upp till 26 år. Detta sker genom att medverkande organisationer årligen söker finansiering till projekt- eller verksamhetsstöd med aktiviteter riktade mot målgruppen.

Erfarenheterna från de två första initiativen togs därefter tillvara och samlades i en samverkanssatsning över ras- och sportgränser under paraplyet *Upplev häst*. Samtliga organisationer som ingår i HUS prioriterade det som en gemensam satsning och deltog i olika utsträckning under åren fram till 2016. Det togs fasta på att det för rekrytering till hästsporten är mindre relevant vilken häst eller organisation som barn och unga möter första gången, det är upplevelsen av hästen som är det viktiga. Att skapa mötesplatser för barn och unga är också en möjlighet att visa upp hästnäringens mångfald och samhällsnytta. Särskilt fokus lades också på grupper i samhället som hästverksamheter vanligtvis har svårt att nå och där hästen inte är ett naturligt val som fritidssysselsättning eller yrke. Det samlade syftet med *Upplev häst* var att öka rekryteringsbasen, visa hästnäringens positiva värden för grupper som inte kommer i kontakt med hästar för att rekrytera unga med liten hästtradition, via hästen som en kulturbärare och bra alternativ för fritidsaktiviteter samt hur stallet och hästar är en mötesplats för ungdomar och arena för ledarskapsutveckling.

För att ytterligare sänka trösklarna skiftades sedan fokus från att bjuda in till hästanläggningar till att ta hästar direkt ut till skolgårdarna. Inom ramen för *Upplev häst* fick cirka 12 000 elever möta hästar på skolgårdar över landet. Som komplement till grundkonceptet med möten på skolgårdar skedde även deltagande med LRF:s satsning *Jorden och Skogen* på naturbruksgymnasier.

En ytterligare satsning direkt relaterat till detta kallades *Hästlove*t, där liknande aktiviteter erbjöds på ett stort antal hästanläggningar över landet under höstlovet med centralt konceptstöd och material. Projektet tog även fram en Sverigekarta på www.upplevhast.se där det framgick vilka anläggningar som var öppna för ändamålet. Till de anläggningar som genomförde aktiviteter skickades ”goodiebags” med material från *Upplev häst* samt information från organisationerna. Under ett par år var sedan konceptet med *Upplev häst* vilande, men har sedan återkommit inom travsporten som en del i rekryteringsarbetet och för att skapa intresse för travsporten genom besök på travskolor.

HNS bedömer att konceptet med *Upplev häst* varit framgångsrikt och upplevts positivt av alla parter. Det har dock varit relativt resurskrävande att samordna och hade varit betjänt av en möjlighet att lägga mer fokus på uppföljning efter de första mötena för att

kunna fånga upp intresserade individer och stötta dessa till att fortsätta med hästaktiviteter. HNS anser att det är fortsatt högst relevant för hästnäringen att satsa på engagemang för de målgrupper som inte kommer i kontakt med hästen i sin vardag. Det finns flera positiva aspekter med att nyttja möjligheten att i högre grad involvera och kommunicera hästens värde, betydelsefullhet i vår vardag och välbefinnandet som finns runt hästen. HNS menar att detta kan med fördel även riktas mot kommuner och politiker vid besök på till exempel skolgårdar i utvalda områden.

5.3.7 4H-verksamhet

4H är en internationell ideell barn- och ungdomsorganisation som finns i över 80 länder. 4H står för huvud, hjärta, hand och hälsa och organisationen arbetar efter mottot ”lära genom att göra”. 4H har cirka 10 000 medlemmar som är fördelade på cirka 200 klubbar i Sverige.[13] Riksförbundet Sveriges 4H ansvarar för central administration, kvalitetssäkring, policydokument etcetera.

Riksförbundet Sveriges 4H är även huvudman för de drygt 30 4H-gårdar som finns i Sverige. Gårdarna ligger ofta i rekreationsområden i eller utanför storstäder. 4H:s samhällsuppdrag är att sprida kunskap om att rädda utrotningshotade svenska lantraser, god självhushållning, naturens kretslopp och de arbetar även med att uppmuntra barn och ungdomar att utvecklas till engagerade, ansvarstagande och välmående människor med respekt för omvärlden. Det finns ett stort intresse hos allmänheten. Enligt Riksförbundet Sveriges 4H har den öppna verksamheten cirka 2,5 miljoner besök varje år.

4H-gårdarna kan också liknas vid utbildningsanläggningar som drivs i föreningsregi. Verksamheten finansieras till viss del av kommunala bidrag men gårdarna måste till mycket stor del ha en ekonomi där de är så självförsörjande som möjligt. 4H-gårdarna i Sverige bedriver verksamhet utifrån en särskild pedagogik. Det finns representanter av alla djurslag inom lantbruk, inklusive hästar. I 4H-verksamheten arbetar man med hästen i sin helhet. Barnen och ungdomarna får en omfattande kunskap om hela hästen och dess skötsel. Det handlar om exempelvis att sätta upp hagar, foderteori, mockning, hantering av häst och utrustning, men även om kostnader och in-

[13] Underlag från organisationen 4H.

komster gällande hästen samt eventuell vinst. Fokus läggs inte så mycket på ridning eftersom det oftast finns för få hästar på 4H-gårdarna i förhållande till antalet barn och ungdomar. Vissa 4H-gårdar i Sverige bedriver dock ridskola.

Många 4H-gårdar i landet har arbetat med barn, ungdomar och vuxna som har olika former av ohälsa eller sociala problem. Det kan handla om ångest, ätstörningar, så kallade hemmasittare, vuxna med utmattningssyndrom samt långtidsarbetslösa. Det kan också vara verksamhet riktad till barn, ungdomar och vuxna med funktionsvariationer. Ett exempel är Stora skuggans 4H-gård i Stockholm som har haft samarbeten med Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, skolor och olika sjukhus, bland annat Astrid Lindgrens barnsjukhus. Det finns exempel på elever som i en period gjort skolgång på 4H-gården i samarbete med skola på grund av att de vägrat att gå till den vanliga skolan. Erfarenheterna av detta arbete har varit mycket positiva eftersom väldigt många har börjat må bättre i en miljö med hästar och andra djur. Att arbeta i vistelse i natur med hästen som fokus ger god kondition, styrka, självdisciplin etcetera. Barn, ungdomar och vuxna får möjlighet att känna sig betydelsefulla. Hästen kan ge en känsla av mening och välbefinnande på många olika plan.

5.4 Myndigheters arbete med inkludering och utanförskap

Det finns många myndigheter som arbetar med frågor om inkludering och utanförskap utifrån sina respektive ansvarsområden. Utredningen har utifrån det tredje uppdraget i direktivet att analysera och föreslå åtgärder som tillgängliggör hästsporten för fler barn och ungdomar valt att särskilt uppmärksamma två av dessa myndigheter.

5.4.1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Myndighetens uppdrag och ansvarsområden

Det framgår av förordning (2018:1425) med instruktion för Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor[14] (MUCF) att myndigheten är förvaltningsmyndighet för frågor som rör ungdomspolitiken och politiken för det civila samhället. Myndigheten ska bland annat verka för att målen inom ungdomspolitiken och politiken för det civila samhället uppnås genom att ta fram, samla och sprida kunskap, bidra till samordning av statliga insatser, samverka med myndigheter, kommuner, regioner och det civila samhällets organisationer samt fördela statsbidrag. Myndigheten ska utifrån ungdomars olika förutsättningar och levnadsvillkor även verka för att ungdomar har meningsfulla och utvecklande fritidsaktiviteter.

Av myndighetens årsredovisning för 2023 framgår vidare att MUCF bland annat verkar för att främja internationellt samarbete och mobilitet.[15] MUCF är nationellt programkontor för ungdoms- och idrottsdelen av programmet som erbjuder unga och personer som arbetar med unga möjligheter till utbyten, projekt, samarbeten och kompetensutveckling i andra länder. Som programkontor fördelar MUCF EU-bidrag till svenska verksamheter som vill genomföra projekt för och med unga, både utomlands och på hemmaplan. MUCF har även som en av tolv hbtqi-strategiska myndigheter uppdraget att främja ungdomars lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Myndigheten har också strategiskt uppdrag att integrera ett jämställdhetsperspektiv och motverka diskriminering i verksamheten.

Fritidskortet

Inom ramen för ungdomspolitiken att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen har MUCF ett regeringsuppdrag att förbereda och införa ett fritidskort för barn och unga. När barn och unga får stöd att vara aktiva inom föreningslivet bidrar det till ett friskare och mer

[14] Svensk författningssamling. 2018. Förordning (2018:1425) med instruktion för Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
[15] Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. 2024. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor *Årsredovisning 2023*.

inkluderande samhälle och att delta i idrott, kultur, fritidsliv och föreningsliv minskar riskerna för psykisk och fysisk ohälsa. Syftet med fritidskortet är att ge fler barn och unga ökad tillgång till idrott, kultur, friluftsliv och annat föreningsliv. Särskilt barn och unga från socioekonomiskt utsatta hushåll ska genom fritidskortet få utökade möjligheter att delta i fritidsaktiviteter. MUCF:s uppgift i uppdraget har varit att analysera och föreslå kriterier som utförarorganisationer och fritidsaktiviteter bör uppfylla för att kunna erbjudas att omfattas av fritidskortet, specificera vilka avgifter som fritidskortet bör kunna användas för samt bistå E-hälsomyndigheten i arbetet med att utveckla en digital tjänst som främjar barn och ungas användning av fritidskortet. I årsredovisningen för 2023 skriver MUCF att det civila samhället är en viktig aktör i arbetet med fritidskortet och samverkan med det civila samhället är avgörande för tjänstens utformning. MUCF har därför koordinerat dialog mellan E-hälsomyndigheten och Riksidrottsförbundet, Svenskt Friluftsliv och Kulturrådet. Myndigheten har även bidragit till en enkät till det civila samhället samt sammanställt enkätsvaren och MUCF har även genomfört dialoger med civilsamhällesaktörer tillsammans med Kulturrådet, E-hälsomyndigheten och Folkhälsomyndigheten.

I propositionen *Ett fritidskort för barn och unga – en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra*[16] föreslår regeringen bland annat att fritidskortet ska omfatta barn och unga i åldrarna 8–16 år och kunna användas för vissa avgifter för barns fritidsaktiviteter som tillhandahålls av utförare som är registrerade i ett register över vissa utförare av fritidsaktiviteter för barn. Fritidskortet ska även kunna användas till kommunal kulturskoleverksamhet, vissa lokala idrottsföreningar, vissa utförare inom friluftslivet och vissa barn- och ungdomsorganisationer. Fritidskortet ska även kunna användas för betalning av avgifter för hyra av utrustning och hjälpmedel som hyrs ut av en godkänd utförare, men däremot ska fritidskortet inte kunna användas till köp av utrustning eller hjälpmedel. Fritidskortet ska lämnas årligen med olika belopp, ett allmänt fritidskort om 500 kronor per barn samt ett särskilt fritidskort om 2 000 kronor per barn. Det särskilda fritidskortet ska lämnas till barn och unga i hushåll som fått preliminärt bostadsbidrag föregående år, för att särskilt främja deras förutsättningar att delta i fritidsaktiviteter.

[16] Prop. S2025/00799 *Ett fritidskort för barn och unga – en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra*.

Enligt förslaget ska det vara möjligt att ansöka om fritidskortet från hösten 2025.

Levnadsvillkor för unga

MUCF tar fram olika rapporter för att samla och sprida kunskap. Bland annat presenterade myndigheten under 2024 en rapport om hur levnadsvillkor skiljer sig mellan unga i landsbygder, städer och storstäder.[17] Analyserna i rapporten baseras på registerdata på individnivå från Statistiska centralbyrån (SCB), MUCF:s nationella ungdomsenkät år 2021 och fokusgruppsintervjuer med unga i landsbygdskommuner. Av rapporten framgår att bland annat att unga i landsbygdskommuner har sämre möjligheter till meningsfull fritid och kulturaktiviteter och att kunna transportera sig till och från aktiviteter, skola och jobb.

Nationella ungdomsenkäten är en återkommande enkätundersökning som MUCF har skickat ut till unga i åldersgruppen 16–25 år, ungefär vart tredje år sedan 2004. I nationella ungdomsenkäten undersöks i vilken utsträckning unga tar del av olika aktiviteter på fritiden. Skillnader mellan landsbygder och städer beror delvis på att befolkningen har olika sammansättning, till exempel att det är vanligare med föräldrar med kort utbildning i landsbygder. Men även efter att hänsyn tagits till föräldrars utbildning och andra viktiga bakgrundsfaktorer så kvarstår skillnader. Exempelvis framgår av rapporten att unga i landsbygdskommuner (12 procent) uppger i högre grad än unga i blandade kommuner (9 procent) och unga i storstadskommuner (4 procent) att de besöker stall eller 4H-gårdar en gång i månaden eller oftare[18]. Dessa skillnader förklaras inte av bakgrundsfaktorer. Samma resultat framkommer bland tjejer. Bland killar är andelen som besöker stall varje månad lägre.

Av rapporten framgår vidare att mycket av samtalen i fokusgrupperna i landsbygdskommuner handlade om olika hinder för fritidsaktiviteter. För idrotten är det ett hinder att underlaget till att få

[17] Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. 2024. *Platsens betydelse – unga på landsbygd*.

[18] I redovisningen av resultaten används Tillväxtverkets kategorisering av kommuner. Landsbygdskommuner är kommuner där mer än hälften av invånarna bor utanför tätbebyggda områden. Storstadskommuner är kommuner där mer än 80 procent av befolkningen bor i urbana områden och har tillsammans med angränsande kommuner en samlad folkmängd på minst 500 000 invånare.

ihop ett komplett lag ofta är för litet. Ett annat hinder är avstånd och brist på kollektivtrafik. Därmed måste de ha transport till aktiviteten, vilket dels kostar pengar och dels kan vara svårt att lösa i familjens vardagspussel för unga som inte har eget fordon. I rapporten refereras till flera undersökningar som visar att långa avstånd och bristande kollektivtrafik är ett stort hinder för unga på landsbygder. Slutsatser i rapporten är att om beslutsfattare vill göra landsbygder mer attraktiva för unga att bo i behöver man se över, följa upp och utveckla bland annat tillgång till fritidsaktiviteter och kulturaktiviteter, tillgång till kollektivtrafik samt frågor om fysisk hälsa och funktionsnedsättningar.

Samhällets kostnader för utanförskap

I en rapport från 2022, *Utanförskap och unga – en socioekonomisk analys av värdet av främjande öppen fritidsverksamhet för unga* görs en socioekonomisk analys av värdet av främjande öppen fritidsverksamhet för unga.[19] Författarna använder en ekonomisk modell för att visa på samhällets kostnader för människor som är i utanförskap och jämför med kostnader för att erbjuda unga en strukturerad fritid och främja goda livsval hos unga med stöd i trygga och prosociala sammanhang. I rapporten exemplifieras med olika hypotetiska fallstudier för att påvisa alla samhällets kostnader vid olika händelser, det vill säga för kommuner, regioner, rättsväsendet, produktionsbortfall etcetera, på både kort och lång sikt. Exemplen handlar om mobbing, självskadebeteende, misshandel, HVB-placeringar med mera, men även om konsekvenser för samhället när problem kvarstår i vuxen ålder med bristande etablering på arbetsmarknaden eller ohälsa. Det kan även handla om ett mer eller mindre livslångt utanförskap för åldern 25–55 år. Ett exempel återges i tabell 5.1.

[19] Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. 2022. *Utanförskap och unga – en socioekonomisk analys av värdet av främjande öppen fritidsverksamhet för unga*.

Tabell 5.1 Exempel på socioekonomiska effekter av självskadebeteende

Kostnadsorsak	Kostnad
Akut somatisk vård	45 000
Sluten psykiatrisk vård	75 000
Öppen psykiatrisk vård	20 000
Primärvård	10 000
Sjukskrivning föräldrar	36 000
Produktionsförluster	78 000
Social utredning	22 000
Kurator	10 000
Socialsekreterare	18 000
Läkemedel	9 000
Summa kostnader	**323 000**

Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Författarna framför i rapporten att det finns systemproblem med stuprörstänkande och kortsiktighet som försvårar en god ekonomisk resurshushållning för samhället i stort. En förklaring kan vara att berörda beslutsfattare inte ser några effekter i de besluts- och uppföljningssystem som de förfogar över. Kostnaderna för utanförskap drabbar i regel någon annan aktör, betydligt längre fram i tiden. I slutorden framförs av författarna att arbete med unga är en komplex fråga som kräver en struktur för samverkan, styrning och långsiktighet. Det är en fråga som väver samman den traditionella fritidsverksamheten inte bara med andra kommunala aktörer, som skola och socialtjänst, utan också fastighetsägare, polisen och civilsamhället.

5.4.2 Myndigheten för delaktighet

Myndighetens uppdrag och ansvarsområden

Det framgår av förordning (2024:78) med instruktion för Myndigheten för delaktighet[20] (MFD) att myndigheten ska med utgångspunkt i det nationella målet för funktionshinderspolitiken och funktionshinderspolitikens inriktningar främja ett systematiskt och effektivt genomförande av funktionshinderspolitiken i samhället genom att samordna, följa upp, samla in och analysera insatser inom funktionshinderspolitiken från statliga myndigheter, kommuner, regioner och andra aktörer. MFD ska bland annat införskaffa och sammanställa kunskap om utvecklingen av levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning, följa relevant forskning om funktionshinder och vid behov initiera utveckling av ny kunskap, och ta fram stöd och vägledning till olika samhällsaktörer i syfte att säkerställa tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning inom olika samhällsområden.

Av myndighetens årsredovisning för 2023 framgår vidare att MFD ska guida samhällets aktörer och främja deras arbete så att fler människor, oavsett funktionsförmåga, självständigt ska kunna använda de miljöer, produkter och tjänster som erbjuds.[21] Myndigheten följer utvecklingen inom olika samhällsområden och erbjuder stöd som aktörerna kan använda sig av för att utveckla sina verksamheter. Målet är ett hållbart samhälle som är utformat utifrån människors olika förutsättningar och behov. Arbetet sker i nära samverkan med aktörerna och utifrån kunskap hos personer med egen erfarenhet av funktionsnedsättning.

Det framgår vidare av årsredovisningen för 2023 att myndighetens arbete riktar sig främst till de offentliga aktörer som har möjlighet att påverka och driva förändring på samhällsnivå såsom statliga myndigheter, kommuner och regioner. I vissa fall riktar sig myndigheten även till privata aktörer i deras egenskap av arbetsgivare eller som producent av produkter och tjänster. MFD pekar även på att det civila samhället och särskilt funktionshindersorganisationer utgör en viktig och nödvändig samverkanspart i myndighetens uppdrag.

[20] Svensk författningssamling. 2024. Förordning (2024:78) med instruktion för Myndigheten för delaktighet.
[21] Myndigheten för delaktighet. 2024. *Årsredovisning 2023* Myndigheten för delaktighet.

Kunskapsunderlag och stöd

För att uppmärksamma och bidra till fördjupad kunskap gör MFD fördjupningsstudier inom några särskilda områden. Till exempel har myndigheten under 2024 tagit fram ett kunskapsunderlag som handlar om hjälpmedel och delaktighet.[22] Av rapporten framgår bland annat att hjälpmedel är avgörande för hjälpmedelsanvändares delaktighet i samhället. Majoriteten av de användare myndigheten har tillfrågat är nöjda med sitt eller sina hjälpmedel samtidigt som nästan hälften uppger att det finns hjälpmedel de önskat men inte fått. Det finns flera faktorer som gör det svårt för hjälpmedelsanvändare att få de hjälpmedel de behöver. Exempelvis uppger hjälpmedelsanvändare att de saknar tillräcklig information under förskrivningsprocessens olika delar. Dessutom upplever många att uppföljningen, som är det sista delmomentet i förskrivningsprocessen, helt uteblir. Hjälpmedelanvändarna upplever även att regionernas sortiment är styrande och att förskrivare ogärna går utanför sortimentet, trots att det är möjligt. MFD rekommenderar därför bland annat att regeringen bör tillse att det finns gemensamma kriterier för att förskrivning av konsumentprodukter som hjälpmedel ska ske jämlikt över landet. Regionerna och kommunerna bör säkerställa att anpassade råd och stöd för konsumentprodukter erbjuds i linje med nationell kunskapsstyrning.

En riktad stödinsats som MFD genomfört handlar om barns behov i samhällsplaneringen. För att lyfta vikten av att beakta alla barns behov i samhällsplaneringen har MFD kartlagt hur sex kommuner arbetar när de inhämtar behov från barn med funktionsnedsättning i planering av miljöer där barn vistas, till exempel lekparker, idrottsplatser och parker. Genom goda exempel bidrar studien till att många kommuner i Sverige kan inspireras.

Uppdrag att kartlägga lokala och regionala satsningar samt tillgången till fritidshjälpmedel

Regeringen beslutade den 21 mars 2019 att ge MFD i uppdrag att kartlägga den enskildes tillgång till hjälpmedel för fritidsaktiviteter och kartlägga insatser på hur en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning främjas lokalt och regionalt. Av myndighetens

[22] Myndigheten för delaktighet. 2024. *Att få det stöd man behöver – en rapport om hjälpmedel och delaktighet ur ett användarperspektiv*. 2024:19.

redovisning av uppdraget 2020 framgår bland annat att en mängd faktorer gör att personer med funktionsnedsättning inte har likvärdiga och jämlika förutsättningar att ha en aktiv och meningsfull fritid jämfört med befolkningen i övrigt.[23] Tillgången till fritidsaktiviteter för personer med funktionsnedsättning skiljer sig mycket över landet.

I kartläggningen av insatser i kommunerna har MFD även sett att de tillgänglighetsanpassningar som görs inte alltid gör fritidsaktiviteten helt tillgänglig. Ett exempel som nämns är när man har installerat utrustning för att någon ska kunna ta sig upp på en häst och rida, men det är inte möjligt att delta i stallet och förbereda hästen på det sätt som andra kan. Även Parasportförbundet lyfte i kartläggningen att det saknas helhetsperspektiv kring tillgängligheten till idrottsanläggningar och lokaler. Förbundet lyfte att tillgänglighetsanpassningen till exempel sällan utgår från att alla människor ska kunna röra sig i alla delar av lokalen.

Av kartläggningen framgår vidare att över hälften, 55 procent, själva har köpt de hjälpmedel som de använder för att kunna göra det de vill på fritiden. Exempel på hjälpmedel som man har köpt är sele för att komma på och av en häst, sportrullstol för att kunna hålla på med rullstolshandboll och rullstolsinnebandy samt västar som används vid löpning där det står ”synskada” och ”ledsagare”.

En slutsats som myndigheten drar är att med relativt enkla förändringar inom befintliga ramar och verksamheter kan förutsättningarna öka och förbättras för personer med funktionsnedsättning att ha en aktiv fritid. Att fler kan ha en aktiv fritid är en pusselbit i att forma ett socialt hållbart samhälle.

5.5 Riksidrottsförbundet

5.5.1 Riksidrottsförbundets uppdrag och ansvar

Riksidrottsförbundet (RF) är idrottsrörelsens samlande organisation och ska stödja, företräda, leda och samordna idrottsrörelsen i gemensamma frågor, såväl nationellt som internationellt.[24] SISU Idrottsutbildarna är idrottsrörelsens eget studieförbund och ska

[23] Myndigheten för delaktighet. 2020. *Aktiv fritid* – Redovisning av ett regeringsuppdrag om att kartlägga lokala och regionala satsningar samt tillgången till fritidshjälpmedel. 2020:6.
[24] Riksidrottsförbundet. 2023. RF och SISU:s uppdrag.

verka för och bidra till idrottens utveckling genom folkbildning och utbildning. RF-SISU har 19 gemensamma distrikt som har motsvarande uppdrag på regional och lokal nivå. Det finns 72 specialidrottsförbund som leder och utvecklar sin idrott och sina föreningar. Exempelvis är Ridsportförbundet (SvRF), Islandshästförbundet (SIF) och Parasportförbundet medlemmar i RF.

RF stödjer specialförbunden i gemensamma frågor som är idrottsövergripande. Det handlar bland annat om elitidrottsstöd och kompetensstöd kring barn- och ungdomsidrott, och idrott för personer med funktionsnedsättning, men även om arbete i ideella föreningar, värdegrundsfrågor och det idrottshistoriska arvet. Vidare företräder RF idrottsrörelsen gentemot politiska institutioner och offentliga aktörer med idrottsrörelsens självständighet och utveckling som ledstjärna. RF samordnar också och ger specialförbunden möjlighet till kunskaps- och erfarenhetsutbyte, till exempel samordnar nätverk och mötesplatser. Slutligen har RF ansvar för att fördela och följa upp statens stöd till idrotten i linje med idrottsrörelsens målsättningar och riktlinjer från regeringen.

5.5.2 Riksidrottsförbundets verksamhetsinriktning 2024–2025

Verksamhetsinriktningen beslutas av stämman Riksidrottsmötet och ger styrelserna ledning för att styra, leda och prioritera verksamheten för RF och SISU Idrottsutbildarna de två nästkommande åren, samt vad deras distriktsorganisationer ska fokusera på. Målen för 2025 bygger på en förändring som idrottsrörelsen vill uppnå, ”från triangel till rektangel”.[25] Med ambitionen att vara en rörelse för livslångt idrottande behöver det traditionella synsättet förändras där idrottsrörelsen kan illustreras som en pyramid med en bred bas som utgörs av barn- och ungdomsidrott och en spetsig topp i form av elitidrott. Förändringen innebär att alla oavsett ålder och ambitionsnivå har möjlighet att idrotta i förening under hela livet. I den förändrade idrottsrörelsen finns en koppling mellan bredd- och elitidrott men verksamheten kompletteras med en utvecklad verksamhet för människor under hela livet. RF menar att den nya idrottsrörelsen då kan illustreras som en rektangel. Utveckling kän-

[25] Riksidrottsförbundet. 2024. *Verksamhetsinriktning 2024–2025 med ekonomiska planer*.

netecknas av ”så många som möjligt, så länge som möjligt i en så bra verksamhet som möjligt”. Målen har formulerats enligt nedan:

- Svensk idrott ska vidareutveckla verksamheten så att barn, unga, vuxna och äldre väljer att idrotta i förening under hela livet.
- Svensk idrott ska nå fler idrottsliga framgångar internationellt.
- Alla lever och leder enligt svensk idrotts värdegrund.
- Svensk idrott ska vidareutvecklas, samverka med andra aktörer och ge goda möjligheter att idrotta i förening.
- Idrottsrörelsen är en ännu starkare samhällsaktör.

Detta innebär bland annat att alla ska känna sig välkomna oavsett bakgrund och förutsättningar samt oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. För att ge goda möjligheter till idrottande behöver också tillgången till anläggningar och idrottsmiljöer öka. Det lyfts särskilt att det är viktigt att politiker och andra beslutsfattare är medvetna om den samhällsnytta som idrottsrörelsen bidrar med. För att uppnå detta behöver den gemensamma opinions- och påverkanskraften stärkas ytterligare för att få rimliga resurser och goda förutsättningar för idrottsrörelsens verksamhet.

I verksamhetsplanen pekas på fem utvecklingsområden. Det första handlar om en ny syn på träning och tävling. Det innebär bland annat att en utveckling mot en hållbar idrottsrörelse där alla får plats att idrotta utifrån sina villkor oavsett ambition, ålder, kön, prestationsnivå eller andra förutsättningar. Träning och tävling utformas på ett hållbart sätt så att utövaren mår bra, har roligt och utvecklas under hela livet. Ledarskapet fokuserar på glädje och prestation snarare än på resultat.

Det andra området handlar om hur den moderna föreningen engagerar. För att tydliggöra relevansen och bidra till att navigera i den nya kommersialiserade världen behöver idrottsrörelsen förstärka bilden av hur och i vilken utsträckning den skapar samhällsnytta. Det behöver säkerställas kunskap om den ideella föreningen och medlemsdemokratin genom ett levande samtal om hur man skapar en föreningsmiljö som gör att alla känner sig välkomna och känner att de kan påverka den verksamhet som de befinner sig i.

Det tredje området handlar om en inkluderande idrott för alla. RF konstaterar att inkludering är en förutsättning för att skapa trygga och inkluderande idrottsmiljöer för alla. Det råder inget tvivel om att idrottsrörelsen har stora jämlikhetsutmaningar och analyser visar att idrotten har flera underrepresenterade grupper. Det finns en tydlig korrelation mellan föreningsidrotten och socioekonomi. Det vill säga att i områden med goda resurser finns mycket föreningsidrott och vice versa. Störst skillnad är det för flickor. Nya statliga medel skjuts till under tre år för att stärka den idrottsliga närvaron i områden med socioekonomiska utmaningar och även arbetet med äldre får extra stöd. Här finns möjligheter att göra skillnad men RF menar att enbart de extra medlen kommer inte att räcka. Idrottsrörelsen behöver använda ordinarie resurser över lång tid för att uppnå en mer jämlik och jämställd idrott. Personer med funktionsnedsättning, personer över 65 år och transpersoner är också underrepresenterade grupper som i alldeles för stor utsträckning står utanför idrottsrörelsen, delvis på grund av uteslutande strukturer och kulturer. Pandemiåren har förvärrat situationen. Arbetet med inkludering och att förändra uteslutande strukturer och kulturer behöver fortsätta.

Det fjärde området handlar om att idrottsrörelsen ser en jämställd verksamhet som en förutsättning för, och ett tecken på, en framgångsrik och hållbar idrott. Idrotten ska utforma verksamheten så att den ger alla som deltar en trygg gemenskap. Alla oavsett kön ska ha lika stort inflytande i beslutande och rådgivande organ. Uppdrag i förbunds- och föreningsstyrelser ska vara tydligare kopplade till jämställdhetsmålen. Arbetsformer och fördelning av uppdrag ska utformas så att alla oavsett kön har samma möjligheter att medverka och påverka.

Det femte och sista området handlar om ett stärkt och hållbart ledarskap i alla delar av organisationen. Såväl tränare, ledare och förtroendevalda ska känna till och leda enligt svensk idrotts värdegrund. Ledarens och tränarens kunskap, kompetens och sätt att möta varje individ utifrån dess förutsättningar och behov, är grunden för ett långsiktigt och hållbart idrottande. RF menar att ledarna också är avgörande i att säkerställa en trygg och inkluderande idrott, det vill säga att barn, unga, vuxna och äldre som deltar i föreningsidrotten gör det i en verksamhet fri från mobbning, kränkningar och övergrepp.

5.5.3 Riksidrottsförbundets verksamheter under 2023 och 2024

Verksamhetsberättelse 2023

Av Riksidrottsförbundets verksamhetsberättelse för 2023[26] framgår bland annat att RF:s arbete med *Rörelsesatsning i skolan* har utvecklats för att ge barn som är mindre aktiva möjlighet till rörelse i skolan och i föreningslivet. Satsningen bygger broar mellan skola och förening, vilket hjälper fler barn att hitta till föreningsidrotten. Det framgår att alla RF-SISU distrikt har aktivt arbetat med att nå kommuner och skolor i prioriterade områden. Skolor som deltar får stöd och inspiration för att skapa miljöer som främjar rörelse. Cirka 1 200 skolor i 210 kommuner deltog i Rörelsesatsning i skolan under 2023. Över 60 olika idrotter omfattades av satsningen, dock deltog inte hästsporten.

Vidare framgår av verksamhetsberättelsen att RF arbetade med satsningar inom området *Inkluderande idrott för alla*. Det handlar exempelvis om att erbjuda kompetensstöd inom idrott för personer med funktionsnedsättning. Under coronapandemin drabbades dessa personer hårt, med många förlorade möjligheter att tävla och träna. RF arbetar för att återstarta och utveckla långsiktigt arbete för idrott för personer med funktionsnedsättning. RF och Parasportförbundet genomförde kompetenshöjande insatser för specialidrottsförbunden och RF-SISU distrikt. I enlighet med sin strategi arbetar idrottsrörelsen aktivt för en mångfald av perspektiv inom idrotten. En central del av den strategiska utvecklingsresan är att långsiktigt bygga grunder och säkerställa kompetenshöjande insatser. Det framgår att 50 specialförbund och alla 19 RF-SISU distrikt samlades för erfarenhetsutbyte och kunskapspåfyllnad.

Ett annat exempel som lyfts i verksamhetsberättelsen är *Idrottsklivet* som är en satsning möjliggjord av ett årligt stöd på 100 miljoner kronor från regeringen från och med 2023. Målet är att stärka föreningsidrotten i de områden som polisen benämner som utsatta områden för att främja inkludering, öka tryggheten och bidra till brottsförebyggande arbete. Genom *Idrottsklivet* strävar RF efter att göra idrotten tillgänglig för alla, oavsett socioekonomiska förutsättningar. Samverkan med kommunen, skolan och polisen är avgö-

[26] Riksidrottsförbundet. 2024. *Verksamhetsberättelse med årsredovisningar 2023*.

rande för att lyckas. Det framgår av verksamhetsberättelsen att under hösten 2023 påbörjades arbetet i de 61 områden som Polisen har utvalt. 11 RF-SISU distrikt samordnar lokalt i samarbete med 14 specialidrottsförbund och specialdistriktsförbund. Det lyfts att genom effektivisering och samordning ska fler barn och ungdomar få möjlighet till en meningsfull fritidssysselsättning i en trygg miljö.

Det framgår vidare att RF arbetade med jämställdhet för en framgångsrik idrott. En del handlar om att män och kvinnor har lika stort inflytande i beslutande och rådgivande organ. Arbetsformer och fördelning av uppdrag utformas så att män och kvinnor har lika stora möjligheter att medverka. RF konstaterar att införandet av RF:s stadgekrav 2021 om jämställd sammansättning i specialförbundens styrelser har haft stor effekt, exempelvis hade 88 procent av förbunden en jämställd sammansättning i förbundsstyrelsen i början av året. RF konstaterar att det återstår arbete för att öka jämställdheten bland föreningarnas ledare, tränare, styrelsemedlemmar och funktionärer/domare samt för att utmana maskulinitetsnormer inom idrotten och har därför genomfört insatser inom området.

RF lyfter i verksamhetsberättelsen att idrotten är en viktig samhällsaktör som berör i princip alla politikområden och samhällssektorer. Det handlar exempelvis om att samverka med myndigheter och andra organisationer om kriminalitet, säkerhetsarbete, hållbarhet och idrottens samhällsnytta. RF intensifierade samarbetet med kommuner för att tydligare definiera den kommunala verksamheten för idrottsrörelsen och diskutera övergripande behov. Samtidigt vidareutvecklades Rörelsefaktor-verktyget, och RF hade genomgångar med kommuner om hur det kan användas för att integrera platser för fysisk aktivitet i samhällsplaneringen.

Verksamhetsberättelse 2024

Av Riksidrottsförbundets verksamhetsberättelse för 2024[27] framgår bland annat att RF:s arbete med *Rörelsesatsning i skolan* har fortsatt under 2024. Cirka 1 200 skolor i 210 kommuner deltog och av dessa fick cirka 700 skolor anpassat stöd. Skolorna samverkade med över 800 idrottsföreningar inom över 60 olika idrotter. Vidare framgår av verksamhetsberättelsen för 2024 att även RF:s arbete med sats-

[27] Riksidrottsförbundet. 2025. *Verksamhetsberättelse med årsredovisningar 2024*.

ningar inom området *Inkluderande idrott för alla* fortsatt under 2024. Det framgår att 30 specialidrottsförbund fick verksamhetsstöd för att utveckla sin idrott för personer med funktionsnedsättning. 50 specialidrottsförbund fick projektstöd för att starta eller utveckla idrott för personer med funktionsnedsättning och 34 specialidrottsförbund fick projektstöd för material och utrustning. Under 2024 fortsatte även satsningen *Idrottsklivet* med årligt stöd om 100 miljoner kronor från regeringen för att stärka föreningsidrott i utsatta områden, främja inkludering, öka tryggheten och bidra till brottsförebyggande arbete. Under 2024 berördes 65 utsatta områden där 309 föreningar med drygt 30 idrotter inom 14 specialidrottsförbund fick medel för att sänka socioekonomiska trösklar inom idrottsrörelsen och sprida goda exempel.

Av verksamhetsberättelsen framgår vidare RF:s arbete med idrottens samhällsansvar. Det framgår bland annat att RF arbetade aktivt under året för att synliggöra den samhällsnytta som idrottsrörelsen genererar och uppmärksamma den i olika sammanhang. RF menar att idrott genererar omfattande samhällsnytta genom att motverka utmaningar som ohälsa, stillasittande, segregation och ojämlikhet. Forskning stöder positiva effekter av fysisk aktivitet på både fysiskt och psykiskt välmående.

RF argumenterar i verksamhetsberättelsen för att idrottsrörelsens roll för folkhälsan i Sverige är betydande, och det sociala sammanhanget i idrottsföreningar är lika viktigt som själva aktiviteten. Föreningslivet främjar gemenskap och möten över gränser, ger meningsfull fritid för barn och ungdomar, och spelar en demokratifostrande roll.

Det framgår vidare att i budgetpropositionen för 2025 tilldelades idrottsrörelsen 2 127 miljoner kronor för verksamhetsåret 2025. 100 miljoner kronor ska användas för att stärka idrottsrörelsens närvaro i de områden som polisen benämner som utsatta. Dessutom fick idrottsrörelsen 10 miljoner kronor i stöd för arbete mot idrottsrelaterad brottslighet.

I verksamhetsberättelsen lyfts vidare att snåriga regelverk, svårförståeliga strukturer och ökad administrativ börda hindrar idrottsföreningar från att fokusera på verksamheten. Många föreningar drivs ideellt och utan anställda, vilket innebär att mycket administrativt arbete sker på kvällar och helger. Ideella insatser är avgörande för att hålla nere kostnaderna för medlemmarna. RF påverkade

under året aktivt regelverk och processer hos myndigheter för att förenkla för föreningar, till exempel inom skattelagstiftning och tillstånd för idrottstävlingar.

Det framgår att RF:s arbetade med frågor kring anläggningar och idrottsmiljöer. RF fick under året ett utökat anläggningsstöd på 130 miljoner kronor för förberedande insatser med utgångspunkt i fritidskortets målgrupp och genom det tillkomna stödet blev det rekord i antal föreningar som tilldelats stöd. Under året fokuserade RF arbetet även på kunskapsutveckling. Dels genom ett projekt för att beskriva vilka behov och önskemål olika idrotter har vid sin anläggningstyp, dels hur samverkan kan bli ännu bättre mellan RF-SISU distrikt och kommuner.

RF konstaterar vidare i verksamhetsberättelsen att Riksidrottsgymnasierna (RIG) är mitt i en treårig dimensioneringsperiod (2023/24–2025/26). Under hösten startade dimensioneringsprocessen inför perioden 2026/27–2028/29 genom dialoger med berörda förbund. Från den 1 juli 2025 gäller en ämnesutformad gymnasieskola (GY 25) och ämnesbetyg ersätter kursbetyg. Det påverkar ämnet specialidrott och det nya ämnet tävlingsidrott, som blir möjligt att läsa från hösten 2025.

5.5.4 Statistik för idrottande 2023

Medlemmar

Statistik för idrottande i Sverige sammanställs på sajten Idrottsstatistik.se av den statliga organisationen Centrum för idrottsforskning (CIF). CIF har bland annat till uppgift att initiera, samordna, stödja och informera om forskning inom idrottens område samt att ansvara för uppföljning av statens stöd till idrotten.[28] Sajten samlar statistik från en mängd olika myndigheter och organisationer som exempelvis RF, SCB, Folkhälsomyndigheten, SKR med flera.

Av Idrottsstatistik.se framgår att ungefär var tredje svensk i åldern 6–80 år är medlem i någon av landets drygt 18 000 idrottsföreningar. Föreningarna är i sin tur medlemmar i ett eller flera specialidrottsförbund, vilka organiserar en eller flera idrotter. Det framgår av Idrottstatistik.se att medlemsstatistiken bör tolkas med försiktighet. Den bygger dels på skattade värden från SCB:s under-

[28] Svensk författningssamling. 2002. Förordning (2002:787) om Centrum för idrottsforskning.

sökning *Svenska folkets relation till idrott och motion*, vilken innehåller ett relativt stort bortfall. Dels på *aktiv i idrott*, som registreras av idrottsföreningarna. I dag saknas tillförlitliga rutiner för registrering och rensning av aktiv i idrott. Riksidrottsförbundet har uppmärksammat osäkerheten och genomfört ett utvecklingsarbete. För uppskattat antal medlemmar. Se tabell 5.2.

Tabell 5.2 Antal medlemmar i idrottsföreningar 2023

Idrott	Antal medlemmar
Fotboll	1 594 969
Friidrott	658 473
Golf	532 283
Gymnastik*	505 109
Innebandy	424 672
Ishockey	293 306
Simidrott	275 808
Handboll	195 251
Ridsport	171 996
Motorsport	167 389

Anm.: *Riksidrottsförbundet låter meddela att Gymnastikförbundets medlemsantal bör justeras ned. Så har dock inte skett än.
Källa: Idrottstatistik.se, Riksidrottsförbundet.

Av denna statistik framgår att fotbollen är den i särklass största idrotten och att ridsporten år 2023 är den nionde största idrotten i Sverige sett till antal medlemmar. Till det kommer att Islandshästförbundet enligt Idrottsstatistik.se har 11 345 medlemmar.

Antal aktiva och deltagartillfällen

Vidare redovisas statistik för aktiviteter i olika idrotter och antal deltagartillfällen som det betalats ut så kallat LOK-stöd[29] för. För varje deltagare i åldern 7–25 år som deltar i en gruppaktivitet ges ett deltagarstöd. För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns. Det finns vissa ytterligare begränsningar för registrering och utbetalning, exempelvis kan en deltagare bara delta i en

[29] Förkortningen LOK står för statligt lokalt aktivitetsstöd, och avser att stödja idrottslig föreningsverksamhet för barn och ungdomar mellan 7 och 25 år (för deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns).

gruppaktivitet per dag och beroende på ålder ett visst antal aktiviteter per vecka. För tydlighets skull är LOK-stöd alltså ett mått som beskriver en idrotts omfattning bland barn, unga och personer med funktionsnedsättning inom föreningsidrott, men som inte beskriver hur vanligt det är med idrottande bland befolkningen i övrigt.

Tabell 5.3 Aktivitet i olika idrotter 2023

Idrott	Antal deltagartillfällen
Fotboll	23 436 589
Innebandy	5 043 983
Ishockey	4 360 740
Gymnastik	3 345 071
Handboll	3 176 439
Basket	2 721 510
Ridsport	2 358 250
Simidrott	2 088 931
Budo och Kampsport	1 387 672
Tennis	1 321 697

Källa: Idrottsstatistik.se.

Även av tabell 5.3 framgår att fotbollen är den i särklass största idrotten och att ridsporten år 2023 är den sjunde största idrotten sett till antal deltagartillfällen. Islandshäst har 10 822 deltagartillfällen 2023. Det framgår av annan LOK-statistik att sett till antal aktiviteter var ridsporten tredje största idrott 2023. Ridsporten redovisade då 388 125 aktiviteter (390 176 inkluderat islandshäst) medan fotbollen var störst med 1 778 171 aktiviteter. Det är också intressant att jämföra antal unika deltagare som det betalats ut LOK-stöd för. Se tabell 5.4.

Tabell 5.4 Antalet unika individer i åldern 7–25 år som deltagit i LOK-stödsaktiviteter 2023

Idrott	Antal individer	Varav flickor/kvinnor
Fotboll	465 697	146 468
Innebandy	122 173	39 907
Gymnastik	107 893	88 699
Simidrott	70 417	36 989
Handboll	68 175	35 793
Ridsport	67 407	64 730
Ishockey	62 897	8 742
Basket	56 859	22 712
Friidrott	47 386	25 704
Budo & Kampsport	39 685	11 940

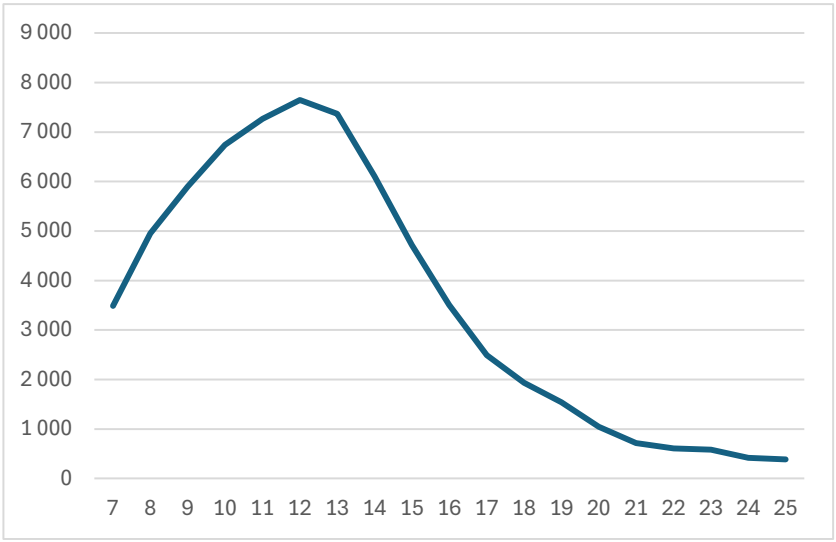
Källa: Riksidrottsförbundet.

Även av denna statistik framgår att fotbollen är den i särklass största idrotten och att ridsporten år 2023 är den sjätte största idrotten sett till antal individer. Om man lägger till antal individer från Islandshäst (949 individer) så passeras precis handboll och hästsport landar tillsammans då på femte plats. Av tabellen framgår vidare att för flickor och kvinnor är ridsporten den tredje största idrotten efter fotboll och gymnastik.

Aktiviteter i olika åldrar

Utredningen har genom RF fått data om hur aktiviteten inom hästsporten ser ut för olika åldrar. Generellt har de allra flesta idrotter ett liknande mönster med att det är en stor grupp barn och unga som påbörjar att delta i aktiviteter. Därefter börjar det att kraftigt minska i tonåren och vuxen ålder och graferna visar därför en tydlig puckel. Detta förhållande är en av idrottsrörelsens största utmaningar.

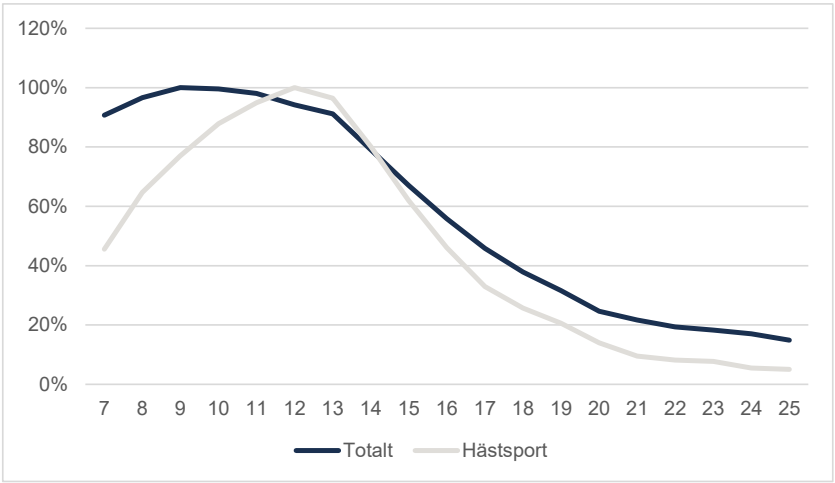
Figur 5.1 Antal unika individer för hästsport* efter ålder 2023

Anm.: *Hästsport är ridsport inklusive islandshäst, som utgör cirka 1,4 %.
Källa: Riksidrottsförbundet.

Av figur 5.1 framgår att flest antal som får LOK-stöd för att utöva hästsport är det vid cirka 12 års ålder, med nästan 8 000 individer. Man kan jämföra med idrotten i stort som har en peak vid cirka 9–10 års ålder. Se figur 5.2.

Figur 5.2 Andel unika individer för hästsport* jämfört med övriga sporter efter ålder 2023

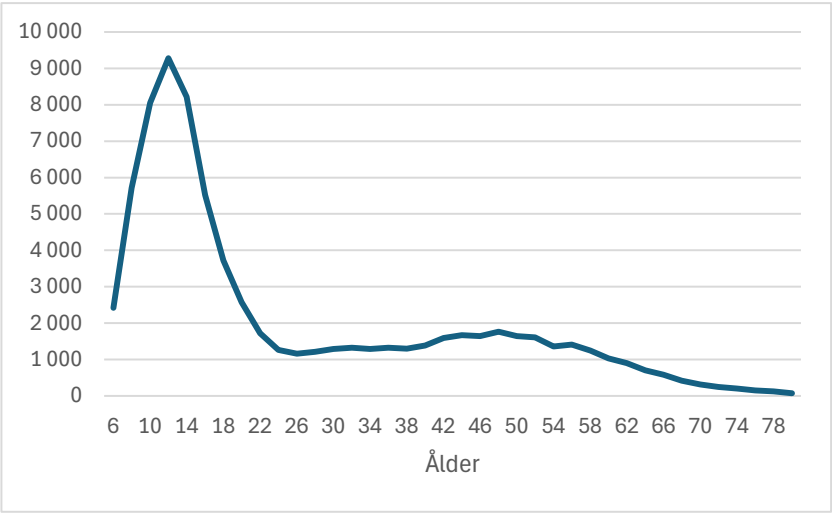

Anm.: *Hästsport är ridsport inklusive islandshäst, som utgör cirka 1,4 %.
Källa: Riksidrottsförbundet. Grafen visar andel och utgår från andel i relation till peakålder (det år som det är flest individer).

Det framgår också av grafen ovan att ridsportens nedåtgående trend vid högre åldrar är starkare än för idrotten i stort, det vill säga det är relativt sett färre som fortsätter rida efter cirka 15 års ålder.

Ett av målen för RF är att alla barn, unga, vuxna och äldre väljer att idrotta i förening under hela livet. RF följer därför upp utvecklingen av idrottande även för de som är äldre än 25 år. För ridsporten ser åldersfördelningen ut enligt figur 5.3.

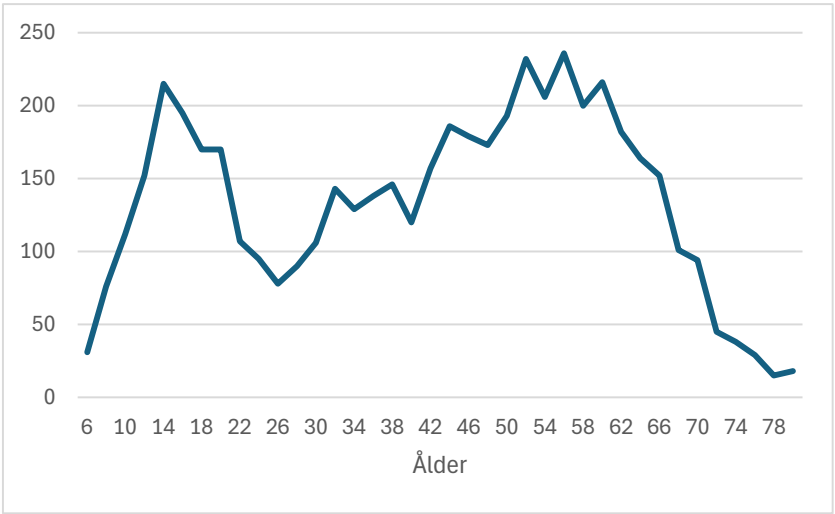
Figur 5.3 Aktiv i idrott för ridsport 2023

Källa: Riksidrottsförbundet.

Av figur 5.3 framgår att det finns en liten puckel av Aktiv i idrott för ridsport vid ålder av cirka 45 år. Men som framgick av figur 5.2 är den relativa nedgången starkare för ridsport jämfört med andra idrotter och den trenden håller även för de som är äldre. Puckeln vid cirka 45 års ålder motsvarar cirka 20 procent av toppvärdet vid 12 års ålder. För samtliga idrotter ser mönstret lika ut, men andelen vuxna som är aktiva i idrott är generellt högre och puckeln vid cirka 45 års ålder är cirka 40 procent av toppvärdet. Det är dock intressant att mönstret när det gäller islandshäst ser helt annorlunda ut, med en betydligt större andel vuxna som är aktiva i idrott. Se figur 5.4.

Figur 5.4 Aktiv i idrott islandshäst 2023

Källa: Riksidrottsförbundet.

Verksamhet för personer med funktionsnedsättning

Parasport är idrott för personer med rörelsenedsättning, synnedsättning eller intellektuell funktionsnedsättning. Parasportförbundet arbetar för att parasporten ska vara en naturlig del av idrottsrörelsen och inte en särlösning. Därför pågår en process för att lämna över ansvaret för vissa av de idrotter som tillhör Svenska Parasportförbundet till andra specialidrottsförbund. Det senaste exemplet är rullstolsdans, där ansvaret lämnades över till Svenska Danssportförbundet vid årsskiftet 2022/2023. Det betyder att det är svårt att göra mer direkta jämförelser mellan parasportförbundet och specialidrottsförbund, särskilt över tid.

Det finns särskild verksamhet för barn, unga och vuxna med olika former av funktionsnedsättning inom majoriteten av idrotterna inom RF (65 av 72 specialförbund). Som tidigare framgått finns LOK-stöd för varje deltagare i åldern 7–25 år som deltar i en gruppaktivitet. För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

Eftersom det från föreningens sida inte är nödvändigt att särskilja om deltagaren har funktionsnedsättning om den är under 25 år innebär det sannolikt är många deltagartillfällen för gruppen 7–25 år aldrig registreras som person med funktionsnedsättning. Det finns

förstås också en etisk aspekt som gör att detta inte ett krav från RF. Men statistiken för den åldersgruppen är därför sannolikt missvisande. Däremot för de som är över 25 år är det enbart individer med funktionsnedsättning som ger föreningen LOK-stöd och statistiken kan då antas vara mer rättvisande i det avseendet. Totalt är det dock troligen en kraftig underrapportering av antal deltagare och deltagartillfällen för hela gruppen funktionsnedsatta. I tabellerna nedan över statistiken för personer med funktionsnedsättning redovisas parasport, dövidrott och verksamhet inom de övriga specialidrottsförbunden separat. Det är alltså ingen dubbelräkning, men inom dövidrott finns exempelvis föreningar med bowling, fotboll och simidrott. Parasporten och dövidrotten har dock inte ridsport.

Tabell 5.5 Totalt antal deltagartillfällen för funktionsnedsatta 2023

Förbund	Deltagartillfällen	Andel
Parasport	137 670	27,15 %
Dövidrott	75 590	14,91 %
Ridsport	42 235	8,33 %
Bowling	42 189	8,32 %
Fotboll	38 091	7,51 %
Innebandy	19 811	3,91 %
Simidrott	15 460	3,05 %
Bordtennis	15 020	2,96 %
Handboll	13 144	2,59 %
Korpen*	12 207	2,41 %

Anm.: *Korpen är verksamhet inom Svenska motionsförbundet.
Källa: Riksidrottsförbundet.

Av tabell 5.5 framgår att sett till antal deltagartillfällen är ridsporten den tredje största idrotten för personer med funktionsnedsättning efter parasport och dövidrott. Det betyder att SvRF organiserar flest deltagartillfällen för parasportidrott för personer med funktionsnedsättning utanför de två specialidrottsförbund som har den här gruppen som primär målgrupp. Sett till antalet föreningar som redovisat verksamhet för målgruppen är ridsporten den näst största med 208 föreningar gruppen efter fotbollen som är störst med 225 föreningar. Det innebär också att ungefär var tredje förening inom ridsport har verksamhet för personer med funktionsnedsättning. Se tabell 5.6.

Tabell 5.6 Föreningar som redovisat LOK-stöd för funktionsnedsatta 2023

Förbund	Antal föreningar med LOK-stöd för funktionsnedsatta	Föreningar som redovisat LOK-stöd totalt	Andel
Fotboll	225	2 228	10 %
Ridsport	208	567	37 %
Parasport	153	166	92 %
Innebandy	95	639	15 %
Bowling	86	172	50 %
Gymnastik	72	543	13 %
Skyttesport	67	357	19 %
Friidrott	62	367	17 %
Handboll	59	283	21 %
Budo & Kampsport	57	479	12 %

Källa: Riksidrottsförbundet.

Aktiviteter utanför LOK-stöden

Ett grundläggande villkor för att kunna erhålla LOK-stöd är att verksamheten bedrivs inom ramen för en idrottsförening som är ansluten till något av de specialidrottsförbund som tillhör RF. Det finns naturligtvis en mängd aktiviteter inom många sporter som av olika skäl inte berättigar till LOK-stöd. Det mest uppenbara, förutom att all verksamhet utanför idrottsföreningar inte ingår, är att generellt registreras inte verksamhet för vuxna över 25 år. Det är många vuxna som är aktiva inom hästsport.

Inom hästsporten finns också fler exempel på aktiviteter som ligger utanför systemet med LOK-stöd. Ett tydligt exempel är att travsport inte är med i Riksidrottsförbundet. Det finns också inom ridsporten en utbredd verksamhet med ridning för barn och unga som inte bedrivs inom ramen för en förening eller andra aktiviteter inom hästsport som klassificeras som organiserad idrott. Vidare ger intresse för hästar en vistelse i stallet som är så mycket mer än bara ridning eller körning och personer med egna hästar lägger ofta flera timmar per dag i stallet.

Det finns alltså skäl att påminna om att den här utredningen har en bred tolkning av begreppet hästsport som inkluderar ridning, trav och andra aktiviteter med hästar. Det inkluderar även avel och uppfödning samt uppstallningsverksamhet. Exempelvis anordnar travsporten genom travskolan allt från knattekurser för de allra yngsta

till licenskurser för de som vill börja tävla eller träningskurser för de som vill veta mer om att träna travhästar. År 2023 deltog över 4 500 unika elever vid minst tre tillfällen.

5.5.5 Riksidrottsförbundets rapporter om kostnader för idrott

I december 2024 presenterade Riksidrottsförbundet två rapporter som undersökt hur föräldrar till barn mellan 7–18 år uppfattar sina totala kostnader för barnens idrottande samt vilka orsaker som ligger bakom kostnaderna. Den ena rapporten heter *Smakar det så kostar det*.[30] Den visar hur kostnaderna har förändrat sig inom 12 idrotter mellan 2009–2023 för barn 7–15 år. Den är författad av två forskare vid Högskolan i Halmstad respektive Karlstads universitet. Den andra rapporten heter *Barn- och ungdomsidrottens prislapp: Vem bär ansvaret?*[31] Den problematiserar ansvaret för kostnadsökningar och visar på att kostnadsökningar beror på flera faktorer. Den är författad av en forskare från Marie Cederschiöld högskola.

Smakar det så kostar det

I rapporten framgår att många barn och ungdomar deltar i föreningsidrott i Sverige och att deltagandet har många positiva effekter – fysiskt, psykiskt och socialt. Att ha barn som deltar i föreningsidrott innebär dock kostnader för föräldrar. Avgifter, utrustning, resor samt köp och försäljning av lotter med mera, kan bli en ekonomisk börda för familjer och riskera att exkludera barn från idrott.

Vidare framgår av rapporten att RF följer kostnadsutvecklingen över tid för att få en förståelse för hur kostnaderna påverkar barns möjligheter till idrott i förening. Det här är den tredje undersökningen, de tidigare genomfördes 2003 och 2009. Utöver att kartlägga de faktiska kostnaderna i 12 idrotter inkluderades även föräldrars röster om och upplevelser av alla typer av kostnader inom barn- och ungdomsidrotten, det vill säga inte bara kostnader direkt kopplade till föreningar eller föreningars krav. Totalt besvarade 1 244 föräldrar enkäten och 17 av dessa deltog sedan i intervjuer.

[30] Riksidrottsförbundet. 2024. Rapport *Smakar det så kostar det – Om föräldrars kostnader för barnens idrott*. Riksidrottsförbundets FoU-serie 2024:5.
[31] Riksidrottsförbundet. 2024. Rapport *Barn- och ungdomsidrottens prislapp: Vem bär ansvaret?* Riksidrottsförbundets FoU-serie 2024:6.

I kartläggningen av kostnadsläget som gjorts i rapporten visar det sig att hushållen vanligtvis spenderar ungefär 9 400 kronor årligen på varje barns idrott (7–18 år), det vill säga knappt 800 kronor per månad och barn. Det har blivit nästan dubbelt så dyrt att idrotta i en förening år 2023 jämfört med 2003. En särskilt stor ökning har skett mellan 2009 och 2023.

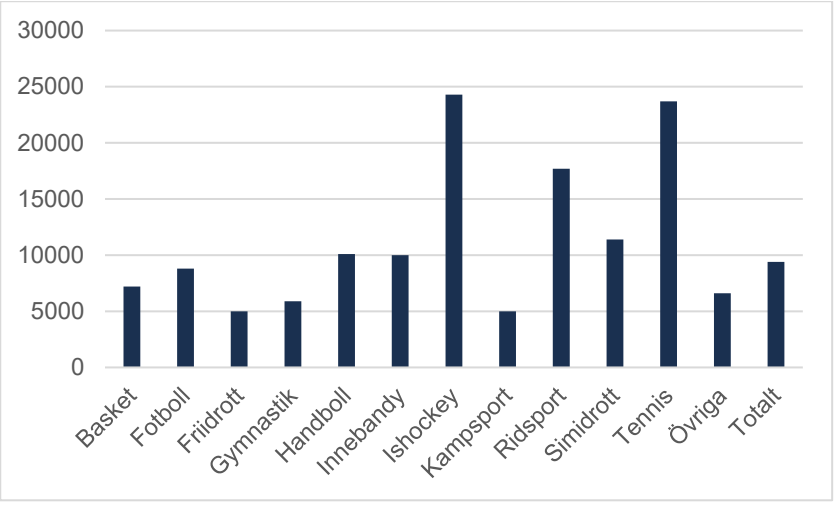
Det framgår av rapporten att merparten av föräldrarna menar att de får valuta för pengarna de lägger på barnens idrottande, även om många anser att kostnadsnivån är hög. För idrotter med högre kostnader, som tennis, ishockey och ridsport, är andelen föräldrar som känner sig nöjda lägre, jämfört med billigare idrotter som basket och kampsport På frågan om de är beredda att sänka ambitionsnivån för att sänka kostnaderna, svarar en klar majoritet att de inte är det. En viktig anledning till det är att de inte är beredda att sänka kvaliteten på idrotten där barnen deltar. Andelen barn som deltar i extra träningar eller individuella träningspass har mer än fördubblats från 2015 till 2023, vilket kan skapa ekonomisk press för föräldrar som känner sig tvingade att betala för dessa tjänster för att öka sina barns chanser att bli uttagna i olika sammanhang.

Siffrorna i undersökningen som författarna genomfört visar att det är dubbelt så dyrt att ha barn i åldern 15–18 år i idrott jämfört med barn 7–10 år. Många idrotter har låga instegskostnader men blir med åren kostsamma för föräldrarna. Här menar vissa föräldrar att de upplever sig inlåsta i dyra idrotter, då de inte vill att barnen ska sluta på grund av kostnader. Somliga berättar att de medvetet undviker att exponera barnen för kostsamma idrotter. Det framträder även i rapporten socioekonomiska skillnader kopplade till barnens deltagande. Likaså att föräldrars inställning till ekonomiskt stöd för barns idrottsaktiviteter varierar beroende på inkomstnivå; en majoritet tror inte att stödet skulle påverka, medan en betydande del föräldrar från låginkomsthushåll ser det som positivt.

I rapporten framgår att i studien valdes ett antal idrotter ut för att få ett hanterbart och representativt urval, men det betonas att denna fråga rör hela idrottsrörelsen. Det handlar alltså inte om att peka finger mot vissa idrotter, utan det är en uppmaning till samtliga idrotter att se över sina förutsättningar gällande kostnader. Författarna menar att det behövs en större samverkan mellan aktörer inom idrottsrörelsen, den kommersialiserade idrotten, kommuner och stat för att långsiktigt hålla tillbaka ökningen av kostnader. Ett

fritidskort är en bra start och kan kortsiktigt dämpa socioekonomiska skillnader, men på sikt behövs hållbara finansieringsstrategier och hållbara förhållningssätt till en ekonomiskt sund barn- och ungdomsidrott. Det framgår vidare i rapporten att ridsporten är den tredje dyraste idrotten efter ishockey och tennis. Se figur 5.5 nedan.

Figur 5.5 Totala årskostnader för barn (7–18 år) inom olika huvudidrotter

Källa: Riksidrottsförbundet.

Den totala årskostnaden är för ishockey 24 300 kronor, tennis 23 700 kronor och ridsport 17 700 kronor. Träningsavgifter är den kategori som tillsammans med resor utgör de högsta kostnaderna, särskilt inom ridsport och tennis. I rapporten menar författarna att inom ridsport kan en del av kostnaderna tillskrivas de höga utgifterna för djurfoder, något som de andra idrotterna inte behöver ta hänsyn till. Dessutom tillkommer kostnader för stallplats, veterinärvård och annan skötsel av hästar som behövs för att säkerställa deras välbefinnande och som måste finansieras på något sätt. Det framförs att ridsport är ytterligare en idrott som utmärker sig när det gäller dyrare kostnader för utrustning. Anledningar till detta är att ridsport kräver speciell utrustning för både ryttare och häst, inklusive sadlar, skydd för hästen, ridstövlar, hjälmar och skydd för ryttaren. Utrustningen tillverkas ofta av högkvalitativa material för komfort och säkerhet under ridning, vilket kan öka kostnaderna. Vissa

hästar behöver även skräddarsydda produkter, vilket sannolikt ytterligare ökar kostnaderna. Det noteras i rapporten att utgifter för kläder inte tycks betinga några större summor inom ridsport, vilket kan förklaras av att kläder också räknas in som en del av utrustningen i de svar som föräldrarna har lämnat. Se tabell 5.7.

Tabell 5.7 Översiktsbild av kostnader uppdelat på huvudidrotter

Kostnader för barn (7–18 år) uppdelat på idrotter och kostnadsposter*.
Totalsumman (horisontellt) = Summan av kostnadsposterna.
Totalt (vertikalt) = Medelvärdet för respektive kostnadspost

Idrotter	Medlems-avgifter	Tränings-avgifter	Läger/ cuper	Utrust-ning	Kläder	Resor	Försälj-ning	Övrigt	Total-summa
Basket	800	600	800	1 500	500	2 600	0	400	7 200
Fotboll	400	1 400	1 200	1 500	1 000	2 300	500	500	8 800
Friidrott	300	1 200	1 000	1 000	500	1 000	0	0	5 000
Gymnastik	300	2 200	1 000	500	500	1 300	0	100	5 900
Handboll	500	1000	2 000	1 000	800	3 300	1 000	500	10 100
Innebandy	400	1 300	1 000	1 500	700	3 900	700	500	10 000
Ishockey	500	4 000	3 500	5 000	1 000	7 800	1 000	1 500	24 300
Kampsport	300	1 200	0	500	400	2 600	0	0	5 000
Ridsport	400	10 000	2 000	2 000	0	2 600	200	500	17 700
Simidrott	300	3 700	2 000	1 500	500	2 900	0	500	11 400
Tennis	400	10 000	5 000	2 200	700	4 900	0	500	23 700
Övriga	300	1 800	1 000	1 000	500	2 000	0	0	6 600
Totalt	**400**	**2 000**	**1 500**	**1 500**	**800**	**2 300**	**500**	**500**	**9 400**

Anm.: *Underlaget bygger på enkät med svar från 1 244 föräldrar/vårdnadshavare.
Källa: Riksidrottsförbundet.

Vidare framgår av rapporten att trots att ridsport tillhör en av de dyraste idrotterna totalt sett, tyder resultaten på att man har lyckats ganska väl med att hålla tillbaka kostnaderna jämfört med de andra idrotterna. Ökningen mellan 2009 och 2023 är 25 procent. Framför allt verkar föreningarna ha tagit ett krafttag i utrustningsfrågan, vilket resulterat i en minskning med närmare 7 000 kronor under samma tidsperiod. Liksom flera andra av de dyrare idrotterna, som tennis och ishockey, verkar dock inte ridsportföreningarna ha varit lika framgångsrika med att hålla nere kostnaderna relaterade till exempelvis medlems- och träningsavgifter. En av anledningarna till att avgifterna ökat med 3 500 kronor mellan 2009 och 2023 kan vara

att kostnaderna för foder, el och transporter ökat markant, vilket inneburit att vissa föreningar tvingats höja avgifterna för att få ekonomin att gå ihop[32].

Det framgår i rapporten att de har ställt frågor till föräldrarna om ekonomiskt stöd för deltagande i idrott, såsom införandet av ett fritidskort, och dess möjliga påverkan på barnens idrottsdeltagande i relation till de olika huvudidrotterna. Det visar sig att det främst är inom de dyraste idrotterna – tennis, ishockey och ridsport – som föräldrarna svarar att de tror att det skulle påverka barnens idrottande i positiv riktning. Resterande idrotter följer i stort mönstret att ju billigare idrott, desto färre andel föräldrar tror att det påverkar deltagandet.

Barn- och ungdomsidrottens prislapp: Vem bär ansvaret?

Det framgår av rapporten att studien undersöker idrottsrepresentanters syn på ansvarsfördelningen för kostnaderna inom barn- och ungdomsidrotten mellan 2009 och 2023. Målsättningen har varit att främja en diskussion om vad idrottsrörelsen kan göra för att förändra kostnadsutvecklingen och främja tillgängligheten inom föreningsidrotten. Studien baseras på intervjuer med representanter från tre idrotter: fotboll (lagidrott med stora kostnadsökningar), ridsport (individuell idrott med små kostnadsökningar) och friidrott (individuell idrott med minskande kostnader). Urvalet gjordes utifrån kostnadsförändringar för barn och ungdomar i åldern 7–15 år mellan åren 2009 och 2023.

Rapporten innehåller resonemang om principer för att ta och tilldela ansvar för kostnaderna för idrottande. Det framgår i rapporten att det finns ett komplext mönster av ansvarsfördelning och attityder kring kostnaderna för barns och ungdomars idrottsutövande. Representanter för föreningar och förbund tar ett visst eget ansvar för att hålla kostnaderna nere, men författaren menar dock att det finns en tydlig tendens att förskjuta det ekonomiska ansvaret i olika riktningar inom organisationsstrukturen – nedåt mot utövare och föräldrar, åt sidan mot andra aktörer, och uppåt mot högre instanser. Studien visar en situation där ansvaret för barns

[32] Enligt Svenska Ridsportförbundet är en delförklaring även att det numera ingår försäkring i medlemsavgiften.

och ungdomars idrottskostnader är diffust och där åtgärder för att hantera kostnadsutvecklingen ofta läggs på externa aktörer. Författaren menar att detta riskerar att leda till att kostnaderna överförs till barn och ungdomar, vilket kan minska idrottens tillgänglighet för vissa grupper och därmed undergräva idrottsrörelsens mål och princip om ”allas rätt att vara med”.

Rapporten innehåller vidare en mycket stor mängd citat från intervjuer med idrottsrepresentanter. När det gäller ridsport handlar det exempelvis om ridskolornas avgifter, kostnader för utrustning, ideellt engagemang och den allmänna kostnadsutvecklingen. I rapporten framförs att det inom ridsporten diskuteras vilka områden och uppgifter som kan skötas av frivilliga krafter utan att frångå lagar, regler och krav. Det finns också exempel på systematiskt arbete för att främja och upprätthålla det frivilliga arbetet, exempelvis att de ideella timmarna omvandlas till poäng.

Det framgår i rapporten att delar av förbundens arbete handlar om att stötta och bidra till föreningarnas verksamhetsutveckling och föreningsekonomi. Till exempel inom ridsporten har förbundet tagit fram ett informationsmaterial som underlättar för föreningarna att analysera sin ekonomi. Författaren menar dock att även om arbetet syftar till att påverka kostnadsutvecklingen för föreningarna samt är en form för hur förbunden kan arbeta med kostnaderna för barn och ungdomar, kan det också ses som ett sätt att delegera ansvaret för kostnadsutvecklingen nedåt till föreningarna.

Av rapporten framgår som nämnts att ansvar för kostnadsutvecklingen tilldelas åt sidan, det vill säga ökade kostnader anses ligga utanför föreningarnas direkta kontroll. Författaren menar att ansvaret för kostnaderna tilldelas ytterligare åt sidan genom att de förslag på åtgärder som förs fram till stor del handlar om vad externa aktörer kan göra. Ett av de mer återkommande förslagen rör att påverka och utvidga offentliga aktörers stöd till idrotten. Vidare framgår att föreningarnas arbete med kostnader uppges fokusera på den egna ekonomin och tillfälliga lösningar snarare än att adressera de fasta kostnaderna som barn och ungdomar möter i sitt idrottsutövande.

Det framgår också i rapporten att många nationella faktorer och aktörer anses ligga utanför föreningarnas direkta kontroll. Representanter för både fotbollen och ridsporten uttrycker en frustration över ökade allmänna samhällskostnader. Dessa betonar att yttre faktorer som de inte kan påverka spelar en stor roll i deras ekono-

miska utmaningar och begränsar deras handlingsutrymme. En återkommande faktor i intervjuerna i rapporten är inflationen i Sverige. Priser som är utanför föreningarnas kontroll inkluderar elpriser, priser för transport, priser för material som foder till hästar, räntor på banklån etcetera.

I rapporten problematiseras som nämnts ovan målet och ambitionen ”allas rätt att vara med”. Det framgår av utsagor från representanter att det är viktigt att föreningarna gör vad de kan för att sträva efter att uppfylla målet och ambitionen. I flera av dessa samtal lyfts dock motsättningen mellan värderingar och kostnader fram. En företrädare för ridsporten säger i rapporten att:

> Vi vill ju gå runt, men vi vill också erbjuda ridning för så många som möjligt.

Det framgår i rapporten att i flera samtal diskuterar representanter aspekter på målet och ambitionen på ett sätt som skulle kunna tyda på att idrott för alla är på väg att omförhandlas eller avvecklas.

5.5.6 Centrum för idrottsforskning

Centrum för idrottsforskning (CIF) finansierar och sprider forskning om idrott. CIF följer upp statens stöd till idrotten, gör fördjupade analyser av idrott i Sverige och driver Center för idrotts- och friluftsanläggningar.

Idrott och segregation

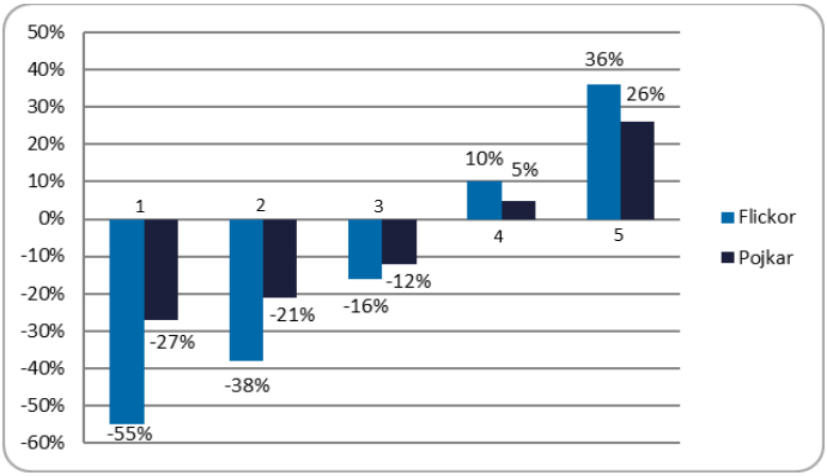
Under 2022 har CIF haft i uppdrag av regeringen att genomföra en fördjupad analys av idrottens potential att minska segregationen i samhället. Resultatet redovisas i en rapport som består av fem bidrag där forskare och experter ger kunskap och perspektiv i frågor kopplade till idrottens roll i ett segregerat samhälle.[33] I motiveringen till uppdraget underströk regeringen att minskad segregation och kampen mot brottslighet är prioriterade frågor, samt att idrotten har ytterligare potential att bidra med i detta arbete. En central del av uppdraget var att bedöma utfallet av de särskilda insatser för idrott

[33] Centrum för idrottsforskning. 2023. *Idrott och segregation – Om idrottens roll i ett ojämlikt samhälle*. Rapport Centrum för idrottsforskning 2023:2

i segregerade områden som pågått sedan 2017. En annan frågeställning var om det behövs insatser som riktar sig utanför den organiserade idrottsrörelsen, för att skapa möjligheter till idrott för alla människor i områden med socioekonomiska utmaningar, eller i övrigt idrottssvaga områden. Av rapporten framgår att man har sökt aktuell kunskap om segregationens omfattning i svensk barn- och ungdomsidrott samt sökt kunskap om de insatser som görs på idrottsområdet för att minska segregationen.

Det framgår bland annat att rapporten utgår från Riksidrottsförbundets studie av barn- och ungdomsidrott i olika socioekonomiska kontexter. Den bygger på rikstäckande statistik av ungas föreningsidrottande. Det är en totalstudie och dess resultat är därmed det bästa mått som finns på hur segregation och ojämlikhet inverkar på den organiserade barn- och ungdomsidrotten i Sverige. Det framgår av rapporten att de data som presenteras baseras på registrerade individer i det statliga lokala aktivitetsstödet (LOK-stödet) för 2021. Analysen bygger på två statistiska mått. Det första är *förväntat antal LOK-deltagare*, vilket enklast kan beskrivas som ett nationellt genomsnitt av registrerade LOK-deltagare, men viktat utifrån antalet invånare i olika bostadsområden och åldersgrupper. Måttet kan sägas spegla den förväntade andelen föreningsidrottande unga i ålder 7–25 år, om idrottsdeltagande hade varit jämnt fördelat i hela landet. Detta mått av förväntat deltagande ställs sedan mot *den faktiska andel unga* som deltagit i LOK-stödsberättigad idrottsverksamhet i olika områden. Uppstår ett underskott i jämförelsen innebär det att deltagande är lägre än riksgenomsnittet. Omvänt innebär ett överskott att deltagande är högre. Se figur 5.6.

Figur 5.6 Procentuell avvikelse mellan förväntat och faktiskt antal LOK-deltagare 2021

Anm.: Procentuell avvikelse för antal LOK-deltagare per områdestyp 2021:
1 = Område med stora socioekonomiska utmaningar.
2 = Område med socioekonomiska utmaningar.
3 = Socioekonomiskt blandade områden.
4 = Områden med goda socioekonomiska förutsättningar.
5 = Områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar.
Källa: Riksidrottsförbundet.

Figuren visar tydligt på att områden med stora socioekonomiska utmaningar har störst underskott av unga i föreningsidrotten. Mönstret är entydigt, ju bättre socioekonomiska förutsättningar som råder i ett bostadsområde, desto fler unga deltar i organiserad föreningsidrott. I rapporten framförs att idrotten inte ensam kan lösa stora samhällsutmaningar. För unga i dessa kontexter är den begränsade tillgängligheten till organiserad idrott endast en av många utmaningar. Ojämlikhet och sämre livsmöjligheter går även att utläsa i skolresultat och utbildningsnivå, i positioner på arbetsmarknaden, i utbudet av fritidsaktiviteter samt i hälsa och levnadsvanor. Ett begränsat deltagande i föreningsidrotten är således inte en isolerad problematik. Det framförs att det då krävs ett långsiktigt och strategiskt samarbete mellan många aktörer och samhällssektorer.

Vidare lyfts i rapporten att föreningsidrottens traditioner och regelverk är både en styrka och ett hinder för minskad segregation. Styrkan i föreningsidrotten är dess ambition att vara öppen för alla,

det ideella ledarskapet samt att man bedriver en verksamhet vilken erbjuder såväl gemenskap och social samvaro, som träning och fysisk aktivitet. För barn och unga, oavsett socioekonomisk bakgrund, kan tillhörigheten i en idrottsförening vara en viktig mötesplats för träning, att umgås med kompisar och att lära känna nya människor. I rapporten framförs vidare att hindret består i de både formella regler och informella traditioner som präglar idrottsrörelsen i Sverige. För föräldrar kan det handla om mer eller mindre uttalade krav på engagemang i barnens och föreningens verksamhet; att köra till matcher, att sälja lotter eller att engagera sig som ledare. För de verksamma i en idrottsförening kan det handla om föreningskunskap, att acceptera och följa de regler och arbetsformer som sätts av Riksidrottsförbundet och specialidrottsförbunden samt att hantera den byråkrati och administration som krävs för att ansöka om bidrag eller boka träningslokaler. Det framförs i rapporten att dessa traditioner och regelverk har tillkommit på goda grunder, men det förtar inte att de kan begränsa utveckling av idrottslivet i områden där folkrörelsetraditioner eller erfarenheter av att driva en idrottsförening saknas.

Anläggningar

Rapport om förekomsten och behovet av ändamålsenliga anläggningar och utemiljöer för idrott

För 2021 har CIF haft i uppdrag av regeringen att genomföra en fördjupad analys av förekomsten och behovet av ändamålsenliga anläggningar och utemiljöer för idrott och andra former av hälsofrämjande fysisk aktivitet.[34] Resultatet redovisas i en rapport med sex kapitel där forskare och experter ger kunskap och perspektiv i frågor kopplat till anläggningar och ytor för idrott och fysisk aktivitet.

Det framgår av rapporten att idrottandets rumsliga förutsättningar i form av ändamålsenliga anläggningar och ytor utvecklats till ett viktigt och omdebatterat tema i svensk idrottspolitik. För det första har den organiserade idrottsrörelsen under många år argumenterat för att landets bestånd av idrottsanläggningar måste upprustas och stärkas. Många av dagens hallar och idrottsplatser har blivit föråldrade, nedgångna och i stort behov av renoveringar. Till

[34] Centrum för idrottsforskning. 2022. *Idrottsanläggningar – i dag och i morgon: Om behov, tillgänglighet och konkurrerande intressen*. 2022:2.

detta kommer uppfattningen att anläggningsbeståndet under senare decennier inte ökat i takt med befolkningstillväxten. Detta har skapat ett ökat tryck på befintliga idrottshallar, särskilt i storstadsområden. Ett ytterligare problem som framförs i rapporten är den så kallade förtätningstrenden i dagens stadsplanering. Det framförs en oro att många kommuner och storstäder av ekonomiska skäl kommer att välja att prioritera ned ytor för rekreation, fysisk aktivitet och idrott när antalet invånare ökar, och priset för mark och fastigheter skjuter i höjden.

En andra förklaring till ett ökat fokus på anläggningsfrågor som framförs i rapporten har sitt ursprung i en bredare folkhälsopolitisk diskurs, och i mer övergripande förändringar i svenska invånares idrotts- och motionsvanor. Forskning visar att många svenska invånare – inte minst unga – är otillräckligt fysiskt aktiva. Ett tredje skäl till ett ökat idrottspolitiskt fokus på idrottsanläggningar och idrottsmiljöer som lyfts i rapporten handlar om hållbar utveckling. Det allmänt stora intresset för idrott, motion och friluftsliv i det svenska samhället skapar många positiva värden i form av hälsa och rekreation – men det innebär även stora investeringar och en betydande miljöpåverkan i form av anläggningskonstruktioner, luftföroreningar, elförbrukning etcetera. Detta reser viktiga frågor om idrottens ekologiska avtryck både i dag och i framtiden.

CIF lyfter i rapporten några övergripande slutsatser. Det saknas samsyn om vad som menas med begrepp som *idrottsanläggning* och *ytor för fysisk aktivitet* eftersom det inte finns allmänt vedertagen definition av idrottsanläggning eller vad som egentligen menas med ytor för fysisk aktivitet. Idrotts- och motionsaktiviteter kan utövas på olika platser och i olika former. Ibland sker det på anlagda ytor, till exempel på en konstgräsplan, i en idrottshall eller på en golfbana. Vid andra tillfällen sker det i skog och mark.

Det framförs att det saknas kunskap och forskning om idrottsanläggningar och ytor för idrott och fysisk aktivitet. Exempelvis saknas kunskap om det faktiska anläggningsbeståndet. Någon systematisk sammanställning av anläggningsstatistik görs inte. Det framförs att SKR:s anläggningsenkäter är ett värdefullt bidrag, men de är avgränsade till kommunala idrottsanläggningar.

Det saknas även kunskap om sambanden mellan idrottsytor och idrottsdeltagande. Vissa samband är visserligen självklara – det är givetvis svårt att bedriva idrott och fysisk aktivitet om de rumsliga

och anläggningsmässiga förutsättningarna saknas. Det framförs dock i rapporten att det inte är så enkelt att fler anläggningar per automatik leder till ökat deltagande. Människors faktiska tillgänglighet till ytor för idrott och fysisk aktivitet handlar inte bara om rumsliga förutsättningar. De styrs av individuella preferenser och samhällstrender, av socioekonomi och tillgång till kulturella nätverk.

Slutligen behövs även ökad kunskap om hur moderna anläggningar rent konkret ska utformas för att vara långsiktigt hållbara, och samtidigt tillgodose både dagens och morgondagens behov.

Det framförs i rapporten att det saknas en nationell anläggningspolitik. I Sverige är anläggningar och ytor för idrott och fysisk aktivitet huvudsakligen ett kommunalt ansvarsområde, till skillnad från exempelvis i Danmark. Rapporten visar tydligt att anläggningsfrågan präglas av många och konkurrerande behov och intressen. Ansvariga för anläggningar och ytor för idrott och fysisk aktivitet – särskilt på kommunal nivå – måste hantera en svår balansakt mellan olika, men likvärdiga intressen. En första avvägning står mellan att främja faciliteter och ytor för den organiserade idrottsrörelsen eller för motionsaktiviteter utanför föreningslivet. Det framförs att traditionella idrottsanläggningar framför allt varit ämnade och anpassade för organiserad tävlingsidrott, med idrottsrörelsens stora skara av barn och unga som primär målgrupp. De individer – företrädesvis vuxna – som ägnar sig åt motionsidrott föredrar emellertid aktiviteter som gång/promenader, styrke-/gymträning, att jogga, cykla eller åka skidor. Deras behov av idrottsytor kräver andra typer av insatser och investeringar. Hur ska dessa skilda behov och intressen balanseras mot varandra?

En andra utmaning som lyfts i rapporten handlar om de många och skilda behoven av anläggningar och ytor inom idrottsrörelsen och avvägningar som behöver göras, det vill säga: vilka anläggningstyper ska prioriteras, och på vilka grunder?

- Anläggningar för elitverksamhet eller breddidrott?
- För idrott utomhus eller inomhus?
- Ska stora och populära idrotter prioriteras, eller bör det offentliga anläggningsutbudet främja en mångfald av idrottsmöjligheter?

- Ska varje kommun enbart se till de egna invånarnas intressen, eller finns det skäl att samverka över kommungränserna i beslut om anläggningsinvesteringar?

I rapporten framförs även att en tredje utmaning uppstår när man även inkluderar ett hållbarhetsperspektiv. Att skapa ytor och faciliteter för idrott och fysisk aktivitet är stora och långsiktiga investeringar och åtaganden. De kräver resurser och medför miljöpåverkan. Därmed rymmer anläggningsfrågan även en potentiell intressekonflikt mellan de som vill idrotta och vara fysiskt aktiva i dag, och framtidens generationer.

I februari 2021 presenterade Boverket rapporten *Miljöer för idrott och fritid*.[35] Syftet med rapporten var att ge förslag på hur kunskap om anläggningar och utemiljöer för idrott och fritid kan utvecklas, samlas och förmedlas. En av Boverkets slutsatser var att det behövs en nationell strategi för aktiverande miljöer.

> Det behövs ett helhetsgrepp om hur den byggda miljön ska formas så att människor har möjlighet att vara fysiskt aktiva i vardagen. Det handlar både om att utrymme ska finnas för miljöer för idrott och fritid, men också om att det behöver finnas miljöer som lockar till att gå, cykla och åka kollektivt.

I rapporten från CIF framförs stöd för detta. Det vore värdefullt med en nationell strategi för att främja anläggningar och ytor för idrott och fysisk aktivitet. En del av denna strategi bör vara att stärka kunskapen och forskningen i frågor om idrottsliga ytor och faciliteter i relation till medborgarnas idrotts- och motionsvanor. En andra del av strategin bör vara att stärka samverkan och dialog i anläggningsfrågor, såväl mellan kommuner och regioner, som mellan politiska beslutsfattare, myndigheter och diverse berörda intressegrupper.

En ny kunskapsplattform

Regeringen gav 2022 ett uppdrag till CIF att upprätta och driva en kunskapsplattform för anläggningar och utemiljöer för idrott och fritid. Plattformen ska utveckla, samla och förmedla kunskap, utifrån ett folkhälsoperspektiv och principen om universell utform-

[35] Boverket. 2021. *Miljöer för idrott och fritid*. Rapport 2021:6.

ning samt med ett innovativt förhållningssätt, för att samhället ska nå såväl breda som nya grupper av idrotts-, motions- och friluftslivsutövare. Uppdraget ska genomföras i samråd med Arvsfondsdelegationen, Boverket, Folkhälsomyndigheten, Riksidrottsförbundet, Svenskt Friluftsliv, Sveriges Kommuner och Regioner och andra relevanta aktörer. Uppdraget redovisades till regeringen i mars 2023.

Utifrån uppdraget har CIF skapat en prototyp[36] som visar på det som en digital kunskapsplattform kommer att kunna innehålla. Det handlar om tre områden: gestaltning och utformning, samhällsplanering respektive teknik, konstruktion och material. Sajten innehåller information och konkreta exempel från verkligheten inom de olika områdena.

5.6 Hästunderstödda insatser

Hästunderstödda insatser (HUI) är ett sätt att använda hästen som resurs för att ge positiva effekter för människors psykiska och fysiska hälsa. HUI kan delas in i tre olika grupper: hästunderstödd terapi (HUT), hästunderstött lärande (HUL) och hästunderstödd aktivitet (HUA).[37] Den som erbjuder hästunderstödda insatser arbetar utifrån sin profession, till exempel fysioterapeut, lärare eller psykolog. Det finns en tydlig koppling även till landsbygdspolitik och möjligheter för företagande i landsbygd.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) publicerade 2021 rapporten *Hästunderstödda insatser – samspel mellan hästens välfärd och människans säkerhet*.[38] Där framgår bland annat att hästunderstödda insatser är en del av det som kallas *naturunderstödd rehabilitering* eller *utomhusrehabilitering*. Vidare framgår att HUI måste vara säkert för både djur och människor. Det ställer krav på att gällande regelverk följs och att kvalitetsutvecklingsarbetet inriktas på att kartlägga och reducera risker i verksamheten. Det kan exempelvis handla om patientsäkerhetslagen, socialtjänstlagen, lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, djurskyddslagen och skollagen. Det är alltid den som är ansvarig för HUI-verksamheten som har ansvar för detta

[36] https://centrumforidrottsforskning.se/center-idrotts-och-friluftsanlaggningar/prototyp-digital-kunskapsplattform-idrott-och.
[37] Underlag från Organisationen för hästunderstödda insatser (OHI).
[38] Sveriges lantbruksuniversitet, SLU. 2021. *Hästunderstödda insatser – samspel mellan hästens välfärd och människans säkerhet*. Rapport nummer 10.

inför berörda tillsynsmyndigheter. En viktig grundförutsättning för all HUI är att hästarnas välfärd inte riskerar att äventyras i verksamheterna.

Enligt rapporten från SLU finns det forskning som visar hur attityder och värdegemenskap i en hästunderstödd insats i en lantlig omgivning, tillsammans med de sysslor och aktiviteter som erbjuds, bildar en sammanhängande kontext som främjar utveckling, arbetsförmåga och lärande i en dynamisk process. Den som deltar har behov av särskild anpassning utifrån sitt individuella hälsoläge och funktion. Det handlar alltså inte främst om hästens hälsofrämjande inverkan på människor i allmänhet, även om allmänna hälsofrämjande effekter av umgänge med djur är relevanta även i detta sammanhang. Det framgår vidare av rapporten att forskning om HUI poängterar den holistiska och samtidiga påverkan av kroppslig, psykologisk och social karaktär som uppstår vid behandlingstillfället. Hästens inverkan på människors hälsa har studerats ur olika perspektiv: vid relationsskapande insats, vid motiverande insats och vid uppsutten insats. Exempel på effekter vid HUI:

- Stressreducering och återhämtning.
- Fysisk aktivitet.
- Social inkludering.
- Meningsfulla uppgifter och en möjlighet att ge omvårdnad.
- Lärande och förutsättningar för inlärning.

Enligt rapporten från SLU finns forskningsstöd för positiva effekter av att vistas med hästen i dess miljö. Möten med hästar i stallmiljö är något annat än traditionella hälsovårdande eller lärande miljöer. Beröring av levande varelser i kombination med värme sänker stressnivån. Hästar har 1 grad högre kroppstemperatur än människor och en lägre andningsfrekvens vilket sannolikt inverkar lugnande på människan. Ytterligare en dimension är hästens interagerande med människan. I miljön runt hästen är det naturligt med fysisk aktivitet och det gäller även för personer med fysisk funktionsnedsättning. HUI erbjuder möjligheter för social inkludering eftersom det leder till en intressegemenskap med andra människorna som man möter i stallet. Aktiviteterna handlar mycket om hästens omvårdnad vilket innebär meningsfulla uppgifter och ger en känsla av att bidra till

något betydelsefullt. Elever som har hög frånvaro från skolan och som erbjuds aktiviteter med hästar motiveras till lärande.

Den hästunderstödda insatsen kan som framgått vara en del av en behandlingsinsats i de fall man bedömer att det är motiverat. Då kan utövaren vara anställd av en kommun eller region som har avtal med en hästverksamhet, eller så kan utövaren vara fristående och ha ett avtal med kommun eller region. Branschen har påverkats av den generella utvecklingen av vård, omsorg och skola. Privatisering, valfrihetsreform och krav på upphandlingar har inneburit en förändring för de som i sin yrkesutövning använt hästar i vård och behandling. Fler professioner har tillkommit, samtidigt som allt fler numera är verksamma som egenföretagare. Det innebär att förutsättningarna för att bedriva verksamhet med hästunderstödda insatser förändrats över tid.

Enligt Organisationen för hästunderstödda insatser (OHI) har det blivit allt vanligare att privatpersoner är den största kundgruppen hos utövare av HUI. Det medför att utövaren har svårt att erbjuda HUI till en kostnad som kunden har råd att betala samtidigt som det täcker omkostnaderna för att utföra den. Det förekommer att verksamheter eller privatpersoner erhåller medel från olika fonder, men det kräver kunskap och är en komplicerad och tidskrävande process att ansöka om fondmedel.

Sedan 2009 finns ett system med certifiering för utövare av HUI som utfärdas av OHI. Syftet är att patientsäkerheten förstärks genom en kvalitetsmärkning av HUI-utövare med legitimationsyrken inom hälso-och sjukvårdens, socialtjänstens och skolans område. Det ställs också krav på formell hästkunskap som en delkompetens hos HUI-utövare för att skapa legitimitet för HUI inom hästnäringen och i samhället. Certifieringskriterierna utvecklades för att tydligt markera HUI-certifiering som en tilläggskompetens till redan befintliga professioner inom sektorerna hälso- och sjukvård, socialt arbete samt skola. Det finns särskilda tilläggsutbildningar inom folkhögskolan i hästunderstödda insatser.

Det framgår vidare av rapporten från SLU att det pågår en utveckling av internationella standarder för hästvälfärd inom HUI. I flera andra europeiska länder finns formella krav på hästvälfärd, hästhållning och hästkunskap för att bedriva verksamhet inom HUI.

Nedan följer några avidentifierade exempel som utredningen fått ta del av från OHI på hur upplägen kan se ut:

- En anläggning som har avtal med Region Skåne som gäller naturunderstödd rehabilitering. Avtalet är på 3 år med möjlighet till förlängning och gäller gård med djur, natur och trädgård. Hästarna ingår delvis i detta när deltagare är intresserade av att umgås med hästar, borsta och fodra hästar samt annat stalljobb. Därtill finns verksamhet inom HUA som köps på timbasis av Statens institutionsstyrelse (SiS) samt av så kallade hem för vård eller boende (HVB-hem).
- Göteborgs stad har bostäder med särskild service för personer med funktionsnedsättning. Boendet har avtal med en ryttarförening gällande HUT. Det kan handla om tio tillfällen per termin för barn och ungdomar. HUT är upphandlat för specifikt beviljade fondpengar.
- En verksamhet med OHI-certifierad arbetsterapeut och OHI-certifierad sjukgymnast har företag som erbjuder HUA, framför allt ridning, för personer med funktionsnedsättning. Dessa ryttare betalar privat per gång. Verksamheten har därtill verksamhet för elever från en anpassad skola i Göteborg. Eleverna har kommit 6–7 gånger per termin med upp till 4 elever under 1,5 timme. Göteborgs stad finansierar detta.
- En verksamhet som tillhandahåller insatser med leg. Fysioterapeut och leg. arbetsterapeut. Sedan 2021 har verksamheten ett avtal med en kommun. Avtalet löper 1 år i taget med automatisk förlängning 1 år om det inte sägs upp 3 månader innan avtalsperiodens slut. I avtalet ingår HUT löpande läsårsvis en eftermiddag i veckan 20 gånger per år. Verksamheten har också avtal med en annan kommun om HUA för en enskild individ i ett avtal som löper på så länge det bedöms finnas behov.

Enligt OHI är finansiering av HUI är ett återkommande problem. Avtal mellan hästanläggningar och kommuner eller regioner har minskat i omfattning under senare år. Många utövare tvingas då lägga ned eller hitta en annan inriktning för sina verksamheter och personer med begränsad ekonomisk förmåga får svårt att delta i HUI.

5.7 Utredningens analys

5.7.1 Hinder som begränsar deltagande i hästsport

Av direktivet framgår att utredaren ska analysera vilka hinder som begränsar deltagandet i hästsport och hur dessa kan lösas. Som framgår av kartläggningen i detta kapitel finns det flera hinder som begränsar deltagandet. Det handlar bland annat om ekonomiska, geografiska och kulturella hinder, men även om tillgänglighet utifrån funktionshinder.

Ekonomiska hinder

Deltagande i hästsport är förknippat med relativt stora kostnader

Det har tidigare framkommit att hästsporten generellt är relativt kostsam för deltagarna jämfört med andra idrotts- och fritidsaktiviteter för barn och unga. Det framgår av RF:s rapport *Smakar det så kostar det* att ridsporten är den tredje dyraste idrotten av de som undersökts, efter ishockey och tennis. Kostnaderna utgörs bland annat av medlemsavgifter, träningsavgifter, utrustning och resor. Den jämförelsevis höga kostnaden för ridsporten beror förstås i grunden på de kostnader som är förknippade med hästhållning, såsom personal, mark, anläggningar, hästar, utrustning, foder, veterinär, hovslagare etcetera.

Det bör påpekas att de kostnader som det redogörs för i RF:s rapport inte omfattar en bedömning av kostnader för att ha egen häst. Här finns en tydlig skiljelinje att förhålla sig till. Det går inte att bortse från att de som har möjlighet att ha egen häst är en grupp där deltagande i hästsport som helhet inte begränsas av ekonomiska förutsättningar. Fokus för utredningen i detta kapitel är därför främst med prioritet på de som inte har möjlighet att hålla sig med egen häst.

Sedan 2018 finns möjlighet för arbetstagare som på sin fritid ägnar sig åt motion genom rid- eller travsport eller annat idrottsligt umgänge med häst, att få ersättning från sin arbetsgivare i form av friskvårdsbidrag. Det är viktigt att hästnäringens motionsaktiviteter hanteras jämställt med andra folksporter, inte minst för de som i sin hushållsekonomi annars hade haft svårt att avsätta medel fullt ut för egen friskvård.

Ansvarsfördelning när det gäller kostnader

I RF:s rapport *Barn- och ungdomsidrottens prislapp: Vem bär ansvaret?* problematiseras ansvarsfördelningen för kostnaderna inom barn- och ungdomsidrotten mellan 2009 och 2023. Författaren menar att det finns en tydlig tendens hos organisationer att förskjuta det ekonomiska ansvaret i olika riktningar: nedåt mot utövare och föräldrar, åt sidan mot andra aktörer, och uppåt mot högre instanser. Författaren menar att detta riskerar att leda till att kostnaderna överförs till barn och ungdomar, vilket kan minska idrottens tillgänglighet för vissa grupper och därmed undergräva idrottsrörelsens mål och princip om ”allas rätt att vara med”.

Ridsporten omfattas av rapporten utifrån att det är en individuell idrott som haft relativt små kostnadsökningar under perioden. Samtidigt framgår från flera källor att det på senare år varit allt svårare att hålla tillbaka kostnadsökningar för deltagare. Framför allt beror det på den allmänna inflationen och ökade kostnader för bland annat foder, hästar och elförbrukning. Ridskolor kan drivas av föreningar, kommuner eller företag men möjligheter att effektivisera verksamheten är begränsad oavsett det och ökade kostnader utanför ridskolornas kontroll belastar ofta slutligen medlems- och deltagaravgifter.

Anläggningar bidrar till fysisk aktivitet

Kostnader för investeringar i och skötsel av anläggningar är en viktig fråga inom hästsporten. Redan 2017 tog RF fram en rapport om idrottens samhällsnytta.[39] Ett fokus där var på att anläggningar och andra miljöer för fysisk aktivitet är en nödvändig förutsättning för idrott i såväl organiserad som icke-organiserad form. Rapporten pekar på att det finns ett samband mellan många, tillgängliga, trygga och attraktiva idrottsanläggningar och andra fysiska aktivitetsmiljöer och ökad fysisk aktivitet och rörelsefrihet hos befolkningen. Ökad fysisk aktivitet och rörelsefrihet tenderar i sin tur att främja folkhälsa och även ge en lång rad andra samhällsnyttiga effekter. Hästsport nämndes inte specifikt i rapporten. Utredningen menar dock att det inte finns något som pekar på att motsvarande samband och effekter inte skulle gälla även hästsportens anläggningar.

[39] Riksidrottsförbundet. 2017. *Idrottens samhällsnytta – En vetenskaplig översikt av idrottsrörelsens mervärden för individ och samhälle*. FoU-rapport 2017:1.

Stöd för investeringar

Inom ramen för RF finns ett anläggningsråd och bland annat SvRF är representerade i rådet. Av RF:s verksamhetsberättelse för 2023 framgår att RF intensifierade samarbetet med kommuner om den kommunala verksamheten för idrottsrörelsen och diskussion om övergripande behov. Av RF:s verksamhetsberättelse för 2024 framgår att RF för året fick ett utökat anläggningsstöd på 130 miljoner kronor och genom det tillkomna stödet blev det rekord i antal föreningar som tilldelats stöd. I en sammanställning till anläggningsrådet framgår att det för 2024 totalt fördelades drygt 170 miljoner kronor till 743 projekt inom olika idrotter och av dessa fördelades drygt 11 miljoner kronor till ridsport och islandshäst.

I det svenska landsbygdsprogrammet 2014–2020 fanns ett investeringsstöd för fritids- och idrottsanläggningar. Stödet omfattade totalt 130 miljoner kronor, varav cirka 20 miljoner kronor beviljades för olika hästverksamheter. Myndigheter, kommuner, regioner, företag, föreningar och andra organisationer kunde ansöka om stödet. Sökande kunde få stöd för upp till 90 procent av de utgifter som gav rätt till stöd och utgifterna skulle vara 100 000 kronor eller mer. Stödet kunde användas för bland annat köp av nytt material och ny eller begagnad fast inredning, tjänster som du köper av konsulter för att planera och genomföra investeringen, köp av tjänst för om-, ny- och tillbyggnad samt större reparationer. Investeringen eller projektet skulle vara färdigt senast 5 april 2025 och det är därför inte längre möjligt att söka stödet. Liknande stöd finns inte i dag inom Sveriges strategiska plan för jordbrukspolitiken 2023–2027.

I rapporten från CIF *Idrottsanläggningar – i dag och i morgon: Om behov, tillgänglighet och konkurrerande intresse*n beskrivs även förutsättningar för idrottsanläggningar i Danmark[40]. I Danmark inrättades 1994 Lokale og Anlægsfonden (LOA) som utgör en självständig institution under Kulturministeriet. Den bistår med både kunskap och ekonomiskt stöd till byggprojekt och fysiska faciliteter på idrotts- och fritidsområdet. Fonden fördelar medel både till offentligt ägda anläggningar och privata anläggningar. Det har genom åren framförts önskemål om en motsvarande fond i Sverige för att utveckla idrotts- och fritidsmiljöer.

[40] Centrum för idrottsforskning. 2022. *Idrottsanläggningar – i dag och i morgon: Om behov, tillgänglighet och konkurrerande intressen*. 2022:2.

Allmänna arvsfonden bidrar till att utveckla samhället på flera olika sätt, bland annat genom att ge stöd för investeringar i anläggningar.[41] Enligt RF är Arvsfonden den näst största finansiären efter kommunerna för anläggningsstöd till idrottsanläggningar. Exempelvis fick Travskolan i Årjäng stöd från Allmänna arvsfonden. Arvsfonden har fyra målgrupper: barn, ungdomar, äldre och personer med funktionsnedsättning. Regeringen har prioriterat tretton områden för fonden, bland annat att främja psykisk och fysisk hälsa, stärka förutsättningarna för nyanländas mottagande och etablering, samt ökad delaktighet och tillgänglighet för äldre personer med funktionsnedsättningar. Det är viktigt att långsiktigt säkra Arvsfonden uppdrag och även att öka fördelningen av lokalstöd inom arvsfonden, det vill säga stödet till om/ny- och tillbyggnad av lokaler. Lokalstödet är ett väl fungerande stöd där kravet är att den byggda anläggningen ska vara funktionell i minst 10 år. I praktiken används dock byggnader och anläggningar i flera decennier och stödet ger därför långsiktiga utfall på de investeringar som görs.

Svenska ESF-rådet förvaltar Europeiska socialfonden+ (ESF+) som är ett viktigt verktyg för EU. Fonden skapar möjligheter att utveckla regioner, individer, organisationer och företag i hela Sverige.[42] Ett av de sex programområdena för perioden för perioden 2021–2027 är tänkt att minska risken för ekonomisk utsatthet och bidra till ett inkluderande samhälle. Svenska ESF-rådet skriver att för barn och unga kan fattigdom också vara frågan om att inte ha råd med saker som kompisarna har eller inte kunna följa med på olika aktiviteter, idrottsliga eller kultur som konserter med mera. Genom att ge barn förutsättningar till en meningsfull fritid och trygg skolgång ökar deras möjligheter till social gemenskap samtidigt som risken för skolavhopp minskar. I områden med socioekonomiska utmaningar är den ekonomiska utsattheten ofta omfattande, enligt ESF-rådet. Flera utlysningar av medel under perioden har därför haft fokus på att bidra till att motverka barnfattigdom i särskilt utsatta områden. Medlen är ofta översökta men utredaren kan notera att enligt Svenska ESF-rådet har det inte ens inkommit någon ansökan att ta del av dessa medel från hästrelaterade verksamheter. Det är anmärkningsvärt, eftersom det handlar om mångmiljonbelopp.

[41] Allmänna arvsfonden. 2025. https://www.arvsfonden.se.
[42] ESF-rådet. 2025. Webbplats: https://www.esf.se/socialfondsprogrammet-esf-2021-2027.

760

Samhället bör i högre grad bidra till finansiering av verksamhet vid ridskolor

En återkommande fråga som lyfts vid bland annat hearingar är om det finns skäl att det offentliga samhället i högre utsträckning bör ta ansvar för att ekonomiskt bidra verksamhet vid ridskolor. Av utredningens direktiv framgår också att en strukturerad fritid med aktiviteter som är organiserade, ledarledda och regelbundna har positiva effekter på barns fysiska och psykiska hälsa. Det kan också skapa förutsättningar för att förebygga beroendesjukdom, kriminalitet och psykisk ohälsa. Det ligger alltså i exempelvis kommunernas intresse att barn och unga har meningsfull fritid.

Hästhållning är en verksamhet som pågår dygnet runt alla dagar i veckan, året om. Till skillnad från många andra anläggningar för idrott och annan fritidsverksamhet går det inte att bara låsa upp dörrarna, tända ljuset och sätta i gång med träning eller liknande. Hästar och anläggningar för hästar kräver resurser för kontinuerlig skötsel, även under de tider som de inte används för idrott eller andra aktiviteter. Detta är en grundförutsättning för all hästsport. Ridskoleverksamheter har flera tunga kostnadsposter som tillsammans särskiljer dem från andra idrotts- och fritidsaktiviteter. Till att börja med har anläggningarna för ridskoleverksamhet kostnader för investeringar och underhåll av bland annat stall, ridhus och ridbanor. Anläggningarna omfattar stora byggnader med relativt höga driftkostnader och ofta mycket mark för att leva upp till kraven i bland annat djurskyddslagstiftning och arbetsmiljölagstiftning. Den här sortens kostnader delar ridsporten med vissa andra så kallade anläggningstunga idrotter exempelvis ishockey och golf, och här har kommunernas inställning kring nolltaxa en betydande påverkan. En kostnadspost som särskiljer hästsporten från andra är kostnaderna för djuren. Ridskolorna har stora kostnader för inköp av hästar och ponnyer. Hästhållning kräver kontinuerlig skötsel av djuren och kostnaderna omfattar bland annat foder, försäkringar, veterinärvård, hovvård och häst- och anläggningsskötarnas löner. Ridskolorna behöver av bland annat säkerhetsskäl och djurskyddsskäl ha anställd personal. Det finns inte motsvarande kostnadsbörda för övriga idrotts- och fritidsaktiviteter och kostnaderna täcks i nuvarande system av de jämförelsevis höga avgifter som tas ut av de aktiva.

Som tidigare framgått om projektet i Malmö Stad kan en kommun välja att exempelvis ta större ansvar för anläggningskostnader. Det är ett bra exempel på att det är möjligt att begränsa att kostnadsökningar skjuts nedåt mot utövare och föräldrar om det finns en politisk vilja, samtidigt som det finns olika sätt att se på vad som är mest rättvist. Det finns ju ett dilemma i diskussionen om vad som är mest jämlikt. Genom att använda ett system liknande Malmös nolltaxa för anläggningar tar kommunen ansvar för att bättre jämna ut förutsättningarna för deltagande i olika idrotter, oavsett anläggningskostnader. På så sätt blir det ett mer kompensatoriskt utformat stöd för att möjliggöra ett idrottande för fler i första hand utifrån deras intresse och inte utifrån de ekonomiska förutsättningarna hos den enskilde. Det finns ett värde att i högre utsträckning möjliggöra för fler att ha råd att delta i hästverksamheter av skilda slag. Utredaren anser samtidigt att det finns ett värde att i högre utsträckning möjliggöra för fler att ha råd att delta i hästverksamheter. Ett sätt är att samhället även bidrar till en kompensatorisk ekonomisk insats beträffande de för hästidrotten unika kostnaderna relaterade till djuren och personalen. På så sätt skulle deltagaravgifterna kunna sänkas avsevärt och på bättre sätt motsvara nivåer för andra breddidrotter.

Syftet med reformen att införa ett fritidskort för att främja barns och ungas aktiva deltagande i idrott, kultur, friluftsliv och föreningsliv i gemenskap med andra är att barns och ungas deltagande inte ska avgöras av föräldrarnas ekonomi. Det framgår av förslaget att fritidskortet ska lämnas årligen med två olika belopp, 500 kronor respektive 2 000 kronor, för att utjämna skillnader mellan olika socioekonomiska grupper. Hästsport är en aktivitet där kostnadsnivån gör att det är svårt att se att införandet av ett fritidskort med de föreslagna relativt låga beloppsnivåerna kommer göra någon skillnad och öppna upp sporten för fler deltagande barn och unga. Men med ett ökat ekonomiskt stöd för ridskoleverksamheter kopplat till kostnaderna för djurhållning och anläggningar i syfte att sänka deltagaravgifter så skulle fritidskortet kunna göra skillnad även för barn och unga som är hästintresserade.

Trav- och galoppsporten har egna förutsättningar

Trav- och galoppsporten är inte en del av idrottsrörelsen. Det gäller även vissa andra delar av det som utredningen har definierat som hästsport. Av tradition ligger travskolorna på travbanorna och galoppkurser genomförs på galoppbanorna. Finansieringen inom dessa sporter är närmare knuten till banorna och förbunden. Medel till dessa kommer från spel på hästar via i huvudsak ATG. De kursavgifter som tas ut av deltagare kan därför generellt hållas lägre än för deltagande i ridskoleverksamheter. Enligt travskolorna varierar terminskursernas pris beroende på vilken travskola och vilken kurs man väljer. Spannet ligger ungefär mellan 2 000–5 000 kronor. Exempelvis kan det omfatta 20 tillfällen per termin om 1–2 timmar. Det kan jämföras med kostnaderna som tidigare redovisats i detta kapitel för ridsport, där den genomsnittliga årskostnaden enbart för träning var 10 000 kronor.

Att vissa verksamheter inom hästsporten inte är en del av idrottsrörelsen kan ha både för- och nackdelar. Möjligheten till samarbeten med övriga idrottsrörelsen och samhället samt att nå ut till fler deltagare är dock goda skäl som utredningen ser för att göra en förnyad analys av organiseringen.

Geografiska hinder

Av direktivet framgår att områden där utanförskapet är stort ofta ligger i stadens utkanter med en geografisk närhet till tätortsnära landsbygd där en stor majoritet av landets hästar finns och att hästsporten därmed har en möjlighet att bryta socialt utanförskap genom att fungera som en brygga mellan olika delar av samhället. Även om det kan vara fallet är frågan om geografisk tillgänglighet bredare än så. Verksamhet med hästar kräver tillgång till mark, anläggningar och ridvägar. Dessa ligger därför ofta både i utkanten av tätorter eller på landsbygd. Ett hinder som uppmärksammat vid exempelvis hearingar och av myndigheter som MUCF och MFD är svårigheter att ta sig till dessa anläggningar. Det kan handla om bristande eller obefintlig kollektivtrafik, avsaknad av cykelbanor eller annan infrastruktur. MFD pekar särskilt på att personer med funktionsnedsättning kan få färdtjänst till träning eller lektion, men i vissa fall inte till andra aktiviteter eller för att bara ”hänga” i stallet. En konse-

kvens blir att den geografiska placeringen av anläggningen kräver att man är bilburen, vilket kräver egen bil eller möjlighet att få skjuts vilket ger de ekonomiska förutsättningarna en stor betydelse.

Det finns forskningsstöd för att transport till och från aktiviteter generellt påverkar deltagandet och det kan rimligen antas att givet anläggningarnas placering gäller det i hög grad för deltagande i hästsport. Den självklara slutsatsen är att ju bättre möjligheter som finns att ta sig till hästanläggningarna, desto bättre möjlighet finns för deltagande. Ansvaret för dessa infrastrukturfrågor ligger främst hos kommuner och regioner.

Kulturella hinder

Hästsporten har interna kulturella och traditionella inslag

Det kan finnas kulturella hinder för att få fler deltagande i hästsporten. RF menar att det är en generell fråga för idrottsrörelsen att vissa grupper är underrepresenterade och att arbetet med inkludering och att förändra uteslutande strukturer och kulturer därför behöver fortsätta. Det har tidigare framgått att även CIF framför att människors faktiska tillgänglighet till idrott och fysisk aktivitet inte bara handlar om rumsliga förutsättningar, utan även styrs av bland annat socioekonomiska faktorer och tillgång till kulturella nätverk.

Det finns tydliga kulturella och traditionella inslag inom såväl travsport, galoppsport, ridsport, körning och islandshäst. Ibland visar hästsporterna själva bristande insikt om detta. Exempelvis finns spår av en militär bakgrund inom ridsporten och ridsporten har också ett rykte som ”rikemanssport”. Inom trav- och galoppsporten finns ett tävlingsfokus som också är kopplat till spel på hästar. En del av kulturen handlar vidare på gott och ont om hantering av hästar när det gäller säkerhet och hästvälfärd. Umgänge med och användning av hästar kräver både grundläggande förståelse för hantering av stora djur, viss självdisciplin och beredvillighet till arbete i stallet. Det egna grundläggande förhållningssättet i den här miljön är därför mycket viktigt. Till detta kommer sedan krav på kunskap och färdigheter i arbete med hästen inom respektive hästsport. Utredningen menar att tröskeln för deltagande alltså kan vara hög, men med rätt vägledning kan stallet bli en plats för alla som vill.

Om hästsporten ska breddas behövs mer än bara fler tjejer

Hästsport, särskilt ridsport, domineras enligt statistiken av flickor och kvinnor. Könsnormer påverkar hur en idrott uppfattas och det blir många gånger självuppfyllande och mönstren är svåra att bryta. Kulturen inom en idrott påverkas av en sned könsfördelning. Det är paradoxalt att hantering av stora djur, arbete i stall och stort ansvarstagande inte väger upp. Det finns även studier som visar på att statusen för ridsporten påverkas negativt av att den betraktas som en tjejsport. Vid hearingar lyftes frågan om det är bra eller inte att betraktas som tjejsport, stallet är de facto ett ställe där tjejer verkligen har möjlighet att ta plats. Men det framfördes även att hästsporten skulle vinna många fördelar av att vara mer jämställd. Utredningen menar att för en breddning av hästsporten behövs såväl fler pojkar som en högre grad av social och etnisk mångfald. I grunden är idrott en demokratifråga som handlar om rätten till hälsa och fritid. Idrottsrörelsen prioriterar och vill vara till för alla och spegla samhällets sammansättning. Det framfördes vid hearingarna att trösklarna till verksamhet inom häst är höga för personer med utländsk bakgrund. Det kanske till och med kan behövas mentorskap och fysisk guidning för dem som varken är bekanta med svensk natur- och idrottskultur, inte har kommit i kontakt med hästar tidigare eller har en annan syn på relationen och användandet av hästar.

Lyft fram bredden av olika aktiviteter som finns inom hästsporten för att öka delaktigheten

Utredningen menar att det finns ett egenvärde i att tona ned tävlingsmomentet och tydliggöra att umgänge med häst i stallmiljö inte nödvändigtvis måste knytas till ridning eller körning. Ett breddat synsätt skulle kunna möjliggöra för fler att delta i hästverksamheter. Det finns exempelvis en potential i att engagera fler unga i avels- eller stallverksamhet och där kan hästsporten i större utsträckning lära av verksamhet på 4H-gårdar. Ridskolor kan i högre grad gå mot att vara ”hästskolor” och i samarbete med kommunerna öppna upp för en bredare fritidsverksamhet i stallmiljö exempelvis med hjälp av offentliga medel. En breddad verksamhet bör också ha särskilt fokus på områden där utanförskapet är stort för att erbjuda en verksamhet i stallmiljö för barn och unga som har socialt, ekonomiskt

eller kulturellt utanförskap. Då kan fler barn från socioekonomiskt utsatta områden få möjlighet att delta i hästverksamheter. Det är samtidigt en utmaning att bredda och skapa utrymme för fler olika intressen och aktiviteter inom hästsporten utan att status eller hierarkiskt tänkande utifrån ett socialt perspektiv tillåts påverka.

Exempel på stöd till föreningar för att introducera nya deltagare

SvRF erbjuder stöd till föreningar för att introducera barn och unga i stallmiljön. Exempelvis finns sedan många år en folder *Välkommen till stallet!* Foldern samlar användbara ord och fakta om svensk ridsport på svenska, engelska, arabiska och sorani (kurdisk dialekt). Den är ett led i SvRF:s arbete för ökad inkludering och är ett språkstöd för till exempel ridskolor och andra som vill berätta om ridsport för fler. Ordboken innehåller avsnitt om ryttaren, hästen, stallet, utrustning samt fakta om svensk ridsport. Det finns även en folder *Välkommen till ridskolan* med grundläggande information om häst, utrustning och stall. Utredningen menar detta är ett par av flera goda exempel och att den här typen av insatser är fundamentala för möjligheten att sänka de kulturella trösklarna för att få fler deltagande i hästsport.

Käpphästar har varit en leksak för barn under många, många år. De senaste åren har intresset för käpphästar ökat enormt och blivit något mer än det var förut. SvRF har tagit fram den så kallade *Käpphästhandboken*, med tips på aktiviteter, pyssel och tävlingar.[43] Det framgår att många ridskolor använder sig av käpphästarna i sin teoriundervisning, till exempel när man tränar på ridbanans vägar. Det finns fler sätt man kan använda sig av käpphästarna i utbildande syfte, för gemenskap och fysisk rörelse. Det organiseras även alltså särskilda tävlingar i flera olika grenar.

SvRF har även tagit fram underlag till stöd för föreningarna att engagera äldre[44]. Förbundet menar att målgruppen 65+ kan vara värdefull och att det ofta kan vara så att det är först när man blivit pensionär som tiden finns att engagera sig. Den här målgruppen ökar i samhället och många är aktiva och söker nya upplevelser, nya intressen och ett utökat socialt liv. Möjligheterna för målgruppen att vara

[43] Svenska Ridsportförbundet. 2024. *Käpphästhandboken*.
[44] Svenska Ridsportförbundet. 2022. Lathund *Aktivera och engagera äldre*.

aktiv i ridsporten är många, även om personen inte sitter på hästryggen. SvRF menar även att föreningar kan samverka med kommuner för att skapa aktiviteter och stärka hälsa och välmående hos äldre. Man måste visa att det är möjligt att åka till ridskolan för att rida, för att bara umgås och för att hjälpa till även när man är äldre.

Funktionsnedsättning och funktionshinder

Ökad inkludering av personer som har funktionsnedsättningar

Enligt Socialstyrelsen är funktionsnedsättning en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. Funktionshinder är den begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen. Vid hearingarna framfördes att möjlighet att delta i hästrelaterade verksamheter också handlar om att kunna anpassa anläggning och aktiviteter till personer med fysiska och andra funktionsnedsättningar. Många hästverksamheter skulle kunna utöka verksamhet med aktiviteter för personer med funktionsnedsättning men det kräver stora investeringar i anläggningar som i dagsläget inte är anpassade för deltagare med funktionsnedsättningar. Därför är olika former av stöd eller subventioner till exempelvis ridskolor betydelsefulla för ökad inkludering av personer som har funktionsnedsättningar. Ett exempel är travskolan i Årjäng som sökte och fick medel av Allmänna arvsfonden för utveckling av anläggningen. Allmänna arvsfonden har ett särskilt lokalstöd som bland annat idrottsföreningar kan söka.

Det framfördes även vid hearingarna att det generellt saknas kompetens kring parasport. Som exempel lyftes att de som har olika funktionsnedsättningar ofta klumpas ihop i en och samma grupp: nybörjare, personer med intellektuella funktionsnedsättningar med andra med fysiska funktionsnedsättningar etcetera. Utredaren bedömer att med ökad kompetens och annan metodik kan kvaliteten förbättras för dessa grupper och på sikt leda till ett ökat intresse och delaktighet.

Förutsättningar för deltagande i hästsport kan bli bättre

Det har tidigare framgått att Myndigheten för delaktighet menar att tillgången till fritidsaktiviteter för personer med funktionsnedsättning skiljer sig mycket över landet. Det kan också vara svårt med transporter till anläggningar. Exempelvis kan man beviljas färdtjänst till en träning eller lektion, men inte till annan aktivitet i stallet. Det kan vara så att man inte har möjlighet att ta med utrustning som du behöver för aktiviteten i färdtjänsten. Det kan också vara svårt att överhuvudtaget få hjälp med transport om du har andra funktionsnedsättningar än fysiska. Av kartläggningen framgår vidare att över hälften av deltagarna med funktionsnedsättning själva har köpt de hjälpmedel som de använder för att kunna göra det de vill på fritiden. Ett exempel på hjälpmedel är sele för att komma på och av hästen. En slutsats som myndigheten drar är att med relativt enkla förändringar kan förutsättningarna öka och förbättras för personer med funktionsnedsättning att ha en aktiv fritid.

RF konstaterar att personer med funktionsnedsättning är en av de underrepresenterade grupper som i alldeles för stor utsträckning står utanför idrottsrörelsen. Vidare framgår av RF:s verksamhetsberättelse för 2023 att de arbetade med satsningar inom området *Inkluderande idrott för alla*. Det handlar exempelvis om att erbjuda kompetensstöd riktat till föreningar för idrott för personer med funktionsnedsättning. Under coronapandemin drabbades dessa personer hårt, med många förlorade möjligheter att tävla och träna. RF arbetar för att återstarta och utveckla långsiktigt arbete för idrott för personer med funktionsnedsättning. RF och Parasportförbundet genomförde kompetenshöjande insatser för specialförbunden och RF-SISU distrikt.

Utredningen kan konstatera att hästsporten redan i dag erbjuder stora möjligheter för personer med funktionsnedsättning att delta i verksamheter. Många ridskolor har speciella grupper för ryttare med funktionsnedsättning. Det förekommer även olika terapeutiska verksamheter med häst. Några konkreta exempel har redogjorts för tidigare i detta kapitel. Samtidigt finns fortsatt en stor potential för att ytterligare utöka verksamhet för personer med funktionsnedsättning. Utredningen menar sammantaget att det finns mycket gott stöd för att samhället ska underlätta deltagande i hästsport för personer med funktionsnedsättning, till gagn för både individen och samhället i stort.

Brister i utbudet av svenskuppfödda hästar och ponnyer som är lämpliga för bland annat ridskolor

HNS ger återkommande ut rapporten *Hästar och uppfödare i Sverige*. Rapporterna sträcker sig från 2007 och den senaste rapporten sammanfattar statistiken från 2016–2020.[45] HNS konstaterar i rapporten att antalet betäckta ston har varierat under de fem år som samlas i rapporten, men trots variationen ligger det totala antalet stadigt över 13 000. Många letar häst att köpa som är i åldern 6–10 år, och under den senare tiden har det varit både en brist på hästar att köpa och en uppfattad prisökning. Uppfödning av svenska hästar bidrar till att skapa öppna landskap, biologisk mångfald och arbetstillfällen på den svenska landsbygden. HNS menar att svensk uppfödning ger bra förutsättningar för att ta fram hästar där framtida köpare även kan ha bättre kunskap om förhållandena vid hästarnas uppfödning och utbildning. Det går att följa hästen via avelsorganisationen, unghästtest och avelsvärdering samt eventuella resultat vid tävling och via försäkringshistorik i de fall tidigare ägare ger en fullmakt. Svenska hästar föds traditionellt upp i flock och får gå ute i stora hagar vilket ger starka och hållbara hästar. En stark inhemsk avel är viktig för att fortsätta försörja hästnäringen med sunda, hållbara hästar utan att bli helt beroende av import. Lönsamheten att föda upp hästar är dock enligt hästnäringens organisationer generellt låg inom de flesta raserna och många av uppfödarna bedriver en mindre hobbyverksamhet och föder upp någon enstaka eller ett fåtal hästar per år.

Hästaveln i Sverige har under lång tid främst haft fokus på uppfödning av sporthästar på relativt hög nivå för olika verksamheter. Detta fokus har sannolikt bidragit till en brist på lämpliga, och ekonomiskt tillgängliga, hästar för den större marknaden som exempelvis ridskolor och hobbyutövare. Detta påverkar ridskolornas möjligheter att begränsa kostnaderna för enskilda deltagare att delta i hästverksamheter. Utredningen menar därför att det finns starka skäl att undersöka möjligheter att stimulera uppfödning av harmoniska, hållbara och hållbart svenskuppfödda ridhästar och ponnyer för dessa målgrupper.

[45] Hästnäringens Nationella Stiftelse, HNS. 2021. Rapport. *Hästar och uppfödare i Sverige. Nyckeltal för svensk hästuppfödning under åren 2016–2020*.

5.7.2 Förväntade effekter av en ökad delaktighet

Det framgår av utredningens direktiv att utredaren ska analysera vilka effekter en ökad delaktighet i hästsport skulle kunna få för samhället. Som framgår av analysen i detta kapitel finns det flera områden där ökad delaktighet inom olika hästverksamheter kan bidra till positiva samhällseffekter.

Samhällsekonomiska vinster och förbättrad folkhälsa

Det finns stora samhällsekonomiska vinster

MUCF visar i rapporten som återges tidigare i detta kapitel att bland annat psykisk ohälsa, utanförskap och kriminalitet medför stora kostnader för samhället. I den ekonomiska modell som används visas på samhällets kostnader för detta och jämför med kostnader för att erbjuda unga en strukturerad fritid och främja goda livsval hos unga med stöd i trygga och prosociala sammanhang. I rapporten görs ett räkneexempel från Södertälje kommun om en ny fritidsgård i ett område med socioekonomiska utmaningar. Kostnaden för fritidsgården beräknas vara drygt fyra miljoner kronor per år. En person som fastnar i kriminalitet beräknas kosta cirka 23 miljoner kronor under sin ”karriär”. Enligt rapporten betyder det att om denna verksamhet en enda gång vart fjärde år bidrar till att bromsa eller förhindra en sådan utveckling för en enda person så är verksamheten självfinansierad ur ett samhällsperspektiv.

Umgänge med hästar bidrar till förbättrad folkhälsa

Hästverksamhet bidrar till förbättrad folkhälsa. Enligt RF finns forskning som stöder positiva effekter av fysisk aktivitet på både fysiskt och psykiskt välmående. Rörelse och fysisk aktivitet är alltså en viktig grund för en god folkhälsa och det kan hästsporten bidra med. Det har tidigare framgått att verksamheter med häst även är en tillgång för att minska sjukskrivningar och en tillgång för personer med fysiska och andra funktionsnedsättningar. Behovet av vård och socialt stöd minskar om man är aktiv, vilket framgår av en rapport från Parasportförbundet sommaren 2024 baserat på de 31 000 personerna som

är mest aktiva inom parasport. Stödet som beviljas och ges är mindre än de besparingar på hälsovård som samhället gör.

Verksamheter inom hästunderstödda insatser kan bidra till samhället, exempelvis avseende psykisk ohälsa. Inom OHI finns medlemmar från legitimationsyrken inom vård, skola och omsorg som erbjuder aktiviteter och insatser i nästan hela landet.

Hästsporten har en nära koppling till natur och friluftsliv. Forskning visar att vistelse i naturen minskar stress och ökar delaktigheten i en positivt främjande miljö med djur och natur som gör att man mår bra. Man räknar med att friluftslivet gör att samhället sparar många miljoner på sjukvård och folkhälsan får stor positiv effekt från friluftslivet. Varje satsad krona för att främja friluftsliv i befolkningen ger nästan fyra kronor tillbaka i ekonomiska och sociala värden.

En nyckelfråga är hur kostnader ska fördelas

Utredningen menar att det är tydligt att även hästsporten kan bidra till folkhälsan och samhällsekonomin. Några konkreta exempel ges i tidigare i detta kapitel. Nyckelfrågan är dock hur kostnaderna för aktiviteter ska fördelas mellan deltagare, organisatörer och andra externa finansiärer. De satsningar som det offentliga gör genom kommuner, regioner och stat på hästsport eller hästunderstödda insatser genererar mervärde både för individer och avkastning för samhällsekonomin i stort. I flera tidigare avsnitt framgår också vikten av långsiktig och strategisk samverkan mellan olika aktörer. Samtidigt lyfts bristande samverkan av många som ett av de stora problemen vilket resulterar i korta projekt som i hög grad är beroende av enskilda personers engagemang.

I rapporten från MUCF *En socioekonomisk analys av värdet av främjande öppen fritidsverksamhet för unga*[46] problematiserar författarna att det finns systemproblem med stuprörstänkande och kortsiktighet inom de offentliga organisationerna som försvårar en god ekonomisk resurshushållning för samhället i stort. Beslutsfattarna på tjänstepersonsnivå har att säkra den årliga budgeten inom sitt avgränsade område, trots att det ibland kan generera kostnader för någon annan verksamhet inom det offentliga.

[46] Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. 2022. *En socioekonomisk analys av värdet av främjande öppen fritidsverksamhet för unga*.

Hästsporten bidrar till personlig utveckling

Engagemang i hästverksamheter på olika sätt är personlighetsutvecklande. Stallet och idrotten är en god ledarskola, där ledarskap byggs på respekt, trygghet, ansvar samt kunskap om hästens välmående och behov i ett socialt sammanhang där individen kan vara en del av något som är viktigt. Det man lär sig om struktur och ansvar i stallet kan vara bra för barn och unga att ha med sig även i skolan.

Av direktivet framgår att hästsporten har en möjlighet att bryta socialt utanförskap genom att fungera som en brygga mellan olika delar av samhället. Det framfördes även vid hearingarna att hästverksamhet kan bidra till social inkludering och minska risken för utanförskap med lokal och geografisk närhet till utanförskapsområden. I en stallmiljö som speglar värderingar som respekt, trygghet och ansvar kan man mötas med hästen i centrum och bygga broar mellan olika grupper i samhället. Stallet kan vara en trygg punkt i tillvaron för en person som kanske riskerar ohälsa eller att hamna i utanförskap eller kriminalitet.

Utredningen delar uppfattningen att hästsporten är en resurs för att minska utanförskap som det offentliga samhället borde kunna använda sig mer av. Ridlärare är experter inom sitt område och är ofta duktiga på att bemöta och arbeta med människor. Vid en breddning av verksamheten som är mer inriktad på fritidsverksamhet eller andra sociala aktiviteter behövs dock de kompetenser som fritidsledare eller andra yrkesgrupper besitter genom sin respektive utbildning. Det gäller i synnerhet för eventuell verksamhet inom HUI som kan omfatta barn och unga med social problematik.

5.7.3 Hur kan hästsporten och den övriga idrottsrörelsen lära av varandra?

Riksidrottsförbundet gör ett viktigt arbete

Av utredningens direktiv framgår att utredaren ska analysera hur hästsporten och den övriga idrottsrörelsen kan lära av varandra för att skapa ökad delaktighet, hälsa och en meningsfull fritid. Det pekas på att flera idrotts- och fritidsverksamheter har liknande utmaningar att få unga att delta och att man bör kunna dra lärdom över idrottsgränserna. Ett ökat kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan häst-

sporten och den övriga idrottsrörelsen kan bidra till insatser som bidrar till ökad delaktighet.

Utredningen kan konstatera att RF redan har just ett sådant uppdrag. RF ska bland annat samordna idrottsrörelsen i gemensamma frågor som är idrottsövergripande. Det handlar bland annat om elitidrottsstöd och kompetensstöd kring barn- och ungdomsidrott, och idrott för personer med funktionsnedsättning, men även om arbete i ideella föreningar, värdegrundsfrågor och det idrottshistoriska arvet. RF samordnar också och ger specialförbunden möjlighet till kunskaps- och erfarenhetsutbyte, till exempel samordnar nätverk och mötesplatser.

Hästnäringen har ett eget ansvar

Den breda tolkning av begreppet hästsport som utredningen gör inkluderar ridning, trav och andra aktiviteter med hästar. Det inkluderar även avel och uppfödning samt uppstallningsverksamhet. Hästsporten är alltså bredare än de delar som ingår i idrottsrörelsen. Därmed kan utredningen notera att en utmaning snarare ligger i att åstadkomma ett erfarenhetsutbyte och dialog även med de delar av hästsporten som ligger utanför idrottsrörelsen för att synliggöra och utveckla erbjudanden till barn och unga. Detta var också något som lyftes i samband med hearingarna. Utredningen menar att ridsporten kan behöva sänka sina trösklar än mer för att bredda rekryteringen av barn och unga. En bredare syn på vad hästsport är behövs också för att attrahera nya målgrupper.

Endast ridsport och islandshäst är alltså en del av idrottsrörelsen. Inom trav- och galoppsporten kan det eventuellt övervägas om det är lämpligt att söka bli det eftersom det delvis finns motsvarande tävlingsmoment och fokus på rörelse och fysisk aktivitet. För andra verksamheter, som exempelvis avel och uppfödning, är det mer tveksamt. Det kan där finnas mer samhörighet med natur- och friluftsliv eller organisationer inom företagande. Därmed faller frågan om erfarenhetsutbyte och dialog tillbaka till hästnäringen i stort. Hur kan det säkras att ett fruktbart erfarenhetsutbyte sker för att utveckla hästsporten som helhet, både internt och med flera andra organisationer, där idrottsrörelsen utgör en del av flera goda samarbeten?

5.7.4 Om statistiken för deltagande i hästsport

I direktivet anges att ridsporten är Sveriges näst största ungdomsidrott och Sveriges största parasport, samt att nästan hälften av ridskolorna erbjuder verksamhet för ryttare med funktionsnedsättning. Även vid hearingarna lyftes att hästsport kan vara den näst största barn- och ungdomsidrotten om man ser till antal deltagartillfällen. Den bilden kan behöva modifieras något. För 2023 gällde enligt statistiken för LOK-stöd att:

- Ridsporten var den nionde största idrotten sett till antal medlemmar.
- Ridsporten var den sjunde största idrotten sett till antal deltagartillfällen.
- Ridsporten var den femte största idrotten sett till antal unika individer (om islandshäst inkluderas). För flickor och kvinnor är ridsporten den tredje största idrotten.
- Ridsporten var den tredje största idrotten sett till antal aktiviteter.
- Ridsporten var den tredje största idrotten sett till antal deltagartillfällen för personer med funktionsnedsättning, efter den breda parasporten och dövidrotten.
- Ridsporten var den näst största idrotten sett till antalet föreningar som har verksamhet för personer med funktionsnedsättning.
- Cirka var tredje förening inom ridsport hade verksamhet för personer med funktionsnedsättning.
- De allra flesta travskolor hade verksamhet för personer med funktionsnedsättning.

Ridsportens nedåtgående trend för deltagande med stigande ålder (”puckeln”) är starkare än för idrotten i stort, det vill säga det är relativt sett färre som fortsätter rida efter cirka 15 års ålder. Antalet aktiva vid cirka 45 års ålder motsvarar cirka 20 procent av toppvärdet vid 12 års ålder, vilket är cirka hälften så stor andel som genomsnittet för samtliga idrotter. På så sätt verkar ridsport ha en något sämre utveckling än andra. Islandshäst visar dock ett annat mönster och det är till och med fler vuxna än unga som är aktiva i idrott vid cirka 45 års ålder.

Samtidigt har utredningen en bred tolkning av begreppet hästsport som inkluderar ridning, trav och andra aktiviteter med hästar. Det inkluderar även avel och uppfödning samt uppstallningsverksamhet. Exempelvis verksamhet inom trav samt mycket av vuxnas ridning som ren motionsaktivitet eller elitsatsning ingår ju inte denna statistik för deltagande i hästsport. Enligt Idrottstatistik.se är dock aktiviteter med hästar inte med bland de tio vanligaste idrotts- och motionsaktiviteterna hos befolkningen som helhet (6–80 år) sett till antal utövare år 2023[47]. Det finns 51 svarsalternativ varav *Ridning* är ett och det hamnar på plats 25 i undersökningen. Den här sortens undersökningar har en viss osäkerhet, men det ger ändå en bild av hur vanlig aktivitet med hästar är jämfört med andra idrotts- och motionsaktiviteter.

Det finns skäl att påminna om att LOK-stödet är ett relativt smalt mått på aktivitet inom idrott som inte riktigt speglar all fritidsverksamhet inom häst. Inom ridsport och travsport finns en utbredd verksamhet med barn och unga som inte bedrivs inom ramen för en förening eller andra aktiviteter inom hästsport som klassificeras som organiserad idrott. Vidare ger intresse för hästar en vistelse i stallet som är så mycket mer än bara ridning eller körning. Det handlar om annan hantering av hästar, fodring, mockning, vård av utrustning, umgänge med kompisar med mera. Det är många aktiviteter och mycket tid som inte registreras inom systemet med LOK-stöd och därmed blir osynligt i statistiken ovan.

5.8 Utredarens överväganden och förslag

Detta avsnitt innehåller utredarens bedömningar och förslag gällande möjligheter för fler att delta i hästverksamheter. Dessa baseras på utredningens kartläggning och analys av hinder för deltagande, hästnäringens möjligheter att bidra till samhället samt förväntade effekter av en ökad delaktighet.

[47] Riksidrottsförbundet/SCB. 2024. *Svenska folkets relation till motion och idrott*.

Utredarens bedömningar: I dagens samhälle där få barn och unga når den dagliga rekommendationen för fysisk aktivitet och det finns ökande risker att barn och unga hamnar i utanförskap och kriminalitet är det befogat med förebyggande insatser.

- Deltagande i hästverksamheter ger förbättrad folkhälsa och stora samhällsekonomiska vinster.
- Det är motiverat med ökad offentlig finansiering och lokal samverkan för att på bästa sätt använda hästen som en resurs för samhället för att förebygga ohälsa, utanförskap och kriminalitet.
- Verksamhet vid ridskolor och travskolor har stor betydelse för vägen in till deltagande i hästverksamheter och för användandet av hästen som resurs för samhället samt för hästnäringens utveckling.
- Med en mer inkluderande rekrytering kommer hästsporten att nå ut till fler grupper för att få ett bredare och ökat deltagande.
- Kommuner och regioner bör ta ett större ansvar för att förbättra möjligheterna för deltagare att kunna ta sig till anläggningar med hästverksamhet.
- Hästnäringen har ett viktigt uppdrag att skapa fler forum för ett gemensamt lärande och erfarenhetsutbyte inom näringen.

Utredarens förslag:

- Regeringen ger uppdrag till Myndigheten för ungdom- och civilsamhällesfrågor att tillse att det finns ett riktat statligt stöd för föreningar med hästverksamhet för barn och unga utanför idrottsrörelsen.
- Staten förstärker det anläggningsstöd som fördelas av Riksidrottsförbundet.
- Regeringen ger Jordbruksverket i uppdrag att se över möjligheten att i nästa programperiod för den EU-gemensamma jordbrukspolitiken införa ett investeringsstöd för fritids- och idrottsanläggningar på liknande sätt som inom ramen för Landsbygdsprogrammet 2014–2020 i nästa programperiod.

776

- Regeringen inrättar en anläggningsfond enligt den modell som inrättades i Danmark år 1994 (Lokale og Anlægsfond).
- Regeringen inför ett särskilt statligt stöd för drift av anläggningar för ridskolor.

Skälen för utredarens bedömningar

5.8.1 Deltagande i hästsport ger stora samhällsekonomiska vinster och förbättrad folkhälsa

Utredaren konstaterar att den mångfacetterade hästsporten redan är en av Sveriges största folkrörelser. Hästarna bidrar till social samvaro, hälsa och en meningsfull fritid för cirka en halv miljon människor. Hästnäringen bidrar även till produktion av varor och tjänster för många miljarder kronor och skapar tiotusentals arbetstillfällen. Hästen är en viktig del i utvecklingen av den svenska landsbygden och bidrar i stor utsträckning till att bevara odlingslandskapets biologiska mångfald.

Utredaren vill åter peka på räkneexemplet med kostnaden för en fritidsgård i Södertälje. Om verksamheten vid en fritidsgård en gång vart fjärde år bidrar till att bromsa eller förhindra en enda person från att fastna i kriminalitet så är verksamheten finansierad ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Det finns goda förutsättningar för fritidsgårdsverksamhet vid anläggningar för ridskolor att fylla ett sådant behov, vilket bland annat exemplet från Uppsala visar.

Tidigare i detta kapitel återges ett räkneexempel på hur självskadebeteende hos en ungdom kan generera kostnader på över 300 000 kronor för samhället. Även elever som av olika skäl inte slutför sin utbildning ger både konsekvenser för individen och kan ge kostnader för samhället genom ohälsa eller utanförskap. Det finns många exempel på hur hästen kan användas för att hjälpa elever med hög skolfrånvaro tillbaka till skolan. Stallmiljön med sina lugna och förutsägbara rutiner är en trygg plats där individer kan utvecklas i sin egen takt. Genom hästunderstött lärande kan barn och unga utveckla kommunikation, självförtroende och sociala färdigheter.

En försämrad folkhälsa är en stor samhällsutmaning och det blir alltmer angeläget att främja hälsa och förebygga ohälsa. Det är väl känt

att risken för ohälsa skiljer sig mellan olika delar av befolkningen. Rörelse och fysisk aktivitet är en viktig grund för en god folkhälsa och är en naturlig del av umgänge och aktiviteter med hästar. Inom terapi och rehabilitering etablerar sig hästunderstödda insatser som en alltmer viktig funktion. Utredaren bedömer att hästsporten kan bidra än mer till folkhälsan om det skapas möjlighet för fler att delta i hästverksamheter.

5.8.2 Ökad offentlig finansiering och lokal samverkan för att använda hästen som en resurs för samhället

Det är motiverat med ökad offentlig finansiering och lokal samverkan för att på bästa sätt använda hästen som en resurs för samhället för att förebygga ohälsa, utanförskap och kriminalitet. Utredaren har konstaterat att deltagande i hästsport ger stora samhällsekonomiska vinster och förbättrad folkhälsa. Samtidigt är deltagande i hästsverksamheter förknippat med relativt stora kostnader för hästhållning för verksamheterna.

I ett tidigare avsnitt redogörs för hästunderstödda insatser (HUI) inom vård, skola och omsorg. Det finns många studier som påvisar den nytta som HUI gör för individer och för samhället. Det är i det unika mötet med hästen som aktiviteter inom HUI har sin styrka. Samtidigt är finansiering av HUI ett återkommande problem. Enligt organisationen för hästunderstödda insatser (OHI) har avtal mellan hästanläggningar och kommuner eller regioner minskat i omfattning under senare år. Det är viktigt att påpeka att HUI är ett företagande inom hästnäringen och många utövare tvingas därmed lägga ned eller hitta en annan inriktning för sina verksamheter. Samtidigt får personer med begränsad ekonomisk förmåga svårt att delta i HUI när de själva får bära hela kostnaden. HUI erbjuder för dem som får möjlighet att ta del av insatserna också en möjlighet att utveckla ett djupare intresse för hästen och hästsporten. På så sätt är HUI också en väg in till ökat deltagande och att fler vill delta i hästverksamheter.

Utredningen har gett exempel på hur kommuner i samverkan med hästnäringen kan skapa meningsfull fritidsverksamhet för barn och unga. Hästsporten är mer än träning och tävling. Stallet är en plats för gemenskap, utveckling, ansvarstagande och lärande för livet. I hästverksamheter finns det plats för alla, oavsett bakgrund

eller personliga förhållanden. Då behövs förstås anläggningar som är anpassade och ridlärare och fritidsledare som kan leda verksamheten med barn och unga. Det är viktigt att komma ihåg att olika yrkesgrupper har olika kompetenser. Ridlärare är experter inom sitt område. Vid en breddning av verksamheten som är mer inriktad på fritidsverksamhet eller andra sociala aktiviteter behövs de kompetenser som fritidsledare eller andra yrkesgrupper besitter genom sin respektive utbildning. Det gäller i synnerhet för eventuell verksamhet inom HUI som kan omfatta barn och unga med social problematik.

I kartläggning och analys i det här kapitlet framgår att det finns flera hinder för deltagande i hästverksamheter. En central fråga är vilken finansiering som behövs för att alla barn och unga, oavsett exempelvis socioekonomisk bakgrund eller föräldrarnas förutsättningar, kan ges möjlighet till regelbundna aktiviteter med hästar i en stallmiljö. Det finns även föräldrar som av olika skäl inte har möjlighet att engagera sig så djupt i barnens fritidsaktiviteter. Utredaren menar att samhället har mycket att vinna på att underlätta så att umgänge med hästar och andra aktiviteter i stallmiljö blir tillgängligt för alla. Det är också en naturlig väg för rekrytering av fler till hästsporten.

En grundläggande faktor för att möjliggöra att hästsporten bli tillgänglig för alla är att det i grunden finns en långsiktig och hållbar finansiering av verksamheten. Ridskolor och andra hästverksamheter har inte möjlighet att själva bära samtliga kostnader för verksamheten. I avsaknad av extern finansiering får deltagarna bära en stor andel av verksamhetens kostnader. Kommuner och regioner kan i högre grad än i dag vara en partner och bidra med finansiering. Det är uppenbart att det är möjligt att på så sätt minska eller helt ta bort den ekonomiska begränsningen för enskilda deltagare. Utredaren är medveten om att både regioner och kommuner under senare år varit hårt trängda ekonomiskt, bland annat på grund av inflationen. Samtidigt framgår av den här utredningen att det finns stora samhällsekonomiska vinster att göra om samhället i högre grad väljer att investera i insatser i närtid för olika aktiviteter med häst som kan ge samhällsekonomiska besparingar inom andra områden i framtiden.

Som framgått i analysen är hästhållning en verksamhet som med djuret i fokus pågår dygnet runt alla dagar i veckan, året om. Det medför särskilda kostnader för investeringar i och drift av anlägg-

ningar för hästhållning. Utredaren bedömer att kommuner bör ta ansvar för att utjämna skillnader mellan olika idrotter, till exempel genom att tillämpa ett nolltaxesystem för anläggningar. Det är dock viktigt att komma ihåg att det finns ett egenvärde i möjligheten till olika driftsformer för ridskoleverksamhet. Utredaren återkommer nedan med förslag om statliga åtgärder rörande just dessa kostnader.

5.8.3 Ridskolor och travskolor har stor betydelse

Verksamhet vid ridskolor och travskolor har stor betydelse för vägen in till deltagande i hästverksamheter och för användandet av hästen som resurs för samhället samt för hästnäringens utveckling. Det framgår i kapitel 2 att cirka 5 miljoner ridtimmar genomförs varje år på landets ridskolor av cirka 105 000 motions- och lektionsryttare. Hästsporten är en av de allra största barn- och ungdomsidrotterna i Sverige och det gäller särskilt för flickor. Det är viktigt att kommunerna uppmärksammar och stödjer hästsportens möjligheter att utvecklas för att möta framtiden.

Ridskolorna och travskolorna erbjuder ridutbildning och körutbildning samt mycket annan kunskap om hästar och deras naturliga beteende. Här finns alla möjligheter att vara tillsammans med hästar. Att lära genom att göra och att tillbringa mycket tid i stallet är det bästa sättet att utvecklas som ”hästmänniska”. SvRF har identifierat fem strategiska områden för framtidens ridskola; en säkrare ridskola, ridskolehästen i fokus, ökad tillgänglighet, ledarskap och organisation samt att skapa ett starkare varumärke för ridskolan. Travskolorna har också satt upp ett antal mål för att kvalitetssäkra travskolornas verksamhet framöver.

Utredaren bedömer att verksamheten vid ridskolorna och travskolorna är fundamentala för en långsiktigt hållbar hästnäring på flera sätt. För det första är det främst här som nyrekryteringen av nya hästintresserade människor sker. Varje år får nya nyfikna barn och unga möjligheten att lära sig om hästar och vara med hästar. Engagemang i verksamheter med djur ger också en naturlig erfarenhet av ansvarstagande för andra levande varelser. Det är en kulturgärning i sig.

För det andra är den kontinuerliga nyrekryteringen en förutsättning för hela hästnäringen. Antalet hästar i Sverige beror inte längre

på behovet av arbetshästar i lantbruket eller i militären som det gjorde ända in i mitten av 1900-talet. Trav- och galoppsporten bidrar med ett brett allmänintresse för hästar genom spel på tävlingar. På så sätt genereras ett behov av tävlingshästar. Volymmässigt är dock antalet övriga hästar totalt betydligt större. Det kan också vara värt att notera att det breda hästintresset i Sverige är ganska unikt. I övriga världen ser det annorlunda ut.

För det tredje är det av betydelse att rid- och travskolor är just skolor. Det är inte formell utbildning, men det är ett organiserat lärande utifrån givna ramar och principer. Det vill säga den utbildning som bedrivs där får genomslag i vår syn på vad som är god hästhållning och viktigt för hästarnas välfärd. Det lägger också en grund för hästsportens acceptans i samhället i övrigt.

5.8.4 Med en mer inkluderande rekrytering kommer hästsporten att få ett ökat deltagande

Med en mer inkluderande rekrytering kommer hästsporten att nå ut till fler grupper vilket bidrar till ett bredare och ökat deltagande i hästverksamheter. Det framgår av analysen att hästsporten har interna kulturella och traditionella inslag som ibland kan utgöra ett hinder för att få fler deltagare i hästsporten. CIF lyfter exempelvis att människors faktiska tillgänglighet till idrott och fysisk aktivitet inte bara handlar om rumsliga förutsättningar, utan även styrs av bland annat socioekonomiska faktorer och tillgång till kulturella nätverk. Hästsporten präglas till stora delar av att det är flickor och kvinnor som deltar. Framför allt när det gäller ridning. Könsnormer påverkar hur en idrott uppfattas och mönster kan vara svåra att bryta. Utredningen menar att för en breddning av hästsporten behövs såväl fler pojkar som en högre grad av social och etnisk mångfald. Det finns även en dimension när det gäller jämställdhet.

Vidare bedömer utredaren att en annan rimlig målgrupp för en breddning och tillväxt inom hästsporten är personer med utländsk bakgrund. Det behövs en bredare representation i hästsporten och det finns goda exempel på ridskolor som har haft projekt för att öka inkluderingen av utländska deltagare.

Utredaren bedömer att det ibland finns skäl tona ned tränings- och tävlingsmomentet och i stället lyfta att umgänge med häst i stallmiljö inte nödvändigtvis måste knytas till ridning eller körning.

En sådant breddat synsätt skulle kunna öka intresset från fler att delta i hästverksamheter. Ridskolor kan i högre grad gå mot att vara ”hästskolor” och i samarbete med kommunerna erbjuda fritidsverksamhet i stallmiljö. Det finns också en potential i att engagera fler unga i avelsverksamhet. Utredaren bedömer även att det finns potential för att söka offentliga medel för att starta olika former av föreningsverksamhet utanför idrottsrörelsen för barn och unga i stallmiljö, exempelvis vid ridskolor och travskolor.

5.8.5 Kommuner och regioner bör ta ett större ansvar för att förbättra möjligheterna att ta sig till hästanläggningar

Kommuner och regioner bör ta ett större ansvar för att förbättra möjligheterna för deltagare att kunna ta sig till anläggningar med hästverksamhet. Det har framgått av kartläggning och analys att de svårigheter som finns för deltagare att ta sig till anläggningar kan hämma deltagandet i idrott eller andra fritidsaktiveter. Detta gäller inte minst för deltagare med olika funktionsnedsättningar. Utredaren bedömer att det ligger i samhällets intresse att minska trösklarna för deltagandet generellt. Det faktum att de flesta anläggningarna för hästsport ligger antingen i utkanten av tätorter eller på landsbygden måste särskilt beaktas. Det behövs gång- och cykelbanor och även tillgång till kollektivtrafik. Enligt SvRF är det endast 44 procent av de anslutna ridskolorna i Sverige som kan nås med kollektivtrafik. Många barn och unga vill kunna vara i stallet flera dagar i veckan. Det också är värt att notera att transporter och resor ofta görs på kvällar och helger. Även för de ridskolor och travskolor som ligger i tätortsnära miljöer måste det säkerställas att transporter och resor inte i praktiken kräver tillgång till bil.

För personer som har funktionsnedsättning kan det handla om att de behöver ha med sig viss utrustning även om det inte är ett tillfälle för träning, utan bara för att umgås i stallet med hästar och kompisar.

Utredaren konstaterar att ansvaret för dessa frågor om infrastruktur, transporter och resor främst ligger hos kommuner och regioner. Utredaren inser att det kan handla om prioriteringar av resurser i förhållande till storleken på anläggningarna och antalet deltagare i dessa verksamheter. Samtidigt är det uppenbart att när kommuner och regioner inte fullt ut tar sitt ansvar blir konsekven-

sen att deltagandet för barn och unga i hästverksamheter blir en fråga om föräldrarnas möjligheter. I slutändan kan det handla om huruvida föräldrarna har möjlighet att själva ordna transporter och resor med bil. Om fler individer lättare kan ta sig till hästanläggningarna ger det bättre förutsättningar för ett ökat deltagande i hästverksamheter.

5.8.6 Hästnäringen behöver skapa fler forum för lärande och erfarenhetsutbyte

Hästnäringen har ett viktigt uppdrag att skapa fler forum för ett gemensamt lärande och erfarenhetsutbyte inom näringen. Det framgår i analysen att RF gör ett viktigt arbete med hur man inom idrottsrörelsen kan lära av varandra för att skapa ökad delaktighet, hälsa och en meningsfull fritid. RF:s möjlighet att ha ett helikopterperspektiv gör att de kan se vad som skiljer och vad som förenar olika idrotter när det gäller utmaningar att få barn och unga att delta. Idrottande inom häst kan dra nytta av detta när RF samordnar och ger möjligheter till kunskaps- och erfarenhetsutbyte, till exempel samordnar nätverk och mötesplatser.

Utredaren bedömer att eftersom hästsporten är bredare än de delar som ingår i idrottsrörelsen behövs även andra forum. Under utredningen har det även framkommit önskemål om fler forum där organisationer inom hästnäringen kan lära av varandra med ömsesidig respekt för varandras förutsättningar. Det kan vara både på nationell nivå och lokalt eller regionalt. Det kan handla om såväl fysiska möten som andra plattformar för utbyte av information. Frågan om erfarenhetsutbyte och dialog inom hästsporten behöver därför lösas av de ingående branschorganisationerna inom hästnäringen. I det arbetet kan ridsporten och islandshäst, som är en del av idrottsrörelsen och RF, ta med sig sina erfarenheter därifrån till övriga delar av hästsporten. Utredaren bedömer att sådana forum kan utgöra ett effektfullt verktyg för den samlade utvecklingen av deltagande i hästsporten.

Skälen för utredarens förslag

5.8.7 Tillse att det finns ett riktat statligt stöd för föreningar med hästverksamhet för barn och unga utanför idrottsrörelsen

Det framgår av analysen att utredningen menar att det finns ett egenvärde i att tona ned tävlingsmoment samt tydliggöra att umgänge med häst i stallmiljö inte nödvändigtvis måste knytas till ridning eller körning. Utredningen har också en bred definition av hästsport som inkluderar avel, uppfödning ridning, trav och andra aktiviteter med hästar. Ett breddat synsätt skulle kunna möjliggöra för ett ökat intresse från fler att delta i hästverksamheter. Ridskolornas anläggningar med sin särskilda stallmiljö kan vara en resurs för andra fritidsaktiviteter. Det har tidigare framgått att även andra aktiviteter som exempelvis käpphästar, läxläsning, spel och pyssel arrangeras vid ridskolor. Utredaren menar att det är goda exempel där fokus mer specifikt är på individens utveckling, jämfört med ridskolornas ordinarie verksamhet där det är hästen som är i centrum. Utredaren bedömer att en breddning av aktiviteter kan vara ett sätt att på sikt bredda hästsporten till fler målgrupper. Det kan handla om barn och unga som kanske inte i första hand är intresserade av ridning eller körning men har ett generellt hästintresse, eller barn i olika former av utanförskap exempelvis ekonomist, socialt eller kulturellt.

MUCF visar som tidigare framgått i en rapport att bland annat psykisk ohälsa, utanförskap och kriminalitet medför stora kostnader för samhället. Utredaren har ovan gjort en bedömning att det behövs mer offentlig finansiering och lokal samverkan för att på bästa sätt använda hästen som en resurs för samhället och att kommuner och regioner i högre utsträckning kan bidra med finansiering. Utredaren menar att även staten bör ta ett större ansvar för att skapa möjlighet för fler att delta i hästverksamheter. Ett viktigt skäl är att genom att proaktivt investera i fritidsaktiviteter för barn och unga kan samhället begränsa de samhällskostnader som i senare skede kan uppstå på grund av psykisk ohälsa, utanförskap och kriminalitet. Ett annat viktigt skäl är att säkerställa att kostnader för deltagande inte helt ska hänskjutas till deltagarnas föräldrar.

Verksamheter för barn och unga vid ridskolor är oftast knutet till ridsportens föreningar. Här finns många goda exempel på verksamhet redan i dag och utredningen har tidigare återgett några kon-

kreta exempel. Utredaren bedömer dock att det för att bredda verksamheten kan vara bra ett det startas föreningar som inte är en del av idrottsrörelsen utan mer specifikt inriktade på barn- och unga med såväl andra förutsättningar som andra hästintressen än ridning. En del i föreningarnas fokus ska vara att erbjuda verksamhet i stallmiljö för barn och unga i olika former av socialt, ekonomiskt eller kulturellt utanförskap. Detta skulle möjliggöra att fler barn från socioekonomiskt utsatta områden kan delta i hästverksamheter. Det finns redan i dag möjlighet att söka organisationsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer och projektbidrag till organisationers arbete för barn och ungdomar på lokal nivå. Det finns exempelvis ett särskilt statsbidrag som prövas av MUCF[48]. Syftet med statsbidraget är att stödja barns och ungdomars självständiga organisering och inflytande i samhället. Verksamheten ska arbeta för jämlikhet, jämställdhet och likabehandling. Arbete både i stallmiljö och med barn och ungdomar från socioekonomiskt utsatta områden är dock i grunden ett kvalificerat arbete som bör ha arvoderad personal. Ett riktat statligt stöd för att starta och driva ungdomsföreningar på det sätt som beskrivits som inte är en del av idrottsrörelsen, men som verkar i anslutning till den, kan bidra till att bredda utbudet av aktiviteter vid till exempel ridskolor. Det skulle kunna ge fler barn och unga en meningsfull fritid och samtidigt sänka trösklarna för deltagande i idrottsaktiviteter, såsom hästverksamhet.

Utredaren föreslår att regeringen ger ett uppdrag till MUCF att se till att det finns riktat statligt stöd till organisationers arbete för barn och ungdomar på lokal nivå inom hästverksamheter utanför idrottsrörelsen. Det handlar om statligt stöd för föreningar att starta upp och bedriva fritidsaktiviteter med aktiviteter vid anläggningar för hästverksamhet. Utredaren bedömer att inledningsvis kan en pilotverksamhet ske inom befintlig budgetram.

På längre sikt, för en bred verksamhet över hela landet, kan ytterligare medel behöva skjutas till. Utredaren bedömer att eftersom insatsen kan minska samhällets kostnader för ohälsa eller utanförskap kan finansiering sökas inom andra utgiftsområden i statens budget. Det kan exempelvis handla om utgiftsområde 9: Hälsovård, sjukvård och social omsorg, utgiftsområde 13: Integration och jämställdhet,

[48] Sveriges författningssamling. 2011. Förordning (2011:65) om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer.

utgiftsområde 14: Arbetsmarknad och arbetsliv samt utgiftsområde 16: Utbildning och universitetsforskning.

5.8.8 Det behövs mer stöd för investeringar i anläggningar inom hästverksamheter

Det behövs mer stöd för investeringar i anläggningar inom hästverksamheter för att möjliggöra deltagande för fler barn och unga. Sänkta kostnader för anläggningar möjliggör lägre kostnader för deltagande och därmed möjlighet för fler att delta. Det har i flera sammanhang belysts att kostnader för ny-, om- och tillbyggnad är förknippat med stora kostnader. Det handlar om stallar, ridhus och andra byggnader på anläggningarna. Många anläggningar behöver tillgänglighetsanpassas eller har eftersatt underhåll efter att ha varit i drift under många år. För hästverksamheter är det viktigt att hela anläggningen tas i beaktande, det vill säga att det handlar inte bara om banor och ridhus utan även om stall och ekonomibyggnader. Det kan även gälla andra idrotter.

På senare år har även nya krav med anledning av hästhållningens miljöbelastning och anpassning till klimatförändringarna blivit mer aktuellt. Exempelvis har regeringen har gett Boverket i uppdrag att fastställa metoder och definitioner enligt EU-direktivet om byggnaders energiprestanda.[49] Energiprestandadirektivet (EPBD) handlar om energi- och utsläppskrav för byggnader och ska vara en del av svensk lagstiftning senast den 29 maj 2026. Beroende på hur lagstiftningen skrivs kan de nya direktiven bli kostnadsdrivande och detta är uppenbart en fråga som är aktuell för många idrotter. Regeringen har samtidigt gett Boverket i uppdrag att särskilt beakta ideella fastighetsägares förutsättningar i de utredningar som görs. I analysdelen exemplifieras med tre olika sätt att hantera behovet av investeringar i anläggningar. Utredaren bedömer att dessa tre kan komplettera varandra och föreslår därför att staten vidtar åtgärder enligt nedan:

- Staten förstärker det anläggningsstöd som fördelas av Riksidrottsförbundet.
- Regeringen ger Jordbruksverket i uppdrag att se över möjligheten att införa ett investeringsstöd för fritids- och idrottsan-

[49] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1275 av den 24 april 2024 om byggnaders energiprestanda.

läggningar på liknande sätt som inom ramen för landsbygdsprogrammet 2014–2020.

- Regeringen inrättar en anläggningsfunktion enligt den modell som inrättades i Danmark år 1994 (Lokale og Anlægsfond).

Av RF:s verksamhetsberättelse för 2024 framgår att de för året fick ett utökat anläggningsstöd på 130 miljoner kronor. Totalt fördelades drygt 170 miljoner kronor till 743 projekt inom olika idrotter, medan ansökningarna om stöd var på cirka 380 miljoner kronor. RF bedömer att den reella översökningen är högre eftersom många ansökningar i dialog med föreningen inte skickats in då stödet för området var slut. Det visar att behovet är stort och regeringen bör därför i budgetproposition till riksdagen föreslå att anslaget förstärks.

Sverige hade inom ramen för landsbygdsprogrammet ett investeringsstöd för fritids- och idrottsanläggningar 2014–2020 som hanterades av Jordbruksverket. Stödet var efterfrågat i ansökningar, fungerade praktiskt för myndigheten och fyllde avsedda behov. Det finns därför skäl att se över möjligheten att åter införa ett liknande stöd till kommande strategisk plan.

I Danmark inrättades 1994 Lokale og Anlægsfonden (LOA-fonden) som utgör en självständig institution under Kulturministeriet. Den bistår med både kunskap och ekonomiskt stöd till byggprojekt och fysiska faciliteter på idrotts- och fritidsområdet. Fonden fördelar medel både till offentligt ägda anläggningar och privata anläggningar. Det har tidigare framförts önskemål från bland andra Riksidrottsförbundet och Sveriges kommuner och regioner om en motsvarande funktion i Sverige för att utveckla idrotts- och fritidsmiljöer. Det finns flera saker att ta hänsyn till vid införande av en sådan modell, exempelvis finansiering, ägarskap för anläggningar, balansen mellan statlig styrning och det kommunala självstyret etcetera.

5.8.9 Inför ett särskilt statligt stöd för drift av anläggningar för ridskolor

Det har framgått i utredningen att hästar och anläggningar för hästar kräver resurser för kontinuerlig skötsel, även under de tider som de inte används för idrott eller andra aktiviteter. Enligt SvRF finns det

cirka 10 000 ridskolehästar runtom i landet.[50] Utredaren bedömer att det därför finns en betydande skillnad i förutsättningar för drift av anläggningar med hästhållning jämfört med andra anläggningar för idrotts- och fritidsaktiviteter för barn och unga.

Utredaren bedömer att kommuner kan och bör ta ett ansvar för att utjämna skillnader för kostnader att delta i olika idrotter och fritidsaktiviteter. Kommunernas engagemang för verksamhet vid ridskolor skiljer sig generellt åt mellan kommunerna. Exempelvis har enligt SvRF 90 procent av kommunerna personal som sköter om kommunens idrottsanläggningar, medan bara 18 procent har personal som sköter ridsportsanläggningarna. Detta enligt en enkät som SvRF låtit göra med 100 kommuner. Det är dock viktigt att komma ihåg att det finns ett egenvärde i möjligheten till olika driftsformer för ridskoleverksamhet. Ridskoleverksamhet bedrivs nämligen i dag i många olika driftsformer. Det vanligaste är att driften sköts av föreningar eller privata entreprenörer. I båda fallen är det ofta med en kommun som fastighetsägare eller hyresvärd. Ridskolan kan dock vara helt privat, till exempel en företagare som driver ridskola på egen gård. I dagsläget är det också många kommuner som inte har samma ekonomiska villkor för olika driftformer för anläggningar med ridskoleverksamhet. Det kan också skapa en osund konkurrens mellan ridskolor.

De ekonomiska villkor som ridskolan har är helt avgörande för vilken nivå som ridavgiften är för deltagarna. Det finns som tidigare framkommit i utredningen ett nationellt intresse att göra ridsporten tillgänglig för fler. Ridskoleverksamheter har flera tunga kostnadsposter som tillsammans särskiljer dem från andra idrotts- och fritidsaktiviteter. Till att börja med har anläggningarna för ridskoleverksamhet kostnader för investeringar och underhåll av bland annat stall, ridhus och ridbanor. Den här sortens kostnader delar ridsporten med vissa andra anläggningstunga idrotter. En kostnadspost som särskiljer hästsporten från andra är kostnaderna för djuren. Ridskolorna har stora kostnader för inköp av hästar och ponnyer och hästhållning kräver kontinuerlig skötsel av djuren och kostnaderna omfattar bland annat foder, försäkringar, veterinärvård, hovvård och häst- och anläggningsskötarnas löner. Det finns inte motsvarande kostnadsbörda för övriga idrotts- och fritidsaktiviteter och kostna-

[50] Svenska Ridsportförbundet. 2025. *Informationsmaterial Världens bästa ridskola*.

derna täcks i nuvarande system av de jämförelsevis höga avgifter som tas ut av de aktiva.

Ett sätt att göra det är att se till att kostnaden för deltagande i aktiviteter vid ridskolor kan hållas så låg som möjligt. Utredaren föreslår därför att det införs ett särskilt statligt stöd för drift av anläggningar för ridskolor. Stödet bör vara direkt relaterat till verksamhetens omfattning för barn och unga, det vill säga inte till anläggningens storlek i sig. Det bör finnas en flexibilitet i systemet som medger att ridskolor vid behov kan höja avgifterna för deltagande samtidigt som man tar emot stödet.

6 Konsekvensutredning

6.1 Inledning

Enligt förordningen om konsekvensutredningar (2024:183) ska bland annat kommittéer och särskilda utredare som ska utföra ett utredningsuppdrag som beslutats av regeringen redovisa en konsekvensutredning när de lämnar in förslag till regeringen eller Regeringskansliet om att regeringen ska föreslå eller besluta om nya eller ändrade lagar och förordningar. Kommittéer och särskilda utredare ska även för andra förslag som lämnas i ett betänkande redovisa en konsekvensutredning. Av kommittédirektivet för Hästutredningen (dir. 2024:58) framgår att utredningen dessutom ska redovisa en analys av de samhällsekonomiska effekterna av olika alternativ.

Utredaren har lämnat flera förslag men även ett relativt stort antal bedömningar på olika sakområden. Denna konsekvensutredning omfattar endast utredarens förslag.

6.2 Utredningens arbete

Utredningen har bedrivits i nära samarbete med de experter som förordnats. Utredningen har även haft tre hearingar och omfattande kontakter med branschföreträdare, myndigheter och andra berörda aktörer. För att fånga in inspel från en stor bredd av intressenter, exempelvis lokala företrädare för organisationer, företagare och andra enskilda inom hästnäringen, har utredningen tillhandahållit en digital funktionsbrevlåda. Ambitionen har varit att beakta och ta hänsyn till de synpunkter som inkommit, även om utredningen inte kunnat gå samtliga till mötes. Utredaren har övervägt olika alternativa lösningar och förslag. Utredningen har inte haft i uppdrag att ta fram författningsförslag. En mer utförlig beskrivning av utredningens uppdrag och arbete finns i betänkandets kapitel 1.

Utredningen har i enlighet med utredningsdirektiv 2024:58 genomfört en konsekvensutredning enligt förordningen om konsekvensutredningar (2024:183), inklusive en analys av de samhällsekonomiska effekterna av olika alternativ. Vid framtagandet har hänsyn tagits till den vägledning som Ekonomistyrningsverket ansvarar för enligt 15 §. Analyser och överväganden till grund för förslag och bedömningar finns även i kapitel 2–5.

6.3 Övergripande om konsekvenser av förslagen

Utredarens förslag bedöms övergripande underlätta för företagande och stärka konkurrenskraften i hästnäringen. Bland annat lämnar utredaren förslag som förbättrar möjligheterna till lönsamhet och finansiering av hästföretagande genom den gemensamma jordbrukspolitikens stöd och ersättningar (GJP). Utredaren lämnar även förslag som gäller vissa veterinära frågor. Ett grundläggande problem för hästnäringen är bristen på tillförlitlig statistik och utredaren lämnar därför förslag som ska ge bättre underlag för överväganden och beslut på olika nivåer.

Bedömningen är att utredarens förslag ökar hästföretagandet, bland annat genom att fler ges möjlighet att gå från hobbyverksamhet till att bedriva näringsverksamhet. Detta möjliggör också en ökad sysselsättning inom näringen, särskilt på landsbygden. En växande hästnäring bidrar även till ökade statliga intäkter, biologisk mångfald och ett öppet landskap. Dessutom finns ett viktigt jämställdhetsperspektiv då en relativt stor andel av de som är verksamma inom hästnäringen är kvinnor. Utredaren bedömer att en majoritet av de som kan ha nytta av förslagen för att öka och underlätta företagande inom hästnäringen är kvinnliga företagare.

Utredarens förslag när det gäller yrkesutbildning för yrken inom hästnäringen bedöms öka tillgången till arbetskraft med relevant kompetens och därmed förbättra kompetensförsörjningen i branschen och underlätta företagandet.

Utredaren lämnar flera förslag som bedöms möjliggöra för fler barn och unga att delta i hästverksamheter. En viktig utgångspunkt är att hästhållning medför kostnader som är högre än för många andra idrotts- och fritidsaktiviteter. Förslagen bedöms, om de genomförs, på kort sikt minska kostnader och andra hinder för deltagande och

på så sätt möjliggöra ett ökat deltagande, särskilt för de som har funktionsnedsättning, sämre socioekonomiska förutsättningar eller utländsk bakgrund. Genom att skapa möjligheter för fler barn och unga att delta i en trygg, aktiv och meningsfull fritid bidrar förslagen på längre sikt till att förebygga fysisk och psykisk ohälsa, utanförskap och kriminalitet. På så sätt kan förslagen förhindra framtida samhällskostnader för detta och bidra till ett långsiktigt mer effektivt utnyttjande av samhällets resurser. Utredaren bedömer således att förslagen ger nytta för både samhället och hästnäringen på såväl kort som lång sikt.

6.4 Redogörelse för förslag som lämnas

6.4.1 Förbättrad statistik och digitala hästpass

Utredaren har lämnat följande förslag om förbättrad statistik över hästföretagandet och hästnäringen:

- Regeringen ger Jordbruksverket i uppdrag att ta fram nödvändiga system och lämpliga parametrar, bland annat antal hästar och anläggningar med häst samt produktions- och lönsamhetsmått, för att regelbundet kunna sammanställa data och följa utvecklingen av hästföretagandet och hästnäringen i Sverige.
- Regeringen ger Jordbruksverket i uppdrag att utveckla system för och införa digitala hästpass som komplement till fysiska hästpass.

Statistik över olika hästverksamheter saknas i många fall helt, bygger på olika former av skattningar, är bristfällig eller osäker. Det saknas grundläggande uppgifter om antalet hästar och anläggningar i Sverige men även statistik som beskriver exempelvis investeringsvilja och lönsamhetsutveckling. På övergripande nationell nivå saknas såväl system för att ta fram statistik som kunskap om vilka parametrar som är möjliga, och mest effektiva, att föra statistik över. Utredaren bedömer att bristen på tillförlitligt beslutsunderlag för hästsektorn i form av statistik begränsar möjligheterna att utveckla hästföretagandet. Utan tillräcklig och tillförlitlig grundläggande statistik med parametrar som med regelbundenhet kan mätas över tid är det svårt att vidta träffsäkra och effektiva åtgärder som stärker hästverksam-

heterna. Statistik krävs också för att förse rådgivningen med tillförlitligt underlag och för att öka enskilda företagares möjligheter till affärsutveckling. Utan tillräcklig statistik är det också svårt att mäta effekterna av olika insatser, exempelvis regelförändringar. Statistik som kan mätas och regelbundet uppdateras är en nödvändig bas för beslut på olika nivåer, för kommunikation, ekonomiska överväganden samt utbildningsbehov.

Om ingen åtgärd vidtas kvarstår ovanstående problem och möjligheten till utveckling av hästföretagandet i Sverige begränsas. Utredaren ser inte några alternativa möjligheter än att arbeta från grunden med framtagning av lämpliga parametrar samt system och metod för inhämtning av data och regelbunden uppföljning över tid och föreslår därför ovanstående uppdrag till Jordbruksverket. Det är lämpligt att Jordbruksverket är den myndighet som får uppdraget då Jordbruksverket har omfattande kunskap och erfarenhet av att ta fram produktionsstatistik för andra lantbruksdjur.

Att förbättra statistiken kring hästhållningen är sannolikt förenat med en ökad administrativ börda för hästhållarna som i högre grad kommer att få lämna uppgifter till myndigheterna. Mot bakgrund av det omfattande behovet av korrekta uppgifter och statistik bedöms fördelarna med förslaget, trots en eventuell ökad administrativ börda, överväga nackdelarna. Med digitaliseringens möjligheter förutsätts att den administrativa bördan kan hållas på en rimlig nivå och problemet med underrapportering från hästhållare kan minska om det finns möjlighet till digital uppgiftslämning till myndigheter.

Utredaren bedömer bland annat mot ovan stående bakgrund att digitaliserad, automatiserad administration samt registrering och hantering av data behöver vara ett högprioriterat område för att öka effektiviteten, minska den administrativa bördan och genomföra nödvändiga förbättringar av statistiken. För att ta fram statistik utan att skapa ytterligare administration behöver digitala verktyg och möjligheter till digital uppgiftslämning till myndigheter utvecklas. Utredaren föreslår därför ytterligare ett uppdrag till Jordbruksverket att utveckla system för och införa digitala hästpass som ett komplement till dagens fysiska pass och som en bas för statistikarbetet. Det skulle utgöra en god grund för vidare effektiviseringsarbete och bland annat kunna underlätta och skapa möjligheter till enklare och mer tillförlitlig registrering av hästar och anläggningar med häst men det kan även utgöra en bas för digital uppgiftslämning till myndig-

heter. Dagens hästpass är fysiska men det går enligt EU-förordningen (2021/963) att komplettera, men inte ersätta, de fysiska hästpassen med annan handling.

Om ingen åtgärd genomförs när det gäller digitala hästpass kan det förväntas att nuvarande utmaningar i uppgiftslämning kvarstår samt att administrationen ökar för hästhållare då statistiken och digitaliseringen på området utvecklas. Det är svårt att finna alternativ till utveckling av digitala hästpass, då dessa är en id-handling som kan utgöra en bas för statistikutveckling. Om passen fortsatt endast är fysiska blir det sannolikt svårare att utveckla statistiken på området.

6.4.2 Ökad möjlighet till finansiering och lönsamhet

Utredaren har lämnat följande förslag om ökad inkludering av hästverksamheter i den gemensamma jordbrukspolitiken i EU (GJP):

- Regeringen tillser att tillgången till finansiering för hästföretagare på jordbruksfastighet underlättas genom att inkludera hästföretagare i investeringsstödet för ökad konkurrenskraft i GJP i nästa programperiod för GJP.
- Regeringen tillser att öronmärka delar av investeringsstödet för ökad konkurrenskraft i GJP till små företag och mindre investeringar.
- Regeringen tillser att Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken, GJP, i nästa programperiod inkluderar häst i djurtäthetsberäkningen för kompensationsstödet.
- Regeringen ger Jordbruksverket i uppdrag att undersöka om finansieringsinstrument inom ramen för GJP även kan vara aktuellt för hästnäringen.

Ett grundläggande problem i hästsektorn är kapitalbrist och låg lönsamhet, något som bromsar näringens utveckling. Animalieproduktion, inklusive verksamheter med häst, är den mest kapitalkrävande delen av svenskt lantbruk. Det krävs som regel en betydande kapitalinsats för byggnader, inredning, mark, djur och utrustning. Finansieringen är ofta en utmaning, särskilt för mindre företag som ofta har problem att få tillgång till kapital för att investera. Det är mycket viktigt att möjligheterna till finansiering av hästföretag och lönsam-

heten förbättras om antalet nya företag ska kunna öka och befintliga genomföra nödvändiga investeringar. Investeringar i ny- eller ombyggnation är viktigt för att stärka konkurrenskraft, affärsutveckling och lönsamhet men även för att förbättra miljö, arbetsmiljö och djurvälfärd.

Regeringen har gett ett uppdrag till Jordbruksverket att ta fram en förhandsbedömning av om finansieringsinstrument bör införas inom ramen för den strategiska planen i den gemensamma jordbrukspolitiken i syfte att främja ytterligare investeringar. Detta som ett komplement till det befintliga investeringsstödet för ökad konkurrenskraft. Utredaren bedömer att det är lämpligt att undersöka om det även kan vara aktuellt för hästnäringen för att underlätta finansiering för hästföretag och har därför lagt ett sådant förslag.

Stöd och ersättningar genom GJP är en viktig del av många lantbrukares ekonomi och möjlighet att uppnå lönsamhet. Hästföretagare har dock inte samma möjligheter som andra produktionsgrenar inom lantbruket att ta del av dessa, vilket påverkar ekonomi och lönsamhet negativt liksom möjligheten till finansiering. Det är viktigt att hästföretag ses på och behandlas som professionell näringsverksamhet. Mot denna bakgrund bedömer utredaren att regeringen bör tillse att Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP), i nästa programperiod ger hästföretagare på jordbruksfastighet samma möjligheter att ta del av stöd och ersättningar som företagare inom övriga produktionsgrenar i lantbruket. Det är även viktigt ur ett samhällsperspektiv att kvinnligt företagande, vilket dominerar inom hästföretagen till skillnad från inom andra lantbruksföretag, ges motsvarande krav och lättnader som andra branscher. En klar majoritet av de lantbruksföretagare som i dag får del av stöden inom GJP är män. Med utredarens förslag ökar jämställdheten mellan kvinnors och mäns företagande.

Investeringsstöden inom GJP är viktiga för många lantbruksföretagare men ett problem är att konkurrensen om den totala stödvolymen är hög, vilket ofta medför att mindre företag har svårt att konkurrera om stöden. Då många hästföretag är små och det konstaterats att dessa har särskilt svårt att få finansiering, lägger utredaren ett förslag om att öronmärka delar av investeringsstödet för ökad konkurrenskraft till små företag och mindre investeringar.

Om inga åtgärder vidtas bedöms nuvarande situation fortsätta med låg lönsamhet och finansieringssvårigheter, vilket begränsar

utvecklingen av såväl befintliga som nya hästföretag. Utan åtgärd kan också attraktionskraften för sektorn minska och företagens risktagande kvarstå på relativt hög nivå. Sammantaget bedöms detta begränsa viljan att starta hästföretag och därmed även det bidrag till sysselsättningen, särskilt på landsbygden, som hästföretagen direkt och indirekt genererar. Utan åtgärder som förbättrar lönsamhet och investeringsmöjligheter förväntas en negativ utveckling inte bara för företagarna utan också för alla som nyttjar hästen på olika sätt i sport, idrott, tävling, avel och annan fritids- och hälsoförebyggande verksamhet.

Alternativa åtgärder till förslaget att hästföretagare på jordbruksfastigheter i väsentligt högre grad ska omfattas av tillgång till stöd och ersättningar genom GJP har övervägts. Bedömningen är dock att det inte vore vare sig lämpligt eller rimligt, och inte heller ekonomiskt möjligt, att skapa ett nytt stödsystem specifikt för hästföretagare. Det är i stället både naturligt och rimligt att hästföretag på jordbruksfastigheter ingår i GJP som annan jordbruksverksamhet, vilket utredaren föreslår. Hästhållning är en naturlig del av svenskt jordbruk och ska därför möta samma stödsystem, regler och villkor som annan jordbruksverksamhet och andra lantbruksdjur. En likartad behandling av olika produktionssektorer vad gäller de jordbrukspolitiska stöden och ersättningarna är rimligt. Det skulle även ta vara på, och ge ekonomisk kompensation för, hästarnas positiva betydelse för miljö och öppna landskap och påverka de befintliga hästföretagens ekonomi positivt. Dessutom skulle det bidra till att fler med hästverksamhet vågar ta steget från hobby till näringsverksamhet om möjligheterna till finansiering och lönsamhet ökar.

De nackdelar som kan ses är att den administrativa bördan ökar för de hästföretagare som ansöker om stöd och att det blir fler företagare som konkurrerar om begränsade medel inom GJP, förutsatt att de totala medlen inte förstärks.

6.4.3 Bygglov och strandskydd

Utredaren föreslår att:

- Regeringen tar initiativ till att justera bestämmelserna om bygglov och strandskydd så att även hästhållning räknas upp då areella näringar preciseras.

Bygglov krävs ofta för ekonomibyggnader inom verksamheter med häst till skillnad från andra areella näringar. Bygglovskravet kan vara ett problem för många hästföretagare när de vill utveckla sitt företag, till exempel genom att bygga ett stall eller ridhus. För att få bygga för hästverksamhet har hästägaren i många fall varit tvungen att söka bygglov medan andra företag i de areella näringarna kunnat nyttja bygglovsfrihet enligt undantaget i plan- och bygglagen när det gäller ekonomibyggnader i jordbruket.

Undantaget från lovplikten för ekonomibyggnader syftar till att underlätta för vissa näringar. Den legaldefinition av ekonomibyggnad som föreslogs i regeringens lagrådsremiss 2025, är en byggnad som behövs för jordbruket, skogsbruket, vattenbruket, fisket eller renskötseln. Dessa byggnader föreslås vara undantagna lovplikt. Regeringen föreslår också i lagrådsremissen att det ska krävas bygglov för ekonomibyggnader för hästhållning i områden med riksintresse där det är fråga om flygplatser eller övnings- eller skjutfält.

Liksom när det gäller frågan om bygglov skiljer sig undantagsmöjligheterna från strandskydd mellan hästverksamheter och andra verksamheter inom lantbruket. Regeringen har föreslagit att fler land- och vattenområden ska undantas från strandskydd och att möjligheterna att bygga eller vidta åtgärder i strandnära lägen ska öka. Tidigare har småskaliga verksamheter, som ofta drivs som bisysslor eller av nystartsföretag, haft svårt att omfattas av undantaget vilket missgynnat små landsbygdsföretagare, särskilt de som bedrivit sin verksamhet på deltid. I dessa mindre deltidsföretag finns även många hästföretagare. Regeringen föreslår också att undantaget för areella näringar ska bli mer generöst genom att även vattenbruk omfattas. Regeringens förslag skapar bättre förutsättningar för små företag. Enligt utredaren finns ingen anledning att som med nuvarande förslag, utesluta hästverksamheter från ändringarna i bestämmelserna om strandskydd.

Enligt utredaren behöver ovan beskrivna förhållanden åtgärdas så att alla areella näringar ges samma förutsättningar och åtnjuter samma lättnader. Det gäller såväl frågan om bygglov som strandskydd. Därför föreslår utredaren att regeringen tar initiativ till att justera bestämmelserna om bygglov och strandskydd så att även hästhållning omfattas av undantagen.

Om ingen åtgärd vidtas kommer hästföretagarnas möjligheter att utveckla sina företag att missgynnas, bland annat ekonomiskt

men även administrativt, gentemot andra verksamheter inom de areella näringarna. Det kan i dag vara svårt att veta vad som krävs i de fall företaget bedriver både jordbruk- och hästverksamhet. Det skulle också fortsatt ge en negativ signal om att hästföretagande inte är en areell näring och näringsverksamhet på motsvarande sätt som jordbruk och också negativt påverka såväl näringens attraktionskraft som möjligheterna att utveckla hästföretagandet i Sverige.

Inget ytterligare alternativ än det utredaren föreslagit, det vill säga lika villkor i frågan för hästföretagare som för andra företagare inom de areella näringarna, har befunnits lämpligt och proportionerligt.

6.4.4 Konsumentköplagen

Utredaren har lämnat följande förslag när det gäller konsumentköplagen:

- Regeringen tar initiativ till en lagändring som medför att regleringen av näringsidkares försäljning till privatpersoner undantar köp av hästar från konsumentköplagens tillämpningsområde.

Många hästar säljs i dag av företag till privatpersoner, vilket omfattas av konsumentköplagens bestämmelser. Av dessa framgår att det är näringsidkaren som svarar för fel på ett levande djur som visar sig inom 6 månader. Ett antal hästar kommer vid fördjupad undersökning visa sig ha någon defekt eller en latent sjukdom som i domstol kan räknas som ett fel säljaren ska ansvara för enligt lagen. Företagarna som säljer hästar står i dag oproportionerligt hög risk med den långa ångertid som gäller och de rättsliga processer och skadestånd som kan uppstå i efterhand.

För levande djur där priset överstiger en tiondel av prisbasbeloppet ger konsumentköplagen dock möjlighet för näringsidkaren och konsumenten att avtala om undantag från konsumentköplagen så att fel på det levande djuret som visar sig inom 6 månader inte ska anses vara ett fel som näringsidkaren svarar för. Säljaren kan dock förväntas vara i underläge när det gäller viljan att komma överens i ett avtal.

En konsument är oftast i underläge gentemot näringsidkaren, och syftet med konsumentköplagen är bland annat att jämna ut detta styrkeförhållande. När det gäller köp av hästar är dock säljaren ofta

en mindre aktör som genomför enstaka försäljningar. I en sådan situation är bedömningen att det finns en bättre balans mellan köpare och säljare. Utredaren anser att konsumentköplagen inte tar tillräcklig hänsyn till de särskilda förhållanden som råder vid köp av levande djur och att det inte är lämpligt att hantera djur som materiella ting i konsumentköplagen och lämnar därför ovanstående förslag. Förslaget är i linje med ett tillkännagivande till regeringen[1] om att köp av dyrare levande djur ska undantas från konsumentköplagens tillämpningsområde. Med dyrare djur avsågs djur där priset överstiger en tiondel av prisbasbeloppet.

Då utredningen inte haft i uppdrag att lämna några lagstiftningsförslag, föreslår utredaren att regeringen tar initiativ till en lagändring.

Om ingen åtgärd genomförs kommer dagens situation att kvarstå. Det gör att säljarna även fortsättningsvis får stå en oproportionerligt hög risk, med konsekvens att säljaren kan överväga att inte sälja till privatpersoner. Rättsliga processer och skadeståndskrav kan förväntas liksom risk för djurlidande. Hästarna kan riskera att hamna i limbo mellan köpare och säljare och ges sämre omvårdnad på grund av oklarheter kring ansvar och kostnader under tiden tvisten pågår.

Den nödvändiga förändring som utredaren ser, och också föreslår, är att regeringen tar initiativ till en lagändring så att köp av hästar undantas från konsumentköplagens tillämpningsområde. Ett ytterligare alternativ att utreda kan vara överföring av bestämmelserna från konsumentköplagen till köplagen. Då utredningens uppdrag inte omfattar att föreslå lagstiftning har inte heller för- och nackdelar med olika lagstiftningsändringar kunnat genomföras. Därför lämnas frågan till regeringen för vidare utredning och hantering.

6.4.5 Minskad regelbörda och ökat stöd i det administrativa arbetet

Utredaren har lämnat följande förslag om regelförenkling och administrativ börda:

- Regeringen ger Jordbruksverket i uppdrag att så långt möjligt minska det totala antalet bestämmelser inom Jordbruksverkets ansvarsområde som gäller hästverksamheter.

[1] Riksdagen. 2022. Tillkännagivande bet. 2021/22:CU3, rskr. 2021/22:212.

- Regeringen ger Jordbruksverket ett separat återrapporteringskrav om arbetet med att minska antalet bestämmelser som gäller hästverksamheter.
- Tillväxtverket får ett uppdrag att utveckla verksamt.se för hästverksamheter i samråd med branschen.

En alltmer omfattande regelbörda och administration är en bidragande orsak till att hästägare inte övergår från hobby till näringsverksamhet, att befintligt företagande försvåras och att företagsutveckling fördröjs, eller till och med hindras. Utredaren bedömer att det finns behov av att utvärdera och, där så är möjligt, minska det totala antalet bestämmelser som omfattar hästhållning inom Jordbruksverkets ansvarsområde. Detta är utöver det uppdrag om regelförenklingar som regeringen redan gett till flera myndigheter, inklusive Jordbruksverket. Med utredarens förslag om separat återrapporteringskrav till Jordbruksverket blir regelarbetet tydligt, inte minst för hästföretagarna, vilket är en viktig signal som kan bidra till fler investeringar i företagande. En återrapportering medger också att omfattningen av bestämmelser på hästområdet lättare kan följas över tid.

Flera myndigheter samlar företagsinformation och företagstjänster för den som ska starta eller driver företag på sajten verksamt.se, som är ett bra stöd för företagare. Genom att ta del av verktyget kan det administrativa arbetet underlättas och minska. Det kan även sänka tröskeln för de som överväger att gå från hobby till näringsverksamhet med häst. Utredaren ser att det finns goda skäl att utveckla tjänsten verksamt.se för hästverksamheter, bland annat genom de checklistor som finns för olika branscher, och föreslår därför ett sådant uppdrag till Tillväxtverket.

Om inga åtgärder vidtas på området förväntas den totala regelbördan fortsätta öka, vilket försvårar för hästhållarna och minskar viljan att investera i hästföretag. Om verksamt.se inte utvecklas för hästverksamheter kvarstår dagens situation.

Några alternativ när det gäller att minska den totala regelbördan, annat än att som föreslås utvärdera och så långt möjligt utmönstra viss del av lagstiftningen, har inte kunnat ses.

800

6.4.6 Veterinära frågor

På det veterinära området föreslår utredaren att regeringen tillsätter en utredning avseende möjligheten att:

- Ge andra yrkeskårer än veterinär, exempelvis seminassistenter och husdjurstekniker, möjlighet att efter utbildning utföra ultraljudsundersökningar inför seminering och dräktighetsundersökning av ston.
- Ta fram krav på utbildningar för exempelvis seminassistenter och husdjurstekniker för ultraljudsundersökningar inför insemination samt dräktighetsundersökning av ston.
- Införa villkorad läkemedelsanvändning, ViLA, till näringsverksamheter med häst samt utreda hur denna bör vara utformad.
- Inkludera transport av hästar för avel och veterinärvård i undantaget från kravet på hälsointyg vid transporter inom Norden.

De huvudsakliga problemen när det gäller det veterinära området kopplat till hästhållning handlar om veterinärtillgången dygnet runt. Det gäller både jour och beredskap samt praktiserande seminveterinärer. Det skapar problem för hästhållarna när veterinär inte finns att tillgå inom rimligt avstånd. Det tar tid, ökar kostnaderna och risktagandet i företagandet samt kan påverka djurskydd och djurhälsa negativt. Ytterligare problem som identifierats handlar om transporter av hästar inom Norden. Att följa TRACES NT (Trade Control and Expert System, EU:s gemensamma digitala plattform för att spåra och övervaka bland annat sändningar av levande djur) och ha hälsointyg vid transporter av häst för avel och veterinärvård krävs i dag vid transporter inom Norden (Danmark, Finland, Norge och Sverige). Transporter mellan dessa länder för andra syften såsom utställningar, idrotts- eller kulturevenemang är undantagna från kravet. Att transporter av hästar för avel och veterinärvård inte omfattas av undantaget i dag utgör ett reellt hinder för hästhållarna och ökade kostnader. Det kan också påverka djurvälfärden negativt, bland annat genom längre transporter. Beroende på var hästen finns kan det vara en kortare sträcka och enklare att åka till ett annat nordiskt land för veterinärvård eller med ett sto för betäckning. Det är även konkurrenshämmande om det finns hinder för att söka veterinärvård på

andra sidan landsgränsen. Att utbyta avelsmaterial med andra länder är eftersträvansvärt i syfte att nå så hög kvalitet på hästarna som möjligt. I stället för att som i dag hindras, bör avelsutbyte mellan länder stimuleras.

Problemen på det veterinära området kan sammantaget både påverka viljan att starta ett nytt företag och att driva vidare ett befintligt hästföretag, särskilt på landsbygden där avstånden är större och veterinärbristen kan vara än mer tydlig. Utredaren lämnar därför förslag inom det veterinära området enligt ovan som bedöms underlätta hästföretagandet, bidra till att minska veterinärbristen och stärka djurskydd och djurhälsa.

För att så långt möjligt åtgärda problemen på det veterinära området finns behov av nya lösningar som kompletterar det traditionella arbetet som exempelvis att andra professioner tillåts ersätta vissa av veterinärens uppgifter samt införande av det befintliga arbetssättet villkorad läkemedelsbehandling, ViLA, även till näringsverksamheter med häst. Med ViLA får djurägaren på delegation av veterinär, efter utbildning och under veterinär översyn, själv behandla vissa i förväg bestämda symptombilder.

Bristen på veterinärer i allmänhet, och praktiserande seminveterinärer i synnerhet, kan också åtminstone till del avhjälpas genom införande av nya arbetssätt. Risken för att seminstationer och stuterier tvingas lägga ner sin verksamhet förväntas minska om andra yrkeskårer efter utbildning tillåts ersätta vissa av seminveterinärernas uppgifter, vilket utredaren föreslår. Utredarens förslag bedöms dessutom bidra till att hästtransporter till veterinär, stuteri eller seminstation inte riskerar att bli längre än i nuläget. Det finns en risk att transporttiderna kan bli längre om stuterier och seminverksamheter tvingas avveckla på grund av brist på nödvändig veterinär kompetens. Risktagandet i företagen minskar också med utredarens förslag, vilket kan medföra att fler vågar ta steget från hobby till företagsverksamhet med häst. Med förslaget att införa ViLA till häst kan också djurvälfärden förbättras genom snabbare åtgärder vid vissa symptombilder som omfattas av ViLA. Införande av ViLA-Häst innebär dessutom att det förebyggande djurhälsoarbetet utvecklas. Det är minst lika viktigt att hästar omfattas av ett organiserat förebyggande djurhälsoarbete som andra lantbruksdjur, där flera djurslag redan omfattas av ViLA.

Utredarens förslag att regeringen tar initiativ till en utredning om möjligheten att ge andra yrkeskårer än veterinärer möjlighet att efter utbildning utföra ultraljudsundersökningar inför seminering och dräktighetsundersökning av ston kräver att det också finns relevant utbildning för dessa yrken om de ska kunna få ett utökat ansvar. Det bör därför även ingå i den föreslagna utredningen att ta fram krav på utbildningar för ultraljudsundersökningar av ston för andra yrkesgrupper än veterinärer.

Om ingen åtgärd vidtas på det veterinära området bedöms de nuvarande problemen kvarstå med de risker och konsekvenser som beskrivits ovan. Alternativa lösningar har diskuterats, men inte bedömts realistiska.

Nackdelar med förslagen är att det också kan finnas vissa djurskyddsrisker, bland annat när det gäller frågan om att låta andra yrkeskårer, exempelvis seminassistenter och husdjurstekniker, få möjlighet att efter utbildning utföra ultraljudsundersökningar inför seminering och dräktighetsundersökning av ston. Liknande förhållande gäller ett införande av villkorad läkemedelsanvändning för vissa symptombilder, ViLA.

Sammantaget finns fördelar som kan stärka och underlätta hästföretagandet, förbättra djurskydd och djurhälsa samt påverka veterinärbristen i rätt riktning om de veterinära frågor som tas upp i utredningen skulle lösas. Samtidigt är bedömningen att det kan finnas vissa risker och att dessa frågor därför behöver utredas vidare samt att specialistkompetens krävs för detta. Därför föreslår utredaren att samtliga veterinära frågor ovan ska utredas. Då det finns ett pågående regeringsuppdrag[2] att utreda utformningen av en tillgänglig, hållbar och effektiv veterinärberedskap lägger inte utredaren några förslag när det gäller den veterinära beredskapen.

6.4.7 Yrkesutbildning för hästnäringen

Utredaren har lämnat följande förslag om effektiva och ändamålsenliga utbildningar som täcker hästnäringens och arbetsmarknadens behov:

[2] Landsbygds- och infrastrukturdepartementet. 2024. *Uppdrag att utreda utformningen av en tillgänglig, hållbar och effektiv veterinär beredskap.* LI2024/01428.

- Regeringen ger Skolverket ett uppdrag att ta fram yrkespaket för hästskötare respektive anläggningsskötare för gymnasial vuxenutbildning.
- Regeringen ger Myndigheten för yrkeshögskolan ett återrapporteringskrav avseende beslut om yrkeshögskoleutbildningar inom häst. I återrapporteringskravet ska framgå hur kontakt har skett med relevanta organisationer på nationell nivå inom hästnäringen.
- Regeringen tillser att yrkeshögskoleutbildning inom häst inkluderas i förslaget om stabila förutsättningar för investeringstunga utbildningsmiljöer, förutsatt att förslaget från utredningen Framtidens yrkeshögskola (SOU 2023:31) tas vidare.

Det behövs yrkesutbildningar för såväl vuxna som är intresserade av att arbeta i hästverksamheter som för de som redan är yrkesverksamma inom hästnäringen. Det finns bland annat särskilt en brist på personer som har utbildning till hästskötare eller kompetens för att ta hand om anläggningar och fastigheter inom hästnäringen. Sådana utbildningar på gymnasial nivå bör kunna erbjudas både inom folkhögskola och inom komvux. Det kan även finnas möjlighet att genomföra en liknande utbildning inom ramen för nationell yrkesutbildning enligt modell från yrkeshögskolan om en sådan permanentas efter den pågående piloten. Fördelen med folkhögskola och nationell yrkesutbildning är att det är utbildningsformer som är flexibla och kan verka i nära samarbete med branschen. Folkhögskolan är dock begränsad av att den fysiskt finns på relativt få platser. Fördelen med komvux är att det är utbildningar som kan erbjudas i hela landet. Det är rimligt att anta att kommuner kommer söka samarbete med exempelvis gymnasieskolor inom naturbruk. Dessa olika alternativ kompletterar varandra på ett bra sätt. Om ingen åtgärd vidtas riskerar problemet med brist på utbildad personal inom dessa yrken att kvarstå. Det är därför lämpligt att Skolverket får ett uppdrag att ta fram yrkespaket för hästskötare respektive anläggningsskötare som stöd för en sådan gymnasial vuxenutbildning inom komvux. Detta är något som är en naturlig del i Skolverkets ansvar och myndigheten har tidigare tagit fram ett stort antal yrkespaket inom olika områden.

Utbildning inom yrkeshögskolan ska ha sin grund i kunskap som genererats dels i produktionen av varor och tjänster, dels i vetenskap, samt utvecklas och bedrivas i nära samverkan med arbetslivet.

Det är en eftergymnasial utbildningsform som är mycket väl lämpad för vissa yrken inom hästnäringen, till exempel hovslagare. Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) förväntas genom sin områdesanalys ha kunskap om behov av viss yrkeskompetens nationellt. I modellen för yrkeshögskolan ingår också att de som vill starta en utbildning inom yrkeshögskolan även måste göra en lokal och regional analys av kompetensbehovet i sin ansökan. MYH lägger stor vikt vid bedömningar från enskilda lokala företrädare utan att myndigheten har kontakt med hästnäringens organisationer på nationell nivå. Berättigade lokala behov kan ibland behöva ställas mot nationella behov vid svåra avvägningar i hård konkurrens om utbildningsplatser. Ett återrapporteringskrav för MYH om grunden för myndighetens beslut om utbildningar inom häst kan ge en bättre transparens och bidra till en bättre ömsesidig förståelse för skälen till besluten. Detta är en fråga som även kan beröra fler branscher som har yrkeshögskoleutbildning. Om ingen åtgärd vidtas finns en risk att dessa investeringstunga utbildningar med stora behov av långsiktiga förutsättningar inte lokaliseras där de gör mest nytta ur ett nationellt perspektiv.

Utbildningar inom häst kräver i många fall stora praktiska resurser som är mycket kostnadskrävande att bygga upp, vilket är ett problem som delas med andra investeringstunga utbildningar. Stabila förutsättningar för utbildningsanordnare är generellt en framgångsfaktor för att upprätthålla och utveckla kvaliteten i utbildningarna. Stabila förutsättningar för investeringstunga utbildningsmiljöer är därför synnerligen relevant för utbildningar inom häst. Utredarens förslag är yrkeshögskoleutbildning inom häst bör inkluderas i förslaget om stabila förutsättningar för investeringstunga utbildningsmiljöer, om förslaget från betänkandet Framtidens yrkeshögskola (SOU 2023:31) tas vidare. Det finns flera tänkbara kandidater, inte minst hästnäringens riksanläggningar som redan har ett liknande uppdrag från hästnäringen. På så sätt kan också synergieffekter uppnås. Om inte detta görs finns risk att investeringstunga nödvändiga utbildningar inte kommer till stånd då utbildningsanordnare bedömer att den ekonomiska risken att starta och driva dem är för stor.

6.4.8 Breddning av deltagande i hästverksamheter

Utredaren har lämnat följande förslag om åtgärder som tillgängliggör hästsporten för fler barn och unga i hela landet, med särskilt fokus på områden där utanförskapet är stort:

- Regeringen ger uppdrag till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) att tillse att det finns ett riktat statligt stöd för föreningar för barn och unga med hästverksamhet utanför idrottsrörelsen.

En strukturerad fritid med aktiviteter som är organiserade, ledarledda och regelbundna har positiva effekter på barns fysiska och psykiska hälsa. Utredaren ser stora möjligheter för ökat deltagande i hästverksamheter genom att erbjuda fler aktiviteter i stallmiljö som inte är direkt förknippade med ridning eller körning. Ridskolornas anläggningar med sin särskilda stallmiljö kan vara en resurs för andra fritidsaktiviteter, exempelvis käpphästar, läxläsning, spel och pyssel etcetera. Utredaren menar att det är goda exempel där fokus mer specifikt är på individens utveckling, jämfört med ridskolornas ordinarie verksamhet där det är hästen som är i centrum. Utredaren bedömer att en breddning av aktiviteter kan vara ett sätt att på sikt bredda hästsporten till fler målgrupper exempelvis barn och unga från socioekonomiskt utsatta områden. Det ligger alltså i samhällets intresse att barn och unga har meningsfull fritid och verksamheter som inbegriper djur har en förstärkt positiv effekt. Genom att investera i fritidsaktiviteter för barn och unga kan samhället också begränsa de samhällskostnader som i senare skede kan uppstå på grund av psykisk ohälsa, utanförskap och kriminalitet. Staten bör därför ta ett större ansvar för att skapa möjlighet för att fler ska kunna delta i hästverksamheter.

Verksamheter för barn och unga vid ridskolor är oftast knutna till ridsportens föreningar. Utredaren bedömer dock att det för att bredda verksamheten kan vara bra ett det startas föreningar som inte är en del av idrottsrörelsen utan mer specifikt inriktade på barn- och unga med såväl andra förutsättningar som andra hästintressen än ridning. En del i föreningarnas fokus ska vara att erbjuda verksamhet i stallmiljö för barn och unga i olika former av socialt, ekonomiskt eller kulturellt utanförskap. Detta skulle möjliggöra att fler barn från socioekonomiskt utsatta områden kan delta i hästverk-

samheter. Ett statligt stöd bedöms ge ett stort incitament att bilda föreningar för att nå nya målgrupper för deltagande i hästverksamheter. Utan riktade medel kan det vara svårt att i praktiken få till stånd en sådan här bred satsning på nya målgrupper för deltagande i hästverksamheter.

Det finns redan i dag möjlighet att söka organisationsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer och projektbidrag till organisationers arbete för barn och ungdomar på lokal nivå. Ett exempel är medel som fördelas av MUCF genom ett särskilt statsbidrag. Regeringen bör därför ge MUCF i uppdrag att aktivt prioritera statligt stöd för att starta och bedriva fritidsaktiviteter för föreningar med aktiviteter vid anläggningar för hästverksamhet utanför idrottsrörelsen. Inledningsvis kan en pilotverksamhet ske genom en särskild prioritering inom den befintliga budgetramen för det aktuella statsbidraget, men för en bred verksamhet över hela landet kan ytterligare medel på sikt behöva skjutas till. Om ingen åtgärd vidtas bedömer utredaren att möjligheten till en breddning av aktiviteter för att på sikt bredda hästsporten till fler målgrupper försvåras. Samhället går också miste om en möjlighet att i högre grad använda stallmiljön som resurs för en bredare personlig utveckling för barn och unga som annars riskerar utanförskap.

6.4.9 Investeringar och drift av anläggningar för ridskolor

Utredaren har lämnat följande förslag om åtgärder som tillgängliggör hästsporten för fler barn och unga i hela landet, med särskilt fokus på områden där utanförskapet är stort:

- Staten förstärker det anläggningsstöd som fördelas av Riksidrottsförbundet.
- Regeringen ger Jordbruksverket i uppdrag att se över möjligheten att införa ett investeringsstöd för fritids- och idrottsanläggningar på liknande sätt som inom ramen för landsbygdsprogrammet 2014–2020 i nästa programperiod för GJP.
- Regeringen inrättar en anläggningsfunktion enligt den modell som inrättades i Danmark år 1994 (Lokale og Anlægsfond).
- Regeringen inför ett särskilt statligt stöd för drift av anläggningar för ridskolor.

Kostnader för investeringar och drift av anläggningar är en central fråga för Sveriges alla ridskolor. Hästhållning är en verksamhet som pågår dygnet runt alla dagar i veckan, året om. Hästar och anläggningar för hästar kräver därför resurser för kontinuerlig skötsel, även under de tider som de inte används för idrott eller andra aktiviteter. Ridskoleverksamheter har flera tunga kostnadsposter som tillsammans särskiljer dem från andra idrotts- och fritidsaktiviteter. Till att börja med har anläggningarna för ridskoleverksamhet kostnader för investeringar och underhåll av bland annat stall, ridhus och ridbanor. Den här sortens kostnader delar ridsporten med vissa andra anläggningstunga idrotter. En kostnadspost som särskiljer hästsporten från andra är kostnaderna för djuren. Ridskolorna har stora kostnader för inköp av hästar och ponnyer och hästhållning kräver kontinuerlig skötsel av djuren och kostnaderna omfattar bland annat foder, försäkringar, veterinärvård, hovvård och löner. Det finns inte motsvarande kostnadsbörda för övriga idrotts- och fritidsaktiviteter och kostnaderna täcks i nuvarande system av de jämförelsevis höga avgifter som tas ut av de aktiva. Detta är en grundförutsättning för all hästsport och de ekonomiska villkor som ridskolan har för detta är helt avgörande för vilken nivå som ridavgiften är för deltagarna.

Det är också viktigt att notera att ridskoleverksamhet bedrivs i många olika driftsformer. Ägandet kan vara kommunalt, privat eller genom en förening. Det vanligaste är att driften sköts av föreningar eller privata entreprenörer. Det vilar ett generellt ansvar på alla som ansvarar för investeringar och drift av anläggningarna att vara så kostnadseffektiva som möjligt. Kommunernas engagemang och möjligheter att bidra till verksamhet vid ridskolor skiljer sig generellt åt mellan kommunerna runt om i landet.

Många anläggningar i landet behöver tillgänglighetsanpassas eller har ett eftersatt underhåll efter att ha varit i drift under många år. Utredaren föreslår tre olika möjligheter till stöd för investeringar i anläggningar. Dessa tre förslag har något olika profil, men bedöms komplettera varandra. Riksidrottsförbundet (RF) fördelar årligen medel till ett anläggnings- och idrottsmiljöstöd som ska ge tillgång till ändamålsenliga, hållbara och trygga idrottsmiljöer. Ett av idrottsrörelsens prioriterade områden är just att öka tillgängligheten till anläggningar och idrottsmiljöer för personer med funktionsnedsättningar. År 2024 fick RF ett utökat anläggningsstöd på 130 miljoner kronor som en del i förberedelser för införande av fritidskortet. Totalt

fördelades drygt 170 miljoner kronor medan ansökningarna om stöd var på 380 miljoner kronor. RF bedömer att den reella översökningen är högre eftersom många ansökningar i dialog med föreningen inte skickas in då stödet för området är slut. Det höga söktrycket visar på att det finns en stor efterfrågan på stöd till anläggningar och idrottsmiljöer och regeringen bör därför i budgetproposition till riksdagen föreslå att anslaget förstärks även kommande år. Detta är en insats som kan ge effekt på relativt kort tid eftersom stödet kan fördelas inom ramen för en befintlig struktur till dem som erbjuder en verksamhet som är ansluten till Riksidrottsförbundet.

Jordbruksverket fördelade inom ramen för Landsbygdsprogrammet ett investeringsstöd för fritids- och idrottsanläggningar 2014–2020. Stödet var efterfrågat i ansökningar, fungerade praktiskt för myndigheten och fyllde avsedda behov samt vände sig till en bredare del av näringen då det inte var avgränsat till endast idrottsrörelsen. Utredaren föreslår att regeringen ger Jordbruksverket i uppdrag att se över möjligheten att införa ett investeringsstöd för fritids- och idrottsanläggningar på liknande sätt i nästa programperiod för GJP.

Det tredje förslaget när det gäller investeringar handlar om att regeringen ska inrätta en nationell anläggningsfond enligt den modell som finns i Danmark sedan 1994. Lokale og Anlægsfonden (LOA-fonden) utgör en självständig institution under Kulturministeriet. Fonden fördelar medel både till offentligt ägda anläggningar och privata anläggningar. En fördel med en nationell fond kan vara att utjämna lokala eller regionala skillnader, att den kan vara neutral i förhållande till ägar- och driftsformer samt att det skapar en stabilitet över tid att den inte är beroende av snabba omprioriteringar åt ena eller andra hållet inom ramen för statsbudgeten. Det finns flera delar att utreda innan en sådan modell kan införas i Sverige, exempelvis finansiering, ägarskap för anläggningar, balansen mellan statlig styrning och det kommunala självstyret etcetera. Detta förslag är det av de tre förslagen om stöd för investeringar i anläggningar som kommer ta längst tid att genomföra.

Utredaren bedömer att dessa tre förslag kan komplettera varandra, genom att de har olika profil och har olika tidsperspektiv för genomförande. I det fall de kommer att finnas tillgängliga samtidigt behöver det säkerställas hur de förhåller sig till varandra så att det inte blir möjligt med dubbelfinansiering för enskilda investeringsprojekt.

De konsekvenser som bedöms uppstå om ingen åtgärd vidtas är att färre anläggningar kommer tillgänglighetsanpassas och att kostnaderna för investeringar i anläggningar tvingar upp kostnaden för deltagande i hästverksamheter och därmed försvårar att tillgängliggöra dem för fler barn och unga.

Ett sätt att göra ridsporten tillgänglig för fler är att se till att kostnaden för deltagande i aktiviteter vid ridskolor kan hållas så låg som möjligt. Ett särskilt statligt stöd för drift av anläggningar för ridskolor skulle bidra till att sänka kostnaderna för deltagande och öka möjligheten för fler att delta i hästverksamheter. Ett stöd bör vara direkt relaterat till verksamhetens omfattning för barn och unga, det vill säga inte till anläggningens storlek i sig. Det bör finnas en flexibilitet i systemet som medger att ridskolor vid behov kan höja avgifterna för deltagande samtidigt som man tar emot stödet. Lämpligen bör stödet utbetalas till ridskolorna i efterhand efter ansökan baserad på data från beviljat LOK-stöd[3]. Det finns cirka 500 ridskolor i Sverige inklusive de för islandshäst, vilket bör generera lika många ansökningar årligen. Stödet bör vidare vara neutralt i förhållande till ägar- och driftsformer. Stödet kan efter ansökan från ridskolor antingen fördelas via Jordbruksverket, länsstyrelserna eller möjligen genom Riksidrottsförbundet. Det kan behövas en särskild ny förordning för statsbidrag för att fördela ett sådant stöd, beroende på hur det ska finansieras. Konsekvensen som bedöms uppstå om ingen åtgärd vidtas är att kostnaden för deltagande i hästverksamheter fortsätter att öka och därmed försvåras möjligheten att tillgängliggöra dem för fler barn och unga.

6.5 Analys av förslag som lämnas

Vid framtagandet av analysen har, i enlighet med Förordningen om konsekvensutredningar 2024:183, hänsyn tagits till den vägledning som Ekonomistyrningsverket ansvarar för enligt 15 §. Utredningen ska ta fram en beskrivning och beräkning av förslagens kostnader och intäkter för staten, kommuner, regioner, företag och andra enskilda. Om någon del av analysen inte kunnat göras motiveras detta nedan.

[3] Förkortningen LOK står för statligt lokalt aktivitetsstöd, och avser att stödja idrottslig föreningsverksamhet för barn och ungdomar mellan 7 och 25 år (för deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns).

6.5.1 Ekonomiska konsekvenser för staten

Statens kostnader för förslagen består av fyra delar: ekonomiska konsekvenser för anläggningsstöd, ekonomiska konsekvenser av en utökning av stöd och ersättningar i GJP, ekonomiska konsekvenser för statliga myndigheter samt ekonomiska konsekvenser för Regeringskansliet.

Ekonomiska konsekvenser för anläggningsstöd

Medel för att förstärka anläggningsstöd som fördelas av Riksidrottsförbundet

Den 18 april 2024 beslutade regeringen att avsätta 100 miljoner kronor till Riksidrottsförbundet för att förbereda för införandet av fritidskortet för barn och ungdomar med fokus på ökad tillgång till anläggningar och idrottsmiljöer. Syftet med stödet var att stärka och tillgängliggöra verksamheter för barn och unga i kommuner över hela landet med en stor andel barn i ekonomiskt svaga hushåll, rekrytering och utbildning av ledare samt att öka möjligheterna för barn och unga med funktionsnedsättningar att hitta till och delta i föreningsidrotten. I november 2024 beslutade regeringen om ytterligare 30 miljoner kronor för ändamålet. Riksidrottsförbundet har fått in ansökningar som motsvarar mer än 380 miljoner kronor och bedömer att den reella översökningen är ännu högre eftersom många ansökningar i dialog med föreningen inte skickas in då stödet för området är slut. Utredaren bedömer att då behovet är stort bör regeringen göra en förnyad satsning för 2026. Finansiering och genomförande av förslaget bör kunna göras inom ramen för budgetarbetet på samma sätt som vid den tidigare satsningen som regeringen genomförde för 2024.

Medel för att kunna införa ett särskilt statligt stöd för drift av anläggningar för ridskolor

Utredaren bedömer att det finns en betydande skillnad i förutsättningar för drift av anläggningar med hästhållning jämfört med andra anläggningar för idrotts- och fritidsaktiviteter för barn och unga. Utredarens förslag om ett statligt stöd för drift av anläggningar för

ridskolor innebär att medel behöver avsättas i statsbudgeten för detta ändamål. Utredaren bedömer att ridavgifterna för deltagare i huvudsak kommer att minska i direkt proportion till en sådan satsning från statens sida, eftersom alla kostnader för driften direkt belastar ridavgifterna. Det bör dock vara en del i villkoren för att få ta del av stödet att ridskolorna kan visa detta vid en kontroll. Stödet bör vara direkt relaterat till verksamhetens omfattning för barn och unga, det vill säga inte till anläggningens storlek i sig. Det bör vidare vara neutralt i förhållande till ägar- och driftsformer för ridskolan. Målet är att möjliggöra för fler att delta i hästverksamheter.

Enligt Riksidrottsförbundet[4] är en genomsnittlig träningsavgift för deltagare i ridsport cirka 10 000 kronor per år och under 2023 har LOK-stöd utbetalats för deltagande av 64 730 unika individer i åldrarna 7–25 år i ridsport. Till detta kommer 949 unika individer för islandshäst. Det är svårt att bedöma hur priskänslig träningsavgiften är, det vill säga hur efterfrågan från deltagarna förändras vid en ändring av kostnaden för ridning. Ett antagande är att för att öka deltagande med 10 procent krävs en reducering av träningskostnaden med 20 procent. Det innebär att den genomsnittliga kostnaden för deltagarna behöver minska med cirka 2 000 kronor. För att sänka träningsavgifterna med cirka 20 procent krävs att 130 miljoner kronor avsätts för det befintliga underlaget och ytterligare 13 miljoner kronor för den ökade volymen. Det finns även vissa kostnader för administration av ett sådant stöd, både för staten och för ridskolorna. Utredaren bedömer att staten bör avsätta totalt 145 miljoner kronor för ändamålet.

Utredaren har övervägt en alternativ lösning, nämligen möjligheten att införa en differentiering av fritidskortet baserat på vilken aktivitet det ska användas för. Det framgår av liggande förslag att fritidskortet ska lämnas årligen med två olika belopp för att utjämna skillnader mellan olika socioekonomiska grupper. Det kvarstår dock att olika idrotter är förknippade med olika kostnader. Ett införande av differentierade nivåer i fritidskortet, baserat på vilken aktivitet det ska användas för, kan bidra till att deltagande utjämnas mellan olika idrotter och andra aktiviteter och därmed skulle tillgängligheten till bland annat hästsport kunna öka. En differentiering skulle bland annat medföra en ökad administration för staten och förening-

[4] Riksidrottsförbundet. 2024. Rapport *Smakar det så kostar det – Om föräldrars kostnader för barnens idrott*. Riksidrottsförbundets FoU-serie 2024:5.

arna, men det skulle å andra sidan visa att staten ser en vinst med att intresset för en viss aktivitet tillåts styra barns och ungas möjlighet att delta i exempelvis hästsport, snarare än föräldrars ekonomi. Sammantaget har utredaren dock valt att i stället lämna förslag om ett direkt riktat stöd för drift av anläggningar för ridskolor.

Utredaren bedömer att eftersom insatsen bidrar till att minska samhällets kostnader för bland annat ohälsa, utanförskap och svårigheter med etablering på arbetsmarknaden kan finansiering sökas inom exempelvis utgiftsområde 9: Hälsovård, sjukvård och social omsorg, utgiftsområde 13: Integration och jämställdhet, utgiftsområde 14: Arbetsmarknad och arbetsliv samt utgiftsområde 16: Utbildning och universitetsforskning.

Ekonomiska konsekvenser av en utökning av stöd och ersättningar i GJP

Utredarens förslag om ökad inkludering av hästverksamheter i den gemensamma jordbrukspolitiken, GJP, medför ekonomiska konsekvenser. Med förslaget kan det förväntas bli fler företagare som konkurrerar om begränsade medel inom GJP, förutsatt att de totala medlen inte förstärks. Det har inte gått att beräkna detta på ett tillräckligt säkert sätt. I samband med starten av förra programperioden i GJP (2014–2020) gjorde dock Jordbruksverket vissa beräkningar av de ekonomiska konsekvenserna om kompensationsstödet även skulle omfatta hästar. Skattningarna gjordes utifrån data från Jordbruksverkets hästundersökning 2010. Då fanns det cirka 10 000 jordbruksföretag med hästar inom området där man kunde få kompensationsstöd och dessa hade totalt cirka 63 000 hästar. Då kompensationsstödet beräknas på ett relativt komplicerat sätt och inte betalas för varje djur direkt, är det svårt att uppskatta kostnaden för att inkludera hästar. Det är också svårt att förutsäga hur många hästar som är aktuellt att beakta då det beror på hur många ansökningar som görs och hur många hästar som skulle omfattas. Kostnaden om alla hästar, som enligt lantbruksregistret hölls på jordbruksföretagen 2010, räknades in har uppskattats av Jordbruksverket till i storleksordningen 80 miljoner kronor. Det motsvarade cirka 6 procent av den totala budgeten för kompensationsstödet. Om stödet endast skulle riktats till hästar som används för uppfödning och dragdjur hade kostnaden blivit lägre. Kostnaden hade å andra sidan blivit högre om ett even-

tuellt stöd hade gjort att fler hästar hade omfattats av definitionen jordbruksföretag.

Ekonomiska konsekvenser för statliga myndigheter

Nedan redovisas kostnader för statliga myndigheter av utredarens förslag.

Jordbruksverket

Utredarens förslag innebär flera uppdrag och ökade kostnader för Jordbruksverket. Utredarens bedömning är att Jordbruksverket kommer att vara i behov av anslagsförstärkning.

Uppdraget att skapa förutsättningar och system för att kunna föra statistik över hästsektorns verksamheter bedöms kräva ett relativt omfattande utvecklingsarbete. Det handlar om uppdraget att ta fram nödvändiga system och lämpliga parametrar, bland annat antal hästar och anläggningar med häst samt produktions- och lönsamhetsmått, för att regelbundet kunna sammanställa data och följa utvecklingen av hästföretagandet och hästnäringen i Sverige. Uppdraget omfattar även en satsning på att utveckla system för, och införa digitala hästpass som komplement till dagens fysiska pass. Under uppbyggnadsskedet är bedömningen att ytterligare resurser behövs till Jordbruksverket motsvarande två årsarbetskrafter. Därefter bör förslagen inte medföra någon extra medelstilldelning.

Jordbruksverket har redan ett regeringsuppdrag att undersöka finansieringsinstrument inom ramen för GJP. Utredaren föreslår ett tillägg om att undersöka om detta även kan vara aktuellt för hästnäringen. Det innebär ett visst merarbete, men det bedöms kunna omfattas inom ramen för det ursprungliga regeringsuppdraget i frågan, alternativt genom omprioriteringar av befintliga anslag.

Det föreslagna uppdraget till Jordbruksverket att så långt möjligt inom sitt ansvarsområde minska det totala antalet bestämmelser som gäller hästverksamheter samt separat återrapportera dessa regeländringar bedöms rymmas inom myndighetens ordinarie föreskriftsarbete. Även om det innebär vissa ytterligare analyser och utredningar för att bland annat utvärdera olika bestämmelsers effekt bör inga ytterligare medel tillskjutas. Detta då utvärdering av befintliga

bestämmelser bör vara en väsentlig del av allt regelarbete och således ingå i myndighetens löpande arbete.

Tillväxtverket

Det föreslagna uppdraget till Tillväxtverket att utveckla företagssajten verksamt.se för hästverksamheter i samråd med branschen medför ökat arbete. Det bedöms dock rymmas inom myndighetens ordinarie ansvar och verksamhet.

Skolverket

Utredaren föreslår att Skolverket får ett uppdrag att ta fram yrkespaket för hästskötare respektive anläggningsskötare för gymnasial vuxenutbildning för att möjliggöra för vuxna att kunna få en sådan gymnasieutbildning inom Komvux. Uppdraget är av mindre omfattning och utredarens bedömning är att det kan genomföras inom ramen för befintligt anslag.

Myndigheten för yrkeshögskolan

Utredaren föreslår att Myndigheten för yrkeshögskolan bör få återrapporteringskrav för beslut om yrkeshögskoleutbildningar inom häst. Utredarens bedömning är att det kan genomföras inom ramen för befintligt anslag.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Utredaren föreslår att regeringen bör se till att det finns statligt stöd för föreningar med hästverksamhet utanför idrottsrörelsen. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor bör därför få i uppdrag att aktivt prioritera statligt stöd för att starta och bedriva fritidsaktiviteter för föreningar med aktiviteter vid anläggningar för hästverksamhet utanför idrottsrörelsen. Uppdraget är av sådan omfattning att utredarens bedömning är att det kan genomföras inom ramen för befintligt anslag.

Ekonomiska konsekvenser för Regeringskansliet

Utredarens förslag innebär utöver kostnader för statliga myndigheter även vissa andra kostnader för staten, men även intäkter vilket redovisas här. Förslagen som medför ett ökat hästföretagande och fler arbetstillfällen i hela landet innebär ökade intäkter, bland annat skatte- och avgiftsintäkter. Omfattningen på intäkterna beror på vilka förslag som genomförs och hur väl de faller ut, men även på utvecklingen i omvärlden och samhället i övrigt. Utredaren har inte lämnat några förslag som leder till direkta eller omedelbara intäkter för staten.

Utredarens förslag innebär även följande åtaganden som genererar kostnader för staten utöver de kostnader för statliga myndigheter som redovisats ovan. Beredning och finansiering av dessa förslag sker inom ramen för Regeringskansliets prioriteringar.

- Regeringen tillser att tillgången till finansiering för hästföretagare på jordbruksfastighet underlättas genom att inkludera hästföretagare i investeringsstödet för ökad konkurrenskraft i GJP i nästa programperiod för GJP.
- Regeringen tillser att öronmärka delar av investeringsstödet för ökad konkurrenskraft i GJP till små företag och mindre investeringar.
- Regeringen tillser att Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken, GJP, i nästa programperiod inkluderar häst i djurtäthetsberäkningen för kompensationsstödet.
- Regeringen tar initiativ till att justera bestämmelserna om bygglov och strandskydd så att även hästhållning räknas upp då areella näringar preciseras.
- Regeringen tar initiativ till en lagändring som medför att regleringen av näringsidkares försäljning till privatpersoner undantar köp av hästar från konsumentköplagens tillämpningsområde.
- Regeringen tillsätter en utredning avseende möjligheten att:
  - Ge andra yrkeskårer än veterinär, exempelvis seminassistenter och husdjurstekniker, möjlighet att efter utbildning utföra ultraljudsundersökningar inför seminering och dräktighetsundersökning av ston.

  - Utreda krav på utbildningar för exempelvis seminassistenter och husdjurstekniker för ultraljudsundersökningar inför insemination samt dräktighetskontroller av ston.
  - Införa villkorad läkemedelsanvändning, ViLA, till näringsverksamheter med häst samt utreda hur denna bör vara utformad.
  - Inkludera transport av hästar för avel och veterinärvård i undantaget från kravet på hälsointyg vid transporter inom Norden.
- Regeringen tillsätter en utredning för att undersöka möjligheten att inrätta en anläggningsfond enligt den modell som inrättades i Danmark år 1994.

6.5.2 Ekonomiska konsekvenser för kommuner och regioner

Förslagen har inga direkta ekonomiska konsekvenser för kommuner och regioner. Med utredarens förslag kan bland annat förväntas ett ökat företagande och fler arbetstillfällen i hela landet vilket ökar kommunernas och regionernas intäkter, bland annat i form av skatteintäkter. Genom att gå relevant utbildning kan personer som för närvarande inte är i sysselsättning få ett arbete inom hästnäringen, vilket bör medföra att kommunernas utgifter för exempelvis ekonomiskt bistånd minskar. Det är dock inte möjligt att göra en närmare bedömning av omfattningen av de ökade intäkterna eller minskade utgifterna.

Utredaren bedömer att det behövs mer offentlig finansiering och lokal samverkan för att på bästa sätt använda hästen som en resurs för samhället. I utredningen redogörs för flera goda exempel. Kommuner och regioner kan dock i högre utsträckning vara en partner och bidra med finansiering. Utredaren bedömer att det finns stora samhällsekonomiska vinster att göra om kommuner och regioner i högre grad väljer att investera i insatser i närtid för olika aktiviteter med häst som kan bespara dem utgifter inom andra områden i framtiden.

6.5.3 Ekonomiska konsekvenser för företag

Flera av utredarens förslag bedöms ge förbättrad ekonomi för hästföretag genom ökade möjligheter till lönsamhet och investeringar. Ett område som tydligt bidrar till detta är förslagen att hästföretag

i väsentligt högre grad ska omfattas av stöd och ersättningar inom den gemensamma jordbrukspolitiken i EU (GJP), på motsvarande sätt som andra jordbruksföretag. Fler hästföretag ger också ett utökat underlag i andra led, som exempelvis för foderproducenter, hovslagare, veterinärer och rådgivningsföretag. Det kan förväntas rendera i förbättrad ekonomi även i dessa företag. Detsamma gäller företag som ger annan service till hästföretagen som elektriker, VVS-montör och entreprenadverksamheter.

Förutsättningarna och effekterna av utredarens förslag bedöms variera såväl mellan enskilda företag som mellan olika verksamhetsinriktningar. Det innebär bland annat att vissa enskilda hästföretag kan förväntas få större effekt av förslagen än andra. För vissa kan det betyda att företaget kan fortsätta med verksamheten och undviker avveckling, för en del kan det leda till möjligheter att expandera eller diversifiera och för andra kan det handla om att kunna starta ett nytt hästföretag. Förslagen bedöms påverka många företags lönsamhet i positiv riktning. Det saknas statistik som visar hur lönsamheten ser ut i dag i olika hästverksamheter. En bedömning är att lönsamheten varierar mellan enskilda företag och mellan verksamhetsinriktningar där vissa kan uppnå lönsamhet medan andra har svårt att uppnå det.

Vissa av utredarens förslag förväntas ge mer direkt ekonomisk effekt i form av kostnadsbesparingar eller intäktsökningar. Andra förslag kan underlätta verksamhetens drift och resultera i mer långsiktiga eller indirekta effekter. Det kan handla om minskat risktagande i företagsverksamheten, olika utredningars effekter samt uppdrag till myndigheterna vad gäller förbättrade möjligheter till stöd och ersättningar men även minskad administrativ börda och regelbörda. Exakta beräkningar av de ekonomiska konsekvenserna för företag är därför inte möjlig.

Om hästföretagare, i enlighet med utredarens förslag, ska få del av stöd och ersättningar i GJP på motsvarande sätt som övriga jordbruksföretag kan det medföra att konkurrensen om dessa medel ökar inom lantbrukssektorn. Jordbruksföretag som i dag får del av dessa stöd och ersättningar kan få ett lägre ekonomiskt stöd då även hästföretag får utökade möjligheter att ta del av dessa. Detta förutsatt att de totala medlen för stöd och ersättningar inom GJP inte höjs. För hästföretag som med utredarens förslag i högre ut-

sträckning än i dag kommer att kunna ta del av stöd och ersättningar inom GJP blir det en intäktsökning.

Att tillåta andra yrkeskategorier än veterinär att genomföra ultraljudsundersökningar inför seminering och vid dräktighetsundersökning av ston liksom möjligheten till villkorad läkemedelsbehandling av hästar, ViLA, bedöms spara arbetstid, och därmed kostnader, för både veterinär och hästägare. Det är också en kostnadsbesparing för hästägaren både genom friskare djur och färre veterinärbesök. Hästföretagarna behöver gå en utbildning för att få möjlighet till ViLA, vilket är förenat med en kostnad såväl för utbildningen som för arbetstid. Det bedöms dock vara en motiverad och proportionerlig kostnad sett till fördelarna med ViLA. Det krävs även utbildning för husdjurstekniker och seminassistenter för att de ska få genomföra ultraljudsundersökningar, vilket är förenat med en kostnad, men också en intäktsmöjlighet på grund av nya arbetsuppgifter. Det är svårt att uppskatta utbildningskostnaderna då sådan utbildning inte finns i dag.

6.5.4 Ekonomiska konsekvenser för enskilda

Utredaren bedömer att flera förslag har gynnsamma ekonomiska konsekvenser för enskilda. Det finns förslag som syftar till att minska kostnader för hästhållning för företagare. Det bör i förlängningen medföra minskade kostnader för privata hästägare, ridskolor, travskolor och andra hästrelaterade aktiviteter. Vidare föreslår utredaren stöd för investeringar och drift av anläggningar för ridskolor. Detta bör sammantaget medföra minskade kostnader för deltagande i ridskoleverksamhet och även i andra hästrelaterade aktiviteter. Det är emellertid svårt att beräkna ett särskilt monetärt värde för hur dessa förslag sammantaget ger effekt för enskilda, till exempel kostnader för aktiviteter där enskilda deltar.

6.5.5 Andra relevanta konsekvenser och samhällseffekter

Det har inte varit aktuellt att räkna på samhällseffekter av olika alternativ till de förslag som utredaren lägger då dessa inte visat sig vara genomförbara. I enlighet med förordningen om konsekvensutredningar (2024:183) ska dock beskrivning och, om möjligt, en beräk-

ning göras av andra relevanta konsekvenser än sådana som redogjorts för ovan.

Stärkt hästföretagande och ökad sysselsättning

Utredarens förslag på ovanstående område syftar till att stärka och utveckla hästföretagandet i hela landet. Förslagen bedöms bland annat minska företagens risktagande och generera fler arbetstillfällen, särskilt på landsbygden. Det sistnämnda som en konsekvens av fler hästföretag, ökat behov av arbetskraft och att fler företag får en förbättrad ekonomi. Det kan även förväntas ge effekt på företag inom andra sektorer som på olika sätt ger service till hästföretagen som exempelvis andra lantbruksföretag, elektriker, byggföretag och entreprenadverksamhet. Fler hästföretag medför även ett utökat kundunderlag för exempelvis rådgivningsföretag, hästskötare, hovslagare, ridlärare och veterinärer. Genom fler företag och ökad sysselsättning på landsbygden finns också större utrymme för samhällsservice som livsmedelsbutiker, dagis, skola och förbättrade kommunikationer. Ökat hästföretagande bidrar till en levande landsbygd och ger även positiv effekt på den biologiska mångfalden genom fler betande djur samt bidrar till ett öppet landskap. En växande hästnäring bidrar även till ökade statliga intäkter i form av skatter.

Det är en hög andel kvinnliga företagare i hästnäringen. Genom att utredarens förslag stärker hästföretagandet generellt, förväntas även det kvinnliga företagandet i Sverige öka och därmed även jämställdheten inom det svenska näringslivet och samhället i stort. I anslutning till hästnäringen finns även många potentiella företagare som ännu inte tagit steget, inte minst kvinnliga. Förslagen bidrar således till regeringens uppdrag om att genomföra ytterligare insatser som syftar till förbättrade förutsättningar för kvinnors företagande, ägande och entreprenörskap[5].

Omfattningen på den förväntade ökningen av antalet företag och sysselsättningen kan inte uppskattas då det saknas aktuella data och statistik att utgå från. En utmaning i detta sammanhang är att det är brist på kompetent arbetskraft i hästsektorn. Utredaren har lämnat förslag som förväntas bidra till att denna brist minskar.

[5] Regeringen. 2024. https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/03/nytt-uppdrag-ska-starka-kvinnors-foretagande/.

De allra flesta hästföretag kan definieras som små, med färre än tio anställda. Många av hästföretagen har inga anställda. Utredarens förslag syftar i de allra flesta fall till att underlätta för samtliga företag oavsett företagsstorlek och antal anställda. Förslaget att öronmärka delar av investeringsstödet i GJP till små företag och mindre investeringar bedöms dock påverka små företag särskilt positivt genom ökade möjligheter att finansiera investeringar.

Förslaget att ge Jordbruksverket i uppdrag att ta fram nödvändig statistik för hästnäringen kommer sannolikt att öka den administrativa bördan för företagen, vilket bedömts vara en proportionerlig åtgärd. Mindre företag påverkas dock särskilt mycket av ökad administration då det blir en relativt sett större arbetsbörda och kostnad för dessa företag i förhållande till arbetstid och intäkter.

Det föreslås vidare att regeringen tar initiativ till en lagändring som medför att regleringen av näringsidkares försäljning till privatpersoner undantar köp av hästar från konsumentköplagens tillämpningsområde. Den stora merparten av de näringsidkare som säljer hästar till privatpersoner, och därmed omfattas av konsumentköplagen, är småföretagare som exempelvis enskilda uppfödare. Effekten av förslaget bedöms vara positiv för både små och större hästföretag.

Fritidsverksamhet och liknande aktiviteter vid anläggningar för hästverksamhet

Utredaren lämnar flera förslag som bedöms möjliggöra för fler barn och unga att delta i hästverksamheter. Genom att skapa möjligheter för fler barn och unga att delta i en trygg, aktiv och meningsfull fritid bidrar förslagen till att förebygga fysisk och psykisk ohälsa, utanförskap och kriminalitet. På så sätt kan förslagen förhindra framtida samhällskostnader för detta och bidra till ett långsiktigt mer effektivt utnyttjande av samhällets resurser.

Ett exempel på verksamhet som nämnts tidigare är att starta nya föreningar för att anordna fritidsaktiviteter i stallmiljö under ledning av personal med särskild kompetens, till exempel fritidsledare. Kostnaden kan uppskattas för att erbjuda sådan verksamhet cirka fyra timmar om dagen, två dagar i veckan, för en grupp om 10–20 barn och unga, 40 veckor om året, med en arvoderad ledare och materiel med mera. Det blir en verksamhet om cirka 300 timmar per år. En fritidsledarlön är cirka 25 000–35 000 kronor per månad. En genom-

snittlig timlön blir då cirka 180 kronor. Arbetsgivaravgiften är för närvarande 31,42 procent. Det ger en timkostnad på cirka 250 kronor för lön till fritidsledaren. Det blir cirka 300 × 250 = 75 000 kronor per år. Till det kan läggas cirka 25 000 kronor för lokaler, materiel, enklare mellanmål etcetera. Totalt kan alltså en sådan verksamhet vid en ridskola ge en kostnad på cirka 100 000 kronor per år, eller cirka 5 000–10 000 kronor per deltagare.

I rapporten *Utanförskap och unga – en socioekonomisk analys av värdet av främjande öppen fritidsverksamhet för unga*, som tagits fram av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor räknas på hypotetiska fall av kostnader för ohälsa, utanförskap och kriminalitet[6]. Exempelvis beräknas ett fall av skolvåld kosta 156 000 kronor, självskadebeteende 324 000 kronor, hedersvåld 283 000 kronor, en elevhälsoinsats 65 000 kronor respektive en orosanmälan på grund av skolfrånvaro 80 000 kronor. Där finns också exempel på än mer allvarliga händelser som kräver större insatser från samhället, till exempel HVB-placering 554 600 kronor. Utanförskap med långsiktiga effekter i vuxenålder som långtidssjukskrivning, försenad etablering på arbetsmarknaden och kriminalitet kostar samhället många miljoner för varje enskild individ. Dessa exempel visar på att det räcker att om en sådan här fritidsverksamhet vid en ridskola kan förhindra något fall av de mer lindriga fallbeskrivningarna ovan är det en samhällsekonomiskt lönsam investering. Till detta kommer förstås den personliga betydelsen för barn att ha en trygg, aktiv och meningsfull fritid. Det finns cirka 435 ridskolor i Sverige och de flesta av dem kan ha den här typen av verksamhet.

Hästunderstödda insatser

Utredaren lämnar förslag som syftar till att stärka och utveckla hästföretagandet i hela landet. Hästunderstödda insatser (HUI) innebär hästunderstödd terapi, hästunderstött lärande respektive hästunderstödd aktivitet. HUI används av olika professioner, till exempel fysioterapeuter, lärare eller psykologer. Det handlar alltså inte om användning av häst för hobby eller fritidsintresse utan som resurs i arbetet med att stärka människors hälsa utifrån ett helhetsperspek-

[6] Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. 2022. *Utanförskap och unga – en socioekonomisk analys av värdet av främjande öppen fritidsverksamhet för unga*. Rapport 2022.

tiv, fysiskt, psykiskt och socialt. Det finns många vetenskapliga studier som visar på effekten av HUI. Som tidigare framgått bedömer utredaren att det behövs mer offentlig finansiering och lokal samverkan för att på bästa sätt använda hästen som en resurs för samhället. Kommuner och regioner har en viktig roll för användandet av och därmed även finansieringen av HUI.

6.5.6 Åtgärder som vidtagits för proportionalitet

Här beskrivs åtgärder som vidtagits för att förslagen inte ska medföra mer långtgående kostnader eller begränsningar än vad som bedöms vara nödvändigt för att uppnå dess syfte.

Utredningen har bedrivits i nära samarbete med de experter som förordnats. Utredningen har haft ett flertal möten och kontakter med, samt inhämtat synpunkter och upplysningar från, hästnäringens branschorganisationer, berörda myndigheter, utbildningsväsendet, organisationer, företag och andra aktörer relevanta för uppdraget särskilt Jordbruksverket, Tillväxtverket, Hästnäringens Nationella Stiftelse och LRF Häst. Det har genomförts tre hearingar och en funktionsbrevlåda har varit öppen för inspel från enskilda. Utredningen har även inhämtat information och kunskap samt rapporter från bland annat hästnäringens organisationer och flera berörda departement inom Regeringskansliet. Dessutom har utredningen tagit del av relevant forskning samt betänkanden från andra utredningar som analyserat frågor som är närliggande till Hästutredningens uppdrag. Utredningen har inhämtat den data som funnits tillgänglig om hästnäringen och genomfört vissa beräkningar baserat på den.

Utredaren har utifrån detta arbete övervägt olika alternativa lösningar och förslag. Genom de kontakter som tagits, inspel som utredningen fått från berörda aktörer samt expertgruppens möjlighet att ge synpunkter på utredarens förslag har det säkerställts att förslagen är proportionerliga.

6.5.7 Ikraftträdande och informationsinsatser

Här redovisas bedömning av om särskild hänsyn behöver tas när det gäller tidpunkten för ikraftträdande och om det finns behov av speciella informationsinsatser.

Inga författningsförslag lämnas

Utredaren har inte lämnat några författningsförslag. Det är därmed inte relevant med ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.

Behov av samordning i tid av vissa förslag

De flesta av förslagen är tekniskt sett oberoende av varandra. Utredaren bedömer dock att vissa förslag har ämnesmässig koppling till varandra och att effekten kan förstärkas om de införs gemensamt. Utredaren bedömer att ju tidigare förslagen kan genomföras desto bättre.

Vissa förslag är direkt kopplade till varandra och bör samordnas i tid. Det handlar om förslaget att utreda möjligheten att ge andra yrkeskårer än veterinärer, exempelvis seminassistenter och husdjurstekniker, möjlighet att efter utbildning utföra ultraljudsundersökningar inför seminering och dräktighetsundersökning av ston, respektive förslaget att ta fram krav på de utbildningar som krävs för detta.

När det gäller förslagen som syftar till bättre statistik bör det beaktas att de kan ha direkt påverkan på varandra, särskilt när det gäller statistik över antal hästar. Det är beroende av när uppdragen ges och hur de slutligen formuleras. Det handlar om förslaget att Jordbruksverket får i uppdrag att ta fram nödvändiga system och lämpliga parametrar, bland annat antal hästar och anläggningar med häst samt produktions- och lönsamhetsmått, för att regelbundet kunna sammanställa data och följa utvecklingen av hästföretagandet och hästnäringen i Sverige, respektive förslaget att regeringen ger Jordbruksverket i uppdrag att utveckla system för och införa digitala hästpass som komplement till dagens fysiska hästpass.

Behov av informationsinsatser

Utredaren bedömer att inga speciella informationsinsatser behövs. Flera förslag kräver dock någon form av informationsinsats vid genomförande på sedvanligt sätt via de berörda myndigheterna.

6.5.8 Utvärdering av förslagens konsekvenser

Här beskrivs hur och när konsekvenserna av utredarens förslag kan utvärderas.

Utredarens förslag när det gäller företagande innebär uppdrag till Jordbruksverket och förslag till regeringen om initiativ till författningsändringar samt att genomföra justeringar i Sveriges strategiska plan för nästkommande programperiod inom den EU-gemensamma jordbrukspolitiken (GJP). Det innebär att det är svårt i nuläget att se hur och när konsekvenser av förslagen kan utvärderas. Svårigheten beror också på att det är flera faktorer som påverkar än endast förslagen, och att det är svårt att isolera effekten av de insatser som görs utifrån förslagen. Den direkta effekten av respektive förslag är därför svår att mäta. När det gäller uppföljning kan det vara lämpligt cirka två till tre år efter införandet.

Utredarens förslag när det gäller yrkesutbildning för hästnäringen syftar ytterst till att bidra till kompetensförsörjningen inom hästnäringen. Förslagen kan därför följas upp i tre steg; hur regeringen och myndigheterna har genomfört sina åtaganden enligt förslagen, hur effekten har blivit när det gäller antal sökande till utbildningar respektive hur arbetsgivare och arbetstagare uppfattar matchningen av arbetskraftens kompetens och arbetsgivarnas behov. Staten bör ta ansvar för uppföljning av de två första stegen medan branschen bör ta ansvar för uppföljning av effekten för matchning på arbetsmarknaden.

Utredarens förslag när det att tillgängliggöra hästsporten för fler barn och unga i hela landet, med särskilt fokus på områden där utanförskapet är stort, är svårare att följa upp. Detta beror på att det är flera faktorer som påverkar deltagande och att det är svårt att isolera effekten av de insatser som görs utifrån förslagen. Den direkta effekten av respektive förslag är därför svår att mäta. Det som är relativt enkelt att följa upp är de insatser som görs, exempelvis avsättning av medel för investering och drift av anläggningar samt antal ansökningar för att starta och driva nya hästverksamheter. På en mer övergripande nivå är det möjligt att följa upp antal deltagare i hästsport och fritidsverksamhet i stallmiljö, utvecklingen av deltagaravgifter etcetera. De långsiktiga konsekvenserna av de positiva effekterna på barns och ungas fysiska och psykiska hälsa samt sociala utveckling baserat på deltagande i hästverksamheter är även fortsatt ett intressant forskningsområde.

6.6 Förslagens påverkan på kommuner och regioner

Utredarens förslag bedöms inte inskränka den kommunala självstyrelsen. Förslagen innebär inga förändringar av kommunala befogenheter eller skyldigheter, grunderna för kommunernas eller regionernas organisation eller verksamhetsformer.

Förslaget att regeringen ska ta initiativ till att justera bestämmelserna om bygglov och strandskydd så att även hästhållning räknas upp då areella näringar preciseras kan eventuellt i ett senare steg påverka kommunerna. Även förslaget att regeringen tillsätter en utredning för att undersöka möjligheten att inrätta en anläggningsfond enligt den modell som inrättats i Danmark, kan i förlängningen eventuellt påverka kommunerna. Exempelvis kan dessa förslag komma att beröra balansen mellan statlig styrning och det kommunala självstyret.

I betänkandet finns också några bedömningar som rör kommuner och regioner.

6.7 Bedömning av förslagen i förhållande till de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen

Utredaren har inte lämnat några förslag till författningsändringar. Utredarens förslag bedöms vara i överensstämmelse med de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

Referenser

Almega. 2024. Rapport *Reformpaket för ett växande Sverige*.

Avelsföreningen för svenska varmblodiga travhästen. 2025. www.asvt.se/utbildning.

Collie.eu. 2024. Pers. medd.

Beridna högvakten. 2025. *Beridna högvaktens optionsprogram för svenskt varmblod*. https://www.beridnahogvakten.se/wp-content/uploads/2025/01/bhv_optionsprogram_A4_250131.pdf.

Boverket. 2021. *Miljöer för idrott och fritid*. Rapport 2021:6.

Cederberg, C. & Henriksson, M. 2020. Chalmers tekniska högskola. Institutionen för rymd-, geo- och miljövetenskap, avdelningen för fysisk resursteori. *Gräsmarkernas användning i jordbruket.*

Centrum för idrottsforskning. 2022. *Idrottsanläggningar – i dag och i morgon: Om behov, tillgänglighet och konkurrerande intressen.* 2022:2.

Eftang, S., et al. 2023. Applied Animal Behaviour Science 269 (2023) 106112. *Sheep's learning ability and behavioural response to a fully automated virtual fencing system.*

Ekonomistyrningsverket. 2025. *Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Sveriges lantbruksuniversitet.*

Entreprenörskapsforum. 2023. Rapport – *Kvinnors entreprenörskap i Sverige.*

ESF-rådet. 2025. Webbplats: https://www.esf.se/socialfondsprogrammet-esf-2021-2027.

Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) 2016/429 av den 9 mars 2016 om överförbara djursjukdomar och om ändring och upphävande av vissa akter med avseende på djurhälsa (”djurhälsolag”). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0429.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/770 av den 20 maj 2019 om vissa aspekter på avtal om tillhandahållande av digitalt innehåll och digitala tjänster. (Text av betydelse för EES.)

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/771 av den 20 maj 2019 om vissa aspekter på avtal om försäljning av varor, om ändring av förordning (EU) 2017/2394 och direktiv 2009/22/EG samt om upphävande av direktiv 1999/44/EG.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1275 av den 24 april 2024 om byggnaders energiprestanda.

European Commission. TRACES NT. https://webgate.ec.europa.eu/IMSOC/tracesnt-help/Content/en/index.html.

EU-kommissionen. 2024. Proposal for a Council Recommendation on a reinforced Quality Framework for Traineeships (COM(2024) 133).

Finansdepartementet. 2020. *Ett förenklat och effektivt regelverk för bland annat bygglov.* Dir. 2020:4.

Fjord Aaser, M., et al. 2022. Animals 22, 12, 842. *Is virtual fencing an effective way of enclosing cattle? Personality, herd behaviour and welfare.*

Fuchs, P., et al. 2024. Journal of Animal Science, Volume 102, skae024. *Stress indicators in dairy cows adapting to virtual fencing.*

Hamid, D., et al. 2022. Animal 16 (9).

Heldt, T, Macuchova, Z & Alnyme, O. 2018. *Samhällsekonomiska effekter av hästnäringen: Skattningar baserat på en B.I. – modell av hästnäringen för 2016. Working papers in transport, tourism, information technology and microdata analysis*, ISSN 1650-5581; 2018:4.

Hushållningssällskapet Halland. C. Dyrendahl. 2025. *Rapport till Hästutredningen LI 2024:05.*

Hushållningssällskapet. 2025. Pers. medd.

Hästnäringen i siffror. https://hastnaringen-i-siffror.se/home.aspx.

Hästnäringen i siffror. *Underlagsrapport.* 2016. https://2016.hastnaringen-i-siffror.se/pdfReports/rep2016.aspx.

Hästnäringen i siffror. 2018. Rapport. *Hästnäringen i siffror – viktigare än du tror.*

https://hastnaringen.se/app/uploads/2018/12/hastnaringen-i-siffror-viktigare-an-du-tror-2018.pdf.

Hästnäringen i siffror. 2019. https://hastnaringen-i-siffror.se/.

Hästnäringen i siffror. 2019. https://hastnaringen-i-siffror.se/socialEcoAna.aspx?rid=1000.

Hästnäringens Nationella Stiftelse, HNS. 2015. *Morgondagens hästjobb och utbildning.*

Hästnäringens Nationella Stiftelse, HNS. 2018. Rapport Scandinavian Research AB. *Tracking, utvecklingen av Arbetsgivarvarumärket, Hästnäringen.*

Hästnäringens Nationella Stiftelse, HNS. 2021. Rapport. *Hästar och uppfödare i Sverige. Nyckeltal för svensk hästuppfödning under åren 2016–2020.*

Institutet för näringslivsforskning. 2025. *The Role of Specialized Knowledge and 'Know-How' for Firm Productivity: Evidence from the Equine Industry.*

Irish Government. 2024. *Areas of Natural or other specific Constraints, ANC.* www.gov.ie.

Jordbruksverket. 2016. *Hästar och anläggningar med häst 2016.* Sveriges officiella statistik. Statistiska meddelanden JO 24 SM 1701.

Jordbruksverket. 2018. *Hästhållning i Sverige 2016.* Jordbruksverkets Rapport 2018:12. Jordbruksverket. 2019. Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om förprövning, SJVFS 2019:12. L35.

Jordbruksverket. 2020. *Jordbruksverkets officiella statistik.*

Jordbruksverket. 2020. *Jordbruksstatistik sammanställning 2020.* https://jordbruksverket.se/om-jordbruksverket/jordbruksverkets-officiella-statistik.

Jordbruksverket. 2021. Statens jordbruksverks föreskrifter om ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om förprövning SJVFS 2019:12, SJVFS 2021:29. L35.

Jordbruksverket. 2021. Föreskrifter om ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om registrering, godkännande, spårbarhet, förflyttning, införsel samt export med avseende på djurhälsa, SJVFS 2021:13.

Jordbruksverket. 2023. *Förprövningsstatistik för år 2022.*

Jordbruksverket dnr 5.2.17-01715/2023.

Jordbruksverket. 2023. Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2023:21) om veterinärs ordination av läkemedel, djurhållares registrering av uppgifter samt operativa ingrepp som djurhållare får utföra, sak nummer D 35/L 41.

Jordbruksverket. 2024. *Förprövningsstatistik för år 2023.* Jordbruksverket dnr 5.2.17-00226/2024.

Jordbruksverket. 2024. *Kompensationsstöd.* Jordbruksverket.se.

Jordbruksverket. 2024. Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2024:22) om ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2021:13) om registrering, godkännande, spårbarhet, förflyttning, införsel samt export med avseende på djurhälsa, sak nummer 3. JK.

Jordbruksverket. 2024. Skrivelse. Dnr 5.7.17-02097/2024. Jordbruksverket. 24-12-05. *Redovisning av regeringsuppdrag. Förslag till ändring av miljöersättningar i Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken.* Dnr 3.1.17-10 959/2024.

Jordbruksverket. 2025. *Förprövningsstatistik för år 2024.*

Jordbruksverket dnr 5.2.17-01637/2025.

Jordbruksverket. 2025. *Tillstånd för verksamheter med hästar.* https://jordbruksverket.se/djur/lantbruksdjur-och-hastar/hastar/skotsel-och-stallmiljo#h-Tillstandforverksamhetermedhastarochhasthallningistorreomfattning.

Jordbruksverket. 2025. *Årsredovisning 2024.*

Jordbruksverket. 2025. *Statistik över antalet veterinärer.* Dnr 1.5.4-15308/2024.

Jämställdhetsmyndigheten. 2022. *Offentlig finansiering av företagande ur ett jämställdhetsperspektiv*. Bilaga 2 till Jämställdhetsmyndighetens rapport 2022:2.

Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2021/963 av den 10 juni 2021 om fastställande av tillämpningsföreskrifter för Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) 2016/429, (EU) 2016/1012 och (EU) 2019/6 vad gäller identifiering och registrering av hästdjur och om fastställande av förlagor till identitetshandlingar för dessa djur.

Kleerup, Jan och Rosén, Fredrik. 2020. *Mervärdesskatt på prispengar i trav- och galoppverksamhet och andra ersättningar vars erhållande är underkastat viss slumpmässighet.* Skattenytt, 2020, s. 632–646.

Kristoffersson, Eleonor. 2017. *Mervärdesskatt vid idrottstävlingar och andra tävlingar.* Svensk Skattetidning, 2017, s. 661 ff.
Lantbrukarnas Riksförbund, LRF. 2020. *PM M. Mörman 16 januari 2020.*

Lantbrukarnas Riksförbund. 2024. Pers. medd.

Lantbrukarnas Riksförbund, LRF Häst. 2024. Pers. medd.
Lantbrukarnas Riksförbund, LRF. 2024. *Grönt näringslivsindex kvartal 4–2024*; https://www.lrf.se/las-mer/gront-naringslivsindex/.

Lantbrukarnas Riksförbund, LRF. 2025. *Grönt näringslivsindex kvartal 1–2025*; https://www.lrf.se/las-mer/gront-naringslivsindex/.

Lantbrukarnas Riksförbund. 2025. Pers. medd.

Lantbrukarnas Riksförbund, LRF:s Jämställdhetsakademi. 2025. *Rapport Gröna glastak & stövlar som skaver – Vad vi vet och vart vi ska för jämställda gröna näringar.*

Lantbruksstyrelsen. 1991. *Hästutredning.* LBS 1991:4.

Livsmedelsverket Ruokavirasto. 2022. *Kompensationsersättning i Finland år 2022. 7. Kompensationsersättning 2022 – Livsmedelsverket (ruokavirasto.fi).*

Livsmedelsverket Ruokavirasto. 2023. *Kompensationsersättning i Finland år 2023. Stödvillkor: Kompensationsersättning 2023 – Livsmedelsverket (ruokavirasto.fi).*

Ludvig & Co. 2023. Rapport. *Travtränarnas Ekonomiprofil 2023.*

Ludvig & Co. 2025-01-10. Pers. medd.

Luleå universitet. 2018. *VC stereotypes about men and women aren't supported by performance.* Malin Malmström, Aija Voitkane, Jeaneth Johansson och Joakim Wincent. Harvard Business Review 15 mars 2018.

Magnusson, C. 2010. *Arbetsmarknad och yrken inom svensk hästnäring 2010*. http://www.hyn.se/pdf/Arbetsmarknad och yrken inom svensk hastnaring 2010.pdf.

Malmö stad, Fritidsförvaltningen. 2011. *Ridskoleutredning Malmö 2011.*

Malmö stad. 2017. *Ridsport i Malmö – En utvärdering av Malmö stads satsning på ridsporten.*

Maximez, D. 2024. Degree project/Independent project. SLU Uppsala Sweden.

Ministère de l'agriculture de la souveraineté alimentaire et de la forét. 2024. Pers. medd. www.agriculture.gouv.fr.

Ministry of Agriculture and Forestry of Finland. Food department, Rural Development Unit. 2025. Pers. medd.

Myndigheten för delaktighet. 2024. *Att få det stöd man behöver – en rapport om hjälpmedel och delaktighet ur ett användarperspektiv. 2024:19.*

Myndigheten för delaktighet. 2024. *Årsredovisning 2023. Myndigheten för delaktighet.*

Myndigheten för delaktighet. 2020. *Aktiv fritid – Redovisning av ett regeringsuppdrag om att kartlägga lokala och regionala satsningar samt tillgången till fritidshjälpmedel. 2020:6.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. 2022. *Utanförskap och unga – en socioekonomisk analys av värdet av främjande öppen fritidsverksamhet för unga.* Rapport 2022.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. 2024. *Myndigheten för ungdoms- och Civilsamhällesfrågor Årsredovisning 2023.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. 2024. *Platsens betydelse – unga på landsbygd.*

Myndigheten för yrkeshögskolan. 2024. *Områdesanalys 2024 Häst.*

Myndigheten för yrkeshögskolan. 2024. *Resultat ansökningsomgång 2024.*

Nordström, Sofia. 2023. *Slumpmässighet och direkt samband inom hästverksamhet – en analys av begreppet ekonomisk verksamhet i artikel 9.1 i mervärdesskattedirektivet, Examensarbete i skatterätt, höstterminen 2023.* Uppsala universitet. https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1827228/FULLTEXT01.pdf.

Parasportförbundet. 2024. *Idrott som förändrar liv – Parasportens värde för individ och samhälle.* Rapport 2024.

Pelin, Lars och Augustsson, Martin. 2009. *Beskattning av hästgårdar och hästverksamhet.* Svensk Skattetidning, 2009, nr 4, s. 366–381.

Påhlsson, Robert. 2006. *Skatteverkets styrsignaler – en ny blomma i regelrabatten.* Skattenytt, 2006, s. 401–418.

Prop. 1997/98:45 del 2 s. 87. Förarbeten till miljöbalken.

Prop. 2022/23:46. Rådets genomförandeförordning (EU) nr 282/2011 av den 15 mars 2011 om fastställande av tillämpningsföreskrifter för direktiv 2006/112/EG om ett gemensamt system för mervärdesskatt.

Prop. S2025/00799 *Ett fritidskort för barn och unga – en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra.*

Regeringen. Lagrådsremiss 2024-01-16. *Lättnader i strandskyddet – ett första steg.*

Regeringen. Lagrådsremiss 2025-02-20. *Ett nytt regelverk för bygglov.*

Regeringen. 2024. https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/03/nytt-uppdrag-ska-starka-kvinnors-foretagande/.

Regeringen. 2024. Kommittédirektiv 2024-03-28. *En bättre organisering av fastighetsbildningsverksamheten.* Dir. 2024:34.

Regeringen. 2024. Kommittédirektiv 2024-06-13. *En översyn av hästnäringen – för företagande, kompetensförsörjning och inkludering.* Dir. 2024:58.

Regeringen. 2024. *Uppdrag att utreda utformningen av en tillgänglig, hållbar och effektiv veterinär beredskap.* LI2024/01428.

Regeringen. 2025. *Uppdrag till Konkurrensverket om kartläggning av pristransparens inom djursjukvården.* LI 2025/00548.

Regeringsbeslut. 2024-06-20. *Uppdrag att ta fram förslag till ändring av miljöersättningar i Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken.* LI 2024/01363.

Regeringsbeslut. 2024-11-07. *Uppdrag till Statens jordbruksverk att ta fram en förhandsbedömning om finansieringsinstrument i den gemensamma jordbrukspolitiken.* LI2024/02074.

Regeringsrättens årsbok. 1995. RÅ 1995:93.

Riksdagen. 2022. Tillkännagivande bet. 2021/22:CU3, rskr. 2021/22:212.

Riksidrottsförbundet. 2017. *Idrottens samhällsnytta – En vetenskaplig översikt av idrottsrörelsens mervärden för individ och samhälle.* FoU-rapport 2017:1.

Riksidrottsförbundet. 2023. *RF och SISU:s uppdrag.*

Riksidrottsförbundet. 2024. Rapport *Smakar det så kostar det – Om föräldrars kostnader för barnens idrott.* Riksidrottsförbundets FoU-serie 2024:5.

Riksidrottsförbundet. 2024. Rapport *Barn- och ungdomsidrottens prislapp: Vem bär ansvaret?* Riksidrottsförbundets FoU-serie 2024:6.

Riksidrottsförbundet. 2024. *Verksamhetsinriktning 2024–2025 med ekonomiska planer.*

Riksidrottsförbundet. 2024. *Verksamhetsberättelse med årsredovisningar 2023.*

Riksidrottsförbundet/SCB. 2024. *Svenska folkets relation till motion och idrott.*

Riksidrottsförbundet. 2025. *Verksamhetsberättelse med årsredovisningar 2024.*

Rosén, Fredrik och Nevander, Louise. 2019. *Hästföretagare bedöms i särskild fålla*. Skattenytt, 2019, s. 577–594.

Rydin, Urban och Antonsson, Jan. 2008. *Beskattning av hästverksamhet.* Svensk Skattetidning, 2008, nr 4, s. 254–269.

Skatteverket. 2009. *Hästverksamhet – gränsdragningen mellan hobby- och näringsverksamhet.* https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/327478.html?date=2009-04-08, och Rättslig vägledning, Verksamheter av hobbybetonad karaktär.

Skatteverket. 2021. *Ställningstagande: ”Beskattningsbar person – gränsdragning mellan ekonomisk verksamhet och privat verksamhet, mervärdesskatt*”. Dnr 8-902676, 2021-04-13.

Skatteverket. 2025. *Rättslig vägledning om verksamheter av hobbybetonad karaktär.* https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2024.6/331130.html#h-Gransdragningen-mellan-hobby-och-naringsverksamhet (senast nedladdad 2025-01-23).

Skatteverket. 2025. Verksamheter av hobbybetonad karaktär | Rättslig vägledning | Skatteverket.

Skatteverket. 2025. Vad är näringsverksamhet? | Skatteverket.

Skatteverket. 2025. Beskattningsbara personer med liten årsomsättning | Rättslig vägledning | Skatteverket.

Skatteverket. 2025. Beskattningsbar person – gränsdragning mellan ekonomisk verksamhet och privat verksamhet, mervärdesskatt | Skatteverket. 2025. Rättslig vägledning | Skatteverket.

Skatteverket. 2025. Förmåner – Företag och organisationer | Skatteverket.

Skolverket. 2023. *Utbud och efterfrågan på gymnasial utbildning.* Skolverket rapport 2023:12.

Skolverkets författningssamling. 2010. Förordning om examensmål för gymnasieskolans nationella program. SKOLFS 2010:14.

Skolverkets författningssamling. 2010. Gymnasieförordning. SKOLFS 2010:2039.

Sonne, C. 2022. Animals 12, 3017. *Cortisol in manure from cattle enclosed with Nofence virtual fencing.*

Statens offentliga utredningar. 2001. *Alternativmedicinsk behandling av djur.* SOU 2001:16.

Statens offentliga utredningar. 2015. *En yrkesinriktning inom teknikprogrammet. Delbetänkande av Yrkesprogram-utredningen.* SOU 2015:29.

Statens offentliga utredningar. 2020. *En ny lag om konsumentskydd vid köp och vissa andra avtal.* SOU 2020:51.

Statens offentliga utredningar. 2021. *Ett nytt regelverk för bygglov.* SOU 2021:47.

Statens offentliga utredningar. 2022. *Bättre förutsättningar inom djurens hälso-och sjukvård.* SOU 2022:58.

Statens offentliga utredningar. 2023. *Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar.* SOU 2023:31.

Statens offentliga utredningar. 2023. *Areella näringar vid vatten.* SOU 2023:103.

Statens offentliga utredningar. 2023. *En översyn av kontrollorganisationen och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företag.* LI 2023:09, dir. 2023:170 och dir. 2024:117.

Statens offentliga utredningar. 2024. *Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd.* SOU 2024:56.

Statens offentliga utredningar. 2024. *Översyn av jordförvärvslagen.* LI 2023:07, dir. 2023:157.

Statens offentliga utredningar. 2024. Delbetänkandet SOU 2024:73. *Juridiska personers förvärv av lantbruksegendom genom testamente.*

Statens offentliga utredningar. 2024. *Fler vägar till arbetslivet.* SOU 2024:74.

Statistiska centralbyrån, SCB. 2021. *Trender och Prognoser 2020 Befolkning, utbildning, arbetsmarknad – med sikte på år 2035.*

Statistiska centralbyrån, SCB. 2024. *På tal om kvinnor och män.* 1654–1707 (Online).

Statsrådets förordning om företagsstöd för landsbygden under finansieringsperioden 2023–2027 (646/2023). https://finlex.fi/sv/laki/alkup/2023/20230646.

Statsrådets förordning om styrning av investeringsstöd för gårdsbruk (266/2023). https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2023/20230266.

Stuteriveterinärföreningen. 2025. Pers. medd.

Svensk författningssamling. 1970. Fastighetsbildningslag. SFS 1970:988.

Svensk författningssamling. 1979. Jordförvärvslag. SFS 1979:230.

Svensk författningssamling. 1990. Köplag. SFS 1990:931.

Svensk författningssamling. 1990. Konsumentköplag. SFS 1990:932.

Svensk författningssamling. 1993. Högskoleförordning. SFS 1993:100.

Svensk författningssamling. 1998. Miljöbalk. SFS 1998:808.

Svensk författningssamling. 2002. Förordning om Centrum för idrottsforskning. SFS 2002:787.

Svensk författningssamling. 2009. Förordning om Yrkeshögskolan. SFS 2009:130.

Svensk författningssamling. 2010. Socialförsäkringsbalk. SFS 2010:110.

Svensk författningssamling. 2010. Plan- och bygglag. SFS 2010:900.

Svensk författningssamling. 2010. Lag (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar.

Svensk författningssamling. 2011. Lag om ändring i Plan- och bygglagen (2010:900). SFS 2011:335.

Svensk författningssamling. 2011. Förordning (2011:65) om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer.

Svensk författningssamling. 2015. Förordning om statsbidrag till Folkbildningen. SFS 2015:218.

Svensk författningssamling. 2018. Djurskyddslag. SFS 2018:1192.

Svensk författningssamling. 2019. Djurskyddsförordning. SFS 2019:66.

Svensk författningssamling. 2022. Förordning om EU:s gemensamma jordbrukspolitik. SFS 2022:1826.

Svensk författningssamling. 2022. Konsumentköplag. SFS 2022:260.

Svensk författningssamling. 2024. Förordning med instruktion för Myndigheten för delaktighet. SFS 2024:78.

Svensk författningssamling. 2024. Förordning (2024:107) om stöd för en nationell yrkesutbildning.

Svensk Galopp. 2025. www.svenskgalopp.se/utbildning.

Svensk Travsport. 2024. https://www.travsport.se/arkiv/nyheter/2024/oktober/hastar-i-traning-och-licenser-15-oktober/.

Svensk Travsport. 2025. www.travsport.se/utbildning/travsportens-utbildningar/var-utbildningsverksamhet.

Svensk Travsport, *Varför följer inte Skatteverket Högsta förvaltningsdomstolens prejudicerande dom och vem på Skatteverket har ansvaret för det?* https://www.travsport.se/arkiv/nyheter/2024/oktober/varfor-foljer-inte-skatteverket-hogsta-forvaltningsdomstolens-prejudicerande-dom-och-vem-pa-skatteverket-har-ansvaret-for-det/ (senast nedladdad 2025-01-23).

Svenska hovslagareföreningen. 2025. www.hovslagareforeningen.se.

Svenska Islandshästförbundet. 2025. www.icelandichorse.se/utbildning.

Svenska Ridsportförbundet. 2022. *Lathund Aktivera och engagera äldre.*

Svenska Ridsportförbundet. 2024. *Käpphästhandboken.*

Svenska Ridsportförbundet. 2025. Pers. medd.

Svenska Ridsportförbundet. 2025. https://ridsport.se/om-oss/statistik.

Svenska Ridsportförbundet. 2025. www.ridsport.se/utbildning.

Svenska Ridsportförbundet. 2025. *Informationsmaterial Världens bästa ridskola.*

Svenskt friluftsliv. 2023. *Friluftslivets och naturens mervärden och samhällsnytta – En kunskapssammanställning om friluftslivets betydelse för folkhälsa och ett hållbart samhälle.* Rapport 2023.

Svenskt Näringsliv och Entreprenörskapsforum. 2024. *Rapport – Indikatorer över kvinnors företagande.*

Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU. 2015. Göransson, E. & Lundqvist, P. *Företagare inom de gröna näringarna i Nordvästra Skåne – framtidstro och tillväxt?* https://res.slu.se/id/publ/102515.

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU. 2020. *Byråkratin i lantbruket belastar och kostar.* Rapport 2020:7.

Sveriges lantbruksuniversitet, HIR Skåne, Växa Sverige, Lantbrukarnas riksförbund och Hushållningssällskapet Halland. 2021. *Metodutveckling för regelförenkling – projekt. Faktablad: Fortsatt ökning av antalet lagkrav för lantbruket.*

Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU. 2021. *Hästunderstödda insatser – samspel mellan hästens välfärd och människans säkerhet.* Rapport nummer 10.

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU. 2023. *Hippologprogrammets framtida utveckling.*

Swedish Warmblood Association, SWB. 2025-01-24. Pers. medd.

Swedish Warmblood Association, SWB. 2025. www.swb.org.

Tillväxtverket. 2015. *25 år med kvinnors företagande – från osynligt till drivkraft för tillväxt.* Publikationsnummer: Info 0586.

Tillväxtverket. 2023. *Uppdrag om kvinnors företagande.* KN2023/02624. Dnr Ä 2023-1671.

Tillväxtverket 2023. Rapport. *Regler som påverkar företagens kostnader och konkurrenskraft 2022*. Dnr Ä 2023-2451.

Tillväxtverket 2024. *Regler som påverkar företagens kostnader och konkurrenskraft 2023*. Dnr Ä 2024-877.

Tillväxtverket. 2025. https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/omtillvaxtverket/eufonder/regionalfonden/malochinriktningforregionalfonden.1729.html.

Tjernberg, Mats. 2018. *Skatterättslig tolkning.* Iustus förlag.

Tjernberg Skattekonsult AB. M. Tjernberg, professor i offentlig rätt, skatterätt. 2025. *Rapport till Hästutredningen, LI 2024:05.*

Ung Företagsamhet. 2025. https://ungforetagsamhet.se/.

Wahlund, L. & Hiron, M. 2023. *Virtuella stängsel: ett flexibelt verktyg för skötsel av naturbetesmarker.* SustAinimal Reports #2, 2023.

Waterhouse, T. 2023. Livestock. September/October 2023. Vol. 28 No 5.

Rättsfallsförteckning kap. 3 Utredningens kartläggning av regelverk och vägledningar på skatteområdet

Inkomstskatt

RÅ 1960 Fi 903

RÅ 1964 ref. 9

RÅ 1968 Fi 1953

RÅ 1968 Fi 1953

RÅ 1973 ref. 52

RÅ 1973 Fi 633

RÅ 1974 ref. 85

RÅ 2010 ref. 111

Mervärdesskatt

C-230/94, Enkler

C-263/11, Rēdlihs

C-432/15, Baštová

HFD 2019 ref. 68

HFD 2022 ref. 3

HFD 2024 ref. 44

Kommittédirektiv 2024:58

En översyn av hästnäringen – för företagande, kompetensförsörjning och inkludering

Beslut vid regeringssammanträde den 13 juni 2024

Sammanfattning

En särskild utredare ska se över möjligheterna att underlätta företagande inom hästnäringen och deltagande i hästsporten. Utredaren ska också kartlägga behovet av kompetensförsörjning och kompetensutveckling inom hästnäringen. Syftet med utredningen är att stärka konkurrenskraften i hela näringen och göra den tillgänglig för flera.

Utredaren ska bland annat

- föreslå åtgärder för att stärka företagandet och öka sysselsättningen inom hästnäringen, särskilt i landsbygderna,
- kartlägga hästnäringens behov av kompetensförsörjning och kompetensutveckling på olika nivåer och vid behov föreslå effektiva och ändamålsenliga utbildningar som är anpassade till behoven i hästnäringen och arbetsmarknaden i stort samt efterfrågan från de som vill studera hästinriktade utbildningar, och
- föreslå åtgärder som tillgängliggör hästsporten för fler barn och unga i hela landet.

Uppdraget ska redovisas senast den 20 maj 2025.

Uppdraget att stärka företagandet och öka sysselsättningen inom hästnäringen

Sverige har en framstående hästnäring med många utövare och stora internationella framgångar. Efterfrågan på hästar samt hästrelaterade varor och tjänster ger upphov till arbetstillfällen, inte minst i landsbygderna.

Hästen var länge ett nyttodjur i Sverige, men med den starka tekniska utveckling som tog fart efter andra världskriget minskade antalet hästar kraftigt. Nya användningsområden för hästar har dock lett till att Sverige i dag är ett av Europas hästtätaste länder.

Hästnäringen omsätter ca 32 miljarder kronor per år och utgör en viktig del av de gröna näringarna. Till stor del är den en upplevelsenäring som bidrar till hållbar utveckling i hela landet, samtidigt som den möjliggör diversifiering vilket minskar sårbarheten hos företag i landsbygderna. Totalt omfattar hästnäringen ca 18 000 helårssysselsättningar. Antalet människor som på olika sätt arbetar i branschen är nästan dubbelt så stort eftersom deltidssysselsättning är vanligt. Företagen är oftast små med inga eller ett fåtal anställda.

Att hästnäringen växer återspeglas i utvecklingen av antalet hästar i Sverige. År 2004 skattades antalet hästar till ungefär 300 000. Vid den senaste skattningen 2016 var antalet hästar ungefär 360 000. Det är en ökning med 20 procent. Samtidigt har antalet nötkreatur minskat och hästarna fyller en viktig roll i att hålla landskapet öppet genom bete och foderproduktion.

Av Sveriges ca 360 000 hästar finns ungefär en fjärdedel inom näringsverksamhet. För att hästverksamhet ska klassas som näringsverksamhet ska den utgöra förvärvsverksamhet som bedrivs yrkesmässigt och självständigt. Många hästverksamheter bedöms ofta som hobbyverksamhet då verksamheten inte anses vara yrkesmässig och självständig förvärvsverksamhet. Det gäller till exempel tävlings- och avelsverksamheter då många av dessa saknar tydliga affärsplaner som kan visa på lönsamhet över tid. Det finns potential för att få fler hästägare att gå från hobbyverksamhet till att bedriva näringsverksamhet, men också för att få fler företag att utveckla sin näringsverksamhet.

Hästnäringen är också viktig för att främja ett jämställt företagande. I jordbruksföretag är knappt 80 procent av driftsledarna män. Samtidigt är 90 procent av hästhållarna vid såväl ridskolor som turridningsföretag kvinnor.

Hästen bidrar dessutom till en ökad attraktionskraft i landsbygderna. Att ha möjlighet att hålla häst bidrar till en ökad attraktivitet för landsbygdsområdena vilket skapar positiva effekter för landsbygdernas utveckling.

Utredaren ska därför

- kartlägga hur hästnäringen ser ut och har utvecklats i Sverige samt identifiera vilka hinder som finns för affärsutveckling,
- kartlägga regelverket och vägledningar i syfte att fler hästverksamheter på sikt kan bedrivas på ett sätt som gör att verksamheten kan klassas som näringsverksamhet och inte som hobby,
- föreslå åtgärder för att underlätta företagande, stärka lönsamheten och öka sysselsättningen inom hästnäringen, särskilt i landsbygderna, samt
- i utformningen av förslagen, beakta kostnadseffektivitet och samhällsekonomisk lönsamhet.

Det finns ett avtal mellan staten och Svensk Travsport och Svensk Galopp som innehåller bl.a. bestämmelser om medel som ska avsättas av förbunden till Hästnäringens nationella stiftelse (HNS) för övergripande insatser av riksintresse för hästsektorn i Sverige med särskilt fokus på utbildning, avel och uppfödning. Utredaren ska inte föreslå någon ändring gällande de medel som avsätts till HNS i enlighet med avtalet eller föreslå åtgärder eller bedömningar på skatteområdet. Utredaren ska inte heller föreslå åtgärder som utökar det statliga åtagandet inom hästnäringen.

Uppdraget att kartlägga utbildningsbehovet inom hästnäringen

HNS stiftades 1992 på initiativ av Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och Aktiebolaget Trav och Galopp (ATG). Syftet var och är fortfarande att hantera nationella frågor med koppling till hästhållning, och med särskilt fokus på utbildning, avel och uppfödning.

HNS är engagerat i näringens utbildningar samt medfinansierar flera utbildningar, däribland en betydande andel av hippologprogrammet. Hippologprogrammet är en högskoleutbildning med inriktning mot hästkunskap vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) som inrättades efter förslag i propositionen Stöd till ekologisk odling och träd-

gårdsnäring, m.m. (prop. 1993/94:157). I propositionen anförs bland annat att ett villkor för en högskoleutbildning med inriktning mot hästkunskap bör vara att SLU kan få till stånd en långsiktigt bindande överenskommelse med företrädare för hästsporten om medfinansiering motsvarande ungefär samma belopp som statens finansiering. Hippologprogrammet är den enda högskoleutbildningen med inriktning mot hästkunskap i Sverige. Generellt för högskoleexamina gäller att dessa ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, vilket även gäller hippologprogrammet.

Kompetensförsörjningen är viktig för hästnäringens utveckling. Förutom hippologprogrammet finns flera andra hästutbildningar, däribland naturbruksgymnasium, folkhögskola samt flera yrkesutbildningar. Hästnäringens förbund och organisationer erbjuder också olika kurser och fortbildning. Utbildningarna är spridda över flera verksamhetsutövare med delvis överlappande funktioner.

Utredaren ska därför

- kartlägga hästnäringens behov av kompetensförsörjning och kompetensutveckling på olika nivåer,
- kartlägga vilka utbildningar som finns inom hästområdet och identifiera eventuella överlapp som finns mellan existerande utbildningar, samt
- vid behov föreslå effektiva och ändamålsenliga utbildningar som täcker hästnäringens och arbetsmarknadens behov samt efterfrågan från de som vill studera hästinriktade utbildningar.

Uppdraget att analysera och föreslå åtgärder som tillgängliggör hästsporten för fler barn och ungdomar

Barn och ungdomar har behov av en trygg, aktiv och meningsfull fritid. För att förebygga utanförskap krävs tidiga insatser och möjligheter för barn och unga att ha en meningsfull fritid. En strukturerad fritid med aktiviteter som är organiserade, ledarledda och regelbundna har positiva effekter på barns fysiska och psykiska hälsa. Det kan också skapa förutsättningar för att förebygga beroendesjukdom, kriminalitet och psykisk ohälsa.

Endast två av tio unga når den dagliga rekommendationen för fysisk aktivitet. Strukturerade fritidsaktiviteter som erbjuder en god möj-

lighet för rörelse och fysisk aktivitet behöver tillvaratas i större utsträckning. Intresset för hästar är stort hos barn och unga. Ridsporten är Sveriges näst största ungdomsidrott och Sveriges största parasport. Inom hästsporten, som består av ridning, trav och andra aktiviteter med hästar bedrivs en omfattande verksamhet för ryttare och kuskar med funktionsnedsättning. Nästan hälften av alla ridskolor erbjuder verksamhet för ryttare med funktionsnedsättning.

Det finns ca 450 ridskolor runt om i Sverige med en omfattande barn- och ungdomsverksamhet. Flera ridskolor har också särskilt riktade projekt för att tillgängliggöra sporten för fler unga som annars inte kommer i kontakt med idrotten. Förutom ridskolor finns också många travskolor. En lägre tröskel för att delta i hästsport bör göra det möjligt för fler unga att ta del av sporten.

Även om hästsporten involverar många barn och ungdomar så finns det alltjämt utmaningar. Det kan till exempel handla om ökade kostnader för att delta och svårigheter att ta sig till aktiviteten. Inom hästsporten finns också utmaningar i ett ojämställt deltagande och ett lågt deltagande för barn och unga med utländsk bakgrund. Det finns ett behov av att undersöka hur hästsporten kan tillgängliggöras för fler barn och ungdomar i Sverige.

Områden där utanförskapet är stort ligger ofta i stadens utkanter med en geografisk närhet till tätortsnära landsbygd där en stor majoritet av landets hästar finns. Hästsporten har därmed en möjlighet att bryta socialt utanförskap genom att fungera som en brygga mellan olika delar av samhället.

Flera idrotts- och fritidsverksamheter har liknande utmaningar att få unga att delta. Här bör man kunna dra lärdom över idrottsgränserna. Ett ökat kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan hästsporten och den övriga idrottsrörelsen kan bidra till ökad delaktighet.

Utredaren ska därför

- analysera vilka hinder som begränsar deltagandet i hästsport och hur dessa kan lösas samt vilka effekter en ökad delaktighet skulle kunna få för samhället,
- analysera hur hästsporten och den övriga idrottsrörelsen kan lära av varandra för att skapa ökad delaktighet, hälsa och en meningsfull fritid, samt

- föreslå åtgärder som tillgängliggör hästsporten för fler barn och unga i hela landet, med särskilt fokus på områden där utanförskapet är stort.

Uppdraget omfattar inte åtgärder eller bedömningar på skatteområdet.

Konsekvensbeskrivningar

De förslag som utredningen lämnar ska ha sin grund i en konsekvensutredning i enlighet med förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar, inklusive en analys av de samhällsekonomiska effekterna av olika alternativ.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska i sitt arbete inhämta synpunkter och upplysningar från berörda myndigheter, utbildningsväsendet, organisationer, företag och andra aktörer relevanta för uppdraget, särskilt Statens jordbruksverk, Tillväxtverket, Hästnäringens Nationella Stiftelse och branschavdelningen för hästfrågor hos Lantbrukarnas Riksförbund.

Uppdraget ska redovisas senast den 20 maj 2025.

(Landsbygds- och infrastrukturdepartementet)

1. Skärpta krav för svenskt medborgarskap. Ju.
2. Några frågor om grundläggande fri- och rättigheter. Ju.
3. Skatteincitament för forskning och utveckling. En översyn av FoU-avdraget och expertskattereglerna. Fi.
4. Moderna och enklare skatteregler för arbetslivet. Fi.
5. Avgift för områdessamverkan – och andra åtgärder för trygghet i byggd miljö. LI.
6. Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret. Fö.
7. Ny kärnkraft i Sverige – effektivare tillståndsprövning och ändamålsenliga avgifter. KN.
8. Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan. U.
9. På språklig grund. U.
10. En förändrad abortlag – för en god, säker och tillgänglig abortvård. S.
11. Straffbarhetsåldern. Ju.
12. AI-kommissionens Färdplan för Sverige. Fi.
13. En effektivare organisering av mindre myndigheter – analys och förslag. Fi.
14. En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem. KN.
15. Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare. Volym 1 och 2. S.
16. Ett nytt regelverk för uppsikt och förvar. Ju.
17. Anpassning av svensk rätt till EU:s avskogningsförordning. LI.
18. Ett likvärdigt betygssystem. Volym 1 och 2. U.
19. Kunskap för alla – nya läroplaner med fokus på undervisning och lärande. U.
20. Kommunal anslutning till Utbetalningsmyndighetens verksamhet. Fi.
21. Miljömålsberedningens förslag om en strategi för hur Sverige ska leva upp till EU:s åtaganden inom biologisk mångfald respektive nettoupptag av växthusgaser från markanvändningssektorn (LULUCF). KN.
22. Förbättrad konkurrens i offentlig och privat verksamhet. KN.
23. Ersättningsregler med brottsoffret i fokus. Ju.
24. Publiken i fokus – reformer för ett starkare filmland. Ku.
25. Arbetslivskriminalitet – upplägg, verktyg och åtgärder, fortsatt arbete. A.
26. Tid för undervisningsuppdraget – åtgärder för god undervisning och läraryrkenas attraktivitet. U.
27. En socionomutbildning i tiden. U.
28. Frihet från våld, förtryck och utnyttjande. En jämställdhetspolitisk strategi mot våld och en stärkt styrning av centrala myndigheter. A.
29. Ökad kvalitet hos Samhall och fler vägar till skyddat arbete. A.
30. Enklare mervärdesskatteregler vid försäljning av begagnade varor och donation av livsmedel. Fi.
31. Utmönstring av permanent uppehållstillstånd och vissa anpassningar till miniminivån enligt EU:s migrations- och asylpakt. Ju.
32. Vissa förändringar av jaktlagstiftningen. LI.
33. Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd. Ju.
34. Ett modernare konsumentskydd vid distansavtal. Ju.
35. Etableringsboendelagen – ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända. A.

36. Skydd för biologisk mångfald i havsområden utanför nationell jurisdiktion. UD.
37. Skärpta villkor för friskolesektorn. U.
38. Att omhänderta barn och unga. S.
39. Digital teknik på lika villkor. En reglering för socialtjänsten och verksamhet enligt LSS. S.
40. Säkrare tivoli. Ju.
41. Pensionsnivåer och pensionsavgiften – analyser på hundra års sikt. S.
42. Säkerhetsskyddslagen – ytterligare kompletteringar. Ju.
43. Säkerställ tillgången till läkemedel – förordnande och utlämnande i bristsituationer. S.
44. Förbättrat stöd i skolan. U.
45. Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – några anslutande frågor. Ju.
46. Tryggare idrottsarrangemang. Ju.
47. Spänning i tillvaron – hur säkrar vi vår framtida elförsörjning? KN.
48. Stärkt pandemiberedskap. S.
49. Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter. Ju.
50. En ny nationell myndighet för viltförvaltning. LI.
51. Bättre förutsättningar för klimatanpassning. KN.
52. Ökad insyn i politiska processer. Ju.
53. Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper. S.
54. Ett skärpt regelverk om utvisning på grund av brott. Ju.
55. En reformerad samhällsorientering för bättre integration. A.
56. Stärkt skydd för domstolarnas och domarnas oberoende. Ju.
57. Polisiär beredskap i fred, kris och krig. Ju.
58. En stärkt hästnäring – för företagande, jämställdhet, jämlikhet och folkhälsa. LI.

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

Arbetslivskriminalitet – upplägg, verktyg och åtgärder, fortsatt arbete. [25]

Frihet från våld, förtryck och utnyttjande. En jämställdhetspolitisk strategi mot våld och en stärkt styrning av centrala myndigheter. [28]

Ökad kvalitet hos Samhall och fler vägar till skyddat arbete. [29]

Etableringsboendelagen – ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända. [35]

En reformerad samhällsorientering för bättre integration. [55]

Finansdepartementet

Skatteincitament för forskning och utveckling. En översyn av FoU-avdraget och expertskattereglerna. [3]

Moderna och enklare skatteregler för arbetslivet. [4]

AI-kommissionens Färdplan för Sverige. [12]

En effektivare organisering av mindre myndigheter – analys och förslag. [13]

Kommunal anslutning till Utbetalningsmyndighetens verksamhet. [20]

Enklare mervärdesskatteregler vid försäljning av begagnade varor och donation av livsmedel. [30]

Försvarsdepartementet

Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret. [6]

Justitiedepartementet

Skärpta krav för svenskt medborgarskap. [1]

Några frågor om grundläggande fri- och rättigheter. [2]

Straffbarhetsåldern. [11]

Ett nytt regelverk för uppsikt och förvar. [16]

Ersättningsregler med brottsoffret i fokus. [23]

Utmönstring av permanent uppehållstillstånd och vissa anpassningar till miniminivån enligt EU:s migrations- och asylpakt. [31]

Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd. [33]

Ett modernare konsumentskydd vid distansavtal. [34]

Säkrare tivoli. [40]

Säkerhetsskyddslagen – ytterligare kompletteringar. [42]

Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – några anslutande frågor. [45]

Tryggare idrottsarrangemang. [46]

Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter. [49]

Ökad insyn i politiska processer. [52]

Ett skärpt regelverk om utvisning på grund av brott. [54]

Stärkt skydd för domstolarnas och domarnas oberoende. [56]

Polisiär beredskap i fred, kris och krig. [57]

Klimat- och näringslivsdepartementet

Ny kärnkraft i Sverige – effektivare tillståndsprövning och ändamålsenliga avgifter. [7]

En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem. [14]

Miljömålsberedningens förslag om en strategi för hur Sverige ska leva upp till EU:s åtaganden inom biologisk mångfald respektive nettoupptag av växthusgaser från markanvändningssektorn (LULUCF). [21]

Förbättrad konkurrens i offentlig och privat verksamhet. [22]

Spänning i tillvaron – hur säkrar vi vår framtida elförsörjning? [47]

Bättre förutsättningar för klimatanpassning. [51]

Kulturdepartementet

Publiken i fokus – reformer för ett starkare filmland. [24]

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Avgift för områdessamverkan – och andra åtgärder för trygghet i byggd miljö. [5]

Anpassning av svensk rätt till EU:s avskogningsförordning. [17]

Vissa förändringar av jaktlagstiftningen. [32]

En ny nationell myndighet för viltförvaltning. [50]

En stärkt hästnäring – för företagande, jämställdhet, jämlikhet och folkhälsa. [58]

Socialdepartementet

En förändrad abortlag – för en god, säker och tillgänglig abortvård. [10]

Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare Volym 1 och 2. [15]

Att omhänderta barn och unga. [38]

Digital teknik på lika villkor. En reglering för socialtjänsten och verksamhet enligt LSS. [39]

Pensionsnivåer och pensionsavgiften – analyser på hundra års sikt. [41]

Säkerställ tillgången till läkemedel – förordnande och utlämnande i bristsituationer. [43]

Stärkt pandemiberedskap. [48]

Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper. [53]

Utbildningsdepartementet

Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan. [8]

På språklig grund. [9]

Ett likvärdigt betygssystem Volym 1 och 2. [18]

Kunskap för alla – nya läroplaner med fokus på undervisning och lärande. [19]

Tid för undervisningsuppdraget – åtgärder för god undervisning och läraryrkenas attraktivitet. [26]

En socionomutbildning i tiden. [27]

Skärpta villkor för friskolesektorn. [37]

Förbättrat stöd i skolan. [44]

Utrikesdepartementet

Skydd för biologisk mångfald i havsområden utanför nationell jurisdiktion. [36]

§ 16 Dnr: KS.2026.10

Nya bestämmelser för omställningsstöd, pension och familjeskydd för förtroendevalda (OPF-KR 26)

Beslut
Personalutskottet föreslår att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta
att i enlighet med Sverige kommuner och Regioners styrelses besluta att anta bestämmelserna om omställningsstöd, pension och familjeskydd för förtroendevalda (OPF-KR 26) med tillhörande bilagor.

Ärendebeskrivning
SKR har skickat ur Uppgifter för cirkulärdatabasen 25:64 gällande OPF-KR 26. Av cirkuläret framgår att SKR:s styrelse den 19 december 2025 har antagit förslag till nya bestämmelser för omställningsstöd, pension och familjeskydd för förtroendevalda – OPF-KR 26. Reglerna gäller för uppdrag som för förtroendevalda valet 2026 eller senare och är indelade i fyra kapitel: inledande bestämmelser omställningsstöd, pensionsbestämmelser och familjeskydd.
Av cirkuläret framgår förslag till lokalt beslut.
Kommunstyrelsen har 2026-01-20, §18 beslutat att remittera ärendet till personalutskottet för yttrande senast den 10 mars.

Förslag till beslut
Kommunledningsförvaltningen föreslår personalutskottet besluta
att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta
att i enlighet med Sverige kommuner och Regioners styrelses beslut förslå kommunfullmäktig att anta bestämmelser om omställningsstöd, pension och familjeskydd för förtroendevalda (OPF-KR 26) med tillhörande bilagor.

Beslut skickas till: kommunledningsförvaltningen

Nya bestämmelser för omställningsstöd, pension och familjeskydd för förtroendevalda (OPF-KR 26)

Ärendebeskrivning

SKR har skickat ur Uppgifter för cirkulärdatabasen 25:64 gällande OPF-KR 26. Av cirkuläret framgår att SKR:s styrelse den 19 december 2025 har antagit förslag till nya bestämmelser för omställningsstöd, pension och familjeskydd för förtroendevalda – OPF-KR 26. Reglerna gäller för uppdrag som för förtroendevalda valet 2026 eller senare och är indelade i fyra kapitel: inledande bestämmelser omställningsstöd, pensionsbestämmelser och familjeskydd.

Av cirkuläret framgår förslag till lokalt beslut.

Kommunstyrelsen har 2026-01-20, §18 beslutat att remittera ärendet till personalutskottet för yttrande senast den 10 mars.

Beslutsförslag

Kommunledningsförvaltningen föreslår personalutskottet att besluta att föreslå kommunstyrelsen besluta

Att i enlighet med Sverige kommuner och Regioners styrelses beslut förslå kommunfullmäktig att anta bestämmelser om omställningsstöd, pension och familjeskydd för förtroendevalda (OPF-KR 26) med tillhörande bilagor.

Åsa Johansson
HR-Chef

Ulf Svensson
Kommundirektör

Beslutsunderlag

SKR:s Cirkulär 25:64 gällande OPF-KR26

§ 18 Dnr: KS.2026.10

Nya bestämmelser för omställningsstöd, pension och familjeskydd för förtroendevalda (OPF-KR 26)

Beslut
Kommunstyrelsen beslutar
att remittera ärendet till personalutskottet för yttrande senast den 10 mars 2025.

Ärendebeskrivning
SKR har skickat ur Uppgifter för cirkulärdatabasen 25:64 gällande OPF-KR 26. Av cirkuläret framgår att SKR:s styrelse den 19 december 2025 har antagit förslag till nya bestämmelser för omställningsstöd, pension och familjeskydd för förtroendevalda – OPF-KR 26. Reglerna gäller för uppdrag som tillträds efter valet 2026 eller senare och är indelade i fyra kapitel: inledande bestämmelser, omställningsstöd, pensionsbestämmelser och familjeskydd.

Yrkanden
Ordföranden yrkar att kommunstyrelsen beslutar
att remittera ärendet till personalutskottet för yttrande senast den 10 mars 2025.

Beslutsunderlag
SKR:s cirkulär 25:64 gällande OPF-KR 26

Beslut skickas till:
Personalutskottet

UPPGIFTER FÖR CIRKULÄRDATABASEN

Cirkulärnr:	25:64
Diarienr:	SKR2025/03580
Handläggare:	Victoria Bergner
Ämnesord:	Förtroendevalda, Pension
Avdelning:	Avdelningen för arbetsgivarpolitik
Sektion/Enhet:	Förhandlingssektionen
Extern medverkan:	-
Datum:	2025-12-10
Mottagare:	Kommunstyrelsen, Regionstyrelsen
Rubrik:	Cirkulär - OPF-KR 26
Ersätter:	-
Bilagor:	Bilaga 1 - OPF-KR 26 Bilaga 2 - Kommentar till OPF-KR 26 Bilaga 3 - Delningstal OPF-KR 26

Sammanfattning

SKR:s styrelse har den 19 december 2025 antagit förslag till nya bestämmelser för omställningsstöd, pension och familjeskydd för förtroendevalda – OPF-KR 26. Reglerna gäller för uppdrag som tillträds efter valet 2026 eller senare och är indelade i fyra kapitel: inledande bestämmelser, omställningsstöd, pensionsbestämmelser och familjeskydd.

Följande förändringar införs:
Omställningsstöd: En ny regel införs som utesluter omställningsstöd vid fängelsedom på två år eller mer.
Tid hos annan uppdragsgivare får räknas in i kvalifikationstid.
Samordning med all inkomst redan från första året, med fribelopp motsvarande en tolftedel av prisbasbeloppet.

Pension:
Ingen utbetalning av belopp under 250 kr per år.
Kortare utbetalningstid (minst 10 år) möjlig.
Tidigaste uttag vid 62 år, automatisk utbetalning vid 70 år.
Sambobegreppet förtydligas.

Familjeskydd:
Endast ett helt familjeskydd kan betalas ut, även vid flera uppdrag.
Sambobegreppet klargörs.

En ny **försäkringsteknisk bilaga** med uppdaterade delningstal samt en reviderad **kommentar** som förtydligar och stärker dokumentets vägledande funktion är också antagna.

Sveriges Kommuner och Regioner
info@skr.se, www.skr.se
Post: 118 82 Stockholm *Besök:* Hornsgatan 20
Tfn: 08-452 70 00 *Org nr:* 222000-0315

OPF-KR 26

Sveriges Kommuner och Regioners styrelse har den 19 december 2025 antagit förslag till nya bestämmelser om omställningsstöd, pension och familjeskydd till förtroendevalda (OPF-KR) för att kunna tillämpas på förtroendevalda som tillträder ett (eller flera) uppdrag efter valet 2026 eller senare. Den nya versionen benämns OPF-KR 26.

Förslag till OPF-KR 26 är utformat med utgångspunkt att ett förtroendeuppdrag inom kommuner och regioner utgör en viktig del av den demokratiska strukturen och därför kräver särskilda villkor anpassade för uppdraget.

OPF-KR 26 är fortsatt indelat i fyra kapitel; inledande bestämmelser, omställningsstöd, pensionsbestämmelser samt familjeskydd.

Förslaget innehåller i korthet följande förändringar:

Kapitel 2, bestämmelser om omställningsstöd för förtroendevalda.

En ny § 2a införs som ger rätt till att neka omställningsstöd om den förtroendevalde döms till fängelse i två år eller mer.

Tid i uppdrag hos annan uppdragsgivare som tillämpar OPF-KR 26 eller tidigare får tillgodoräknas vid beräkning av kvalifikationstid för ekonomiskt omställningsstöd samt förlängt ekonomiskt omställningsstöd.

Samordningsreglerna gällande ekonomiskt omställningsstöd samt förlängt ekonomiskt omställningsstöd förändras i §7. Omställningsstöden föreslås samordnas med all förvärvsinkomst och/eller annan inkomst från och med det första året med omställningsstöd. Av administrativa skäl föreslås att från samordningen undanta ett fribelopp som per månad motsvarar en tolftedel av samma års prisbasbelopp.

Kapitel 3, pensionsbestämmelser

Belopp understigande 250 kronor avseende ett kalenderår utbetalas inte. I tidigare versioner av OPF-KR justerades beloppet årligen genom indexering, men denna rutin har av administrativa skäl tagits bort.

En möjlighet till kortare utbetalningstid av pensionsbehållningen om minst 10 år har införts.

Tidigaste ålder för uttag av pensionsbehållning har justerats till 62 år.

En regel om automatisk utbetalning av pensionsbehållningen vid 70 år har också införts. Detta för att pensionsbehållningen inte ska glömmas bort.

Sambobegreppet förtydligas med hänvisning till sambolagen i § 11, efterlevandeskydd.

Kapitel 4, familjeskydd vid förtroendevalds dödsfall

I §3 införs en regel om att endast ett helt familjeskydd kan falla ut oavsett om man har flera uppdrag hos flera uppdragsgivare.

I ny anmärkning till § 4 har sambobegreppet förtydligats.

Kommentaren till OPF-KR 26

Kommentaren till OPF-KR 26 har reviderats i syfte att förtydliga och öka dess vägledande funktion.

Övrigt

En uppdaterad försäkringsteknisk bilaga med nya delningstal har införts och ersätter den tidigare från 2014. Bilagan har moderniserats och beskriver bland annat hur pensionsbehållningen ska räknas upp i högre åldrar.

SKR rekommenderar att lokalt antagande av OPF-KR 26 görs med ikraftträdandedatum tidigast från och med 15 oktober 2026.

Förslag till lokala beslut

I enlighet med Sveriges Kommuner och Regioners styrelses beslut föreslås:

att anta bestämmelser om omställningsstöd, pension och familjeskydd för förtroendevalda (OPF-KR 26) med tillhörande bilagor.

Frågor med anledning av detta cirkulär besvaras av Victoria Bergner.

SLUT UPPGIFTER FÖR CIRKULÄRDATABASEN

Sveriges Kommuner och Regioner
Avdelningen för arbetsgivarpolitik

Jeanette Hedberg

Victoria Bergner

Bilagor:
Bilaga 1 - OPF-KR 26
Bilaga 2 - Kommentar till OPF-KR 26
Bilaga 3 - Delningstal OPF-KR 26

KS.2025.938

Yttrande från kommunstyrelsen avseende Värnamo kommuns översiktsplan

Det står respektive parti fritt att under granskningstiden inkomma med egna remissvar på översiktsplanen. Kommunstyrelsens samlade yttrande fokuserar därför på övergripande och principiella frågor.

Kommunstyrelsen ser positivt på det omfattande arbete som har genomförts i framtagandet av förslaget till ny översiktsplan. Kommunstyrelsen delar dock inte den bedömning som framförts i hållbarhetsbedömningen av Krook och Tjäder, om att bebyggelse i huvudsak bör fokuseras till serviceorterna. Det finns en politisk samsyn om att skapa förutsättningar för tillväxt såväl i serviceorter som på landsbygden, i hela kommunen.

Översiktsplanen är ett viktigt strategiskt dokument för kommunens långsiktiga utveckling och ska ge vägledning för beslut om mark- och vattenanvändning samt den byggda miljön. Samtidigt är det viktigt att betona att översiktsplanen inte är juridiskt bindande utan vägledande.

Översiktsplanen innehåller ett stort antal ställningstaganden. För att planen fullt ut ska fungera som ett strategiskt och vägledande dokument bedömer kommunstyrelsen att en översyn bör göras av antalet ställningstaganden. Ställningstaganden som upprepar eller överlappar varandra bör samordnas till en punkt för att minska antalet. En mer koncentrerad och överskådlig struktur stärker planens genomslag och gör den mer användbar, både i politiska beslut och i den operativa verksamheten. Genom att fokusera på de mest strategiskt betydelsefulla frågorna kan planen bli ett mer kraftfullt verktyg för kommunens utveckling.

Kommunstyrelsen anser vidare att översiktsplanen i huvudsak bör omfatta frågor där kommunen har faktisk rådighet eller reell möjlighet att påverka utvecklingen. Ställningstaganden som rör områden där beslut fattas på nationell eller regional nivå, och där kommunens påverkan är begränsad, bör ses över och i vissa fall utgå. En tydligare avgränsning till det kommunala uppdraget stärker planens relevans och trovärdighet samt minskar risken för otydlighet i ansvarsfördelningen.

Som framtidsdokument bör översiktsplanen i hög grad präglas av kommunens ambitioner och utvecklingsmöjligheter. Även om lagstiftning och olika hänsyn i vissa fall behöver redovisas bör planens övergripande ton vara möjliggörande snarare än begränsande. Ett tydligt utvecklingsperspektiv stärker kommunens attraktivitet och skapar bättre förutsättningar för dialog med invånare, näringsliv och externa aktörer.

Kommunstyrelsen bedömer sammantaget att förslaget till översiktsplan utgör en god grund för kommunens långsiktiga utveckling. Planen skulle dock vinna på ett minskat och tydligare prioriterat antal ställningstaganden, en klarare avgränsning till frågor inom kommunens rådighet samt ett starkare fokus på möjligheter och utvecklingsinriktade perspektiv.

Med dessa justeringar kan översiktsplanen bli ett ännu mer strategiskt och verkningsfullt styrdokument för Värnamo kommuns fortsatta utveckling.

§ 32 Dnr: KS.2025.938

Samråd om ny översiktsplan

Beslut
Kommunstyrelsen beslutar
att återremittera ärendet till kommunledningsförvaltningen samt
att ge kommunalråden i uppdrag att till den 17 februari 2026 ta fram ett förslag till yttrande från kommunstyrelsen.

Ärendebeskrivning
Samhällsbyggnadsnämnden i Värnamo kommun beslutade den 19 november 2025 att skicka ut förslag till ny kommun-övergripande översiktsplan på samråd. Översiktsplanen har skickats till bland annat kommunens nämnder och förvaltningar men även till de politiska partierna. Samrådsperioden pågår fram till 15 februari.

Kommunstyrelsen beslutade den 20 januari 2026 att remittera ärendet till kommunledningsförvaltningen för eventuellt yttrande.

Översiktsplanen beskriver kommunens långsiktiga inriktning för hur mark- och vattenområden ska användas, utvecklas och bevaras. Planförslaget omfattar landsbygden samt följande orter: Bor, Bredaryd, Dannäs, Forsheda, Fryele, Gällaryd, Horda, Hånger, Hörle, Kärda, Lanna, Nydala, Ohs, Rydaholm, Torskinge, Tånnö och Åminne.

Kommunledningsförvaltningen har inkommit med en tjänsteskrivelse med förslag på yttrande den 23 januari 2026.

Förslag till beslut
Kommunledningsförvaltningen föreslår kommunstyrelsen besluta
att svara på remissen i enlighet med kommunledningsförvaltningens förslag i tjänsteskrivelse daterad 2026-01-23.

Yrkanden
Ordföranden yrkar att ärendet att kommunstyrelsen beslutar
att återremittera ärendet till kommunledningsförvaltningen samt
att ge kommunalråden i uppdrag att till den 17 februari 2026 ta fram ett förslag till yttrande från kommunstyrelsen.

Forts.

KS § 32 (forts)

Beslutsunderlag

- Kommunledningsförvaltningens tjänsteskrivelse 2026-01-23
- Kommunstyrelsens beslut 2026-01-20, § 4
- Samhällsbyggnadsförvaltningens skrivelse *Samråd om förslag till ny översiktsplan för landsbygden*
- Sändlista Samråd om ny kommunomfattande översiktsplan

Beslut skickas till:
Kommunledningsförvaltningen
Kommunalråden

§ 4 Dnr: KS.2025.938

Samråd om ny översiktsplan

Beslut
Kommunstyrelsen beslutar
att remittera ärendet till kommunledningsförvaltningen för eventuellt yttrande senast den 26 januari 2026.

Ärendebeskrivning
Samhällsbyggnadsnämnden har skickat ut förslag till ny översiktsplan för landsbygden och 17 orter i Värnamo kommun på remiss.

Planförslaget omfattar landsbygden samt följande orter: Bor, Bredaryd, Dannäs, Forsheda, Fryele, Gällaryd, Horda, Hånger, Hörle, Kärda, Lanna, Nydala, Ohs, Rydaholm, Torskinge, Tånnö och Åminne. Samrådsperioden pågår till den 15 februari 2026.

Beslut skickas till:
Kommunledningsförvaltningen

Samråd om ny översiktsplan

Ärendebeskrivning

Samhällsbyggnadsnämnden i Värnamo kommun beslutade den 19 november 2025 att skicka ut förslag till ny kommunövergripande översiktsplan på samråd. Samrådsperioden pågår fram till 15 februari. Kommunstyrelsen beslutade den 20 januari 2026 att remittera ärendet till kommunledningsförvaltningen för eventuellt yttrande.

Översiktsplanen beskriver kommunens långsiktiga inriktning för hur mark- och vattenområden ska användas, utvecklas och bevaras. Planförslaget omfattar landsbygden samt följande orter: Bor, Bredaryd, Dannäs, Forsheda, Fryele, Gällaryd, Horda, Hånger, Hörle, Kärda, Lanna, Nydala, Ohs, Rydaholm, Torskinge, Tånnö och Åminne.

Kommunledningsförvaltningens förslag på yttrande finns på sidan två-sex under rubriken Utredning.

Beslutsförslag

Kommunledningsförvaltningen föreslår kommunstyrelsen besluta

att svara på remissen i enlighet med kommunledningsförvaltningens förslag i tjänsteskrivelse daterad 2026-01-23

Linda Bylefors
Projektledare

Ulf Svensson
Kommundirektör

Beslutsunderlag

- Samhällsbyggnadsnämndens förslag till ny kommunövergripande översiktsplan.

Utredning

Efter att ha tagit del av kartan med mark- och vattenanvändningen i kommunen har kommunledningsförvaltningen följande synpunkter:

KLF delar innehållet i Krook&Tjäders hållbarhetsbedömning om att planförslaget i sin nuvarande utformning, som möjliggör stora och utspridda bostadsområden, riskerar att motverka en hållbar utveckling. Det genererar ökade kostnader genom ett ökat behov av resor och andra transporter såsom skolskjuts och sophämtning. Orterna bör helst inte heller förlängas som i exempelvis Åminne, utan det är bättre att föräta inom befintliga orter för en sammanhållen och mer hållbar samhällsplanering. Antalet utpekade bostadsområden är även för många med hänsyn till den förväntade befolkningsökningen utanför Värnamo stad är mycket begränsad. Troligtvis kommer de redovisade utvecklingsområdena inte att vara genomförda vid planförslagets tidshorisont.

KLF anser att förbifart Forsheda (Rv 27 Bredaryd-Forsheda), bör tas bort från planförslaget då kommunen inte ser ett behov av denna förbifart framöver. Det bedöms att det finns större värde i att genomföra förbättringsåtgärder och en utbyggnad inom nuvarande sträckning av väg 27 än att bygga en helt ny väg.

KLF förelår en ändring av utbredningen för industriområdet utmed E4 i Hörle. Den del av industriområdet som ligger söder om Fryelevägen föreslår vi att den ska utgå helt. Istället kan området förslagsvis breddas i den norra delen.

KLF föreslår även att det anläggs en ny väg från den norra delen av föreslagit industriområdet i Hörle utmed E4, över Lagan till väg 846. Ny anslutningsväg kan passera genom det nya industriområdet och ansluta till Fryelevägen (väg 800) och ny trafikplats E4, se ungefärlig sträckning enligt kartbilden nedan. En ny anslutningsväg enligt KLF:s förslag som klarar den tunga trafiken skulle kunna utgöras av väg 800 som då skulle få en ny sträckning. Fördelen med förslaget är att det då skulle möjliggöra att stänga befintlig väg 800 för tung trafik förbi Hörle herrgård. Korsningen väg 800-846 vid Hörle herrgård är idag inte bra.

För information planlägger Vaggeryds kommun industrimark söder om Klevshult och en ny sträckning av väg 800 kan även kopplas ihop med Vaggeryds nya industriområde och skapa goda förutsättningar för båda dessa områden med en ny trafikplats på E4 vid Hörle.

KLF föreslår också att mark-och vattenanvändningskartan kompletteras och uppdateras med den buffertzon om 1000 meter från planlagd bostadsmark där kommunen inte anser det lämpligt att anlägga stora solcellsparker. Nu beskrivs detta enbart i text.

Efter att ha tagit del av samtliga ställningstagande för Översiktsplan 2040 har kommunledningsförvaltningen följande generella synpunkter:

Nuvarande planförslag innehåller väldigt många ställningstagande som helhet, totalt 134 ställningstagande, vilka med fördel kan bli färre för en ökad överskådlighet.

Generell synpunkt är att samhällsbyggnadsförvaltningen bör se över hur samtliga ställningstagande presenteras eftersom det i planförslaget nu är många ställningstagande som innehåller samma eller liknanden ämnen. KLF anser att man bör samla alla ställningstagande om ett ämne i ett samlat ställningstagande, för

ökad tydlighet och läsbarhet om det specifika ämnet. Detta gäller exempelvis för ställningstagande om gång- och cykelvägar, klimatanpassning och suicidprevention som berörs under fler punkter.

Det gäller även ställningstagande avseende utemiljöer, som istället bör gälla för samtliga kommunala verksamheter, annars finns risk att missa någon verksamhet. Exempelvis står det i planförslaget om funktionell utemiljö för skolor och förskolor men det benämns inte för äldreboenden.

KLF har en generell synpunkt för samtliga ställningstagande som innehåller text om Värnamo stad, det anses att den texten kan tas bort då Värnamo stad geografisk ligger inom området för antagen FÖP och frågor om staden behandlas där. För tydligheten är det bättre att respektive område behandlas i olika handlingar.

KLF anser generellt att samtliga ställningstagande som innehåller text som beskriver lagkrav bör kunna tas bort då lagkrav inte är ett politiskt ställningstagande eftersom de redan gäller.

Nedan har kommunledningsförvaltningen följande specifika synpunkter:

Ställningstagande 20: *"Ny bebyggelse ska primärt förläggas till redan ianspråktagna, hårdgjorda ytor"*. KLF föreslår att ordet ”hårdgjorda” tas bort då det kan vara begränsande och ej så flexibelt. Hårdgjorda ytor har ofta redan en funktion, exempelvis parkering, som eventuellt måste flyttas vid ny bebyggelse och då skapas ett merjobb vid ianspråktagande av just den ytan.

Ställningstagande 23: *"Kommunen ska verka för att främja bosättning och bebyggelse på landsbygden och i landsbygds-orter. Detta genom att uppmuntra till kompletterande bebyggelse inom ett avstånd på tre kilometer från serviceort och bostadsort eller i anslutning till kollektivtrafikstråk för att ytterligare stärka underlaget till kollektivtrafik och service"*. KLF påpekar att tre kilometer är ett stort avstånd vilket inte går i linje med en hållbar samhällsplanering, likt Krook&Tjäders hållbarhetsbedömning om att utbredd planering inte är hållbar.

Ställningstagande 26: *"Kommunen ska i sin planering möjliggöra för att förskolor och skolor ska kunna tillskapas*

utvecklas och expandera på sikt. Samlokalisering av skola och förskola ger en flexibel lösning som är mindre känslig för befolkningssvängningar över tid". KLF anser att synpunkten generellt är bra men skrivningen borde utökas så att den omfattar ställningstagande om att när kommunen bygger verksamhetslokaler så bör aspekten med flexibel användning alltid vara med så att byggnaden kan byggas om till annan verksamhetslokal vid behov.

Ställningstagande 60–61: *"Kommunen ska verka för att främja framkomligheten för gående och cyklister i serviceorternas infrastruktur" och "Kommunen ska verka för att viktiga målpunkter och strategiska hållplatslägen ska kunna nås via gång- och cykelväg i serviceorterna".* KLF anser att ordet "serviceort" kan tas bort och ersättas med bara ordet "ort" då det även omfattar andra orter utöver serviceorterna.

Ställningstagande 67: *"Kommunen ska verka för hållplats för tåg i Hörle".* KLF anser att det bör tas med ett ytterligare ställningstagande som beskriver att kommunen ska verka för utveckling av kollektivtrafik till Hörle.

Ställningstagande 68: *"Kommunen ska verka för fler avgångar och kortare restid på järnvägssträckan Halmstad-Värnamo-Nässjö samt Kust till kustbanan".* KLF anser att det i ställningstagandet läggs till text om att det även bör ske upprustning av benämnd järnvägssträcka.

Ställningstagande 69: *”Kommunen ska verka för bibehållen framkomlighet på vägarna mellan orterna samt mellan orterna och Värnamo stad”.* KLF föreslår att det i ställningstagandet läggs till text om enskilda vägar och att det är viktigt med god och bibehållen vägstandard inom hela det enskilda vägnätet.

Ställningstagande 96: *"Kommunens utpekade naturvärden och gröna stråk ska ligga till grund för kommunal fysisk planering och lovgivande".* KLF anser att ställningstagandet är bra men att skrivningen *"ska ligga till grund"* bör andras till *"tas hänsyn till"* för att inte vara begränsande och för att vid behov möjliggöra flexiblare användning.

Ställningstagande 121 om höga temperaturer och 122 om klimatanpassning: KLF anser att punkterna kan läggas samman då de båda behandlar klimatförändringar.

Ställningstagande 123: *”Vid upprättande av detaljplaner i områden där sociala problem förekommer i högre utsträckning, ska en social konsekvensanalys (SKA) tas fram”.* KLF anser att det är ett bra ställningstagande men om problemet är på en ort eller i ett område, så hjälper det inte att göra en analys endast inom en specifik detaljplan. Analysen bör i så fall omfatta ett större område än bara detaljplaneområdet.

Ställningstagande 124: *”Kommunen ska verka för trygghet, säkerhet, tillgänglighet och orienterbarhet i det offentliga rummet”.* KLF anser att ställningstagandet bör tas bort då den är för generell och självklar och att en sådan ospecifik punkt troligtvis inte ger någon effekt.

Ställningstagande 126–127 om suicidprevention: KLF anser att punkterna kan läggas samman till en punkt då de behandlar samma ämne.

Ställningstagande 128, 130 och 133 om lekytor, naturområden och parker: KLF anser att punkterna kan skrivas samman till en punkt då de behandlar liknande ämne.

1 december 2025

Samråd om förslag till ny översiktsplan för landsbygden och 17 orter i Värnamo kommun

Samhällsbyggnadsnämnden i Värnamo kommun beslutade den 19 november 2025 att skicka ut förslag till ny kommunövergripande översiktsplan på samråd.

Planförslaget omfattar landsbygden samt följande orter: Bor, Bredaryd, Dannäs, Forsheda, Fryele, Gällaryd, Horda, Hånger, Hörle, Kärda, Lanna, Nydala, Ohs, Rydaholm, Torskinge, Tånnö och Åminne.

Översiktsplanen beskriver kommunens långsiktiga inriktning för hur mark- och vattenområden ska användas, utvecklas och bevaras. Den utgör ett viktigt underlag för framtida beslut om bebyggelse, infrastruktur och annan samhällsutveckling.

Samrådsperiod

Samrådsperioden pågår mellan **1 december 2025 och 15 februari 2026.**

Under denna tid är ni välkomna att lämna skriftliga synpunkter via:

- **E-post:** samhallsbyggnad@varnamo.se
- **Post:** Värnamo kommun, Samhällsbyggnadsförvaltningen, 331 83 Värnamo

Märk e-postmeddelandet eller brevet med: ”Synpunkter ny översiktsplan”

Planförslaget finns tillgängligt digitalt som en kartberättelse på kommunens webbplats: kommun.varnamo.se/nyoversiktsplan

En utskriven version finns att ta del av i:

- Stadshuset, Kyrktorget 1 i Värnamo

Sista dag att lämna synpunkter är den 15 februari 2026.

VÄRNAMO KOMMUN

Vad händer med inkomna synpunkter?

När samrådet avslutats sammanställer kommunen alla inkomna synpunkter i en samrådsredogörelse. I redogörelsen kommenteras hur synpunkterna har beaktats och vilka som har lett till förändringar i planförslaget. Planförslaget revideras därefter utifrån dessa synpunkter.

Samrådsredogörelsen blir tillgänglig för allmänheten i samband med att det reviderade förslaget till översiktsplan ställs ut för granskning, vilket är nästa steg i planprocessen enligt plan- och bygglagen. Under granskningen ges ytterligare möjlighet att lämna synpunkter innan planen antas.

Välkommen på informationsmöte!

Under samrådstiden bjuder vi in till fem öppna möten där ni kan träffa politiker och tjänstepersoner, ställa frågor och diskutera planförslaget:

- **Måndag 19 januari kl. 16–20 – Hånger**
- **Måndag 26 januari kl. 16–20 – Hörle**
- **Onsdag 28 januari kl. 16–20 – Bor**
- **Måndag 2 februari kl. 16–20 – Forsheda**
- **Måndag 9 februari kl. 16–20 – Horda**

Mer information om samrådsmötena kommer att finnas på kommunens webbplats, i sociala medier och i lokala tidningar under december.

Vid frågor eller mer information

Välkommen att kontakta kontaktcenter:

- **Telefon:** 0370-37 70 00
- **E-post:** kontaktcenter@varnamo.se

Behandling av personuppgifter

När du skickar in synpunkter godkänner du att Värnamo kommun behandlar dina uppgifter enligt kommunens bestämmelser för personuppgiftshantering.

Läs mer på: Behandling av personuppgifter - Värnamo kommun

Samhällsbyggnadsnämnden

1 december 2025

872

Sändlista

Länsstyrelsen och statliga myndigheter

Länsstyrelsen i Jönköpings län

Försvarsmakten *(via länsstyrelsen)*

Luftfartsverket *(via länsstyrelsen)*

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) *(via länsstyrelsen)*

Post- och telestyrelsen *(via länsstyrelsen)*

Statens geotekniska institut (SGI) *(via länsstyrelsen)*

Skogsstyrelsen *(via länsstyrelsen)*

Svenska Kraftnät *(via länsstyrelsen)*

Energimyndigheten

Lantmäteriet

Trafikverket

Vattenmyndigheten Södra Östersjön

Vattenmyndigheten Västerhavet

Regioner samt regionala aktörer och samarbetspartners

Baltic-Link Association

Business Gnosjöregion AB

Energikontor Norra Småland

Gnosjöregionen

Jönköpings läns museum

Jönköpings länstrafik (JLT)

Leader Linné Småland

Länstrafiken Kronoberg

Region Jönköpings län

Region Kronoberg

Smålands sjörike

Smålands Turism AB

Kommuner

Alvesta kommun

Gislaved kommun

Gnosjö kommun

Hylte kommun

Ljungby kommun

Sävsjö kommun

Vaggeryds kommun

Infrastruktur och kommunikation

E.ON

Jönköping Airport

PostNord Sverige AB

TeliaSonera Skanova Access AB

Växjö Småland Airport

Aktörer inom vattenförvaltning

Helgeåns vattenråd

Lagans vattenråd

Intresseorganisationer

Friluftsfrämjandet Värnamo

Handelskammaren Jönköpings län

Hyresgästföreningen Region sydost

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) inklusive lokala avdelningar

Naturskyddsföreningen i Värnamo

Pensionärernas riksorganisation (PRO) inklusive lokala föreningar

SPF Seniorerna Värnamo

Svenska kyrkan

Lokala medier

Finnveden Nu

Värnamo.nu

Värnamo Nyheter

Föreningar

Bors näringslivsförening
Bors vägförening
Bredaryd samhällsförening
Bredaryds vägförening
Dannäs byalag
Forsheda vägförening
Forshedabygdens Näringsliv
Fryele hembygdsförening
Gällarydsbygdens intresseförening
Horda vägförening
Hånger samhällsförening
Hånger vägförening
Hörle samhällsförening
Hörle vägförening
Kärda intresseförening
Lanna samhällsförening
Näringslivsföreningen Lanna-Bredaryd
Nydala byalag
Ohs samhällsförening
Rydaholms vägförening
Torskinge hembygdsförening
Tvenne torn
Tånnö samhällsförening/vägförening
Tånnö vägförening
Värnamo City
Värnamo Företagareförening
Åminne gille
Åminne vägförening

Politiska partier i kommunfullmäktige (gruppledare)

Centerpartiet (Stefan Widerberg)

Kristdemokraterna (Håkan Johansson)

Liberalerna (Marie Skogefors)

Moderaterna (Thomas Sköld)

Socialdemokraterna (Bo Svedberg)

Sverigedemokraterna (Jan Cherek)

Vänsterpartiet (Emina Dautovic)

Utan partibeteckning (Maria Johansson)

Utan partibeteckning (Mikael Karlsson)

Kommunala nämnder och förvaltningar

Barn- och utbildningsnämnden/-förvaltningen

Kommunstyrelsen/kommunledningsförvaltningen

Kulturnämnden/-förvaltningen

Medborgarnämnden/-förvaltningen

Omsorgsnämnden/-förvaltningen

Servicenämnden/-förvaltningen

Teknik- och fritidsnämnden/-förvaltningen

Samhällsbyggnadsförvaltningen

Administrativa enheten

Geodataenheten

Miljöenheten

Plan- och byggenheten

Räddningstjänsten

Kommunala bolag

Finnvedsbostäder AB

Gummifabriken Värnamo AB

SÅM (Samverkan Återvinning Miljö)

Värnamo Energi AB

Värnamo Näringsliv AB

876

Kommunala råd

Brottsförebyggande rådet

Pensionärsrådet

Tillgänglighetsrådet

Delegeringsbeslut

Utskriftsdatum: 2026-02-10 **Utskriven av:** Elin Alteborg

Diarieenhet:	Kommunledningsförvaltningen
Beslutsfattare:	Alla
Kategori:	Alla
Beslutsinstans:	Kommunstyrelsen
Sammanträdesdatum:	2026-02-17
Sekretess:	Visas ej

Id	**Beskrivning**	**Paragraf**
Datum	**Avsändare/Mottagare**	**Beslutsfattare**
Ärendenummer	**Ärendemening**	**Kategori**
		Ansvarig
301503	Fullmakt upphandling staket	Inköpschef §8/2026
2026-02-06	Gislaveds kommun	Stefan Goodwin
KS.2025.949		Inköpschef
301034	Medborgarinitiativ - High Line Viadukten	Kommunjurist §2/2026
2026-02-02		Anna Magnusson
KS.2026.74	Beslut I fråga om publicering av medborgarinitiativ - High Line Viadukten	Kommunjurist
166/2026/KS	Avtalsförlängning E-beslut KS.2023.627 260301-270228	Inköpare §3/2026
2026-01-27		Mattias Granat
KS.2023.627	Behovskalkylator till omsorgsförvaltningen UHN.2021.137	Inköpare
190/2026/KS	Direktupphandling 5 grafiska blad, ED. Art Svensk Upplagekonst AB 28700 kr	Lars Alkner
2026-01-29	Kulturförvaltningen	
KS.2026.73	Redovisade delegaters direktupphandlingsbeslut 2026	
191/2026/KS	Direktupphandling Musikunderhållning vid Hem till jul 2025, Värnamo Musik AB, 50 000kr	Lars Alkner
2026-01-29	Kulturförvaltningen	
KS.2026.73	Redovisade delegaters direktupphandlingsbeslut 2026	
192/2026/KS	Direktupphandling Väggmålning Cecilia Heikkilä 37188,50 kr	Lars Alkner
2026-01-29	Kulturförvaltningen	

KS.2026.73	Redovisade delegaters direktupphandlingsbeslut 2026	

193/2026/KS	Direktupphandling Bokdistribution E-ljudböcker och E-böcker, Publizon AB, 29651,56kr	Lars Alkner
2026-01-29	Kulturförvaltningen	
KS.2026.73	Redovisade delegaters direktupphandlingsbeslut 2026	

194/2026/KS	Direktupphandling Bibliografisk service i nationell katalog. BTJ Sverige AB, 75 146,50 kr	Åsa Rocén,
2026-01-29	Kulturförvaltningen	
KS.2026.73	Redovisade delegaters direktupphandlingsbeslut 2026	

235/2026/KS	Upphandlingsbeslut delegation UHN	Inköpschef §7/2026
2026-02-04		Mattias Hultqvist
KS.2026.76	Konstnärlig gestaltning Exposkolan	Inköpschef

297/2026/KS	Beslut om strategiskt ansvarig HSA	Kommundirektör §3/2026
2026-02-04		Ulf Svensson
KS.2026.99	Anmälda delegationsbeslut till kommunstyrelsen 17 februari 2026	Kommundirektör

303/2026/KS	Beslut om Tf kommundirektör v. 8 2026	Kommundirektör §2/2026
2026-02-04		Ulf Svensson
KS.2026.99	Anmälda delegationsbeslut till kommunstyrelsen 17 februari 2026	Kommundirektör

372/2026/KS	Upphandlingsbeslut delegation UHN	Inköpare
2026-02-06		Karl Johansson
KS.2025.971	Lokal för evenemang och konferens	Inköpare

377/2026/KS	Avropsanmälan Ramavtal Digitala och Fysiska utskickstjänster 2023	Inköpschef §9/2026
2026-02-09		Mattias Hultqvist
KS.2025.685	Leverantör för digitala och fysiska utskickstjänster	Inköpschef

Styrelse/Nämnd: Näringsutskottet

Dag, tid: 2026-01-30, kl. 09:30

Plats: Kommunfullmäktigesalen

Övrigt:

§	Beslutsärenden:	Dnr	Sida
Beslutsärenden			
§ 1	Val av justerare		
§ 2	Fastställande av föredragningslista		
Beredningsärenden			
§ 3	HVB vuxna med missbruk 2024 dynamiskt inköpsavtal, projektnummer 10626	KS.2026.25	4
§ 4	Lokala ordningsföreskrifter för torghandel i Värnamo kommun	KS.2025.974	6
§ 5	Taxa för markupplåtelse och användning av offentlig platsmark	KS.2025.975	7
Informationsärenden			
§ 6	ROT-projekt Huvudbyggnad A, Finnvedens Gymnasium med partnering som arbetsform, Värnamo kommun	KS.2026.17	9
§ 7	Decimalen - Välfärdsbrott		11
§ 8	Meddelande NU 2026-01-30	KS.2025.948	13
§ 9	Kanslichefen informerar		14
§ 10	Exploateringschefen informerar		15
§ 11	Inköpschefen informerar		16
Utgår	Övrigt		

Plats och tid:	Kommunfullmäktigesalen, kl 09:30 – 11:40
Beslutande:	Håkan Johansson (KD), ordförande Åke Wilhelmsson (S) Johan Hilding (C), ersättare för Mikael Karlsson (-) Anetté Myrvold (S) Tobias Pettersson (M)
Övriga närvarande:	Heidi Ragnar, kanslichef Jan Lindeberg, exploateringschef Mattias Hultqvist, inköpschef Maria Karlsson, inköpshandläggare Thomas Axelsson, inköpare § 1, 2 och 6 Sebastian Scheler, projektledare § 1, 2 och 6 Inga Gligic, förvaltningschef § 7 Mattias Collryd, ekonom § 7
Utses att justera:	Anetté Myrvold
Justeringens plats och tid:	2026-02-06
Sekreterare:	Maria Karlsson **Paragrafer: 1–11**
Ordförande:	Håkan Johansson
Justerare:	Anetté Myrvold

ANSLAG/BEVIS

Justeringen har tillkännagivits genom anslag.

Nämnd/utskott:	Näringsutskottet
Sammanträdesdatum:	2026-01-30 **Paragrafer: 1–11**
Datum för anslags uppsättande:	2026-02-10 **Datum för anslags nedtagande:** 2026-03-03
Förvaringsplats för protokollet:	Förvaras digitalt på kommunkansliet, Värnamo
Underskrift:	Maria Karlsson

Signature reference: f3dbedd6-619f-433d-95a5-92b0aac0fa17

§ 1 Dnr:

Val av justerare

Beslut
Näringsutskottet beslutar
att utse Anetté Myrvold som justerare

Ärendebeskrivning
Näringsutskottet ska besluta om vem som tillsammans med ordföranden ska justera protokollet från dagens sammanträde.

Signature reference: f3dbedd6-619f-433d-95a5-92b0aac0fa17

§ 2 Dnr:

Fastställande av föredragningslista

Beslut
Näringsutskottet beslutar
att fastställa föredragningslistan

Ärendebeskrivning
Föredragningslistan/dagordningen ska fastställas

Signature reference: f3dbedd6-619f-433d-95a5-92b0aac0fa17

§ 3 Dnr: KS.2026.25

HVB vuxna med missbruk 2024 dynamiskt inköpsavtal, projektnummer 10626

Beslut
Näringsutskottet beslutar
att anta samtliga leverantörer för HVB vuxna med missbruk 2024 dynamiskt inköpsavtal, projektnummer 10626, för perioden 30 januari 2026 – 19 oktober 2031.

Ärendebeskrivning
Adda AB upphandlar HVB vuxna med missbruk 2024 för Sveriges myndigheter. Avtalet ska täcka kommunens huvudsakliga behov av att placera vuxna med missbruks- och/eller beroendeproblematik i boenden som erbjuder heldygnsvistelse. Dessa boenden tillhandahåller även behandlings- och/eller omvårdnadsinsatser.
Det dynamiska inköpsavtalet[1] är indelat i tre delområden som prissätts var för sig av verksamheterna:

- HVB Utredning
- HVB Behandling
- HVB Omvårdnad

Urvalsdatabasen är ett verktyg för att söka, jämföra och följa upp verksamheter inom avtalet. Där finns information om varje utförare, inklusive våra uppföljningsrapporter, uppdaterade priser och eventuella åtgärder som vidtagits.

Som placerande handläggare är det viktigt att tänka på att:
- använda mallen för placeringsavtalet vid varje enskild placering
- kommunen ansvarar för att placeringsavtal skrivs
- kontrollera att verksamheten har ett aktuellt tillstånd vid varje enskild placering

Förslag till beslut
Kommunledningsförvaltningen föreslår näringsutskottet besluta

att anta samtliga leverantörer för HVB vuxna med missbruk 2024 dynamiskt inköpsavtal, projektnummer 10626, för perioden 30 januari 2026 – 19 oktober 2031.

Forts.

Signature reference: f3dbedd6-619f-433d-95a5-92b0aac0fa17

NU § 3 (forts)

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse beslutsförslag upphandling till nämnd, 2026-01-16
- Tilldelningsbeslut_HVB Vuxna med missbruk 2024, 10626
- Antagna leverantorer_HVB_Vuxna med missbruk, 10626

Beslut skickas till:

Signature reference: f3dbedd6-619f-433d-95a5-92b0aac0fa17

§ 4 Dnr: KS.2025.974

Lokala ordningsföreskrifter för torghandel i Värnamo kommun

Beslut
Näringsutskottet beslutar
att bordlägga ärendet

Ärendebeskrivning
Samhällsbyggnadsförvaltningen har under året arbetat med att ta fram en ny taxa för markupplåtelse. Detta arbete har fört med sig att flera andra dokument också behövt ses över, däribland de lokala ordningsföreskrifterna för torghandel.
De förändringar som gjorts är följande:

- Begreppet street food är tillagt, det vill säga att matvagnar och foodtrucks kan räknas som torghandel.
- Platserna där torghandel utan polistillstånd får bedrivas har begränsats till platserna i bilaga vilken redovisats nämnden.
- Fasta saluplatser har tagits bort och kräver nu polistillstånd.
- Tiderna för försäljning har blivit friare

Samhällsbyggnadsförvaltningen har inkommit med tjänsteskrivelse 10 november 2025
Samhällsbyggnadsnämndens beslut 2025-12-10, § 196
Samhällsbyggnadsnämnden beslutar att föreslå kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta
att anta föreslagna lokala ordningsföreskrifter för torghandel i Värnamo kommun för, samt
att tidigare lokala ordningsföreskrifter för torghandel i Värnamo kommun, antagna 24 april 2003 §114 därmed upphör att gälla.
Kommunstyrelsen beslutade 20 januari 2026, § 21 att remittera ärendet till näringsutskottet för yttrande senast den 25 februari 2026.

Förslag till beslut
Kommunledningsförvaltningen föreslår näringsutskottet besluta
att bordlägga ärendet

Beslutsunderlag
Samhällsbyggnadsnämndens beslut 2025-12-10, § 196
Kommunstyrelsen beslut 20 januari 2026, § 21

Beslut skickas till:

Signature reference: f3dbedd6-619f-433d-95a5-92b0aac0fa17

§ 5 Dnr: KS.2025.975

Taxa för markupplåtelse och användning av offentlig platsmark

Beslut
Näringsutskottet beslutar
att bordlägga ärendet.

Ärendebeskrivning
Samhällsbyggnadsförvaltningens tjänsteskrivelse
Samhällsbyggnadsförvaltningen har under året arbetat med att ta fram en ny taxa för markupplåtelse. Detta arbete har fört med sig att flera andra dokument också behövt ses över, däribland de lokala ordningsföreskrif-terna för torghandel.
I samband med arbetet har även flera andra dokument påträffats som vävts in i taxan för att få det så enkelt som möjligt. Några har inte varit politiskt antagna men "Principer för markupplåtelser av offentlig plats i Värnamo kommun" och "Avgiftstaxa för torgplatser" är beslutade av kommunfullmäktige och behöver därför upphävas.
Anledningen till att taxan behöver revideras är att den gällande taxan inte är uppdaterad. Taxan är svårtolkad vilket kan göra att beslut blir orättvisa och ibland orimliga. Vissa typer av upplåtelser saknas dessutom helt i dagens gällande taxa, till exempel byggetableringar som inte är inhägnade. När det gäller uteserveringar har en separat taxa tagits fram för vinterperioden vilket underlättar för restauranger att ha kvar sin uteservering året runt. Priset under vinterhalvåret är lägre än under sommarhalvåret. Där-med anses uppdraget att underlätta för uteserveringar som samhällsbyggnadsnämnden fick av kommunfullmäktige 18 juni 2025, § 111, besvarat.
Under framtagandet av den nya taxan har inkomna ärenden från tidigare år kontrollerats mot den nya taxan för att säkerställa att den är rimlig. Detta finns redovisat i en presentation som redovisats nämnden.
Att ta fram en taxa som passar alla olika typer av markupplåtelser är omöjligt. I förslaget till ny taxa kommer Värnamodagarna drabbas av extrema kostnadsökningar. För att komma förbi det föreslås en permanent rabattering på 90% för Värnamodagarna markupplåtelse beslutas. Utan rabattsats, med den nya taxan, blir kostnaden för Värnamodagarna över 500 000 kronor. År 2025 debiterades evenemanget cirka 50 000 kronor. En nittioprocentig rabatt anses därmed befogad.

Forts.

Signature reference: f3dbedd6-619f-433d-95a5-92b0aac0fa17

NU § 5 (forts.)

I den nya taxan har i övrigt inga större förändringar gjorts när det kommer till kostnader. En max- och minitaxa har lagts till för byggetableringar, evenemang med inträde samt punkten övrigt. Taxan har stämts av med Värnamo City, kommunledningsförvaltningen och teknik- och fritidsförvaltningen.
Samhällsbyggnadsförvaltningen föreslår samhällsbyggnadsnämnden föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige besluta att anta den nya taxan och att den befintlig taxan därmed upphör att gälla.
Samhällsbyggnadsförvaltningen har inkommit med tjänsteskrivelse 10 november 2025.
Samhällsbyggnadsnämndens beslut 2025-12-10, § 195
Samhällsbyggnadsnämnden beslutar att föreslå kommunstyrelsen föreslå
kommunfullmäktige besluta
att anta föreslagen taxa för markupplåtelse och användning av offent-lig platsmark,
att tidigare taxa för markupplåtelse, antagen 26 mars 2020 §43 därmed upphör att gälla,
att tidigare avgiftstaxa för torgplatser, antagen 26 november 2009 §163 därmed upphör att gälla,
att Principer för markupplåtelse av offentlig plats i Värnamo kommun, antagna 26 mars 2015, Kf §66 upphävs,
att permanent rabattera Värnamodagarna kostnad för markupplåtelse med 90%, samt
att uppdraget till samhällsbyggnadsnämnden 18 juni 2025, Kf §111 att möjliggöra lättnader gällande serveringstider samt uteserveringar anses besvarat.

Förslag till beslut

Kommunledningsförvaltningen föreslår näringsutskottet besluta
att bordlägga ärendet

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse 2026-01-26
Kommunstyrelsens beslut 2026-01-20
Samhällsbyggnadsnämndens beslut 2025-12-10, § 195
Förslag på ändring Samhällsbyggnadsförvaltningens Taxaformarkupplåtelse

Signature reference: f3dbedd6-619f-433d-95a5-92b0aac0fa17

§ 6 Dnr: KS.2026.17

ROT-projekt Huvudbyggnad A, Finnvedens Gymnasium med partnering som arbetsform, Värnamo kommun

Beslut
Näringsutskottet beslutar
att notera informationen

Ärendebeskrivning
Finnvedens Gymnasium är Värnamo kommuns enda gymnasieskola. A-huset, som invigdes 1969, har genomgått flera större renoveringar och tillbyggnader under 1990-talet. Nu planeras en omfattande ombyggnation för att modernisera, anpassa och utveckla A-huset så att Barn- och utbildningsförvaltningen får ändamålsenliga lokaler som möter framtidens behov inom gymnasieskolan.

Projektet omfattar i första hand A-huset med tillhörande mark och parkeringsytor. Vid behov kan även evakueringslösningar samt åtgärder i angränsande byggnader och markområden ingå, om dessa påverkas av arbetet i A-huset. Det befintliga tillagningsköket inkluderas inte, då detta renoverades 2022. Matsalen återstår dock att rustas upp.

Genomförandet planeras som ett partneringprojekt, vilket innebär en totalentreprenad (ABT 06) i nära samverkan mellan byggherre, entreprenör och konsulter. Denna arbetsform väljs för att tidigt samla rätt kompetenser och säkerställa god ekonomisk styrning, då projektet bedöms som komplext och förknippat med många svårbedömda osäkerheter. Särskild hänsyn ska tas till byggnadens arkitektoniska och kulturhistoriska värden.

Forts.

Signature reference: f3dbedd6-619f-433d-95a5-92b0aac0fa17

NU § 6 (forts)

Partneringformen innebär bland annat att:

- Byggherren anlitar en partneringentreprenör.
- Upphandling kan ske på relativt öppna förutsättningar (“blanka papper”).
- Entreprenören involverar konsulter och underentreprenörer tidigt i projektet.
- Tiden för produktbestämning är längre än i traditionella entreprenader.
- Projektering sker med löpande kalkylarbete, först baserat på nyckeltal och senare på framtagna handlingar, vilket ger goda möjligheter att påverka projektets utformning.
- Den faktiska kostnaden följs kontinuerligt. ÄTA-arbeten hanteras i normal omfattning utan att behöva påverka ekonomin negativt.
- Materialval och utförande utvecklas successivt i dialog mellan alla parter.
- Samtliga relevanta kompetenser finns tillgängliga under hela projektets gång.

Arbetet med att ta fram upphandlingsdokument, utvärderingskriterier och entreprenadkontrakt pågår nu.

Signature reference: f3dbedd6-619f-433d-95a5-92b0aac0fa17

§ 7 Dnr:

Decimalen - Välfärdsbrott

Beslut
Näringsutskottet beslutar
att notera informationen

Ärendebeskrivning
Syftet med granskningen är att bedöma om de företag som Värnamo kommun kan komma att ha affärsrelationer med bedriver en seriös verksamhet, baserat på Ekobrottsmyndighetens checklista. Genom att identifiera risker och avvikelser ska granskningen ge kommunen en överblick över företagens status och fungera som underlag för hur framtida samarbeten bör hanteras.
Vad har granskats?
a) Ekonomiska villkor

Företagens årsredovisningar, inklusive balans- och resultaträkningar, kassaflödesanalyser och revisionsberättelser.
Nyckeltal som soliditet, likviditet, lönsamhet och skuldsättning.

b) Offentliga och rättsliga villkor

Eventuella rättsliga tvister eller domar genom domstolsregister och myndighetsdatabaser.
Informationen om företag och företrädare via öppna källor (hemsidor, adressregister m.m.).
Företrädarnas engagemang i andra bolag, särskilt om dessa förekommer i oseriösa sammanhang.

Urval

Företag som inte är kopplade till ADDA.
Företag kommunen har använt de senaste två åren.
Totalt 9 företag och föreningar granskades.

Resultat
Rödmarkering (2 bolag)

Bolag 1
Låg soliditet
En större betalningsanmärkning 2025
Verklig huvudman har tidigare varit verksam i riskbranscher

Bolag 2
Har försatts i konkurs

Forts.

Signature reference: f3dbedd6-619f-433d-95a5-92b0aac0fa17

NU § 7 (forts.)

Gulmarkering (7 bolag/stiftelser)
Flera företag har betalningsanmärkningar.
Några ingår i koncerner som fått offentlig kritik (dock inte de aktuella bolagen).
Ett eller flera bolag saknar registrerad verklig huvudman.
Företrädare med tidigare kopplingar till konkursdrabbade bolag.
Företrädare aktiva i riskbranscher och med många fordon registrerade på sig.

Slutsatser
Området är komplext, och bedömningarna är svåra att göra entydiga.
För att möjliggöra säkrare beslut behövs fler kompletterande pusselbitar och fortsatt analys.

Signature reference: f3dbedd6-619f-433d-95a5-92b0aac0fa17

§ 8 Dnr: KS.2025.948

Meddelande NU 2026-01-30

Beslut

Näringsutskottet beslutar
att lägga meddelandena till handlingarna

- Protokoll fört vid styrelsesammanträdet i Värnamo Näringsliv AB 24 november 2025

Signature reference: f3dbedd6-619f-433d-95a5-92b0aac0fa17

§ 9 Dnr:

Kanslichefen informerar

Beslut
Näringsutskottet beslutar
att notera informationen

Ärendebeskrivning
Kanslichefen lämnar information om i huvudsak följande punkter:

- Revidering av bolagsordningen och stadgarna för Business Gnosjöregionen.

På förekommande anledning har ett arbete med att revidera Business Gnosjöregion AB:S bolagsordning påbörjats. Arbetet utförs av kommunsekreterare, jurist och kanslichef i Värnamo kommun. Ett utkast till bolagsordning har arbetats fram och har gått ut till övriga kommuner för påsyn. Under arbetats gång har det uppmärksammats att även stadgarna för ideella föreningen Gnosjöregionens Näringslivsråd behöver revideras och detta arbete utförs parallellt.

- Västrabo

Processen med framtagande av avtal på affären mellan Brf Gröndahl och Värnamo Kommun är under framtagande. Ett första utkast har tagits fram och är nu under bearbetning. Värnamo kommun har anlitat Advokatbyrån Glimstedts i processen.

Signature reference: f3dbedd6-619f-433d-95a5-92b0aac0fa17

§ 10 Dnr:

Exploateringschefen informerar

Beslut
Näringsutskottet beslutar
att notera informationen.

Ärendebeskrivning
Exploateringschefen lämnar information om i huvudsak följande punkter:

- Näsudden

Processen fortgår för en försäljning

- Personalförändringar

Exploateringsingenjör slutat sin tjänst. Ersättaren har kommit

- Stomsjöplanen

- Bredasten etapp 4
- Nya polishuset – reservutfart
- Projektering påbörjad för gång- och cykelväg och vatten och avlopp till Hörle och anstalten. Byggnationen av anstalten beräknas startas 2027.
- Trafikplats ”Hörle”
- Utökad lovplikt nära gräns, så kallad grannemedgivande enligt Plan- och bygglagen.

Det är ny lagstiftning där man har lättat upp reglerna och inte kräver bygglov för vissa åtgärder där man som fastighetsägare kan lämna grannemedgivande.

Signature reference: f3dbedd6-619f-433d-95a5-92b0aac0fa17

§ 11 Dnr:

Inköpschefen informerar

Beslut
Näringsutskottet beslutar
att notera informationen.

Ärendebeskrivning
Inköpschefen lämnar information om i huvudsak följande punkter:

- Införande av utmaningsrätt tas upp i kommunstyrelsens sammanträde 3 februari 2026.
- Samordnad varudistribution

Ny aktör från och med 1 mars 2026, Måltidsfabriken AB

- Upphandling av återbruk av möbler sker under våren.

Signature reference: f3dbedd6-619f-433d-95a5-92b0aac0fa17

VÄRNAMO KOMMUN

Det här dokumentet är elektroniskt undertecknat av nedan parter.

Signed by: ANETTÉ MYRVOLD
Date: 2026-02-06 09:44:16
BankID refno: 019c321f-6a65-7645-995d-178a24e9d63c

Justerare: Anette Myrvold

Signed by: HÅKAN JOHANSSON
Date: 2026-02-06 14:38:20
BankID refno: 019c332c-8cad-78e5-acfb-49ad27569979

Ordförande: Håkan Johansson

Signature reference: f3dbedd6-619f-433d-95a5-92b0aac0fa17

Kopia/bekräftelse på e-signerat dokument.

Plats och tid:	Kommunfullmäktigesalen, kl 08:00-10.00
Beslutande:	Tobias Pettersson, ordförande (M) §§ 10-21 Mikael Karlsson (-) §§ 10-21
Övriga närvarande:	Ulf Svensson, kommundirektör §§ 10-21 Åsa Johansson, HR-chef §§ 10-21 Lena Wallberg, förhandlingschef §§ 10-21 Gudbrand Brun Bækken, HR-partner §§ 11,12 Johan Häll, HR-partner §§ 11,12 Åsa Hahn HR-partner § 13 Matilda Löfstrand § 14 Lovisa Berglund § 15
Utses att justera:	Mikael Karlsson (-)
Justeringens plats och tid:	Digital justering

Sekreterare: **Paragrafer: 10-21**

Hanna Andersson

Ordförande:

Tobias Pettersson

Justerare:

Mikael Karlsson (-)

ANSLAG/BEVIS

Justeringen har tillkännagivits genom anslag.

Nämnd/utskott:	Personalutskottet		
Sammanträdesdatum:	2026-02-04	**Paragrafer:**	**10-21**
Datum för anslags uppsättande:	2026-02-09	**Datum för anslags nedtagande:**	2026-03-02
Förvaringsplats för protokollet:	Förvaras digitalt på kommunledningsförvaltningen, Värnamo		

Underskrift:

Hanna Andersson

Signature reference: f491a43c-d36a-4720-aeb3-f988666c6394

§ 10

Val av justerare

Beslut
Personalutskottet beslutar
att utse Mikael Karlsson (-) att justera protokollet

Ärendebeskrivning
Personalutskottet ska utse justerare av protokollet, ordförande föreslår att Mikael Karlsson (-) utses till justerare.

Signature reference: f491a43c-d36a-4720-aeb3-f988666c6394

§ 11

HR-nyckeltal

Beslut
Personalutskottet beslutar
att notera informationen

Ärendebeskrivning
Personalutskottet får ta del av Värnamo kommuns HR-nyckeltal per 31 december 2025.

Signature reference: f491a43c-d36a-4720-aeb3-f988666c6394

§ 12

Sjukfrånvarostatistik

Beslut
Personalutskottet beslutar
att notera informationen

Ärendebeskrivning
HR-partner Gudbrand Brun Bækken redovisar Värnamo kommuns sjukfrånvarostatistik per 31 december 2025.

Signature reference: f491a43c-d36a-4720-aeb3-f988666c6394

§ 13

Uppföljning systematiskt arbetsmiljöarbete (SAM)

Beslut
Personalutskottet beslutar
att notera informationen

Ärendebeskrivning
Åsa Hahn redovisar uppföljningen av Värnamo kommuns arbete med systematisk arbetsmiljö (SAM)

Signature reference: f491a43c-d36a-4720-aeb3-f988666c6394

§ 14

Semesterväxling - Information

Beslut
Personalutskottet beslutar
att notera informationen

Ärendebeskrivning
Under 2025 infördes möjligheten för kommunens anställda att ansöka om semesterväxling. Syftet är att ge anställda i Värnamo kommun ytterligare ledig tid utöver ordinarie semesterdagarna genom att växla semesterdagstillägget mot extra lediga dagar. Hela det årliga semesterdagstillägget växlas till fyra eller fem lediga dagar. Matilda Löfstrand redovisar utfallet för löneförmånen semesterväxling.

Signature reference: f491a43c-d36a-4720-aeb3-f988666c6394

§ 15 Dnr: KS.2025.982

Rutiner chefsrekrytering

Beslut
Personalutskottet föreslår kommunstyrelsen besluta
att inte genomföra någon ändring i rutinen
att se uppdraget som slutredovisats

Ärendebeskrivning
Kommunfullmäktige beslutade i juni 2025 att ge kommunstyrelsen i uppdrag att se över befintliga rutiner för chefsrekrytering i syfte att erfarenhet och lämplighet ska väga tyngre än formella kvalifikationer. Uppdraget ska redovisas till kommunstyrelsen senast i mars 2026.
En genomgång av arbetet med chefsrekrytering har gjorts och denna utredning redovisas. Arbetet har behandlats av kommunens ledningsgrupp och det finns en gemensam slutsats:

Värnamo kommun har ett professionellt förhållningssätt till rekrytering och med den kompetensbaserade rekryteringsmetoden som grund ges förutsättningar för att anställa chefer som har de färdigheter och kompetenser som krävs i verksamheten. Detta innebär att vi redan i dag lägger stor vikt vid erfarenhet och personlig lämplighet. Att ändra något i metoden ses inte som lämpligt eller önskvärt då det skulle få en allt för stor påverkan på organisationen.
Kommunledningsförvaltningen föreslår med bakgrund av utredningen och redovisad slutsats att ingen ändring görs i rutinen för rekrytering. Personalutskottet beslutade 14 januari § 6
att ge HR-chefen i uppdrag att samverka förslaget.

Förslag till beslut
Kommunledningsförvaltningen föreslår att personalutskottet föreslår kommunstyrelsen besluta
att inte genomföra någon ändring i rutinen
att se uppdraget som slutredovisats

Beslut skickas till: kommunledningsförvaltningen

Signature reference: f491a43c-d36a-4720-aeb3-f988666c6394

§ 16 Dnr: KS.2026.10

Nya bestämmelser för omställningsstöd, pension och familjeskydd för förtroendevalda (OPF-KR 26)

Beslut
Personalutskottet föreslår att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta
att i enlighet med Sverige kommuner och Regioners styrelses besluta att anta bestämmelserna om omställningsstöd, pension och familjeskydd för förtroendevalda (OPF-KR 26) med tillhörande bilagor.

Ärendebeskrivning
SKR har skickat ur Uppgifter för cirkulärdatabasen 25:64 gällande OPF-KR 26. Av cirkuläret framgår att SKR:s styrelse den 19 december 2025 har antagit förslag till nya bestämmelser för omställningsstöd, pension och familjeskydd för förtroendevalda – OPF-KR 26. Reglerna gäller för uppdrag som för förtroendevalda valet 2026 eller senare och är indelade i fyra kapitel: inledande bestämmelser omställningsstöd, pensionsbestämmelser och familjeskydd.
Av cirkuläret framgår förslag till lokalt beslut.
Kommunstyrelsen har 2026-01-20, §18 beslutat att remittera ärendet till personalutskottet för yttrande senast den 10 mars.

Förslag till beslut
Kommunledningsförvaltningen föreslår personalutskottet besluta
att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta
att i enlighet med Sverige kommuner och Regioners styrelses beslut förslå kommunfullmäktig att anta bestämmelser om omställningsstöd, pension och familjeskydd för förtroendevalda (OPF-KR 26) med tillhörande bilagor.

Beslut skickas till: kommunledningsförvaltningen

Signature reference: f491a43c-d36a-4720-aeb3-f988666c6394

§ 17 Dnr: KS.2025.222

Skrivelse från tillgänglighetsrådet gällande ungdomar med funktionshindervariation

Beslut
Personalutskottet beslutar
att återemittera ärenden till HR-chefen

Ärendebeskrivning
Tillgänglighetsrådet har inkommit med en fråga till kommunstyrelsen om att utöka möjlighet att erbjuda ungdomar med funktionsvariationer feriearbete.
Kommunstyrelsen beslutade 2025-06-03 § 259 att uppdra åt barn- och utbildningsnämnden utreda behoven och komma med förslag på upplägg och organisation för att i större utsträckning än i dag möjliggöra för feriearbete för den aktuella målgruppen, samt att återkoppla till kommunstyrelsen senast den 1 december 2025. Barn och utbildningsnämnden har inkommit med ett svar som visar att ett mindre antal elever skulle kunna vara aktuella för feriearbete. Utredningen visar också att förberedelser för att tillsätta ferieplatser med elever från anpassad gymnasieskola skulle innebära behov av resurser i form av bedömning av stödbehov, möjlighet att bli erbjuden en tjänst, personal som stöttar upp, prova-på-dagar.
Barn- och utbildningsnämnden uppskattar att det på helårsbasis finns behov av en 20% tjänst motsvarande cirka 120 000 kronor per år. Kommunledningsförvaltningen ser behovet av en organisation kring dessa feriearbetare i syfte att mottagandet av feriearbetarna ska bli bra i de verksamheter som berörs. Att ta fram dessa platser för feriearbetare kräver mer arbetet än som idag görs för att hitta rätt, därför behöver detta samordnas. Bäst görs detta av barn- och utbildningsförvaltningen. Därför står kommunledningsförvaltningen bakom bedömningen att resurser behöver tillskjutas barn- och utbildningsförvaltningen om man väljer att erbjuda feriearbete specifikt till denna målgrupp.
Barn- och utbildningsförvaltningen har i sin utredning tagit fram att det rör sig om 4-5 platser per år. Dessa platser kan finansieras via ordinarie budget för feriearbete, dock innebär det att antalet platser inom ordinarie fereiarbete minskar med samma antal.
Personalutskottet har att ta ställning till om man vill prioritera fem platser till denna målgrupp samt hur finansieringen av resurser till barn- och utbildningsförvaltningen ska ske.
I det fall att detta ska kunna hanteras inför sommaren 2026 behöver beslut om antal platser tas på personalutskottets sammanträde i februari månad.

Signature reference: f491a43c-d36a-4720-aeb3-f988666c6394

§ 18 Dnr: KS.2025.803

Möjlighet till ett förlängt arbetsliv

Beslut
Personalutskottet beslutar
att notera informationen

Ärendebeskrivning
Kommunfullmäktige beslutade i juni 2025 att ge kommunstyrelsen i uppdrag att se över möjligheter och incitament för att förlänga arbetslivet för de som uppnått pensionsålder. Uppdraget ska redovisas till kommunstyrelsen senast i mars 2026.
För ett längre arbetsliv krävs flera åtgärder på både individ-, arbetsgivar- och samhällsnivå, med fokus på hälsosamma arbetsmiljöer, kompetensutveckling (mentorskap, livslångt lärande), flexibilitet (deltid, anpassade scheman) och att främja psykologisk trygghet, vilket möjliggör kunskapsöverföring och minskad belastning för äldre.

Kommunledningsförvaltningen föreslår med bakgrund av utredningen och redovisad slutsats fortsätta arbetet med att undersöka och utveckla fler verktyg för chefer att ge möjlighet till mer anpassade åtgärder på arbetsplats- och individnivå för att fler medarbetare ska orka och vilja arbeta längre, vilket är avgörande för både individens trygghet och Värnamo kommuns möjlighet att trygga kompetensförsörjningen.

Signature reference: f491a43c-d36a-4720-aeb3-f988666c6394

§ 19 Dnr: KS.2025.802

Undantag från heltidsanställning

Beslut
Personalutskottet beslutar
att bordlägga ärendet

Ärendebeskrivning
Kommunstyrelsen har i budget 2026 fått i uppdrag att flytta ansvaret för beslut kring undantag från heltidsanställning från HR-avdelningen till ansvarig chef. Uppdraget ska redovisas till kommunstyrelsen senast i mars 2026.
Det kan konstateras att det i nuvarande riktlinje inte finns möjligheter till undantag. Uppdraget kommer därför innebära att ta fram ett förslag där ansvarig chef kan besluta om möjlighet till undantag. Efter dialog i kommunens ledningsgrupp är förslaget att beslut om undantag läggs på förvaltningschef. Förvaltningscheferna vill på det sättet skapa en samsyn inom förvaltningarna kring i vilka sammanhang ett undantag är aktuellt. Detta kommer också ge ett stöd i införandet av bemanningshandboken på omsorgsförvaltningen.
I samband med arbetet med detta uppdrag har också konstaterats att det finns ett behov av att ,se över riktlinjen. Bakgrund till det och förslag på hantering redovisas i bifogad utredning.
Kommunens ledningsgrupp ställer sig bakom det förslaget.

Förslag till beslut
Kommunledningsförvaltningen förslår personalutskottet besluta
att ge HR-chefen i uppdrag att samverkan förslaget och därefter återkomma till kommunstyrelsen
att föreslå kommunstyrelsen att besluta
att undantag från anställning på heltid kan beslutas av förvaltningschef
att ge HR-chefen i uppdrag att se över riktlinjen för Heltid enligt förslag.
att med detta anse uppdraget slutredovisat.

Signature reference: f491a43c-d36a-4720-aeb3-f988666c6394

§ 20

HR-chefen informerar

Beslut

Personalutskottet beslutar
att notera informationen

Ärendebeskrivning

HR-chefen lämnar i huvudsak följande information:

- Information om rekrytering av ekonomichef
- Introduktion kommundirektör

Signature reference: f491a43c-d36a-4720-aeb3-f988666c6394

§ 21

Övrigt

Beslut
Inga övriga ärenden togs upp. Därför utgår ärendet.

Signature reference: f491a43c-d36a-4720-aeb3-f988666c6394

VÄRNAMO KOMMUN

Det här dokumentet är elektroniskt undertecknat av nedan parter.

Signed by: Tobias Stig Samuel Pettersson
Date: 2026-02-09 10:59:43
BankID refno: 019c41d7-9f1d-72ce-938a-ac0c4593cb80

Ordförnade : Tobias Pettersson

Signed by: Eric Mikael Karlsson
Date: 2026-02-09 09:20:33
BankID refno: 019c417c-c748-7f5e-a63e-527be4e8c2c1

Kommunstyrelseordförande: Mikael Karlsson

Signature reference: f491a43c-d36a-4720-aeb3-f988666c6394

Kopia/bekräftelse på e-signerat dokument.

Meddelanden till kommunstyrelsen den 17 februari

Ärendebeskrivning

Kommunledningsförvaltningen har sammanställt nedan lista med inkommen information till kommunstyrelsen:

- SKR:s inbjudan till EU- och internationella dagen 2026
- Teknik- och fritidsnämndens beslut den 27 januari 2026 § 37 angående information om yttrande från Länsstyrelsen gällande vattentjänstplan för Värnamo kommun med tillhörande handlingar.

tisdag 2026-01-27 13:00
Inkommande mail

Till: Kontaktcenter <kontaktcenter@varnamo.se>
Från: noreply@skr.se
Skickat: 13:00

Inbjudan till EU- och internationella dagen 2026

Sveriges Kommuner och Regioner

Evenemang från SKR

För vidarebefordran till förtroendevalda eller tjänstepersoner i kommun eller region som har ett intresse för EU- och internationella frågor.

EU- och internationella dagen 2026

Datum: 11 mars 2026.
Tid: Kl. 9.30-16.00 (registrering och kaffe från 9.00).
Plats: Sveriges Kommuner och Regioner, Hornsgatan 20, lokal Torget.
Kostnad: 1500 kr ex. moms.
Sista anmälningsdag: 20 februari 2026.
Målgrupp: Förtroendevalda eller tjänstepersoner i kommun eller region som har ett intresse för EU- och internationella frågor.

För mer information om program och anmälan: EU- och internationella dagen 2026

Onsdagen den 11 mars 2026 anordnar Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) en heldag för dig som är förtroendevald eller tjänsteperson i kommun eller region och har ett intresse för EU- och internationella frågor.

SKR:s EU- och internationella dag är ett populärt och årligt återkommande evenemang där du har möjlighet att ta del av aktuella EU- och internationella frågor som berör din kommun eller region, diskutera globala och lokala utmaningar och utbyta erfarenheter med kollegor. Huvudtemat för årets konferens är Demokrati i en osäker omvärld och framtidens EU.

I en samtid som på många sätt präglas av osäkerhet och när Sverige nu går in i ett valår påminns vi särskilt om hur demokratiska värderingar utmanas av krig, desinformation och auktoritära tendenser. EU rustar för att möta nya

säkerhetspolitiska utmaningar samtidigt som den nya långtidsbudgeten förhandlas. Sällan har internationella samarbeten och det lokala deltagandet varit lika viktigt som idag.

Varmt välkommen!

EU- och Internationella sektionen
Avdelningen för ekonomi och styrning

Sveriges Kommuner och Regioner

För frågor och mer information, kontakta SKR:s kontaktcenter:
info@skr.se 08-452 70 00
Läs mer om hur vi behandlar personuppgifter

§ 37 Dnr: TFN.2023.409

Information om yttrande från Länsstyrelsen gällande Vattentjänstplan för Värnamo kommun

Beslut
Teknik- och fritidsnämnden beslutar
att lämna informationen till kommunstyrelsen.

Ärendebeskrivning
Vattentjänstplan för Värnamo kommun är aktuell för samråd. Några yttranden har inkommit, bland annat från Länsstyrelsen Jönköpings län, som inkom med yttrande 13 januari 2026. Länsstyrelsen påtalar bland annat att Värnamo kommun inte har tydliga motiveringar kring de ställningstaganden kommunen gjort om att inga områden bedöms aktuella att klassificeras som utbyggnadsområden. Områdena i fråga är Hamra, Nästa, Fänestad, Drömminge och Vret.

Länsstyrelsen skriver gällande Hamra:
”Länsstyrelsen noterar att Hamra som tidigare beslutats ska ingå i verksamhetsområde för allmänt avlopp, samt budgeterats för anslutning till detsamma, inte längre bedöms som utbyggnadsområde. Bedömningen av risk för avloppspåverkan på recipient (vattenförekomsterna Draven samt Lillån) är enligt uppgift gjord utifrån Länsstyrelsens GIS-stöd för prövning och tillsyn av små avlopp. Den bedömning som uppges i vattentjänstplanen kan ifrågasättas enligt Länsstyrelsens mening.”

Förslag till beslut
Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta
att lämna informationen till kommunstyrelsen.

Beslutsunderlag
- Tjänsteskrivelse daterad 20260119
- Yttrande över remiss vattentjänstplan Länsstyrelsen Jönköpings län
- Vattentjänstplan samrådshandling 2025

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

Teknik- och fritidsförvaltningen | Teknik- och fritidsnämnden | Dnr: TFN.2023.409

Tjänsteskrivelse - Information om yttrande från Länsstyrelsen gällande Vattentjänstplan för Värnamo kommun

Ärendebeskrivning

Vattentjänstplan för Värnamo kommun är aktuell för samråd. Några yttranden har inkommit, bland annat från Länsstyrelsen Jönköpings län, som inkom med yttrande 13 januari 2026.

Länsstyrelsen påtalar bland annat att Värnamo kommun inte har tydliga motiveringar kring de ställningstaganden kommunen gjort om att inga områden bedöms aktuella att klassificeras som utbyggnadsområden. Områdena i fråga är Hamra, Nästa, Fänestad, Drömminge och Vret.

Länsstyrelsen skriver gällande Hamra:
”Länsstyrelsen noterar att Hamra som tidigare beslutats ska ingå i verksamhetsområde för allmänt avlopp, samt budgeterats för anslutning till detsamma, inte längre bedöms som utbyggnadsområde. Bedömningen av risk för avloppspåverkan på recipient (vattenförekomsterna Draven samt Lillån) är enligt uppgift gjord utifrån Länsstyrelsens GIS-stöd för prövning och tillsyn av små avlopp. Den bedömning som uppges i vattentjänstplanen kan ifrågasättas enligt Länsstyrelsens mening.”

Beslutsförslag

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att lämna informationen till kommunstyrelsen.

Antti Vähäkari
Avdelningschef VA

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

Beslutsunderlag

- Yttrande över remiss vattentjänstplan Länsstyrelsen Jönköpings län
- Vattentjänstplan samrådshandling 2025

Länsstyrelsen
Jönköpings län

Teknik- och fritidsförvaltningen
Värnamo kommun
tekniska@varnamo.se

Yttrande över vattentjänstplan för Värnamo kommun

Sammanfattning

Länsstyrelsen bedömer att vattentjänstplanen i huvudsak tar upp alla nödvändiga delar för att uppfylla kraven enligt lag om allmänna vattentjänster (LAV). Länsstyrelsen anser att det är bra att vattentjänstplanen är tänkt att ingå som en egen del i en övergripande VA-plan. I de delar som rör tänkbara utbyggnadsområden för allmänt VA är dock vattentjänstplanen på en allt för övergripande nivå för att det ska tydligt framgå hur en långsiktigt hållbar VA-försörjning ska upprätthållas.

Vattentjänstplanen behöver på sikt utvecklas så att det, tillsammans med övriga delar av VA-planen, tydligare framgår hur Värnamo kommun avser att verka för att miljökvalitetsnormerna för ytvatten ska kunna följas.

Allmänt

Den 1 januari 2023 inträdde ändringar i lagen om allmänna vattentjänster (LAV). En av ändringarna är att kommunerna ska ha en aktuell vattentjänstplan som ska tillämpas efter den 31 december 2023. Vattentjänstplanen ska dessförinnan samrådas och beslutas i kommunfullmäktige. Vattentjänstplanen ska visa:

-hur kommunen långsiktigt planerar för att tillgodose behovet av allmänna vattentjänster

-vilka åtgärder som ska vidtas för att de allmänna VA-anläggningarna ska fungera vid skyfall

Kommunen ska samråda med berörda fastighetsägare och myndigheter och ställa ut förslaget till granskning innan den antar

eller ändrar en vattentjänstplan och ta hänsyn till de synpunkter som framkommer vid samrådet och granskningen.

Synpunkter

Länsstyrelsen bedömer att det inledande kapitlet på ett bra sätt förtydligar vattentjänstplanens förhållande till VA-planeringen i stort i kommunen. Det är tydligt att Svenskt Vattens vägledning om vattentjänstplan har legat till grund för arbetet.

I det andra kapitlet ges en bra beskrivning av kommunens urval och bedömningsgrunder för de områden som kan vara i behov av allmänna vattentjänster. Länsstyrelsen saknar dock helt hur de olika områden bedömts i detalj. Det saknas även tydliga motiveringar kring de ställningstaganden kommunen gjort om att inga områden bedöms aktuella att klassificeras som utbyggnadsområden. Detta sammantaget anser Länsstyrelsen är en allvarlig brist. Värnamo kommuns VA-plan från 2018 ingår inte i samrådets omfattning men Länsstyrelsen har till viss del använt den som stöd för granskningen och förståelsen av vattentjänstplanen. Följande bebyggelseområden väcker särskilt intresse kring hur kommunen motiverat sitt ställningstagande:

- Länsstyrelsen noterar att **Hamra** som tidigare beslutats ska ingå i verksamhetsområde för allmänt avlopp, samt budgeterats för anslutning till detsamma, inte längre bedöms som utbyggnadsområde. Bedömningen av risk för avloppspåverkan på recipient (vattenförekomsterna Draven samt Lillån) är enligt uppgift gjord utifrån Länsstyrelsens GIS-stöd för prövning och tillsyn av små avlopp. Den bedömning som uppges i vattentjänstplanen kan ifrågasättas enligt Länsstyrelsens mening.

- I området **Nästa** uppges de enskilda avloppsanläggningarna ha inventerats samt åtgärdats omkring år 2020. Enligt Länsstyrelsens kännedom ska de enskilda avloppsanläggningar som bedömts som bristfälliga i området **Nästa** inte vara åtgärdade med hänsyn till att området planerades att ingå i verksamhetsområde för allmänt VA. Enligt VA-planen från år 2018 inventerades avloppsanläggningarna i området **Nästa** år 2014.

- **Fänestad**, **Drömminge** och **Vret** har getts medelhöga prioriteringspoäng i bedömningen av behov. Områdena är av en inte obetydlig storlek i antal bostadsfastigheter, eller att det planeras för fler bostäder. För recipienterna till respektive

områdena har det noterats stor risk eller risk för fosforbelastning från de enskilda avloppen. De enskilda avloppen i **Fänestad** ska dessutom enligt uppgift ha inventerats och i stor utsträckning ha åtgärdats 2014, samtidigt som det enligt vattentjänstplanen ska finnas indikationer på att området inte kan tillgodose behovet av VA-tjänster på ett tillfredsställande sätt med enskilda anläggningar.

Vattentjänstplanen är tänkt att vara en del av Värnamo kommuns VA-plan i stort. Länsstyrelsen anser därför att den behöver anpassas även med hänsyn till vattenförvaltningens åtgärdsprogram. Utöver att motiveringar och ställningstaganden saknas för de undersökta områdena med samlad bebyggelse, så framgår det inte om Värnamo kommun avser att vidta några åtgärder kopplat till de undersökta bebyggelseområdena för att miljökvalitetsnormerna för yt- och grundvatten ska kunna följas.

Kapitel 3 beskriver en bra analys av potentiella risker relaterade till skyfall för de allmänna Va-anläggningarna. Det finns en allmän problematik vid höga flöden för flera områden kring Lagan och Storån vilket med fördel kan tas med i vattentjänstplanen för att ge en bättre helhetsbild.

Det saknas ett förtydligande om årlig sannolikhet (eller statistisk återkomsttid) för regnhändelser som ska ligga till grund för dimensionering av nya dagvattenledningar. Ett exempel (och förslag) är att använda Svenskt Vatten P110, s 42.

Det saknas ett förtydligande av vilken typ av regnhändelse kommunen klassar som ett skyfall. Detta kan till exempel vara SMHI:s definition om minst 50mm på en timme eller 1 mm på en minut.

Länsstyrelsen anser att kapitlet om långsiktig planering av den allmänna VA-försörjningen till viss del är inaktuell. Planen kan uppdateras för att beskriva nuläget bättre kring Hindsen som reservvattentäkt till Ljusseveka.

De som medverkat i yttrandet

Beslutet har fattats av enhetschef Caroline Svensson med miljöskyddshandläggare Robert Karlsson som föredragande.

Kopia internt

Charlotte Andersson - Enheten för ekologisk hållbarhet,
Sara Andersson – Beredskapsenheten,
Anne-Catrin Almer och Tobias Haag – Vattenenheten.

VÄRNAMO KOMMUN

Reglemente
Policy
Plan
Åtgärdsplan
Riktlinje

Vattentjänstplan

Reglemente
Kommunala beslut som utöver kommunallag och andra författningar styr och reglerar kommunala verksamheter. Innefattar Nämndreglementen, Delegeringsordningar, Bolagsordningar, Ägardirektiv, Föreskrifter, Kommunala taxor och avgifter.

Policy
Anger principer och värdegrundsbaserat förhållningssätt och tjänar som vägledning inom det aktuella området.

Plan
Beskriver strategier för arbetet med utvecklingen av Värnamo som kommun, och utvecklingsarbete inom kommunens organisation.

Åtgärdsplan
Anger konkreta åtgärder, tidsramar och ansvar.

Riktlinje
Beskriver hur förvaltning bedriver den befintliga verksamheten, eller ett visst område, så att den bedrivs effektivt och med god kvalitet.

Fastställd av: Xxxxx
Datum: 20xx-xx-xx, § xxx
Dokumentet gäller från: 20xx-xx-xx
Dokumentet gäller för: Kommunstyrelsen och kommunens nämnder och utskott
Dokumentansvarig: Här fyller du i titel på ansvarig på förvaltningen, tex förvaltningschef**,** Här fylls enhet i av systemet

Innehåll

Vattentjänstplan 1
1. Inledning 4
1.1 Bakgrund och syfte 4
1.2 Innehåll 4
1.3 Arbetssätt 5
1.4 Förutsättningar 6
2. VA-utbyggnad 8
2.1 Identifiering av VA-planområden 9
2.2 Bedömning av behov och möjligheter 10
2.3. Klassificering av VA-planområden 11
2.4 VA-planområden 13
2.5 Områden med enskilt VA 16
2.6 VA-bevakningsområden 17
2.7 VA-utredningsområden 19
2.8 VA-utbyggnadsområden 21
3. Skyfall 22
3.1 Generellt 22
3.2 Skyfallskartering 22
3.3 Identifierade VA-anläggningar där risk för översvämning föreligger 25
3.4 Ansvar för skyfall 28
4. Långsiktig planering av kommunens allmänna VA-försörjning 30
5. Bedömning av betydande miljöpåverkan 32
Referenser 33

1. Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

Den lagändring i Lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (LAV) som trädde i kraft 1 januari 2023 innebar bland annat att alla kommuner i Sverige ska ta fram en vattentjänstplan under 2023.

Huvudsyftet med vattentjänstplanen är att ge förutsättningar för en god planering av Värnamo kommuns skyldigheter att ordna allmänna vattentjänster samt att ge berörda möjlighet till insyn och deltagande i processen. Innehållet redovisas i avsnitt 1.2 nedan. Arbetet resulterar sammanfattningsvis i att:

- identifierade VA-planområden kategoriseras som enskilt VA-område, VA-bevakningsområde, VA-utredningsområde eller VA-utbyggnadsområde,
- risker för den allmänna VA-anläggningen som följd av skyfall identifieras och åtgärder föreslås,
- långsiktig planering för behov och åtgärder gällande förbättring av den allmänna VA-anläggningen tydliggörs
- undersökning genomförs om vattentjänstplanen kan antas medföra betydande miljöpåverkan

Vattentjänstplanen blir ett tillägg till kommunens VA-plan. Vattentjänstplanen ska visa hur kommunen ska förse kommuninvånarna med VA-tjänster under ett längre tidsperspektiv.

Vattentjänstplanen ska fungera som ett styrande dokument och vara en hjälp i prioritering och utveckling av nya bebyggelseområden samt befintliga områden. Planen kommer även att vara ett stöd i den översiktliga planeringen, detaljplaneringen samt bygglovsprocessen för att kunna avgöra om verksamheter och bebyggelse är lämpligt inom ett visst område.

Målgrupp för vattentjänstplanen är Värnamo kommuns invånare samt politiker och tjänstepersoner.

1.2 Innehåll

Vattentjänstplanen ska enligt §6b i LAV innehålla

”kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. En vattentjänstplan ska också innehålla kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna va-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall”.

1.2.1 Långsiktig planering av kommunens VA-utbyggnad

Vattentjänstplanen innehåller kommunens långsiktiga bedömning av behovet av nya verksamhetsområden (VA-utbyggnadsplan).

Ändringen i LAV innebär bland annat en ökad flexibilitet för kommunerna. Vid bedömningen gällande om det finns behov av allmänt verksamhetsområde för VA ska särskild hänsyn tas de till lokala förutsättningarna att tillgodose VA-försörjningen med en godtagbar enskild anläggning med hänsyn till människors hälsa och miljön. Bedömningen i kapitel 2 tar därför hänsyn till både möjligheterna

att ansluta området till allmänt VA med överföringsledning men även förutsättningarna för att lösa VA-försörjningen med enskilda anläggningar.

Ovan nämnda bedömningskrav innebär potentiellt en ökad utredningsbörda för kommunen då flera områden med enskilda lösningar behöver utredas i syfte att bestämma om de enskilda anläggningarna uppfyller lagkraven.

1.2.2 Skyfall

Vattentjänstplanen innehåller också en redogörelse för kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna VA-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning som uppkommer vid skyfall. Befintlig skyfallskartering (Sweco, 2023), som upprättats parallellt med vattentjänstplanen, har använts som underlag för att studera påverkan på allmänna VA-anläggningar i Värnamo kommun till följd av skyfall (se kapitel 3). Resultatet av denna samt tillhörande riskkartering och åtgärdsplanering kommer att mynna ut i en kommunal översvämningsplan. Målsättningen med översvämningsplanen är att ta fram ett planeringsunderlag och en handlingsplan för översvämningshanteringen i kommunen. Detta inkluderar bl.a. risker och åtgärder kopplade till allmänna VA-anläggningar.

1.2.3 Långsiktig planering av kommunens allmänna VA-försörjning

Den långsiktiga planeringen av kommunens allmänna VA-försörjning ska omfatta en kortfattad beskrivning av större förändringar, till exempel en ny vattentäkt, nya verk eller planerad sammanslagning av flera försörjningsområden. Löpande planering för exempelvis förnyelse och beredskap omnämns men redovisas inte i detalj (se kapitel 4).

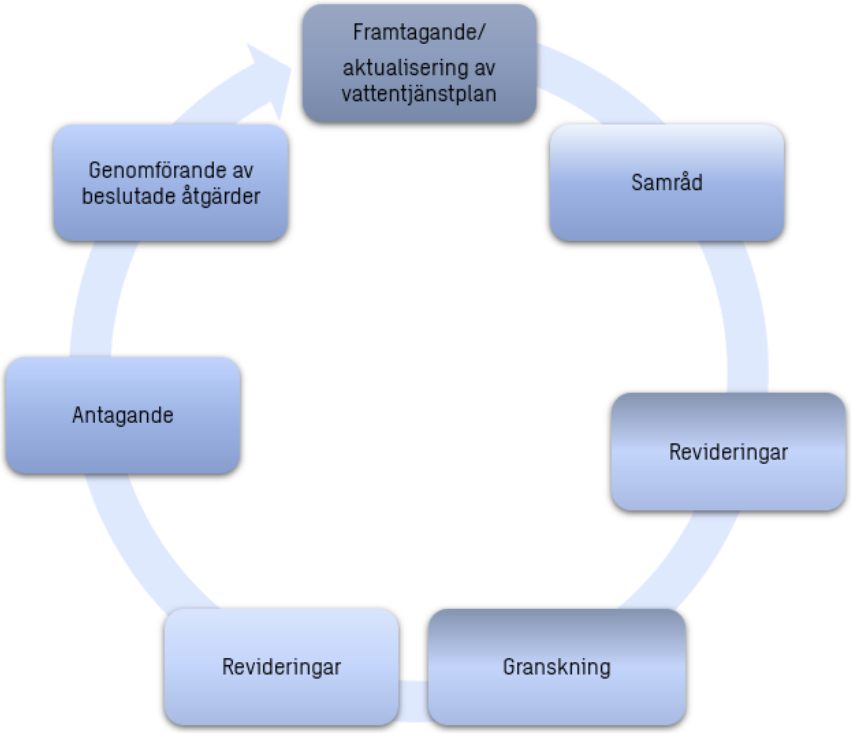
1.2.4 Undersökning av behov av strategisk miljöbedömning

Enligt 6 kap. miljöbalken ska en strategisk miljöbedömning göras för planer som kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Huruvida en vattentjänstplan kan antas medföra betydande miljöpåverkan avgörs genom en undersökning i enlighet med kraven i miljöbalken kapitel 6 samt miljöbedömningsförordningen. Undersökningen gällande betydande miljöpåverkan för denna vattentjänstplan redovisas i kapitel 5.

1.3 Arbetssätt

Figur 1 nedan illustrerar de processteg som ingår i arbetet att ta fram/aktualisera en vattentjänstplan. En viktig framgångsfaktor är att skapa en rullande process där identifierade åtgärder planeras och genomförs kontinuerligt.

Vattentjänstplanen ska samrådas och granskas. Kommunen ska enligt §6 c LAV på lämpligt sätt och i skälig omfattning samråda med de fastighetsägare och myndigheter som kan antas ha ett väsentligt intresse av planen samt ställa ut ett förslag till vattentjänstplan för granskning under minst 4 veckor. Hur hänsyn tas till inkomna synpunkter ska också redovisas.

Figur 1. Schematisk illustration över processen att ta fram en vattentjänstplan.

1.3.1 Uppdatering och revidering

Framtagandet av en vattentjänstplan ska inte ses som en engångsinsats utan som en rullande process (se Figur 1). Planen är inte bindande, men ska enligt LAV antas av kommunfullmäktige som också, minst vart fjärde år, ska pröva om vattentjänstplanen är aktuell med hänsyn till behovet av allmänna vattentjänster (Regeringen, 2023). Eftersom syftet med vattentjänstplanen är att redovisa den långsiktiga planeringen av vattentjänster och påverkan på dessa vid skyfall behöver uppföljning och revideringar av planen ske kontinuerligt när behov av vattentjänsterna förändras samt när skyddsåtgärder mot påverkan från skyfall och översvämning vidtas och/eller behov av åtgärder omprövas (om de inte får avsedd effekt eller när ny kunskap uppkommer).

I Värnamo är det VA-avdelningen som ansvarar för att driva arbetet gällande aktualisering. Som ansvarig för VA-avdelningen är VA-chefen huvudansvarig för att samordna detta arbete.

1.4 Förutsättningar

1.4.1 Översiktsplan

En viktig utgångspunkt för vattentjänstplanen är kommunens översiktsplan, som vägleder beslut om mark- och vattenanvändning.

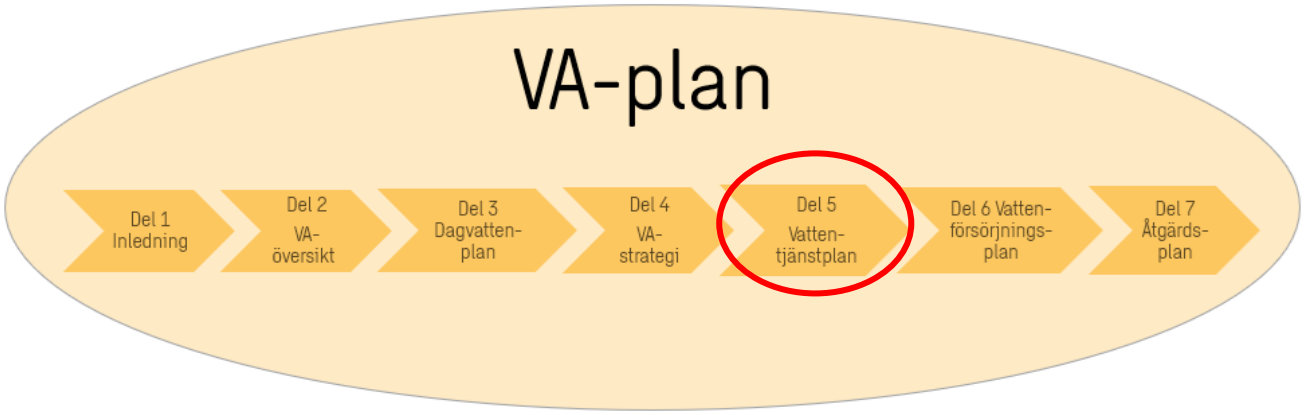
Arbete med en ny kommunal översiktsplan pågår. Gällande översiktsplan för Värnamo kommun antogs av kommunfullmäktige 2019 och inkluderar strategier för att bl.a. uppnå en långsiktigt hållbar teknisk försörjning samt en klimatanpassad kommun. En viktig del i att skapa en attraktiv och hållbar bebyggelseutveckling är att säkerställa en god vatten- och avloppsförsörjning, både i tätorter och på landsbygden. Strategin att använda naturmiljön som en resurs bidrar också till att skapa en hållbar dagvatten- och skyfallshantering.

1.4.2 Befintlig strategisk VA-planering

Nu gällande VA-plan antogs 2018 och består av fyra delar:

- Inledning
- VA-översikt
- VA-dagvattenhantering
- VA-strategi

Arbete med revidering av VA-planen pågår parallellt med framtagande av denna vattentjänstplan, vilken avses bli den femte delen. Vattenförsörjningsplanen kommer också att integreras under VA-planparaplyet. Dessutom kommer en separat heltäckande åtgärdsplan för hela VA-planen att adderas (se Figur 2 nedan). De delar som behandlar utbyggnad av det allmänna verksamhetsområdet i den befintliga VA-planen har aktualiserats och har istället flyttats till föreliggande vattentjänstplan. Därmed kommer dessa delar att utgå ur VA-planens övriga delar.

Figur 2. Vattentjänstplanen är en del av kommunens VA-plan. VA-planen innehåller flera olika dokument, som i sin helhet omfattar hela kommunens planering för vatten- och avloppsförsörjning.

2. VA-utbyggnad

Det är 6 § Lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (LAV) som reglerar kommunens skyldighet att förse ett område med allmänna vattentjänster. Lagtexten från § 6 LAV lyder som följer:

6 § Om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, ska kommunen

1. bestämma det verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas, och

2. se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän va-anläggning.

Vid bedömningen av behovet enligt första stycket ska särskild hänsyn tas till förutsättningarna att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön.

Enligt 6 § LAV, har kommunen ett ansvar att ordna vattentjänster (dricks- och/eller avloppsvatten) för bebyggelse som tillsammans bildar ett större sammanhang, om risk för människors hälsa eller miljön föreligger. Vid bedömningen av behovet ska särskild hänsyn tas till förutsättningarna att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Om en gemensam anläggning kan svara för områdets behov av vattentjänster finns inget behov av förändrad VA-försörjning för tillfället och därmed saknas stöd i 6 § LAV om att införliva området i verksamhetsområdet. Detta kan dock ändras om förutsättningarna för området förändras eller om avtal om anslutning mellan kommunen och föreningen skulle upphöra. Förhållandet kan också ändras om föreningen önskar upphöra eller upplöses av annan orsak.

Eftersom kommunens samhällsbyggnadsprocess går hand i hand med planering av VA-försörjning är det viktigt att skapa förutsättningar för ett ökat handlingsutrymme genom att i god tid identifiera potentiella § 6-områden och skapa en långsiktig plan för VA-utbyggnaden. Utan en plan för detta riskerar kommunen att ställas inför förelägganden från länsstyrelsen enligt 51 § LAV om att inrätta allmänna vattentjänster i områden där avsikten inte varit att bygga ut allmänt VA eller att göra det vid ett senare tillfälle. Då minskar kommunens kontroll över VA-taxans utveckling. En god VA-planering är därför kommunens möjlighet att påverka i vilken ordning olika områden ska anslutas till den allmänna VA-försörjningen.

I denna del av vattentjänstplanen som handlar om VA-utbyggnad presenteras en bedömning av områden som i dag ligger utanför verksamhetsområdet för allmän VA-försörjning i Värnamo och som har eller kan komma att få ett behov av att lösa försörjningen av dricksvatten eller spillvatten i ett större sammanhang men även områden som bedöms klara behovet med enskilda VA-anläggningar.

2.1 Identifiering av VA-planområden

Fastigheter inom verksamhetsområde för allmän VA-försörjning tillhör kommunalt VA-område. Fastigheter i mycket gles bebyggelse, utanför allmänt verksamhetsområde, tillhör enskilt VA-område. Mellan dessa två ytterligheter finns områden med tät bebyggelse där det är enskild VA-försörjning idag.

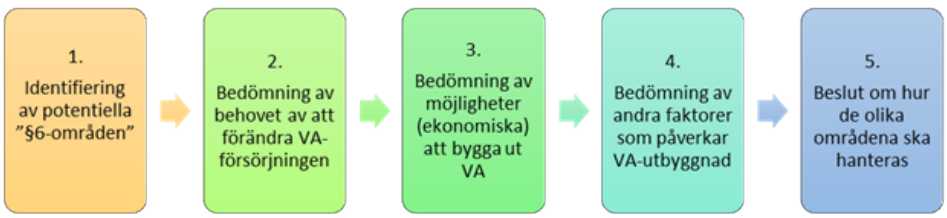
I denna del av vattentjänstplanen identifieras områden som skulle kunna utgöra så kallade ”större sammanhang”. Dessa områden benämns vidare som VA-planområden. I VA-planområden kan det finnas grund för att tillämpa 6 § LAV.

Det finns otydligheter i lagen kring vad som krävs för att bebyggelse ska utgöra ett så kallat större sammanhang. I förarbetena till lagen nämns 20–30 hushåll medan rättspraxis visar att så få som 8 hushåll kan utgöra ett större sammanhang. Hur många fastigheter som behöver vara berörda är framför allt beroende av hur starkt hälsoskyddsbehovet gör sig gällande eller kan förväntas komma att göra det. Enligt praxis behövs det åtminstone en viss samlad bebyggelse av 20–30 fastigheter som underlag för en allmän VA-anläggning. En utbyggnad av en befintlig eller planerad anläggning kan dock ske för betydligt färre fastigheter. Om bebyggelsen på en fastighet är av större omfattning så kan det minska det antal fastigheter som krävs. I praxis har till och med enstaka fastigheter i närheten av ett befintligt verksamhetsområde ansetts planmässigt och i övrigt ha ett så nära samband med bebyggelsen inom verksamhetsområdet att fastigheternas VA-frågor skulle lösas i det större sammanhanget med denna bebyggelse (prop 2005/6:78 s 42).

Gällande avstånd mellan husen anger rättspraxis i ett fall att 300 meter var för långt för att utgöra del av större sammanhang medan ett annat fall visade att 150–200 m var applicerbart.

VA-planområden i Värnamo utgörs av områden som består av bebyggelsegrupper som uppfyller följande kriterier; 20 bostadshus eller fler med ett avstånd om 200 meter eller mindre mellan husen. Försörjningen av dricksvatten och omhändertagandet av spillvatten sker med enskilda anläggningar. De enskilda anläggningarna kan vara brunnar och avloppsanläggningar för enstaka hushåll eller gemensamt för grupper av hushåll. Om en grupp fastigheter har gått samman och bildat en förening eller gemensamhetsanläggning för samtliga eller vissa fastigheter i ett område har den gemensamma anläggningens kapacitet att svara för områdets behov bedömts. Initialt genomförandes en GIS-analys för områden med 10 hus eller fler med ett avstånd om maximalt 200 meter mellan husen i syfte att lokalisera eventuella klusterområden som riskerar att påverka en känslig recipient. Dessa områden beskrivs i bilaga 3.

I Figur 3 beskrivs den arbetsgång som använts vid bedömning av identifierade VA-planområden.

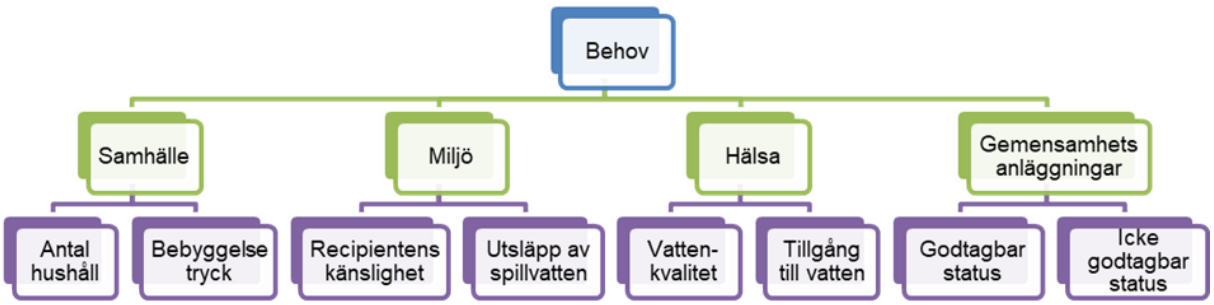

Figur 3. Arbetsgång för bedömning av VA-planområden

2.2 Bedömning av behov och möjligheter

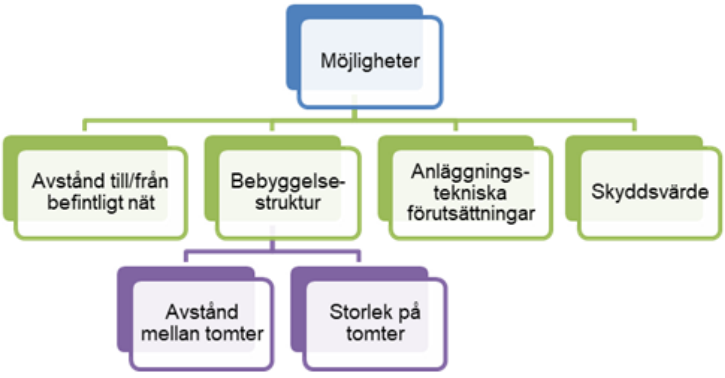
De områden som utgör VA-planområden bedöms med avseende på flera kriterier som tillsammans bildar områdets ”behov av en förändrad vattenförsörjning eller avloppshantering”. Detta görs för att tydligt kunna redovisa vilka områden som är mest angelägna att arbeta med. Det ger också en grund för prioritering av eventuell anslutning till allmän VA-försörjning eller andra förbättrande åtgärder. Klassningen av VA-planområdena görs utifrån en kvalitativ bedömning av olika kriterier som sedan inarbetas i en bedömningsmodell. Kriterier avseende behovet visar hur angeläget det är att ett område får en förändrad VA-försörjning, se Figur 4. Låga grundvattennivåer på grund av perioder av torka är en aspekt som är svårt att dra några slutsatser kring avseende vilka geografiska områden som kan vara i riskzonen. Detta eftersom problematiken kan vara avhängd vilken typ av brunn som föreligger men även beroende på storleken av det vattenmagasin som nyttjas.

Värnamo kommun har inte kännedom om sammanhängande områden i kommunen som är särskilt utsatta vid långvarig torka och åtföljande låga grundvattennivåer.

Figur 4. Kriterier för bedömning av behov av förändrad vattenförsörjning och avloppshantering.

Kriterier avseende möjligheten att ordna VA-försörjning indikerar hur kostsamt det är att ansluta ett område till allmän VA-försörjning genom överföringsledningar till den befintliga allmänna VA-anläggningen, se Figur 5

Figur 5. Kriterier för bedömning av möjligheter till förändrad vattenförsörjning eller avloppshantering.

Med utgångspunkt i VA-planområdenas behov, möjlighet och ytterligare påverkansfaktorer kategoriseras områdena som ett av alternativen i Figur 7. Eftersom bedömningen görs utifrån tillgängliga underlag behöver dessa uppdateras när ytterligare underlag framkommer eller då förutsättningarna förändras.

Med den möjlighet som är förknippad med VA-utbyggnad i olika områden, tillsammans med den del som utgör bedömning av behov, kan, som ovan nämnt, ett resonemang föras kring prioriteringsordning och takten för VA-utbyggnad. I det här fallet analyseras möjligheten för anslutning till allmänt VA via överföringsledning till den befintliga allmänna VA-anläggningen. Syftet med denna bedömning är inte att ta fram en kostnad för VA-anslutning av respektive område utan att visa bilden bakom kostnaden, dvs i vilka aspekter är möjligheten för VA-anslutning god och var är möjligheterna mer utmanande.

För mer information om bedömningsmodellen och parametrar se bilaga 2.

2.3. Klassificering av VA-planområden

Genom att följa ovanstående arbetssätt har identifierade VA-planområden bedömts och klassificerats (kap 2.3.1 - 2.3.4 nedan).

Behovet i Värnamo kommun har bedömts utifrån en viktning mellan de olika kriterierna samhälle, hälsa och miljö där hälsa har viktats ner något då kännedomen om dessa parameter är lägre. Då hälsoparametern är en viktig del i behovsbedömningen gjordes en känslighetsanalys av resultatet där samtliga parametrar gavs samma vikt. Resultatet av detta var att behovet minskades i samtliga områden. Med hänsyn till utfallet av känslighetsanalysen har viktningen mellan parametrarna i bedömningen av områdenas behov därför satts till följande:

- Samhälle 36%,
- Hälsa 27%
- Miljö 36%.

Vidare har fritidsboende ansetts ha en lägre påverkan och behov jämfört med permanentboende och därav har fritidsboende viktats ner till att utgöra halv påverkan jämfört med permanentboende (Fritidsboende 50% permanentboende 100%).

Parametrarna som representerar möjlighet till utbyggnad består av:

- längd på överföring till befintligt nät
- bebyggelsestruktur i området
- anläggningstekniska förutsättningar

De parametrarna kopplat till möjlighet har som har tagits med i bedömningen har viktats följande:

- längd på överföringsledning till befintligt nät 33%
- bebyggelsestruktur 33%
- anläggningstekniska förutsättningar 33%.

Figur 6. Beskrivning av de olika kategorierna för VA-planområden.

2.3.1 Enskilt VA-område

Ett enskilt VA-område är ett område med en sådan karaktär att godtagbart omhändertagande av avlopp och tjänligt dricksvatten bedöms kunna lösas genom enskilda VA-anläggningar idag så väl som i framtiden. I områden med enskilt VA är det varje fastighetsägares alternativt VA-förenings ansvar att försörjningen av dricksvatten och omhändertagandet av spillvatten och dagvatten fungerar tillfredsställande.

2.3.2 VA-bevakningsområde

Ett VA-bevakningsområde är ett område som idag har enskild VA-försörjning och som, utifrån den information kommunen har, fungerar tillfredsställande idag. Om bebyggelsen skulle utökas eller förändras är det dock inte självklart att vatten- och avloppsituationen kommer att fungera tillfredställande.

Kommunen bör därför bevaka till exempel antalet tillkommande bygglov eller förändring i nyttjande av bebyggelsen. När ett bevakningsområde förändras kan det klassas om till VA-utredningsområde eller VA-utbyggnadsområde.

2.3.3 VA-utredningsområde

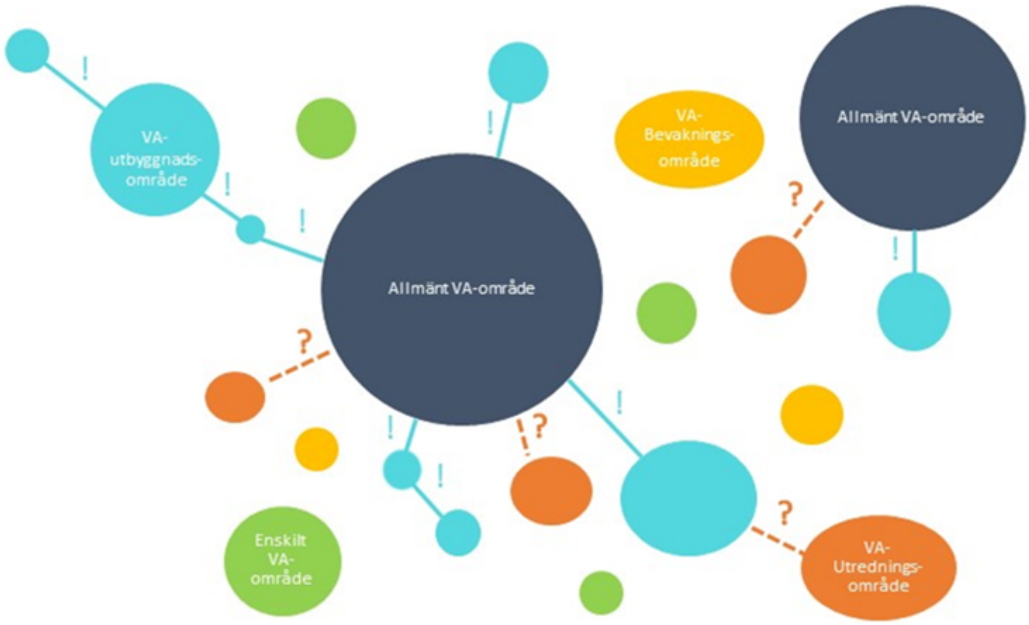
I områden som klassas som VA-utredningsområde finns osäkra parametrar som behöver utredas vidare innan beslut kan fattas kring hur området ska kategoriseras. Det kan bero på stora osäkerheter kopplat till behovet av förändrad VA-försörjning. Det kan även bero på att möjligheten till anslutning med överföringsledning är mycket låg vilket gör att alternativa lösningar behöver utredas vidare.

VA-utredningsområde är ett temporärt tillstånd. När utredningen är utförd klassificeras området till VA-utbyggnadsområde, VA-bevakningsområde eller enskilt VA-område. Att en utredning görs innebär inte per automatik att en allmän VA-utbyggnad blir aktuell.

2.3.4 VA-utbyggnadsområde

Ett VA-utbyggnadsområde är ett område som idag har enskild VA-försörjning men som har behov av en förändrad VA-struktur. Hela eller delar av VA-utbyggnadsområdet planeras att införlivas i verksamhetsområde för allmänna dricks- och/eller spillvattentjänster.

För VA-utbyggnadsområdet bör även behovet av allmänt dagvatten utredas. Behovsutredningen ska grundas i 6 § LAV och identifiera huruvida det föreligger ett behov av allmän dagvattenhantering ur miljö – eller hälsoperspektiv.

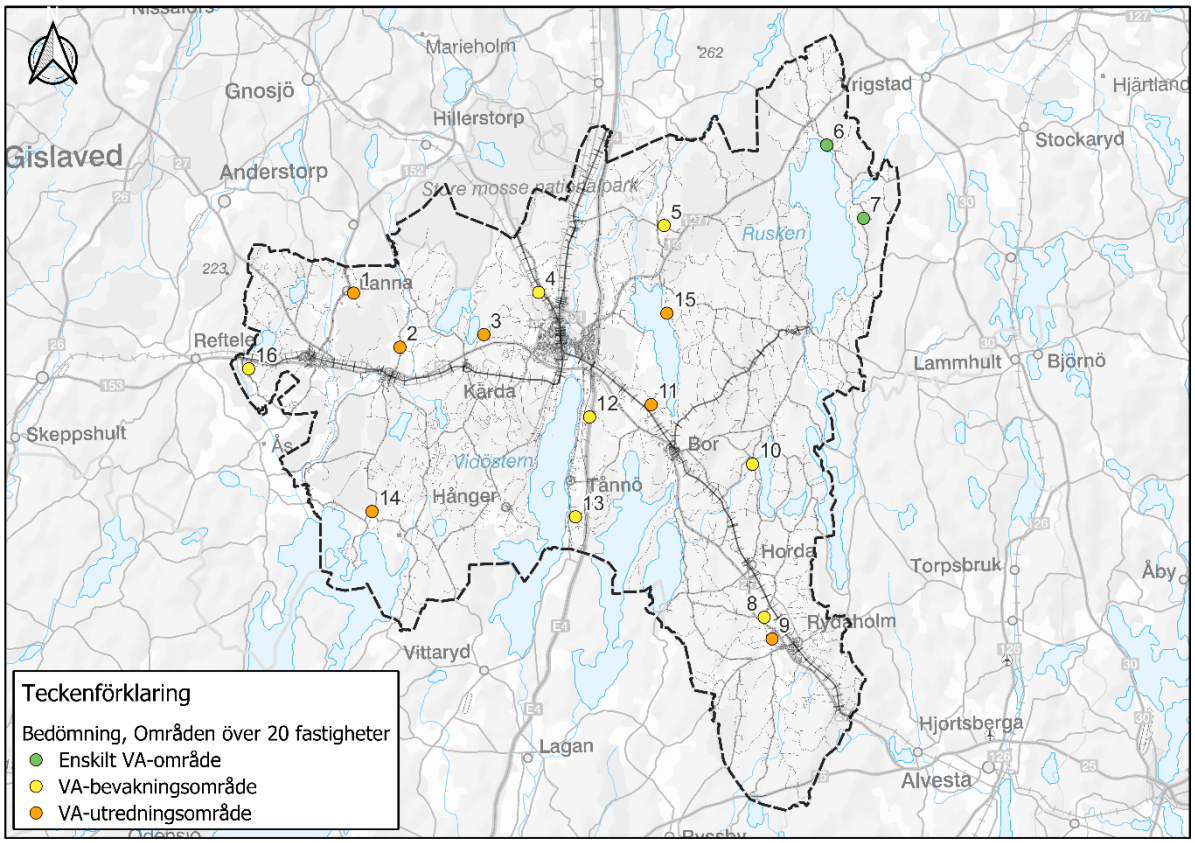

Figur 7 Schematisk figur över de fyra olika områdestyperna och verksamhetsområde för VA.

2.4 VA-planområden

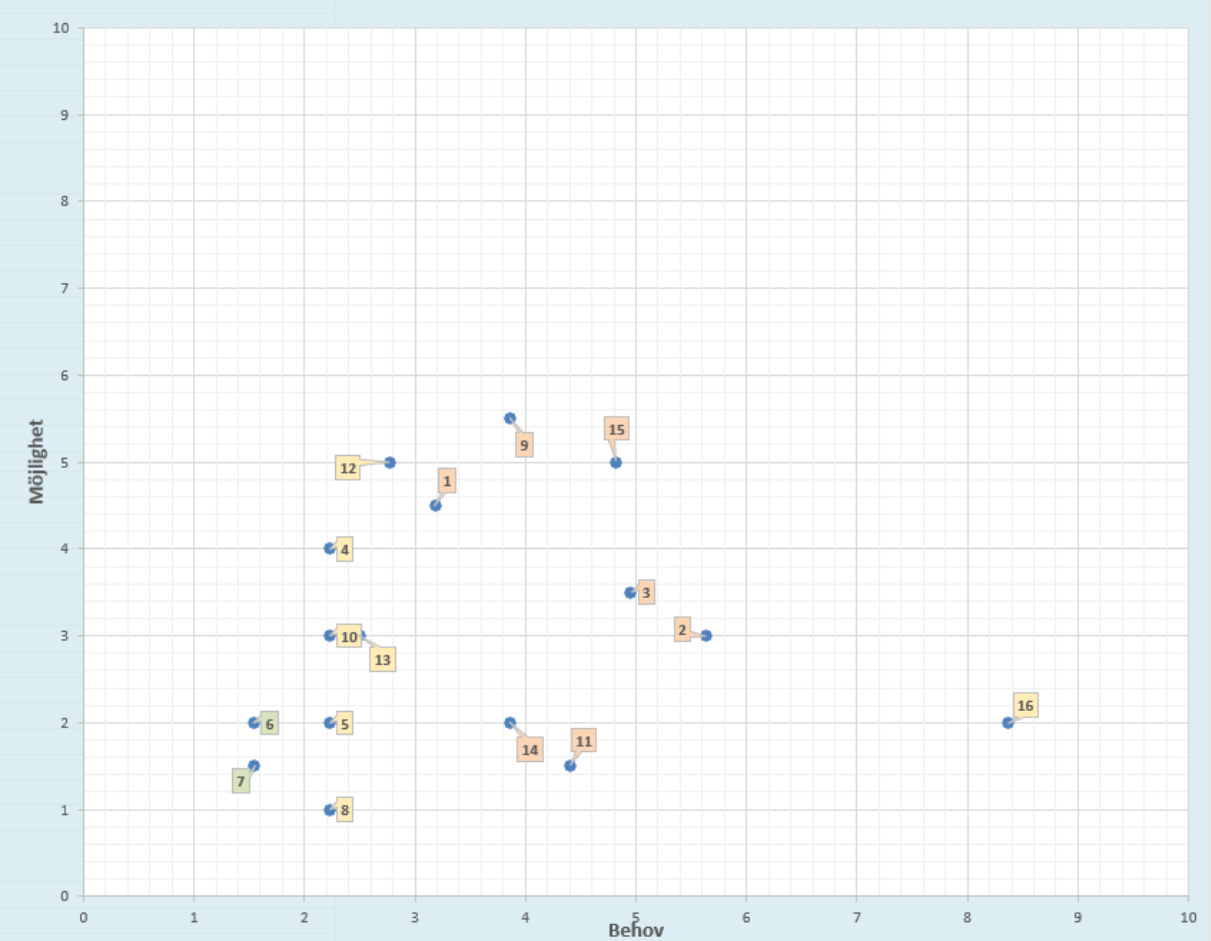
2.4.1 Identifierade VA-planområden

I Figur 8 nedan redovisas vilka VA-planområden som identifierats genom tidigare beskriven GIS-analys och som utvärderats enligt arbetsgången genom urval med 20 bostadshus med maximalt 200 meter emellan. Notera att VA-planområdenas utbredning inte är likställt med eventuellt verksamhetsområdes utbredning. Vilka fastigheter som bör ingå fastställs i efterföljande behovsutredning där man går ner på mer detaljerad nivå över området.

Figur 8. Lokalisering och resulterande bedömning av VA-planområden. Grönmarkerade områden utgör områden för enskilt VA, gula områden utgör bevakningsområden och orangea områden utgör utredningsområden

Behovet av och möjligheten till en förändrad VA-försörjning i kommunens VA-planområden sammanfattas i Figur 9 och Figur 10. Behovet har analyserats utifrån den viktning mellan behovskriterierna som beskrivs i kap 2.2.

Figur 9. Resultat med viktning samhälle 36%, miljö 36% och hälsa 27%.

Resultatsammanställning			
Allmänt		Behov	Möjligheter
Område nr.	Namn	Prioriteringspoäng (1-10)	Prioriteringspoäng (1-10)
1	Lanna södra	3,2	4,5
2	Fänestad	5,6	3,0
3	Nästa	5,0	3,5
4	Torp västra	2,2	4,0
5	Fryele östra	2,2	2,0
6	Gåeryd	1,5	2,0
7	Svensbygd	1,5	1,5
8	Upplid	2,2	1,0
9	Rydaholm/Nederled	3,9	5,5
10	Värmeshult/Långshult	2,2	3,0
11	Drömminge	4,4	1,5
12	Hjälshammar by	2,8	5,0
13	Rolstorp	2,5	3,0
14	Hjälmaryd	3,9	2,0
15	Vret	4,8	5,0
16	Hamra	8,4	2,0

Figur 10. Bedömning av respektive områdes behov och möjlighet till förändrad VA-försörjning.

2.5 Områden med enskilt VA

Enskilt VA-område		
Nr	*Namn*	*Kommentar*
6	Gåeryd	Området har lågt bebyggelsetryck och består av 34 bostäder varav ungefär hälften utgörs av permanentboende. Bostäderna i området förses med enskilda vattentjänster inom den egna fastigheten. Utsläppsgraden från de enskilda avloppen i området bedöms som låg och de enskilda avloppsanläggningarna är inventerade ca år 2021–2022. Enligt Länsstyrelsernas GIS-stöd för planering och tillsyn av små avlopp föreligger det ingen risk för påverkan av fosfor från området. En mindre del av området är beläget inom 500 m från badplats. Recipient för området är sjön Rusken som enligt VISS har måttlig ekologisk status. Bedömningen baseras på att vattenförekomsten är påverkad av flödesförändringar. Enligt GIS stödet finns en viss risk för påverkan på enskilda vattentäkter i en del av området men det finns uppgifter om detta. Skulle det inkomma information om påverkan kan områdets behov förändras.
7	Svensbygd	Området har lågt bebyggelsetryck och består av 23 bostäder varav majoriteten består av fritidsboende. Det finns förening för vatten och

		avlopp i området men dessa kan inte försörja hela området med vattentjänster. Utsläppsgraden från de enskilda avloppen i området är låg och de enskilda avloppsanläggningarna inventerades år 2021–2022. Enligt Länsstyrelsernas GIS-stöd för planering och tillsyn av små avlopp föreligger det ingen risk för påverkan av fosfor från området. Området ligger inom 100 meter från sjön Rusken som är recipient för området. Enligt VISS har Rusken måttlig ekologisk status. Bedömningen baseras på att vattenförekomsten är påverkad av flödesförändringar. Enligt GIS stödet finns en viss risk för påverkan på enskilda vattentäkter i en del av området men det finns uppgifter om detta. Skulle det inkomma information om påverkan kan områdets behov förändras.

2.6 VA-bevakningsområden

VA-bevakningsområde		
Nr	*Namn*	*Kommentar*
4	Torp västra	Området har lågt bebyggelsetryck och består av 26 bostäder varav samtliga utgörs av permanentboende. Bostäderna i området förses med enskilda vattentjänster inom den egna fastigheten. De enskilda avloppen inventerades ca år 2020. Enligt Länsstyrelsernas GIS-stöd för planering och tillsyn av små avlopp föreligger det ingen risk för påverkan av fosfor från området. Recipient för området är Lagan, som enligt VISS har måttlig ekologisk status. Bedömningen baseras på att vattenförekomsten är påverkad av konnektivitetsförändringar och flödesförändringar. Enligt GIS-stödet finns det indikationer på risk för påverkan på dricksvattenkvaliteten i området, vilket bör bevakas.
5	Fryele östra	Området har lågt bebyggelsetryck och består 21 bostäder varav samtliga utgörs av permanentboende. Bostäderna i området förses med enskilda vattentjänster inom den egna fastigheten. De enskilda avloppen inventerades ca år 2020–2021 varpå flertalet anläggningar åtgärdades. Enligt Länsstyrelsernas GIS-stöd för planering och tillsyn av små avlopp föreligger det ingen risk för påverkan av fosfor från området. Recipient för området är Härån som enligt VISS har måttlig ekologisk status. Bedömningen baseras på att vattenförekomsten är påverkad av konnektivitetsförändringar. Enligt GIS-stödet finns det indikationer på risk för påverkan på dricksvattenkvaliteten i området, vilket bör bevakas.
8	Upplid	Området har lågt bebyggelsetryck och består av 26 bostäder varav majoriteten utgörs av permanentboende. Bostäderna i området förses med enskilda vattentjänster inom den egna fastigheten. Vissa avloppsanläggningar inventerades nyligen, resterande ska ske i närtid.

		Enligt Länsstyrelsernas GIS-stöd för planering och tillsyn av små avlopp föreligger det ingen risk för påverkan av fosfor från området. Området ligger i två olika delavriningsområde där recipient för den nordöstra delen är Lången och recipient för den sydvästra delen är Fyllesjön. Enligt viss har Lången god ekologisk status. Statusen i Fyllesjön är inte klassad. Enligt GIS-stödet finns det indikationer på risk för påverkan på dricksvattenkvaliteten i området, vilket bör bevakas. Vidare bör även resultat av fortsatt inventering i området bevakas.
10	Värmeshult/Långshult	Området har lågt bebyggelsetryck och består av 32 bostäder varav majoriteten utgörs av permanentboende. Bostäderna i området förses med enskilda vattentjänster inom den egna fastigheten. De enskilda avloppsanläggningarna inventerades år 2016. Enligt Länsstyrelsernas GIS-stöd för planering och tillsyn av små avlopp föreligger det ingen risk för påverkan av fosfor från området. Recipient för området är Lången som enligt VISS har god ekologisk status. Enligt GIS-stödet finns det indikationer på risk för påverkan på dricksvattenkvaliteten i området, vilket bör bevakas.
12	Hjälshammar by	Området har lågt bebyggelsetryck och består 27 bostäder varav majoriteten utgörs av permanentboende. Bostäderna i området förses med enskilda vattentjänster inom den egna fastigheten. De enskilda avloppsanläggningarna i området inventerades år 2019. Enligt Länsstyrelsernas GIS-stöd för planering och tillsyn av små avlopp föreligger det ingen risk för påverkan av fosfor från området. Recipient för området är sjön Vidöstern som enligt VISS har måttlig ekologisk status. Den sammanvägda ekologiska statusen för vattenförekomsten är klassad till måttlig med avseende på fisk och morfologiska förändringar och kontinuitet, växtplankton och bottenfauna. Enligt GIS-stödet finns det finns indikationer på risk för påverkan på dricksvattenkvaliteten i området, vilket bör bevakas.
13	Rolstorp	Området består av 20 bostäder varav majoriteten utgörs av permanentboende. I anslutning till området finns ett visst bebyggelsetryck. Bostäderna i området förses med enskilda vattentjänster inom den egna fastigheten. Det finns nya enskilda avloppsanläggningar i området. Enligt Länsstyrelsernas GIS-stöd för planering och tillsyn av små avlopp föreligger det ingen risk för påverkan av fosfor från området. Recipient för området är sjön Vidöstern som enligt VISS har måttlig ekologisk status. Den sammanvägda ekologiska statusen för vattenförekomsten är klassad till måttlig med avseende på fisk och morfologiska förändringar och kontinuitet, växtplankton och bottenfauna. Enligt GIS-stödet föreligger det en liten risk för påverkan på dricksvattenkvaliteten. Området bör bevakas med avseende på förändrat bebyggelsetryck.

16	Hamra	Området har ett lågt bebyggelsetryck och består av 43 bostäder varav samtliga utgörs av permanentboende. Bostäderna i området förses med enskilda vattentjänster inom den egna fastigheten. Området har tidigare ingått i verksamhetsområdet för spillvatten. Den 24 april 2025 beslutade kommunfullmäktige i Värnamos kommun om inskränkning av verksamhetsområde för spillvatten i området. Enligt Länsstyrelsernas GIS-stöd för planering och tillsyn av små avlopp föreligger det risk för fosforbelastning från små avlopp från området. Recipient för området är sjön Draven som enligt VISS har måttlig ekologisk status. Bedömningen baseras på att vattenförekomsten är påverkad av övergödning. Draven utgör även Natura 2000-område samt naturreservat. Enligt GIS-stödet finns det indikationer på risk för påverkan på dricksvattenkvaliteten i området. I SGU:s kartdatabas över vattentillgång i mindre magasin redovisas risk för låg möjlighet till vattenuttag i området. Området bör bevakas med avseende på förändrat behov av allmänna vattentjänster.

2.7 VA-utredningsområden

VA-utredningsområde		
Nr	*Namn*	*Kommentar*
1	Lanna Södra	Området har lågt bebyggelsetryck och består av 33 bostäder varav samtliga utgörs av permanentboende. Bostäderna i området förses med kommunalt vatten. Avlopp hanteras enskilt inom den egna fastigheten. Enligt Länsstyrelsernas GIS-stöd för planering och tillsyn av små avlopp föreligger det en stor risk för påverkan på specifikt vatten inom en mindre del av området. För övriga delar bedöms det inte finnas någon risk för påverkan på specifikt vatten. Recipient för området är Havridaån som enligt VISS har måttlig ekologisk status med avseende på övergödning. Bedömningen baseras även på att vattenförekomsten är påverkad av konnektivitetsförändringar, morfologiska förändringar och flödesförändringar. Det finns indikationer på att området inte kan tillgodose behovet av avlopp med enskilda anläggningar på ett tillfredställande sätt. Områdets påverkan på recipienten bör utredas vidare.
2	Fänestad	Området har ett lågt bebyggelsetryck och består av 38 bostäder varav samtliga utgörs av permanentboende. Bostäderna i området förses med enskilda vattentjänster inom den egna fastigheten. De enskilda avloppen inventerades ca år 2014. Enligt Länsstyrelsernas GIS-stöd för planering och tillsyn av små avlopp föreligger det risk för fosforbelastning från små avlopp från området. Recipienten för området är Storån som enligt VISS har god ekologisk status.

		Enligt GIS-stödet finns det finns indikationer på risk för påverkan på dricksvattenkvaliteten i området. I SGU:s kartdatabas över vattentillgång i mindre magasin redovisas risk för låg möjlighet till vattenuttag i området. Det finns indikationer på att området inte kan tillgodose behovet av vatten och avlopp med enskilda anläggningar på ett tillfredställande sätt. Områdets behov av allmänna vattentjänster bör utredas vidare.
3	Nästa	Området har ett visst bebyggelsetryck och består av 40 bostäder varav majoriteten utgörs av permanentboende. Bostäderna i området förses med enskilda vattentjänster inom den egna fastigheten. Utsläppsgraden från de enskilda avloppen i området är låg och de enskilda avloppsanläggningarna är inventerade och åtgärdade ca år 2020. Enligt Länsstyrelsernas GIS-stöd för planering och tillsyn av små avlopp föreligger det stor risk för fosforbelastning från små avlopp från området. Recipient för området är Nästasjön, som enligt VISS har måttlig ekologisk status. Ingen betydande påverkanskälla har identifierats. Enligt GIS-stödet finns det indikationer på risk för påverkan på dricksvattenkvaliteten i området. Det finns indikationer på att området inte kan tillgodose behovet av vatten och avlopp med enskilda anläggningar på ett tillfredställande sätt. Områdets behov av allmänna vattentjänster bör utredas vidare.
9	Rydaholm/Nederled	Området har lågt bebyggelsetryck och består av 22 bostäder varav majoriteten utgörs av permanentboende. Flera hushåll inom området är ansluta till den allmänna anläggningen för vatten och spillvatten. Resterande bostäder i området förses med enskilda vattentjänster inom den egna fastigheten. Enligt Länsstyrelsernas GIS-stöd för planering och tillsyn av små avlopp föreligger det stor risk för fosforbelastning från små avlopp från området. Recipient för området är Helge å som enligt VISS har måttlig ekologisk status. Den sammanvägda ekologiska statusen klassas till måttlig med avseende på fisk och hydromorfologi samt näringsämnen. Enligt GIS-stödet finns det finns indikationer på risk för påverkan på dricksvattenkvaliteten i området samt stor risk för påverkan av allmän grundvattentäkt i en del av området. Området är beläget inom yttre skyddszon för Rydaholms vattenskyddsområde. Det finns indikationer på att området inte kan tillgodose behovet av vatten och avlopp med enskilda anläggningar på ett tillfredställande sätt. Områdets behov av allmänna vattentjänster bör utredas vidare.
11	Drömminge	Området har lågt bebyggelsetryck och består av 37 bostäder varav samtliga utgörs av permanentboende. De enskilda avloppen i området är inte inventerade varpå utsläppsgraden från de enskilda avloppen i området är okänd. Enligt Länsstyrelsernas GIS-stöd för planering och tillsyn av små avlopp föreligger det stor risk för fosforbelastning från små avlopp från en del av området och risk i resterande del. Recipient för området är sjön Flåren som enligt VISS har måttlig ekologisk status.

		Den sammanvägda ekologiska statusen baseras på växtplankton samt morfologiska förändringar och kontinuitet. Enligt GIS-stödet finns det finns indikationer på risk för påverkan på dricksvattenkvaliteten i området. Det behöver utredas vidare om enskilda vatten och avloppsanläggningar kan godtas med hänsyn till människor hälsa och miljön.
14	Hjälmaryd	Området har lågt bebyggelsetryck och består av 21 bostäder varav hälften utgörs av permanentboende. Bostäderna i området förses med enskilda vattentjänster inom den egna fastigheten. De enskilda avloppsanläggningarna i området inventerades år 2022 och åtgärder pågår. Enligt Länsstyrelsernas GIS-stöd för planering och tillsyn av små avlopp föreligger det risk för fosforbelastning från små avlopp i området. Recipient för området är sjön Bolmen som enligt VISS har måttlig ekologisk status. Den sammanvägda ekologiska statusen klassas till måttlig med tillförlitlighet 2 på grund av växtplankton och bottenfauna. Enligt GIS-stödet finns det finns indikationer på risk för påverkan på dricksvattenkvaliteten i området. Det behöver utredas vidare om enskilda vatten och avloppsanläggningar kan godtas med hänsyn till människor hälsa och miljön.
15	Vret	Området har högt bebyggelsetryck och planeras för ett högre antal bostäder. Idag finns det 20 bostäder inom området varav samtliga förväntas utgöras av permanentboende. För befintliga bostäder kan stora delar av området anslutas till befintlig vatten- och avloppsförening med tillfredsställande vattenkvalitet och avloppsrening. Det finns lokala föreskrifter för att inte infiltrera avloppsvatten närmare recipient än 200m. De enskilda avloppsanläggningarna i området inventerades år 2022. Enligt Länsstyrelsernas GIS-stöd för planering och tillsyn av små avlopp föreligger det stor risk för fosforbelastning från små avlopp i området. Recipient för området är sjön Hindsen som enligt VISS har god ekologisk status. Hindsen utgör reservvattentäkt för Värnamo. Det finns inga indikationer på bristande dricksvattenkvalitet i området. Området kommer utökas med fler bostäder och är beläget nära Hindsen. Påverkan från den ökade exploateringen i området samt områdets påverkan på recipienten bör utredas.

2.8 VA-utbyggnadsområden

Det har inte lokaliserats några VA-utbyggnadsområden i Värnamo kommun inom ramen för denna vattentjänstplan.

3. Skyfall

Enligt §6b i LAV ska:

”*en vattentjänstplan innehålla en redogörelse för kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna VA-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning som uppkommer vid skyfall*”.

Bedömningen ska omfatta alla allmänna vattentjänster (dricksvatten, spillvatten och dagvatten) och avgränsas till endast skyfall och omfattar inte andra klimatrelaterade händelser. Varken i LAV eller dess förarbeten förekommer det någon närmare definition av skyfall än ”intensiv korttidsnederbörd”. Därmed finns en flexibilitet för kommunen själv att bedöma vilket regn som används som utgångspunkt i åtgärdsanalysen.

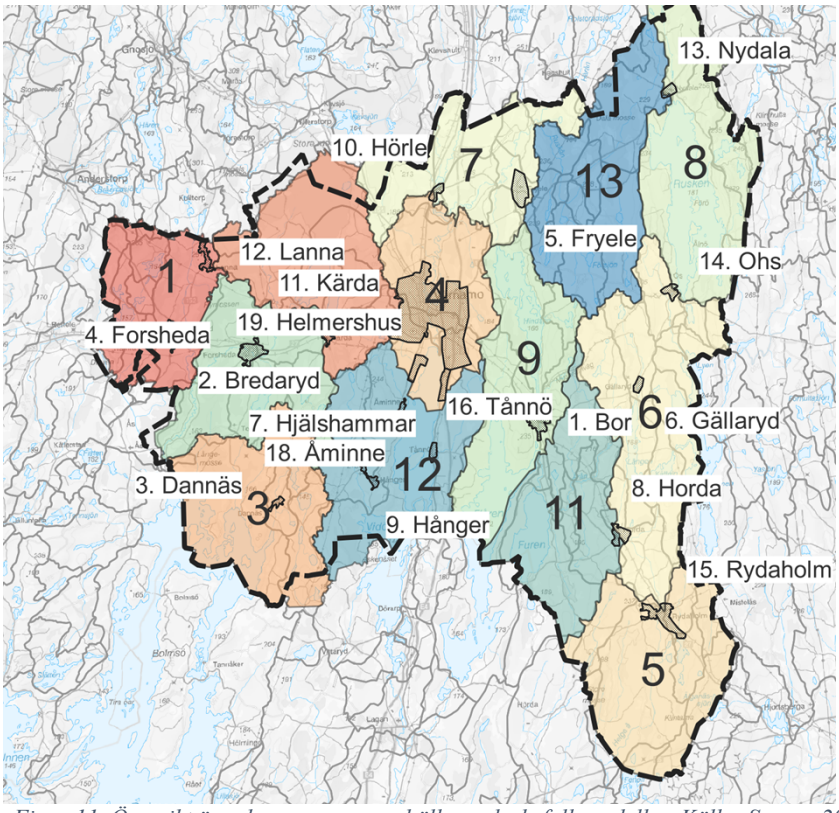
3.1 Generellt

Våra dagvattensystem är till för att avleda vatten genom ledningar och öppna diken. I samband med skyfall är dagvattensystemets kapacitet mycket begränsad i förhållande till regnets intensitet och volym. Det gäller även för markens infiltrationsförmåga som ofta inte räcker till för att ta emot regnmängderna. Följden blir avrinning på markytan som kan leda till översvämning, vilket i sin tur kan leda till oönskade konsekvenser för ett samhälle, en stad eller en ort och medföra att viktiga försörjningsfunktioner skadas.

Beroende på var översvämningen inträffar kan den medföra allvarliga konsekvenser för exempelvis bebyggelse, infrastruktur och samhällsviktig verksamhet (MSB, 2017). I föreliggande vattentjänstplan ligger fokus på identifiering av VA-anläggningar där risk för översvämning vid skyfall finns, samt vilka åtgärder som kan vidtas för att bibehålla VA-anläggningarnas funktion.

3.2 Skyfallskartering

Parallellt med arbetet med denna vattentjänstplan upprättades också en skyfallsmodellering för samtliga av kommunens tätorter med omnejd. Skyfallskarteringen består av 13 delmodeller som täcker hela Värnamo kommun. I karteringen har 19 tätorter modellerats med högre detaljeringsgrad. En översikt över skyfallsmodellerna och tätorterna ges i Figur 11 nedan.

Figur 11. Översikt över kommunens samhällen och skyfallsmodeller. Källa: Sweco, 2023.

Skyfallsmodellerna är hydrodynamiska modeller som beskriver hur vatten transporteras över markytan. Modellerna beaktar hur vattnets hastighet påverkas av markanvändningen samt hur vatten kan infiltrera till marken med hänsyn till markanvändning samt underliggande jordarter. Modellerna har en hög detaljeringsgrad i tätortsområden och lite lägre upplösning utanför tätorter. Inom tätorter med verksamhetsområde för dagvatten har ledningsnätets kapacitet beaktats. I Värnamo tätort beskrivs kapaciteten i det dagvattenförande ledningsnätet med en ledningsnätsmodell som kopplats samman med skyfallsmodellerna. För resterande tätorter i kommunen har ett avdrag gjorts med ett 5-årsregn på hårdgjorda ytor där kommunen har verksamhetsområde för dagvatten.

För samtliga modeller har dimensionerande nederbördshändelse för skyfall simulerats, dvs ett 100-årsregn med klimatfaktor 1,4. Klimatfaktorn valdes utifrån dialog med Länsstyrelsen i Jönköpings län. En klimatfaktor på 1,4 går i linje med klimatförändringarnas effekt på skyfall i slutet på innevarande sekel utifrån nuvarande kunskapsläge från SMHI (SMHI, 2017) förutsatt fortsatt höga utsläpp av växthusgaser i enlighet med klimatscenario RCP8,5.

Resultatet av karteringen finns redovisade utifrån följande resultattyper:

- Maximalt vattendjup
- Maximalt flöde
- Maximal hastighet
- Översvämningsvaraktighet, för djup som överstiger 10 cm
- Flödesriktning, vid maximal hastighet

Utöver ovanstående beräkningsresultat för 100-årsregn finns även avrinningsvägar och instängda områden karterade för Värnamo tätort. Detta underlag är baserat på en s.k. topografisk analys, vilket innebär att terrängens förutsättningar analyserats utan någon hänsyn till hydrologi eller hydraulik (t.ex. markens infiltrationsförmåga eller dagvattensystemets funktion). Karteringar över vattnets väg och potentiella översvämningsytor ger en god vägledning om var riskerna för översvämning är särskilt stora, som underlag för prioriteringar.

3.2.1 Framtagande av åtgärdsförslag

Identifiering av de delar av den allmänna VA-anläggningen som bedöms kunna påverkas negativt av ett skyfall har gjorts genom en stegvis analys utifrån, den ovan beskrivna, karteringens resultat enligt följande:

- Buffring på 5 m runt erhållna VA-anläggningar (tryckstegringsstationer, pumpstationer för spill- respektive dagvatten, avloppsreningsverk samt vattenverk)
- Kombination av buffrade ytor med resultat för maximalt vattendjup, så att för varje buffrad yta erhålls värdet för det maximala vattendjupet inom ytan
- Kontroll av objekten utifrån om risk bedöms föreligga. Bedömningen genomfördes manuellt utifrån vattendjup och utbredning.

De allmänna VA-anläggningarna som hade ett karterat vattendjup på minst 20 cm inom buffertzonen benämndes som ”riskobjekt”, vilket innebär att det är ett objekt som kan komma att översvämmas vid skyfall. Dessa analyserades sedan mer detaljerat vid ett mötestillfälle för att kartlägga föreliggande åtgärdsbehov. För vissa objekt kartlades även kringliggande vattennivåer mer exakt för att kunna ta fram lämpliga åtgärdsförslag. Vid vissa stationer mättes även den exakta höjden för lokalisering av elskåpen (vid platsbesök), detta för att tydliggöra vid vilka stationer störst åtgärdsbehov förelåg.

Åtgärder för skyfallshantering kan delas in i tre kategorier, skyfallsyta, skyfallsled eller styrning av skyfall, se Figur 12 nedan. Beroende på förutsättningarna i anslutning till den anläggning som påverkas kan det t.ex. handla om arbete med marknivåer i syfte att styra skyfallsvattnet till en annan plats. Kompletterande åtgärder för specifika objekt kan också bli aktuella, exempelvis höjning av el- och styrskåp och/eller extern klimatsäkring av själva byggnaden.

Figur 12. Schematisk illustration av tänkbara skyfallsåtgärder.

3.3 Identifierade VA-anläggningar där risk för översvämning föreligger

Flertalet stationer för spill-, dricks- eller dagvatten i olika delar av kommunen har pekats ut som riskobjekt (baserat på skyfallsanalys som beskrivs närmare i avsnitt 3.2). Dessa redovisas ortsvis nedan med övergripande tillhörande åtgärdsförslag. Lämpliga åtgärder för varje specifik station behöver detaljstuderas ytterligare i den vidare processen. Åtgärder som kan bli aktuella på kort sikt är klimatsäkring av själva stationsbyggnaderna, både externt (väggar och tak) samt internt (flytt av elektriska delar från marknivå till högre upp i anläggningen). Om det finns plats samt bedöms vara lämpligt skulle styrning av skyfall genom invallning (mobil eller stationär) också kunna bli aktuellt. Det är också viktigt att den generella driften av och tillgängligheten till den påverkade stationen också säkerställs vid ett skyfall.

Vid skyfall som resulterar i stora vattendjup kring en pump eller tryckstegringsstation kan elförsörjningen brytas och driftavbrott uppstå. Vid elavbrott nödavleder en pumpstation orenat spillvatten till recipienten. Detta kan i sin tur innebära ökad mikrobiell belastning i råvattnet.

I **Rydaholm** finns det en spillvattenpumpstation som är lokaliserad i lågpunkt med platt mark runt omkring. För denna station föreslås styrning av skyfall som åtgärd genom markåtgärder för att säkerställa en god avledning förbi stationen. Ett åtgärdsförslag som avses utredas vidare här är att sänka den gång- och cykelväg som sträcker sig väster och söder om stationen. Det skulle med största sannolikhet räcka med att sänka GC-vägen lite så rinner vattnet vidare direkt söderut och inte in på stationen.

I **Bor** finns en utpekad spillvattenpumpstation med risk för påverkan vid skyfall. Vid platsbesök noterades dock att vägen söder om stationen i avrinningsriktningen ligger ca 5 cm lägre, vilket resulterar i att vattnet bedöms rinna förbi stationen innan den tar skada. Dock rinner det en bäck i anslutning till stationen, vilket skulle kunna bidra till ytterligare påverkan utöver risken för påverkan vid skyfall. Risk för höga flöden har inte inkluderats i denna vattentjänstplan men bör

inkluderas i kommande utredningsarbete. I detta fall bör en analys av sannolikhet och konsekvens inkluderas.

I **Forsheda** finns det en spillvattenpumpstation där det även idag föreligger problem vid extrem nederbörd. Detta beror med största sannolikhet på kombinerad påverkan från själva nederbörden och höga flöden i angränsande vattendrag. Stationen har tidigare vallats in med sandsäckar för att undvika påverkan på dess funktion. Fortsatt temporär lösning eller byte till permanent invallning (styrning av skyfall) utreds förslagsvis i det vidare arbetet.

I **Horda** bör åtgärder gällande styrning av skyfall runt en spillvattenpumpstation utredas ytterligare. En skyfallsled i form av ett dike skulle också eventuellt kunna bli aktuellt för att säkerställa en god avledning runt stationen.

I **Lanna** planeras ytterligare platsbesök vid två spillvattenpumpstationer som pekats ut som riskobjekt för att säkerställa åtgärdsbehov och eventuella lämpliga åtgärder. Den ena stationen är lokaliserad i ett avrinningsstråk mot en bäck. Den mest sannolika åtgärden i detta fall är att styra skyfallet förbi stationen på ett säkert sätt.

I **Ohs** planeras ytterligare platsbesök vid en spillvattenpumpstation där det finns risk för dämning runt stationen vid skyfall. Exakt höjd på stationens elskåp är inte inmätt men det är placerat minst 1 meter över marknivån. Terrängen i området behöver studeras närmare för att kunna peka ut eventuellt åtgärdsbehov och den mest lämpliga åtgärden. Stationen är lokaliserad inom vattenskyddsområde.

I **Värnamo tätort** finns det flera stationer som pekats ut som riskobjekt vid skyfall:

- En spillvattenpumpstation i norra delen av orten längs med en bäck där riskerna är stora och åtgärder krävs på kort sikt. Den ligger inom ett av de större avrinningsområdena så vattenmängderna som når stationen är stora. Den är dessutom lokaliserad inom vattenskyddsområde. Vidare utredning krävs för att kunna ta fram ett mer exakt åtgärdsförslag.
- En strategiskt viktig dagvattenpumpstation i centrala delen av orten. Platsbesök behöver göras för att avgöra storleken på åtgärdsbehovet. Fastställt är dock att elskåpet står på golvet i stationen och kommer med största sannolikhet behöva höjas (kompletterande åtgärd). Stationen är lokaliserad inom vattenskyddsområde.
- En spillvattenpumpstation i centrala Värnamo i anslutning till Lagan som är lokaliserad mitt i en stor lågpunkt samt inom vattenskyddsområde. Kring denna station pågår utredning kring åtgärdsförslag för att skydda dess funktion vid både skyfall och vid höga flöden i Lagan.
- I östra delen av orten pågår ombyggnadsarbete av en station som pekats ut som riskobjekt. I samband med detta utreds behov av markåtgärder för att höja stationen (styrning av skyfall).
- En strategiskt viktig tryckstegringsstation i sydvästra delen av Värnamo där risk för påverkan från höga flöden i angränsande bäck behöver utredas vidare i kombination med utredning gällande lämplig åtgärd för att säkerställa funktionen vid skyfall. I detta fall bör analys av sannolikhet och konsekvens inkluderas. Bedömningen i nuläget är att någon form av markåtgärd (styrning av skyfall) kommer att krävas. Behovet av markåtgärder gäller även för två närliggande spillvattenpumpstationer. Dessa bedöms dock inte uppleva påverkan från ovan nämnda bäck.

En stor risk för påverkan på stationerna är också om det sker ett större elavbrott som sätter pumparna ur funktion. Skulle t.ex flera pumpstationer samtidigt vara utan el kommer det innebära bräddningar. I princip alla allmänna stationer i Värnamo kommun har dock anslutning till reservkraft. Några stationer har även inbyggd reservkraft. Denna risk bedöms därmed inte vara betydande.

En reservoar som riskerar att påverkas vid höga flöden i Lagan är Ljusseveka lågreservoar. För att hantera detta har den försetts med en jordvall. Det bedöms dock inte finnas risk för översvämning med anledning av skyfall. Vid en sådan händelse är det främst framkomligheten till reservoaren som riskerar att påverkas. Parallellt med framtagande av denna vattentjänstplan pågår arbete med en kommunal översvämningsplan. Ett centralt underlag till planen är ovan nämnda skyfallsmodellering (se 3.2). Inom ramarna för detta arbete utreds även framkomligheten till olika anläggningar vid ett skyfall samt åtgärdsbehov för att säkerställa detta. I detta arbete är det viktigt att ta fram driftinstruktioner för de olika skyfallsåtgärder som genomförs.

Åtgärdsplanering ledningsnät

Vid skyfall kommer vatten ansamlas på ytor där det under mark ligger ledningar. Dagvattensystemen förväntas vid skyfall vara fulla och avledning till dessa system sker först när flödena i dagvattensystemen minskar och kapacitet finns. Vid höga nivåer i vattendrag kan utloppsledningar dämmas upp som följd av en högre trycknivå och medföra översvämningar uppströms.

För spillvattensystemen kan man förvänta sig ett ökat flöde som följd av skyfall och höga nivåer i havet. Inläckage till spillvattenledningar vid skyfall förväntas öka som följd av bland annat:

- Ökat inläckage från felkopplingar, dagvatten till spillvatten
- Ökat risk för att dagvatten/vatten från sjöar och vattendrag däms in i spillvattensystem via t.ex bräddledningar
- Ökat risk för uppdämning av dagvatten in i spillvattensystem via bäckar, vattendrag

Där ledningar ligger grunt, markytorna är genomsläppliga och ledningarna har kapacitetsproblem kan en lokal vattensamling på ytan skapa ett visst förhöjt flöde i ledningen i samband med ett skyfall. Detta anses dock vara en relativt obetydlig källa jämfört med andra bidrag till tillskottsvatten.

Ca 45 % av allt avloppsvatten som renas i avloppsreningsverken utgörs av tillskottsvatten. Kommunen har strategiskt jobbat under en längre tid med att hitta och jobba bort tillskottsvatten, i princip alla orter har gjorts utredningar för att hitta tillskottsvattnet.

I Värnamo är strategin att succesivt bygga upp ett system med fasta mätpunkter för att genom analys av mätdata kunna ta fram nyckeltal avseende läck- och dräneringsvattentillskott och regnvattentillskott och härefter använda nyckeltalen för friskförklaring eller prioritering av områden för mer detaljerade utredningar. Detta arbete har påbörjats och avses fortsätta.

Det pågår även arbete med att upprätta en datormodell över spillvattensystemet i kommunen. Syftet med denna är att kunna klargöra behovet av kapacitetsförstärkningar, främst med anledning av nya bostäder och verksamhetsområden enligt översiktsplanen. Den är funktionell för vissa delar av kommunen men är inte helt kommuntäckande ännu. Kontinuerligt arbete pågår.

Det finns även en datormodell över ledningssystemet för dagvatten. Denna är heltäckande och ger en god bild över var det finns kapacitetsproblem. Modellen utgör ett bra underlag för prioritering av åtgärder.

I arbetet med inläckage är en del också att identifiera bräddpunkter som vid nederbörd bräddar som mest. Vid dessa kan t.ex installation av backventiler bli aktuellt. Detta har exempelvis gjorts för bräddledningen vid Ljusseveka vattenverk.

För dricksvattensystemen anses ej vattensamlingar ovan mark där ledningar ligger utgöra en risk då dricksvattensystemet är trycksatt.

Skredrisker i samband med skyfall

Sett till statistiken uppträder fler skredhändelser vid oftare och mer intensiv nederbörd och blir med klimatförändringarna allt mer aktuellt. Skredfrekvens bedöms kunna öka vid kraftig och/eller långvarig nederbörd (NVI, 2019). Vid långvariga och/eller intensiva regn mättas de övre jordlagren och vattennivåer i vattendrag ökar, vilket kan medföra erosion och ytliga skred som igen kan förorsaka större skredhändelser. På en yta med liten lutning har ytavrinningen låg hastighet, och risken för erosion är liten. Ytor med brantare lutning där vatten kanaliseras gör att vattnet uppnår högre hastigheter och erosion uppstår, speciellt om vattnet avrinner över fyllnadsmassor eller andra lösa massor.

Erosion innebär att massor flyttar på sig och kan öka risken för lokala skred. Om stabiliteten i exempelvis en slänt är låg och området därmed har liten eller ingen robusthet för extra belastning, kan ökad nederbörd vara tillräckligt för naturligt utlösta skred. Oftast krävs det dock ytterligare belastning / påverkan för att framprovocera skredhändelser (NVI, 2019). I det parallella projektet med en översvämningsplan rekommenderas en vidare analys av dessa risker samt eventuell påverkan på VA-försörjningen, men även andra samhällsfunktioner.

3.4 Ansvar för skyfall

Den allmänna dagvattenanläggningen där VA-huvudmannen enligt LAV ansvarar är till för att avleda vatten genom ledningar och öppna diken. I samband med skyfall är dagvattensystemets kapacitet mycket begränsad i förhållande till regnets intensitet och volym. När dagvattensystemet är fullt innebär det i praktiken att avrinningen av regnöverskottet primärt beror av marknivån.

Vem som ansvarar för skyfall är en frågeställning som många kommuner i Sverige står inför att utreda, det finns idag inga nationella bestämmelser i frågan. Kommunen är enligt Plan- och bygglagen (PBL) ansvarig för att bebyggelse anläggs på mark lämplig för ändamålet, och ska därmed ta hänsyn till översvämningsrisker vid planering av ny bebyggelse. Allt ansvar för översvämningssäkring ligger dock inte på kommunen utan fastighetsägare och verksamhetsutövare har ansvar att skydda sin egendom.

Kommuner är, som ovan nämnt, skyldiga att beakta översvämningsrisker både i bebyggd miljö och i planering av nya områden. Enligt Plan- och bygglagen (PBL) ska kommunen i översiktsplanen bedöma och värdera risken för skador på den bebyggda miljön till följd av översvämning. Kommunen är också skyldig att arbeta strategiskt med hur riskerna kan minska eller upphöra.

Förutom ovanstående skyldigheter gällande översiktsplanering har kommuner enligt lagen om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (2006:544), också skyldighet att genomföra risk- och sårbarhetsanalyser. I dessa ska kommuner analysera vilka händelser som kan inträffa i kommunen och hur dessa händelser kan påverka den egna verksamheten.

En fastighetsägare är ansvarig för att vidta förebyggande åtgärder och skydda egendomen från översvämningar. Fastighetsägaren är enligt PBL också skyldig till att hålla tomten i vårdat skick så att risken för olycksfall begränsas och betydande olägenheter för omgivningen inte uppkommer.

Kommunen har således ett ansvar tillsammans med fastighetsägarna att skapa säkra vattenvägar vid skyfall.

Ett relativt vanligt sätt att betrakta ansvarsfrågan kopplat till skyfallsåtgärder för kommuner i Sverige är att:

- Åtgärder bara för att skydda VA-anläggningen genom att göra lokala lösningar så som exempelvis vallar, upphöjningar eller avskärande diken bekostas av VA-huvudmannen
- Kommunen tar ansvar för skyfallsåtgärder som är till för att säkra bebyggelse, större områden etc. Skydd av andra objekt förutom VA-anläggningen ingår därmed i kommunens ansvar.

4. Långsiktig planering av kommunens allmänna VA-försörjning

Värnamo kommun arbetar kontinuerligt med åtgärder för att uppnå en långsiktigt hållbar allmän VA-försörjning.

Kapaciteten i de allmänna vatten- och reningsverken bedöms generellt vara god och tillräcklig för den kommande tioårsperioden, med undantag för vattenverket i Horda där det pågår arbete för att leta nya borror (borrhål för grundvattenuttag). Löpande underhållsåtgärder vidtas för samtliga vattenverk med planerad investeringsvolym över tid för att förebygga driftproblem och akuta åtgärder.

Dricksvattenförsörjning är en samhällskritisk funktion som behöver fungera även vid störning. Det är därför viktigt att planera för reservvattenförsörjning som kan sättas in i händelse av att ordinarie vattentäkt inte kan nyttjas. I dagsläget är sjön Hindsen reservvattentäkt för Ljusseveka som försörjer stora delar av kommunens invånare med dricksvatten. Hindsen är dock en ytvattentäkt vilket innebär att vattnet inte kan användas direkt till vattendistribution. Det pågår planering gällande anläggning av ny inloppspumpstation för Hindsen för att hantera denna utmaning. För närvarande är dock projektet avstannat då länsstyrelsen har förelagt kommunen att ansöka om vattendom hos mark- och miljödomstolen. Den tidigare vattendomen gällde i fem år, med uttagsrätt för 6 månader per gång som vattenuttag sker. Detta arbete inkluderar framtagande av en MKB som att kommunen övertar regleringen av sjön. Parallellt pågår också en utredning gällande andra reservvattenalternativ.

Sedan 2015 pågår dessutom utredningsarbete kring ny permanent vattentäkt. Det finns inte behov av detta idag, men i och med ökat invånarantal och därav fler anslutna bedöms det finnas ett långsiktigt behov av uttag från ytterligare täkt. Vidare analys av detta avses inkluderas i kommande revidering av vattenförsörjningsplan som planeras att påbörjas under hösten 2023. Inom ramarna för detta arbete behöver också bedömningar av vilket framtida behov som ska kunna tillgodoses, inkluderas.

Länsstyrelsen i Jönköping har i samverkan med länets kommuner tagit fram en Regional vattenförsörjningsplan (2021:27) för Jönköpings län, vilken antogs 2021. Den har som mål att skapa förutsättningar att länets vattenresurser ska kunna användas den dag de behövs. Planen ska resultera i planering och prioritering av vattenresurser. I den regionala vattenförsörjningsplanen pekas ett antal vattenresurser i länet ut som prioriterade att ta hänsyn till av olika anledningar. Det kan t.ex vara för bortledning där vattnet tas ut för att tillgodose olika behov. Resurserna kan också vara viktiga för att tillgodose ett s.k in situ-behov, vilket innebär att tillräcklig mängd vatten behöver vara kvar i landskapet för att uppnå avsett mål för själva vattensystemet i stort. Det finns förekomster av varje kategori inom Värnamo kommun. Vissa förekomster pekas dessutom ut som viktiga i angränsande regionala vattenförsörjningsplaner för deras dricksvattenförsörjning. Detta gäller Bolmen, Vidöstern, och Flåren. Hur samtliga utpekade förekomster inom kommunen ska hanteras avses följas upp vid, den ovan nämnda, revideringen av vattenförsörjningsplanen.

Det har byggts flera överföringsledningar de senaste åren i enlighet med gällande VA-plan. Det pågår anslutning av tätorten Bor till Värnamo via en överföringsledning.

Det finns behov av investeringar i det allmänna ledningsnätet, bl.a för att minska tillskottsvatten i avloppssystemet respektive utläckage från drickvattensystemet. Sådana åtgärder genomförs kontinuerligt. Förnyelsetakten för ledningsnäten (spill-, dricks- och dagvatten) är just nu ca 350 år men målsättningen är att uppnå en förnyelsetakt på först 150 år och till sist 100 år. Det behövs ett något ökat planerat underhåll för att säkerställa en störningsfri avledning av dagvatten från abonnent och allmän platsmark till recipient i framtiden.

I takt med att kommunen växer och förtätas blir det allt viktigare att ha en plan för dagvattenhanteringen. Dagvattenfrågan måste lösas i ett större sammanhang och det behöver finnas underlag att basera beslut på. Parallellt med framtagande av vattentjänstplanen pågår revidering av gällande plan för dagvattenhantering. Den kommer att utgöra en strategi för hur dagvatten på ett hållbart sätt ska omhändertas inom kommunen och omfattar bl.a hur frågan bör hanteras i olika skeden från planprocessen till byggnation, ansvarsfördelning mellan kommunens avdelningar, exploatörer och fastighetsägare samt reningsbehov utifrån recipientens klassning och föroreningsbelastning.

5. Bedömning av betydande miljöpåverkan

En undersökning gällande betydande miljöpåverkan har genomförts i enlighet med 6 kap. 6 § första stycket 1 miljöbalken. Genomförandet av vattentjänstplanen för Värnamo kommun kan utifrån denna inte antas medföra en betydande miljöpåverkan eftersom planens innehåll inte anger förutsättningar för att bedriva sådana verksamheter eller vidta sådana åtgärder som anges i 6 § eller i bilagan till miljöbedömningsförordningen (MBF) (jfr 2 § 2 p miljöbedömningsförordningen). Planen anger inte heller förutsättningar för att bedriva verksamheter och åtgärder med hänsyn till hur de kan påverka miljön så att en betydande miljöpåverkan kan antas (jfr 4 § MBF). Vid bedömningen har de kriterier som anges i 5 § MBF beaktats.

Omständigheter som påverkar bedömningen av betydande miljöpåverkan är huvudsakligen påverkan från ytterligare utbyggnad av det allmänna verksamhetsområdet för VA. Vattentjänstplanen för Värnamo kommun ger dock inte förutsättningar för någon sådan planerad utbyggnad under dess genomförandetid.

Vattentjänstplanen bedöms vidare inte heller omfatta något Natura 2000-område eller ange förutsättningar för att bedriva sådana tillståndspliktiga verksamheter som anges i 6 § MBF.

Se bilaga 1 för mer detaljer kring bedömningen.

Referenser

MSB. (2017). *Vägledning för skyfallskartering.* Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Regeringen. (01 2023). *Lag om allmänna vattentjänster*. Hämtat från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2006412-om-allmanna-vattentjanster_sfs-2006-412

Svenskt vatten. (01 2023). *M152 Vägledning vid framtagande av vattentjänstplan-Komplettering av VA-plan.*

§ 266 Dnr: TFN.2025.176

Nytt vattenskyddsområde och vattenskyddsföreskrifter för Ljusseveka vattentäkt

Beslut

Teknik- och fritidsnämnden beslutar

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fastställa föreslagna vattenskyddsområden och vattenskyddsföreskrifter för Ljusseveka vattentäkt.

Ärendebeskrivning

Enligt åtgärdsprogrammet för Västerhavets vattendistrikt för perioden 2022-2027 ska kommunerna säkerställa ett långsiktigt skydd för den nuvarande och framtida dricksvattenförsörjningen. Åtgärdsprogrammet riktar sig till myndigheter och kommuner och visar de åtgärder som ska genomföras för att miljökvalitetsnormerna (MKN) för distriktets vattenförekomster ska kunna följas. Bland annat behöver kommunerna särskilt:

- anordna erforderligt skydd för allmänna och enskilda dricksvattentäkter som försörjer fler än 50 personer eller där vattentäktens uttag är mer än 10 m3/dygn.
- göra en översyn av vattenskyddsområden som inrättats före miljöbalkens införande och vid behov revidera skyddsområdets avgränsningar och tillhörande föreskrifter så att tillräckligt skydd uppnås.

Vattenskyddsområdet för Ljusseveka vattentäkt är utdaterat och behöver därför förnyas. Det inre vattenskyddsområdet har föreskrifter från 1968 och det yttre vattenskyddsområdet har föreskrifter från 1986, det vill säga före miljöbalkens införande. Ljusseveka vattentäkt försörjer många invånare med vatten. För att kunna skydda denna viktiga vattentäkt behöver skyddet förbättras. Med hjälp av konsult har förslag till nya vattenskyddsområden och föreskrifter tagits fram, enligt Havs- och vattenmyndighetens vägledning. Det tekniska underlaget skiljer sig från det nuvarande vattenskyddsområdet på flera punkter. Områdena ser olika ut jämfört med nu gällande skyddsområden och nya områden har också tillkommit. Teknik- och fritidsförvaltningen har 13 maj informerat teknik- och fritidsnämnden om förslaget.

Processen har följande upplägg:

1. Förslaget ska under sommar och tidig höst presenteras för berörda fastighetsägare, verksamheter i inre skyddszon och allmänheten, som har möjlighet att lämna synpunkter.

Forts.

TFN § 266 (forts.)

2. Synpunkterna sammanställs och infogas i presentation till teknik- och fritidsnämnden under hösten.
3. Underlaget har justerats efter inhämtande av synpunkter från berörda fastighetsägare, verksamheter och allmänhet. (Markerat med grönt i tekniska underlaget och bilagor.)
4. Teknik- och fritidsnämnden har att fatta beslut om att föreslå kommunfullmäktige att fastställa föreslaget vattenskyddsområde.
5. Kommunfullmäktige har att fatta beslut om att fastställa föreslaget vattenskyddsområde.
6. Länsstyrelsen har att fatta beslut om att inrätta nytt vattenskyddsområde.

Förvaltningen önskar nu att teknik- och fritidsnämnden godkänner förslaget och skickar ärendet vidare till kommunfullmäktige (enligt punkt 4 ovan).

Förslag till beslut

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fastställa föreslagna vattenskyddsområden och vattenskyddsföreskrifter för Ljusseveka vattentäkt.

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

Teknik- och fritidsförvaltningen | Teknik- och fritidsnämnden | Dnr: TFN.2025.176

Tjänsteskrivelse - Nytt vattenskyddsområde och vattenskyddsföreskrifter för Ljusseveka vattentäkt

Ärendebeskrivning

Enligt åtgärdsprogrammet för Västerhavets vattendistrikt för perioden 2022-2027 ska kommunerna säkerställa ett långsiktigt skydd för den nuvarande och framtida dricksvattenförsörjningen. Åtgärdsprogrammet riktar sig till myndigheter och kommuner och visar de åtgärder som ska genomföras för att miljökvalitetsnormerna (MKN) för distriktets vattenförekomster ska kunna följas.

Bland annat behöver kommunerna särskilt:

- anordna erforderligt skydd för allmänna och enskilda dricksvattentäkter som försörjer fler än 50 personer eller där vattentäktens uttag är mer än 10 m3/dygn.
- göra en översyn av vattenskyddsområden som inrättats före miljöbalkens införande och vid behov revidera skyddsområdets avgränsningar och tillhörande föreskrifter så att tillräckligt skydd uppnås.

Vattenskyddsområdet för Ljusseveka vattentäkt är utdaterat och behöver därför förnyas. Det inre vattenskyddsområdet har föreskrifter från 1968 och det yttre vattenskyddsområdet har föreskrifter från 1986, det vill säga före miljöbalkens införande.

Ljusseveka vattentäkt försörjer många invånare med vatten. För att kunna skydda denna viktiga vattentäkt behöver skyddet förbättras. Med hjälp av konsult har förslag till nya vattenskyddsområden och föreskrifter tagits fram, enligt Havs- och vattenmyndighetens vägledning. Det tekniska underlaget skiljer sig från det nuvarande vattenskyddsområdet på flera punkter. Områdena ser olika ut jämfört med nu gällande skyddsområden och nya områden har också tillkommit.

Teknik- och fritidsförvaltningen har 13 maj informerat teknik- och fritidsnämnden om förslaget.

Fortsatt process har följande upplägg:

1. Förslaget ska under sommar och tidig höst presenteras för berörda fastighetsägare, verksamheter i inre skyddszon och allmänheten, som har möjlighet att lämna synpunkter.
2. Synpunkterna sammanställs och infogas i presentation till teknik- och fritidsnämnden under hösten.
3. Underlaget har justerats efter inhämtande av synpunkter från berörda fastighetsägare, verksamheter och allmänhet. (Markerat med grönt i tekniska underlaget och bilagor.)
4. Teknik- och fritidsnämnden har att fatta beslut om att föreslå kommunfullmäktige att fastställa föreslaget vattenskyddsområde.
5. Kommunfullmäktige har att fatta beslut om att fastställa föreslaget vattenskyddsområde.
6. Länsstyrelsen har att fatta beslut om att inrätta nytt vattenskyddsområde.

Förvaltningen önskar nu att teknik- och fritidsnämnden godkänner förslaget och skickar ärendet vidare till kommunfullmäktige (enligt punkt 4 ovan).

Beslutsförslag

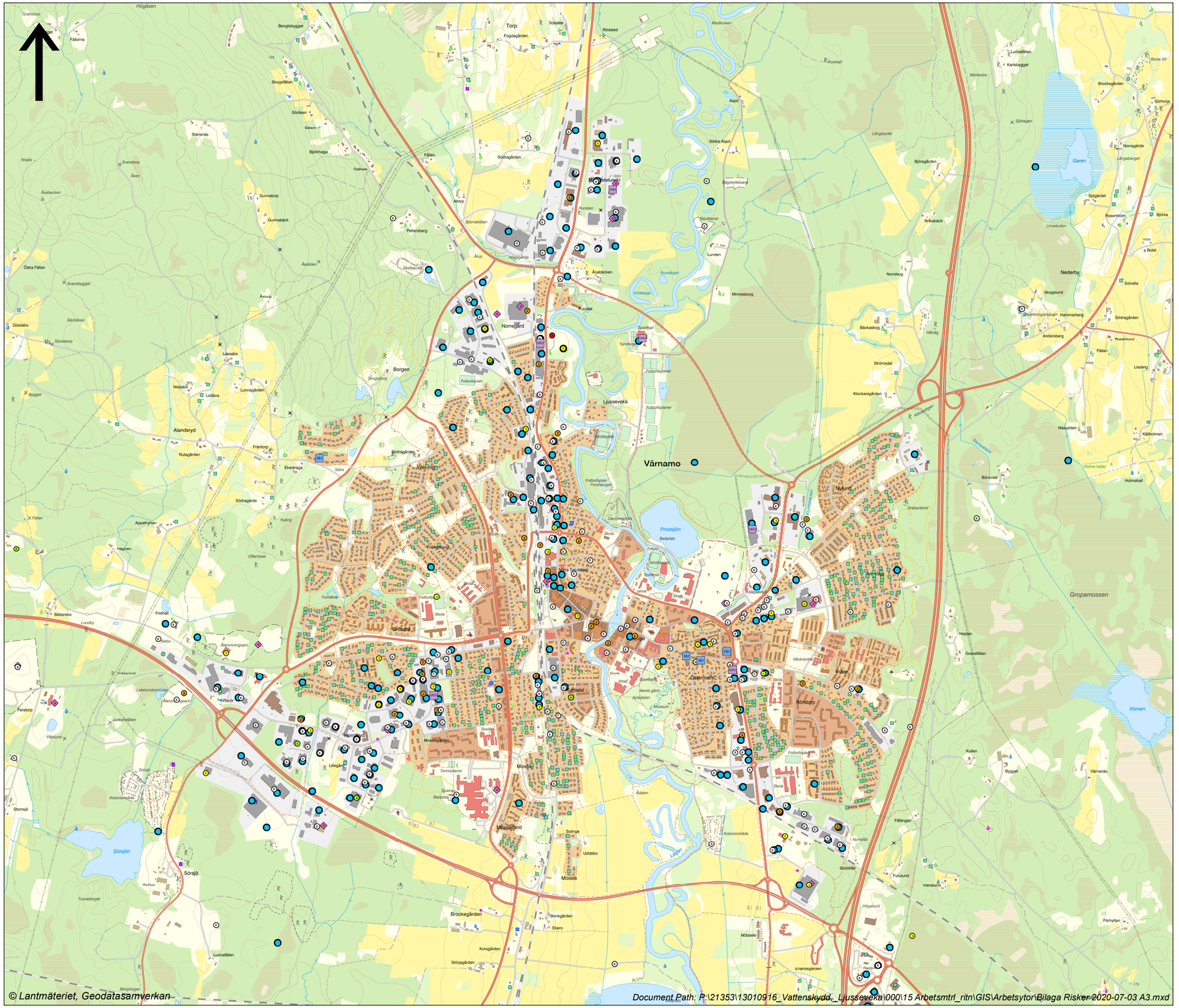
Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att fastställa föreslagna vattenskyddsområden och vattenskyddsföreskrifter för Ljusseveka vattentäkt.

Antti Vähäkari
VA-chef

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

BILAGA 1

Värnamo
Torp
Norregård
Borgen
Ljusseveka
Aladsryd
Mossle
Mossleland
Grönadal
Hornsyd
Lerfsdal
Österhaga
Rörstorp
Nyhult
Nederby
Aspö
Södra Aspö
Minnesborg
Lunden
Fundal
Ånabäcken
Prostsjön
Sörsjön
Sörsjö
Stensnäs
Björkhaga
Gunnatorp
Gunnabäck
Pettersberg
Östra Fällan
Gisslabo
Lassabo
Nissabo
Lidåkra
Lunnagården
Rutagården
Frántorp
Ekenhaga
Appelhyttan
Fridhall
Bältarebo
Lundby
Perstorp
Pålslund
Tossebergat
Brockegården
Bonkgården
Ekero
Korsgården
Störjagården
Lunnatällen
Fällan
Fällorna
Bengtsbygget
Skogsfällen
Sörsäsen
Svenstorp
Åsen
Knalls
Åsabacken
Åsallén
Svensbygget
Bäckåsen
Stickletorp
Bygget
Skogsborg
Fotbollsplan
Tennisbanor
Sjukhus
Badplats
Skola
Sporthall
Fotbollsplaner
Strömsdal
Klockaregården
Bäckaskog
Norrskog
Skogslund
Hammarberg
Andersberg
Rosenlund
Fällan
Lissäng
Näsudden
Källholmen
Holmahall
Bönsved
Holma hallar
Drabanterdr
Gropamossen
Heiden
Granafällan
Vismen
Kullen
Bygget
Värnanäs
Fältlingan
Furulund
Hanalund
Höglund
Förhyttan
Nöbbele
Enanosgatan
Björkgården
Bråtabäck
Linnekullen
Sjögärdet
Rosenhorn
Björka
Bolet
Solvalla
Brockegården
Sörhonja
Norragården
Långaberget
Garen
Sjöhagen
Märkesbo
Korshall
Långeryder
Mackroken
Rödaled
Solalster
Fogdagården
Södragården
Skjutbanor
Bågskyttebana
Runsten
Runslavan
Krokslavan
Ärtorp
Björnakällan
Högagården
Arup
Skolbacken
Åstorp
Sörsäsen
Ekhem
Dalhem
Ås
Åsallén
Sörsäsen
Sörsäsen
Sörsäsen

Riskmatris för Ljusseveka grundvattentäkt

Datum 2020-10-02

Verksamhet	Riskkälla[1)]	Riskbedömnig S-klass	K-klass	Riskklass
Vägar och järnväg				
	Olyckor utan farligt gods på väg/järnväg	2	3	Riskklass 2
	Olyckor med farligt gods på väg/järnväg	1	3	Riskklass 2
	Vägdagvatten	4	1	Riskklass 1
	Underhållsarbete väg och järnväg	1	1	Riskklass 1
	Upplag av salt, snö, asfalt, oljegrus	1	3	Riskklass 2
Bebyggd miljö				
	Schaktning, grävning, muddring och övriga underjordsarbeten	3	3	Riskklass 3
	Kemikalier	3	4	Riskklass 3
	Uppställning av fordon	3	1	Riskklass 1
	Fordonstvätt	3	1	Riskklass 1
	Anläggningar för avloppsvatten	1	2	Riskklass 1
	Energianläggningar	3	2	Riskklass 2
	Grundvattenanläggningar	1	4	Riskklass 2
	Dagvatten från bebyggda ytor	1	4	Riskklass 1
Jord- och skogsbruk				
	Bekämpningsmedel	1	4	Riskklass 2
	Växtnäringsmedel	1	4	Riskklass 2
	Djurhållning	1	2	Riskklass 1
	Avverkning	2	1	Riskklass 1
	Upplag av bark, flis, spån, timmer	2	1	Riskklass 1
Industriområden och miljöfarlig verksamhet				
	Miljöfarliga verksamheter	3	4	Riskklass 3
	Förorenade områden	3	4	Riskklass 3
	Täktverksamhet (sand, grus, lera, jord)	2	3	Riskklass 2
	Upplag/deponier	2	3	Riskklass 2

1) Endast de risker eller händelser som beskrivs i det tekniska underlaget

Sannolikhet	Konsekvens			
	K1 liten	K2 medelstor	K3 stor	K4 mycket stor
S4 – mycket stor	Riskklass 1	Riskklass 2	Riskklass 3	Riskklass 4
S3 – stor	Riskklass 1	Riskklass 2	Riskklass 3	Riskklass 3
S2 – medelstor	Riskklass 1	Riskklass 1	Riskklass 2	Riskklass 3
S1 – liten	Riskklass 1	Riskklass 1	Riskklass 2	Riskklass 2

Risknivåerna i matrisen har följande innebörd:

Riskklass 1	Förenklad riskhantering - förebyggande åtgärder (till exempel egenkontroll) ska upprätthållas.
Riskklass 2	Aktiv riskhantering - förebyggande och/eller förberedande åtgärder ska övervägas
Riskklass 3	Risken måste reduceras - förebyggande och/eller förberedande åtgärder är nödvändiga
Riskklass 4	Akut risk - förebyggande och/eller förberedande åtgärder måste genomföras omedelbart

Sannolikhet

Sannolikheten för att risk föreligger inom tillrinningsområdet
Sannolikheten för emission vid riskförekomst inom tillrinningsområdet
Sannolikhet för ogynnsam transportmöjlighet till vattentäkten

Konsekvens

Avståndets inverkan på reduktionen av föroreningen genom nedbrytning, fastläggning och spädning fram till vattentäkten
Emissionens förmåga att motstå nedbrytning och fastläggning
Emissionens farlighet
Belastning, mängd och volym av emissionen

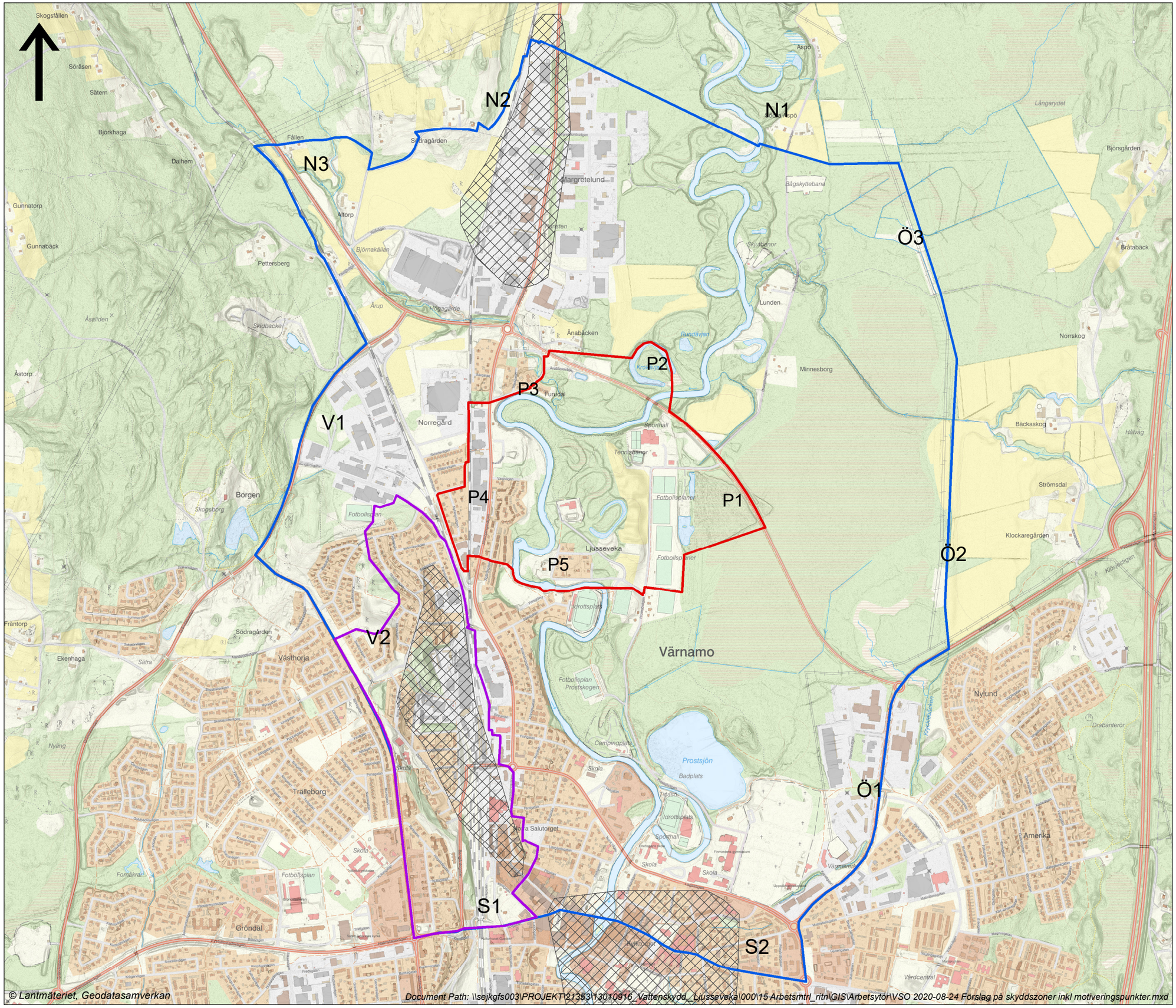
Sannolikhetsklass (S-klass)

1 - Händelsen bedöms inträffa mer sällan än en gång på 50 år.
2 - Händelsen bedöms kunna inträffa inom de närmaste 50 åren.
3 - Händelsen bedöms kunna inträffa de närmaste 10 åren.
4 - Händelsen bedöms inträffa en gång per år eller oftare.

Konsekvensklass (K-klass)

1 - Obetydlig påverkan på råvattenkvaliteten
2 - Tillfällig försämring av råvattenkvalitet som kan påverka dricksvattenkvaliteten
3 - Kortvarig försämrad råvattenkvalitet som ställer krav på beredning, annars hälsoeffekter troliga medföra potentiella hälsoeffekter.
4 - Långvarig försämrad råvattenkvalitet som ställer krav på beredning, annars hälsoeffekter troliga

Bilaga 3A

VÄRNAMO KOMMUN

960

Förslag till vattenskyddsområde
Ljusseveka vattentäkt

TECKENFÖRKLARING

- Förslag primär skyddszon
- Förslag sekundär skyddszon A
- Förslag sekundär skyddszon B
- Tolkad öppen akvifer (Structor, 2017)

Beteckningar "N1" m.fl. hänvisar till motivering av gränsdragning angivet i tekniskt underlag, avsnitt 7.2-7.3.

SWECO
Järnvägsgatan 3, 55310 Jönköping
Växel: 08-695 60 00 Fax: 08-695 60 10

UPPDRAGSANSVARIG	KONSTR	
Håkan Wennerberg	SEWISK/SEHWEN	
ORT	DATUM	
Jönköping	2020-09-03	
SKALA	FORMAT	REV
1:15 000	A3	

0 150 300 450 600 750 m

Bilaga 3B

VÄRNAMO KOMMUN

961

Förslag till vattenskyddsområde
Ljusseveka vattentäkt

TECKENFÖRKLARING

- Förslag primär skyddszon
- Förslag sekundär skyddszon A
- Förslag sekundär skyddszon B
- Tolkad öppen akvifer (Structor, 2017)

Beteckningar "N1" m.fl. hänvisar till motivering av gränsdragning angivet i tekniskt underlag, avsnitt 7.2-7.3.

SWECO
Järnvägsgatan 3, 55310 Jönköping
Växel: 08-695 60 00 Fax: 08-695 60 10

UPPDRAGSANSVARIG	KONSTR	
Håkan Wennerberg	SEWISK/SEHWEN	
ORT	DATUM	
Jönköping	2020-09-03	
SKALA	FORMAT	REV
1:15 000	A3	

0 150 300 450 600 750 m

BILAGA 4

SWECO

LJUSSEVEKA GRUNDVATTENTÄKT, FÖRSLAG TILL SKYDDSFÖRESKRIFTER

UPPDRAG	UPPDRAGSLEDARE	DATUM
Vattenskydd, Ljusseveka	Håkan Wennerberg	2025-11-28
UPPDRAGSNUMMER	**UPPRÄTTAD AV**	**GRANSKAD AV**
13010916	Håkan Wennerberg	SEURBE/SEHSTE

I slutversion av ansökan kommer motiv till föreslagna föreskrifter ej redovisas.

Inledning

Nedan angivna föreskrifter är specifika för vattenskyddsområde kring Ljusseveka grundvattentäkt. De har utformats med vattentäktens nutida och framtida skyddsbehov i fokus och representerar i många avseenden en tillämpning och uttolkning av miljöbalkens intentioner som uttrycks i miljöbalkens allmänna hänsynsregler (MB 2 kap). I vissa fall kan en föreskrift med stöd av miljöbalkens 7 kap. innefatta ett större krav på försiktighet än vad som följer av miljöbalkens allmänna aktsamhetsregler. Föreskrifter för vattenskyddsområde meddelas med stöd av 7 kap. 22§ Miljöbalken.

Generell lagstifting

De allmänna hänsynsreglerna innebär bl.a. att alla som bedriver en verksamhet eller avser att bedriva en verksamhet ska utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått som behövs för att förebygga, förhindra eller motverka att skada på miljö och människors hälsa uppkommer.

I vattenskyddsområdet gäller de restriktioner och anvisningar som gäller generellt för vattenskyddsområden bl.a. Naturvårdsverkets föreskrifter gällande skydd mot mark- och vattenförorening vid hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor (NFS 2021:10) med eventuella senare ändringar och revideringar.

Lokala föreskrifter

Värnamo kommuns lokala föreskrifter för att skydda människors hälsa och miljö (antagna av kommunfullmäktige 2018-11-29 med senare ändringar och revideringar) har vissa regleringar kopplade till nuvarande vattenskyddsområde för Ljusseveka grundvattentäkt:

- Tillstånd från samhällsbyggnadsnämnden krävs för att hålla nötkreatur, häst, get, får, svin, pälsdjur som inte är sällskapsdjur, fjäderfä och orm inom område med detaljplan. Föreslaget vattenskyddsområde för Ljusseveka omfattar delvis område med detaljplan.
- Vid spridning av naturligt gödsel, slam, bekämpningsmedel eller andra orenligheter inom detaljplanerat område finns angivet villkor utöver vad som följer av Förordning (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket och Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring.

- Inom vattenskyddsområde för allmän vattentäkt krävs tillstånd av samhällsbyggnadsnämnden för att inrätta en värmepumpanläggning för utvinning av värme ur mark (bergvärme, ytjordvärme), ytvatten eller grundvatten. Tillstånd krävs inte för värmepumpanläggning som kräver tillstånd eller anmälan enligt miljöprövningsförordningen.

Förslag till skyddsföreskrifter för Ljusseveka vattenskyddsområde

En strecksats i kolumnerna nedan innebär att det inte finns några särskilda föreskrifter för vattenskyddsområdet. Annan lagtext, t.ex miljöbalken och dess förordningar, gäller.

1§ Petroleumprodukter

	Primär skyddszon	Sekundär skyddszon A	Sekundär skyddszon B
~~A~~	~~Hantering av större mängd än 150 liter petroleumprodukter får ej ske utan **tillstånd**.~~ ~~*Undantag gäller:*~~ ~~*Transporter på väg och järnväg.*~~ ~~*Petroleumprodukter i drifttank på fordon eller i hydraulsystem.*~~	~~Hantering av större mängd än 150 liter petroleumprodukter får ej ske utan **anmälan**.~~ ~~*Undantag som i primär skyddszon.*~~	~~Samma föreskrift som i primär skyddszon.~~
~~B~~A	Uppställning eller parkering av entreprenadmaskiner, tunga fordon, lastbilssläp, järnvägsvagnar, stationära förbränningsmotorer och transportbehållare innehållande mer än 150 leter petroluemprodukter är **förbjudet**. *Undantag gäller om dessa är utrustade med sekundärt skydd.*	-	Uppställning eller parkering av entreprenadmaskiner, tunga fordon, lastbilssläp, järnvägsvagnar, stationära förbränningsmotorer och transportbehållare innehållande mer än 150 leter petroluemprodukter får ej ske utan **anmälan**. *Undantag gäller om dessa är utrustade med sekundärt skydd.*
	Motiv till föreslagna föreskrifter	Bebyggd miljö där hantering av petroleumprodukter kan förväntas ske på flera platser. Ingen konstaterad påverkan av vattentäkt av petroleumprodukter. Konsekvensen av en spridning kan dock bli långvarig. Skyddande jordlager förutom inom sekundär skyddszon B. Finns nationella föreskrifter (NFS 2021:10) som förbjuder all hantering av >150 l brandfarliga vätskor inom vattenskyddsområde om sekundärt skydd saknas. I dessa föreskrifter ställs även krav på information till tillsynsmyndighet. Inom bebyggd miljö bedöms sannolikheten för att en (1) skadlig händelse kopplad till uppställda fordon som stor, men konsekvensen från en (1) enskild händelse bedöms som liten på grund av utspädning, dock sannolikt att uppställning kan ske inom bebyggd miljö.	

		Låg risk för penetration av skyddande jordlager förutom i sekundär skyddszon B där de saknas. Idag gäller att stationärt uppställda maskiner ska förses med uppsamlingskärl för spill inom primär skyddszon, dvs restriktionsnivån är i linje med nationella föreskrifter. Sabotagerisken går ej att reglera. VA-avdelningen begränsar upplag och förvaring av oljeprodukter i lösa tankar till 20 l/ per arbetsställe inom hela vattenskyddsområdet.

Information: ytterligare bestämmelser följer i Naturvårdsverkets föreskrifter om skydd mot vattenförorening vid hantering av brandfarlig vätska och spilloljor NFS 2021:10 med tillhörande ändringar och revideringar.

2§ Hälso- och miljöfarliga kemiska produkter

	Primär skyddszon	**Sekundär skyddszon A**	**Sekundär skyddszon B**
A	Nyetablering av hantering av för grund-eller ytvattnet skadliga ämnen såsom impregneringsmedel, lösningsmedel eller andra hälso- och miljöfarliga kemiska produkter är **förbjuden**. Befintlig hantering kräver **tillstånd**. *Undantag gäller:* - *hantering för hushållsbehov.* - *transporter.* - *lagring som har sekundärt skydd.* - *hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor definierade och reglerade i NFS 2021:10 eller efterföljande revideringar.*	Hantering av för grund-eller ytvattnet skadliga ämnen såsom impregneringsmedel, lösningsmedel eller andra hälso- och miljöfarliga kemiska produkter kräver **tillstånd**. *Undantag som i primär skyddszon.*	Samma föreskrift som i primär skyddszon.

	- *bekämpningsmedel som regleras i 6§.*		
	Motiv till föreslagna föreskrifter	Konstaterad påverkan av vattentäkt (BAM, klorerade kolväten). Konsekvensen av en spridning kan bli långvarig. Skyddande jordlager förutom i sekundär skyddszon B. motiverar förbud. För att hantera olika former av kemikalier och tydliggöra gällande lagkrav samt ställa villkor föreslås tillståndsplikt, jämför reglering av miljöfarlig verksamhet, bekämpningsmedel. Saknas nationella föreskrifter vilket motiverar hårdare restriktioner än för petroleumprodukter. Konsekvensbedömning för att utreda vilka verksamheter som berörs.	

3§ Miljöfarlig verksamhet

	Primär skyddszon	**Sekundär skyddszon A**	**Sekundär skyddszon B**
A	Nyetablering av miljöfarlig verksamhet eller åtgärd som är tillståndspliktig enligt 2-32 kap i miljöprövningsförordningen (2013:251 och eventuella senare ändringar) är **förbjuden.** *Undantag gäller tillståndspliktig ändring av miljöfarlig verksamhet eller åtgärd enligt 2-32 kap i miljöprövningsförordningen (2013:251 och eventuella senare ändringar).*	-	Samma föreskrift som i primär skyddszon.
B	Nyetablering av miljöfarlig verksamhet eller åtgärd som är anmälningspliktig enligt 2-32 kap i miljöprövningsförordningen (2013:251 och eventuella senare ändringar) kräver **tillstånd**.	Samma föreskrift som i primär skyddszon.	Samma föreskrift som i primär skyddszon.
C	Anmälningspliktig ändring av miljöfarlig verksamhet eller	Samma föreskrift som i primär skyddszon.	Samma föreskrift som i primär skyddszon.

	åtgärd enligt 2-32 kap i miljöprövningsförordningen (2013:251 och eventuella senare ändringar) kräver **tillstånd**.		
	Motiv till föreslagna föreskrifter	Konstaterad påverkan från industriell verksamhet eller förorenat område. Finns befintlig industri inom skyddsområdet. Bebyggd miljö innebär ett flertal olika miljöfarliga verksamheter. Hög sannolikhet för skada och hög konsekvens på grund av risk för långsiktig påverkan på grundvattenkvaliteten. Saknas skyddande jordlager i sekundär skyddszon B. Tillståndsplikt möjliggör villkor och tillsyn. Rimligt att även anmälningsplikt verksamhet kräver *tillstånd enligt vattenskyddsföreskrifter* så att vattenfrågan beaktas särskilt. Konsekvensbedömning för att utreda vilka verksamheter som berörs. Flera tillståndspliktiga verksamheter som ej är önskvärda inom vattenskyddsområde, förbud gäller nyetableringar.	

4§ Bekämpningsmedel

	Primär skyddszon	Sekundär skyddszon A	Sekundär skyddszon B
A	Yrkesmässig hantering av bekämpningsmedel är **förbjuden**. *Undantag gäller för transport.* *Undantag gäller för punktbehandling av enskilda växter, ohyra och skadedjur som ej får ske utan **anmälan**.*	Yrkesmässig hantering av bekämpningsmedel kräver **tillstånd**. *Undantag gäller för transport.* *Undantag gäller för punktbehandling av enskilda växter, ohyra och skadedjur.*	Samma föreskrift som i primär skyddszon.
	Motiv till föreslagna föreskrifter	Ingen konstaterad påverkan av bekämpningsmedel kopplat till jordbruk. Begränsad andel jordbruk inom vattenskyddsområdet. I primär zon begränsat med villabebyggelse men närhet till offentliga utrymmen och gräsplaner (fotboll). Konstaterad påverkan av vattentäkt (BAM). Konsekvensen av en spridning kan bli långvarig. Skyddande jordlager förutom i sekundär skyddszon B. Kommunen nyttjar ånga idag, träffas ej av förbud.	

		För att hantera olika former av bekämpningsmedel föreslås tillståndsplikt. Punktbehandling svårdefinierat, rimligt därför med anmälningsplikt i två zoner. Avvägning har gjorts av reglering kopplad till övriga kemiska produkter.

Information: ytterligare bestämmelser följer i Förordning (2014:425) om bekämpningsmedel samt Naturvårdsverkets föreskrifter om om spridning och viss övrig hantering av växtskyddsmedelNFS 2015:2 samt eventuella senare ändringar och revideringar.

5§ Växtnäringsmedel

	Primär skyddszon	Sekundär skyddszon A	Sekundär skyddszon B
A	Yrkesmässig lagring och spridning av växtnäringsämnen kräver **tillstånd**.	-	-
	Motiv till föreslagna föreskrifter	Ingen konstaterad påverkan. Begränsad markanvändning inom vattenskyddsområdet. Skyddande jordlager, förutom i sekundär skyddszon B. Finns nationella föreskrifter och miljöbalkens hänsynsregler som reglerar lagring (besättningar med >2 djurenheter) och spridning. Lokala föreskrifter reglerar djurhållning inom detaljplanerat område samt spridning av gödsel inom 200 meter från detaljplanerat område. Tillståndsplikt i primär zon fångar upp hantering av växtnäringsämnen hos mindre djurbesättningar och medger tydliggörande av krav samt angivande av villkor. I sekundär zon föreslås nationell lagstiftning enbart råda.	

Information: ytterligare bestämmelser följer i:

- *Förordning (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket samt Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring samt eventuella senare ändringar och revideringar.*

6§ Materialtäkter och markarbeten

	Primär skyddszon	Sekundär skyddszon A	Sekundär skyddszon B

A	Materialtäkt och husbehovstäkt är **förbjuden.**	Samma föreskrift som i primär skyddszon.	Samma föreskrift som i primär skyddszon.
B	Markarbeten får ej ske utan **tillstånd**. *Undantag gäller för schaktning inom en sammanhängande yta mindre än 150 m^2 eller grävning på ett djup på mindre än 1 meter.* *Undantag gäller för akut underhåll av befintliga markförlagda ledningar. Vid denna typ av underhåll informeras vattentäktens huvudman och nämnden för miljöfrågor.* *Undantag gäller för dikesrensning och vägunderhåll.*	Samma föreskrift som i primär skyddszon.	Samma föreskrift som i primär skyddszon.
	Motiv till föreslagna föreskrifter	Ang materialtäkt finns risk att penetrera skyddande jordlager. Ingen uppenbar konstaterad påverkan på grundvattenkvaliteten. Medelstor sannolikhet och något större konsekvens. Markarbeten är en vanlig aktivitet inom vattenskyddsområdet med hög sannolikhetsfaktor. Risk att penetrera skyddande jordskikt (issjösediment). Risk stor för föroreningsspridning i samband med arbeten. Anmälnings- och tillståndsplikt möjliggör tillsyn och meddelande av försiktighetsmått/villkor. Inom vissa områden måste hänsyn tas till rådande naturvärden.	

7§ Anläggningar för bortledning av grundvatten

	Primär skyddszon	Sekundär skyddszon A	Sekundär skyddszon B
A	Nyetablering av anläggning för permanent bortledning av grundvatten är **förbjuden**. *För tillfällig bortledning av grundvatten krävs **tillstånd**.*	Nyetablering av anläggning för bortledning av grundvatten kräver **tillstånd**.	Nyetablering av anläggning för bortledning av grundvatten kräver **tillstånd**.
	Motiv till föreslagna föreskrifter	Sannolikheten låg, begränsat med anläggningar. Brunnar i jordlagren utgör risk för förorening i grundvattenmagasinet. Brunnsrör penetrerar skyddande jordlager. Vattenuttag kan påverka grundvattenmagasinets uthållighet och Värnamos vattenförsörjning. Grundvattenuttag kan omfattas av tillståndsplikt enligt 11 kap MB. Rimligt med tillstånd i sekundär skyddszon, slipper diskussion kring MB 11:12. Paragrafen omfattar även tillfällig grundvattenbortledning. Ingen reglering finns av denna form av anläggning idag. Jämför energianläggningar och vägledande domar avseende energianläggningar. Restriktionsnivå bör vara samma.	

8§ Anläggningar för lagring och utvinning av värme- och kylenergi

	Primär skyddszon	Sekundär skyddszon A	Sekundär skyddszon B
A	Nyetablering av anläggning för lagring och utvinning av värme- och/eller kylenergi från berg är **förbjuden.**	Samma föreskrift som i primär skyddszon.	Samma föreskrift som i primär skyddszon.
B	Nyetablering av anläggning för lagring av och utvinning av värme- och/eller kylenergi från jord eller grundvatten är **förbjuden.**	Ny anläggning för lagring av och utvinning av värme- och/eller kylenergi från jord eller grundvatten kräver **tillstånd.**	Ny anläggning för lagring av och utvinning av värme- och/eller kylenergi från från jord eller grundvatten kräver **tillstånd**.
	Motiv till föreslagna föreskrifter	Bebyggd miljö innebär potentiellt många anläggningar och högre sannolikhet för negativ påverkan. Risk och	

		eventuell konsekvens från en enskild anläggning bedöms vara liten. Foderrörsdrivning kan medföra penetration av skyddande jordlager, med risk för föroreningsspridning som följd. I sekundär skyddszon B saknas skyddande jordlager. Återfyllning av borrhål påverkar inte risken för föroreningstransport i jordlager. Rimligt att tillåta bergvärmeanläggningar med krav på utförandet? Borde vara rimligt att förbjuda energianläggningar som innebär ett nettouttag av grundvatten, jämför grundvattentäkter. Tillståndsplikt inom vattenskyddsområde gäller idag enligt lokala föreskrifter, men paragrafen formaliserar gällande rutin som är: - jordvärme förbjudet inom primär, tillståndsplikt i sekundär. - förbud bergvärme inom inre/yttre. MD domar i mål 3080-03 m.fl. stödjer att tillstånd inte ges. MD föreslår revidering av skyddsföreskrifterna för att tydliggöra vad som gäller. Befintlig lagstiftning samt lokala föreskrifter hanterar endast värmepumpsanläggning för värmeuttag.

9§ Upplag, utfyllnad och deponering

	Primär skyddszon	Sekundär skyddszon A	Sekundär skyddszon B
A	Upplag, utfyllnad och deponering av avfall, förorenade massor eller massor med okänt ursprung eller okänt föroreningsinnehåll är **förbjudet**.	Samma föreskrift som i primär skyddszon.	Samma föreskrift som i primär skyddszon.
B	Upplag av vägsalt eller dammbindande medel, asfalt och oljegrus är **förbjudet**.	Upplag under längre tid än 1 månad av vägsalt eller dammbindande medel, asfalt och oljegrus är **förbjudet**. *Undantag för upplag på tät yta med uppsamling och omhändertagande av*	Upplag under längre tid än 1 månad av vägsalt eller dammbindande medel, asfalt och oljegrus är **förbjudet**. *Undantag för upplag på tät yta med uppsamling och omhändertagande av*

		dagvatten eller på tät yta under tak.	*dagvatten eller på tät yta under tak.*
C	Upplag av snö med ursprung från trafikerade ytor utanför primär skyddszon är **förbjudet.**	Upplag av snö med ursprung från trafikerade ytor utanför primär och sekundär skyddszon är **förbjudet**.	Upplag av snö med ursprung från trafikerade ytor utanför primär och sekundär skyddszon är **förbjudet**.
	Motiv till föreslagna föreskrifter	Upplag av avfall m.m. likställs med miljöfarlig verksamhet och förorenade områden, konstaterad påverkan från förorenade områden. Konsekvensen bedöms vara något lägre med hänsyn till mindre omfattning Ökad risk vid skyfall. Avseende upplag av salt, asfalt och oljegrus bedöms finnas skyddande jordskikt i primär och sekundär skyddszon (förutom i sekundär skyddszon B), minskar sannolikheten för påverkan. Ingen påverkan har kunnat noteras i råvattnet. Stadsmiljö, få upplagsytor. Kommuen träffas mest av paragrafen, saknar behov av upplag. Konsekvensen kan vara hög vid föroreningsspridning. Förbud med undantag minskar den administrativa bördan. Avseende upplag av snö finnas skyddande jordskikt (förutom i sekundär skyddszon B), minskar risken för påverkan av t ex vägsalt. Ingen påverkan har kunnat noteras i råvattnet. Stadsmiljö, få upplagsytor. HaV anger att ”I första hand ska bortforslad snö läggas upp på mark i närområdet för smältning. Den smälta snön med innehåll av partiklar m.m. tas omhand i jorden på naturligt sätt.” Kommunen har rutin att ansöka om tillstånd för snöupplag när behov uppstår. Undantagsfall.	

10§ Allmänna bestämmelser inom Ljusseveka vattenskyddsområde

a) Dessa föreskrifter gäller inte för den hantering, de åtgärder och den verksamhet som är nödvändig för drift, utveckling och underhåll av den kommunala vattentäkten och vattenverket.

b) Tillsyn enligt dessa föreskrifter utövas av samhällsbyggnadsnämnden i Värnamo kommun.

c) I de fall **tillstånd** krävs enligt dessa föreskrifter ska skriftlig ansökan skickas till samhällsbyggnadsnämnden i Värnamo kommun. I samband med sådan prövning kan nämnden föreskriva särskilda villkor som anses erforderliga för att undvika risk för vattenförorening.

d) I de fall **anmälan** krävs enligt dessa föreskrifter ska skriftlig anmälan skickas till samhällsbyggnadsnämnden i Värnamo kommun. Nämnden kan förelägga om särskilda försiktighetsmått som anses erforderliga för att undvika risk för vattenförorening.

e) Dispens från **förbud** enligt dessa föreskrifter kan medges av Länsstyrelsen i Jönköpings län. I samband med sådan prövning kan nämnden föreskriva särskilda villkor som anses erforderliga för att undvika risk för vattenförorening.

f) Brott mot skyddsföreskrifterna kan medföra påföljd enligt 29 kap 2 och 2a § Miljöbalken om inte andra ansvarsbestämmelser blir tillämpliga.

g) Tillstånd enligt dessa skyddsföreskrifter krävs inte om motsvarande delar i verksamheten tillståndsprövats eller omfattas av pågående tillståndsprövning enligt miljöbalkens 9, 11 och 12 kapitel eller annan förordning utfärdad eller med stöd av miljöbalken.

h) Anmälan enligt dessa skyddsföreskrifter krävs inte om motsvarande delar i verksamheten anmälts samhällsbyggnadsnämnden i Värnamo kommun med stöd av miljöbalken.

i) Fastighetsägare, nyttjare av fastighet eller verksamhetsutövare inom vattenskyddsområdet ska omedelbart anmäla spill, läckage och andra händelser om de är av sådan omfattning att de kan medföra risk för vattenförorening. Anmälan ska göras på telefon 112. Inträffade olyckor ska omedelbart rapporteras på telefon 112.

11§ Skyltning

a) Där allmänna vägar passerar gräns till vattenskyddsområdet samt där så behövs vid båtplatser inom området eller vid vägar som passerar genom området får vattentäktens huvudman uppsätta skyltar som utmärker och informerar om vattenskyddsområdet. Annans mark får tas i anspråk för detta (7 kap 22 § miljöbalken). Utformningen av skyltar ska följa rekommendationer från berörda myndigheter och statliga verk.

12§ Övergångsbestämmelser

a) Skyddsföreskrifterna gäller enligt 7 kap. 22 § Miljöbalken omedelbart då vattenskyddsområdet träder ikraft, även om de överklagas.

b) Verksamhet som har påbörjats före ikraftträdandet och som genom dessa skyddsföreskrifter blir tillståndspliktig får fortsätta att bedrivas till och med den dd mm åå[1]. Därefter får verksamheten bedrivas endast om den som bedriver verksamheten lämnat in en ansökan om tillstånd till tillståndsmyndigheten senast den dd mm åå.

c) Verksamhet som har påbörjats före ikraftträdandet och som genom dessa skyddsföreskrifter blir anmälningspliktig får fortsätta att bedrivas till och med den dd mm åå[2] Därefter får verksamheten bedrivas endast om verksamheten är anmäld senast den dd mm åå.

d) Verksamhet som har påbörjats före ikraftträdandet och som genom dessa skyddsföreskrifter blir förbjuden får fortsätta att bedrivas till och med den dd mm åå[3]. Därefter får verksamheten bedrivas endast om verksamheten erhållit dispens från förbudet senast dd mm åå.

[1] Datum sätts vanligtvis till två år efter ikraftträdande.
[2] Datum sätts vanligtvis till två år efter ikraftträdande.
[3] Datum sätts vanligtvis till två år efter ikraftträdande.

Definitioner av begrepp

Avverkning	Med avverkning avses fällning och upparbetning av träd samt därmed sammanhängande arbeten. Med avverkning avses ej plockhuggning eller gallring.
Avfall	Avfall definieras enligt Avfallsförordning (2020:614). Undantag gäller för hushållsavfall från enskilt hushåll, vilket läggs i särskilda tunnor för regelbunden sophämtning, vilket enligt dessa föreskrifter inte är att betrakta som avfall. Detta gäller även komposterbart hushållsavfall från enskilt hushåll, vilket läggs i hushållskompost på den egna tomten. Trädgårdsavfall betraktas ej heller som avfall.
Fordon	Med fordon avses i dessa föreskrifter ett motordrivet transportmedel/arbetsredskap som kan framföras på mark, vatten eller is.
Förorenade massor	Med förorenade massor avses massor från ett *förorenat område eller efterbehandlingsobjekt,* det vill säga från *ett område, en deponi, mark, grundvatten eller sediment som är förorenat och vars föroreningshalter påtagligt överskrider lokal/regional bakgrundshalt.* Vad som avses med förorenade massor kan därför variera mellan olika platser och får avgöras av den kommunala tillsynsmyndigheten.
~~GROT~~	~~Grenar, ris och toppar som tas ut vid skogsavverkning.~~
Hantering	Med hantering avses - i enlighet med miljöbalken - en verksamhet eller åtgärd som utgörs av tillverkning, bearbetning, behandling, förpackning, förvaring, transport, användning, omhändertagande, destruktion, konvertering, saluförande, överlåtelse och därmed jämförliga förfaranden.
Husbehovstäkt	Med husbehovstäkt avses sådant uttag av material som ska användas inom den egna fastigheten för dess egna behov. Definitionen är inte kopplad till en volym. En materialtäkt där det utbrutna materialet används som ersättning för tjänster, avyttras eller på annat sätt utnyttjas kommersiellt betraktas ej som husbehovstäkt (NFS 2003:2).
Hushållsbehov	Med hushållsbehov avses sådant behov som uppkommer i det egna hushållet och som inte är förknippat med kommersiellt bruk. Hushållsbehov begränsas vid hantering av enstaka förpackningar av de största storlekarna en enskild konsument kan köpa i detaljhandeln. Tillfällig förvaring av större mängder färg, exempelvis i samband med målning av ett enskilt bostadshus skall också anses vara hantering för hushållsbehov

Hälso- eller miljöfarliga produkter	Flytande ämnen eller blandningar klassificerade och märkta som farliga kemiska produkter, enligt den så kallade CLP-förordningen ([EG] 1272/2008) eller tidigare gällande föreskrifter KIFS 2005:7. Petroleumprodukter är undantagna denna definition.
Bekämpningsmedel	Med bekämpningsmedel avses enligt 14 kap 4 § miljöbalken en bioteknisk organism, ett växtskyddsmedel eller en biocidprodukt.
Markarbete	Med markarbete avses i dessa föreskrifter, schaktning, grävning, borrning, pålning, spontning, muddring och andra jämförbara arbeten som påverkar markens utseende och struktur.
Materialtäkt	Med materialtäkt avses här täkt av berg, sten, grus, sand, lera, jord, torv eller andra jordarter.
Petroleumprodukter	Med petroleumprodukter menas brandfarliga vätskor och spillolja enligt defintion i MSBFS 2010:4.
Punktbehandling	Behandling med metod som medför medlet inte sprids utanför det avsedda objektet för bekämpningen.
Sekundärt skydd	Med sekundärt skydd avses skyddsanordningar som, var och en för sig eller tillsammans, har som funktion att fånga upp läckage, överfyllning och spill för att förhindra spridning till omgivningen. Det sekundära skyddet ska omfatta alla delar som omfattas av föreskrift.
Transport	Begreppet transport omfattar förflyttning i större skala av personer, djur eller varor av något slag från en plats till en annan. Begreppet omfattar även lastning och lossning samt användning av maskiner inom skogsbruk och jordbruk.
Upplag	Med upplag avses här plats på marken eller i vattnet för tillfällig eller permanent uppläggning och förvaring av vara/föremål. Plats på marken för kompostering av hushållsavfall från enskilt hushåll är ej att betrakta som upplag. Uppläggning av massor från dikesrensning är ej att betrakta som upplag.
Uppställning eller parkering	Fordonet eller transportbehållaren lämnas utan tillsyn längre tid än tolv timmar.
Växtnäringsmedel	Med växtnäringsämnen avses konstgödning, mineraliska gödselmedel, stallgödsel (fastgödsel, kletgödsel, flytgödsel samt urin), avloppsslam, vedaska samt övriga organiska gödselmedel, dock ej gödsel från betande djur inom vattenskyddsområdet.
Yrkesmässig	Med yrkesmässig avses sådan verksamhet som har en viss omfattning och varaktighet, samt ett objektivt fastställbart vinstsyfte och är av självständig karaktär. Verksamheten behöver dock inte

vara vederbörandes huvudsysselsättning. Kravet på vinstsyfte avser att markera gränsdragningen mot hobbyverksamhet.

§ 53 Dnr: TFN.2026.61

Anvisning av medel till projekt Markvärme och hybrid-/konstgräs på Finnvedsvallen, projektnummer 220072

Beslut

Teknik- och fritidsnämnden beslutar

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 25 miljoner kronor ur 2026 års investeringsbudget till projekt ”Markvärme och hybrid-/konstgräs på Finnvedsvallen”, projektnummer 220072,

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att ge teknik- och fritidsnämnden startbeslut för projektering, upphandling och produktion för projektet samt

att förklara paragrafen omedelbart justerad.

Ärendebeskrivning

Finnvedsvallen är en fotbollsarena som används för elitfotboll, det vill säga spel i allsvenskan och superettan. Svenska fotbollsförbundet har en lista med 60 krav som ska vara uppfyllda för att spel i antingen allsvenskan eller superettan ska kunna bedrivas på en anläggning. Första kravet i den 60 punkter långa listan är krav på markvärme vilket Finnvedsvallen idag saknar. Från 2027 är kravet att markvärmen ska vara markförlagd, det vill säga nedgrävd/plöjd i marken.

Ambitionen är att förlägga markvärme på Finnvedsvallen med fjärrvärme som värmekälla under sommaren 2026. I samband med byggnation av markvärme är det nödvändigt att lägga om själva spelplanen och två olika alternativ diskuteras, men beslut har inte fattats i frågan. Alternativen är konstgräs och hybridgräs.

För att klara av att utföra projektet behöver arbetena påbörjas omgående för att planera in en omläggning av spelplan som stör verksamheten så lite som möjligt. Superettan som IFK Värnamo spelar i säsongen 2026 har ett speluppehåll på cirka fem veckor i sommar på grund av fotbolls-VM då värmeslingorna och ny spelplan behöver utföras.

I investeringsbudgeten 2026 är det avsatt 25 miljon kronor för projektet. Teknik- och fritidsförvaltningen önskar att samtliga medel om 25 miljoner kronor lyfts för att påbörja projektering, upphandling och produktion av projektet. I samband med anvisning av medel behöver kommunfullmäktige även fatta startbeslut för projektet.

Forts.

TFN § 53 (forts.)

Förslag till beslut

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 25 miljoner kronor ur 2026 års investeringsbudget till projekt ”Markvärme och hybrid-/konstgräs på Finnvedsvallen”, projektnummer 220072 samt.

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att ge teknik- och fritidsnämnden startbeslut för projektering, upphandling och produktion för projektet.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 20260202
- Projektblad KF294

Beslut skickas till:
Kommunstyrelsen

Tjänsteskrivelse - Anvisning av medel till projekt Markvärme och hybrid-/konstgräs på Finnvedsvallen, projektnummer 220072

Ärendebeskrivning

Finnvedsvallen är en fotbollsarena som används för elitfotboll, det vill säga spel i allsvenskan och superettan.

Svenska fotbollsförbundet har en lista med 60 krav som ska vara uppfyllda för att spel i antingen allsvenskan eller superettan ska kunna bedrivas på en anläggning. Första kravet i den 60 punkter långa listan är krav på markvärme vilket Finnvedsvallen idag saknar. Från 2027 är kravet att markvärmen ska vara markförlagd, det vill säga nedgrävd/plöjd i marken.

Ambitionen är att förlägga markvärme på Finnvedsvallen med fjärrvärme som värmekälla under sommaren 2026. I samband med byggnation av markvärme är det nödvändigt att lägga om själva spelplanen och två olika alternativ diskuteras, men beslut har inte fattats i frågan. Alternativen är konstgräs och hybridgräs.

För att klara av att utföra projektet behöver arbetena påbörjas omgående för att planera in en omläggning av spelplan som stör verksamheten så lite som möjligt. Superettan som IFK Värnamo spelar i säsongen 2026 har ett speluppehåll på cirka fem veckor i sommar på grund av fotbolls-VM då värmeslingorna och ny spelplan behöver utföras.

I investeringsbudgeten 2026 är det avsatt 25 miljon kronor för projektet. Teknik- och fritidsförvaltningen önskar att samtliga medel om 25 miljoner kronor lyfts för att påbörja projektering, upphandling och produktion av projektet.

I samband med anvisning av medel behöver kommunfullmäktige även fatta startbeslut för projektet.

Beslutsförslag

Teknik- och fritidsförvaltningen föreslår teknik- och fritidsnämnden besluta

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anvisa 25 miljoner kronor ur 2026 års investeringsbudget till projekt ”Markvärme och hybrid-/konstgräs på Finnvedsvallen”, projektnummer 220072 samt.

att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att ge teknik- och fritidsnämnden startbeslut för projektering, upphandling och produktion för projektet.

Stefan Åberg Malmer
Avdelningschef fritid

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

Beslutsunderlag

- Projektblad KF294

# Planvärme samt hybrid/konstgräs på Finnvedsvallen			
		Projektblad nr KF:	**KF294**
		Projektbladnr Förv:	
		Upprättad den:	2025-03-30
		Upprättad av:	SÅM
		Reviderad den:	
Uppdragsgivare/beställare(nämnd):	TFN	**Projektnr i Ek.sys:**	
Utförare(nämnd):	TFN	**Datum:**	
För anläggnings- och fastighetsinvesteringar överstigande 5 mnkr, ange tidpunkt när investeringen beräknas tas i bruk:			
Vid byggnads-, gatu- och VA-investeringsprojekt överstigande totalt 10 mnkr, ska förslag/synpunkter inhämtas från kommunens funktioner för miljöstrategiska frågor samt energi- och klimat-rådgivning. Ange datum:		**Miljöstrategiska frågor:**	Martina Elm
		Energi-och klimatrådgivning:	Henric Davidsson

Beskriv process från behov till förslag enligt riktlinjer för investeringsprocess:

(tänk om→optimera→bygg om→bygg nytt)

Komplettering för att säkerställa Svenska fotbollsförbundets arenakrav gällande markförlagd planvärme.

Nettoeffekt på driftbudget för beställaren:	

Beskrivning av investeringsprojektet:

Uefa kravställer att det finns markförlagd planvärme för de fotbollsareneor som bedriver elitfotboll i superettan och allsvenskan. Därför kommer Svenska fotbollsförbudnet att ställa krav från och med säsongen 2027 att samtlgia arenor ska ha markförlagd planvärme.

Finnvedsvallen behöver därmed kompletteras med planvärme och vid förläggning av markförlagd planvärme är det nödvändigt att lägga om spelplanen. Olika lösningar diskuteras både för markfölagd planvärme och spelplanen i form av hybridplan och konstgräs. En del restriktioner råder eftersom planen ligger i inre vattenskyddsområdet men en förändring är under utredning om gränsen mellan inre och yttre vattenskyddsområde ska förändras. Oavsett måste detta beaktas i utredningen.

Nyckeltal		
Nybyggnadsyta:	7 200	m^2
Ombyggnadsyta:		m^2
Driftkostnadsjustering/år:	1 500	tkr/år
Kapitaltjänstkost.just/år:	1 500	tkr/år
Evakueringskostnad:	0	tkr
Avskrivningstid (genomsnitt):	25	år
Kalkylnivå 0-3:	3	

	År	**Kostnad i tkr**	
		Budget	**Totalt utfall**
Anvisade medel/utfall	tom 2024		
Investering beslutad	2025		
Investeringsbudget	2026	25 000	
Investeringsplan	2027		
Investeringsplan	2028		
Investeringsplan	2029		
Investeringsplan	2030		
Investeringsplan	Framtid		
Totalinvestering		25 000	